FÜLEP LAJOS LEVELEZÉSE VI.

FÜLEP LAJOS
LEVELEZÉSE
VI.
1951–1960

FÜLEP LAJOS LEVELEZÉSE VI.

1951–1960

Budapest, 2004

Szerkesztette,
a jegyzeteket és a mutatókat összeállította

F. Csanak Dóra

Készült
az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetben
az OTKA T 029161. és 042544. sz. kutatási téma keretében

ISBN 963 7381 38 4 összkiadás
ISBN 963 7381 77 5 VI. kötet

A kiadásért felel Beke László,
az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet igazgatója
Felelős szerkesztő Tímár Árpád
Tördelte Láng András
Nyomta az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme
Felelős vezető Roznai Zoltán

TARTALOM

BEVEZETÉS 15

LEVELEK
2075. Fülep Lajos – az MTA II. osztályának 1951. I. 6. 19
2076. Fülep Lajos – Kerényi Károlynak 1951. II. 3. 25
2077. Császár János – Fülep Lajosnak 1951. II. 6. 26
2078. Fülep Ferenc – Fülep Lajosnak 1951. II. 19. 28
2079. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1951.] II. 25. 28
2080. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1951. III. 2. 29
2081. Kerényi Károly – Fülep Lajosnak 1951. III. 16. 30
2082. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1951. III. 22. 32
2083. Hamvas Béla – Fülep Lajosnak 1951. V. 10. 34
2084. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1951. V. 30. 35
2085. Fülep Lajos – Balázs Bélánénak 1951. VI. 3. 35
2086. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1951. VI. 24. 36
2087. Császár János – Fülep Lajosnak [1951. VII. 12. k0y-l] 37
2088. Császár János – Fülep Lajosnak 1951. VII. 12. 38
2089. Fülep Lajos – Kerényi Károlynak 1951. VII. 19. 39
2090. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1951. VII. 19. 40
2091. Fülep Lajos – Fodor Andrásnak 1951. VII. 20. 41
2092. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1951.] VIII. 8. 42
2093. Tamás Lajos – Fülep Lajosnak 1951. VIII. 15. 42
2094. Fülep Lajos – a Közoktatásügyi Minisztériumnak 1951. VIII. 27. 43
2095. Császár János – Fülep Lajosnak 1951. IX. 4. 43
2096. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1951] IX. 14. 44
2097. Fülep Lajos – Zádor Annának 1951. IX. 23. 45
2098. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1951.] X. 2. 47
2099. Kapossy János – Fülep Lajosnak 1951. XI. 4. 47
2100. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1951.] XI. 22. 50
2101. Eulenburg, Augusta zu – Fülep Lajosnak 1951. XII. 14. 50
2102. Fülep Lajos – Gellért Oszkárnak 1951. XII. 19. 51
2103. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1951. XII. 29. 52
2104. Rácz Károlyné – Fülep Lajosnak 1952. I. 5. 53
2105. Eulenburg, Augusta zu – Fülep Lajosnak 1952. I. 12. 54
2106. Kelemen Lajos – Fülep Lajosnak 1952. I. 18. 55
2107. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1952.] I. 29. 56
2108. Dobrovits Aladár – Fülep Lajosnak 1952. II. 8. 57
2109. Az MTA II. Osztálya – Fülep Lajosnak 1952. II. 15. 58
2110. Rácz Károlyné – Fülep Lajosnak 1952. II. 23. 59

2111. Prohászka Lajos – Fülep Lajosnak 1952. II. 25. ... 60
2112. Fülep Lajos – Lőrinc Ernőnek 1952. III. 15. ... 62
2113. Császár János – Fülep Lajosnak 1952. III. 16. ... 63
2114. Fülep Lajos – Lyka Károlynak 1952. III. 17. ... 66
2115. Rácz Károlyné – Fülep Lajosnak 1952. IV. 6. ... 67
2116. Rácz Károlyné – Fülep Lajosnak [1952.] IV. 14. ... 70
2117. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1952. IV. 16. ... 70
2118. Zádor Anna, Dercsényi Dezső és hallgatók – Fülep Lajosnak [1952. IV. 26.] ... 72
2119. Lyka Károly – Fülep Lajosnak 1952. IV. 30. ... 72
2120. Fülep Lajos – az MTA Tudományos Minősítő Bizottságának 1952. V. 9. ... 73
2121. Tolnai Gábor – Fülep Lajosnak 1952. V. 13. ... 74
2122. Rácz Károlyné – Fülep Lajosnak 1952. V. 14. ... 75
2123. Hevesi Mária – Fülep Lajosnak 1952. V. 25. ... 75
2124. Lyka Károly – Fülep Lajosnak 1952. V. 27. ... 76
2125. Fülep Lajos – Kerényi Károlynak 1952. V. 30. ... 77
2126. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek [1952. nyarán] ... 77
2127. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1952. VI. 4. ... 78
2128. Fülep Lajos – Zádor Annának 1952. VI. 8. ... 78
2129. Fülep Lajos – Fodor Andrásnak és Domokos Mátyásnak 1952. VI. 9. ... 79
2130. Fodor András és Domokos Mátyás – Fülep Lajosnak [1952. VI. 9. után] ... 80
2131. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1952. VI. 9. ... 81
2132. Fülep Lajos – Zádor Annának 1952. VI. 11. ... 81
2133. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1952. VI. 14. ... 82
2134. Fülep Lajos – Zádor Annának 1952. VI. 15. ... 83
2135. Lyka Károly – Fülep Lajosnak [1952.] VI. 20. ... 84
2136. Fülep Lajos – Fodor Andrásnak és Domokos Mátyásnak 1952. VI. 23. ... 85
2137. Zádor Anna – Fülep Lajosnak [1952. VII. 21.] ... 85
2138. Csatkai Endre – Fülep Lajosnak 1952. IX. 28. ... 86
2139. Akadémiai Kiadó – Fülep Lajosnak 1952. X. 1. ... 86
2140. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1952. XI. 12. ... 88
2141. Császár János – Fülep Lajosnak 1952. XI. 18. ... 89
2142. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1952. XII. 20. ... 91
2143. Lyka Károly – Fülep Lajosnak 1952. XII. 21. ... 92
2144. Csatkai Endre – Fülep Lajosnak 1952. XII. 25. ... 92
2145. Eulenburg, Augusta zu – Fülep Lajosnak 1952. XII. 29. ... 94
2146. Lyka Károly – Fülep Lajosnak 1952. XII. 30. ... 94
2147. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek [1953 ?] ... 95
2148. Fülep Lajos – Lyka Károlynak 1953. I. 2. ... 95
2149. Lyka Károly – Fülep Lajosnak 1953. I. 3. ... 95
2150. Fülep Lajos – Lukács Györgynek 1953. III. 4. ... 96
2151. Rabinovszky Máriuszné – Fülep Lajosnak [1953.] IV. 6. ... 97
2152. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1953. IV. 10. ... 97
2153. Fülep Lajos – Juhász Gézának 1953. IV. 10. ... 98
2154. Az MTA II. osztálya – Fülep Lajosnak 1953. IV. 14. ... 100

2155. Juhász Géza – Fülep Lajosnak [1953. IV. 20.] 100
2156. Az MTA II. osztálya – Fülep Lajosnak 1953. IV. 21. 101
2157. Császár János – Fülep Lajosnak 1953. IV. 26. 102
2158. Vas István – Fülep Lajosnak 1953. IV. 29. 103
2159. Fülep Lajos – az MTA II. osztályának 1953. V. 2. 104
2160. Fülep Lajos – Vas Istvánnak 1953. V. 2. 104
2161. Akadémiai Kiadó – Fülep Lajosnak 1953. V. 21. 105
2162. Fülep Lajos – az Akadémiai Kiadónak 1953. V. 23. 105
2163. Hamvai István – Fülep Lajosnak [1953. VI. 8.] 106
2164. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1953. VI. 17. 108
2165. Császár János – Fülep Lajosnak 1953. VI. 18. 109
2166. Fülep Lajos – Erdei Sándornak 1953. VI. 25. 110
2167. Ybl Ervin – Fülep Lajosnak 1953. VI. 29. 113
2168. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1953. VIII. 6. 116
2169. Kner Zsuzsa – Fülep Lajosnak [1953. VIII. 31. előtt] 117
2170. Fülep Lajos – Kner Zsuzsának 1953. VIII. 31. 118
2171. Fülep Lajos – I. Tóth Zoltánnak 1953. IX. 24. 119
2172. Fülep Lajos – Kerényi Károlynak 1953. X. 13. 120
2173. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1953. X. 26. 120
2174. Akadémiai Kiadó – Fülep Lajosnak 1953. XI. 10. 121
2175. Révész Géza és Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1953. XI. 10. ... 122
2176. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1953. XI. 16. 123
2177. Ybl Ervin – Fülep Lajosnak 1953. XI. 18. 124
2178. Fülep Lajos – Erdey-Grúz Tibornak 1953. XI. 19. 125
2179. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1953.] XI. 20. 125
2180. Fülep Lajos – Fodor Andrásnak 1953. XI. 27. 126
2181. Bárczay Gyula – Fülep Lajosnak 1953. XII. 15. 127
2182. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak [1953. XII. 23.] 129
2183. Fülep Lajos – Lyka Károlynak 1953. XII. 30. 129
2184. Kerényi Károly – Fülep Lajosnak 1953. XII. 31. 129
2185. Zádor Anna, Dercsényi Dezső és hallgatók – Fülep Lajosnak [1953/1954.] 132
2186. Lyka Károly – Fülep Lajosnak [1954. I. 7.] 132
2187. Fülep Lajos – Kerényi Károlynak 1954. II. 14. 133
2188. Csaba Rezső – Fülep Lajosnak 1954. III. 9. 134
2189. Fülep Lajos – Kerényi Károlynak 1954. III. 15. 136
2190. Farkas Zoltán – Fülep Lajosnak 1954. III. 19. 137
2191. Lyka Károly – Fülep Lajosnak [1954. III. 20.] 139
2192. Fülep Lajos – Lyka Károlynak 1954. III. 20. 141
2193. Fülep Lajos – Lyka Károlynak 1954. III. 22. 141
2194. Farkas Zoltán – Fülep Lajosnak 1954. III. 25. 142
2195. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1954. III. 31. 142
2196. Fodor András és felesége – Fülep Lajosnak 1954. IV. 22. 142
2197. Császár János – Fülep Lajosnak 1954. IV. 27. 143
2198. Császár János – Fülep Lajosnak 1954. V. 6. 144

2199. Füst Milán – Fülep Lajosnak 1954. V. 8. ... 145
2200. Izsó Marianne – Fülep Lajosnak [1954. V.] ... 145
2201. Lyka Károly – Fülep Lajosnak 1954. V. 9. ... 146
2202. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1954. V. 12. ... 147
2203. Granasztói Pál – Fülep Lajosnak 1954. V. 12. ... 148
2204. Illyés Gyula – Fülep Lajosnak 1954. V. 12. ... 148
2205. Szemere Samu – Fülep Lajosnak 1954. V. 15. ... 149
2206. Fülep Lajos – Genthon Istvánnak 1954. V. 20. ... 150
2207. Ferenczy Béni – Fülep Lajosnak [1954. V. 27.] ... 151
2208. Fülep Lajos – Demény Jánosnak 1954. VI. 8. ... 152
2209. Domokos Mátyás és felesége – Fülep Lajosnak 1954. VI. 21. ... 154
2210. Császár János – Fülep Lajosnak 1954. VI. 22. ... 154
2211. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1954. VII. 21. ... 155
2212. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1954. VII. 28. ... 156
2213. Kerényi Károly – Fülep Lajosnak 1954. VIII. 18. ... 156
2214. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak [1954.] VIII. 24. ... 157
2215. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1954. IX. 7. ... 157
2216. Czóbel Béla – Fülep Lajosnak 1954. IX. 20. ... 158
2217. Ferenczy Béni – Fülep Lajosnak [1954. IX. 20. után] ... 159
2218. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1954. X. 10. ... 159
2219. Horváth Henrikné – Fülep Lajosnak 1954. XII. 7. ... 160
2220. Németh Lajos – Fülep Lajosnak [1954.] XII. 9. ... 161
2221. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1954. XII. 9. ... 161
2222. Fülep Lajos – I. Tóth Zoltánnak 1954. XII. 10. ... 162
2223. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1954.] XII. 30. ... 164
2224. Eulenburg, Augusta zu – Fülep Lajosnak [1955. I. 3.] ... 165
2225. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1955. I. 3. ... 165
2226. A Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata – Fülep Lajosnak 1955. I. 14. ... 167
2227. Farkas Zoltán – Fülep Lajosnak [1955. III. 2.] ... 168
2228. Kerényi Károlyné – Fülep Lajosnak 1955. III. 14. ... 170
2229. Kerényi Károlyné – Fülep Lajosnak 1955. III. 15. ... 172
2230. Gyergyai Albert – Fülep Lajosnak 1955. III. 22. ... 173
2231. Fülep Lajos – Gyergyai Albertnek 1955. III. 25. ... 174
2232. Zolnay László – Fülep Lajosnak 1955. IV. 9. ... 174
2233. Székely György – Fülep Lajosnak 1955. IV. 14. ... 175
2234. Fodor András – Fülep Lajosnak [1955. V. 14.] ... 176
2235. Fülep Lajos – Komlós Aladárnak 1955. VI. 28. ... 176
2236. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1955. VI. 29. ... 177
2237. Fülep Lajos – Basch Lorántnak 1955. VII. 5. ... 178
2238. Fülep Lajos – Császár Jánosnak [1955.] VII. 18. ... 178
2239. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1955. VIII. 7. ... 179
2240. Vayer Lajos – Fülep Lajosnak 1955. VIII. 8. ... 180
2241. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1955. VIII. 16. ... 180
2242. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1955. VIII. 26. ... 181

2243. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1955. VIII. 29. ... 182
2244. Károlyi Amy és Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1955. IX. 6. ... 182
2245. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak [1955.] IX. 9. ... 183
2246. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1955. X. 10. ... 183
2247. Bárczay Gyula – Fülep Lajosnak [1955. X. 16.] ... 184
2248. Fülep Lajos – az MTA II. osztályának 1955. XI. 3. ... 185
2249. Fülep Lajos – Vas Istvánnak 1955. XI. 5. ... 186
2250. Az MTA II. osztálya – Fülep Lajosnak 1955. XI. 9. ... 187
2251. Schoen Arnold – Fülep Lajosnak 1955. XI. 26. ... 188
2252. Fülep Lajos – az MTA II. osztálya szaktitkárságának 1955. XI. 30. ... 189
2253. Martyn Ferencné és Martyn Ferenc – Fülep Lajosnak 1955. XII. ... 190
2254. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1955. XII. 16.] ... 190
2255. Németh Lajos – Fülep Lajosnak [1955. XII. 21.] ... 191
2256. Fülep Lajos – Castiglione Lászlónak 1956. II. 26. ... 191
2257. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1956. III. 2. ... 193
2258. Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1956. III. 4. ... 194
2259. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1956. III. 16. ... 195
2260. Gerlőtei Jenő – Fülep Lajosnak 1956. III. 20. ... 197
2261. Szabó Imre – Fülep Lajosnak 1956. III. 21. ... 198
2262. Fülep Lajos – Gerlőtei Jenőnek [1956.] III. 24. ... 198
2263. Fülep Lajos – Trencsényi-Waldapfel Imrének 1956. IV. 2. ... 199
2264. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1956. IV. 3. ... 199
2265. Széll Jenő – Fülep Lajosnak 1956. IV. 14. ... 200
2266. Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1956. IV. 19. ... 201
2267. Körner Éva – Fülep Lajosnak 1956. V. 5. ... 201
2268. F. Csanak Dóra – Fülep Lajosnak [1956. V. 8.] ... 202
2269. Az MTA II. Osztálya – Fülep Lajosnak 1956. V. 10. ... 202
2270. Zádor Anna – Fülep Lajosnak 1956. V. ... 203
2271. Vayer Lajos, Zádor Anna és tanítványok – Fülep Lajosnak 1956. V. 15. ... 203
2272. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1956. V. 18. ... 204
2273. Császár János – Fülep Lajosnak 1956. V. 29. ... 204
2274. Fülöp Géza és F. Csanak Dóra – Fülep Lajosnak [1956. nyarán] ... 205
2275. Fülep Lajos – Trencsényi-Waldapfel Imrének 1956. VI. 6. ... 206
2276. Eulenburg, Augusta zu – Fülep Lajosnak 1956. VI. 7. ... 206
2277. Fülep Lajos – Bencze Lászlónak 1956. VI. 9. ... 207
2278. Farkas Zoltán – Fülep Lajosnak [1956. VI. 9.] ... 208
2279. Farkas Zoltán – Fülep Lajosnak 1956. VI. 11. ... 208
2280. Fülep Lajos – Bencze Lászlónak 1956. VI. 19. ... 210
2281. F. Csanak Dóra és Fülöp Géza – Fülep Lajosnak 1956. VI. 25. ... 210
2282. Czóbel Béla – Fülep Lajosnak 1956. VIII. 19. ... 211
2283. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1956. VIII. 27. ... 211
2284. Németh Lajos – Fülep Lajosnak 1956. IX. 2. ... 212
2285. Fülep Lajos – Molnár Antalnak 1956. IX. 8. ... 213
2286. Fülep Lajos – Az MTA II. Osztályának 1956. IX. 18. ... 215

2287. Fülep Lajos – Molnár Antalnak 1956. IX. 21. ... 216
2288. Fülep Lajos – Molnár Antalnak 1956. IX. 24. ... 217
2289. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak [1956. IX. 24.–X. 3.] ... 218
2290. F. Csanak Dóra – Fülep Lajosnak [1956. IX. 28.] ... 219
2291. Moravcsik Gyula – Fülep Lajosnak 1956. IX. 28. ... 219
2292. Zádor Anna, Dercsényi Dezső és hallgatók – Fülep Lajosnak [1956. IX. 28.] ... 220
2293. Fülep Lajos – Vas Istvánnak 1956. X. 1. ... 220
2294. Vayer Lajos – Fülep Lajosnak 1956. X. 1. ... 221
2295. Fodor András – Fülep Lajosnak [1956. X. 2.] ... 221
2296. F. Csanak Dóra – Fülep Lajosnak [1956. XII. 1.] ... 222
2297. Császár János – Fülep Lajosnak 1956. XII. 2. ... 222
2298. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak [1956. XII. 4.] ... 223
2299. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1956. XII. 13. ... 224
2300. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1957. I. 2. ... 225
2301. Császár János – Fülep Lajosnak 1957. I. 3. ... 226
2302. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak [1957. II. 8. után] ... 227
2303. Fülep Lajos – Gál Istvánnak 1957. II. 9. ... 227
2304. Fülep Lajos – Basch Lorántnak [1957. II. után] ... 228
2305. Fülep Lajos – Zádor Annának [1957. III. 15. után] ... 229
2306. Beck András – Fülep Lajosnak [1957. III. 15. után] ... 230
2307. Szilágyi János György – Fülep Lajosnak [1957. III. 21.] ... 230
2308. Fülep Lajos – Szilágyi János Györgynek [1957. III. 28.] ... 231
2309. Szilágyi János György – Fülep Lajosnak [1957. IV–VII.] ... 232
2310. Fülep Lajos – Szabó Imrének 1957. IV. 1. ... 232
2311. Fülep Lajos – Szabó Lőrincnek 1957. IV. 26. ... 233
2312. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1957. V. 9. ... 234
2313. Kontha Sándor – Fülep Lajosnak 1957. V. 30. ... 234
2314. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1957. V. 30. ... 235
2315. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1957. VI. 8. ... 236
2316. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1957. VI. 23. ... 237
2317. Granasztói Pál – Fülep Lajosnak 1957. VI. 24. ... 237
2318. Szabó Lőrinc – Fülep Lajosnak 1957. VI. 27. ... 238
2319. Kárpáti Aurél – Fülep Lajosnak 1957. VII. 2. ... 238
2320. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1957. VII. 3. ... 239
2321. Wilde János – Fülep Lajosnak 1957. VII. 11. ... 239
2322. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1957. VII. 12. ... 240
2323. Vayer Lajos – Fülep Lajosnak 1957. VII. 20. ... 240
2324. Urbán János – Fülep Lajosnak [1957. VII. 22.] ... 241
2325. Káldor György – Fülep Lajosnak [1957. VII. 25.] ... 241
2326. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1957. VII. 25. ... 242
2327. Fodor András – Fülep Lajosnak 1957. VII. 28. ... 242
2328. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak [1957.] VII. 28. ... 243
2329. F. Csanak Dóra és Fülöp Géza – Fülep Lajosnak [1957. VIII.] ... 244
2330. Fülep Lajos – Basch Lorántnak 1957. VIII. 3. ... 244

2331. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1957. VIII. 3. ... 245
2332. Rácz Margit – Fülep Lajosnak 1957. VIII. 4. ... 245
2333. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak [1957. VIII. 7.] ... 246
2334. Vayer Lajos – Fülep Lajosnak 1957. VIII. 13. ... 246
2335. Fodor András – Fülep Lajosnak 1957. VIII. 14. ... 247
2336. Fülep Lajos – Vas Istvánnak 1957. VIII. 18. ... 247
2337. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1957. VIII. 27. ... 248
2338. Urbach Zsuzsa – Fülep Lajosnak [1957. VIII. 28.] ... 249
2339. Fodor András – Fülep Lajosnak 1957. IX. 12. ... 249
2340. Fodor András – Fülep Lajosnak 1957. IX. 21. ... 250
2341. Zádor Anna, Dercsényi Dezső és hallgatók – Fülep Lajosnak [1957. IX. 28.] ... 251
2342. Farkas Zoltán – Fülep Lajosnak 1957. IX. 30. ... 251
2343. Fodor András – Fülep Lajosnak 1957. IX. 30. ... 253
2344. Fülep Lajos – Fodor Andrásnak 1957. X. 1. ... 254
2345. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1957. X. 4. ... 255
2346. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1957. XI. 18.] ... 255
2347. Rácz Margit – Fülep Lajosnak 1957. XII. 5. ... 255
2348. Mojzer Miklós – Fülep Lajosnak 1957. XII. 9. ... 256
2349. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1957. XII. 17. ... 257
2350. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1957. XII. 21. ... 257
2351. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1957. XII. 25. ... 258
2352. Gyergyai Albert és Zádor Anna – Fülep Lajosnak [1958.] ... 259
2353. Basch Loránt – Fülep Lajosnak 1958. I. 10. ... 260
2354. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1958. I. 27. ... 261
2355. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1958. II. 4. ... 261
2356. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1958. II. 20. ... 262
2357. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1958. II. 23. ... 263
2358. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1958. III. 6. ... 263
2359. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1958. III. 17. ... 264
2360. Fülep Lajos – Trencsényi-Waldapfel Imrének 1958. IV. 12. ... 265
2361. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1958. V. 2. ... 266
2362. Fodor András – Fülep Lajosnak 1958. V. 3. ... 266
2363. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1958. V. 7. ... 267
2364. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1958. V. 21. ... 267
2365. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek [1958.] V. 30. ... 268
2366. Vayer Lajos – Fülep Lajosnak 1958. VI. 18. ... 268
2367. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1958. VI. 27. ... 269
2368. Varga Hajdu István – Fülep Lajosnak 1958. VII. 10. ... 269
2369. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1958. VII. 28. ... 270
2370. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1958. VIII. 14. ... 270
2371. Gergelyffy András – Fülep Lajosnak 1958. VIII. 21. ... 271
2372. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1958. VIII. 26. ... 272
2373. Tóth Melinda – Fülep Lajosnak 1958. IX. 11. ... 273
2374. Kiss Györgyi – Fülep Lajosnak 1958. IX. 20. ... 273

2375. Kovács Éva és Mojzer Miklós – Fülep Lajosnak 1958. IX. 21. 274
2376. Zádor Anna és hallgatók – Fülep Lajosnak [1958. IX. 21.] 274
2377. Fodor András – Fülep Lajosnak 1958. X. 1. 275
2378. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1958. X. 15. 275
2379. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1958. XI. 4. 276
2380. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1958.] XI. 10. 277
2381. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1958. XI. 14. 278
2382. Eulenburg, Augusta zu – Fülep Lajosnak [1958. XII. 20.] 279
2383. Fülep Lajos – Gellért Oszkárnak 1958. XII. 24. 279
2384. Fülep Lajos – Szlabey Ernőnek [1959.] 280
2385. Fülep Lajos – F. Csanak Dórának [1959. I.] 281
2386. Fülep Lajos – Dévényi Ivánnak 1959. I. 27. 281
2387. Fülep Lajos – Császár Jánosnénak 1959. IV. 7. 282
2388. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1959. IV. 7. 283
2389. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1959. IV. 8. 284
2390. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1959. IV. 9. 285
2391. Fülep Lajos – Kerényi Károlynak 1959. IV. 10. 286
2392. Fülep Lajos – Császár Jánosnénak [1959. IV. 13. után] 286
2393. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1959.] IV. 14. 287
2394. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek [1959.] IV. 23. 288
2395. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1959. IV. 25. 288
2396. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1959. V. 4. 289
2397. Fülep Lajos – Bodnár Györgynek 1959. V. 12. 290
2398. Fülep Lajos – Dutka Ákosnak 1959. V. 12. 291
2399. Fülep Lajos – Raskó Alfrédnének [1959.] V. 12. 292
2400. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1959. V. 12. 293
2401. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1959. V. 21. 293
2402. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek [1959.] V. 26. 294
2403. Csemegi József – Fülep Lajosnak 1959. VI. 16. 295
2404. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1959. VI. 22. 296
2405. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1959. VI. 29. 296
2406. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1959. VII. 24. 297
2407. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1959.] VIII. 2. 298
2408. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak 1959. VIII. 14. 298
2409. Fülep Lajos – Bernáth Aurélnak [1959. VIII. 14. után] 299
2410. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1959. VIII. 25. 300
2411. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1959. VIII. 30. 300
2412. Fenyő Iván – Fülep Lajosnak 1959. VIII. 31. 301
2413. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1959. IX. 15. 301
2414. Fülep Lajos – Zádor Annának 1959. IX. 15. 303
2415. Tolnay Károly és Fenyő Iván – Fülep Lajosnak 1959. IX. 17. 304
2416. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1959. IX. 26. 304
2417. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1959. IX. 29. 305
2418. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1959. X. 18. 305

2419. Fülep Lajos – Dévényi Ivánnak 1995. XI. 4. 306
2420. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1959. XI. 5. 307
2421. Dévényi Iván – Fülep Lajosnak 1959. XI. 11. 307
2422. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1959. XI. 11. 308
2423. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1959. XI. 16. 308
2424. Fülep Lajos – Dévényi Ivánnak 1959. XI. 21. 309
2425. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1959. XI. 21. 310
2426. Révészné Alexander Magda – Fülep Lajosnak 1959. XI. 28. 310
2427. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1959. XII. 4. 311
2428. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1959. XII. 5. 312
2429. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1959. XII. 14. 313
2430. Fülep Lajos – Németh Lajosnak [1959. XII. ?] 314
2431. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1959. XII. 24. 314
2432. Fülep Lajos – Molnár Verának 1959. XII. 29. 314
2433. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1959. XII. 30. 315
2434. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1960. I. 6. 316
2435. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1960. I. 6. 316
2436. Droemersche Verlagsanstalt – Fülep Lajosnak 1960. I. 8. 317
2437. Aubert, Marcel – Fülep Lajosnak 1960. I. 20. 317
2438. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1960. I. 20. 318
2439. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1960. II. 4. 319
2440. Szabó Imre – Fülep Lajosnak 1960. II. 4. 320
2441. Németh Lajos – Fülep Lajosnak [1960. II. 4. után] 323
2442. Fülep Lajos – a Droemersche Verlagsanstaltnak 1960. II. 5. 325
2443. Fülep Lajos – Szabó Imrének 1960. II. 5. 325
2444. Fülep Lajos – Tolnay Károlynak 1960. II. 21. 330
2445. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1960. II. 28. 331
2446. Zádor Anna – Fülep Lajosnak [1960. III.] 332
2447. Fülep Lajos – Molnár Eriknek 1960. III. 23. 332
2448. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1960. III. 24. 334
2449. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1960. IV. 6. 335
2450. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1960. IV. 9. 336
2451. Fülep Lajos – Weöres Sándornak [1960. IV. 9–V. 2.] 336
2452. Fülep Lajos – Császár Jánosnak 1960. IV. 18. 337
2453. Zádor Anna, Csatkai Endre és hallgatók – Fülep Lajosnak 1960. IV. 20. 338
2454. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak [1960.] IV. 23. 338
2455. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1960. V. 2. 339
2456. Fülep Lajos és lakótársai – a II. ker. Tanács VB elnökének 1960. V. 16. 340
2457. Fülep Lajos – a Droemersche Verlagsanstaltnak 1960. V. 19. 340
2458. Erdei Ferenc – Fülep Lajosnak 1960. V. 23. 341
2459. Fülep Lajos – Erdei Ferencnek 1960. V. 29. 342
2460. Fülep Lajos – Mátrai Lászlónak [1960. VI. 8. után] 344
2461. Kenéz Ernő – Fülep Lajosnak 1960. VI. 15. 345
2462. Fodor András – Fülep Lajosnak 1960. VI. 30. 345

2463. Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1960. VII. 10. ... 346
2464. Fodor András – Fülep Lajosnak 1960. VII. 18. ... 347
2465. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1960. VII. 23. ... 348
2466. Fodor András – Fülep Lajosnak 1960. VII. 24. ... 348
2467. Fodor András – Fülep Lajosnak 1960. VII. 28. ... 349
2468. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1960. VIII. 2. ... 350
2469. Sárosi Bálint – Fülep Lajosnak 1960. VIII. 3. ... 350
2470. Fodor András – Fülep Lajosnak 1960. VIII. 24. ... 351
2471. Fodor Andrásék és Fülöp Gézáék – Fülep Lajosnak 1960. VIII. 27. ... 351
2472. Károlyi Amy és Weöres Sándor – Fülep Lajosnak 1960. IX. 1. ... 352
2473. Bernáth Aurél – Fülep Lajosnak 1960. IX. 7. ... 352
2474. Tolnay Károly – Fülep Lajosnak 1960. IX. 7. ... 353
2475. Fülep Lajos – Raskó Marianne-nak 1960. IX. 15. ... 353
2476. Fülep Lajos – Szabó Júliának 1960. IX. 27. ... 354
2477. Mojze Miklós, Kovács Éva, Mucsi András és Várhelyi Vanda – Fülep Lajosnak 1960. X. 3. ... 354
2478. Fülep Lajos – Raskó Marianne-nak 1960. X. 6. ... 355
2479. Fülep Lajos – F. Csanak Dórának 1960. X. 8. ... 355
2480. Varga Hajdu István – Fülep Lajosnak 1960. X. 9. ... 356
2481. Fülep Lajos – Raskó Marianne-nak 1960. XI. 4. ... 356
2482. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1960. XI. 10. ... 357
2483. Mátrai László – Fülep Lajosnak 1960. XII. 8. ... 358
2484. Fülep Lajos – Mátrai Lászlónak 1960. XII. 9. ... 360
2485. Ortutay Gyula – Fülep Lajosnak 1960. XII. 14. ... 360
2486. Fülep Lajos – Ortutay Gyulának 1960. XII. 18. ... 361
2487. Weöres Sándor és Károlyi Amy – Fülep Lajosnak 1960. XII. 22. ... 361
2488. Fülep Lajos – Achsné Kiss Gizellának 1960. XII. 23. ... 362
2489. Fülep Lajos – Raskó Marianne-nak 1960. XII. 28. ... 363
2490. Fülep Lajos – Lőrincz Ernőnek 1960. XII. 31. ... 364

A levelekben leggyakrabban előforduló személyek ... 365
Rövidítések ... 368
Fülep Lajos levelei ... 370
Fülep Lajosnak írt levelek ... 374
Fülep Lajos nyomtatásban megjelent, kéziratban vagy töredékben maradt írásai ... 380
Fülep Lajos elkészült, de írásban fenn nem maradt, tervezett művei, vagy tőle rendelt munkák ... 384
Fülep Lajos főszerkesztésében megjelent folyóiratok ... 384
A levelekben előforduló idegen szavak és kifejezések ... 385
Életrajzi vázlat ... 389
Névmutató ... 395

BEVEZETÉS

Fülep Lajos levelezésének most megjelent VI. kötete az 1951–1960 közötti kerek tíz esztendő alatt írt és kapott 416 levelet tartalmazza, valamint két rövid, datálatlan levélkét, tartalmuk alapján a vélhetően megfelelő időpontú levelek jegyzeteibe beillesztve. A korábbi köteteknél mindig fontos szempont volt – természetesen figyelembe véve a kötet lehetséges terjedelmét is –, hogy a kezdő és záró időpont lehetőleg Fülep élete valamely szakaszának fontos eseményével essen egybe. A VI. kötet esetében ez a lehetőség önmagától adódott: a közölt levelek sora 1951. január elején kezdődik, az évtizedet kezdő és záró életszakasz, az egyetemi tanársággal kapcsolatos levéllel. Intézeti tanárrá való kinevezésének dátuma 1951. I. 1.

Fülep professzori besorolása ugyan – rehabilitációja révén – 1946-ban megtörtént már, de kívánságának megfelelően az Eötvös Kollégiumba osztották be szolgálattételre, ahol a szakmai oktatás, a művészettörténet tanítása mellett a hallgatók filozófiai, irodalmi, etikai oktatása és nevelése is önként vállalt feladatai közé tartozott. Amikor a politikai változások következtében az Eötvös Kollégium megszűnt s diákszállóvá alakult át, külön tanárokra nem volt többé szükség. Fülep önálló lakást szerzett, kiköltözött a Kollégiumból, egyetemi katedrára került, de nem az olasz irodalmi, hanem a hozzá közelebb álló művészettörténeti tanszékre.

Először intézeti tanár, majd nyilvános rendes, végül tanszékvezető egyetemi tanári beosztást kapott, s működése pontosan az évtized végéig tartott: 1960. december 31-én, 76-ik évében ment nyugdíjba.

Életrajzként fogva fel a levelezést, a kötet egyik legfontosabb csoportját az egyetemmel kapcsolatos levelek alkotják. Ebbeli tevékenységének szinte minden ága témája a leveleknek: a tanszék helyzete, hiányosságai, fejlesztésének szükségessége és módja, a tananyag tartalmi kérdései, a tanszék önállóságának biztosítása a kar adminisztratív hivatalának beavatkozásával szemben, a munkatársak és hallgatók különböző ügyeiben való mindenféle intézkedés. Főleg ez utóbbi téren érik meglepetések az olvasót. Fülep Lajos személyéhez egész életében anekdoták sora tapadt, s alakját legendák övezték. Különösen a professzor Fülepről maradt fenn az utókor emlékezetében valamilyen Jupiter tonans-szerű kép, a szigorú, sokat, olykor szinte lehetetlenül sokat követelő, igényes, s ugyanakkor távolságtartó tanárról. Mindez sok tekintetben valóban jellemezte Fülepet, de a levelezés ezekkel éppen ellenkező tulajdonságokról is tanúskodik: nemcsak szeretett és becsült munkatársainak, tanítványainak törekedett minden módon segíteni egzisztenciális, tudományos, szakmai, kutatói, sőt egészségi problémáik megoldásában, hanem azok számára is igyekezett humánus megoldást találni ügyeik rendezésére, akikkel se tanulmányi, se magatartásbeli tekintetben nem volt megelégedve, sőt alkalmatlannak tartotta őket a pályára.

A tanszékről és az oktatásról szóló levelek mögött rejlő események, s így a levelek megértéséhez is elengedhetetlenül szükség volt az ELTE Levéltárában őrzött iratanyag felhasználására, nemcsak összefoglaló jegyzetekhez, hanem olykor hosszabb szövegek, pl. beadványok szószerinti idézésére is. A levéltár anyaga sajnos meglehetősen hiányos.

A kötet leveleinek másik fő témája Fülep akadémiai működése. Az 1949-es átszervezés során újraválasztották, sőt a vezetés tagja lett: bekerült a rokon, történeti tudományokat egybefogó Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának, a II. osztálynak a vezetőségébe, részt vett tehát egy szélesebb körű tudományterület problémáinak megvitatásában, a róluk szóló döntésekben. Ugyanakkor hivatalosan első embere lett saját szaktudományának: az átszervezett Művészettörténeti Bizottság elnöke; utóbb két szakfolyóirat főszerkesztőjeként a szakma nyilvános megjelenésének felügyelője és irányítója. Ezzel a tény szerint pontos összefoglaló mondattal szemben a levelek tartalma másról, sőt sok mindennek gyakran az ellenkezőjéről tanúskodik. Éppen Fülep Lajos személye kapcsán jegyezte fel akadémikus- és professzortársa, a filozófus Mátrai László a presztízs-jelenségről írva önéletírásában: „A szakma kiválósága, Fülep Lajos már fiatal korában a művészeti és filozófiai mozgalmakban központi szerepet játszott legendás minőségérzéke révén, és bár a hivatalos kultúrpolitika jobbratolódása miatt vidéki magányba (szó szerint vett szecesszióba) kényszerült, ez nem gyöngítette, sőt inkább növelte a presztízsét a szakma fiataljai és újítói között. De hogy a felszabadulás után, mikor presztízse már szabadon és 'hivatalosan' is érvényesülhetett volna (az osztályvezetőség tagja volt és Lukács György, Fogarasi Béla teljes támogatását élvezhette), ennek ellenére mégsem ő lett a szakma irányítója, az külön lélektani tanulmányt igényelne és nagy tanulságokkal járna..." (Mátrai László: Műhelyeim története. Bp. 1982. 225.)

Az „ötvenes évek"-ként emlegetett időszak nemcsak a magyar történelemben és a köznyelvben nyert önálló értelmet, hanem külön periódust jelentett Fülep Lajos akadémiai működésében is. Az események szinte összefüggő folyamat részeiként követik a művészettörténet ügyeiben is a politikai helyzet alakulását, változásait, próbálkozásait, rész-sikereit és kudarcait, megszakítás nélkül 1960-ig, amikor Fülep gyors egymásutánban sorra lemond először osztályvezetőségi tagságáról, aztán a Művészettörténeti Bizottság elnökségéről és tagságáról, végül pedig a két szakfolyóirat főszerkesztőségéről. Az ezekről szóló leveleket főképpen a Magyar Tudományos Akadémia Levéltárában, a II. osztály, a Művészettörténeti Bizottság, a Tudományos Minősítő Bizottság és az Elnökség iratai világítják meg. Ezek az iratok sem maradtak fenn hiánytalanul, de még meglepőbb az a felismerés, hogy bizonyos fontos viták, felszólalások az ülésekről készült jegyzőkönyvekben egyáltalán nem kapnak említést.

Nemcsak egyetemi, hanem akadémiai működése idején is segített nehéz helyzetbe került pályatársainak, de „civil" barátainak és ismerőseinek, sőt olykor a figyelmébe ajánlott ismeretleneknek is, a legváltozatosabb módokon, tanáccsal, pénzzel, összeköttetései felhasználásával. Ezekről kifelé sohasem beszélt. Magam húsz év alatt 2–3 esetről hallottam tőle, csak olyankor, amikor valamilyen terve vagy szándéka kivitelezéséhez segítséget kért –, mindig szigorúan négyszemközt, mint nyilván másokkal is.

A kötet természetesen nemcsak a tudományos közélettel kapcsolatos dokumentumok gyűjteménye. Megtalálhatók benne Fülep legkülönbözőbb személyes kapcsolataiból, köztük korábbi életszakaszaiból származó barátainak, ismerőseinek, vagy ezek hozzátartozóinak levelei, és a nekik írt válaszok. Új formát öltött a század első évtizedében kialakult kapcsolata Lyka Károllyal, folytatódott levelezése Tolnay Károllyal, Kerényi Károllyal, Révész Gézával és Alexander Magdával. Sűrűbben vagy ritkán felbukkan Vas István, Illyés Gyula,

Csaba Rezső, Czóbel Béla, Ferenczy Béni, Martyn Ferenc. Weöres Sándorral és Károlyi Amyval az ötvenes évek közepétől vált intenzívvé a levelezése, holott egy városban éltek. A magyarázat: az újra a nyilvánosság elé készülő költő rendszeresen elküldi bírálatra Fülep Lajosnak megjelenendő verseit és fordításait.

Az utazási lehetőségek könnyebbé válása nyomán befutnak a tanítványok, Körner Éva, Németh Lajos, Mojzer Miklós, Tóth Melinda és mások üdvözletei, valamint a közös tanszéki kirándulásokról érkező levelezőlapok.

Ebben az évtizedben alakul ki a „Széher-úti társaság", vagy ahogy Fülep egy kézirattöredék dedikációjában írja: a „pénteki hűséges társaknak" mondott csoport. Eredetileg az Eötvös Kollégiumban egy fedél alatt élő professzor és néhány tanítványa találkozott többkevesebb rendszerességgel a tanári lakásban vagy a Ménesi-úton és környékén közös sétákon. Amikor Fülep 1951 májusában a Széher-útra költözött, ahol haláláig lakott, az összejövetelek rendszeressé váltak s persze a jellegük is más lett. A „pénteki" elnevezés nem pontos: a találkozás napját minden hét első felében beszéltük meg csütörtökre vagy péntekre, ahogy a többségnek megfelelt. A volt kollégistákhoz mások is csatlakoztak, akiket részben Fülep Lajos hívott meg személyes szimpátiából vagy folyóiratokban megjelent verseikre, tanulmányaikra felfigyelve. Legtöbben mégis Fodor András egyre szélesedő ismeretségi és baráti köréből verbuválódtak; írók, költők, orvosok, muzsikusok, akik közül többen Fülep haláláig megmaradtak a rendszeres látogatók között, mások később ritkábban, alkalmilag jelentkeztek, s voltak, akik végleg elmaradtak. Olykor Fülep meghívására ezzel a társasággal együtt látogatta meg pl. Vas István és Szántó Piroska, vagy Weöres Sándor és Károlyi Amy. Az I. világháború alatti Vasárnapi Kör összejöveteleihez semmiben sem hasonlítottak ezek a találkozások; Fülep ragaszkodását hajdani társasága emlékéhez csak annak a formának a megtartása mutatta, hogy ha valakit rendszeres kilátogatásra kívánt meghívni, előzőleg mindig kikérte a társaság jóváhagyását, mert annakidején a Vasárnapokon is így volt szokás.

Mindennek a levelezésben is nyoma van.

Nemcsak ez a társaság alkotta azonban Fülep Lajos ekkori látogatóinak körét. Gyakran sétált Bernáth Auréllal, hetenként találkozott aspiránsaival, Körner Évával és Németh Lajossal, s látogatták mások is egyenként vagy csoportosan. Zádor Anna minden esti olasz nyelvű telefon-beszámolói a nap eseményeiről – valahányszor Fülep szobájában vagy verandáján volt a találkozás –, állandó részét jelentették ezeknek az estéknek.

A leveleket megvilágító jegyzetek egy része nem írott vagy nyomtatott források, hanem a Fülepnél töltött estéken elhangzottak alapján készült. Ezeket az általános szokástól eltérően nem a mesterkéltnek érzett többes szám első személyben, hanem egyes szám első személyben fogalmaztam meg, hiszen saját emlékeimről van szó. Ha másoktól kaptam felvilágosítást, hivatkozom az illető nevére.

A kötet minden egyébben a korábbiak mintáját követi: nem tartalmaz minden Fülep Lajos által írt vagy neki címzett levelet: kimaradtak a kifejezetten csak karácsonyi és húsvéti jókívánságok és üdvözletek, az egyetemi és akadémiai ülésekre való meghívók, s néhány esetben, így a Császár Jánossal való levelezésből nem került be minden darab a kötetbe, mivel olykor ismétlődő háztartási ügyekről és pénzügyi elszámolásokról szólnak főleg.

A Császár-család sorsára és a zengővárkonyi eseményekre vonatkozó levelek megjelentek a kötetben.

A levelek számozása csatlakozik az V. kötetéhez: 2075-tel kezdődik. Kronológiai rendben követik egymást, azonos dátum esetén először a Fülep által írottak, utánuk a levélírók betűrendjében. A dátumok a könnyebb áttekintés kedvéért itt is mindig a levél élére kerültek, azonos formában. A leggyakrabban előforduló személyekről az adatokat és Füleppel való kapcsolatuk rövid összefoglalását a közölt levelek végén található külön mutató tartalmazza. Más, a szövegben előforduló személyekről az első említéskor van jegyzet, később pedig erre való hivatkozás.

Összefoglaló jegyzetek készültek Fülep egyetemi működéséről, a Művészettörténeti Bizottságról, egy-egy kötet kiadása kapcsán az egymást követő fázisokról. Ilyenkor a szükséges tudnivalók egy helyre tömörítve lehet megtalálni, de fel vannak sorolva mindazok a későbbi levelek, amelyek az üggyel összefüggésben vannak.

Mutató készült a kötetben alkalmazott rövidítésekről, a Fülep Lajos által írt, és a neki szóló levelekről levélírók ill. címzettek szerint, a szövegekben említett vagy közölt megjelent, megírt vagy töredékes művekről, a tervezett és megrendelt írásokról és a Fülep főszerkesztésében megjelent folyóiratokra utaló említésekről. Külön mutatóban találhatók a szövegekben előforduló idegen szavak és kifejezések, a levelekhez készült jegyzetekben kaptak viszont helyet az olyan idegen nyelvű irodalmi, klasszikus és egyéb idézetek, feliratok, amelyek a levél mondanivalójával függenek össze.

Az idézett dedikációk részint Fülep Lajos könyvtárának a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézet Könyvtárában őrzött példányai alapján kerültek a jegyzetekbe, részint a Könyvértékesítő Vállalat III. antikvár könyvaukciójának (1987. XI. 20–21.) nyomtatott katalógusából.

Köszönet illeti a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárát, külön a Kézirattárat, a Magyar Tudományos Akadémia Levéltárát, az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárát, a Ráday Levéltárat és az Eötvös Lóránt Tudományegyetem Levéltárát; a görög szavak beírásáért Ritoókné Szalay Ágnest, az olasz nyelvű levelek ellenőrzéséért Lator Lászlót, személy szerint pedig mindazokat, akiknek közléseire a jegyzetekben hivatkozom.

LEVELEK

2075. FÜLEP LAJOS – AZ MTA II. OSZTÁLYÁNAK

Bp. 1951. I. 6.

A M.[agyar] T.[udományos] A.[kadémia] II. osztályának
Budapest.

Szíves tudomás és intézkedés végett előterjesztem a következőket:

1919-ben a Tanácsköztársaság idején a budapesti tud.[omány] egyetem bölcsészeti karán egyet.[emi] ny. [ilvános] r.[endes] tanárrá neveztek ki. A régime-változás után állásomtól azonnal megfosztottak. 1946-ban rehabilitáció és kari meghívás folytán újra kineveztek ugyanott ny.[ilvános] r.[endes] tanárrá, szolgálatban nem töltött teljes időm beszámításával, a IV. fiz.[etési] oszt.[ály] 1. fokozatába sorolva. (VKM 84.303/1946. sz. VI. a. ügyoszt.[ály] 1946. júl. 30.) 1947. szept.[ember] 12-én a miniszter további szolgálattételre az Eötvös Collegiumba osztott be, egyet.[emi] ny.[ilvános] r.[endes] tanári minőségemben. 1950. márc.[ius] 14-i kelettel a „656. kulcsszámú tanszékvez.[ető] főisk.[olai] tanár elnevezésű munkakörbe" soroltak be (1000-8/1950.-215044 törzsszám.), s ezzel eredeti kinevezésemet, a benne megállapított csaknem 30 évi rendes tanárságomat annullálták s fizetésemet megváltoztatták. A 2200 for.[int] rendes tanári fizetés helyett 1800 for.[int] főisk.[olai] tanári fizetést állapítottak meg, plafond-nal és korpótlékkal 2200-re kiegészítve. Ugyanezen év augusztusában az 1404-F/169-2/1950. eln.[öki] ü.[gy]o.[sztály] sz. átirat közölte velem, hogy a VKM „végelbánás alá vonásomat" rendelte el, s adjam be nyugdíjaztatási kérvényemet. Amint lehetett, elmentem Tolnai Gábor[1] főosztályvezetőhöz, megkérdezendő, mit tegyek. Azt mondta, tévedés történt, mivel az Eötvös Collegium megszűnt, az ott működőkről globálisan intézkedtek, így kerültem én a rendeletbe az ő tudta nélkül. Arra az óhajomra, hogy egyet.[emi] ny.[ilvános] r.[endes] tanárrá minősítsenek vissza, osszanak be valamilyen munkakörbe, részben tanítás, részben a tervezett művészettörténeti topográfiák és monográfiák munkájának irányítása formájában, azt mondta, ez szükséges és fontos, meg is fog történni, csak megbeszéli az illetékesekkel és tíz nap alatt értesít. Az értesítést mind máig (1951. I. 6.) nem kaptam meg. Ellenben kaptam egy okt.[óber] 23-án kelt sürgetést az említett végelbánó rendelet teljesítésére. Erre ismét kerestem az érintkezés lehetőségét Tolnai főoszt.[ály]vez.[ető]-vel, titkárnője egy hétig azt válaszolta, nem tud terminust mondani, mikor menjek hozzá, végül is azt tanácsolta, írjak levelet. A levelet elküldtem, választ máig se kaptam. Dec.[ember] 2-án, az Akadémia záróülésén Lukács Gy.[örgy][2] kollégám – akivel előzőleg közöltem a történteket s aki Tolnai főosztályvezetővel való beszélhetésem érdekében telefonált neki – azt a kérdést intézte hozzám, megkaptam-e Tolnai főoszt.[ály]vez.[ető] három nappal előbb küldött levelét. A levelet nem kaptam meg se akkor, se azóta. Most, jan.[uár] 1-én a fizetésemet már a plafond nélkül kaptam.

Valamilyen szíves intézkedést kérek a rajtam esett méltánytalanság reparálására,[3] különösen egyet.[emi] r.[endes] tanárrá való visszaminősítésemre s ilyenként ott működésemre,

amely minőségemet törvényes kinevezés állapította meg kevés híján harminc évre visszamenőleg, s amelytől való megfosztásom majdan nyugdíjamban is érzékenyen megcsorbítana, továbbá arra, hogy a magyar művészettörténelemnek a székfoglaló előadásomban[4] kifejtett elvek szerint, a történeti materializmus alapján való átirányításában képességeimhez, tudásomhoz, tapasztalataimhoz méltó módon részt vehessek.

Teljes tisztelettel

Fülep Lajos
l.[evelező] tag

P. S. Ma d. e. telefonáltak az egyetemi tanulmányi osztályról, hogy a következő semesterben adjak elő.[5] Ez tehát megindult, marad a többi.

MTA Lt. A II. oszt. ir. 1/2. d.
Gépirat autogr. kiegészítésekkel és aláírással.
Rajta idegen kézzel: Az ügy súlyára való tekintettel javaslom, hogy a holnapi oszt. vez. elé vidd. I. 8. Kovács (?) Fejér E.[lvtársnő]
Budapestre írt levél.

[1] Tolnai Gábor (1910–1990) irodalomtörténész. 1946–1948 között az OSzK főigazgatója, 1948–1949-ben a VKM egyetemi és tudományos osztályának vezetője. 1949–1950-ben Rómában rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter. 1950–1952-ben a Közoktatási Minisztérium egyetemi és tudományos főosztályának vezetője (itt e minőségében szerepel). 1951. XI.-től az akkor létesített Tudományos Minősítő Bizottság titkára lett. 1953-tól az ELTE régi magyar irodalom tanszékének professzora.

[2] Lukács György (1885–1971) filozófus, egyetemi tanár, az MTA Elnökségének tagja. FL-sal az 1910-es évek elején került személyes ismeretségbe, 1911-ben együtt szerkesztették A Szellem c. folyóiratot. Az I. világháború éveiben rendszeresen találkoztak a Vasárnapi Kör összejövetelein, 1917-ben mindketten előadtak a Szellemi Tudományok Szabad Iskolájában. 1919-ben Lukács György írta alá FL egyetemi tanári kinevezését. (MTAKK Ms 4594/3.) FL 1950. VIII. 28-án, amikor főiskolai tanárnak sorolták be (MTAKK Ms 4595/30), Lukácstól kért igazolást arról, hogy 1914 óta a Fővárosi Tanács XIV. ügyosztályán volt alkalmazásban, vagyis közszolgálatban állt. (MTAKK Ms 4592/107.), aminek elismerése 5 évvel meghosszabbította munkaviszonyát.

Amikor Lukács 1945. VIII.-ban hazatért szovjetunióbeli emigrációjából, az esztétika és kultúrfilozófia professzorává nevezték ki. Felvette FL-sal az érintkezést, de rendszeresen csak azután találkoztak, hogy mindketten bekerültek az MTA II. osztályának vezetőségébe, Lukács mint elnökségi, FL pedig mint választott tag.

Miután Lukács 1956-ban miniszteri tárcát vállalt Nagy Imre kormányában, majd Romániába hurcolták, az Akadémia nem hozott ellene szankciókat, sőt már 1956. XII. 6-án az Elnökség 908-R-1956. sz. levelében azzal fordult Kádár Jánoshoz, hogy „Lukács aktív közreműködésében látja az MTA előtt álló feladatok sikeres teljesítését." Ezért kéri, tegyék lehetővé visszatérését a magyar tudományos életbe, vegyen részt az MTA Elnöksége és a II. osztály vezetősége, valamint az ELTE munkájában. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/4.) Lukács – miután 1957 tavaszán hazatért – tagja maradt a II. osztály vezetőségének, valamint 1958. X. 28-ig az Elnökségnek is. Az ekkori tisztújításkor került ki az Akadémia vezetőségéből. – Az egyetemről nyugdíjazták, de ezt már előzőleg kérte. (Szíklai László közlése.) 1967-ben politikailag rehabilitálták, azaz párttagságát megszakítatlannak deklarálták. (Agárdi Péter közlése.)

[3] Az itt közölt levelet követően Ember Győző, az MTA II. osztályának akkori titkára 1951. I. 12-én levelet írt az MTA Elnökségének s kérte, hogy FL ügyében a Közoktatási minisztertől kérjen sürgős intézkedést. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 1/2.)

E levélben FL nem ír néhány olyan, rehabilitációjával kapcsolatos részletről, amelynek ismerete szükséges ügyének megértéséhez. Az 1946-os rehabilitációs rendelet értelmében az illetőt oda kellett visszahelyezni, ahol 1919-ben működött, FL esetében tehát a budapesti egyetem olasz nyelvi és irodalmi tanszékére. Neki azonban ehhez nem volt kedve, szívesebben lett volna filozófia professzor a pécsi egyetemen, de a pécsi bölcsészkart ekkor még nem állították vissza. (A budapesti egyetemen az esztétikai és kultúrfilozófiai tanszéket 1945-től Lukács György, a filozófiait 1948-tól Fogarasi Béla töltötte be.)

Keresztury Dezső VKM miniszter s egyben az Eötvös Kollégium igazgatója ezért beosztatta FL-t az Eötvös Kollégiumba, ahol a művészettörténelem oktatásán kívül is foglalkozhatott az ifjúsággal. A kollégium 1950-es megszüntetésekor FL ügyét nem egyedi, sajátos jogállásának megfelelően kezelték: 1950. III. 14-i keltezéssel tanszékvezető főiskolai tanári besorolást kapott. (MTAKK Ms 4594/30.) Kinevezésének hátlapjára FL már ekkor rájegyezte az ebből következő, e levélben is felsorolt hátrányokat.

Amikor e levél hatására a „végelbánás", vagyis nyugdíjazás helyett FL professzori kinevezésére került sor, Tamás Lajos, a Bölcsészkar dékánja 1951. II.-ben levelet írt Darvas József közoktatási miniszternek (ELTE Lt. Dékáni hiv. ir. 46/1951.), s röviden összefoglalva az ügy előzményeit arra kérte, hogy „hatálytalanítsa az 1404-F239-2/1951. sz. rendeletét s FL-t egyetemi nyilvános rendes tanári minőségben a Bölcsészeti Kar üres 'Magyar föld régészete' tanszékre besorolni ill. besoroltatni szíveskedjék." Az intézeti tanári kinevezés napokon belül elintéződött (ELTE Lt. Dékáni hiv. ir. 59/1951.), visszamenőlegesen, 1951. I. 1-i hatállyal lépett érvénybe. (MTAKK Ms 4594/38.) A művészettörténeti tanszékre szóló nyilvános rendes tanári kinevezésre a szemeszter végén, 1951. VI. 15-én került sor. (MTAKK Ms 4594/40. és 42.)

Ez utóbbi kinevezést megelőzően az egyetem „jellemzést" küldött FL-ról, a Közoktatási Minisztérium felsőoktatási és tudományos főosztálya személyzeti csoportjának, amelynek szövege a következő:

„239/1951.

Tárgy: Fülep Lajos int.[ézeti] tanár jellemzése.

Dr. Fülep Lajos int.[ézeti] tanár született 1885-ben értelmiségi származású, apja állatorvos volt. 1919-ben proletár diktatúra idején a Bp. Tudomány Egyetem ny. r. tanárává nevezték ki. Tanácsköztársaság elmúlásával állását elvesztette és belső emigrációba vidékre vonult és mint református pap működött Zengővárkonyban 1927-től 1947-ig. 1946-ban rehabilitálták és az Eötvös Collegiumba lett beosztva főiskolai tanárnak. 1948-ban az Akadémia tagja lett, 1949-ben újra megválasztották az Akadémiánál.

Az Eötvös Collegium felszámolása után 1951 januártól Budapesti Bölcsészkarra intézeti tanárnak van besorolva. Művészettörténeti tanszéken. Pogány Ö. Gáborral való beszélgetés alapján az alábbi véleményt rögzítettük Fülep Lajosról:

Az első világháború előtt írt egy hosszabb Nietzsche tanulmányt és 1917-ben 18-ban a Nyugatban tanulmány sorozatot. Amely könyv alakban is megjelent Magyar Művészet címen. Alapgondolata a műnek, hogy van egy különleges magyar művészi alakító nyelv, és ezt a gondolatot fejti ki abban az akadémiai előadásában is, amelyet a múlt ősszel tartott. Ő egyébként egyetlen akadémikusunk aki művészettörténész. Pogány Ö. Gábor szerint ez az előadás az Akadémiai Közlönyben fog megjelenni, és akkor fog sor kerülni ideológiai megvitatására, amire feltétlenül szükség lesz." [Az MTA Művészettörténeti Bizottság 1950. X. 7-i ülésén szó volt FL akadémiai székfoglalójáról, amely „nyilván nyomtatásban is megjelenik s bizonyára több olyan kérdést vet fel, amelyhez állásfoglalni és felvetődő problémák megoldását elindítani kell." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 191/3.), de erre a vitára nem került sor.]

A jellemzés így folytatódik: „A szakmai irodalmat, a felszabadulás előttit és utánit Pogány elvtárs szerint nem kíséri eléggé figyelemmel, mert például legutóbb is sürgette a műemlékek védelmét, holott ezek nálunk viszonylag jól meg vannak szervezve. Felszabadulás után csak Akadémiai előadásának formájában lépett a tudományos nyilvánosság elé. Egyetemi előadásaiban, azok bevezetésében igyekezett marxista alapvetést adni, de a későbbiek folyamán a szakmai anyagot már attól általában függetlenül elemezte, egyébként igen szellemesen. Nem mutatott rá például az imperializmus művészetében jelentkező dekadens és formalista elemek társadalmi okaira.

A hallgatókkal eléggé behatóan foglalkozik, előadásain kívül kirándulásokra és múzeumokba vezette őket, a hallgatók általában szeretik. Maga is tudatában van annak, hogy a művekről adott kritikája még nem tekinthető véglegesnek és talán ezért tekintett el attól, hogy kiadja jegyzeteit.

Pogány Ö. Gábor véleménye az, hogy helyes lenne Gerevich Tibor helyett tanszékvezetőnek Fülep Lajost kinevezni és intézeti tanárnak pedig Zádor Annát javasolja.

Füredi Ferenc."
(MTAKK Ms 4594/64.)

Az itt említett tanszékvezető egyetemi tanári kinevezést FL az 1412-0198/1952. sz. iratban, csaknem másfél évvel később, 1952. XI. 15-én kapta meg. (MTAKK Ms 4594/44.)

Amikor FL megkezdte az egyetemi oktatómunkát, rajta kívül Gerevich Tibor professzor, Zádor Anna docens és 1952-től Tehel Péter tanársegéd alkotta a tanszék személyzetét. 1953-tól demonstrátori megbízást kapott Kovács Éva. A tanszékhez tartozott két aspiráns, Németh Lajos és Körner Éva, de ők a tanításban nem vettek részt. Külső előadók egész sora oktatott: Dercsényi Dezső, Entz Géza, Genthon István, Castiglione László, Oroszlán Zoltán, Végvári Lajos és Vayer Lajos.

A hallgatók számának kezdeti alakulásáról nincsenek pontos listák. Általában 6–8 I. és 16–30 II–IV. éves hallgató neve szerepel az iratokban, valamint 15 fő az esti tagozat indulásakor. 1955–1956-ra egyetlen első éves hallgatót sem vettek fel, 1956–1957-re pedig egyet, ami ellen FL több forumon is tiltakozott.

Gerevich Tibor 1954-ben bekövetkezett halála után Vayer Lajos lett a tanszék második professzora. 1958-ban kettéválasztották a tanszéket, az I. sz. művészettörténeti tanszék vezetője FL, a II.-é Vayer Lajos lett. (MTAKK Ms 4594/46.)

1959. IX.-től 1960. XII. 31-ig FL rendkívüli szabadságot kért és kapott Kardos László dékántól, majd 1960. XII. 31-i hatállyal nyugdíjba ment. (MTAKK Ms 4594/47. ill. 48.)

Az 1951-es év elején történt kinevezés után, első egyetemi félévében FL sebtében meghirdetett „Az imperializmus korának művészete" című kollégiumot tartott heti 2 órában. Az előadás 12 hétre felosztott vázlata szerint tematikája a bevezetés után Courbet-től és Daumier-től a kor festészetén és szobrászatán át az impresszionistákig ill. Cézanne-ig terjedt. (MTAKK Ms 4595/14.)

1952–1953-tól kezdve FL mindkét féléven át heti 3–3 órában hirdetett kollégiumot. (Vázlata: MTAKK Ms 4595/7–9.) A vázlat félévekre ill. alkalmakra bontva tartalmazza az előadások tárgyát és a kötelező olvasmányokat. Először a képzőművészetben alkalmazott technikákat ismertette, majd a stílus fogalmából kiindulva foglalkozott a művészet nagy stílusaival és korszakaival.

Ezenkívül heti 1–1 órában világirodalmat adott elő a II–IV. éves hallgatóknak. A világirodalom fogalmának, egységének és nemzetenkénti megoszlásának ismertetésével kezdte, szólt jelentőségéről és hasznáról a művészettörténelem számára, korszakonként és nemzetenként tárgyalva történetét. (MTAKK Ms 4595/19–22.)

FL hagyatékában fennmaradtak még olyan jegyzet-vázlatok, amelyekből kitűnik, hogy előadott a görög művészetről, a 1000–1500 közötti itáliai építészetről, a magyar középkorról (MTAKK Ms 4595/13., 15., 12.). A Művészettörténeti tanszék iratai között fennmaradt tantervek szerint 1955–1956-ban „A trecento művészete az olasz források tükrében" (heti 1 óra) és „A quattrocento művészete az olasz források tükrében" (heti 2 óra) címmel tartott kollégiumot a II–IV. éveseknek. (ELTE Lt. A Műv. tört. tanszék ir. 1. d.)

1954. V. 3-i dátummal FL beadványt írt az ELTE Bölcsészkarának „Feljegyzés a művészettörténet oktatás további fejlesztése érdekében" címmel: „Népünk fokozott bekapcslódása a tudomány és művészetek területére, különösen erős érdeklődése a képzőművészet iránt fokozott mértékben igényli, hogy a művészettörténet egyetemi oktatása komolyságát és igényességét mélyítsük. Nem kívánok foglalkozni azokkal a fejlődésünk menete során keletkezett zökkenőkkel és tévedésekkel, amelyek következtében az elmúlt évek során olyan káderek is kikerültek, akik a múzeumok jogos követelményeinek nem mindig felelnek meg. Bár ezen a téren két év óta igen jelentékeny és örvendetes fejlődés állapítható meg, mégis szükségesnek látom azoknak a szempontoknak leszögezését, amelyek révén munkánk eredményességét illetve további javulását biztosítva látom:

1. A felvételre kerülők lehetőleg általános gimnáziumból kerüljenek ki, azaz latin nyelvet ismerjenek. Ha valamilyen rendkívüli ok latin nélküli felvételre késztet, a hallgató az első év fo-

lyamán – bekapcsolódva a latin szakos tanárképzésbe – készüljön fel a latin kiegészítő érettségire és csak ennek eredményes letétele jogosítsa fel a II. év hallgatására.

2. Legalább egy nyugati nyelven – lehetőleg németül – tudja a szakirodalmat szótár segítségével önállóan olvasni. Ha erre a felvételkor még nem képes, de egyébként felvételre alkalmasnak látszik, ugyancsak egy év alatt tegye le a kívánt nyelvvizsgát, amelyet a tanszék is ellenőriz.
3. Tekintettel arra, hogy iskoláink ma már minden osztályban tanítják az orosz nyelvet, a hallgató az egyetemen olyan továbbképzést nyerjen, amely alkalmassá teszi két–három év alatt szakszövegnek szótár segítésével való olvasására. Ma az egyetemről kikerülő hallgatók nagy része nem tud orosz szakirodalmat használni, noha az orosz nyelv mind a négy év alatt a tanítás egyik fontos oszlopa.
4. A hallgató egyetemi évei alatt sajátítson el legalább még egy – második – nyugati nyelvet, lehetőleg az olaszt oly mértékben, hogy szakkönyvet szótárral használni tudjon.
5. A felvételeken – a személyi kérdések előzetes vizsgálása után – a tanszék szakmai véleménye legyen irányadó. Utólagos felvételnek – akár minisztériumi utasításra – ne legyen lehetősége.
6. Az óraszámkeretet általában 30-ig lehet emelni, hogy több olyan óra legyen beiktatható, amelyre a hallgatónak nem kell készülni, de az ő bevonása és foglalkoztatása állandóbb, pl. emlékmeghatározási gyakorlat, forrásolvasási gyakorlat, szemléltető gyakorlat, rendszeres és sűrűbb múzeumi gyakorlat.
7. A nyelvoktatás – mind az orosz, mind a nyugati nyelv – kis csoportban a jelenlevők állandó foglalkoztatásával történjék, főcél a szakmai szöveg megértése legyen.
8. A történelmi oktatás fontossága emelkedik, ezért a hallgatók a mellékelt tanterv-vázlat szerinti kollégiumokat hallgassák.
9. Gondoskodni kell az objektív körülmények sürgős javításáról pl. olvasószoba, tanulószoba, második vetítőgépes terem, jelentős gazdagítása a diapozitív- és könyvanyagnak.
10. A szakmai tudás utazások nélkül, csak előadások és könyvek alapján elsajátítva, alapjában keveset ér, nem tekinthető másnak, mint kiindulópontnak. Ezért a hallgatóság egészének az eddiginél fokozottabb mértékben kell lehetővé tenni hazai tanulmányutakat, a legjobbak, a tudományos kutatásra leginkább rátermettek számára pedig tanulmányutakat, ösztöndíjakat kellene lehetővé tenni a népi demokrácia és ismereteiket további emlékanyag tanulmányozásával szilárdítani.
11. A tanszék ezévi terhelése igen súlyos volt, különös tekintettel a szakmai munka emelése érdekében végzett sok egyéni konzultációra és gyakran beiktatott külön gyakorlatokra. Ilyen túlterhelést a jövőben kielégítően ellátni nem tudunk és ezért segítséget kérünk.
12. A tanszék nagyon helyesli az évfolyamok osztott oktatásának fokozatos bevezetését, de erre a jelenlegi káderhelyzetben nem lát lehetőséget.
13. A múzeumokkal való kapcsolat javítása érdekében M[üvelődési] M[inisztérium?] külön megbeszélésre hívja meg az érdekelteket. A tanterv már a megbeszélés várható pozitív eredményét veszi figyelembe.
14. Az ötödik – országos múzeumban töltendő – gyakorló év munkatervének kidolgozását a tanszék a múzeumok képviselőivel együtt készíti el olyan ütemben, amilyenben a múzeumok megbízottjai erre hajlandók. Bár itt is leszögezendő az az egészségtelen helyzet, hogy a gyakorlóéves – félig az egyetemhez tartozó – hallgató mint kinevezett teljes jogú tudományos dolgozó kerül a múzeumokba. Akár a múzeum és az egyetem igényeinek egyeztetése, akár az V. év utáni elhelyezés szempontjából ez egészségtelen helyzetet teremt.
15. Mellékelten csatolom az évfolyamokra bontott, a perspektívikus fejlődés figyelembevételével készített 1954–55 évi tantervet azzal a megjegyzéssel, hogy eddigi helyzetünk I. és III. év oktatását teszi lehetővé, azaz jövőre az összevont felső tagozat a III. év anyagát hallgatná. Nagyon fontos lenne, hogy az O[ktatási] M[inisztérium] sürgősen döntsön az oktatási formákat illetően – hány évfolyam, hány esti tagozat, hogy a külső káderekét idejében felkérhessük, illetve hogy azok legalább két hónapos felkészülési idővel rendelkezzenek.

Fülep Lajos
tanszékvezető
(ELTE Lt. Dékáni hiv. ir. 158/1954.)

A beadvány mellett „Művészettörténet. Tanterv-javaslat" 4 lapnyi táblázat különféle bontások szerint.

1956. IX. 17-én ill. 18-án FL két beadvánnyal fordult az MTA II. osztályához, az egyik címe „A művészettörténet egyetemi oktatása":

„Kulturális életünk nagy fejlődése és eredményei között is a művészettörténet eddigi munkája alapján számottevő helyet igényel, akár tudományos munkásságának színvonalát, akár ismeretterjesztő munkáját, publikációinak visszhangját tekintjük. A művészetek között a képzőművészet az, amely szemléletességével, alkotásainak nemzeti határoktól független érthetőségével, műfajainak változatosságával, munkásságának a legkülönfélébb területekre kiterjedő alkalmazhatóságával kimagaslik.

Közismert, hogy a magyarországi múzeumok számbeli szaporodása – jelenleg összesen 71 vidéki múzeumunk van – és népszerűsége elsősorban a képzőművészeti anyagnak köszönhető, akár önállóan, akár történelmi–tájrajzi kísérőjeként a kiállításoknak jelentkezik. Mindezzel kirívó ellentétben áll az a körülmény, hogy vidéken jelenleg mindössze öt művészettörténész működik.

Közismert, hogy a magyar könyvkiadás leggyorsabban fogyó, legnagyobb külföldi érdeklődésre szert tett kiadványai a művészettörténet tudományos vagy ismeretterjesztő művei.

Mindez arra vall, hogy a hazai művészettörténeti munkának komoly szerepe és helye kell, hogy legyen egész kulturális életünkben.

Mindeme tényekkel szembenállóan azonban a művészettörténet oktatása szemlátomást sorvad, most már intézményesen is. Rendelet és annak végrehajtási utasítása – mindkettő az érdekeltek bevonása nélkül keletkezett – intézkedik arról, hogy az ország egyetlen művészettörténeti tanszéke új hallgatót ne vehessen fel. Az 1955–56-os tanévben egyáltalán nem volt felvétel, az 1956–57-es tanévben egyetelen hallgató „szakosodhatott" második szakként művészettörténetre. Ezzel a művészettörténet egyetemi oktatása – ha nem is de iure, hanem de facto – kiirtásra van ítélve.

Kétségtelen, hogy átmenetileg nehézségekbe ütközik a végzett hallgatók elhelyezése. A művészettörténet nem áll egyedül e nehézségek terén, mégis, ha feladatát és hivatását tekintjük, a legsúlyosabban érintett. A sorvasztó intézkedések elfelejtik, hogy ami ma még nehézség, a következő évek fejlődése révén nyilván már nem lesz az. Elfelejtik, hogy eddig egyetlen szakember sem vagy elvétve egy-egy dolgozott olyan helyeken, mint a Néművelési Minisztérium Képzőművészeti Főosztálya, a Képzőművészeti Alap, a Rádió, a kiadók, elfelejtik, hogy sem a napilapok, sem a hetilapok nem alkalmaznak állandó munkatársként művészettörténészt, ami korábban elengedhetetlen követelménye volt egy szerkesztőség teljességének. Nyilvánvaló, hogy ez az állapot előbb vagy utóbb meg fog szűnni, mert már ma nem felel meg általános fejlődésünknek.

De ezen túlmenően: az utóbbi évek középiskolai reformjai során eltörölték a zene és a művészettörténet iskolai oktatását. Ma már bebizonyosodott, hogy ez az intézkedés messzireható károkat okozott, és azok számára, akik ilyen iskolát végeztek, e kiesés már nem pótolható. A zene terén a hiba kijavítása már meg is indult és máris jelentkezik a szakavatott oktatók hiánya. Misem természetesebb, hogy ez a felismerés a művészettörténet terére is kiterjesztessék és az egyetemi oktatásnak nemcsak a tudományos utánpótlás, hanem a középfokú oktatás számára is kellene megfelelő szakembereket képeznie. Az új, most érvényben lévő „szakosítási" rendelet ezt nem teszi lehetővé, márcsak azért sem, mert a felvételnél e speciális szak követelményei – a mai előírások szerint – nem vehetők figyelembe.

A tudományos élet egyetemességének fenntartása és fejlesztése, a megfelelő utánpótlás biztosítása, az arra legalkalmasabbak kiválasztása parancsolólag figyelmeztet a fennálló hibás helyzet megváltoztatására.

A fentieket figyelembe véve a MTA Művészettörténeti Bizottsága kéri a MTA II. Osztályát, mint arra legilletékesebbet, hogy a művészettörténet egyetemi oktatásának kérdését tegye vizsgálat tárgyává és hasson oda, hogy az Oktatásügyi Miniszterium a most fennálló, káros kihatású helyzetet mielőbb megváltoztassa.

MTA Művészettörténeti Bizottsága
(MTA Lt. II. oszt. ir. 194/1.)

Ld. még 2286. sz.

(ELTE Lt. Dékáni hiv. ir. 158/1954. Szövegét ld. 2163/3.) A beadvány alapjául az esti hallgatók 1954. VI. 30-i vizsgája szolgálhatott, amelyről FL 1954. naptárában olvashatók megjegyzések. (MTAKK Ms 4597/590.)

[4] FL 1950. X. 9-én tartotta akadémiai székfoglalóját „A magyar művészettörténelem föladata" címmel. (Megj. az MTA II. Társadalmi-Történeti Tudományok Osztálya Közleményei. 3. Muzeológiai sorozat. II. köt. 1. sz. Bp. 1951. 3–24.)

[5] Ld. a 3. jegyzet „1951-es kinevezése után..." kezdetű bekezdését.

2076. FÜLEP LAJOS – KERÉNYI KÁROLYNAK

[Bp.] 1951. II. 3.

Kedves Károlyom,

mégse járja, hogy ilyen soká mit se tudunk egymásról.[1] Nem keresem, melyikünk írt utoljára, melyikünk „tartozik", gyakran gondolok Rád, hát írok is végre. Igaz, hogy Grácia,[2] akivel a napokban találkoztam, azt mondta, nekik se igen írsz, s általában senkinek, mégis abban bízom, nekem írni fogsz, s ha akármilyen röviden is, beszámolsz az utolsó levélváltásunk óta történtekről s különösen munkádról. Ami engem illet, több mint 6 hónap óta időm és energiám javarésze lakáskeresésre ment el, most úgy látszik, dülőre jut ez a keserves gond.[3] Mint talán tudod, az Eötvös megszűnt[4] qua collegium, szept.[ember] óta diákszálló, s mivel így a tanítás itt megszűnt, az én lakásomra pedig szükségük van, máshol kell tanyát ütnöm. Meg kell hagyni, nagyon előzékenyek voltak, egy szóval se mondták eddig, menjek innen, de tudom, kell nekik a hely, s ezért nem is akartam megvárni, míg szólnak. A másik következménye a változásnak, hogy most már az egyetemen fungálok, műv.[észet]tört.[énet]-et adok elő.[5] Malgré tout csinálom a művet,[6] nagyon szeretném már fejleményeit közölni Veled. Közben hézagok, missing link-ek pótlódtak, az egész szervességének a javára. Még okt.[óber] elején tartott akad.[émiai] székfoglalómat azonnal megküldöm, amint megjelenik az oszt.[ály]közl[emények]-ben.[7]

Hosszú idő után nemrég Carlonak[8] is írtam, Parisba, nem tudom, ott érte-e még. Mit tudsz róla? Írta, hogy a nyáron együtt voltatok.[9] Milyen volt?

Gráciától hallottam, hogy már Dionigi[10] is 6 éves. Per Bacco!

Mindnyájatokat szeretettel ölel

Fülep

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Prof. K. Kerényi Tegna/Ticino Schweiz – Suisse
Feladó: L. Fülep Budapest XI. Nagyboldogasszony útja 11/13. Hongrie

[1] Ez előtt Kerényi Károly és felesége 1950. II. 25-én, FL 1950. IV. 4-én írt. Ld. FLev. V. 2031. és 2036. sz.

[2] Kerényi Grácia (1925–1985) író, műfordító, Kerényi Károly első házasságából született ifjabb leánya.

[3] Az Eötvös Kollégium megszűnése miatt újra aktuálissá vált FL lakáskeresése, amelyet Basch Loránt ügyvéd intézett. Több sikertelen kísérlet után a II. Széher-út 16. sz. volt Dohnányi-villa egyik lakásába költözött. A házat utóbb Széher-út 22-re, majd 24-re számozták át.

[4] Mituán Keresztury Dezsőt 1948 nyarán eltávolították az Eötvös Kollégium igazgatói székéből, megkezdődött az intézmény felszámolása. 1950. VIII. 22-én Lutter Tibor igazgató átadta az akkor már diákszállóvá vált kollégiumot a Tanfolyamellátó Nemzeti Vállalatnak.

[5] Ld. 2075/3.

[6] FL itt készülő művészetfilozófiájára utal, amelyet 1930 körül kezdett írni, majd élete végéig dolgozott rajta. Kézirat-töredékei MTAKK Ms 4565-Ms 4576.

[7] Ld. 2075/4.

[8] Carlo – Tolnay Károly.

[9] Ld. Tolnay Károly 1950. XI. 5-én írt levelében. FLev. V. 2068. sz.

[10] Dionigi (Dénes) (1945–2000) Kerényi második házasságából született fia. Felnőttként a svájci légiforgalomban dolgozott.

2077. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1951. II. 6.

Kedves Professzor Úr!

Úgy a leveleit,[1] mint a mézesbödönt megkaptam. A kislányoknak[2] küldött finom édességet köszönöm szépen, nagyon megörültek neki.

Megkísérlem a részletes választ a levelekre, bővebb beszámolóval együtt. Mindenek előtt elvállalom, hogy a háztartási gondjaiban segítségére leszek[3] Professzor úrnak, amennyire csak tudok, a lehető legjobban.

Feleségemnek[4] ajánlott részletes és pontos orvoslást is nagyon szépen köszönöm, okvetlenül ki fogja próbálni, mert sajnos szüksége lesz rá. Jelenleg Németországból szerzett „Sepdelen 7" nevű orvossággal kísérletezik, de még nem vesz észre javulást, ha csak a kúra végére nem. Ha azonban használ, részletesebben írunk róla.

Szépéknek szóló üzenetet[5] még nem adtam át, de nem fogom elfelejteni. Ők jól vannak, Szépné boldog Sanyi fia kislányával, most különösebben nem haragszik semmiért. A népnevelők amennyire lehet azért elkerülik háza táját, mert azokat nem bírja, s jól megpirongatja, aki odamegy. A Termelőszövetkezeti csoport[6] megalakítását szorgalmazták az utóbbi időben a begyűjtésen kívül, s hosszú kísérletezés után végre talán sikerült is megalakítaniok, ha ugyan jóváhagyják a megalakulást, ugyanis a szükséges 10 tagot sehogysem tudták összeszedni, mert a 10.-nek számított Szek.[eres] Bárdos Józsi a megalakulási kérvényt nem írta alá. Nagy Istvánék így is 3 családnak számították magukat, így lett 9 család. Kívülük Kacsándiék, Györfi Jánosék, Fiúék, Kátaiék, Czipszerék, Szekfű, Ozsvald.

Ma volt a sorozás Pécsváradon, ahol az 1915-től 28-ig mindenkinek meg kellett jelenni és mindjárt fényképes katonaigazolványt kaptak. Majsai[7] is köztük van, vannak több mint 30-an.

Holnap lesz Boris Lajos esküvője egy pécsváradi lánnyal, nagy lakodalom lesz.

Más esküvő a faluban nem lesz, változás a falu életében nem igen van, szaporodnak az öreglegények, nem tartják alkalmasnak az időt a nősülésre.

Fiúék, Kellerék stb. gyermekeiből megalakult a D[emokratikus] I[fjúsági] Sz[övetség][8] is, eléggé aktív munkát fejt ki, én tanítgatom be a műsort, színdarabot, de a régi lakosság visszavonul, nagy része elkerüli a Kultúrházat.[9]

Megalakult a M[agyar] N[ők] D[emokratikus] Sz[övetsége][10] is, azok egy teaestet rendeztek, elég jól sikerült. Kacsándiné, Kátainé, Fiúné a község vezetőségi tagjai most.

Csak rövid jellemzésül írom mindezt, nem tudom, hallott-e erről a Professzor úr. A falu népe csendben van, nem szól bele semmibe, mintha nem érdekelné az egész világ, begombolódzik.

Az aszaltszilva nekünk nem fontos, jó ha van, de ha elfogy, ami maradt, nem fog hiányozni. A legalacsonyabb árat számítom érte.

A mézesbödönt elküldtem egy osztálytársamhoz, aki nagy méhész, mert sajnos ezen a környéken sehol sem kaptam mézet, akinek még van, tartogatja, hátha még lesz tél, s akkor kell neki. Remélem az is kifogástalan lesz és gondosan csomagolva ér Pestre, részletesen leírtam és megkértem a csomagolás mikéntjére.

A rend kedvéért az eddigi kiadásokról beszámolok Professzor úrnak, mivel a beszerzésekkel kapcsolatban gyakrabban lesz kiadásom. [...]

MTAKK Ms 4585/219.
Gépirat, a levél vége hiányzik. A kötetben nincs közölve Császár János 10 tételből álló elszámolása, amelyben a FL-tól kölcsönkapott 1725 Ft fejében beszerzett és elküldött élelmiszerek árát közli. Budapestre írt levél.

[1] FL levelei, valamint Császár János FL-nak írt levelei egy részének gépelt másodpéldányai (az eredetiek nem maradtak fenn) Ácsné dr. Császár Piroska birtokában vannak.

[2] Katalin (szül. 1940.) és Piroska (szül. 1941.). Ld. még 2413/4.

[3] Az ötvenes évek első felében igen rossz ellátási viszonyok voltak. A jegyrendszer ugyan fokozatosan megszűnt, de az alapvető élelmiszereket is kiszámíthatatlan időben szállították az üzletekbe, s többnyire csak sorbanállással lehetett hozzájuk jutni.

[4] Császárné Nagy Katalin (1918–1986) maga is aktívan részt vett a zengővárkonyi ifjúsági házban tartott műkedvelői előadások rendezésében és a különféle tanfolyamok szervezésében és vezetésében.

[5] A Szépéknek szóló üzenetről a FLev. V. 2049. és 2052. sz. levelekben van szó.

[6] Magyarországon 1948-tól kezdődően alapítottak alsóbb típusú szövetkezeti csoportokat. Az I. típusú egyes termelési ágazatokra, meghatározott területekre és nagyobb berendezések közös használatára korlátozódott. Közösen, közös táblákon, vetésforgóban végezték az alapvető talajmunkákat. A II. típusú egyes üzemágak ill. a növénytermesztés közös szövetkezeti üzemben való megszervezését jelentette, gépállomással egybekapcsolva vagy saját termelőeszközökkel.

Az alsóbb típusoknál a föld a tagok tulajdonában maradt, míg a III. ú. n. termelőszövetkezetekben a föld közös használatra „örökre" a termelőszövetkezet tulajdonába került. A termékeket a végzett munka arányában osztották el. (Erdei Ferenc: Mezőgazdaság és szövetkezet. Bp. 1959. 300–302.)

[7] Majsai József decsi születésű ref. lelkész, FL távozása után, 1948. II. 7-én választották meg zengővárkonyi lelkésszé.

[8] Demokratikus Ifjúsági Szövetség, a Magyar Kommunista Párt kezdeményezésére jött létre 1948 után.

[9] FL 1937-ben kezdett hozzá az ifjúsági ház építéséhez, amely részben külső forrásokból, részben a helyi lakosság adakozásából és munkájával épült fel 1942-re. Ld. FLev. V. 1296. sz.

[10] Magyar Nők Demokratikus Szövetsége. Kommunista alapítású tömegszervezet. 1948–1956 között az egyetlen női szervezet volt. (1956-ban beleolvadt a Hazafias Népfrontba.)

2078. FÜLEP FERENC – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1951. II. 19.

Professzor Úr!

Mellékelten megküldöm cikkének[1] első korrektúráját. Két példányban van meg, de csak az egyiket kell kijavítani és visszaküldeni. A kijavított példányt kérném csütörtök reggelig visszaküldeni.

Fülep Ferenc
V. Géza utca 2.

A kéziratot is kérem ismét vissza Fülep

MTAKK Ms 4552/18.
Tépett szélű papírszeletre írt gépirat, az utóirat kézírással.
Budapestre írt levél.
Fülep Ferenc (1919–1986) régész. 1949-től az MTA II. osztályának előadója, 1956-tól a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója.

[1] FL akadémiai székfoglalójának korrektúrájáról van szó. Ld. 2075/4.

2079. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Bruxelles, [1951] II. 25.

Hollandiában voltam, ahol előadtam (találkoztam Révészékkel[1] is, és beszéltünk Magáról); most útban vagyok Páris felé. Egyelőre itt maradok. Remélem a lakásügyet[2] megoldotta közben. Én jól vagyok és dolgozom. Várom a cikkeit.[3]

Öleli

Carlo.

Az évszám postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/76.
Kézírás Rogier van der Weyden (1399/1400–1464) Portrait de Laurent Froimont feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos tanár Nagyboldogasszony útja 11/13. Budapest (XI.) Hongrie

[1] Révész Géza (1878–1955) pszichológus, 1918-tól a budapesti egyetem tanára, 1919-től Amsterdamban élt, ahol 1939-től az egyetem pszichológia professzora volt. 1947-ben az MTA külső tagja, 1949-ben megfosztották tagságától. Számos műve meleg hangú dedikációval került be FL könyvtárába. – 1910 óta felesége Alexander Magda (1885–1972) művészettörténész, Alexander Bernát leánya, aki FLsal fiatal korától élete végéig jó barátságban volt.

[2] Ld. 2076/3.

[3] Tolnay már az előző években ismételten kérte FL utolsó találkozásuk óta megjelent írásait (FLev. V. 1742., 1787., 2068.), elsősorban a Célszerűség és művészet az építészetben = Építészet, 1944. IV. köt. 1. füz. melléklete, valamint Dante: Az új élet. (La vita nuova) Ford. Jékely Zoltán. A bevezetőt FL írta. Bp. [1944.] Franklin Kétnyelvű Remekművek c. műveket. Ezt megelőzően 1950. XI. 5-én sürgette elküldésüket. (FLev. V. 2068. sz.)

2080. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

Bp. 1951. III. 2.

Kedves Barátom,

a jövő héten dől el, szükségem lesz-e a Kovácsnéra (vagy a másik ajánlott nőre).[1] Amint tudom, azonnal közlöm.

Ha nálam esetleg nem, volna egy másik lehetőség is: Zádor Annáéknál. Éppen ezért kérem szíveskedjék megtudni, az illető hajlandó volna-e hozzájuk is állásba menni. Erre vonatkozó választ lehetőleg azonnal kérek (259–501, rggel ½ 9 – 9 tájban, hétfőt kivéve; vagy este ½ 9 – 9 tájban szombatot, vasárnapot, keddet kivéve, amikor nem leszek itthon; vagy lev.[elező] lapon). Zádoréknál[3] hárman vannak, Anna és a szülei, idős emberek – bizonyos, hogy békességes, jó hely, ahol megbecsülik az alkalmazottat (aki most elment, évekig volt náluk), csak egytől tartok, nem lesz-e kevés a fizetés, 150 f.[orint]nál többet nem tudnak fizetni. (A mostani is ennyit kapott, de nem emiatt megy el, hanem családi okok miatt, vidéki az illető s haza kell mennie.) A személyzeti szobát nem tudom milyen, de jónak remélem, villában laknak. A fizetés pótlásához nem elleneznék, ha az illető másutt is vállalna takarítást, hetenként háromszor.

Szívből üdvözli

Fülep Lajos

MTAKK Ms 5691/56.
Kézírás.
Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H XII. Kapitány u. 6. I. 4.

[1] FL lakásügyének dűlőre jutására utal. (Ld. 2076/3.) FL gazdasszony szerzésére kérte Lőrincz Ernőt. Első háziasszonya utóbb nem az ő révén került a Széher-útra, hanem FL régi baranyai kapcsolata révén. Achsné Kiss Gizella, Kiss Géza kákicsi lelkész leánya közlése szerint FL édesanyjához, Kiss Géza özvegyéhez fordult ajánlatával, aki maga helyett testvérnénjét, Patay Máriát ajánlotta. Patay Mária szociális missziós nővérként, civil alkalmazottként dolgozott az újpesti református gyülekezetben, s ekkortájt elvesztette állását. 1951. V.-től 1952. XI.-ig vezette FL háztartását, bár kapcsolatuk már korábban megromlott, s FL 1951. VII. 19-i levelében (ld. 2090. sz.) kérte Lőrinczet, szerezzen másik gazdasszonyt, „femme de ménage"-t, de ugyanakkor Patay Mária elhelyezéséről is gondoskodni kívánt. Patay Mária – hozzátartozóinak elmondása szerint – igen határozott, erős akaratú nő volt. Miután távozott a Széher útról, letartóztatták, egy évi börtönre ítélték. 1953-ban szabadult, 1957-ben egyik öccsénél Brazíliában halt meg. Ügyében – Fodor András naplójának tanúsága szerint (Ezer este... I. 169.) – 1953. II. 12-én FL-t is beidézték a rendőrségre.

Elítélésének pontos indokát hozzátartozói sem tudják; egyik húgát, Patay Katalint férjével, Varga Modest-tel együtt összeesküvés vádjával 1948-ban letartóztatták. A férjet felakasztották, a feleség 8 évet kapott, de 1954-ben kiengedték a börtönből. Patay Mária rendszeresen látogatta testvérét a börtönben. Vagy ez, vagy az lehetett az oka letartóztatásának, hogy a Széher úton lakása idején látogatóban jártak nála barátainak fiai, akik – nyilván FL hozzájárulásával – meg is szálltak nála, s a fiúk később disszidáltak.

[2] Zádor Félix (1864–1961) magszakértő, egy magáncég vezetője, utóbb a Magyar Kereskedelmi Statisztikai Hivatal igazgatója.

2081. KERÉNYI KÁROLY ÉS KERÉNYI KÁROLYNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

Ponta Brolla pr.[esso] Tegna, 1951. III. 16.

Kedves Lajosom,

tulajdonképpen tegnap akartam írni, de mindenképpen úgy, hogy legalább a korai húsvétra s remélhetőleg a tavasz beköszöntésére kapj végre hírt rólunk.[1] Valóban alig írok mostanában már levelet, legfeljebb ünnepi alkalmakkor, nem is szigorúan naphoz kötve, inkább mikrokosmosom és makrokosmosom helyzetéhez. Sine sole sileo, mint a napórákon áll. Ezekben a hónapokban volt is ok a hallgatásra, pedig sokat gondoltunk Rád, különösen Rómában,[2] mint 1947–48 fordulóján, megint lehozta nekem Magdi a gyerekeket,[3] hogy a decemberben megkezdett munkát abba ne kelljen hagyni s mégis igazi karácsonyunk legyen. Ez alatt a három év alatt annyit beszéltek ezek a kicsik egymás közt Rómáról, Kornélia olyan pontos képet rajzolt a Capitoliumról – meglepő rajzokat produkál a gyerek, modell után is a rajziskolában, ahová járattuk (egyébként harmadikos elemista) –, hogy biztosra vettem, mindannyiunknak nagy élvezet lesz. Úgy is volt, a naponta esős áprilisi idő ellenére.

Szóval külső alkalom is volt gondolni Rád, nemcsak belső, ami amúgy is van, mert kivel beszéljek mással, magamban, a legnagyobb problémákról, anyanyelvemen? Igaz, Carlo[4] itt volt a nyáron az Eranoson,[5] de komoly beszélgetésre vele nem került sor, inkább elkerülte. S világért sem beszélt arról sem, amit aztán véletlenül tudtam meg, de okmányszerű bizonyítékokkal, hogy az öröksége, ami az apjáról[6] szállt rá, felér egy Nobel-díjjal, legalábbis összegszerűen. Ne végy úgy tudomást róla, hogy ő is észrevegye, de biztosan megnyugtat, ha ezt tőlem hallod.

A mi életünkben semmi sem változott, de talán az is valami, hogy ez a csoda, tisztára belső produktivitásomra alapított existentiánk, fenntartható.

A ház, amelyben a fent nevezett hídnál lakunk, a tegnai határt a locarnóival összekötő Maggiahíd ez – fecskefészekszerűen a folyó felett épült, tágasabb, szebb s Hölderlinnél találtam meg a mottót hozzá: Will einer wohnen / So sei es an Treppen / Und wo ein Häuslein hinabhängt / Am Wasser halte dich auf / Und was du hast, ist / Atem zu holen.[7] Pontosan ez van meg: alkalom a bennem hordott munkák megírására, amihez Róma hozzáférhetősége is hozzátartozik. A nyáron, a legnagyobb hőségben is napi 8–9 órát dolgozva befejeztem ott a görög mitológiai hagyományok első teljes, nem romantikus, nem is klasszicistán idealizáló, hű előadását egy kötetben.[8] Németül itt Svájcban jelenik meg, olasz, francia, angol fordítása is készen s részben sajtó alatt van. A hozzá tartozó, de tőle önálló – nem rendszerező, hanem tudományos analizáló és történetileg rekonstruáló – magyarázó mű első kötetét most írom tisztába.

Könyv-alakban mostanában csak régi műveim jelentek meg új – részben már harmadik és negyedik – kiadásokban: „Pythagoras und Orpheus"[9] és a „Labirinth-Studien"[10] – ezek talán megvannak Neked – s valamennyi ilyen tárgyú, 1938 óta megjelent dolgozatom egy összefoglaló 500 oldalas olasz kötetben.[11] Az „Einführung"[12] éri meg ezen a tavaszon a negyedik kiadást – miután a szerencsétlen Kollár[13] miatt, kinek öngyilkosságáról nem tudom, hallottál-e, – évekig nem jelenhetett meg, „La religione antica"[14] a második olasz kiadást. Lényeges változtatás egyikben sincs, de ha kiegészíthetem velük – minddel vagy akárme-

lyikkel – a könyvtáradat, kérlek, írd meg, s nagy örömmel teszem. A nagy olasz kötet címe: Miti e Misteri.

Azt hiszem, megírtam ezzel minden lényegeset, és ismét jogot szereztem arra, hogy várjak legalább egy rövid hírt Rólad. Olvasni valamit Tőled szintén nagyon jó lenne. Mennyire nincs semmi szellemi újság ebben a megmerevedett világban! Úgyszólván csak a merevedés az, ami még fokozódik, és pedig legbelül.

A viszontlátásban reménykedem,[15] ha egyelőre, míg a művek, amelyekre ezeket az éveket szántam, el nem készültek, nem is gondolhatok rá. Öröm arra gondolnom, hogy Te is művednek[16] élhetsz és bízom benne, hogy a lakásod kérdése[17] is minél előbb megoldódik. Ne feledd el új címedet megírni: az enyim posta szerint, a régi.

Szép húsvéti napokat kíván, szeretettel ölel

Károly

Kedves Lodovico,

különös erővel elevenedtek fel bennem ezen a télen a három év előtti együtt töltött helyek és élmények. Nehéz szívvel mentünk el a kis utácskában a kocsma előtt, ahol most már az abruzzoiak – nyilván a gazda hiánya miatt – éppen csak hogy együtt vannak, de minden atmoszféra nélkül és mondtuk a gyerekeknek, hogy ez volt az a hely, ahol annak idején esténként ültünk s miközben mondtam ezt, sajnáltam, hogy nem adhatom vele mindazt, amit nekünk ezek az esték jelentettek. Sokért nem adnám, ha megvarrhatnám megint a kesztyűjét, elkísérhetném a postára, de legfőképpen ha még egyszer abban a kiváltságban részesülhetnék, hogy fel szabadna sétálnom a Campidoglio lépcsőin Lodovico oldalán, amikor hosszú idő után először találja szembe magát a római panorámával. Bár sokszor nyugtalanít az a gondolat, hogy ez Anmassung volt, éppen *ezen* a sétán útitársául szegődnöm, de másrészről, az idők mindig növekvő távlatában, mindegyre nő ennek az emléknek a jelentősége bennem és a nagy élettetőpontok egyikévé lesz.

Most hallom, hogy Lukács Györgyék[18] májusban idejönnek a közelbe Szilasiékhoz.[19] Ha ez lehetséges, nem gondolhatna-e Maga is megint egy utazásra? Itt minálunk lakva és a közeli völgyeket bejárva is sok szépet találna, hát még ha lent találkozhatnánk ismét! Károly most megy le húsvéthétfőn, hogy egy hétig tartó könyvtári munka után kb. két héten át járja barátokkal az etruszk vidéket.

Minden jót kívánok és üdvözlöm szeretettel

Magda

MTAKK Ms 4588/41.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Hongrie Fülep Lajos dr. egyetemi tanár Budapest XI. Nagyboldogasszony útja 11/13.
Feladó (bélyegző:) Prof. Dr. K. Kerényi Tegna-Ticino Suisse
Kerényi Károlyné Lukács Magda kritikus, bibliográfus. FL 1948-ban Rómában ismerte meg személyesen.

[1] Kerényi levele válasz FL 2076. sz. levelére.
[2] 1948-ban voltak együtt a római Magyar Intézetben.
[3] A gyerekek: Lucia (szül. 1940.) tanár, Kornélia (szül. 1942) klasszikus-filológus, Dionigi ld. 2076/10.
[4] Carlo – Tolnay Károly.

[5] Eranos: Olga Froebe-Kapteyn által 1933-ban alapított, évente rendezett üléssorozat vallásfilozófiai, pszichológiai, mitológiai, keresztény szimbólumok és keleti vallási kapcsolatok tárgyköréből.
[6] Tolnai Arnold (? – 1947) a Magyar Dohánykereskedelmi RT igazgatója, kormányfőtanácsos.
[7] Hölderlin, Johann Friedrich (1770–1843): Der Adler c. versének 27–32. sora. Az idézet bekerült Kerényi Károly: Unwillkürliche Kunstreisen. Fahrten im alten Europa 1952/1953. c. kötetébe is az itt közölt FL-nak szóló levél részletes említése során. Zürich, 1954. Rhein Verlag, 145.
[8] Die Mythologie der Griechen. I. Göttergeschichten. Zürich, 1951. Rhein Verlag. Ugyanebben az évben olaszul: La mitologia dei Greci. I. Racconti sugli dei e sull'umanità. Ford. A. Brelich. Róma, 1951. Astrolabio. – Angolul: The Gods of the Greeks. Ford. Norman Cameron. London, 1951. Thames and Hudson. – Franciául: La mythologie des grecs. Histoires des dieux et de l'humanité. Ford. Henriette de Rognin. Paris, 1952. Payot. FL könyvtárában az olasz kiadás volt meg.
[9] Pythagoras und Orpheus. 3. kiad. Zürich, 1950. FL könyvtárában az 1938-as magyar és az 1940-es német kiadás volt meg.
[10] Labirinth-Studien. Zürich, 1950. FL könyvtárában az 1941-es Amsterdam–Leipzigben megjelent kiadás volt meg.
[11] Miti e misteri. Ford. A. Brelich. Torino, 1950. Einaudi. FLnak nem volt meg.
[12] C. G. Jung – K. Kerényi: Einführung in das Wesen der Mythologie. Először 1942-ben, ekkor Zürichben 1951-ben jelent meg. FLnak nem volt példánya.
[13] Kollár Kálmán (1898–1950) bölcsészdoktor, könyvkereskedő és kiadó. 1929-ben Budapesten az Egyetemi Nyomda vezetője, 1936-ban bécsi kiadó, 1938-ban az amsterdami Pantheon. Akademische Verlagsanstalt, majd a Het Compas cég igazgatója, szerkesztő. 1950-ben tönkrement és öngyilkos lett.
[14] La religione antica. Először 1940-ben jelent meg németül és olaszul. A német kiadásban „Fülep Lajosnak KK" dedikáció. Olaszul 1951-ben második kiadása jelent meg A. Brelich fordításában.
[15] 1948-as római együttlétükre utal. „Utólag sajnálom csak, hogy bár naponta együtt voltunk és együtt ültünk a Piazza Farnese abruzzoi kocsmájában, ahol Fülep pokoli élvezetet talált a dudára táncoló vad saltarelloban, a kocsmáros és a vendégek improvizált stanza-recitálásában, sőt a férfiak véres és a nők hajkitépő verekedéseiben is – mondom, sajnálom, hogy ennek ellenére túl keveset beszélgettünk." (Kerényi Károly levelezéséből válogatott Lackó Miklós. = 2000. 1992. 12. sz. 52. Kerényi Károly – Tolnay Károlynak 1948. IV. 8.)
[16] Ld. 2076/6.
[17] Ld. 2076/3.
[18] Lukács György ekkori svájci útjáról nincs adat az iratai között. (Sziklai László közlése.)
[19] Szilasi Vilmos (1889–1966) E. Husserl tanítványa, 1933–1947 között Svájcban, majd újra Freiburgban élt, ahol 1956-ban a filozófia professzora lett. FL-nak Wissenschaft als Philosophie. Zürich, New York, 1945. és Macht und Ohnmacht des Geistes. Bern, [1946.] volt meg tőle.

2082. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1951. III. 22.

Kedves Tanító Úr,

végre hozzájutok az íráshoz[1] – a levéllel nem is késtem volna ennyit, sőt nyomban írtam volna, ha kívánsága szerint nem kellett volna elszámolást készítenem, s a hozzávaló elővevését és átnézését halogattam.

Legelőször: nagyon köszönök mindent, sok fáradozását s a jövőre fölajánlott készségét. Élni is fogok vele.

Nagy együttérzéssel olvastam áthelyezéséről[2] – hiszen bizonyára emlékszik rá, mikor a választási[3] kavarodás után önként el akart menni, mennyire a maradást tanácsoltam. Hiába,

az az igazság, nincs több olyan hely, mint Várkony. S Magát egyéb szálak is odakötötték. Ha alkalmam lesz hozzá, megpróbálom visszacsináltatni a dolgot. Nem megyek most direkt neki, jó alkalmat várok. *Nagyon* szeretném, ha visszajutna. (Persze ezt a szándékomat nem kell említeni senki előtt.)

Visszatérve az elszámolás témájához – itt küldöm. Kérem, tegye el jól, hogy a következőket csak hozzá kelljen írni, s ne többfelől összeszedni.

1951. II. 6-i elszámolásából hiányzik valamilyen munka, amit külön kértem idejében, s ami, félek talán már meg se tehető: a kútba lenyúló vízvezetéki cső, rajta kosár, és az udvaron, a folyosó előtt lévő nagy medencébe lenyúló cső, rajta kosár; ha ezeket idejében nem szerelték le, félő, nem kelt-e lába azóta, ami kár, mert ma nehezen pótolható – de ha még megvan, kérem, szereltesse le, vagy ha kevés várkonyi idejében nem ér rá, kérem, bízzon meg valakit az én költségemre, aki kihívja a szerelőt és elszállítja a holmit.

Bár most már késő nyilatkoznom, azt hiszem enélkül is tudta, hogy nem ellenzem a holminak Kócsidiékhoz vitelét, sőt a legjobbnak tartom. Köszönöm is nekik előre is, addig is, amíg valahogyan viszonozni tudom. S ha már ennél a témánál tartok: nagyon sajnálom, hogy Kócsidi nem jött el hozzám. Ő már elég tapasztalt ember, hogy tudhassa, milyen sok a mindentudó, sőt a mindent jobban tudó – mért ámíttatta el magát? Hogy' kerültem volna a kongresszusra?[4] hiszen tudják, sohase voltam semmilyen pártban – ma se vagyok; politikába sose avatkoztam, emlékezhetnek rá, inkább megbírságoltattam magam, de Várkonyban a választásokon is csak 45 után szavaztam, amikor már nem annyira politikai, mint erkölcsi kötelességnek éreztem. Ha tehát Kócsidi valamikor megint Pestre jön (– fia mért van itt? katona?), ne hallgasson senkire, látogasson meg – csak persze 2–3 hét múlva, amikorra végre remélem a költözést,[5] körülményesebb lesz, mint itt lett volna, mert új lakásom jóval kijjebb – kérem is, ha jönni akar, írja meg egy lev.[elező]lapon, hogy pontosan tájékoztathassam a hozzám jövetel útjáról és módjáról.

A lakás egyébként kint van a Széher úton, a Hűvösvölgy és Pasarét fölött, Dohnányi Ernő[6] villájában, jó levegőjű, magas helyen – a közlekedés ugyan tovább tart, a beszerzés is nehézkesebb, de legalább fák közt, zöldben vagyok.

Eszerint tehát a háztartási gondjaim most már csakugyan megérnek – és jókorára nőnek is, gondolhatja, ha a 47-ben eladott-ajándékozott konyhai s egyéb holmit most újra be kell szereznem, és milyen áron, s mindez megfejelődik az élelmi gondokkal!

Egyik levelében kérdezi, milyen és mennyi pálinkát küldjön. Mikor írtam, hogy pálinkát is fogok kérni, megírtam, milyet s mennyit szeretnék – elkerülhette a figyelmét, vagy kieshetett az emlékezetéből, nem csoda, más, komolyabb gondjai voltak mostanában. Tehát a minőség: szilva; mennyiség: amennyit küldeni szabad, ha egyáltalán szabad. A postán kellene megkérdezni, ott remélhetőleg tudják, mert én nem tudom. De ha szabad is küldeni, most nem kérem, hanem csak majd ha az új lakásban leszek.

A többi holmiból szeretném, ha addigra beszereznék az eltarthatókat, hogy kéznél legyenek, amikor majd kell, s ezek volnának: szalonna; zsír; sonka; füstölt hús; krumpli; hagyma; törött paprika; lencse, borsó, bab; s ha lehetne: valamennyi liszt; hagyma.

A küldést hogy volna jó egyszerűsíteni? Nem volna jó egy fonott és zárható kosarat venni? az ilyet nem kellene burkolni, átkötözni, szögezni etc. Ha jónak gondolják, kérem, vegyék meg azt a méretet, amelyről föltehető, hogy itt a vámon nem bontják föl. Inkább

többször forduljon kisebb kosár, mint hogy a nagyobb miatt a vámházba kelljen menni. Különben is, azt hiszem, meg van állapítva mindenből a legnagyobb küldhető mennyiség, lehetőség szerint alkalmazkodjunk hozzá.

Az ide küldött dobozokat visszaküldjem? Ha majd meglesz a háztartás, egyebet is fogok kérni: tojást, baromfit etc.

Ha elérkezik a költözés ideje, megírom, de addig is remélem, váltunk még levelet – most, hogy a nehezén túl vagyok, könnyebben fogom rá szánhatni magam, de meg szeretném is, ha új állapotáról tájékoztatna, jó-e vagy nem.

A húsvéti vakáció idejére terveztem a lemenetelt,[7] de hát, amint tudja, a vakáció elillant. A nyáron mindenképpen menni akarok. Talán összekötöm harkányi időzéssel, mert rám is fér a fürdő, csak azt nem tudom, hova megyek majd, Hévízre-e vagy Harkányba. Nem tudom, Harkány nem nagyon kényelmetlen-e. Hévízen a Balaton is igen csábít, amit igen szeretek – ha már a tengerre nem jutok el...

No most már aztán búcsúzom, mindnyájuknak jó ünnepet és más jót is kívánva

szívből üdvözli

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Ld. 2077. sz.
[2] Császár Jánost, mivel nem mondott le a kántorságról, előbb Szellőre, majd Nagypallra helyezték át.
[3] Ld. 2077/7. Császár János FL 1947-es eltávozása után gondolt arra, hogy áthelyezteti magát, amikor nem az általa támogatott Szemenyey Sándort választották meg lelkésznek FL helyére.
[4] Nem maradt fenn Császár Jánosnak az a levele, amelyben érdeklődik, részt vett-e FL a Magyar Dolgozók Pártja 1951. II. 24–III. 2-i kongresszusán.
[5] Ld. 2076/3.
[6] Dohnányi Ernő (1877–1960) zongoraművész, zeneszerző, karmester, zongorapedagógus, a Zeneakadémia tanára. 1945-ben Ausztriába, 1948-ban Argentínába, 1949-ben az USÁ-ba emigrált. A villa, amelynek kertre nyíló három szobás lakásába FL ekkor beköltözött és ahol haláláig lakott, 1928-ban épült.
[7] FL 1951-ben sem Zengővárkonyban, sem az említett fürdőkben nem járt.

2083. HAMVAS BÉLA – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1951. V. 10.

Kedves Bátyám,

– szentendrei tartózkodásom[1] ideje úgy látszik lejárt és útban vagyok a visszatelepülés felé. Ügyesbajos dolgaim közepette arra gondoltam, hogy esetleg egy kisujj-mozdulattal tudnál rajtam segíteni. Mikor tehetném tiszteletemet, igen rövid pár percre? Értesítésedért különösen hálás lennék. Pünkösd utáni napok valamelyikén?

Igaz tisztelettel, híved

Hamvas Béla

A helynév a feladóból.
MTAKK Ms 4587/202. Megj. Darabos Pál: Hamvas Béla – Egy életmű fiziognómiája. III. Bp. 2002. Hamvas Intézet. 102.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos dr. úrnak egy. ny. r. tanár Budapest Nagyboldogasszony u. 11–13.

Hamvas Béla (1897–1968) filozófiai író, 1927–1948 között a Fővárosi Könyvtár munkatársa. Neve FL levelezésében először Szabó Lajos egy 1944-es levelében fordul elő. (FLev. IV. 1629. sz.), utóbb – feltehetően Tábor Béla, Szabó Lajos és Hamvas baráti körében – személyesen is megismerkedtek. FL-nak szóló nyomtatott ajánlással jelent meg Hamvas Béla – Kemény Katalin: Forradalom a művészetben. Absztrakció és szürrealizmus Magyarországon. Bp. [1947.] Misztótfalusi c. kötete.

[1] Hamvas Béla és felesége gyakran, olykor hosszabb időt töltött a Szentendre melletti Kő-hegyen egy rokonuk házában. Valószínűleg valamilyen munkaviszonyt szeretett volna szerezni, mivel a „szellemi szabadúszó"-i állapotot akkor tiltották és büntették. Szó volt róla, hogy Hamvas FL könyvtárát fogja rendezni, (Hamvasné Kemény Katalin közlése), végül nem került rá sor. Ez a munka u. i. nem számított volna munkaviszonynak.

2084. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

Bp. 1951. V. 30.

Bár ma még teljes rendetlenségben,[1] annyira már vagyok, hogy el lehet hozzám jönni. Ha tehát alkalmas, vasárnap estefelé várom, ezúttal inkább vacsora előtt, mondjuk 6 óra tájban – nagyon fáradt vagyok, korán fekszem. Ha a könyvekkel jön, akkor – megbeszélésünk szerint – taxin; ha valami miatt nélkülük, akkor így lehet: a 83-as villanyossal Zuhatagsor megállóig, ott leszállva 20–25 lépést visszafelé, föl a Keskeny utcán, folytatásán, a Kuruc utcán, végén balkéz felől szemben van a 16. Nem kell a főbejáraton csöngetni, az épületet jobbról v.[agy] balról meg kell kerülni le a kert felé, ott az én verandám s én is.

Sz.[íves] ü.[dvözlettel]

F.[ülep] L.[ajos]

MTAKK Ms 5691/59.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H XII. Kapitány u. 6. I. 4.
Feladó: Fülep L. II. Széher út 16.

[1] A V. 11-én megtörtént költözés utáni rendetlenségre utal. Ld. 2076/3.

2085. FÜLEP LAJOS – BALÁZS BÉLÁNÉNAK

Bp. 1951. VI. 3.

Kedves Anna,

napok óta próbálom a telefonját, csönget, de nem felel – attól tartok, rosszat jelent, talán a klinikán van? Most így próbálom elérni, ha sikerül, kérem, adjon hírt. Azt akartam közölni, hogy végre átköltöztem,[1] s kb. egy hónapi be- és kicsomagolás után kezdek végre a rend-

hez közeledni, s a héten remélhetőleg el is jutok hozzá. Legalább is annyira már vagyok, hogy le tudok ülni az íróasztalhoz és pár sort meg tudok írni.

Híreit nagyon várva, szívből köszönti öreg barátja

Fülep L.[ajos]

MTAKK Ms 5022/76.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Balázs Béla úrnő H XII. Tamás u. 40.
Feladó: Fülep L. II. Széher út 16.

Balázs Béláné Hamvassy Anna (1876–?) Balázs Béla második felesége. FL a Vasárnapi Kör összejöveteleiről ismerte. Balázs életében nem, de halála után többször meglátogatta Tamás-utcai lakásán.

[1] A Széher-útra költözésre utal. Ld. 2076/3.

2086. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1951. VI. 24.

Kedves Tanító Úr,

végre leülhetek az új hajlékban[1] az íróasztal elé és írhatok. Egy hónapnál tovább tartott a be és kirakás és még most se vagyok teljesen készen. De most már legalább nem kell reggeltől estig téblábolnom.

Az új környezetről nem írok részleteket, mert remélem, előbb-utóbb feljön valamelyikük – aminek igen örülnék –, de meg itt volt Joó Sári, ő bizonyosan elmondta.

Örülök helyzete remélhető jobbra fordulásának,[2] kívánom, hogy óhaja szerint teljesüljön. Ha kellek valamiben, írja majd meg.

A beszerzendőkről már küldtem listát, megint mellékelek bizonyosság kedvéért. Ami már megvan, már küldhető is. A többit majd aztán. De jól meg kell tudni, miből mennyi küldhető. Ha pálinkát lehet külön damejeanne-ban küldeni, úgy kérem.

Cseresznyét csak ha nagyon szép – a telepről – jamnak, tehát jó érettet, ha már van.

A kosárhoz két kulcs kell – egy a bezárásra ott, egy hogy itt kinyithassam. Ezt levélben kérem, ajánlottan.

Kérem, írja meg, milyen állapotban vannak az elbontott lugas részei – ha a dúcok töve nem korhadt s a deszkái még használhatók, fölhozatnám, hogy itt fölállítsam.[3] A borító papírját lehet még használni? Mert nem kapni.

A méz hiba nélkül megjött, igen köszönöm.

Kénytelen vagyok abbahagyni az írást, a kezem annyira megerőltettem, hogy nem tudok írni, s éppen nincs itthon, akinek diktálhassak.

Mikor kezdődik a vakációja? Én holnap kezdem a vizsgát, de már kb. egy hónapja nincs tanítás.

Mellékelek rajzot az idejövetelhez, kérem, tegyék el. Előzőleg telefonálni ajánlatos.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Mellette térképvázlat a Moszkva-térről a Széher út 16. számig vivő útvonalról, telefonszámmal és magyarázó sorokkal.

[1] Ld. 2076/3.
[2] VI. 19-i levelében Császár János arról a kapott ígéretről ír, hogy a következő tanévben Nagypallban fog tanítani s Zengővárkonyban lakhat.
[3] A lugas nem került a budai kertbe.

2087. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

[Zengővárkony, 1951. VII. 12. körül]

Kedves Professzor Úr!

Először is küldött és beszerzett holmikról számolok be. A cseresznye 11 kiló, a meggy 12 kg volt. Több meggyet nem tudtam küldeni, mert nagyon kevés volt, valósággal elkapkodták, s így több nem jutott. Valószínű pár kg. málnát is tudok küldeni. Legalább is megígérték, annak az ára 12 Ft lesz kg-ként. Megvettem a kért vásznat is, de nem akartam a meggyel együtt küldeni, nehogy megfogja. Ha málnát hoznak, akkor lehet, hogy azzal együtt, annak a tetején küldöm, de ha nem látom jónak, úgy a legközebbi kosárküldeményben, vagy külön kis csomagban. A vászon ára 23.50 volt. Tehát a cseresznye, meggy, vászon ára és szállítások is fedezve vannak a küldött 400 Ft-ból s még 2.80 Ft van Professzor úr javára. Sárgabarackot is tudok küldeni egy kosárral, ha kell. A kosarat kérem vissza sürgősen és már küldöm is. (A meggyre várni kellett pár napot, mert nem adták, csak cseresznyét böngésztek, de az már nem volt jó és szép, azért nem vettem.) Kérem írja meg Professzor úr legközelebb mit küldjek a kosárban. Barackot vagy egyebeket. Kedves Professzor úr! A lejövetelével[1] kapcsolatban az a megoldás volna lehetséges, hogy itt a szomszédban Szekeres Józsiéknál, (a volt gyapjúfonó helyén) lakna Professzor úr és a feleségem adná a kosztot. Ugyanis koszttal nem tudom Agárdi[2] tudott-e ellátást szerezni. Szekeresék azt mondják, nem kérnek semmit, nem tudják, mit kérhetnének, amit Professzor úr akar, azt adja. Feleségem[3] az ellátással kapcsolatban a kész kiadásokat számítaná fel. Nagyon szép hely ez, ha Professzor úr a kényelmetlenséget vállalja, mielőbb szívesen látjuk, pontos érkezéséről kérünk híradást.

Datálatlan, az 1951. VII. 12-i Császár-levél hátára gépelve.
Az elküldött eredeti nem maradt fenn, gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
Gépirat aláírás nélkül, csonka vagy befejezetlen.
Budapestre írt levél.

[1] FL 1951 nyarán nem járt Zengővárkonyban. VII. 20-án kelt, e kötetben nem közölt válaszában megírja Császárnak, hogy Agárdi Ede eredménytelen próbálkozása után a pécsváradi gyógyszerész, Nékám, a református lelkész, Nagy-Kálózy Sándor és a postahivatal útján is próbálkozott szállást és ellátást szerezni, bár az augusztust már a következő szemeszterre való előkészületre szánta.
[2] Agárdi Ede (1891–1973) 1913–1945 között különböző Baranya-megyei falvak jegyzője. 1945-től haláláig szülőfalujában, Pécsváradon élt. A Magyar Ornitológus, Zoológus, a Madártani Intézet

megfigyelője és rendkívüli tagja. A Magyar Ornitológusok Szövetségének alapító tagja, disztagja, alelnöke. A Mecsek madárvilágának kutatója, számos publikációja jelent meg. Gyűjteménye a Magyar Nemzeti Múzeumban 1956-ban elpusztult. 1958-tól hozzáfogott újjáteremtéséhez, ez utóbbi a pécsi Janus Pannonius Múzeumba került. (Szántóné Bognár Éva közlése.)

[3] Ld. 2077/4.

2088. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1951. VII. 12.

Kedves Professzor úr!

Igen nagy baj van itt a falunkban most, Kócsidi Józsival kapcsolatban.[1] A fiának volt néhány puskája, melyet a felszabadulás alkalmával szerzett. Már le is adott néhányat, de még mindig volt neki 2 db. egy veder tölténnyel. Feljelentették őket, s a rendőrök odamentek, s Józsi eleinte azt mondta, hogy nem tud róla, de mikor látta, hogy hiába tagadja, előadta őket. Mindjárt elvitték s magára vállalta, hogy az övéi voltak a fegyverek. Később a fia is jelentette a felettes parancsnokságának, vagy a rendőrségnek nem tudom, hogy az övé volt a két puska. Szegény Józsi most igen belekeveredett, amint hírlik, politikai vágányra terelődik az ügy és igen félő, ha nem lesz, aki melléálljon, igen súlyos következménye lesz. A községi Tanács és helyi Párt nem mer tenni az érdekében semmit. Ma egy hete vitték el Pécsváradra, most már Pécsett az ügyészségen van. Marton István az ügyvédje Pécsváradon. Mi írtunk egy kérvényt az érdekében, de a Tanács és Párt nem írta alá, így nem továbbították. Mi nem tehetünk mást, ha Professzor Úr tudna valahol tenni valamit az érdekében, igen nagyon szeretnénk, mert félünk, hogy még valami összeesküvésféle sül majd ki belőle és szegény Józsi, aki soha a légynek sem vétett, a fia iránti szeretet, de egyben gyengeség áldozata lesz. Itt volt Sára néni is, és sírt, ha már évekre elítélnék is, csak ki ne végeznék! Több háznál is volt kutatás, Botykainál egy szuronyt találtak, azt is elvitték, de pár nap múlva hazaengedték.

Kedves Professzor úr! Már csak azért is azt szeretnénk, ha mielőbb jönne,[2] de egyébként is júliusban szeretnénk, ha jöhetne!

Mielőbbi szíves válaszát várva, maradok teljes tisztelettel:

Császár János

MTAKK Ms 4585/222.

Gépirat autogr. aláírással. A levél másik oldalán Császár beszámol a FL számára tett vásárlásokról és arról, hogy FL Szekeres Józseféknél lakhatna, a lakás árát ő szabná meg, Császárné pedig a kész kiadásokat felszámítva adna neki ellátást.

[1] Császár János 1951. X. 7-i, e kötetben nem közölt leveléből kiderül, hogy az apát 2 ½ év börtönre ítélték, mert eltitkolta, hogy fia fegyvert rejtegetett. A büntetést majd a fiú kapja, ha leszerel. A család fellebbezni készül.

[2] Ld. 2082/7.

2089. FÜLEP LAJOS – KERÉNYI KÁROLYNAK

Bp. 1951. VII. 19.

Kedves Károlyom,

végre olyan állapotban vagyok, hogy válaszolhatok leveledre,[1] melynek nagyon örültem, nemcsak, mert Tőled jött, hanem mert olyan sok jó – s csak jó! – hír van benne. (Bár ehhez már hozzászoktam – s legyen is így mindig!)

A családi jó hírek mellett persze főleg annak örülök, amit munkádról írsz. Nagyon jó, hogy ilyen svungban vagy – akármit beszélnek is salabakterék, a lényeges dolgokat ebben a téma-körben Neked kell megcsinálni, fogod is, hiszem – jórészt már meg is tetted. Én persze nem vagyok au courant az elmúlt évtizedek ókortudományi irodalmában, de nem hiszem, hogy valahol a Tiedhez mérhetőt mondtak – ezt érzem, valahányszor valamelyik könyved vagy tanulmányod előveszem. Eléggé fájlalom is, hogy ezt én megtehetem Veled, Te meg velem nem, mert amit mondasz, hogy jó volna már engem olvasnod, nekem volna különösen jó – nincs itt senki, akinek valamit mutathassak vagy vele beszélhessek. Remetébb vagyok itt, mint Várkonyban voltam, hiszem ott Veled beszélhettem, itt pedig nem.

Egyébként csak most kezdek még a munkához[2] visszatapogatni – nagyon kizökkentem belőle. Persze gyalázatosan el is fáradtam, nem embernek való, amit a költözéskor és helyrezödésben [!] dolgoztam.

Egyébként most már, mióta az Eötvös[3] megszűnt, műv.[észet]történetet adok elő az egyetemen, pár hete ki is neveztek erre a kathedrára.[4]

Nagyon kedves Tőled, hogy fölajánlod az új kiadásokat – de hogy terheljelek? Kérni nem merek belőlük, de a kérdésedre felelek: Labirinth-Studien[5] nincs nekem; az Einführung[6] se, hanem a Rel.[igio] antica[7] első kiadása, amelyikről, úgy emlékszem, azt mondtad, kevesebb a német szövegnél; hogy a Miti e Misteri-ből[8] mi van meg, külön kiadásokban, nem tudom.

A Carloról[9] írt jó híreknek is igen örültem, de nem tudom, mi történt, hónapokkal ezelőtt írtam neki ajánlott lapot párisi címére, válasz máig se érkezett tőle – ő nem kapta meg az enyimet, vagy én az övét?

Kollár[10] sorsáról nem tudtam, csak Tőled értesültem – gondolom, anyagi okai lehettek.

Nem tudom, írtam-e, hogy az én hölderlini lépcsős otthonom[11] környéke is elég szép (talán ismered is ezt a tájékot), legfőbb előnye, hogy nyáron hűvös – hogy aztán télen milyen lesz, Iddio lo sa. Amikor nem muszáj, ki se mozdulok.

Szeretettel ölel

Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Ticinóba írt levél.

[1] Ld. 2081. sz.
[2] Ld. 2076/6.
[3] Ld. 2076/4.
[4] Ld. 2075/3.
[5] Ld. 2081/10.

[6] Ld. 2081/12.
[7] Ld. 2081/14.
[8] Ld. 2081/11.
[9] Carlo – Tolnay Károly. Tolnay legközelebb VIII. 8-án írt FL-nak. Ld. 2092. sz.
[10] Ld. 2081/13.
[11] Ld. 2081/7.

2090. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

Bp. 1951. VII. 19.

Kedves Barátom,

a könyvek polcra rakása közben kiderült, hogy ugyanaz a Grosse[1] is megvan már (Kunstwiss.[enschaftliche] Studien) – jövetele előtt pár nappal vettem Lantosnál,[2] nem emlékezve, hogy a jegyzékünkön rajta van. Így hát ha jön, ezt is vissza fogom adni. Most már annyi törlött helyett kérem Semper Stil-jét[3] – ha azonban valami miatt magánál akarná tartani, nem baj, mert a Központiban[4] egész gyűjteményt láttam belőle (a jövő semesterben olyan bevezető collegiumot tartok, amiben hivatkozom rá, és seminariumban tárgyaltatni szándékozom – ha lesz németül tudó).

Itt létekor nem került szóba, hallott-e már valamit lányomnak való állásról.[5] Kérem, ne feledkezzen meg róla.

És még valamire kérem: most már aztán csakugyan nem tudna valahol egy jóravaló femme de ménage-t?[6] ennek a mostaninak már valósággal betege vagyok, már nem bírom tovább. Ha tud, kérem, ne késsen az értesítéssel egy másodpercig se. (Persze ha ír róla, csak zárt levélben!)

Mikor van kedve erre jönni? Nem invitálom, mert nem tudom, mennyire van elfoglalva. Ha jönni szándékszik, telefont kérek előtte.

Hogy vannak? Remélem s kívánom, jól.

Sz.[íves] ü.[dvözlettel]

F.[ülep] L.[ajos]

MTAKK Ms 5691/62.
Kézírás.
Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H Kapitány u. 6. I. 4.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Grosse, Ernst: Kunstwissenschaftliche Studien. Tübingen, 1900.
[2] Múzeum-körúti könyvkereskedés és antikvárium. Könyvaukciókat is rendezett. 1920-ban, amikor FL Medinára költözött, ő értékesítette FL feleslegessé vált könyveit. (Lőrincz Ernő közlése.)
[3] Semper, Gottfried: Der Stil in den technischen und tektonischen Künsten, oder praktische Aesthetik. Frankfurt a/M. I–II. 1860–1863.
[4] Múzeum-körúti antikvárium.
[5] Ld. 2080/1. Patay Máriáról van szó, akitől FL szabadulni szeretett volna.
[6] Patay Mária utódját Lőrincz Ernő kommendálta. Raskó Alfrédné rokona együtt dolgozott Lőrincz Ernő feleségével. Raskó Alfrédné eredetileg katonatiszt férjét az I. világháború utáni hadseregcsökkentéskor a csendőrséghez helyezték át; végül alezredesi rangban szolgált.

Internálótáborba azért került, mert az angol követség (British Council?) könyvtárát látogatta; a rendőrség megszerezte az olvasók névjegyzékét, elítélték, a váci fegyházba, majd internálótáborba került. Nagy Imre első miniszterelnöksége alatt szabadult, FL háztartásába költözött, ott halt meg 1958. VIII. végén. Özvegye FL haláláig vezette háztartását.

2091. FÜLEP LAJOS – FODOR ANDRÁSNAK

Bp. 1951. VII. 20.

Kedves András,

levelét[1] tanulsággal olvastam, azéval is, hogy sokszori biztatás után végre csakugyan elkezd ismerkedni a valósággal. Maguk az egyetemen kötelezően tanulnak marxizmus-leninizmust, de a legjobb elméleti tanítás és a legszebb vizsgajegy se helyettesítheti a valóság közvetlen megismerését. A m.[arxizmus]-l.[eninizmus] nem hiába az elmélet és gyakorlat azonosságának tudománya. De meg különben is, lehet-e valami izgatóbb és nagyszerűbb, mint új valóság, új világ születésében részt venni?

A baranyai úthoz[2] nem sok a bizalmam – nem tudnak alkalmas lakást, különösen meg ellátást szerezni. Alighanem csak az esztergomi út[3] virít még helyette.

Jóskától[4] is kaptam a Magáéval egyforma méretű levelet, de neki már nem írok, mert ma-holnap ide várom.

Hát örülök a költői gyürkőzésnek[5] – jó, hogy az öreg Arany[6] eszibe jutott.

Fizetés ne aggassza, nem sürgős.

B.[asch?] jól van.

Sz.[íves] ü.[dvözlettel]

F.[ülep] L.[ajos]

Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon. Jórészt közölve: Fodor: Ezer este... I. 116–117.
Címzés: Fodor András egyet. hallgató Lengyeltóti (az állomás mellett) Somogy megye
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Fodor András levele, amelyre FL válaszolt, nem maradt fenn. Naplójából kiderül, hogy 1951. VII. 16-án írta, amikor egyetemi tanulmányait befejezve, munkába állása előtt otthon nyaralt.
[2] Ld. 2087. sz.
[3] Ld. 2130/2.
[4] Rádics Józsefre (szül. 1925.) utal, aki Fodor András diákkori barátja, majd együtt voltak az Eötvös Kollégiumban, s együtt laktak albérletben. Ő is ekkor végzett az egyetemen s helyezkedett el tanárként. Levele nem maradt fenn.
[5] Fodor András ekkor naplója tanúsága szerint több témát összefogó, nagyobb verset készült írni.
[6] Levelében beszámolt FL-nak arról, hogy Arany: Toldi szerelmét olvassa.
[7] Talán Basch Lorántra utal, akinél Fodor András és Domokos Mátyás ekkor együtt lakott albérlőként. Fodor András otthon volt, Domokos Mátyást behívták katonának, s ezalatt Basch előzőleg kitelepített sógorát helyezte el az üresen álló szobába. (Fodor Andrásné közlései.)

2092. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

S.[anta] Margherita, [1951.] VIII. 8.
Ligur. Poste restante.

Tegnap óta itt vagyok Rinával[1] és a párisi fülledtség után jót tesz a tiszta tengeri levegő.

A könyvet (a III. kötetet)[2] el fogom küldeni, de még el fog tartani egy ideig, amíg visszamentem A[sconá]-ba. (A kiadótól nem kérhetek kötetet, mert az I–II.ik kötet[3] Rezenziója nem jelent meg.) Én pedig várom, hogy Maga mihamarább elküldje az öt esztendő óta ígért két munkáját, a következő címre (aug.[usztus] 23–29-ig): *Ascona, Casa Tamaro.* Azután a párisi címemre lehet írni. Októberben Itáliában leszek. Várom a műveit.[4]

A régi szeretettel ölelem

Carlo.

Az évszám postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/75.
Kézírás Portofino – Panorama feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos, egyet. tanár Eötvös Collegium Nagyboldogasszony útja 11–13. Budapest XI. Ungheria
Rajta FL ceruzaírásával: Párisi címe: American Express Co. 11, rue Scribe.

[1] Rina Bartolucci de Tolnay (?–1965) Tolnay első, olasz születésű felesége. 1930-ban kötöttek házasságot.
[2] Tolnay: The Medici Chapel. Princeton, Princeton University Press. 1948. Dedikációja: „Lodoviconak karácsonyra Carlo. 1951."
[3] Tolnay Michelangelóról írt sorozatának első kötetét, a „The Youth of Michelangelo"-t Princeton, 1943. dedikáció nélkül, a II. kötetet, a „The Sistine Ceiling"-et (Princeton, 1945.) „Fülep Lajosnak a régi barátsággal Tolnay Károly" ajánlással küldte el. FL ekkor jelezte Tolnaynak, hogy ismertetést készül róla írni. A tervről később is szó esett. FL 1954–1955 körül kezdett hozzá a megírásához, de a cikk töredék marad, nem jelent meg. Ld. FLev. V. 1807/6.
[4] Ld. 2079/3.

2093. TAMÁS LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1951. VIII. 15.

1489/1951.
Fülep Lajos
Budapest.

Az 1402–1244/1951. sz. miniszteri rendeletre való hivatkozással felkérem Professzor urat, hogy szíveskedjék a mellékelt jegyzetet megbírálni.[1] Megállapítandó, hogy szakmai, pedagógiai, ideológiai szempontból megfelel-e, felhasználja-e szerzője a Szovjetunió tapasztalatait. Nem minimalista vagy maximalista-e? Megfelelő-e a jegyzet kiállítása, jó-e a beosztása, tagolása?

A bírálatot a jegyzettel együtt szíveskedjék a megbízólevélben foglalt időre, szeptember 1-re a Közoktatásügyi Minisztérium felsőoktatási tankönyvcsoporthoz beküldeni.

Tamás Lajos
e.[z]i.[dei] dékán.

MTAKK Ms 4595/25.
Gépirat autogr. aláírással, a levélpapíron fent Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Tanulmányi osztálya Budapest, VIII., Múzeum-körút 6–8.
Lent a levélen azonos szövegű pecsét.

Tamás Lajos (1904–1984) nyelvész, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1963–1973 között az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatója.

[1] Kardos Tibor: La letteratura del Rinascimento italiano című egyetemi jegyzetéről van szó. A bírálatot ld. Ms 4595/27. FL válaszát ld. 2094. sz.

2094. FÜLEP LAJOS – A KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTÉRIUM FELSŐOKTATÁSI TANKÖNYVCSOPORTJÁNAK

Bp. 1951. VIII. 27.
Válasz 1402–1245/1951. számra.[1]

Felsőoktatási Tankönyvcsoportnak,
Budapest

Mellékelten megküldöm Kardos Tibor:[2] La letteratura del Rinascimento italiano c. egyetemi jegyzet bírálatát.

Fülep Lajos
egyet.[emi] ny.[ilvános] r.[endes] tanár

MTAKK Ms 4595/26.
Ceruzaírásos fogalmazvány.
Budapestre írt levél.
Mellette „Kardos Tibor: 'La letteratura del Rinascimento italiano' cursusáról" c. bírálat. Ceruzával írt fogalmazvány.

[1] Ld. 2093. sz.
[2] Kardos Tibor (1908–1973) irodalomtörténész, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1945–1946-ban pécsi főiskolai tanár, 1946–1949 között a római egyetem tanára, s egyben a Magyar Intézet igazgatója. 1950-től a budapesti egyetem olasz tanszékének tanára. 1953–1956 az Irodalomtudományi Dokumentációs Központ vezetője, az MTA Irodalomtörténeti Intézetének osztályvezetője.

2095. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1951. IX. 4.

Kedves Professzor Úr!

Most csak röviden írok, mert fáj a fejem, de nem akarom holnapra halasztani. Ma volt Kócsidi Józsi tárgyalása.[1] Itthon volt a fia is, a tárgyalásra jött. Részleteket nem hallottam,

mert délután kimentem az állomásra, de csak a 6-ossal jöttek meg, nem találkoztam még velük. Úgy hallottam 2 évet kapott az apa. Józsi gyerek azt mondta, mindent magára vállal, de úgy látszik hiába, nem úszhatta meg szárazon. Ha részletesen többet tudok, megírom!

A 300 Ft-ot, a mézesbödönt megkaptam. Méz lesz, várkonyi. Pálinkát is küldök, kérem a demijont. Azt mondják itt a postán, hogy lehet küldeni. Ha itt felveszik, ott bizonyára kiadják és nem kereskednek vagy akadékoskodnak. Szilvát is biztosítottam egy helyen, megaszaltatom Bíró Sándornál.[2] Agárdinak[3] nem lesz, nagyon kevés a szilva, én a Freind gyapjúfonónál találtam. Árpa is lesz. Zsírt már nem kaptam, de nem felejtkezem meg róla. Hagymát is biztosítottam. 2 kg-ként küldhető. Dió is lesz, de a szállítását még nem érdeklődtem meg. Vargánya azóta itt nem volt, hogy mi aszalhattunk volna, ha megbízhatót kapok, veszek. Krumpli is van, de csak engedéllyel szállítható. Megpróbálok engedélyt is szerezni. Egyszóval a zsír kivételével minden kilátásban vagy biztosítva van.

A kislányaim[4] nevében nagyon szépen köszönöm a finom édességeket, azt is megkaptuk!

Ha feleségem[5] Pécsett nem kap a kislányoknak télikabátot, hamarosan felmegy Pestre, mert ott láttunk, de akkor nem volt elég pénzünk, s akkor visz is magával valamit a nehezen szállíthatók közül.

Nagyon jó volt egy kicsit Pesten lenni, kikapcsolódni az itthoni sok gondból és elbeszélgetni Professzor úrral. Csak bizony nagyon rövid volt az időnk. Jövőre remélhetőleg többet lehetünk együtt, de itt nálunk!!!

Jó egészséget és minden jót kívánva, maradok teljes tisztelettel

Császár János

MTAKK Ms 4585/223.
Gépirat autogr. aláírással.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2088/1.
[2] Bíró Sándor zengővárkonyi gazda. Amikor 1934-ben az egyke-kérdés kapcsán felzúdulás támadt a faluban, FL neki írt levelet. Ld. FLev. III. 1028. sz. Bíró Sándor aláírásával jelent meg az „Üzenet a testvériségről" című cikk, amelyet valójában FL írt. (= Magyarország, 1934. IV. 26. 7.)
[3] Ld. 2087/2.
[4] Ld. 2077/2.
[5] Ld. 2077/4.

2096. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Paris, [1951.] IX. 14.

Kedves Barátom:

csodálom, hogy utolsó kártyám[1] nem jött meg Magánál. Olaszországból küldtem, májusban. Többek között azt írtam, hogy recenziót nem igen tudok itt elhelyezni (különben is fontosabb lenne magyar nyelven ismertetni a könyvet, mert külföldön úgyis megjelentek már a recenziók).[2] Azt is írtam, hogy ha Pestről nem lehet ideküldeni a hat évvel ezelőtt beígért cikkeit és a Vita Nuovat, akkor bizony innen sem lehet oda küldeni a Michelangelo III.-at,[3]

mert hiszen a postai megegyezések reciprokak. És minthogy Maga máig nem küldte el cikkeit,[4] nyilván nem lehet őket küldeni? – Londonban jól dolgoztam és most itt maradok egy hónapig. Készítem Michelangelo IV-et.[5] Tavasszal valószínűleg Firenzében kell előadnom. Sokat gondolok Magára, szeretném már végre műveit olvasni és látni személyesen...[6] de mikor lesz ez lehetséges?

Öleli

Carló-ja.

Az évszám postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/77.
Kézírás postai levelzőlapon.
Címzés: Fülep Lajos egyet. tanár úrnak II., Széher út 16. Budapest Hongrie
Feladó: Tolnay American Express Co. 11 rue Scribe, Paris

[1] Májusi lap nem maradt fenn, csak egy VIII. 8-i keltezésű.
[2] Ld. 2092/3. FL mint a fennmaradt töredékekből kitűnik, komoly és alapos ismertetést és kritikát készült írni Tolnay Michelangelo-köteteiről, a hazai folyóiratokban azonban ez időben minden bírálat támadás-számba ment volna, ezért szerette volna külföldi lapban megjelentetni.
[3] Ld. 2092/4.
[4] Ld. 2092/2.
[5] Tolnay: The Tomb of Julius II. Princeton, 1954. Princeton University Press.
[6] 1969-ben találkoztak legközelebb s egyben utoljára.

2097. FÜLEP LAJOS – ZÁDOR ANNÁNAK

Bp. 1951. IX. 23.

Cara,

mindjárt megmondom, mért nem feleltem lapjára[1] azonnal, előbb hadd fejezzem ki mélységes részvétemet üdülésének balságán, mert jó, jó, a csönd stb. stb., de megfagyással mégse jó, és Maga nagyon fázós – hát nagyon sajnálom, csak egy nyugtat meg egy kicsit, hogy igazán nem tehetek róla, sőt én biztattam mindig, menjen a meleg saisonban. Mi is lehet ott? Itt kint-bent 11°, én persze bírom, csak a kezem gémberedett, s a toll nem mindig arra megy, amerre küldöm.

Et nunc venio. Hétfőn Bence[2] előadásán találkoztam Fogar.[asi]-val[3] s megbeszéltük, hamarosan eljön[4] – erről akartam referálni, erre vártam. Ma d. e. itt volt, kb. 2 ½ óra hosszat, nagyon kellemesen és egymást meghallgatva és megértve beszélgettünk – kiderült, hogy már ő is régen óhajtotta a találkozást, hogy megkérdezzen néhány dologról. A beszélgetés nagy része a műv.[észet]tört[énet] és művelői körül folyt – nyilvánvaló volt, hogy nem csak a maga nevében beszélt. Hát persze igen elégedetlenek, no de az irodalomtört.[énészek]-kel és nyelvészekkel is. Nem részletezem, órákig tartó beszélgetést nem írhatok le, majd élőszóval; a veleje: méltányolják a bogarászás és adatközlés értékét, de most más is kell – synthesis!, hogy a laikus is lásson valami hasznot abból a sok pénzből, amit ránk költenek. Lehet minden publicatio s amit akarunk, csak általánosabb érdekű legyen. Megnyugtattam és láthatólag igen örült neki, hogy készülnek ilyenek, a pénteki M[úzeumok] O[rszá-

gos] K[özpontja] ülésen a régi műv.[észet]-ből három (hogy az újból hány, nem tudom, nem vártam meg). Beszéltem neki Magáról, meglepett, mennyire tájékozatlan (bár tudva a referenst, tán nem is meglepő) – de látszott rajta, hogy jól megjegyzi, amit mondok. Általában mindent nagyon meghallgatott, még azt is, amit a műv.[észet]tört.[énet] és a régészet közti nem-különbségről mondtam – eleinte ugyan hevesen ellenkezett, később már alig, pedig én minduntalan visszatértem rá. Egyelőre ennyi. A többi:

1) Hát kérem, már 7 1. évesünk van. Hozzánk szegődött az a piros hajú, szeplős, szemüveges és érettségis lány, aki csütörtökön még ókori régésznek készült – kérdésemre felelt valamit, csak nem értettem, mit. Úgy látszik, a műegyetemről is akarnak járni, csüt.[örtök]-ön jelen volt egy tanársegéd (szimpatikus, értelmes fiú), meg egy nő – építészet esztétika kellene nekik. Nekem is!

2) Ort.[utay][5] ülésbe telefonoztatott – azt feleltem, ha nem közölnek velem műsort, nem megyek. Nem is mentem. Tiberionak[6] mondtam, menjen ő – hogy ment-e, nem tudom.

3) Péntek M[úzeumok] O[rszágos] K[özpontja]-ülés.[7] ½ 8-kor eljöttem (és nem volt ott, aki rám ripakodjon), addig Garas[8] regölt.

4) Pesten nehezen kapni Club dohányt, talán ott inkább, ha igen, kérem hozzon 1–2-őt. Este egyet pipázom.

5) Kérem, írja meg mindjárt, vasárnap itt lesz-e már, tartsam-e fönn Magának, mert ha nem, meghívom Molnár Antiékat.[9]

6) S ha máris meg talált hűlni, inkább jöjjön haza. Akkor legalább jó idő várható.

Abbracci

Lodovico

MKI-C-I-75/IV-250.
Kézírás.
Nem tudni, hol üdült Zádor Anna.

[1] A lap nem maradt fenn.

[2] Szabolcsi Bence (1899–1973) zenetörténész, az MTA tagja. 1945-től a Zeneművészeti Főiskola zenetörténet professzora, 1951-ben megalapította a zenetudományi tanszakot. FL valószínűleg Zádor Anna útján ismerte meg, néhányszor felkeresték egymást otthonukban. Szabolcsi IX. 22-én Új kínai népdalgyűjtemények címmel tartott előadást az Akadémián.

[3] Fogarasi Béla (1891–1959) filozófus, egyetemi tanár, az MTA tagja, ekkor az MTA II. osztályának elnöke. – 1945-ben tért haza az emigrációból, 1945–1953 között a Társadalmi Szemle főszerkesztője, 1948-ban a budapesti egyetem filozófia professzora lett. 1957-től az MTA Filozófiai Intézetének igazgatója volt. FL ifjúkorától fogva ismerte, főként a Vasárnapi Körben találkoztak.

[4] Az MTA II. osztályának Művészettörténeti Bizottságának munkájáról van szó, amelynek mint osztályelnök, Fogarasi volt a felettes vezetője. A bizottság ülésein visszatérő téma volt a különböző munkaközösségek kutatási terveiben a szintézisek készítése, de éveken át csak az előkészítő munkálatokról, anyaggyűjtésről ill. részletmunkákról számoltak be, amit a II. osztály vezetősége többször is helytelenített.

[5] Ortutay Gyula (1910–1978) néprajztudós, művelődéspolitikus, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1947–1950 között VKM miniszter, 1946–1978 között a budapesti egyetem folklore-tanszékének professzora. 1957–1963 között az egyetem rektora, 1967-től az MTA Néprajzi Intézetének igazgatója. Itt mint a MOK ill. MUMOK vezetője említődik, amely posztot 1950–1952 között töltötte be.

[6] Tiberio – Gerevich Tibor (1882–1954) művészettörténész, egyetemi tanár.

[7] Múzeumok Országos Központja ill. Múzeumok és Műemlékek Országos Központja. 1949–1952 között működő felügyeleti intézmény a VKM, a Tudományos Tanács, végül pedig az MTA keretében.

Ezekben az években az MTA a MOK-on keresztül finanszírozta a Művészettörténeti Bizottsághoz tartozó munkaközösségek működését. Feltehetően ilyen ügyben hívta Ortutay FL-t megbeszélésre.

[8] Garas Klára (szül. 1919) művészettörténész, 1945-től a Szépművészeti Múzeum munkatársa, 1964–1984 között főigazgatója. 1951-től a FL-vezette Művészettörténeti Bizottság tagja.

[9] Molnár Antal (1890–1983) zenetudós, zeneszerző. 1919–1959 között a Zeneakadémia tanára. FL 1918 óta ismerte, bár kapcsolatuk többször hosszabb időre szünetelt. „Zeneesztétika" c. Bp. 1938 művében Molnár hivatkozik FL-sal való beszélgetéseire is.

2098. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Paris, [1951.] X. 2.

Kedves Lodovico,

köszönöm kártyáit[1] és most már várom Összműveinek megérkezését.[2] Nagy ünnep lesz számomra, ha majd megérkeznek. Tulajdonképpen, persze már hat évvel ezelőtt is elküldhette volna őket, – de hát még élek és így nem túl késő... Én addig semmit nem küldök természetesen, amíg könyvei, cikkei hiánytalanul nincsenek itt. E hó végén már Princetonban leszek, és ha közben megjött a Maga csomagja (az építészeti cikkel,[3] a Vita Nuovával,[4] az Akadémiai beszéddel[5] és a többivel), én onnan menesztem el a III-ik kötetet.[6] Jó volna találkozni, sok mondanivalóm volna. Én is bízom benne, hogy ez lehetséges lesz.

Öleli

Carlo.

Az évszám postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/78.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Fülep Lajos tanár úrnak Budapest II. Széher út 16. Hongrie

[1] FL ez előtti időből való kártyái nem maradtak fenn Tolnay Károly hagyatékában.
[2] Ld. 2079/3.
[3] Ld. 2079/3.
[4] Ld. 2079/3.
[5] Ld. 2075/4.
[6] Ld. 2092/2.

2099. KAPOSSY JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1951. XI. 4.

Kedves Professzor Úr!

Minapi telefonbeszélgetésünk értelmében eljártam Szentiványi Gyulánál.[1] Válasza a következő:

Jelenleg – körülbelül karácsonyig – nem tudna időt szakítani az oeuvre-katalógus[2] összeállításához. Amint bizonyára tudod, a lexikon[3] körüli bonyodalmak következtében a kész

kézirathoz még 8 nyomtatott ívnyit kell írnia; ebből kb. 5 ív már kész, amíg a hátralevő 3–4 ívnyi szöveget meg nem írja, nem juthat máshoz. Amikor azonban biztosítottam, hogy a kéziratnak tudomásom szerint február közepéig kellene elkészülnie, készségesen elvállalta minden feltételeddel együtt. Terjedelem adódik, hisz legfeljebb 60–80 címről-darabról lehet szó. Ez tehát rendben van.

Második: az Izsó-hagyaték[4] kérdése. A levéltárban utánanézettem a helyszínén is, a kikölcsönző 1946. évi aktán is: a Szépművészeti Múzeumnak ideiglenes letétként átadott anyag nem került vissza. Ennek tehát még utána kell járnom – ha időm engedi – a múzeumban. Nem tartanám lehetetlennek, ha már Vayerék[5] nem találják, hogy ma is Oroszlánnál[6] van.

Harmadik: a Szmrecsányi-hagyaték kérdése, elsősorban Izsó Miklós müncheni levelei. Erről ugyan Weisz A.[nna][7] azt írja, hogy a Szépművészeti Múzeumban van, csak ő nem juthatott hozzá. Viszont én Radisics Elemértől,[8] mint Szmrecsányi szellemi hagyatékának örökösétől úgy tudom, hogy az Izsóra vonatkozó teljes Szmrecsányi-anyag nála volt s feldolgozását az öregúr intenciói szerint önmagának tartotta fenn. Elsősorban Izsó s. k. leveleiről volna szó, mert hiszen az Ernst gyűjteményben[9] található kb. 140 drb. közt alig 10–15 s. k. írása van, azok is jelentéktelenek; a túlnyomó többség hozzá írt levelekből áll, köztük számos lelkes, tirádás-körmondatos papi levéllel. Amint már mondottam: nem telefon, ahol hallom a másik felet is, hanem rádió, amely beszél, de nem szólhatok vissza: látom, kik mit s néha azt is, miről írnak Izsónak, de nem azt, ami mégis csak fontosabb volna, mit írt ő. Elsősorban müncheni éveiből.

Tehát valami úton-módon meg kellene tudni Radisics Elemér kitelepítési címét s levélben felkérni őt a Szmrecsányitól örökölt Izsó-iratok ügye felől.

De volna még más is: nemcsak a müncheni levelek, hanem a Feodora-levelek[10] kérdése is. Itt is hivatalos segítségre volna szükség. Hiába intézi el Weiss A.[nna] egy kézlegyintéssel az 1864–65-i szerelmi ügyét, az Ilona-Feodora leveleket, ezeknek utánajárni érzésem szerint elsőrendűen fontos volna. Éppen, mert az Izsóhoz írt levelek adják a rejtélyt, ha az ember beleérzéssel vagy ha úgy tetszik pszichológiával olvassa őket. Leányos rajongás-e csupán? Belső tragédia és törés Izsó életében? Múzsa komplexus? Szerelem vagy ihletforrás? – kérdések, amelyek a Feodora levelek olvasása közben elénk tolulnak s amelyekre az Izsó hozzá írt levelei nélkül hiába keresünk megoldást. Sőt: ma úgy látom, ha a kiadványban levéltári anyagot „documenta humana"-szerűen adunk, a közlendők jó részét a bécsi technikusok[11] és Feodora levelek tennék ki.

Nos hát: ki volt ez a Feodora, ez a kolozsvári rajongóan-józan dilettáns szobrásznő? Izsó hozzá írt levelei nyilván lappanganak valahol. E tekintetben az volna az elgondolásom, s erre kérnélek, miután én mint magánember ma Erdély felé hiába is próbálkoznám, hogy tán az Akadémia útján írni kellene – ha él – Kelemen Lajosnak,[12] a mindentudó erdélyi lexikonnak s megtudakolni, ismerős-e a Feodora-ügy az Erdélyi Múzeum berkeiben s nem kerültek-e éppen hozzájuk Izsó M.[iklós] Feodorához írt levelei?

Egyelőre ennyit. Az orsz.[ágos] levéltári anyag átnézésével 8–10 napon belül teljesen készen vagyok, s akkor élőszóval szeretnék referálni.

Addig is szíves üdvözlettel vagyok készséges híved

Kapossy János

MTAKK Ms 4553/15.
Kézírás.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyetemi tanár Budapest II. Széher út 16.
A borítékon FL ceruzaírásával: „Dr Kelemen Lajos Cluj-Kolozsvár Calea Moţilor 16. Akadémia: Szily-iratok Akad. Könyvtárban Gergely Pál levéltáros. Kézirattárban Berlách (!) Jenő." E feljegyzések FL Izsó-kutatásával kapcsolatosak: Szily Kálmán (1838–1924) nyelvész, természettudós, 1889–1905 között az MTA főtitkára, 1905–1924 között főkönyvtárosa. – Gergely Pál (1902–1982) 1949 óta az MTAK Kézirattárában a Régi Akadémiai Levéltár rendezésével volt megbízva. – Berlász Jenő (szül. 1911) történész, ekkor az MTAK Kézirattárának vezetője.

Kapossy János (1894–1952) levéltáros, művészettörténész, az Országos Levéltár osztályvezetője, 1950-től nyugdíjas. Az MTA régi magyar művészettörténeti munkaközösségnél végzett építészettörténeti kutatásokat.

[1] Szentiványi Gyula (1881–1956) művészeti író, a Szépművészeti Múzeum és a Műemlékek Országos Bizottságának titkára ill. főtitkára volt. Amikor a TMB FL-tól javaslatokat kért a kandidátusi cím megadására, 1952. IX. 4-i kelettel felhívta a figyelmet arra, hogy „bár a lexikonszerkesztés nem tekinthető kandidátusi címmel jutalmazandó tudományos munkának, Szentiványi az eddig kapott tudóspótlék elvesztése után aligha fogja munkáját folytatni tudni vagy akarni. Valami modus vivendit kellene tehát találni, hogy egy hosszú élet rendkívüli szorgalmának valóban hasznos gyümölcse kárba ne vesszen." (MTAKK Ms 4596/28.)

[2] Izsó Miklós oeuvre-katalógusának elkészítéséről van szó. A kézirat elkészült, FL hagyatékában MTAKK Ms 4553/19–20. jelzeten található.

[3] A lexikon első kötete: Szendrei János – Szentiványi Gyula: Magyar képzőművészek Lexikona. Magyar és magyarországi művészek életrajzai a XII. századtól napjainkig. I. Bp. 1915. A – Günther címszókig jelent meg.

Az MTA Művészettörténeti Bizottsága megalakulása után azonnal tervbe vette a lexikon folytatását és kiadását. Szerepel az 1950-es tervben. 1952-ben kijelölik szerkesztőnek Zádor Annát; lektornak Pogány Ö. Gábort, Dercsényi Dezsőt, Genthon Istvánt és Zádor Annát. Miután a II. osztály vezetőségi ülésén Fogarasi Béla osztályelnök történészek kedvezőtlen véleményére hivatkozva kétségbe vonta a lexikon kiadásának szükségességét, a terv átkerült az ELTE Művészettörténeti Tanszékének tudományos munkatervébe, amelyben még 1956-ban is szerepelt. Ebben az évben azonban Szentiványi meghalt, s ezután a Művészettörténeti Bizottság kezdeményezésére az Akadémia 60 000 forintért megvásárolta a kéziratot s az időközben megalakult Művészettörténeti Dokumentációs Központban helyezte el. (MTA Lt. II. oszt. ir. 191/1, 3. 192/1., 193/3., 194/1.)

[4] Izsó Miklós hagyatéka – jórészt Ernst Lajos gyűjteményeként az Országos Levéltárba, onnan letétbe a Szépművészeti Múzeumba került. Ugyancsak oda került a korábban elveszettnek hitt Szmrecsányi Miklós-féle Izsó-gyűjtemény is. (Soós Gyula: Izsó Miklós levelei. Bp. 1958. Magyar művészek levelei 122.)

[5] Vayer Lajos (1913–2001) művészettörténész. 1949–1955 között a Szépművészeti Múzeum főigazgató helyettese, 1955-től az ELTE művészettörténet professzora. 1950-ben az MTA Művészettörténeti Bizottságának titkára. E posztjáról 1951. I. 4-én lemond, de a Bizottság tagja maradt. 1952. X. 6-tól ismét a Bizottság titkára lett.

[6] Oroszlán Zoltán (1891–1971) régész, művészettörténész. 1945–1967 között az ELTE professzora volt.

[7] Weisz Anna: Izsó Miklós élete és művészete. 1831–1875. Bp. 1939. A Kir. M. Pázmány Péter Tudományegyetem Művészettörténeti és Classica Archaeologica Intézetében készült dolgozat.

[8] Radisics Elemér (1884–1976) szerkesztő, politikus, író, jogász, pénzügyminisztériumi tisztviselő. Korábban a Budapesti Hírlap képző- és iparművészeti rovatának vezetője, számos művészeti tárgyú cikk szerzője.

[9] Ernst Lajos gyűjteménye több részre szakadt s különböző budapesti közgyűjteményekbe került. Ld. a 4. sz. jegyzetet.

[10] Feodorát ld. Kelemen Lajos 1952. I. 18-i levelében (2106. sz.) Izsó hozzá írt levelei a Sepsiszentgyörgyi Székely Múzeum gyűjteményével 1944-ben Zalaegerszegen bombatámadás során elpusztultak.

[11] Izsó Miklós müncheni tanulmányainak költségét nagyrészt a Bécsben tanuló magyar műegyetemi hallgatók adták össze, az akciót Szily Kálmán (ld. fentebb) indította el és szervezte.

[12] Kelemen Lajos (1877–1963) történész, az MTA külső tagja. 1918–1944 között az Erdélyi Múzeum levéltárosa, majd a levéltár főigazgatója. FL neki írt levelét nem sikerült megtalálnom, hagyatékát halála után a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárából, ahova végrendeletileg került, ismeretlen helyre szállították. Kelemen Lajos válaszát ld. 2106. sz.

2100. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Princeton, N.[ew] J.[ersey], 1951. XI. 22.
293 Nassau Str.[eet]

Kedves Lodovico:

végre, hat évi várakozás után, megjött a csomagja![1] Nagy érdeklődéssel olvastam el munkáit és nagyon éreztem a hiányát egy hosszú személyes beszélgetésnek. Vajon mikor és hol fogunk még találkozni ebben az életben? Michelangelo III-at[2] most már elküldtem és remélem, hogy karácsonyra megkapja. Én a telet itt töltöm el és Michelangelo IV-et[3] szeretném befejezni.

Isten áldja – meleg öleléssel

Carlo.

Az évszám postabélyegző.
MTAKK Ms 4590/79.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyet. tanár Budapest II. Hungary Széher út 16.
Feladó: Charles de Tolnay 293 Nassau Str. Princeton N. J.

[1] Ld. 2079/3.
[2] Ld. 2092/2.
[3] Ld. 2096/5.

2101. EULENBURG, AUGUSTA ZU – FÜLEP LAJOSNAK

[Starnberg], 1951. XII. 14.

Lieber alter Freund!

Nach fast ¾ Jahren bekam ich Ihre Karte[1] vom 2. II. da G. Douglas[2] Diplomat ist, ging die Karte bis nach Indochina! Sie blieb dort länger liegen, und dann zurück nach Schweden. Bitte nun lieber *hierher*[3] schreiben. Ich hoffe ich bekomme es! Ich antworte *sofort* wenn ich von Ihnen diese Karte bestätigt bekomme. Es wäre alles viel einfacher. Mir geht es jetzt gut. Vom armen lieben Alf[4] noch immer *nichts* gehört. Was soll man da glauben?

Hoffentlich geht es Ihnen gut? 12 Jahre ist es nunher, dass wir anfingen zu schreiben, und auf ein baldiges Wiedersehen zu hoffen! Wann wird es aber sein? Haben Sie jetzt eine Wohnung? Und wie geht es sonst? Haben Sie Zeit für sich zu schreiben? oder nur Vorträge halten? Alles interessiert mich.

Tausend liebe Grüsse Ihre

Lycki

A helynév a feladóról.
MTAKK Ms 4586/193.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Ungarn Professor L. Fülep Budapest XI. Eötvös Collegium (Áthúzva, rajta:) Széher út 16.
Feladó: L. z. Eulenburg Starnberg via München Bayern Otto Str. 4.

Eulenburg, Augusta zu (1882–1974) porosz arisztokrata család leánya, festő, aki 1907-ben Edmund Jaroljmekkel kötött házassága után férjével és gyermekeivel Firenzében élt. Itt ismerkedett meg és kötött barátságot FL-sal. Az I. világháború kitörése után gyermekeivel visszatért Németországba. 1931-ben elvált férjétől. 1944-ig családi kastélyukban, a Kelet-poroszországi Liebenbergben élt, majd Starnbergbe költözött. 1950-től 1970-ig ritkán, de rendszeresen levelet váltott FL-sal.

Kedves öreg barátom!

Majdnem ¾ év múltán kaptam meg II. 2-i lapját, mivel G. Douglas diplomata, a lap egészen Indokínáig utazott. Ott hosszabb ideig hevert, aztán vissza Svédországba. Kérem, inkább *ide* írjon. Remélem, megkapom. *Azonnal* válaszolok, amint nyugtázza ezt a lapomat. Így minden sokkal egyszerűbb lenne. Én most jól vagyok. Szegény kedves Alfomról még mindig *semmi* hír. Mit higgyen így az ember? Maga remélhetőleg jól van. Már 12 éve, hogy írni kezdtünk és reménykedni egy közeli viszontlátásban! Mikor kerül rá a sor? Van már lakása? És egyébként hogy van? Van ideje önmagának írni? vagy csak előadásokat tart? Minden érdekel.

Ezernyi szíves üdvözlet

Lycki

[1] FL lapja nem ismeretes.
[2] Douglas kiléte ismeretlen. Nem maradt fenn olyan levelezőlap, amely az említett útvonal nyomait viselné, FL neki írt lapjára utalhat a levélíró.
[3] Starnbergi házát Augusta zu Eulenburg apja, Eulenburg-Hertefeld herceg a század elején, mint Poroszország bajorországi követe vette, amelyet utóbb Augusta örökölt. A II. világháború után főleg ott élt.
[4] Alf – Alfred, Augusta zu Eulenburg és Edmund Jaroljmek kisebbik fia (?–1944) FL kisfiúként Firenzéből ismerte. 1944-ben eltűnt a keleti fronton és anyja sohasem kapott hivatalos értesítést a haláláról.

2102. FÜLEP LAJOS – GELLÉRT OSZKÁRNAK

Bp. 1951. XII. 19.

Kedves Barátom,

reszketve – nem a félsztől, hanem a hidegtől, mint az egyszeri francia a guillotine mellett – írok, s köszönöm nagyon-nagyon a rámgondolást és a könyvet,[1] s küldöm örömömet

azon, hogy még minden év megtermi a maga kötetét. Ad multos annos! Örömmel látom benne viszont az ismerősöket, igen sajnálva, hogy írójukat sose látom

Szeretettel ölel

Fülep Lajos

PIM Kézirattár V. 3195/316.
Kézírás.
Címzés: Gellért Oszkár író úrnak H. V. Sziget u. 19/a.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher út 16.

Gellért Oszkár (1882–1967) költő, szerkesztő, 1920–1941 között a Nyugat szerkesztője. FL 1928-ban elismerő tanulmányt írt költészetéről a Nyugatba.

[1] Gellért Oszkár: Költő a békéért. Bp. 1951. Szépirodalmi Kiadó. „Fülep Lajosnak a régi szeretettel Gellért Oszkár" dedikációval.

2103. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1951. XII. 29.

Kedves Carlo,

megjött princetoni lapja, és karácsonyra Michelangelo! Semmi se szerezhetett volna hozzá fogható örömet – nincs is már másban örömöm, mint a szellem dolgaiban és egy-két emberben (inkább egy, mint kettő) –, mindjárt neki is estem és nem győztem betelni vele, s megint arra gondoltam: írnék végre a IV-ről, de hova? (itt nincs hova) az Erasmus van még? nem láttam s nem tudok róla évek óta; vagy inkább máshova? nekem mindegy, csak *előre* meg kellene állapodni, s ott előre a helyet lefoglalni – de fogok Magától erre választ kapni? vagy úgy fog tenni, mint eddig mindig? Mert hiszen, persze, írtak eddig is mindenütt róla – de nem Maga mondta, hogy azt tartja a legfontosabbnak, amit én mondanék? S én is azt hiszem, az volna. Legalább is az a kevés, amit olvashattam, elég gyenge volt.

A találkozást én még sokkal inkább óhajtom, s a beszélgetést fontos dolgokról – nem olyanokról, amik soi-disant „munkáimban" vannak, ezek alkalmi rigmusok, hanem amik a publikálatlanban vannak. S én is kérdem: lesz valaha? Nem akarok addig meghalni.

Az örömet nagyon köszöni és öleli

Lodovico

Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Prof. Charles de Tolnay Princeton N. J. 293 Nassau Street USA
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher út [16]. A szám olvashatatlan.

[1] Ld. 2100. sz.
[2] Ld. 2092/2.
[3] Ld. 2096/5.
[4] Ld. 2092/3.

[5] Erasmus. Speculum Scientiarum. International Bulletin of Contemporary Scholarship. 1947-től megjelenő kétheti, majd heti folyóirat a Les Éditions du Panthéon. S. A. Amsterdam-Anvers-Bruxelles kiadásában. Alapítója Kollár Kálmán (ld. 2081/13.) volt. Miután Kollár tönkrement, 1949-ben R. Jud vette át a szerkesztést. A folyóirat humán tudományok körébe tartozó művek rövid recenzióit ill. bibliográfiai adatait közölte.

2104. RÁCZ KÁROLYNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

Debrecen, 1952. I. 5.

Kedves Nagytiszteletű Úr!

Hosszas töprengés után végre rászántam magam, hogy írok. Engedjen meg elsősorban is a megszólításért, de nekem az marad, aki volt, nem tudom másképp elképzelni. Aztán meg ez a levelem nem lesz más, mint egy segélykiáltás, nagyon nehezen szántam rá magam.

Nincs senkink már, kihez fordulhatnék, ha volna is, ők is csak ezt a kálváriát járják. 8 éven keresztül mindig csak temettem, temettem a Legdrágábbat. Aztán sorra jöttek, kiket szerettem. Rám szakadt minden baj, melyek rendezetlenek voltak, nem voltam hozzá szokva, nehezen ment.

Nyugdíjam 350 F.[orint], ebből Margitkával[1] megélni teljes képtelenség, már 10-én nincs egy fillérem sem. Idáig eladogattam mindent, ami szép volt, ma már nincs mit eladni.

Házunk jövedelme rámegy az adóra, sőt minden hónapban vannak váratlan kiadások. A ház lakói mind rosszak, tolvaj, sikkasztó és minden rossz tulajdonsággal, sőt az egyik azért jött ide, hogy kifosszon mindenből. Hogy igazat mondok, jelenleg a börtönbüntetését üli az egyik, 1 év és 2 hónapot kapott, a családja itt van a mellettem való 2 szobát lakják, amelyből az egyiket befogták konyhának.

Már sikerült egyszer kilakoltatnom, de mielőtt kiment volna olyan valamit mondott, hogy jobbnak láttam, ha marad, minden gazemberségre hajlamos.

A házat eladni nem lehet, mert senki nem mozdul a lakásból, szörnyen bánnak velem, pedig egyikkel sem érintkezem.

A földemet elvették, amit a szegény Nővéremtől örököltem volna, melynek a haszonélvezete a férjet illeti, csak az ő halála után jött volna birtokomba, az állam elvette, de az illetéket nekem kellene megfizetnem, holott a föld egy pillanatig se volt az enyim. A férj élvezte, csak akkor mondott le róla, amikor már az állam rátette a kezét, azaz széjjelosztották és tanyaközpontot csináltak belőle. 6500 F[orint] illetéket kellene fizetni, mostanában egyik kérvényt a másik után írom, soha nem nyughatom, ha nem engedik el, elvehetik a házam vagy a nyugdíjam. 70 éves elmúltam, beteg, mégpedig halálos beteg (több mint bizonyos, mellrák) gyönge és tehetetlen vagyok. Operáció előtt állok, Margitkám is dolog-képtelen, a házi komisiókon kívül nem bír mást tenni, de ha valahová elküldöm, mindig rettegek, hol éri veszély. A legforgalmasabb úton meg kell állnia, nem bír lépni, elernyed, szóval gyönge idegzetű.

Nagyon szegények lettünk, fánk nincs, szenünk nincs, egész nyáron spórolgattam 2 pár hócipőre, majd legyen télére, de akkor nem lehetett kapni, ma meg százakért újra nem vehetem meg. Lábaink a sorbaálláskor megfagytak. Sokszor gondoltam a legrosszabbra, de nem szabad Margitkám végett.

Most arra kérem Nagytiszteletű urat, nem-e tudna olyan intézményt Sveicz vagy angol, amerikai, ahonnan némi segélyben részesülhetnék? Bármi is legyen az. – Mások szerencsések voltak. Mi soha nem kaptunk semmit se, az igaz, nem is kértem.

Ha tudná vagy érezné azt, amit én most levelem megírásakor érzek.

Isten megáldja, adjon tanácsot!!

Szeretettel köszönti

Rácz Károlyné

MTAKK Ms 4589/159.
Kézírás.
Címzés: Dr. Fülep Lajos egyetemi tanár Budapest Pázmán P. egyetem (áthúzva:) Múzeum krt. 4–5. (Rajta:) Trefort u. 8. sz.
Feladó: Özv. dr. Rácz Károlyné Debrecen, Teleki u. 4. Ajánlott.
Benne feladóvevény FL-tól Rácz Károlynénak 1952. II. 10. 300 forintról és Rácz Margitnak szóló vevény 1961. X. 2-i dátummal.

Rácz Károlyné (?–1956) férje bajai bíró, ref. presbiter volt. Nyugalomba menetele alkalmából, amikor családjával együtt Debrecenbe költözött, írta FL „Lelkipásztor" aláírással „Az igazi presbiter" c. búcsúzó cikkét a Bajai Reformátusok Lapja 1927. II. évf. 3. sz. 1–3. Rácz Károly halálának éve ismeretlen.

[1] Rácz Margit, a levélíró munkaképtelen, beteg leánya. FL rendszeresen havi 200, később 300 forintot küldött Rácz Károlynénak, 1957–1962 között pedig Rácz Margitnak. A szelvények: MTAKK Ms 4597/281–476. Később (ld. 2110/4.) a nyugdíjat is megvonták Rácznétól, de FL-nak sikerült visszaadatnia. Ld. 2116/1.

2105. EULENBURG, AUGUSTA ZU – FÜLEP LAJOSNAK

Starnberg, 1952. I. 12.

Lieber Freund!

Welche Überraschung, dass Ihre Karte[1] vom 29. XII. in 8 Tagen hier war! Das war wirklich eine Freude! Obgleich ich vieles nicht lesen konnte! sehr schade! Die Karte welche die Weltreise machte,[2] wurde nicht mitgenommen, sondern Douglas[3] *nachgeschickt* die als Diplomatenfrau dorthin versetzt wurde. – Und nun hat das neue Jahr begonnen! Das *14*-te Jahr fängt an, dass wir zu korrespondieren anfingen[4] und an ein *baldiges* Wiedersehen dachten! Der Mensch denkt, aber Gott lenkt. Gäbe es doch eine neutrale Insel wo man sich treffen könnte! Ja warum das alles? Das Leben könnte so einfach sein, wie es war als wir uns kennen lernten! Und da hat man es nicht ausgenützt! Wir sind nun sehr reife Menschen geworden und doch *genau noch dieselben.* Und einen Abend in Fiesole mit viel Cianti (!) würde mich genau so freuen wie damals! Etwas ist Gott sei Dank stehen geblieben und *nicht* in den Wahnsinn heineingerutscht, und das ist die schöne, sorglose Vergangenheit! Ich freue mich, dass Sie nun eine Wohnung haben,[5] leider konnte ich den Namen des Pianisten[6] nicht lesen. So sind Sie nicht mehr auf der Universität? Nachdem Ihre Karte so schnell ankam, können Sie es vielleicht mit einem Brief versuchen?

Mir geht es gut, habe wieder angefangen zu schreiben,[7] da man mit Bildern nichts verdienen kann, der Malern geht es sehr, sehr schlecht. Kein Mensch hat Geld um Bilder zu kaufen. Auch für die Schriftsteller ist es nicht leicht. Aber – meine Phantasie kennt keine Grenzen! Am meisten beschäftige ich mich aber mit Tieren! Die Freundschaften und Pflege dieser – unserer jüngeren Brüder befriedigt mich am meisten. Von ganzen Herzen ein gutes neues [Jahr], vor allem Gesundheit und – ein Wiedersehen!!

Ihre treue alte Freundin

MTAKK Ms 4586/194.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Ungarn Herrn Fülep Lajos Budapest II Széher-Út 16
Feladó: Augusta zu Eulenburg Starnberg am See via München Bayern Otto Str. 4.
Eulenburg, Augusta zu ld. 2101. sz.

Kedves Barátom!

micsoda meglepetés, hogy XII. 29-i kártyája 8 nap alatt itt volt. Igazán öröm volt! Bár sok mindent nem tudtam elolvasni! nagy kár! A kártyát, amely körülutazta a világot Douglas nem vitte magával, hanem utánaküldték, őt diplomata (feleség?) lévén áthelyezték. – És most megkezdődött az új esztendő! A 14.-ik kezdődik azóta, hogy elkezdtünk levelezni és *közeli* viszontlátásra gondoltunk. Ember tervez, Isten végez. Bárcsak lenne valami semleges sziget, ahol találkozni lehetne! Miért van mindez? Az élet olyan egyszerű lehetne, amilyen akkor volt, amikor megismerkedtünk! És akkor nem használtuk ki! Most már nagyon érett emberek lettünk, s mégis egészen *ugyanazok*. És egy este Fiesoléban, sok chiantival, éppolyan örömet szerezne, mint akkor! Van valami, ami hála Istennek megmaradt, és *nem* csúszott bele az őrületbe, s ez a szép, gondtalan múlt! Örülök, hogy van már lakása, sajnos a zongorista nevét nem tudtam kiolvasni. Így tehát nincs már az egyetem? Minthogy a lapja olyan gyorsan megjött, talán megpróbálhatná a levélírást is?

Én jól vagyok, megint elkezdtem írni, mivel a képekkel semmit se lehet keresni, a festőknek nagyon, nagyon rosszul megy. Senkinek sincs pénze képeket venni. Az íróknak se könnyű. De – fantáziám nem ismer határokat! Legtöbbet azonban állatokkal foglalkozom! Ezeknek az ifjabb testvéreinknek a barátsága és gondozása leginkább kielégít. Teljes szívből boldog újévet, mindenekelőtt jó egészséget – és viszontlátást

hűséges öreg barátnője

[1] FL lapja nem ismeretes.
[2] Ld. 2101. sz.
[3] Ld. 2101/2.
[4] Ld. 2101/5.
[5] Ld. 2076/3.
[6] Ld. 2082/6.
[7] Augusta zu Eulenburg ifjúkorában is írt regényt a festés mellett.

2106. KELEMEN LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

Kolozsvár, 1952. I. 18.

Kedves Barátom,

bocsáss meg, hogy ily későre adok életjelt f.[olyó] évi I. 1-én kelt megkeresésedre.[1] Levélszekrényem kulcsa elveszett, még január első hetében, nem tudtam kinyitni, s jan.[uár] 9-én 8 napra Bolyai kutatás ügyben Jakó Zsigával[2] Marosvásárhelyre mentem s mivel szü-

lővárosomban már 9. éve nem voltam, testvéreim és ismerősök látogatására még két nappal megtoldottam a hat napos kutatóidőt. Visszaérkezve a szekrényt fölfeszítve ott találtam a leveledet jelző postai értesítést. Éppen a levelező megírásához akartam fogni, mikor a levéltárban Kapossynak[3] Jakó Zsigához írott levele kérdéseit megláttam. Rögtön nyomra vezetett az elég ritka Leó név: Feodora[4] sárospataki ifj. Pataki József kolozsvári ügyvéd, 1861-ben itteni polgármester leánya volt, Pali pedig Révay Pál, későbbi sepsiszentgyörgyi ref.[ormátus] pap és Feodóra későbbi férje. Róla nézd meg Szinnyei 11. kötetét (868–69.).[5] Feodora 1901. I. 5-én halt meg 63 éves korában, Sepsiszentgyörgyön. Véletlenül sírját is láttam ezelőtt kb. 20 évvel. Sajnos a levelek ügyében a nyomok nagyon szétágazók, s kétesek. A jövő héten a levél is megy. Szeretettel üdvözöl öreg barátod:

Kelemen Lajos

Sz.[abolcsi] Bencének[6] közelebbről írok. Rég tartozom!

MTAKK Ms 4553/16.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Fülep Lajos múz. főtisztviselő Budapest II. Széher út 16.
Ungaria – Hongrie Budapest
Feladó: Kelemen Lajos Calea Moţilor 16. Cluj.
Rajta FL ceruzaírásával: özv. Reményi Károlyné Balassagyarmat (Manga tudja meg)
Kelemen Lajos ld. 2099/12.

[1] FL levele nem ismeretes. Ld. 2099/12.
[2] Jakó Zsigmond (szül. 1916) történész, 1941-től Kolozsvárt az Erdélyi Múzeum levéltárosa, 1942-től a kolozsvári egyetem professzora.
[3] Ld. 2099. sz.
[4] A levelek sorsát ld. 2099/10.
[5] Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái. XI. köt. Bp. 1906.
[6] Ld. 2097/2.

2107. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Princeton, N.[ew] J.[ersey] [1952.] I. 29.

Kedves Lodovico:

nagyon kívánatos volna, ha megírná végre a hat év óta ígért recenziót[1] „Michelangelo I–III"-ról.[2] Az Erasmus[3] létezik; írjon: Rudolf Jud,[4] Basel Hirzbodenweg 80 (*nemzetközi válaszbélyeggel* levelében) címén, ő a Kollár[5] utóda. Mondja meg neki, hogy annak idején Kollár felkérte erre a recenzióra stb. Már szeretném végre olvasni a Maga nézetét; annyi esztelen, felületes dolgot írtak már a könyvről, hogy ideje, hogy Maga megszólaljon!!! Én természetesen nem írhatok Jud-nak; ezt Magának kell közvetlenül elintéznie. A Magyar Művészet[6] még létezik?

Sokat gondol Magára és öleli

Carlo.

Máli[7] sokszor üdvözli.
Áprilisban címem: Paris, Am.[erican] Expr.[ess] rue Scribe.

Az évszám postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/80.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyet. tanár Széher út 16. Budapest (II.) Hungary

[1] Ld. 2092/3.
[2] Ld. 2092/2–3.
[3] Ld. 2103/5.
[4] Jud, Rudolf 1949 után, amikor Kollár Kálmán tönkrement, az Erasmus tulajdonosa és szerkesztője.
[5] Ld. 2081/13.
[6] Magyar Művészet. A Szinyei Merse Pál Társaság folyóirata. Szerk. 1925–1934: Majovszky Pál, 1935: Főszerk. Majovszky Pál, felelős szerk. Oltványi-Ártinger Imre. 1936–1938: szerk. Oltványi-Ártinger Imre. 1939–1947 között szünetelt, 1948–1949 között a Magyar Művészeti Tanács támogatásával jelent meg. Felelős szerk. Bernáth Aurél. Tolnay kérdése idején a lap már több éve megszűnt.
[7] Máli – Lesznai Anna, családi nevén Moscovitz Amália (1885–1966) költő, író, grafikus, iparművész. A Nyolcak tiszteletbeli tagja, a Nyugat munkatársa. 1913–1918 között Jászi Oszkár, utóbb Gergely Tibor felesége. FL az I. világháború idején ismerte meg, főleg a Vasárnapi Körben találkoztak. Lesznai utóbb az USA-ba emigrált. 1965-ben Budapesten létében találkozott FL-sal. FL két recenziót írt Lesznai Anna verskötetéről 1919-ben és 1923-ban.

2108. DOBROVITS ALADÁR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1952. II. 8.

Dr. Fülep Lajos kartársnak
egyetemi tanár
Budapest.

A Magyar Régészeti Művészettörténeti és Éremtani Társulat[1] 1952. február 2-án tartott közgyűlésén Professzor Kartársat TISZTELETI TAGJÁNAK választotta meg. Mikor ezt a Társulat nevében örömmel tudomására hozom, arra kérem, hogy a Társulat munkájában résztvenni szíveskedjék.

Dr Dobrovits Aladár
ügyvezető alelnök

MTAKK Ms 4586/30.
Gépirat autogr. aláírással. A levélpapíron Magyar Régészeti, Művészettörténeti és Éremtani Társulat Budapest, Üllői-út 33–37. feliratú bélyegző és Magyar Régészeti, Művészettörténeti és Éremtani Társulat 1878 feliratú körbélyegző.
A címzés a levél szövege előtt.

Dobrovits Aladár (1909–1970) egyiptológus. 1949-től az Iparművészeti Múzeum főigazgatója, 1949–1956 között a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat ügyvezető alelnöke.

[1] A Társulat 1878-ban jött létre Országos Régészeti és Embertani Társulat néven. Utóbb felvette a Magyar Régészeti és Művészettörténeti ill. Régészeti, Művészettörténeti és Éremtani Társulat nevet. FL tagsági könyve: MTAKK Ms 4597/574.

2109. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1952. II. 15.

Fülep Lajos lev.[elező] tag
Budapest, Széher út 16.

Tárgy:

Németh Gyula[1] megbízásából nagyon kérem, hogy postafordultával szíveskedjék részletes jellemzést küldeni Lyka Károly: Magyar művészek Münchenben[2] c. 1951-ben megjelent munkájáról, amennyiben lehetséges, egész életművéről.[3]

Elnézést kérek a rövid terminusért, de az ügy fontosságára való tekintettel kérem, hogy válaszát feltétlenül postafordultával küldeni szíveskejdék.

Fejér Klára
szaktitkár

MTAKK Ms 4596/14.
Gépírás Magyar Tudományos Akadémia II. Osztálya Bp. V., Géza-u. 2. Telefon: 113–400 feliratú levélpapíron autogr. aláírással.
Express. (Rajta kézzel:) Éjjel nem kézbesíthető.

[1] Németh Gyula (1890–1976) turkológus, nyelvész. 1916-tól egyetemi tanár, 1922-től az MTA tagja, 1950–1965. az MTA Nyelvtudományi Intézetének igazgatója. Tagja volt a TMB Bizottságnak és az MTA I–II. osztálya részéről a Kossuth-díj Bizottságnak. Itt ez utóbbi minőségében említődik.

[2] Lyka Károly: Magyar művészélet Münchenben 1867–1896 c. művére kapta a Kossuth díjat 1951. III. 15-én. Ld. még 2114. sz.

[3] FL a következő véleményt írta Lyka Károlyról:

„Lyka Károly

Magyar művészet Münchenben c. művéről nem tudok beszámolni, mert még nem olvastam. De nem is fontos – akkora életműben *egy*, különben se nagy igényű könyv, bízvást elhanyagolható.

A többire nézve egészen röviden: L[yka] K.[ároly] legnagyobb művészeti nevelőnk, joggal nevezhetjük praeceptor Hungariae-nak a képzőművészet minden ágát felölelő nagy területen. Ő alapította az első magyar művészeti folyóiratot (Művészet, 1902), évtizedekig szerkesztette s nagyrészt írta is, és úgy népszerűsítette vele, s egyéb műveivel, a képzőművészetet, mint rajta kívül senki más. A népszerűsítést a legjobb értelemben értve. – Nem alkalmazkodott a kor romlott ízléséhez, se a hatalmasságok követelményeihez, rendületlen szívóssággal és kitartással harcolt a haladó művészeti irányokért. Elévülhetetlen érdemei vannak pd. Nagybánya elismertetésében. Ugyancsak sokat tett Munkácsy megértetése és helyes értékelése érdekében. Még ma is igen hasznos népszerűsítő művei közül kiemelkednek: Kis könyv a művészetről (1904), A képírás újabb irányai (1906), A képzőművészetek történeti és technikai fejlődése (1909). Kitűnő mű-analízisek gyűjteménye: Képek, szobrok (1935).

Népszerű munkáját mindig a tudományos kutatással párosította. A Művészet c. folyóiratban közölte a magyar művészet történetének ismeretlen adatait, úgy, hogy a folyóirat minden kutatónak nélkülözhetetlen segédeszköze. Sok évtizedes kutatásait azután az új magyar művészet történetét (1800-tól) tárgyaló köteteiben foglalta össze, az új adatok olyan tömegével, olyan társadalmi szemlélettel és olyan helyes ítélettel, amely általában a magyar történetírás java teljesítményei közé sorolja őket. (Magyar művészet 1800–1850; Nemzeti romantika; Művészet és közönség a századvégen.) Míg azonban minden más területen bőven voltak előmunkálatok és nagy szintézisek, itt a kutatás és a szintézis munkáját neki magának kellett elvégeznie, ami megérteti e nagy mű – értékét egyébként nem csorbító – fogyatékait is. Úgy ahogy van, a múlt század magyar művészete történetének mindmáig legteljesebb, nélkülözhetetlen összefoglalása.

De nemzedékek nevelője volt L.[yka] K.[ároly] nemcsak műveivel, hanem emberi mivoltával, egyéniségével, munka-etikájával is. Egész életét fáradhatatlanul munkában töltötte, mindig tíz ember helyett dolgozott. Mikor neve már fogalom volt, tekintélye általánosan elismert, könnyen juthatott volna bármilyen pozícióba és anyagi javakhoz, nem vállalt soha semmit a munkán kívül. Megközelíthetetlen jellemén megtört minden kísértés, noha volt idő, amikor a hatalom birtokosai magukénak szerették volna. Elveihez híven puritánul élt mindig, minden idejét és erejét a művészetnek és nevelésének szentelve, és így él ma is, 83 éves korában friss érdeklődéssel tanítva a hozzá forduló fiatalokat, eléjük ontva ismereteinek, tapasztalatainak, emlékeinek páratlan gazdagságát." (MTAKK Ms 4596/15.)

2110. RÁCZ KÁROLYNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

Debrecen, 1952. II. 23.

Kedves Nagytiszteletű úr!

Engedjen meg, hogy ceruzával írok, de a kezem annyira reszket, hogy nem bírok tentával írni.

Levelét[1] hálásan nyugtázom és köszönöm, nagyon jól esett, hogy gondolt ránk.

Itt D.[ebrecen]ben senki nem mondja meg a Vasadi[2] címét, még a család sem, egyik fivére szállító volt, most nem tudom micsoda. Annyi zaklatásnak volt kitéve, hogy mindenki, aki tudja is, nem mondja meg. Ide is küldött több ízben csomagot, de itt ezer panasz volt miatta, mert nem azok kaptak belőle, akik rászorultak, hanem tisztán az Egyházi emberek és azok családtagjaik. És olyanok leginkább, akik földi javakban dúskálkodtak, szinte névszerint nevezhetném meg azokat, szóval részrehajlólag ment minden. Némelyik egy szalmakalapot kapott csupán. De különben is onnan ide már semmi küldemény nem jöhet. A V.[asadi] címét csak a konvent[3] útján lehetne megtudni, de azt hiszem, céltalan lenne a fáradsága. Kedves Nagytiszteletű úr! Levele vétele után pár napra újabb lelki megrázkódtatáson mentem keresztül, azt hittem, nem élem túl. Ugyanis már régebben elvették a földemet, most a héten az állam elvette a házamat, tegnap délben pedig megjött az Illetmény hivataltól az értesítés, beszüntették márc.[ius] 1-től fogva a nyugdíjamat is.[4]

Pár órával ezelőtt kihűlt testtel, élettelenül voltam, míg életre keltettek. Kibírhatatlan az a szenvedés, amit a sors rám mért. Itt állok, mint földönfutó, kifosztott beteg! Nincs tanácsadóm, nincs senkim, aki életet öntene belém. Fillér nélkül, ruházat nélkül. Nekem minden segítség nagy és életbe vágó – de Jóakaróimtól hogy fogadjam el a felajánlott segítséget akkor, mikor kilátásom sincs, hogy azt visszafizethessem.

Hogy pénzt szerezhessek, pár héttel ezelőtt áruba bocsátottam a házamnak a hátsó keresztépületét, 2 szoba, előszoba, fürdőszoba, konyha és speiz, csak azért, hogy az első részét megtarthassam és abból a pénzből meg is renováltathassam. Megvolt a megegyezés, és a napokban kellett volna az előleget felvenni, részben fel is vettem pár ezer forintot, abból rögtön hozzákezdtem és a bádogossal megcsináltattam az utcai fronton a tetőt, bebádogoztattam (drága dolog most ez), mert beömlött a sok esővíz a lakóm szobájába és már fenyegetett, rögtön intézkednem kellett, mert a Műszakit rám küldték volna. Alighogy kész volt vele, a szerződést kellett volna aláírni, lélekszakadva jön a vevő felesége, hozza a hírt,

hogy nem érvényes, mert ez órától kezdve senki a házát el nem adhatja, és jött a sok stb. stb. Mindent vissza kellett fizetnem, kivéve azt a 1000 forintot, amit a tetőre rá költöttem, azt visszafizetni nem tudom. A szép ideális kis házrészért kaptam volna 12–14 000 forintot is, amiből renováltathattam volna. Nem volt szándékomban csak egy fillért is magunkra költeni; pedig teljesen lerongyolódtunk.

Tegnap aztán a nyugdíjam beszüntetésével minden szerencsétlenségem rám szakadt!

Kérve kérem Nagyt.[iszteletű] urat, ha módjában áll, nem értem, de egyetlen, szerencsétlen, munkaképtelen gyermekemért[5] a jövőjéért tegyen lépéseket, hogy ne tegyenek bennünket utcai koldussá.

Én hiszem, hogy lehetséges, hiszem, hogy vannak összeköttetései, tegye meg Károlyért,[6] a múltért, hiszen szegény Károlyt is nyugtalanította a Margitkám jövője, lépéseket is tett ebben az irányban, de az akkor se talált meghallgatásra. Károly jó volt, ő is ha élne hasonló körülmények között állana.

Ne nehezteljen, hogy terhelem, de nincs senkim, egyedül állok a zaklatott életben. Én hiszem, hogy van Irgalmas, Kegyelmes Istenünk, ő nem hágy elveszni bennünket!

A régi tisztelettel és kérésemmel

Ráczné

A beadvány[7] másolatát, amit ma küldtem el a Belügyminiszternek, szintén idecsatolom, hogy lássa az én kétségbeejtő helyzetemet.

MTAKK Ms 4589/161.
Ceruzaírás.
Budapestre írt levél.
Rácz Károlyné ld. 2104. sz.

[1] A levél nem ismeretes.
[2] Vasady Béla (1902–199?) a debreceni egyetem a rendszeres teológia professzora. Az 1940-es évek végén az USÁba emigrált, az általa a debreceni református egyháznak küldött segélycsomagokról van szó.
[3] A konvent a magyar református egyházat egyetemesen érintő kérdéseket megvitató testület. Egyházi és világi tagjai részben hivatalból, részben választás útján kerülnek e posztra.
[4] A nyugdíj-ügyre ld. 2122/3.
[5] Ld. 2104/1.
[6] Ld. 2104. sz.
[7] Ráczné A Népköztársaság Belügyminiszterének szóló 1952. II-i kérvénye debreceni Teleki u. 3. alatti házának mentesítése érdekében az államosítás alól másolata FL hagyatékában MTAKK Ms 4589/160. A ház visszaadásáról nincs szó a további levelekben.

2111. PROHÁSZKA LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1952. II. 25.

Kedves jó Professzor Uram,

ismételten szívből köszönöm, hogy nehéz helyzetemben olyan baráti szeretettel és hűséggel nyújtottad felém segítő kezedet.[1] Isten áldjon érte!

Pillanatnyilag azonban megélhetésemnél is nagyobb gondom van: t. i. a lakásom. Különböző „közegek", tudod, minduntalan érdeklődnek az ember után. Eddig simán mondhattam: nyugdíjas egyetemi tanár vagyok s „élek" a nyugdíjamból. Most mit mondjak illetve mit mondjanak rólam? Nem mondhatom, hogy zongoraleckékből vagy nyelvleckékből élek, mert, hallom, vizsgára utasítanak s tetejébe úgy megadóztatnak, mint megboldogult Herzog professzort,[2] akire még évekkel ezelőtt havi 680 f[o]r[in]t adót vetettek ki, holott egész havi ordinációja nem rúgott 200 forintnyi jövedelemre, épp ezért be is szüntette a praxisát. Ilyenformán azonban foglalkozásnélkülinek minősítenek, hamarosan kitelepítenek vagy éppenséggel internálnak és kényszermunkára visznek. Milyen címen tartsam meg tehát a lakásomat, ha nincs állandó munkából folyó keresetem?

Engedd meg ezért kedves jó Professzor Uram, hogy ebben az irányban keressek Nálad segítséget, mégpedig gyors segítséget, ha lehet. Ha már nem változtathatok éghajlatot s itt kell tengődnöm: akármilyen siralmasan dotált munkát is szívesen elvállalok, csak legalább neve szerint állandó jellegű legyen s ne legyen éppen téglahordás vagy zsákcipelés, mert ezt megrongált egészségi állapotomban már nem bírom, sajnos. A múlt évben szívességből nekem juttatott korrektúra munka tapasztalata alapján támadt azonban egy ötletem. A kéziratok olvasásakor láttam, hogy mennyire nem tudnak az írók írni. De magyarul sem tudnak. Lehet, hogy ez ma már nem is fontos, ezért jelenik meg annyi rosszul fogalmazott könyv s egyéb nyomtatvány szinte nap nap után. De az Akadémia Nyelvtudományi Intézetének talán még a feladatai közé tartozik a nyelvhelyesség gondozása. Talán nem önhittség, ha azt merem állítani, hogy a kevesek közé tartozom, akik még tudnak magyarul írni. Arra gondoltam ezért, nem lehetne-e esetleg Németh Gyuláék[3] útján vagy támogatásával az Akadémiai Kiadó munkásságába bekapcsolódnom olyképpen, hogy rendszeresen alkalmaznának a kiadásra szánt munkák vagy egyéb közlemények korrekciójára kéziratban. Most rengeteg fordítást is adnak ki: ebbe pedig még írástudóknál is mindig csúszik nyelvhiba. Hátha ezen a téren nekem is nyílik még valami életlehetőségem és még a népi demokráciának is „hasznos tagja" lehetek. Mint ezirányú „spec" kár volna talán engem elpusztítani vagy elpusztulni hagyni.

Ne vedd zokon tőlem, kedves jó Professzor Uram, hogy felém nyújtott kezedbe kapaszkodom fuldoklásomban. Ha tudnál itt valamit tenni értem, esetleg beszélve Németh Gyulával (aki régen mindig jóindulattal volt hozzám) –, nagyon örülnék. Ha nem megy –, nos akkor sírba kell fordulni. Hálás érzelmeim Irántad akkor sem fognak csappanni egy szemernyit sem.

Régi tisztelettel, szeretettel ölel igaz híved

Lajos

MTAKK Ms 4589/157.
Kézírás.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyetemi ny. r. tanár Budapest XII. Széher út 16.

Prohászka Lajos (1897–1963) filozófus, 1948-ig a budapesti egyetem pedagógia professzora. 1939–1949 között az MTA levelező tagja, az átszervezéskor kizárták. FL Mándy Stefánia útján, 1946-ban ismerte meg személyesen, aki tanítványa, majd munkatársa volt az egyetemen. Prohászka 1947. VIII. 7–15. között FL vendége volt Zengővárkonyban.

[1] Prohászka, miután megfosztották nyugdíjától, anyja halála után várbeli lakás-szomszédaival élt közös háztartásban. Zongora- és nyelvórákat adott, majd FL és Zádor Anna támogatásával a régi magyar művészettörténeti munkaközösség számára végzett cédulázási munkát az Országos Levéltár Nádori levéltárának építési irataiból. Havi 48 óra munkájáért 400 Ft-ot kapott. 1956-ban betegsége miatt szüneteltette a munkát, de 1957. VI. 1-től 1959-ig ismét dolgozott. Közben 1957. II. 4-én az ELTE Bölcsészkar tanácsülésén 27 szavazattal 11 ellenében rehabilitálták, ami nyugdíjának visszaadását jelentette. (ELTE BTK Tanácsülési jkek. 1957. II. 4.)
[2] Herzog Ferenc (1879–1952) belgyógyász, egyetemi tanár, az MTA tagja.
[3] Ld. 2109/1.

2112. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp.] 1952. III. 15.

Kedves Barátom,

neki buzdultam kezdeti sikerén, s a már ott levőhöz itt küldök még egy listát, nyomozására kérve. Csak olyanokat írtam, amikkel valamikor már összekerültem. Egy részéről csak hírt kérek előbb.

Bosszant, hogy a lev.[elező] lapok árát nem adtam oda, s általában vásárlásra előre pénzt. Ha szükséges, kérem, telefonáljon, azonnal küldök.

Üdv!

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév a feladóból.
MTAKK Ms 5691/65.
Ceruzaírásos üzenet.
Címzés: Lőrincz Ernő H XIV. Kapitány u. 6. I. 4.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] A lista szövege (ugyancsak ceruzaírással):
J.[akob] Burckhardt: Der Cicerone. 10. Auflage 1909/10. Megvan: I. Antike Kunst. II. 1. 2. Mittelalter u.[nd] neuere Zeit. Architektur. Skulptur. *Hiányzik:* a harmadik rész: Malerei és a Register-kötet. Talán cserélni is lehetne teljesre, vagy külön megkapni a hiányzót. Az enyém intakt új példány. [FL halálakor a teljes mű megvolt a könyvtárában.]
Tóth Árpád versfordításai. II. kiadás 1949. [FL halálakor csak az első, 1942-es kiadás volt meg.]
Gsell Fels: Rom (barnakötésű romai Führer) [A kötet nincs meg.]
Szépműv.[észeti] Múzeum Évkönyvei I. 1918. [A kötet nincs meg.]
Schumacher, Fritz: Der Geist der Baukunst. [Stuttgart-Berlin, 1938. Megvan.]
" " Probleme der Grosstadt. [I–II. Lpz. 1940. A kötet nincs meg.]
Lukács Gy.[örgy]: Geschichte u.[nd] Klassenbewusstsein. [Berlin, 1923.]
[FL 1943 nyarán kölcsönkapta a könyvet Szigeti Józseftől (FLev. IV. 1572., 1603., 1607. sz.), de csak futólag olvasta el. Lukácsnak ez a könyve a Komintern V. kongresszusa idején, a húszas évek közepén heves vitát váltott ki, s szinte általános elutasításban részesült. A Blum-tézisek hivatalos elítélése után Lukács, már a Marx-Engels Intézet munkatársaként revideálta korábbi, a kritikákat elutasító álláspontját, mivel „itt nem egyszerűen egyes hibák kijavításáról van szó, hanem egész alapkoncepcióm újbóli megfogalmazásáról. [...] Ekkor az a felfogás alakult ki bennem, hogy célszerű ezt az egész munkát úgyszólván elölről elkezdeni, sommásan elvetni a *Történelem és osztálytudat* módszertani helytelenségeit, élesen elhatárolnom magam tőlük [...] hogy [...] valamikor

visszatérhessek e problémák megfelelő, helyes megválaszolására." (Lukács György: Utam Marxhoz. Válogatott filozófiai tanulmányok. Bp. 1971. Magvető, 24–25.)

A kötet nem volt meg FL könyvtárában, feltehetően nem volt antikvár-forgalomban.]

Scheler [Max] ha valahol akad – mi? [Megvolt: Wesen und Formen der Phänomenologie der Sympathiegefühle. Bonn, 1926.]

Max Weber: minden! [Max Webernek az e jegyzéknél korábban megjelent művei közül megvolt: Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre. Tübingen, 1922. és Gesammelte Aufsätze zur Religionssoziologie. I. Tübingen, 1947.]

Bachofen [Johann Jakob]: Der Mythus v.[on] Orient u.[nd] Occident. [München, 1925. Nem volt meg.]

Fischel, Oskar: Raphael. [London, 1948. Nem volt meg.]

Siren, Oswald: Leonardo da Vinci [the Artist and the Man. London, 1916. Nem volt meg.]

Rilke összes művei, *leveleivel* (nem megvenni, csak hírt róla) [FL halálakor könyvtárában 17 tétel Rilke-mű volt.]

Vossler K.[arl] mi akad (csak hírt róla) [Megvolt: La Fontaine und sein Fabelwerk. Heidelberg, 1911.]

Gregor [Joseph]: Weltgeschichte des Theaters. [Zürich, 1933. Megvolt.]

Wölfflin, [Heinrich]: Die Kunst der Renaissance. [FL halálakor Wölfflinnek 7 más műve volt meg.]

Berühmte Kunststätten: Rom in der Renaissance (Steinmann) [Megvan.]
" " Pisa. [Ez és az alább következők nincsenek meg.]
" " Venedig.
" " Bologna.
" " Mailand.
" " Padua.

[2] A levél mellett 300 forintról szóló pénzesutalvány szelvénye Lőrincz Ernőnek címezve 1952. III. 22-i dátumbélyegzővel.

2113. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1952. III. 16.

Kedves Professzor Úr!

Kérem, ne vegye rossz néven, hogy oly soká küldtem a diót és ily későn írok, de annyi minden jött közbe, hogy a küldés és írás maradt, míg az idő gyorsan elrepült.

Karácsonyi szünetben Decsen[1] voltunk egy kicsit, hogy a mindennapi munkából, gondokból kikapcsolódjunk egy kicsit. Jó is volt, de hamar eltelt az a néhány nap. Utána újult erővel fogtam a munkához, de kellett is, mert közelgett a félév, amikor is annyi adminisztrációs munkám volt, hogy alig győztem. Alig értem végére annak, máris készülni kellett Rákosi[2] születésnapjára. Természetes az már plussz munka volt, mikor amúgy sem győztem. Felkértek, hogy dalárdát vezessek[3] Nagypallban,[4] nem térhettem ki előle, így még az is lefoglalta az estéimet. Természetesen a tanítási vázlatok írása elmaradt (mert fél éjszaka nem akartam dolgozni), azért meg az iskolafelügyelő gyakorolt „kritikát". Elég az hozzá, hogy a sok munkában nagyon gyorsan telt az idő. Közben a faluban is nagy változások vannak. Az ősszel megindult a T[ermelő]sz[övetkezeti] cs.[oport]-ba[5] való toborzás. Sikerült a nagyobb gazdákat, mint Szabó Bárdos Józsi, Boris Máté, Apari János megfélemlíteni, hogy kulákok lesznek, így azok beléptek. Most Rákosi születésnapjára felajánlotta az Ozsvald tanácselnök, hogy szocialista község lesz Zengővárkony, s valóban, a kulákságra váró terhek,

melyet Ozsvald kilátásba helyezett a be nem lépőknek, megijesztették az olyan gazdákat is, mint Magyar Józsi, L.[ukács] Hosszú István, Rózsa Sándor stb. s megígérték, hogy belépnek az Ozsvald által alakított I.-es típ.[usú] t[ermelő]sz[övetkezeti] cs[oport]-ba. Kérték a vezetők a részleges tagosítást, s akkor a még kívül maradt néhány gazdát is megagitálták, úgy hogy most már csak a kulákok, mint R[émes] Kurucz, Becző, Gombos, Henczkirály, Kurucz Pisti, Bajnok és néhány kisgazda, Bárdos Sanyi, Őri bácsi, Béra Pista, ifj. Apari, Petrics Gy.[úró], Borbás János nincsenek bent a Tszcs-ben. Kócsidiné is vacillált, nálunk is volt. Feleségemet[6] felkérték a tagosító bizottságnak mint adminisztrátor (szükség volt az írógépünkre) segítsen napi 25 Ft-ért. Így kívül is maradt a földjével, de pár nap múlva a tagosítás után hallottuk, hogy belépett és mondta is mikor találkoztam vele, azt reméli, hogy az urát így hazaengedik, azt mondta neki az Elnök, hogy aláírja a kérvényét, azért lépett be. A Szépék is beléptek s most Éva bajban van, mert az udvarukon kívül levő disznóólak, szérűhely, kert, meg minden csereingatlan lett, és ezer baja van. Jancsi bejár most már a gépállomásra Pécsváradra, ő lesz a traktorista.

Ozsvald külön egy második III. típ.[usúra] akarta az I-est, de Magyar J.[ózsi] és társai azt beszélték meg maguk között, ha erőszakoskodik Ozsvald és nem elégszik meg azzal, hogy beléptek az I-esbe, inkább átállnak a régi III-ba. Így is lett. A munkaerős családok, akik dolgoztak volna az I-esbe, átálltak a III-ba és így Ozsvaldék is kénytelenek voltak beolvadni, mert Ozsvald és Szekfű nem dolgozni, hanem parancsolni szeretnek.

Szekeres Józsit elküldték tyukász tanfolyamra és itt a szomszédban akarnak tyúkfarmot berendezni. A mészégetőmet lefoglalták, és meszet akarnak égetni stb., nagy terveik vannak, amit főleg Kácsándiék, Nagy Istvánék (a fiatal Nagy Pista az elnök) mint vezetők és irányítók csinálnak. Az idősebb Nagy István egy darabig Pécsett volt az „Idegosztályon" némi „zavarokkal", a Fiú bácsi meg meghalt gyomor- és májrákban, s így a tszcs-nek egyik oszlopos tagja és volt elnöke dőlt ki. Nem értem ezt a nyakas, makacs népet, olyanok, mint a kezes bárány.

Természetesen az egyháznak sincsenek meg a földjei, átadták mind, a bevétele az egyháznak csupán önkéntes adózásból tevődik össze, de hogy ez mennyi lehet, nem tudom, mióta nem vagyok kántor, kívül állok ilyenen.

Nagy munka folyik most itt mellettünk. Új széles aszfaltos utat építenek Pécsvárad–Nádasd[7] között, nagy viaduktokkal. A Lutz[8] mellett jön, itt a mi malmunk mellett közvetlenül, a régi úton innen, közvetlenül a falu mellett, a katolikus temető mellett. Nagyon sok munkás, fuvaros dolgozik itt. Az összes környékbeli és távoli letűnt egzisztenciák is itt dolgoznak. Kófiás jegyzőt is kitették a tanácstitkári állásból, most ide jelentkezett, úgy hallom. Az év végére már készen is lesz az út. A faluban minden lakást lefoglaltak, mérnökök, munkások laknak mindenütt.

A házak államosítása a faluban a két Piribauer malmot érintette úgy hallom, Pécsváradon az Entz professzor[9] házát is elvették, sőt a nyugdíját is megvonták, de később azt visszakapta.

Tamicza Jánoskát elküldte a tszcs könyvelői tanfolyamra és most lesz az esküvője Szabó Jancsi sógornőjével. Kurucz Pista lányát, az Évit meg egy hét múlva Jancsi veszi el. Bizonyára meglepődik Professzor úr, hiszen magunk, akik itt élünk és gyakrabban látjuk őket, meglepődünk, hogy rohan az idő. Szabó Jancsi húgát, Sárit meg egy pécsváradi fiú veszi

el, az Őri bácsi lányát, Ilonát meg a Balog Lajos gyerek, de ezek lakodalma még nincs kitűzve.

Tegnap iskolai szünnap volt. Kihasználtuk az alkalmat, egyébként is nászajándékot kellett vennünk, bementünk Pécsre. Ha tízszer annyi pénzünk lett volna is el tudtuk volna költeni. Minden van, amit csak szeme-szája kíván az embernek, csak pénze legyen valakinek. Gondolom, hogy most Pesten sincs hiány semmiben. Mi is megjártuk, mert zárolás felszabadulás előtt vettünk egy nagy demijon olajat zsírpótlásra, hogy biztosítsuk magunkat, 28 Ft-os áron, s most lement 22 Ft-ra, no de most már megvan, nem kell vennünk. A tojást is 140 fillérért vettük, hogy a beszolgáltatásnak eleget tegyünk, most meg 1 Ft. A pár kg. diót még, ami Professzor úrnak jár, majd elküldjük. Ha másra nem lesz szüksége, akkor külön kis csomagban, mert a kosarat nem tölti meg.

Nagyon sok időmet elveszi a patkányirtás. Annyi patkány van itt, hogy elmondani nem lehet. Folyton irtom őket méreggel, fogókkal, a lyukak betömésével, de ez ideig nem sok eredménnyel. A patkányméregtől majdnem a kutyánk döglött meg, de a patkányok száma talán eggyel sem kevesebb. Gipszet akartunk venni Pécsett, de nem kaptunk. Karbidot sem lehet venni. Már a konyhánkba is befészkelte magát egy. Az éjjel sikerült fogóval megfogni egyet, kíváncsi vagyok, van-e több is itt, most megint becsinálom a lyukat. A kamrából sikerült már kiirtani, ott is fogóval. Ha esetleg valami jó módot tudna Professzor úr, amit felhasználhatnék ellenük, köszönettel fogadnám.

Professzor úr hogy van? Egészségileg nincs valami baj? Vagy elfoglaltságában nincs valami, ami kellemetlen lenne? Nincs valami újság? Régen hallottunk Professzor úrról! Sokszor gondolunk Professzor úrra és emlegetjük, és szeretnénk tudni véleményét sokszor, mit szólna a dolgokhoz.

Jó egészséget és minden jót kívánva, maradunk teljes tisztelettel

[Császár János]

Az elküldött példány nem maradt fenn, gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
Budapestre írt levél.

[1] Decs – sárközi község Tolna megye szekszárdi járásában. Császár János sógora, Nagy László ott volt tanító.

[2] Rákosi Mátyás (1892–1971) 1948–1956 között a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének fő- ill. első titkára, ekkor a Minisztertanács elnökhelyettese, 1952. VIII. 14–1953. VII. 4. között miniszterelnök. 1952. III. 9-én volt hatvanadik születésnapja, amelyet országszerte ünnepeltek, kiállításokat stb. szerveztek, többek között az ország lakossága által neki küldött ajándékokból.

[3] Császár János korábban is sikeresen vezette a zengővárkonyi dalárdát; a környéken értékes kórusművekkel (Kodály, Bárdos stb.) léptek fel. A dalárda tagjai közül többen elestek a II. világháborúban, s a csekély népességű Zengővárkonyban nem lehetett pótolni őket, ezért a dalárda megszűnt.

[4] Nagypall – kisközség Barany megye pécsváradi járásában.

[5] Ld. 2077/6.

[6] Ld. 2077/4.

[7] Nádasd – Mecseknádasd, Baranya megyei község a pécsváradi járásban.

[8] Kocsma a Pécsre vezető 6-os út zengővárkonyi elágazása közelében.

[9] Entz Béla (1877–1959) patológus, 1918–1952 között a pozsonyi, majd a pécsi egyetem kórbonctani professzora, az MTA tagja. Nagy érdemei voltak a pécsi egyetem orvoskarának létrehozásában és megszüntetésének megakadályozásában. Pécsváradon halt meg.

2114. FÜLEP LAJOS – LYKA KÁROLYNAK

Bp. 1952. III. 17.

Lyka Károly professzor úrnak
Budapest

Igen tisztelt Professzor Úr!

Az Akadémiai Művészettörténeti Bizottság[1] őszinte tiszteletét, örömét és jókívánságait tolmácsolom a Kossuth-díjjal[2] való kitüntetése alkalmából. Professzor Úrban a magyar művészettörténelem valóban fáradhatatlan munkását, nagy eredményű fejlesztőjét és nemzetünk legkiválóbb művészeti nevelőjét tiszteljük. Senki se tett annyit az újabbkori magyar művészet történetének föltárása és világos összefoglalása terén, és senki annyit a művészet általánosításáért, megszerettetéséért, az ízlés neveléséért, mint Professzor Úr. Tudjuk és példánknak tekintjük puritán önzetlenségét, mellyel a művészet ügyét, sokszor küzdelmek között, egy hosszú életen át szolgálta, és szolgálja ma is töretlen hűséggel és odaadással. Szívünk mélyéből kívánunk Professzor Úrnak még hosszú évekig jó egészséget a jó munkához.

Egyúttal megragadom az alkalmat, hogy külön is kifejezzem sosem múló hálámat és szeretetemet.[3]

Fülep Lajos
az Akadémia Művészeti Bizottság elnöke

OSzK Kézirattár Fond 65/206. 6. sz.
Gépirat autogr. aláírással.
Budapestre írt levél.
A levél előzménye ld. 2109. sz.

[1] Az MTA Művészettörténeti Főbizottsága – 1954. előtt Művészettörténeti Állandó Bizottság néven – működött. (A jegyzetekben az egyöntetűség kedvéért Művészettörténeti Bizottság címen lesz róla szó.) 1950 januárjában létesült, ekkori tagjai tudósok és művészek voltak: Bernáth Aurél, Bortnyik Sándor, Csemegi József, Dercsényi Dezső, Ék Sándor, Gerevich László, Kmetty János, Szilágyi János György, Vayer Lajos, Vedres Márk, Végvári Lajos és Zádor Anna. Elnöke FL, titkára Pogány Ö. Gábor.

1951-ben az Akadémia átalakította a Bizottságot, kihagyta belőle a művészeket (Bernáth, Bortnyik, Ék, Kmetty és Vedres), arra hivatkozva, hogy az Akadémia 1949-es átszervezése során a szépírók és más művészetek képviselői sem maradtak a testület tagjai. A megürült helyekre 1951-ben Csatkai Endre, Garas Klára és Radocsay Dénes került. Pogány Ö. Gábor 1952. őszén FL-sal való konfliktusa miatt lemondott titkári megbízatásáról és bizottsági tagságáról, helyette Vayer Lajos lett a titkár. 1954-ben bekerült a Bizottságba Genthon István, Pigler Andor, Berkovits Ilona és a Népművelési Minisztérium képviseletében Aradi Nóra, 1955-ben pedig Balogh Jolán és Németh Lajos.

1954. I. 3-án Vayer lemondott a titkárságról, de a Bizottságnak tagja maradt. Helyébe 1954. V. 26-án Radocsay Dénes került.

A továbbiakat ld. még 2190/1., 2191/1., 2192/2–3., 2193/1., 2194., 2248., 2250/2., 2261/1., 2279/2., 2296/1., 2342/4., 2440/1–2., 2441., 2443., 2447., 2460., 2482., 2483. és 2484. sz.

[2] A Kossuth-díjat a XVIII/1948. sz. törvénnyel alapították meg a szabadságharc centenáriumának tiszteletére; célja a szellemi, művészi és fizikai alkotó munka legmagasabb fokú elismerése volt.

A Szabad Nép 1952. III. 16-i számában az „Üdvözöljük a Kossuth-díjasokat" c. cikkben a következő olvasható: „A kitüntetettek között megtaláljuk a magyar múltnak, népünk kezdeteinek, jelenünk gyökereinek kutatóit. Lyka Károly a kiváló régi művészettörténész „Magyar művészélet Münchenben 1867–1896" c. művéért [...] kapott Kossuth-díjat."

[3] FL külön, személyes jókívánságával 1906–1908 közötti kapcsolatukra utal, amikor Lyka, mint a Művészet c. folyóirat szerkesztője melegen támogatta FL írásainak megjelenését. Ld. FLev. I. 17., 25., 34., 35., 38., 40., 45., 72., 85. és 96. sz.

2115. RÁCZ KÁROLYNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

Debrecen, 1952. IV. 6.

Drága Jótevőm!

Most az egyszer hallgasson meg türelemmel, nincs senkim, akihez bizalommal fordulhatnék. A szegény bajba jutott embert mindenki kerüli. Higgye meg pedig nem panaszkodom, hangtalanul viselem a sorsomat és olyan csüggedten, hogy szinte fáj a szó.

Legújabban megint egy nagy lelki megrázkódtatáson mentem keresztül, ennek következtében egy gyomoridegesség lépett fel, nem bírok enni, reszket a gyomrom. Doktorhoz se mehetek, mert nekem már O[rszágos] T[ársadalombiztosítási] I.[ntézet] se jár.

Ugyanis volt egy részeges 3 gyermekes lakóm, egy idegbeteg, rosszindulatú, trágár beszédű ember. Mikor a nagy esőzések voltak, beázott a kis rozoga (műhely volt az, és soha nem volt lakóház) lakóház, mert nem tudtam azonnal megcsináltatni, megütött. Panaszra mentem a bírósághoz, s végén még majd nekem kellett bocsánatot kérni, és 700 forintomba került a kátránytető megcsináltatása. Ez az ember egy évi borzalmas szenvedést okozott nekem. Ha kiléptünk Margitkámmal[1] az udvarra, a legtrágárabb szavakkal illetett, s mulatott azon, hogy én mennyire respektálom. Végre cserélt egy Vagongyári lakatossal, erre az emberre azt mondhatom jó ember, a felesége is annak mutatkozott. Féken tartotta a lakóimat, mert kinyilvánította, hogy neki minden fajtája kommunista és jaj annak, aki neki nem engedelmeskedik. Mindenkihez durva volt, csak énhozzám volt látszólag finom, de miért, majd rátérek arra is. Van egy másik lakóm is, aki a mellettem való szobát bírja, többször büntetett ember; úgy hogy eleinte a házam állandó rendőri felügyelet alatt volt és nagy nyilas is volt, emiatt internálva is volt. Mivel emiatt is nem kapott igazolványt, illetve iparengedélyt, hozzá kezdett női selyemkendőket festeni, igen ügyesen – mesés jövedelemmel – de rájöttek és megbüntették. Azután zugírászattal és – mindenféle csalásból élt, többek között csendőrszabadítással is. Ezen rajtavesztett és elítélték egy évre, most töltötte ki az 1 esztendőt. De mielőtt leülte volna a büntetést, a feleségét is kitanította erre a mesterségre, és az is folytatta ipar nélkül, majdnem a férje kiszabadulásáig. Mikor az új lakóm, Nagy Andor és a felesége idejöttek, kezdték ezt a dolgot piszkálni és a nő, mindig csak a nő azt mondta, ő ezt nem tűri, mert ezek megkárosítják az államot, és én is bűntárs leszek, mert az én mosókonyhámat használják műhelynek, másik bűntárs az egyik lakóm, aki villanyáramot ad neki, a harmadik bűntárs, illetve csendes társ annak a lakója, illetve társbérlője, Strabach Géza (Krisztus katonájának mondta magát, a Mindszenti kultuszban onnan várta a csodát.) a helybeli katolikus papok titkára, és rejtegetője, minden reggel a templomban ministrál, szóval bigott, ízig-vérig papi ember. Ez az ember jó pénzért pumpázott az asszonynak a kendőfestésnél. Ha be nem szüntetem a kendőüzemet, feljelent engem is, erre én elvettem tőlük a mosókonyhámat. De tudtam és éreztem, ha ez az ember kiszabadul,

ebből baj lesz. Úgy is volt, kérdőre vont, s én megmondtam neki a tényállást. Mit tett Nagy Andorné, letagadta és azt mondta – én vettem rá, ő nem tette volna. Ettől kezdve Nagy Andorné amit csak hazudni lehetett, ellenem fordult és minden lakót felbujtatott ellenem, hogy ő azért volt hozzájuk goromba, mert én kértem rá, sőt én mindegyiket a becsületében is alaposan megsértettem. Ennek következtében mind halálos ellenségem lett, és miért tette ezt Nagy Andorné, mert több ízben ezreket kért tőlem kölcsön és nem adhattam neki. Mikor a fele házat eladtam és foglalót kaptam, rögtön kért 1000 F.[orint]-ot, persze hogy nem adhattam, mert vissza kellett fizetnem, nem hitte, hatalmas ellenségemmé lett, el akar veszíteni. Ki akar lakoltatni ebből a nyomorúságos egy szobámból is, ezért is tette, mind előre kicsinált és kieszelt hazugságon alapszik.

Nagy A.[ndor]-né súlyos idegbajos nő, 5ször volt operálva a legsúlyosabb bélcsavarodása volt, idegbetegsége végett ki-kitör valaki ellen, szóval nem normális, és iszik is, a múltkor is düllöngőzve, részegen jött haza. Most én és szegény Margitkám a célpont. Ez nem magyar nő, román származású. Valamelyik nap jövök haza, messziről látom, hogy az én Margitkám feldúlt arccal rohan az utcán, megállt a szívem verése. Előadja, hogy míg én távol voltam, Nagy Andorné bejött a konyhába hozzá, őt csúnyán megtámadta, Te büdös cigány kurva, kis nyomorult ringyó, Te hazug féreg, Te reakciós kis bestia, nem tűrlek meg a háznál, elvitetlek mezei munkára, nem igaz, hogy beteg vagy, kímél az a k... anyád. Ha ki mersz jönni az udvarra, beléd rúgok. Szegénykém mindezt szótlanul tűrte; már ennek 6 napja, nem mer kilépni sem ő, sem én, csak mikor elmegy hazulról. Azóta egy szív egy lélek a lakóimmal, teljesen kiszolgáltatott hazugságaival a lakóimnak. Útálattal fordult el tőlem mind az 5 lakóm. Hiszen szegény gyermekem beteg, félek, visszakapja a szívgörcsöket, melyektől oly nagy áldozatok árán lett úgy-ahogy megmentve, de az utóhatása megvan, gyerek maradt, bár elég okos. Ma is ha az utcán megy, a legnagyobb veszély közepett is meg kell neki állani, nem tud lépni. Ráadásul ínysorvadása van, jóformán minden fogát elveszítette és most kelt fel, megdagadt az arca, féltem, vérmérgezése lesz. – Nem vihettem orvoshoz, nincs pénzem – egész éjjel virrasztottam mellette, olyan lázas volt, és imádkoztam, hogy bár reggelre mindketten meghalnánk. Kérem, mondja meg, mit cselekedjem. Ügyvédre nincs pénzem, ki véd meg egy dolgozó feleségével szemben??

Ez az élet rosszabb a halálnál, ha elmegyek hazulról, a pokol minden kínját keresztül szenvedem, nem tudom, mire jövök haza, mikor tartóztatnak le. Én ezt a nőt gyámságra nem kértem fel, ezzel akarta magát behízelegni. Mikor Margitkát megtámadta, kiutaztam az Apósához a város végére, az igazi kommunista, ki volt tiltva évekig Magyarországról, előadtam neki a helyzetet. Ez a nő nem tökéletes, ezt mondta, vizsgáltassam meg az agyát, volt már az idegosztályon is, a sok súlyos operáció következménye, többször részegre iszsza magát, egyszer már meg is verte, és meztelenül ugrott ki az ágyból az ütlegek miatt; minden szava hazugság. – Kértem, hivatkozhatom-e rá, akkor azt felelte, igen, az anyósát is folyton k...vázza, emiatt kapott pofont húsvétkor a férjétől is. Az apósának is mondhatott valamit a demokráciára, mert kiutasította a lakásából. A férjének nem panaszkodhatom, mert hazugságával leveszi a lábáról, s talán fél is tőle, mert bosszúálló.

Az apósának van egy nevelt lánya, akit a demokratiának nevelt, ma Budapesten a repülőminisztériumban mint repülőtiszt működik, most ment férjhez nemrégen. Mikor az após kiutasította, felment ehhez a lányhoz és azt mondta neki, Te szerencsétlen, jobb lett volna,

ha idehaza maradtál volna, és férjhez mégy ahhoz a jó emberhez, akivel boldog lettél volna, mi vár rád, ha a rendszer változik? Felakasztanak – ezt őtőle tudom, nem riad az vissza semmitől sem, ha bosszúról van szó.

Mit csináljak, már félőrült vagyok. Ügyvédre nem telik, és hogyan állhatok én szemben egy dolgozó feleségével, aki képtelen hazugságokkal vádol engem, mint fő tanú, rettegve várjuk a fejleményeket.

Margitkám lázas beteg azóta. Ma kaptam Svets Gyulától egy borzalmas vádoló levelet, erre talán még fel is akasztanának. Minden este ő és a papi barátja 11–12 óráig este tanítják a lakóimat, mit valljanak ellenem. Svets Gy.[ula] Nagy Andorné és Strobach G.[éza], ez a papi besúgó. Azt a hatósági embert (aki úgy Svetsnek mind Strobach G[ézá]-nak is barátja) ellenem felizgatták. Azért mert nálam kegyetlenül leltározott és tiltakoztam ellene, fent az Ingatlannál, igazam volt, mert mind az egészet újra kellett csinálnia. Azt a megjegyzést tette nekem, *ez nem íródik a javamra.* Tőlem az ellenségeimhez ment be. Nekem azért is bele kellett szólnom, mert tudnom kellett, mit szabad eladnom és mit nem szabad a leltározás miatt, mert úgy a gyermekemnek mint nekem élni és enni kellett. Egyik rokonom, aki az Auguszta szanatóriumban[2] van irodában alkalmazva, többször enni hozott Margitkának, nem a magáéból, hanem a jobbmódú, szintén dolgozó nővére jóságából (mindig csak este jött, mert akkor van vége a szolgálatának). Ráfogták, hogy lopott holmit hord ide és még azért nem döglöttem meg.

Reszketek, nem részletezem tovább, mert nagyon felizgatom magam és félek, rosszul leszek. Nekem óvnom kell magam mindentől Margitkám miatt.

Egyszer már sikerült a múltban egy olyan fellebbezést beadnom ellene, hogy megnyertem és elrendelték a kilakoltatását, előtte való nap bejött hozzám egy volt nyilas (internált volt az is a nyilassága miatt) ügyvéd barátjával, és azt mondták, ha vissza nem vonom a fellebbezésemet, *adócsalásért engem feljelent.* Nem tudom, hogyan kell adócsalást csinálni, hiszen az összes adóügyemet ő rendezte, de úgy hogy mindig volt valami zavaros, hogy ha valamikor fellépek ellene, azzal elnémítson. A fellebbezésemnek itt a másolata. Mertem volna én azt megírni, ha nem lett volna igaz?

Nagyon fontos okmányok ezek, kérem mutassa meg valamelyik ügyvéd barátjának, mert ez a Svets Gy.[ula] *ezt is megszerezte a* lakáshivataltól, mindenütt vannak neki hasonló barátai. Körmönfont bűnöző.

Ne haragudjon, hogy ilyesmivel foglalkoztatom, de nagyon jó volt hozzám és *nincs senkim, akihez bizalommal* fordulhatnék. Károlyért[3] tegye meg, ha nehezére esik is, hallgasson meg. Nem sok van már nekem hátra, minden nap ajándék nekem.

Hűséggel és igaz szeretettel

Ráczné és Margitka

MTAKK Ms 4589/162.
Ceruzaírás.
Budapestre írt levél.
Rácz Károlyné ld. 2104. sz.

[1] Ld. 2104/1.
[2] A debreceni Nagyerdőn lévő tüdőszanatórium.
[3] Ld. 2104. sz.

2116. RÁCZ KÁROLYNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

[Debrecen, 1952.] IV. 14.

Drága Jótevőm!

Sietségemben elfelejtettem megírni azt is, hogy a folyósított összeget[1] visszamenőleg megkaptam, az örömtől rosszul lettem, de csak szédülés volt. – Margitkával[2] együtt sírva beszélgettem a Károly[3] képe előtt, hálát adva a Mindenhatónak és az ég minden áldását rá imádkoztam magára.

Az utolsó előtti levelére[4] én úgy emlékszem, válaszoltam a múlt hó 13-án kelt, amelyben Rákosiról is szó esett.[5]

Most a belügytől várom a választ,[6] amely 15–16-ra mondta volna, hogy minden kérvényre válaszol. Lehet, hogy csak vígasztalás.

Most már ne írjak neki, mert a nyugdíjam megjött? Margitka végett ez égeti a lelkemet, egyedül csak ő. Vagy zaklatás volna, mondja, mit javasol? Én minden levelet elégetek, nehogy valaki kezébe kerüljön.

Sok alkalmatlanságot okozok, ugye, de azt hiszem, ezek már többé nem ismétlődnek meg, az erőm fogytán, és amit itt szenvedek, azt kimondani nem lehet. Olyan vádakat hoznak fel ellenem, amelyek ellen talán még védekezni se lehet, pedig teljesen ártatlan vagyok. Soha még vitába se kelek, ha valamit mondanak.

Nagyon kérem, ne hagyjon el, teljes bizalommal írtam, hogy valami kalandor hálójában vagyok már régen. Ebben a házban ennek a kalandornak glória övezi a fejét, mert ő volt a dicső csendőr szabadító, majd az utókor is elismeri, ezt mondja ő.

Szeretettel kíván minden áldást

R[ácz]né és M.[argitka]

A hely és év értelemszerű kiegészítés.
MTAKK Ms 4589/163.
Ceruzaírás.
Budapestre írt levél.
Rácz Károlyné ld. 2104. sz.

[1] Ráczné nyugdíjáról van szó. Ld. 2110/4.
[2] Ld. 2104/1.
[3] Ld. 2104. sz.
[4] FL levele nem ismeretes.
[5] Ld. 2110. és 2115. sz.
[6] A Belügyminisztériumtól háza államosításának visszavonását kérte. Ld. 2110/7.

2117. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK ÉS FELESÉGÉNEK

[Bp.] 1952. IV. 16.

Kedves Nagyságos Asszony!
Kedves Tanító Úr!

Külön-külön levelükre[1] hadd feleljek együtt, hisz mindkettőben, sok a közös téma. És

a rengeteg újság! Máskor egész évben se írtak ennyit, most meg mintha zsilip szakadt volna. De így szokott lenni!

Kezdem az utolsón, ami nagyon szomorú ugyan, de tán lehetséges még segíteni rajta. Szépné! A véleményemet kérdezik. Röviden: az ügyvédek nem okosan beszélnek. Mert ha az elme-bajára hivatkoznak, akkor, persze, beteszik az elme-bajosok intézetébe – de onnan 2–3 hónap múlva ki is engedik, sőt, mindenképpen kiteszik (senkit se tartanak ott tovább, mint szükséges, márpedig Szépné ugyan nagyon beteg, annyira, hogy ha felizgatják, beszámíthatatlanul cselekszik, de nem olyan, akit, ha megcsillapodott s egy ideig kezelték – ma már az ilyen betegeket is eredményesen kezelik – ki ne engedjenek) viszont, ha pár évre elítélték s becsukják, bizonyos, hogy onnan nem kerül ki. Az elmeintézetnek csak egy kellemetlen oldala van: fizetni kell érte, éspedig nem is keveset, talán 30 f[orin]t-ot naponta – az a kérdés, Szépék pár hónapig rá tudják-e szánni ezt a pénzt. Ez persze nem tanács, csak az, amit kértek tőlem: vélemény. Nem vélemény azonban, hanem tapasztalat, hogy az ilyenfajta betegeket kellő kúra után ki szokták engedni. (Még betegebbeket is kiadnak ú. n. családi ápolásra. Mikor Baján voltam, olyan esetről is tudok, hogy a „családi ápolt" fejszével kis híján agyon nem verte a házi asszonyát. Nohát Éva nem ilyen.)

Ahogy nem lepett meg Szépné esete, úgy nem Apari Andrásé se. Olyan körülmények közt, olyan típusú embernek más vége alig is lehet – így aztán kegyetlenül hangzik, de hát az élet lehet a halálnál is rosszabb, amint ő éppen tettével bizonyította is.

Nagyon érdekelnek a Tszcs-hírek,[2] bár most már aztán végképp nem tudok eligazodni rajtuk. Ehhez nyilván az kell, hogy ott lássam-halljam. Hát ami tavaly nem sikerült, az idén megpróbálom, talán autón le tudok szaladni 1–2 napra.[3] Többre úgyse mehetnék a dolgomtól.

Patkányt valamikor fulmináns eredménnyel irtottam Baján. Ott volt még csak sok. Bent a lakásban sétáltak, mutatványokat csináltak a függönyökön stb. Eleinte én se boldogultam, aztán megtaláltam a módját, s *egy* nap vége lett. Persze, méreg kell hozzá, de a módja is, hogy az ember megetesse velük. Ezt találtam meg! Igaz, a méreg is jó volt (Ratin – valami foszfor-szagú kenőcs volt), de büdös, sehogyse kellett nekik. Vettem ú. n. cserkész-kolbászt, egy centiméteres darabokra vagdaltam, a darabon a bőrt egyik oldalon fölhasítottam, a tölteléket kiszedtem, úgy, hogy a két végén vékony hártyában maradt, beleraktam a mérget, a száraz bél energikusan összecsukódott, a két vége is be volt csukva – szóval a méreg teljesen körül volt zárva, szaga nem jöhetett ki, s mivel nem volt nagy, akár egyben lenyelhette. Másnap mindenütt hullák hevertek, bizonyosan a lukakban is, amitől az élők menekülnek.

Én jól vagyok, csak sok a dolgom.

Mindnyájukat szívől üdvözli

Fülep Lajos

Most látom, hogy' írtam! El tudják olvasni?

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Császár János levele ld. 2113. sz., Császár Jánosnéé nem maradt fenn.
[2] Ld. 2077/6.
[3] FL 1952-ben nem járt Zengővárkonyban.

2118. ZÁDOR ANNA, DERCSÉNYI DEZSŐ ÉS HALLGATÓK – FÜLEP LAJOSNAK

[Szombathely, 1952. IV. 26.]

Szép körútunkról tisztelettel és ragaszkodással küldjük üdvözleteinket

Zádor Anna
Dercsényi Dezső[1]

Wurst Edit
Kovács Gyula
Szabó Béla
Soós Gyula
H[orváth] B[éla?]
Martinecz Dezső

Tehel Péter[2]
Wellisch Judit
Egry Margit
Ecsery Elemér
Mojzer Miklós

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4591/227.
Zádor Anna sorai autogr. aláírásokkal Jáki templom Déli oldalhajó feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest Széher út 16.

[1] Dercsényi Dezső (1910–1987) művészettörténész, 1949–1953 között a MUMOK vezetője, 1953–1957 között az Országos Építési Hivatal műemlékvédelmi előadója, az Építésügyi Minisztérium Műemléki osztályának vezetője, 1965–1975 az Országos Műemléki Felügyelőség igazgatóhelyettese, Kossuth- és Herder-díjas. Itt a művészettörténeti tanszék külső előadójaként vett részt a kiránduláson.

[2] Tehel Péter (szül. 1930) 1952–1956 között tanársegéd a Művészettörténeti tanszéken. 1956-ban két évre Ausztriába ment, onnan Norvégiába, ahol az osloi Városi Műemlékvédelmi Hivatalban dolgozott.

2119. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1952. IV. 30.

Kedves, jó Uram,

levelét[1] nagyon köszönöm, gondoskodása, amellyel ezt az ügyet[2] kezeli, annál nagyobb meglepetés számomra, mert ilyesmihez hosszú életemen át nem voltam szokva. Salamon prédikátornak[3] nincs igaza: vannak még új dolgok a nap alatt.

Köszönöm ezt a baráti segítséget, amely a mostani viszonyok közt valóban jelentékenynek számít. Csak azt a bizonyos kérelmet szeretném, ha csak lehetséges, elkerülni. Leveléből látom, hogy ez kivételesen lehetséges volna, ami számomra igen nagy lelki megkönnyebbülést jelentene, s ilyen előrehaladott korban ez nem kis dolog, hiszen egy ilyen öreg ember mást úgysem várhat már, mint bizonyos szerény belső harmóniát. Hogy Ön ehhez hozzásegít, hálásan köszönöm.

A viszontlátásig

Lyka Károly

A helynév értelem szerint.
MTAKK Ms 4588/260. Megj. Fülep Lajos és Lyka Károly kapcsolatának néhány dokumentuma. Közli F. Csanak Dóra. = Magyar Tudomány, 1985. 5. sz. 397–398.

Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher út 16.

[1] FL levele, amelyre Lyka Károly utal, nem ismeretes.

[2] Lyka Károly „tudományok doktora" akadémiai fokozatának ügyéről van szó. A korábbi, az egyetemeken megszerezhető magántanári képesítéssel és a vele járó előadási joggal kapcsolatos gyakorlat megszüntetése után a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1950. évi 44. és 1951. évi 26. sz. törvényerejű rendeletével létrehozta az MTA hatáskörébe tartozó szovjet mintájú tudományos fokozatokat, a tudományok kandidátusa és tudományok doktora címet, amely rendszeres havi összeggel is járt. (Akad. Ért. 1951. 45. és 452.)

E fokozatok odaítélése a Tudományos Minősítő Bizottság hatáskörébe tartozott, amelyet ekkor hoztak létre. Első elnöke Schulek Elemér, titkára Tolnai Gábor volt, rajtuk kívül az osztályokat képviselő 14 tag és a minisztérium képviselője alkotta a bizottságot. A II. osztályt elsőként Andics Erzsébet és Fogarasi Béla képviselte. (MTA Lt. TMB ir. 1. d. 3982/1951.)

A TMB-hez benyújtott disszertációkat kandidatúránál két, „nagydoktori" fokozatnál három opponens véleménye alapján alkalmanként kijelölt bizottság ítélte oda a jelöltnek.

A tudományos utánpótlás érdekében megszületett az aspirantúra-rendelet. (1950/44. sz.)

Átmenetileg – s kivételes esetekben később is – a TMB „határozattal" ill. „egyszerüsített eljárással" is dönthetett, ami annyit jelentett, hogy nem kellett disszertációt benyújtani. A jelöltnek ez esetben kérelmeznie kellett a fokozat odaítélését. (Erre utal Lyka kérése a levél végén.) A levéltári iratokban számos olyan név is szerepel, aki kérte a fokozatot, de elutasították. (MTA Lt. TMB ir. 3. d.)

Az MTA tagjainak a TMB listákat küldött ki, a rajtuk szereplő személyekről kellett véleményt adniok, kapjanak-e fokozatot vagy sem. FL hagyatékában két „bizalmas" ill. „szigorúan bizalmas" kérdőív maradt fenn (MTAKK Ms 4596/12–13.), valamint 13 szövegszerűen megfogalmazott vélemény. (MTAKK Ms 4596/18–30.)

Máskor a TMB szólított fel tudósokat disszertáció beadására, ami lényegében biztosította az elfogadást.

Lyka Károly 1952. végén a disszertáció nélkül megadott fokozatok 2. csoportjában lett a művészettudomány doktora, elsőként és ekkor még egyetlenként szaktudományának képviselői között. Vele egyidőben kapott művészettörténeti kandidátusi címet Csatkai Endre, Dercsényi Dezső, Vayer Lajos és Zádor Anna, majd nem sokkal később Balogh Jolán, Berkovits Ilona, Erdélyi Gizella, Genthon István, Mihalik Sándor, Pigler Andor és Rabinovszky Máriusz.

A kandidátusi és doktori fokozat rendszeres illetménnyel járt, s egyidejüleg megszűnt a korábban „kiemelt tudóspótlék"-ok rendszere, ami Lyka Károly esetében problémát okozott, mert a doktori illetmény kevesebb volt a korábbi tudóspótléknál. (Ld. 2143. sz.) Az ügyre vonatkozóan ld. még 2120/2., 2121. sz., 2124. sz., 2143. sz., 2146. sz.

[3] Prédikátor Salamon 1, 9.

2120. FÜLEP LAJOS – AZ MTA TUDOMÁNYOS MINŐSÍTŐ BIZOTTSÁGÁNAK

Bp. 1952. V. 9.

A Tudományos Minősítő Bizottságnak,
Budapest

A Zoványi Jenő[1] minősítése ügyében indítványozott javaslat praecedensére utalva tisztelettel indítványozom Lyka Károly doktorrá minősítésének javaslatát.[2] Azért teszem én Lyka helyett és nevében, mert ismert szemérmességével, el akarja kerülni a személyes kérés netalán feszélyező hatását a bizottságra. Én még hozzátehetem, Lykáról az is általánosan

ismeretes, hogy sohase kért semmit, s valóban nem várható valakitől, hogy 83 éves korában törje meg egy hosszú élet magatartását.

Indítványomat, úgy hiszem, szükségtelen indokolnom. A Kossuth-díjjal való kitüntetése[3] nyilván nemcsak utolsó könyvét, hanem egész élete művét kívánta méltányolni. Lyka Károlyhoz fogható művészeti nevelőnk nem volt és nincsen, joggal nevezhetjük praeceptor Hungariae-nak a képzőművészet minden ágát felölelő nagy területen. Nem alkalmazkodva a kor romlott ízléséhez, se a hatalmasságok kívánságaihoz, rendületlenül harcolt mindig a haladó művészeti irányokért. Elévülhetetlen érdemei vannak pd. Nagybánya elismertetésében. Ugyancsak sokat tett Munkácsy megértetése és helyes értékelése érdekében. Tudományos munkálkodásának, sok évtizedes kutatásainak eredményeit az új magyar művészet történetét 1800-tól tárgyaló köteteiben foglalta össze, az új adatok olyan tömegével, olyan társadalmi szemlélettel és helyes ítélettel, amely általában a magyar történetírás java teljesítményei közé sorolja őket. Nem egy témáról ő írt nálunk először, így pd. évtizedekkel ezelőtt a szocialista művészetről. Nemzedékek nevelője volt nemcsak műveivel, hanem emberi mivoltával, egyéniségével, megközelíthetetlen jellemével, melyen megtört minden kísértés, noha volt idő, amikor a hatalom birtokosai a magukénak szerették volna.

Ha valakit, őt megilleti a tudományos és emberi kiválóság legnagyobb elismerése.

Fülep Lajos

MTAKK Ms 4596/16.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Zoványi Jenő (1865–1958) ref. lelkész. 1901-től a sárospataki Teológiai Akadémia, 1914–1922 között a debreceni egyetem egyháztörténeti professzora. 1920-ban a konventi bíróság megfosztotta lelkészi jellegétől, majd 1922-ben nyugdíjazták. 1945-ben újra kinevezték, de azonnal újra nyugdíjazták. Akadémiai doktorátust nem kapott, de szó lehetett róla, s valószínűleg rá vonatkozik Andics Erzsébetnek, aki 1954-ig a TMB tagja volt, a Bizottság 1952. VII. 14-i ülésén elhangzott véleménye, hogy nem lenne helyes református teológusnak a marxista tudományosság érdekében létrehozott tudományok doktora fokozatot adományozni. (MTA Lt. TMB ir. 3. d.)
[2] Ld. 2119/2.
[3] Ld. 2109. és 2114. sz.

2121. TOLNAI GÁBOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1952. V. 13.

Kedves Professzor Úr!

Megkaptam javaslatodat Lyka Károly tudományos minősítése ügyében.[1] Közlöm, hogy ugyanakkor, midőn tőled jött a levél, megérkezett Lyka kérése[2] is, levelemre válaszolva. Így tehát az öreg mégis kérvényezett. Javaslatodat ezután értékelésként csatoljuk az aktához és a következő minősítési turnusban fogjuk publikálni Lyka Károly ügyét.[3]

Igaz tisztelettel üdvözöl

Tolnai Gábor

MTAKK Ms 4596/17.
Gépirat autogr. aláírással Tudományos Minősítő Bizottság feliratú levélpapíron. Rajta: T. M. B. 1349/1952.
Budapestre írt levél.
Tolnai Gábor ld. 2075/1.

[1] Ld. 2120. sz.
[2] Lyka kérelme nincs meg. Ld. 2124/1.
[3] Ld. 2119/2.

2122. RÁCZ KÁROLYNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

Debrecen, 1952. V. 14.

Drága Jótevőm!

Nem bírok könnyeimmel, hogyan és miképpen hálálјam meg a jóságát, parancsoljon bármit, ha erőm engedi, én mindent megteszek, hogy visszaszolgáljam nagy jóságát. Talán Károly[1] megérzi ott fent és segítségemre jön.

Levele[2] vétele után azonnal írok az ágyból, én nagyon beteg vagyok. Pedig erős szeretnék lenni. Íme az értesítés, hála a Demokrátiának és hála a maga aranyos jó szívének.

Megkaptam a nyugdíjamat visszamenőleg is.[3] Nem tudom én azt semmi szóval sem írásban kifejezni, amit érzek. Minden nap imádkozom érte míg élek. Tudja mi az oltárképem, a Károly képe előtt térdepelünk.

Senkivel sem közöltem, hogy a nyugdíjamat megkaptam, még oda is írnának ellenségeim, hogy érdemtelen vagyok rá. Úgy volt, hogy felutazok Budapestre és úgy beszélek sok mindenről, de gyönge vagyok és nincs erőm, de meg pénz kellene hozzá. A postást is megkértem, ne szóljon a házban, mert azt is vallatják, el akarnak veszíteni.

Nagyon kérem, a Nyugdíjintézettől kapott értesítést hamarosan küldje vissza. A többit égesse el. Ha letartóztatnának, Margitka[4] közölni fogja. Ezer hála és köszönet!

Ráczné és Margitka

MTAKK Ms 4589/164.
Kézírás.
Budapestre írt levél.
Rácz Károlyné ld. 2104. sz.

[1] Ld. 2104. sz.
[2] FL levele nem ismeretes.
[3] Ld. 2110/4.
[4] Ld. 2104/1.

2123. HEVESI MÁRIA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1952. V. 25.

Kedves Barátom

– no ne haragudjék rám azért, mert nem fogadok el pénzt.[1] Öreg lettem, de a bátyámon[2] kívül sohasem adott pénzt senki, s azt is csak azért fogadtuk el, mert a sógornőnk úgyis el-

pazarolta volna. Én nem fordulok sehova s azért kilátástalan lenne, hogy a Maga jótétemény megszűnjék. Bízzuk Istenre a dolgot, ő mindig jó volt hozzám, bízom benne, hogy segít zűrzavaros helyzetünkön.

Még egyszer arra kérem, ne vegye rossz néven makacsságomat, ez a természetem alapszíne.

Egy darab kenyér helyett nyújtsa át nekem az Akadémián tartott előadását Leonardo da Vinciről,[3] ez nagyon jót fog tenni nekem és Sárinak[4] is.

Szent a béke! régi barátja

Mária

MTAKK Ms 4587/220.
Kézírás.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyetemi tanár Budapest II. Széher-út 16.
Feladó: Hevesi M. Személynök-u. 2/b.
Hevesi Mária Hevesi Sándor testvérhúga, akit FL ifjúkora óta ismert.

[1] A pénzfelajánlás valószínűleg nem írásban, hanem FL látogatása során történt.
[2] Hevesi Sándorra (1873–1939) utal, író, rendező, színigazgató. FL Budapestre kerülése után, az 1900-as évek elején ismerte meg és meleg barátságot kötöttek. 1911-ben Lukács Györggyel és Hevesi Sándorral együtt szerkesztették A Szellem c. filozófiai folyóiratot. FL közvetítette Hevesi Sándor kapcsolatát E. Gordon Craiggel. FL Hevesi halála után alkalomszerűen tartotta a barátságot Hevesi két húgával.
[3] FL az egyetemen tartott előadást Leonardo da Vinci születésének ötszázadik évfordulóján, 1952. IV. 22-én. Az előadás szövege ekkor nem jelent meg nyomtatásban, csak FL egybegyűjtött munkáiban a hagyatékban fennmaradt kéziratból. (MTAKK Ms 4552/35. – FL II. 527–538.)
[4] Sári – Hevesi Mária testvérhúga.

2124. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1952. V. 27.

Kedves jó uram,

– zavarba hozott jóságos gondoskodásával, amellyel segítségemre sietett s amelyet nincs módomban viszonozni. Röviden el akarom mondani, miért írtam azt a levelet.[1] T. i. felszólítást kaptam erre a Bizottságtól. Ha erre egyáltalán nem válaszoltam volna, sértés lett volna a felszólító fórummal szemben. De épp oly sértés lett volna, ha negatíve válaszolok. Nem volt más választásom.

Nehéz két hetem múlt most el: állandó láz, tüdőgyulladás és vastagbélgyulladás együttesen s hozzá egy 83 éves kissé elkoptatott szervezet. Igen erős, drasztikus gyógykezelés rántott ki ebből a bajból, amely azonban nagyon meggyöngített. Most már túl vagyok rajta s lassankint erősödöm. Most utólag csodálkozom, hogy ezt kibírtam. Egyelőre máj-injekciókat kapok, ezek érezhetően segítik elő a talpra állást.

Köszönöm szíves érdeklődését, melegen üdvözli

Lyka Károly

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4588/261.
Címzés: Fülep Lajos akadémikusnak Budapest II. Széher út 16.

[1] A Tudományos Minősítő Bizottságnak írt, a doktori fokozatot kérelmező levélről van szó. Ld. 2119/2. Lyka levelét nem sikerült megtalálnom az MTA Lt-ban.

2125. FÜLEP LAJOS – KERÉNYI KÁROLYNAK

[Bp.] 1952. V. 30.

Kedves Károlyom,

nagyon köszönöm a gyönyörű könyvet, hírt hozott anélkül is, hogy írtál volna, s ha helyesen interpretálom, anyagilag is jó hírt, bár sejtelmem sincs róla, mit jelent ma az ilyesmi honoráriumban a félszigeten,[1] fölteszem, hogy az insularis[2] kiadás jóval többet, s így aztán kettő vagy még több kollektíve csak rúg annyira, amennyi kell. Sokat gondolok Rátok, változatlan szeretettel és töretlen reménnyel, hogy még fogjuk együtt kortyingatni a Róma-környéki hegyek levét.[3] A gyerekek[4] közben 4 évvel nőttek, mióta nem láttam őket! Teljen bennük sok örömetek!

Mindnyájatokat szeretettel ölel

Lodovico

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Prof. Carlo Kerényi Pontebrolla, presso Locarno Ticino Schweiz
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II. Széher-út 16.
Kézzel: Hongrie. Ajánlva.

[1] „a félszigeten" – tehát Itáliában megjelent könyvet küldött Kerényi, ld. 2081/8. Dedikálva nincs. – Ugyanebből az évből való dedikált kötet: Die Jungfrau und Mutter der griechischen Religion. Zürich, [1952.] „Fülep Lajosnak K. K."
[2] „insularis" – az említett könyv angol kiadása. Ld. 2081/8.
[3] Utalás 1948-as római együttlétükre, amely nem ismétlődött meg.
[4] Ld. 2076/10. ill. 2081/3.

2126. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[1952. nyarán]

Tegnap este beszélgetés közben elmerült. A múlt héten Makarenkóban[1] néhány könyvet véve, láttam: *André Salmon: Henry Rousseau, le douanier*-t[2] – akkor nem vettem meg, tegnap akartam, de már nem találtam. Nem Maga vitte el, vagy dugta el valahova? A chef azt mondta, úgy emlékszik, közben eladta, de nem volt benne bizonyos. Ha valahol látja, kérem, vegye meg.

Gundolf[3] után már abban is bízom., hogy talál nekem gazdasszonyt[4] is, aki nem gyötör agyon. Csak ne úgy, hogy a mostani előbb tudjon a keresésről, mint utódja akad!

F.[ülep] L.[ajos]

A dátumot Lőrincz Ernő írta a borítékra.
MTAKK Ms 5691/67.
Kézírás ceruzával.
Címzés: Lőrincz Ernő [A levelet FL a Központi Antikváriumban hagyta Lőrincz Ernőnek, utólag a következő üzenetet írta a borítékra: „Kathrein nem fért már a táskámba, majd kérem, hozza el alkalmilag. Vitzthumot itt megtaláltam, elvittem. Stöcklt nem találtam.] [Cathrein, Victor (1845–1931) katolikus morálfilozófus, számos műve jelent meg német, spanyol, lengyel, latin, angol és holland nyelven. – Vitzthum [von Eckstaedt] lehet Hermann, Graf (szül. 1876–?) vagy Georg, Graf (szül 1880–?), mindkettejük művei érdekelhették FL-t. – Stöckl, Albert (1823–1895) filozófus.]

[1] A Makarenko könyvesboltról van szó.
[2] Salmon, André: Henri Rousseau dit le Douanier. Paris, [1927]. Halálakor nem volt meg FL könyvtárában.
[3] Gundolf, Friedrich (1880–1931) irodalomtörténész. FL könyvtárában 7 műve volt meg.
[4] Ld. 2090/6.
[5] Ld. 2080/1.

2127. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Merano, 1952. VI. 4.

Kedves barátom!

nagyon örültünk végre egy életjelnek[1] Tőled és új címednek. Hamarosan írok bővebben Amsterdamból. Mint látod itt üdülünk, Gézának[2] nagy szüksége volt rá, az utolsó évben sokat betegeskedett, nagyon jót tett neki ez a remek klíma, bájos vidék, teljes nyugalom és kikapcsolódás. Mi is sokat gondolunk Rád és beszélünk Rólad! Akadémiai székfoglalódat[3] olvastuk, érdekes volt. Addig is míg írok

ölelünk

Magda Géza

MTAKK Ms 4589/191.
Kézírás Merano – Avelengo – La Chiesetta 1250 feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. Fülep Lajos Budapest II. Széher út 16. Ungheria
Révészné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] Az „életjel" nincs meg az MTAKK-ban lévő Révész Géza-hagyatékban.
[2] Géza – Révész Géza ld. 2079/1.
[3] Ld. 2075/4.

2128. FÜLEP LAJOS – ZÁDOR ANNÁNAK

[Mátraháza,] 1952. VI. 8.

Cara amica,

sono dunque arrivato qui, nel pomeriggio di ieri, dopo un viaggio poco più di due ore,

in pioggia ininterrotta. Oggi è un poco più variato, pioggia e sole scambievolmente, ed anch'io cambio vestito ogni due ore a secondo che fa caldo o freddo. Andare fuori non mi sorride, le strade sono cattive, sto in camera, e rileggo Burckhardt,[1] dopo quasi un mezzo secolo. Che pozzo d'erudizione! Sa più di me in certi rami. Ma leggere non è facile, perche la gente chiacch[i]era sotto la finestra ed i ragazzi fanno gran chiasso. Figuratevi, io sono qui il solo accademico, salvo che oggi venne il segretario generale, messer Tiberio della Foresta,[2] con tutta la famiglia, ma solo in escursione, la sera ripartono. La casa, l'ambiente e il resto incantarebbe chiunque, dunque non m'incanta, il solito come dappertutto. Esser condannato a vivere in un paese dove si mangia l'insalata con lo zucchero, abbondantemente annaffiato d'aqua! M'immagino che non potrete leggermi, ma su questa carta non si pùo scrivere colla penna.

Tanti saluti

L.[odovico]

A helynév a feladóból.
MTAKK Ms 4160/223.
Ceruzaírás postai levelezőlapon.
Címzés: H. Zádor Anna Budapest II. Rózsahegy u. 1/b.
Feladó: Fülep L. Mátraháza M. T. A. üdülője

Kedves Barátnőm,

megérkeztem tehát ide, tegnap délután kevéssel több mint két órás utazás után, állandó esőben. Ma kissé változékonyabb, felváltva esik és süt a nap, s én is kétóránként átöltözöm, aszerint, hogy meleg van-e vagy hideg. Kimenni nincs kedvem, az utak rosszak, bent vagyok a szobában, újraolvasom Burckhardtot, majdnem félszázad után. Micsoda tárháza a tudásnak! Bizonyos dolgokban többet tud nálam. De nem könnyű olvasni, mert az emberek zajonganak az ablak alatt és a gyerekek nagy ricsajt csapnak. Képzelje, én vagyok az egyetlen akadémikus, kivéve, hogy ma jön a főtitkár, Erdey [Grúz] Tibor uram egész családjával, de csak kirándulni, este visszamennek. A ház, a környezet és egyebek mindenkit elbűvölnének, engem azonban nem, szokványos, amilyen mindenütt van. Arra lenni ítélve, hogy olyan országban éljek, ahol cukrozva eszik a salátát, vízzel bőven nyakonöntve! Attól tartok, nem tudja majd elolvasni az írásomat, de erre a lapra nem lehet tollal írni.

Sok üdvözlettel

L.[odovico]

[1] Burckhardt, Jacob (1818–1897) művészettörténész, történész, egyetemi tanár. A reneissance fogalmának egyik legnagyobb hatású megfogalmazója. FL egyetemi előadásaira készülve olvasta újra műveit. Könyvtárában 8 műve volt meg 15 kötetben, a Der Cicerone két kiadásban.

[2] Erdey-Grúz Tibor (1902–1976) kémikus, egyetemi tanár, 1950–1953, 1956–1957, 1964–1970 között az MTA főtitkára, közben 1952. XII. 6–1953. VII. 2. felsőoktatási, 1953. VII. 4–1956. VII. 30. oktatásügyi miniszter, 1970–1976 között az MTA elnöke.

2129. FÜLEP LAJOS – FODOR ANDRÁSNAK ÉS DOMOKOS MÁTYÁSNAK

[Mátraháza,] 1952. VI. 9.
M.[agyar] T.[udományos] Akad.[émia] üdülője

Nem tudok, mert nincs mátrásabbat küldeni, de különben is ez tükrözi realistábban a valóságot: én se látok belőle többet, mint ami a képen van, hol esik, hol nem, s az utak rosszak.

Itt ülök, csapkod ár és hideg szél,
A mátraházi sötét hegyeknél.
Üdvözlet, Dórának[1] is, külön nem küldhetem, nem tudom címét,

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás „Mátraháza Pedagógus üdülő" (áthúzva, helyette kézírással:) M. T. Akadémia üdülője feliratú képeslapon.
Címzés: Fodor András, Domokos Mátyás Budapest Városmajor u. 48. fdsz.

Domokos Mátyás (szül. 1928) kritikus, szerkesztő. FL az Eötvös Kollégiumban ismerte meg. FL haláláig alkalmanként járt ki hozzá a Széher-útra. 1951-től a Természettudományi Múzeum könyvtárosa, 1953-tól a kiadó megszűnéséig a Szépirodalmi Könyvkiadó lektora, majd szerkesztője lett, 1989-től a Holmi szerkesztőségének tagja. 1970-ben FL tanulmányainak összegyűjtését és kiadását javasolta, FL azonban ekkor már hozzájárult a Corvina kiadónál 1971-ben megjelent tanulmánykötete publikálásához, ezért Nietzsche: A tragédia születése c. művének kiadását javasolta saját, 1910-ben készülő bevezető tanulmányával. A kiadásra nem került sor. A Gondolat kiadó „Gondolkodók" sorozatában 1972-ben megjelentek Nietzsche válogatott írásai Szél Zsuzsa válogatásában és bevezetésével, Szabó Ede fordításában.

[1] Csanak Dóra (szül. 1930) ekkor francia–könyvtár szakos egyetemi hallgató. FL-sal személyesen egy zeneakadémiai hangversenyen ismerkedett meg Fodor András és barátai révén. A koncert utáni beszélgetés során FL meghívta, csatlakozzék az őt hetente egy este az Eötvös Kollégiumban meglátogató tanítványaihoz. Erre első ízben 1951. II. 28-án került sor. (Fodor: Ezer este... I. 95.)
Utóbb az MTA Könyvtárában a Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteményének munkatársa, majd vezetője. FL kívánságára ide került halála után kéziratos hagyatéka, amelyről F. Csanak Dóra: Fülep Lajos kéziratos hagyatéka Ms 4552–Ms 4609. Bp. 1984. A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Katalógusai 15. c. kötetét adta ki. 1990–2001 között szerkesztette FL levelezésének I–V. kötetét.

2130. FODOR ANDRÁS ÉS DOMOKOS MÁTYÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1952. VI. 9. után]

Kedves Professzor Úr,

– köszönjük a mátrai lapot,[1] mégha nem is eléggé „mátrás" – mi most viszonzásul Budapestről esztergomi lapot küldünk „persze ez nem véletlen". Ez is valóságot tükröz: a bennünk meglévő kedv és szándék valóságát.[2]

Egyébként igen várjuk már Professzor urat; hiányzik a szokásos Hűvösvölgybe-menetel.

A viszont-látásig szép időt, jó pihenést kívánok:

Andris

Ehhez én már nem sokat tudnék hozzátenni, s nem is merek, mert fertelmesen ronda az írásom: jó pihenést kívánok a Professzor Úrnak, abban a reményben, hogy a mátrai pihenés alatt kedvet kap esztergomi kiránduláshoz is. (Hajóval.)

A várt viszontlátásig tisztelettel:

Matyi

A helynév és év postabélyegzőről, a hónap és nap értelemszerűen: válasz FL 1952. VI. 9-i (2129) lapjára.
MTAKK Ms 4586/237.
Kézírás Esztergom Niccolo di Tommaso: Szibilla. Freskó a királyi kápolnában. XIV. század feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Mátraháza M. T. Akadémia üdülője.

[1] Ld. 2129. sz.

[2] Egy már előző évben is tervezett (ld. 2091/3.), de 1952-ben is meg nem valósult, FL betegsége miatt elmaradt esztergomi kirándulásról van szó. (Ld. Fodor A.: Ezer este... I. 145.) A kirándulásra csak a következő évben, 1953. VII. 6-án került sor, Esztergomba vonattal, visszafelé hajóval. A résztvevők FL-on kívül Fodor András, Lator László, Nemes Nagy Ágnes, Kormos István, Sárosi Bálint, Csanak Dóra, Fülöp Géza, Diskay Lenke, Varga Hajdu István, Vas István, Szántó Piroska és Kornissné Szántó Panni voltak. Domokos Mátyás nem volt ott, emlékezete szerint nem volt akkor Budapesten.

2131. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Mátraháza,] 1952. VI. 9.

Egyelőre én is csak annyit látok a Mátrából, amennyi ezen a csúnya képen van – az idő rabbá tesz, a borulat mindent eltakar.

A hidegből sok meleg üdvözlet, mind családostul

Fülep Lajos

MTAKK Ms 5691/66.
Ceruzaírás Mátraháza. Pedagógus-üdülő feliratú képeslapon. A felirat FL kezével M. T. Akad. üdülőjé-re kijavítva.
Címzés: Lőrincz Ernő Budapest XII. Kapitány u. 6. I. 4.

2132. FÜLEP LAJOS – ZÁDOR ANNÁNAK

[Mátraháza,] 1952. VI. 11.

Cara Amica,

nagyon köszönök mindent – a könyv csodálatosan gyors elintézését, de hogy' is tudta? már tegnapelőtt délben itt volt! – mindjárt megmondom azonban, ha Maga szerint Z.[1] „már messzebb tart" és „a marxizmusnak a nálunkénál kétségtelenül differenciáltabb kezelését stb." nem irigylem, ez nem nagyobb haladás, ellenkezőleg: ha ők olyan messze mennek, ahol már megszűnik a művészet, csak menjenek, majd visszajönnek oda, ahol mi vagyunk és maradunk, ha nem tágítunk a művészettől. Majd Pesten beszélünk róla.

Mások felé bőkezű optimizmusa föltételezi, hogy itt jó. Hát nem az. Nemcsak az idő miatt, sok más miatt se, hogy egyebet ne mondjak, míg most írok, a szobámban olyan büdös fojtó szénfüstben ülök (a központi tüzelés kéményéből – hogy meleg víz legyen, éjjel-nappal ontja a füstöt, a szél lenyomja, be az ablakon, a ház előtt se lehet tőle maradni, már egész

betege vagyok), hogy már nem is bírom, ki kell mennem valahova messzebb. Kérem is, mentsen föl most a tovább-írástól, majd ha lehet, folytatom.

Most ezt csak azért küldöm, hogy idején odaérjen a csatolt meghatalmazás – mikor a Magáét, kérem, vegye föl az én fizetésem is, s hogy ne kelljen találgatni, mennyi is, legjobb, ha beleteszi egy borítékba, míg haza megyek. (Én u. i. nem emlékszem rá pontosan, menynyi.) A pénztárosnéval megbeszéltem, hogy így veszem föl. Semmiképp se küldje ide.

Ha Redővel[2] beszélt, írjon róla.

Most tehát menekülök, még egyszer sok köszönet és abbracci

Lodovico

MKI-C-I-75/IV. 251.
Ceruzaírás.
Címzés, feladó nincs.
Budapestre írt levél.

[1] Kilétét nem sikerült megállapítanom.
[2] Redő Ferenc (szül. 1913) festő, grafikus. 1947–1949 között pártmunkás, 1949–1952 a Népművelési Minisztérium művészeti főosztályának vezetőhelyettese, a képzőművészeti osztály vezetője. 1952–1955 a Szépművészeti Múzeum főigazgatója, 1955–1958 az Iparművészeti Főiskola tanára.

2133. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Paris, 1952. VI. 14.

Kedves Lodovico,

Május 10-i, Princetonba címzett kártyáját[1] most vettem; a IV-ik kötet[2] kész van, de még nem kezdték meg a nyomását, és aligha lesz kész karácsony előtt (ha optimisták vagyunk). – A Leonardo centenárium alkalmából júl.[ius] 10-én is tartok egy előadást[3] Tours-ban (ott lesz egy intern.[acionális] kongresszus) és ott elmondom gondolataimat a művészről, a tudósról, az emberről. Szeretném a Maga véleményét, és én viszont szeretném olvasni a Maga Leonardóját![4] Látni is szeretném végre!

Öleli

Carlo.

P. S. Októberben megyek vissza Pr.[inceton]-ba. Július végén, augusztusban Itáliában, Szept.[ember]-ben ismét Parisban vagyok. Fenti cím okt.[óber]-ig érvényes. Azután 293 Nassau Street.[5]

Remélem, hogy megírja végre az „Erasmus"[6] számára az ismertetést.[7] Előre is köszönöm!

MTAKK Ms 4590/81.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Prof. L. Fülep II. Széher-út 16. Budapest Hongrie
Feladó: Tolnay c/o American Express Co. Paris France

[1] FL V. 10-i kártyája nem maradt fenn.
[2] Ld. 2096/5.

[3] Tolnay: L'art et les conceptions artistiques de Léonard et leur origine. = Actes du congrès Léonard de Vinci. Études d'Art. N°s 8, 9, 10. „Lodovicónak szeretettel küldi Carlo" dedikációval. L'Art et la Pensée de Léonard de Vinci. Parris-Alger 1954.
[4] Ld. 2123/3.
[5] Tolnay Károly princetoni címe.
[6] Ld. 2103/5.
[7] Ld. 2092/3.

2134. FÜLEP LAJOS – ZÁDOR ANNÁNAK

Mátraháza, 1952. VI. 15.

Cara Amica,

nagyon köszönöm ma érkezett hosszú és tanulságos levelét.[1]

Az idő itt közben megjavult, de ez így se nekem való hely. Persze, erdő, zöld, fű, virág, madár stb., de nincs semmi karaktere, nincs vonala, egy darab rangtalan természet, non mi dice niente, – s egy jókorát járni se lehet benne, mert nincs hova, útjai gyalázatosak, az országút undok kő-kavics-murva, percenként autó, por, bűz és még sok egyéb undokság. De ezt a pár napot most már majd csak kibírom (bár ma külön súlyosbító körülményként megjelent Kardos Tibor,[2] akit látni is sok), pénteken vagy szombaton megyek, aszerint, hogy mikor lesz kocsi. Aztán meg itt van Selényi,[3] a botanikus Jávorka,[4] Mihajlics Győző[5] géptudós, kedden jön Szigeti – tutta gente con cui io non ho nulla che fare...

Örülök, hogy R.[edő]-vel[7] olyan jól megértették egymást, bár a tudósításban nincs novum; ezeket már tudtuk innen-onnan.

Nagyon kár, hogy közben bizottsági ülést[8] nem tartottak – Vayernak,[9] ahelyett hogy dühöng, össze kellett volna hívatnia, többet ért volna. Egyébként azt a – szerintem utólag koholt – frázist a mártíriumáról már hallottam, de azzal talán még nem csinált volna belőle mártírt, ha nem szól róla semmit. Most már hiába szépíti, szarházi.

A Katonáné-ügyről[10] én se feledkezem meg.

Amit olyan nagyon lelkére kötöttem Szabó B.[éla] – Kovács É.[va] – Kékes [Andor][11] – megtette? Sehogyse szabad a Martinecz-hagyományt[12] meghonosítani. Principiis obsta![13]

Ablakom alatt olyan zsivaly, akár a Lehel-téren: vasárnapi rokon-látogatók, gyerekek, országút közel, motorbiciklik puffognak, autók szirénáznak, a bűz idáig terjeng, a nagyságák a teraszon megvalósítják a perpetuum mobilét, amit szamarak lehetetlennek mondtak, megpróbálok valahol kijjebb helyet találni, egy kicsit Machiavellit[14] olvasni, bár már unom az örökös gyilkolást, a hetenként alkotmány-változtatást – mikor értek rá dolgozni?

Altrochè sedute! Különös, nem csináltak tervet, mégis mindig változtattak. Aki lepaszszolt, darabokra szétszabták, nem szimbolikusan, hanem materiálisan. Altrochè me!

Addio cara! Tanti saluti cordialissimi

dal vostro

Lodovico

MKI-C-I-75/IV-252.
Ceruzaírás.
Budapestre írt levél.

[1] A levél nincs meg.
[2] Ld. 2094/2.
[3] Selényi Pál (1884–1954) fizikus, 1948-tól az MTA tagja, 1950-től egyetemi tanár.
[4] Jávorka Sándor (1883–1961) geobotanikus, az MTA Növénytár igazgatója, az MTA tagja. 1940 óta nyugdíjas. 1952-ben Kossuth-díjat kapott.
[5] Mihajlich Győző (1877–1966) a hídépítészet műegyetemi professzora, az MTA tagja.
[6] Szigeti József (szül. 1921) ekkor az ELTE esztétikai tanszékének docense, 1957–1959 között Művelődésügyi miniszterhelyettes, 1959–1969 között az MTA Filozófiai Intézetének igazgatója. 1961–1971-ben az ELTE esztétika-professzora. FL-sal 1942-ben egyetemista korában levelezni kezdett, 1943-ban járt Zengővárkonyban.
[7] Ld. 2132/2.
[8] Az MTA II. osztálya Művészettörténeti Bizottságára utal.
[9] Ld. 2099/5. Vayer Lajos ekkor a Művészettörténeti Bizottság titkára volt.
[10] Katona Jenőné Czobor Ágnes (1914–1987) művészettörténész, a Szépművészeti Múzeum munkatársa. „Ügye" nem ismeretes.
[11] Szabó Béla és Kovács Éva (1932–1998) művészettörténet-szakos egyetemi hallgatók, Kékes Andor az ELTE Tanulmányi osztályának vezetője. A nem-hagyományos érettségi bizonyítvánnyal, hanem ú. n. „szakérettségi"-vel felvett hallgatóknak (ilyen volt Szabó Béla) gyakran voltak nehézségeik a tanulással. Ilyenkor a Tanulmányi osztály ú. n. „tanulópárt" jelölt ki melléjük (ez esetben Kovács Évát), aki segítette, s szinte felelős volt az illető tanulmányi eredményeiért.
[12] Martinecz György művészettörténet szakos hallgató, aki egyidejűleg a Zeneakadémiát is végezte, ugyancsak a problematikus diákok közé tartozott. Az 1952-es tanév végén az ELTE bölcsészkarán az utolsó vizsgák előtt közvetlenül tisztogatási hullám indult, amelynek során jónéhány valamilyen okból nemkívánatos diákot kizártak. Martinecz ügyében az egyetemi pártszervezet által kezdeményezett eljárást a művészettörténeti tanszék DISz-csoportjára bízták, amelynek vezetését akkor vette át Mojzer Miklós a korábbi csoportvezető Németh Lajostól. Az ülésen Németh Lajos elnökölt, s a felszólalások után tartott szavazáson a 21 jelenlevő közül 14-en Martinecz mellett, 7-en ellene szavaztak, így megmaradhatott az egyetemen.

A következő terítére kerülő művészettörténész-hallgató, Noszlopi György ügyét, aki 6 kemencével dolgozó sütőde-tulajdonos apjáról csak 3 kemence birtoklását vallotta be, már nem a tanszéki, hanem a bölcsészkari DISz-szervezet előtt tárgyalták, s így 100 szavazattal egy ellenében, mint osztályidegent kizárták. (Mojzer Miklós közlése.)

A FL által egy lélegzet alatt említett Szabó Béla–Kovács Éva–Kékes Andor, ill. Martinecz nevek megerősítik azt a feltevést, hogy FL a Tanulmányi osztály beleszólását kívánta megszüntetni a tanszék ügyeibe. Az 1953. IX. 24-i keltezésű (2171. sz.) levélből kiderül, hogy Szabó Bélát fegyelmi úton akarták eltávolítani az egyetemről, s FL az ő és társnője érdekében írt a dékánnak, holott maga sem volt megelégedve teljesítményükkel és magatartásukkal.
[13] Jelentése: Kezdetben hárítsd el! = Ovidius: Remedium Amoris 91. (Ritoókné Szalay Ágnes közlése).
[14] FL egyetemi világirodalmi kollégiumához olvasta újra Machiavelli műveit. Könyvtárában megvoltak: Lettere. Lanciano, 1915. – Il principe. Firenze, 1910. és Le istorie fiorentine. Firenze, 1926. c. művei.

2135. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1952.] VI. 20.

Éppen akkor hozta a posta a mátraházi üdvözletet,[1] mikor mi idelent fuldokoltunk a hőségtől. Megirigyeltem két kutyánkat, amelyek (akik?) ilyenkor úgy segítenek magukon, hogy kilógatják a nyelvüket. De ilyesmit hiába próbál az ember.

Jó üdülést kíván s kellemes pihenőt

Lyka Károly

A hely és év értelem szerint: FL ekkor nyaralt Mátraházán.
MTAKK Ms 4588/268.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Fülep Lajos dr. akadémikus Mátraháza Akadémia-üdülő (áthúzva, helyette Budapest II. Széher út 16.
Feladó: Lyka K. Bpest XII. Béla kir. út 17.

[1] FL mátraházai üdvözlete nem maradt fenn.

2136. FÜLEP LAJOS – FODOR ANDRÁSNAK ÉS DOMOKOS MÁTYÁSNAK

[Bp.] 1952. VI. 23.

Kegyöseim,

megjöttem,[1] ez a hét tele van vizsgával, üléssel, de csütört.[ök] vagy péntek este azért tán találkozhatunk; hívjanak föl reggel 8 tájt telefonon. Esztergomra[2] én is gondoltam, annyira, hogy még Mátraházán fölírtam a menetrendjét, de más utak miatt is kellene menetrend-könyv, kérem vegyenek, most már nyilván kapni, akit én használtam, Gyöngyösön vette a gazdája.

Viszontlátásra

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév a címzés alapján.
Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Fodor András, Domokos Mátyás H. XII. Városmajor u. 48.
Domokos Mátyás ld. 2129. sz.
A levél megemlítve Fodor: Ezer este... I. 145.

[1] Mátraházáról tért haza Budapestre.
[2] Ld. 2130/2.

2137. ZÁDOR ANNA – FÜLEP LAJOSNAK

[Sopron, 1952. VII. 21.]

Caro amico,

azt hiszem, találtam Magának egy Izsó-modellt. Igyekszem róla fényképet szerezni.[1] Remélem az orvosok megtalálták és el is űzték a betegségét.

Szeretettel

Anna

vasárnap

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4591/214.
Kézírás Sopron Herceg Eggenburg-ház udvara a szószékkel feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest II. Széher út 16.

[1] Nem tudni, mire utal a lap szövege.

2138. CSATKAI ENDRE – FÜLEP LAJOSNAK

[Sopron,] 1952. IX. 28.

Kedves Bátyám!

Hálásan köszönöm az előszó[1] rám vonatkozó (kissé túlzottan) dicsérő sorait; remélhetőleg hathatós szavad átsegíti a művet a tornyosuló zátonyokon.

Igaz tisztelőd és immár (hálás) pártfogoltad is:

Csatkai Endre

Helynév a képeslap felirata alapján.
MTAKK Ms 4585/229.
Kézírás Sopron, Városi múzeum. Harkai korcsma feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egy. tanár akadémikus Budapest II. Széher út 16.

Csatkai Endre (1896–1970) művészettörténész, muzeológus. Az 1920-as években Kismartonban működött, és Dagobert Frey-jel együtt Kismarton és régiója műemléki topográfiáját készítette el. A II. világháború után újjászervezte a soproni múzeumot, amelynek 1963-ig, nyugdíjazásáig igazgatója volt. 1952-ben kandidátus lett, 1954-ben Kossuth-díjat kapott.

[1] FL dicsérő sorai Csatkai Endre: Sopron és környéke műemlékei. Bp. 1953. c. kötet előszavában jelentek meg: „Maga a leltári-leíró rész nagyobbára Csatkai Endre műve, évtizedek kutató-gyűjtő munkájának, nagyra-kicsire kiáradó, egy életre szóló szenvedélyének eredménye. Első részleteit még az 1932–37-es években tette közzé, tán mondani se kell, saját kiadásában. [...] A kötet írója, Csatkai Endre minden helységet legalább három alkalommal végigvizsgált." (7–8.)

2139. AKADÉMIAI KIADÓ – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1952. X. 1.

Igen tisztelt Professzor úr!

Kívánságára mellékelten megküldjük Pogány Ö. Gábor[1] lektori jelentését, Garas: Magyarországi festészet[2] c. munkájáról. Egyben nagyon kérjük Professzor urat, hogy a korábban elküldött előszót[3] a lektori és az Ön szerkesztői véleményével[4] együtt címünkre mielőbb szíveskedjék visszaküldeni, hogy a kéziratot időben leadhassuk a nyomdának.

Tisztelettel

Horváth Lajos osztályvezető
Akadémiai Kiadó Budapest Alkotmány utca 21.

MTAKK Ms 4596/41.
Gépirat autogr. aláírással Akadémiai Kiadó Budapest V., Alkotmány-u. 21. fejlécű levélpapíron. A levél szövege előtt: Fülep Lajos professzor úrnak Széher-út 16. A dátum alatt: 167/10300. Rábélyegezve: Válaszában szíveskedjék levelünk jelére hivatkozni.
Budapestre írt levél.

[1] Pogány Ö. Gábor (1916–1998) művészettörténész, 1957–1979 között a Magyar Nemzeti Galéria főigazgatója. Első lektori jelentése nem maradt fenn FL hagyatékában, csak a másodiknak 1953. IV. 3-i keltezésű gépelt másolata. (MTAKK Ms 4596/44.)

[2] Garas Klára (ld. 2097/8.) Magyarországi barokk festészet I. Magyarországi festészet a XVII. században. Bp. 1953. Akadémiai Kiadó c. munkájáról van szó. A kötet szerkesztője FL, lektorai Pigler Andor, Pogány Ö. Gábor és Heckenast Gusztáv voltak. Garas Klára e művel szerezte meg a kandidátusi fokozatot 1955. II. 7-én. A bírálóbizottság elnöke FL volt.

[3] FL ekkor még azt tervezte, hogy előszót ír Garas Klára könyvéhez. Erre vall a hagyatékában fennmaradt „Prefazione al libro di Garas" szövegű feljegyzés (MTAKK Ms 4596/38.), valamint az itt közölt cím nélküli kézirat előtt a papíron fent olvasható utasítás: „*Betűszerinti* szedést kérek! Korrektúra levonatot. F.[ülep] L.[ajos]" amelyet eszerint megjelenésre szánt, nem pedig szerkesztői véleménynek készült. Szövege a következő:

„Garas Klára könyve a magyarországi művészet kevéssé és rosszul ismert korszakának festészetéről szól. A kor az ország történetének az előző századdal együtt legszomorúbb kora: a török hódoltság, a háromfelé szakadás, az elnyomatás, örökös hadakozás, a kulturális javak s a nép pusztításának ideje. Más országokban is voltak akkor külső és belső háborúk, de semmi se hasonlítható ahhoz, ami nálunk történt, csaknem két századig. Gondoljunk csak arra – s talán ez a legnyilvánvalóbb, ma is közvetlen látható mértéke a különbségnek –, hogy másutt a kor épületei nagyrészt még állnak, élnek, mert használódnak, utcák, terek, városnegyedek, sőt városok, ha megfogyva vagy megtoldva, részeiben meg is változva, megvannak, s aki meg akarja ismerni a kor kultúráját, művészetét, gyönyörködni akar benne, nincs leírásokra, papíron elképzelt rekonstrukciókra, korabeli metszetekre, levéltári adatokra utalva – besétálhat az élő eredetibe, benne lakhat, szemlélődhet kedve szerint; s gondoljunk viszont arra, hogy – s ez a rész az egész helyett – az előző időszak nagyszerűségéből, Mátyás király Európa-szerte bizonyára méltán híres palotájából és műkincseiből mi maradt: a fundamentumok falai és néhány szekérnyi töredék, amiből a szakember se tud képet alkotni, nemhogy a laikus. A kor rettentően sokat pusztított a meglévőből, és keservesen kevés új értéket produkált. De mégis produkált. Garas Klára könyvének fő érdeme, hogy ezt bemutatja. A kevésből is aránylag keveset ismert eddig művészettörténelmünk, s így aztán könnyen kialakult az a nézet, hogy a kor művészetileg merő negatívum, tátongó üresség a történeti folyamatban, utána mindent elölről kellett kezdeni. Ahogy azonban a történelemben nem szokott ugrás lenni, úgy szakadás se. Ezt látjuk itt is igazoltan – a pusztítás csaknem teljes volt, hozzáképest a produkció, különösen minőségben kicsiny, a történeti folyamat mégse szakadt meg, a kultúra, benne a művészet, ha akármilyen kínban, bajban, alig pihegve, de tovább élt, s ha nem fennlobogó fáklyát, a sötétben makacsul világító mécsest őrzött és adott át az utódnak nagyobb láng gyújtására.

Ha jobb sorsú országokéval hasonlítjuk össze, akkor persze szinte semmi, hiszen ez Rubens, Rembrandt, Velazquez s a nagy általános virágzás kora odakint; nekünk mégis sokkal több a semminél, sőt úgy ahogy van, szegénységében is igen becses, mert a nemzet letiport, de megszakítatlan szellemi életéről, kiirthatatlan igényeiről, a korral haladni törekvéséről ad hírt, még ha a művesek jó része idegen volt is. A szó első, nem metaforikus értelmében tehát hézagot pótol ez a könyv, megmutatja – legalábbis a festészetben – amiről azt hittük, nincsen. Hiánya viszont, hogy csak a festészetben mutatja meg. Holott a kor művészetéről, magáról a festészetről se kaphatunk hű képet a többi művészeti ág és az anyagi kultúra ismerete nélkül. Ez azonban olyan hiány, amiről a könyv szerzője nem tehet, tudományunk közös mulasztása, s csak közös munka fogja megszüntetni. Ez a munka már meg is kezdődött, s folyik, a művészettörténeti munkaközösség már dolgozik rajta Akadémiánk ügyeletével és irányításával. A munkának régibb eredetű, még egyéni kezdeményű, de már a közösségiből is egyet-mást felhasználó, s most már az egészbe bele növő és benne tovább ható része ez a könyv. Hiányának a közösségi munka eredményében, a tervezett magyarországi nagy művészettörténelemben kell majd pótlódnia.

Szintúgy másik hiányának is, munka közben, és a közösség, de még nagyobb közösség segítségével. A könyv eredeti kutatás, sok és alapos munka, megbízható szakmai tudás gyümölcse, igyekszik a történelmi materializmus módszerével föltárni és egybe fogni az adatokat, de bizony az általános elvi, a tágabb történeti s a szorosabban tárgyi részek még mozaikszerűen vannak összerakva (gyakran a művészettörténeti anyag rovására), hiányzik az egybe-látás, különösen a kornak magának a műtárgyak analízisében való kibontakoztatása, és bizony a módszer alkalmazása se mindenütt kifogástalan. Tipikus példája tehát átmeneti időnk tudományának, különösen a művészettörténelminek. Mégis, ebben a felemás formájában is hasznos a megjelenése. Nem várhatunk addig,

amíg ki-ki maga eljut odáig, hogy tökéletesen marxista műveket alkot. Hiába is várnánk. Csak közös munkával, termékeny kritikával érünk el oda. A szerző maga is tudja, hogy könyvét ma már nem így írná meg – ma egy év is nagy idő –, azt is tudja, hogyan kellene, de hogy valóban meg is tudja majd úgy írni ezt a részt a készülő nagy műben, a művészettörténészeknél is tágabb közösség, valamennyi történeti szakma segítő bírálatára, egész tudományos életünk s a nyilvánosság serkentő figyelmére van szükség.

De így is, ahogy van, remélhetőleg nemcsak kritikai munkát fog majd okozni, hanem maga is hasznos ismereteket tud adni, s általában minden érdeklődőnek, nem szakmabelinek is, tanulságot és örömet.

Bp. 1952. szeptember

Fülep Lajos."

MTAKK Ms 4596/32. és 39. Ceruzaírásos kézirat javításokkal, ill. gépirat.)

Az előszó publikálása ügyében FL később meggondolta magát. Ld. a 4. jegyzetben.

[4] „Szerkesztői vélemény Garas Kl[ára] 'Magyarországi barokk festészet a 17. században c. könyvéről.

Heckenast G.[usztáv] lektori véleménye után, mely szerint meggyőződött a tévedések és hibák kijavításáról, a könyvet – tekintettel a benne összegyűjtött anyagra és hézagpótló történeti áttekintésre – kiadhatónak véleményezem.

Sajnos, amit kezdettől fogva hiányoltam, hogy nincs a kor művelődéstörténetébe ágyazva és az építészet, szobrászat történetére nincs eléggé tekintettel, nem változott, hasonlóan stílusa és nyelve sem.

Slendriánság is akad még mindig benne, a szerzőnek sorról sorra tüzetesen át kell olvasnia és kijavítania őket. Pd. 126. p.: egy gönci féle bort, egyszer Pozsony (82. l.), egyszer Sopron (131. l.) a legnagyobb nyug.[at]i magy.[ar] város; Rákóczit hol i-vel hol y-nak írja; a 142/a. lapon piros ceruzával megjelöltem 3 sort, ami nem maradhat úgy (körvonalas és ismeretlen részekben is bővelkedő összkép.)

Pozsonynak valóban csak 6000 lakosa volt? (63. l.) Én nem járhatok végére, de meg kellene nézni megbízható helyen.

Mivel a jegyzetek most nem voltak mellékelve, nem nézhettem meg, hogy olyan szavak, mint castrum doloris, cartouche etc. ott meg vannak-e magyarázva, ha nincsenek, pótolni kell, az Akadémia kiadványaiban ezeknél sokkal ismertebbeket is meg szoktak magyarázni.

Előszót nem írok hozzá.

Fülep Lajos"

Bp. 1953. V. 2.
(MTAKK Ms 4596/39.)

2140. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1952. XI. 12.

Kedves Tanító Úr,

nagyon köszönöm a küldeményt, különösen a rámgondolást. Minden kitűnő, alma, körte, gesztenye; a gomba gyönyörű, most, hogy látom, milyen szép, sajnálom, hogy nem vettem belőle többet. A dobozt alkalmilag majd visszaküldöm. Nálam semmi újság – csak a házvezetőnő[1] személyében, nagyon előnyösen. És ott? Ha van valami említésre méltó, kérem, írják meg. Változatlanul gyakran jár arra gondolatom.

Mindnyájukat szívből üdvözlöm, Szépéket, Magyarékat, Kócsidiékat, Vókai szülét, Bognárékat s akiket még illet.

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Császár János tanító Zengővárokony u. p. Pécsvárad Baranya megye.

[1] Ld. 2126/4.

2141. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Z[engő]várkony, 1952. XI. 18.

Kedves Professzor úr!

Régóta készülök az írásra, de csak most jutok hozzá s igyekszem részletesen megírni mindent.

A lapokat[1] megkaptuk s a benne levő üdvözletek egy részét és a köszönetet továbbítottuk. A köszönet a figyelmességért ugyanis a Szépnét illeti, mert a gombán kívül ami volt a csomagban, alma, körte, gesztenye, a Szépné ajándéka. (Nekünk sajnos az idén gyümölcsünk nem termett.) Mindjárt meg akartam írni a csomag küldésével egyidejűleg, de a feladószelvény hátuljára most már nem lehet írni szöveget, mint régen, levelezőlapunk meg nem volt itthon, a levélírásra időm éppen nem volt, később meg megfeledkeztem az írásról, mert igen sok munkám volt, így csak maradt, míg Professzor úr lapja meg nem jött. Közben a kezemen levő ekcéma elfertőződött (nem volt bekötve), végül is Pécsre kellett mennem és hetekig nem tudtam használni a jobbkezemet. Most már a gennyesedés elmúlt, szépen begyógyult, új bőr képződött, de az ekcéma ismét elő akar jönni úgy veszem észre, pedig nagyon hátráltat a munkáman. Ma írok először a kezemmel, de lehet, hogy pár nap múlva megint nem használhatom. Egyébként egészséges vagyok, mint az egész családom. Jól is vagyunk a körülményekhez képest, csak rettenetesen sok a dolgunk. Az írnivalóm, különféle munkatervek, naplók, vázlat stb. írása nagyobb feladat, mint a tanítás.

Örülünk, hogy Professzor úr jobb házvezetőnőhöz[2] jutott, mert ez az állapot nem csak anyagilag merítette ki Professzor urat, hanem nyugalmát, türelmét is megzavarta és mindamellett sok idejét is elvehette.

Itt változás és újság állandóan van. Most nem lehet elmondani, hogy minden megy a megszokott útján. A betonút itt mellettünk már készen van, csak egyes részei, mint a vasút alatti átjáró Pécsváradnál, a Nagyhíd a Bolondútnál, és a varasdi völgynél még nem kész és így nincs még átadva a forgalomnak. A betonút Hirdtől[3] Pécsig eső részét építik most, így a munkások nagy része is elment a faluból. Rengeteg kárt tettek itt, mert mint nekünk is az a pár szem gyümölcs (amit nem lehet termésnek nevezni) nem maradhatott meg, mert leszedték. De akinek gesztenyéje lett volna, hiába ment ki, hogy ő veri le, mert ott voltak már a fa alatt 3–4-en és verték és szedték, s ha a gazda nem beszélt szépen, nem hogy nem szedhetett a saját fájáról, hanem meg is verték, mint a Horvát Pistánét. Nagy tehertől szabadult meg a falu, hogy elmentek, legalábbis nagy részben. Van helyette újabb munkaalkalom. Egy hónapja megnyílt Mészkemencénél[4] a vasbánya. Csak kb. 15 emberrel, de amint előrehaladnak az előmunkálatokban mindig többet vesznek fel, mert igen komoly állami támogatást kapnak és szükség van arra a kevés ércre is, ami itt van. Egy üzemvezető van még itt, Szabó János

az adminisztrátor, raktáros, aki két hétig volt tanfolyamon a Börzsönyben egy vasbányánál. A Tszcsből[5] többen kiálltak és elszegődtek a bányához, mint Német Józsi, Dörmő János stb. de a legtöbbjét visszakényszerítették a tszcs-be, mert teljesen megállt a munka, mindenki (illetve legnagyobbrészt) ott akarták hagyni a tszcs-t. Ugyanis oly keveset kaptak, amiből egy szegény család (ha egy családtag legalább nem jár más munkára) megélni nem tud. A végleges elszámolás csak akkor lesz, ha a *betakarítás* és őszi vetés készen lesz. De azt mondják az emberek, nincs mire várniok, mert elszámolás hiába lesz, se búza, se árpa, se kukorica, se krumpli nincs, hát akkor mit kapnak? (Persze pénz sincs. Még kb. 20 (húsz) kat.[asztrális] hold krumpli kiszedetlen pl.) Sokan elmentek munkára ki erre, ki arra, s nem ment a vetés. Kijött az Ávo[6] s többet visszakényszerített, a Tolnai Sándorékat kitették, a földjüket visszamérték stb., sok változás volt és mindig forr a dolog. Most nem kapnak addig sertésvágási engedélyt, míg a beadási kötelezettségének a Tszcs eleget nem tesz. A falusiaknak tehát a kenyerük nincs biztosítva, de ilyenformán nem tudom a zsírjuk és a hús hogyan lesz biztosítva. A többit gondolhatja Professzor úr, ismeri a falut, milyen kedvvel dolgozhatnak. (Természetesen a bort is le kellett adni.) Szép Jancsi hazajött a katonaságtól, ismét a gépállomáson dolgozik. Szép Sanyi, Henczkirály Péter, Szabó Bárdos Józsi, Boris Lajos stb. a betonútnál, Magyar Sanyi, Kócsidi János R.[émes] Kurucz János stb. a hídépítőknél. Az idősebb emberek éjjeliőrök a különböző hidaknál, raktároknál, gépeknél. Kurucz Pista és a veje Barát János a betonút géplakatos műhelyben képezik át magukat, Bárdos Laci is valami gépen dolgozik, Bognár János és a fia Komlón a mélyfúrónál vagy aknamélyítőknél stb. szanaszét dolgoznak, persze a megmaradt lakosság nem képes a falu határát megművelni a Tszcs-be. A Kócsidi Józsi (apa) Ózdon van munkán, most kérvényezik, hogy előbb engedjék haza, mint az ideje lejár, nem tudom sikerül-e neki. A fia is dolgozik Inotán és itthon is megvannak azért, mert a Sárika csak csinál egy kis pénzt ebből-abból, ha a Tszcs-be nem sokat kap. Emlékszik Professzor úr a falu szélén lakó Kresz bácsira, molnár volt. Kulákká nyilvánították, kitették a lakásából, felment lakni a Dezső bácsi[7] helyére. Alig volt valamije, folyton leadatták, büntették, most utoljára megint egy kövér disznót kellett volna leadnia, de nem volt és pénze sem volt amin vehetett volna. Elment kiskabátban Bajára kukoricát venni és azóta nincs. Most szerelt le és jött haza a katonaságtól a Rózsa Sanyi, Apari Béla, Böröcz János, csak a Papp Sanyit nem engedték, mert őrmester lett.

Ropó Jánoskának és Bárdos Ilonkának kislányuk lett, Ropó János (az öreg) igen örül az unokának. Most be is fejezem soraimat, minden jót, jó egészséget kívánva, mindannyian üdvözletünket küldve, maradok teljes tisztelettel:

[Császár János]

Az elküldött példány nem maradt fenn, gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
Budapestre írt levél.

[1] Ácsné dr. Császár Piroska birtokában 1952. IX. 23., X. 1., XI. 12. (ld. 2140. sz.) dátumú FL-levelek vannak.
[2] Ld. 2126/4.
[3] Hird Baranya megyei község a pécsi járásban.
[4] Mészkemence – határrész neve.
[5] Ld. 2077/6.

[6] 1946. XII.-ban alakult meg a Belügyi Államrendészet Államvédelmi Osztálya. 1948. IX.-ban átalakult a Belügyminisztérium alá rendelt Államvédelmi Hatóság néven. A köznyelv végig egyformán használta az ÁVO ill. ÁVH elnevezést.
[7] Csekey Dezsőre utal (?–1949), aki id. Csekey István (1824–1909) korábbi zengővárkonyi lelkész, esperes Zengővárkonyban élő fia volt.

2142. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1952. XII. 20.

Kedves Carlo,

jún.[ius] 14-i parisi lapjára[1] ilyen nagy késéssel válaszolok – szánom-bánom bűnömet, most, mikor lapját újra elővettem, láttam, mennyi idő telt el azóta! de általában nagyon telik az idő s még mennyi a tennivaló! az ember minél tovább él, annál több tennivalót lát, s persze, azt hiszi, csak ő tudja megtenni – sőt mások is azt hiszik róla. – Leonardo-előadása nem jelent meg valahol?[2] valaki látta említve valahol, de nem tudom, milyen formában. Ha megjelent, küldje meg! Az enyimmel[3] rendesebb megírására és publikálására gondolok. Veleje ez volt: L.[eonardo] anima naturaliter hellenistica, Madonnái etc. hellenisticus Aphroditék, Ker.[esztelő] János (nem fontos, autentikus-e:) a hermaphrodita etc; benne a modern l'art pour l'art kezdete; a társadalom is ilyen (Ariosto etc.).[4] A tulajdonképpeni kérdés: a L.[eonardo] probléma (elaprózódása stb.) biográfiai kérdés-e? Felelet: nem, vagy amiben az, nem úgy, mint eddig látták. Nem lehetett másnak lennie, mást tennie. Vagy: artisztikum, mint Raffael, vagy: világ, mint Michelangelo. A vallásból kiszakadt, az új világot kereső L.[eonardo] becsületesen csak olyan lehetett. A Cenacolo:[5] tympanon, Parthenon nélkül. Ennyiből láthatja tán, érdekli-e. Ha igen, megírhatom bővebben levélben.

A Michelangelo IV. kötetét[6] várom, ha megjelent, ne halogassa. Írok róla.

Szeretettel öleli

Lodovico

Málit[7] üdvözlöm.

A helynév postabélyegzőről.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Professor Charles de Tolnay Princeton, N. J. 293, Nassau Street, U. S. A.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II, Széher út 16.

[1] Ld. 2133. sz.
[2] Ld. 2133/3.
[3] Ld. 2123/3.
[4] FL 1951–1952. második szemeszterében világirodalmat is adott elő, ennek során került sor Ariostóra. Több adat tanúsítja, hogy sok művet újra olvasott az előadásokhoz.
[5] Leonardo da Vinci: Az utolsó vacsora c. freskójára utal a milánói Santa Maria delle Grazie kolostor falán.
[6] Ld. 2096/5.
[7] Ld. 2107/7.

2143. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1952. XII. 21.

Kedves Lajos,

– ma értesítést kaptam Tolnai Gábortól,[1] eszerint a doktori fokozat[2] odaítélése megtörtént. Egyben értesít arról, hogy a 920 frtot folyósítják és „ezzel egyidejűleg az odáig kapott átmeneti pótlék[3] folyósítását megszünteti."

Milyen megtisztelőnek érzem a velem szemben nyilvánított jóakaratot, ez akaratlanul is súlyos csapást jelent megélhetésemre vonatkozólag. Mert ezentúl krb. 500 f[o]r[in]ttal kevesebb lesz a járandóságom. Addig is nagyon szűkösen és a zálogház igénybe vételével éltünk, ezentúl még keservesebb lesz az ellátásunk. Nem is sejtem, hogy ilyen körülmények közt – éppen tél derekán – hogyan fogjuk magunkat átküzdeni. Nagyon lekötelezne, ha mielőbb meglátogatnál, mert van egy tervem,[4] amelyet veled meg szeretnék beszélni. Ne vedd zokon ezt a kérelmet, én nem tudok innen kimozdulni.

Szívélyesen köszönt régi híved

Lyka Károly

A helynév értelem szerint.
MTAKK Ms 4588/262.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos akadémikus Budapest Széher út 16.
Feladó: Lyka Károly Bpest XII. Béla király útja 17.

[1] Ld. 2075/1. ill. 2121/2.
[2] Ld. 2119/2.
[3] A „nagydoktori" fokozat bevezetése előtt 68 tudós ú. n. „tudóspótlékot" kapott, amely ezután megszűnt.
[4] Nem tudni, mi volt Lyka terve.

2144. CSATKAI ENDRE – FÜLEP LAJOSNAK

Sopron, 1952. XII. 25.

Kedves Professzor Bátyám!

24-én a déli posta meglehetősen gazdag volt, tanítványaim köszöntőinek tömegéből egyszerre csak egy hivatalos levél is előbukkant, a minősítő bizottságtól.[1] Amikor a címzést megláttam, első pillanatban azt hittem, nem nekem szól; azt olvastam ugyanis: a művészettörténet kandidátusa. Jó reménység fejében felnyitom a borítékot és íme valóban a hivatalos értesítés arról, hogy a bizottság kandidátusnak minősített. Képzelheted, hogy esti fenyőfánk alatt a legszebb és legértékesebb ajándék ez volt. A műegyetemünk nyilván hivatalos értesítést kapott az összes kitüntetettekről, mert ott már rólam is megkezdte keringését a hír, oda járó volt tanítványaim, tanárok, jóbarátok sereglettek ide és volt dolgom, hogy valahogy a feleségem estig meg ne tudja, különben sem lett volna ideje köszöntőt fogadni a kalács sütés közben. Már most engedd meg, kedves Bátyám, hogy Neked külön is megköszönjem

meg nem érdemelt jóságodat irányomban.[2] Jól tudom, hogy Neked nagy részed van e kitüntetésem elérésében, hiszen szószólónk vagy az Akadémián.[3] Sokszor félelmetesnek találom irányomban tanúsított jóindulatodat, mert munkámat túlzott kedvességgel kezeled. Az új minősítés is meglehetős terhet rak rám, mert bíz azt utólag kell kiérdemelni. „Nagyra viszi ésszel s fővel",[4] idézi rám a minősítést az Arany verssor és viszont nekem meg kell állapítanom, fővel még csak bírom, de lábbal nehezen már. Elnehezül lassan a legény.

No de tanultam egy Fülepp[!] Lajos idézetet: Ne rontsuk el a ma örömét a holnap gondjaival![5] Ma örömmel élem a napot, de ugyanakkor nagy hálával is azok iránt, akik megszerezték ezt a nagy, érdemetlen örömöt.

Minthogy múzeumvezető is vagyok, azt pedig a hónap vég, ezúttal még inkább az év vége ideköti hivatalához, aligha leszek ott a 29-i ülésen,[6] így hát kívánok Neked boldog új esztendőt és minden jót, mint tisztelő híved és pártfogoltad:

Csatkai Endre

MTAKK Ms 4585/230.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Fülepp [!] Lajos egyetemi professzor, akadémikus, Budapest Széher út 16.
Feladó: Csatkai Sopron Múzeum
Csatkai Endre ld. 2138. sz.

[1] Csatkai kandidatúrájáról van szó. A TMB 1952. X. 18-i ülésén határozatot hozott, amelynek értelmében Lyka Károly a művészettörténet doktora lett, Csatkai Endre, Dercsényi Dezső, Vayer Lajos és Zádor Anna pedig a kandidátusi fokozatot kapta meg.

[2] FL a következő véleménnyel támogatta a Csatkainak megítélt kandidatúrát:
„*Csatkai Endre.*

Bár alkalmilag a művészet s általában a kultúra más mezeire is el-ellátogatott, egész élete fő kutatási területe mégis a Dunántúl három nyugati megyéje, Győr, Vas és Sopron. Ennek az önkéntes korlátozásnak, melynek forrása nem a többire való alkalmatlanság, hanem a művészetileg gazdag vidék szenvedélyes szerelme, köszönhető, hogy ez a vidék olyan jól át van kutatgatva, ahogy az országnak egyetlen más vidéke se. Nincs ugyan egy olyan kiemelkedő műve se, ami valami különösen érezhető lökést adott szakmájának, mennyiségre is jelentékeny munkája együtt azonban mégis határozott gazdagodása művészettörténelmünknek. Kiemelkedik belőle (még nem jelent meg, de készen van): Sopron város és megye topográfiája.

Ha tehát a candidátusi fokozat ilyen típusú munkásságra is alkalmazható, derekasan megérdemli.

Bp. 1952. IX. 6.

Fülep Lajos"
(MTAKK Ms 4596/18.)

[3] Csatkai 1951 óta a Művészettörténeti Bizottság tagja volt.

[4] A pontos idézet: „Ott idővel, karral, fővel / Isten után vitte sokra..." (Arany János: Szibinyáni Jank.)

[5] Alighanem itt is tévesen emlékezett az idézetre, amely feltehetően Shakespeare The Tempest-jéből való: „Let us not burden our remembrance with a heaviness that's gone" – magyarul: „Minek terhelni bús memóriánkat régi terhekkel?" (A vihar. V. felv. 1. szín. Ford. Babits Mihály.)

[6] A kandidátusi díjkiosztásra utal.

2145. EULENBURG, AUGUSTA ZU – FÜLEP LAJOSNAK

[Starnberg,] 1952. XII. 29.

Innigste Segenswünsche lieber alter Freud zum neuen Jahr, und den Wunsch, dass es *doch* noch ein Wiedersehn giebt![1] Ich hörte nichts mehr von Ihnen? Mir geht es gut, aber noch immer nichts *von* Alf![2]

In alter Treue Ihre

L.[ycki]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/195.
Kézírás Ignaz Günther (1725–1775) Hl. Familie 1764/66. Hochaltar der Pfarrkirche St. Joseph, Starnberg feliratú képeslapon.
Címzés: Ungarn Professor L. Fülep Budapest II, Szeher-Út 16
Eulenburg, Augusta zu ld. 2101. sz.

Bensőséges jókívánságokat küldök, kedves öreg barátom az új esztendőre, és kívánom, hogy *mégis-csak* viszontlássuk egymást. Régen hallottam Magáról? Én jól vagyok, de *Alf*-ról még mindig semmi!

Régi hűséggel

Lyckije

[1] Nem találkoztak többet.
[2] Ld. 2101/4.

2146. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1952. XII. 30.

Kedves Lajos,

nagyon köszönöm megnyugtató leveledet,[1] így hát nem kell a legrosszabbtól tartanom.[2] S örülök ígéretednek, hogy látni foglak. Én mindig itthon vagyok, hisz öt méternyi utat megtenni nálam már probléma. Röstellem, hogy miattam fáradtál, mikor mindenki úgyis el van látva százféle tennivalóval.

Tehát a viszontlátásra. Melegen köszönt:

Lyka Károly

A helynév értelem szerint.
MTAKK Ms 4588/263.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos akadémikus Budapest II. Széher-út 16.
Feladó: Lyka Károly Bpest XII. Béla király útja 17.

[1] FL megnyugtató levele nem maradt fenn. A 2143. sz. levélben foglaltakra vonatkozott.
[2] Ld. 2143/3.

2147. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[1953?]

Nem találom Einstein: Negerplastikot[1] – tévedésből mással összefogva, vagy félreértésből nem vitte el? (nem elvivésre készítettem oda, csak megmutatásra). Kérem vissza! Ha ez a missile most nem találja otthon, kérem, telefonáljon d.u. 3 órakor (d.e. nem vagyok itthon). Nagyon nyugtalanít a dolog, mert a könyv ép mostanában kell.

F.[ülep] L.[ajos]

Datálva nincs, az évszámot Lőrincz Ernő írta a cédulára.
MTAKK Ms 5691/69.,
Kék ceruzaírásos cédula.
Címzés: Lőrincz Ernő XII. Kapitány u. 6. I. 4.

[1] Einstein, Carl: Negerplastik. München, 1920. A könyv megvolt FL könyvtárában.

2148. FÜLEP LAJOS – LYKA KÁROLYNAK

Bp. 1953. I. 2.

Kedves Károly bátyám,

elnézést kérek, amiért ezen a héten nem tudtam s már nem tudok fölmenni, – ebben a ködös időben én is meggöthösödtem. remélem, a jövő héten sikerül.

A közeli találkozásig tisztelettel köszönt

Fülep Lajos

OSZK Kézirattár Fond 65/206. 7.sz.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lyka Károly professzor úrnak H. XII. Béla király útja 17.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher út 16.
Előzményét ld. 2146.sz.

2149. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1953. I. 3.

Kedves Lajos,

részvéttel értesültem lapodból,[1] hogy téged is megszállt az évadszak betegsége. Remélem, hogy hamar túlesel rajta. Egyébként értesítelek, hogy az Akadémia már folyósította az esedékes részletet még januárra is,[2] úgy hogy most már erre a hónapra biztosítva van a fűtés és én nyugodtan dolgozgathatok a munkámon,[3] amely nagyon érdekel engem, mert olyan korszakra vonatkozik, amelyet nem dolgozott fel senki sem.

Javulást kíván és melegen köszönt

Lyka Károly

A helynév a feladóból.
MTAKK Ms 4588/264.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Fülep Lajos akademikus Budapest II. Széher-út 16.
Feladó: Lyka Károly Bpest XII. Béla kir.u.17.

[1] Ld. 2148
[2] Előzményét ld. 2143/2–3.
[3] A készülő mű Lyka Károly: Festészetünk a két világháború közt (1920–1940). Visszaemlékezések. Bp. 1956. Képzőművészeti Alap. Sajtó alá rendezte és a bevezetőt írta Körner Éva.
A Népművelési Minisztérium 1953. II. 9-i, az MTA II. osztályának írt levelében 9. sz. alatt szerepel Lyka: A közelmúlt művészete c. készülő könyve 10–12 ív + 2 ív kép terjedelemben. Szerkesztőként FL, lektorként Végvári Lajos, kiadóként a Művészeti Kiadó szerepel a javaslatban. (MTA Lt. II. oszt.ir. 191/7.)

2150. FÜLEP LAJOS – LUKÁCS GYÖRGYNEK

[Bp.] 1953. III. 4.

Kedves Barátom,

elnézést kérek, hogy ilyen sokára teljesítem kívánságodat,[1] bár azt mondtad, nem sürgős, – de már az utolsó találkozásunk idején bennem feszengett az influenza-nyavalya, másnap teljes erővel ki is tört, azóta kínlódom vele, még most is alig tudok írni, s csak úgy, hogy a balkezemmel támogatom a jobbot.

Amit keresel, legtömörebben megtalálod: *Gerhart Rodenwaldt: Die Akropolis* (Deutsche Kunstverlag, 1930, 2.kiad. 1935.)

Mondanom se kell, hogy bármikor bármiben a legnagyobb örömmel állok rendelkezésedre.

Duplán melegen, lázasan is köszönt

F.[ülep] Lajos

A helynév értelemszerű kiegészítés.
Lukács Archívum és Könyvtár Lukács Györgynek írt levelek.
Lukács György ld. 2075/2.

[1] A kérést Lukács – mint a levélből kiderül – személyes találkozás alkalmával mondta el.
Lukács 1951–1960 között megjelent művei közül öt volt meg FL könyvtárában, háromban nincs dedikáció; a Die Zerstörung der Vernunft. Berlin, 1954. Aufbau Verl. kötetben „Fülep Lajosnak Lukács György 1954.V/15.", az Il signifacto attuale del realismo critica. Torino, 1957. Einaudi c. műben „Fülep Lajosnak Lukács György 1957.XII/2." dedikáció olvasható. (Lukács 1957. IV. 10-én tért haza Romániából.)

2151. RABINOVSZKY MÁRIUSZNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1953.] IV. 6.

Nagyon köszönöm részvétnyilvánítását.[1] Szeretném, ha tudná, hogy Máriusznak milyen sokat jelentett az Ön barátsága, utolsó éveit megkönnyítette, és szebbé tette.

Hálával

Dr. Rabinovszky Máriuszné

Hely és év postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4589/158.
Kézírás gyászkeretes kártyán.
Címzés: Fülep Lajos akadémikus Budapest II. Széher út 16.
Feladó: Rabinovszky VII. Gorkij fasor 3.
Rabinovszky Máriusz (1895–1953) művészettörténész, kritikus, a Képzőművészeti Főiskola tanára. 1949–1950-ben részt vett a művészettörténeti kutatási tervek készítésében (MKCs–C–T–64/318.), 1951-ben az 1896–1919 közötti évekre vonatkozó kutatások vezetője (MKI–C–I–75/1–250). 1952. XII. 31-én disszertáció benyújtása nélkül megkapta a kandidátusi fokozatot. 1953. II. 7-én halt meg.

[1] Válasz FL kondoleáló levelére, amely nem ismeretes. A Művészettörténeti Bizottság 1953. II. 23-i ülésének megnyitásakor „FL napirend előtt megemlékezett a művészettörténetet ért nagy veszteségről, Rabinovszky Máriusz elhunytáról. Rabinovszky olyan területen dolgozott, amely nagyon fontos, az ő tudása, páratlan lelkiismeretessége és önfeláldozása szinte pótolhatatlan."

Az özvegy tudomást szerezhetett FL szavairól, mivel veje, Szilágyi János György a Művészettörténeti Bizottság tagjaként jelen volt az ülésen. (MTA Lt. II.oszt.ir. 191/7.)

2152. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1953. IV. 10.

Kedves Tanító Úr,

bár sok a dolgom, azonnal válaszolok ma érkezett levelére.[1] Akármennyire sajnálom Ropóékat, nem tudok segíteni rajtuk, nincs senki ismerősöm katonai körökben, ilyen ügyekben teljesen járatlan vagyok. Ha a fiú most rendes katonai szolgálati idejét tölti – akármilyen minőségben – aligha hiszem, hogy kiengedjék azért, mert otthon szükség van rá, vagy mert valamilyen vállalatnál meg voltak vele elégedve. Ropó, mint volt katona, tudhatja, hogy a katonaságnál nem lehetnek tekintettel ilyesmire. Ha szolgálata eltöltése után sorozták be valamilyen okból, akkor meg lehet próbálni a kikérését. Ennél többet ebben az ügyben se mondani, se tenni nem tudok.

Szíves érdeklődésükre elmondhatom, hogy az influenzába bizony jócskán bele estem, másfél hónapnál tovább kínlódtam vele. Nem is sikerült szabadulnom tőle.

A közölt hírek mind igen érdekesek, azt hiszem, ha beszélgethetnénk, akadna még más is. Remélem, sor kerül rá, vagy úgy, hogy feljönnek, vagy én megyek majd, – gesztenyevirágzásra nagyon szeretnék.[2] Az idén már muszáj valahogy módot találni rá, hiszen úgy is csak 2–3 nap kerülne rá. Talán most sikerül a szállás ügyét elintézni.

Bélyeget mellékelten küldök, de mondja meg a kislánynak,[3] hogy az igazi bélyeggyűjtő nemcsak külföldit, hanem hazait is gyűjt, s a bélyegeket nem kell a papírjukról leáztatni és valahova beragasztani, se ami boríték-darabon van, levágni – értékesebb így, ahogy van.

Ami engem illet, megvagyok a régi állapotban, a házvezetőnő[4] is megvan, változatlanul jó.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Császár János aznap érkezett levele sem FL hagyatékában, sem másodpéldánya Ácsné Császár Piroskánál nincs meg.
[2] FL 1953-ban járt Zengővárkonyban. Ld. 2164.sz.
[3] Császár Katalinra utal.
[4] Raskó Alfrédnéről van szó. Ld. 2126/4.

2153. FÜLEP LAJOS – JUHÁSZ GÉZÁNAK

Bp. 1953. IV. 10.

Kedves Barátom,

kéréssel fordulok Hozzád. Mikor tizenhat évvel ezelőtt Debrecenben jártam,[1] láttam a Collegium könyvtárában Izsónak a fölállított szobortól lényegesen eltérő modelljét – aki kalauzolt (már nem emlékszem ki volt) azzal magyarázta az eltérést, hogy a debrecenieknek nem kellett olyan sovány Csokonai, mint a modellé, kénytelen volt megvastagítani. Mivel a modell sokkal szebb és igazabb, mint a különben szintén szép kész szobor, megpróbáltam végire járni a változás okának, eddig sikertelenül. Senki se találta meg az említett motiválás nyomát valami jegyzőkönyvben vagy egyebütt. Balogh István[2] úgy gondolja, legenda. Nem hiszem – mert változtatta volna meg az első remek koncepcióját ok nélkül? Ez a kérdés mindenképpen igen fontos. Tudsz-e Te róla valamit, vagy ki tudnád-e deríttetni hallgatóiddal vagy mással? Ha igen, nagyon kérlek rá. Hisz olyan dolog, mely Neked is szívbéli ügyed – amint szép Izsó-versed[3] mutatja.

17-én az Akadémián vetített képes előadást[4] tartok – kiemelkedő részlete lesz a Csokonai-szobor s a modell, több nézetből fogjuk vetíteni. Ha sikerül valamit kiderítened, szíves válaszod addigra kérem, hogy fölhasználhassam.

Egyúttal hadd mondom meg azt is, mennyire sajnálom, hogy azóta se láttalak. Én visszavisszagondolok az együtt töltött órákra, s nagyon örülnék, ha egyszer Pesten jártodban meglátogatnál.

Előre is köszönettel melegen köszönt

Fülep Lajos

PIM Kézirattár V 3671/2.

Kézírás. Megj. Juhász Géza levelesládája. A válogatás és sajtó alá rendezés Juhász Gézáné és Lévay Botond munkája. Bp. 1987. Szépirodalmi Kiadó 276–277.
Címzés: Juhász Géza egyetemi tanár Debrecen Egyetem Magyar Irodalomtörténeti Intézet.
Feladó (bélyegző:) Fülep lajos Budapest II., Széher-út 16.

Juhász Géza (1894–1968) irodalomtörténész, kritikus, költő. 1945-ig tanár, majd tankerületi főigazgató, 1945–1964 között a debreceni egyetem magyar irodalomtörténeti professzora.

Juhász Géza átadta FL levelét Balogh István múzeumigazgatónak. A boríték hátlapján Balogh írásával a következő olvasható: „Zádor Annának. Elküldtem kb. 3 hete, tegnap előtt kaptam levelet, hogy át is adta neki. A legenda Szőke bácsi fejében született meg, akinek Zoltai Lajos, talán tréfából mondotta. Ő azt vallja, hogy Zoltaitól hallotta."

A boríték külső oldalán ismeretlen kéz írásával Kádár Zoltán neve olvasható.

[1] FL 1939 szeptember–októberében járt Debrecenben, akkor találkozott Juhász Gézával és sógorával, Gulyás Pállal, akivel korábban együtt szerkesztette a Választ.

[2] Balogh István (szül. 1912) etnográfus, történész, 1948–1958 között a debreceni Déri Múzeum munkatársa, majd igazgatója, 1958–1975 között a Szabolcs-Szatmár Megyei Levéltár igazgatója volt. Izsó Miklós és a Csokonai-szobor c. cikkében közölte a témára vonatkozó helyi kutatásainak eredményét. (Müv.tört. Ért. 1953. 99–104.)

FL-t hosszú időn át foglalkoztatta a debreceni Csokonai-szobor gipsz modellje és a felállított szobor közötti különbség problémája. Ismeretes, hogy a Szana Tamás által idézett, a debreceni Emlékkert Társulat és Izsó Miklós között kötött szerződésben szerepel az a feltétel, hogy a művész „igyekezni fog, hogy a nagy minta az elfogadott kis mintának teljesen megfeleljen." Szana szerint „a kis minta nagyon megtetszett a debrecenieknek." (Szana Tamás: Izsó Miklós élete és munkái. Bp. 1897. 82. és 84.)

FL kérésére 1951 végén írtam Balogh Istvánnak, tolmácsolva FL kérdését. Válaszában Balogh a szoborról a következőket írta: „Arról, hogy Csokonai soványságát kifogásolták volna az akkoriak, nem tudok. Egészen bizonyos, hogy valami helyi legendával van összefüggésben." (Balogh István – Csanak Dórának, 1952. I. 24. MTAKK Ms 4553/9.) Erre a Balogh-levélre hivatkozik FL Juhász Gézának szóló levelében.

Akadémiai előadására készülve FL visszatért a problémára. Ekkor a következő levelet kaptam Balogh Istvántól: „Az egész ügybe úgy kerültem mint Pilátus a credoba. Először kezdte maga, azután folytatta Zádor Anna, végül de elsősorban Fülep Lajos. Ő maga nem közvetlenül, hanem Juhász Géza útján keresett. Én már megírtam Zádor Annának, hogy mit találtam a változtatás körülményeiről, az Emlékkert jegyzőkönyvében. Sőt a gipszmodell fényképét is elküldtem neki.

A gipszmodellt megszemlélő bizottság ugyanis csak lényegtelen változtatások végrehajtását kérte és nem olyat, ami most a gipszmodell és a bronzszobor között mutatkozik. A kész agyagmodellt ugyan szintén felülvizsgálták és akkor még a Maga dédapja, sőt jobban mondva ükapja is résztvett a bizottságban. A lemondása ezután következett be, és én azt gyanítom, hogy bizonyosan összefüggésben állt Izsónak tett bizonyos ígérettel a szobor Bécsben való öntésére vonatkozóan. Ezt is nyomozza, mert ettől kezdve nem vett részt Az E[mlék] társulat munkájában. [...] A gipszmodell és a kész szobor közötti eltérésre – ami valóban meg van, de csak egyes részletekben, két magyarázatot tudok adni. 1. Vagy igaz az a legenda a soványságról és Izsó mintázás közben tett észrevételek alapján módosította az eredeti gipsz kismodellt, 2. Vagy esetleg valaki más tett volna módosítást öntés előtt a nagy mintán. Az első valószínűbb, azonban a legenda még akkor sem bizonyos, ugyanis a nagy mintán a proporcio és az arányok másképp alakultak, és így maga a művész is rájöhetett erre. A másodikra semmi nyom. Az Izsó által becsomagolt szobor teljesen sértetlenül érkezett meg Münchenbe, és az itteni raktározás ideje alatt, – kb 6 hónapig – senki se nyúlt hozzá.

A legenda forrása egyébként Szőke bácsi, a kollégiumi könyvtár mindentudó altisztje, aki megesküszik az összes szentekre, mint jó kálvinista, hogy ő Zoltai Lajostól [(1861–1939) muzeológus, 1905–1929 között múzeumigazgató] hallotta. Mivel azonban Zoltai bácsit tanúnak idézni nem lehet, ennélfogva nem tudhatom, ő honnan vette. Én már majdnem mindenkit megkérdeztem, akit csak számba lehet venni ilyen dologban, de sem az újságokban, sem a jegyzőkönyvekben

ilyesmire nem akadtam. Most Zádor Anna buzdítására az Izsó debreceni tartózkodására vonatkozó minden helyi adatot összeszedtem, sőt az egészet meg is írtam, néhány nap múlva készen is leszek vele, lehet, hogy a Művészettörténeti Értesítő adattára közleni fogja." (Balogh István – Csanak Dórának, 1953. IV. 23. MTAKK Ms 4553/10.)

[3] Debrecenben Izsó születésének 100-ik évfordulóján megemlékezést tartottak s FL-t kérték fel előadás tartására. Ez alkalommal írta Juhász Géza „Táncos parasztok. Izsó agyagszobraira" c. versét. (= Seregszemle, 1932. 3.sz. 11.) Erre a versre utal FL levelében.

[4] FL Izsó-előadása 1953. IV. 27-én volt az MTA II. osztályának előadásai keretében. Szövege megjelent a Műv.tört.Ért. 1953. 1–2. sz. 13–31.

2154. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1953. IV. 14.

Fülep Lajos professzor úrnak
Budapest II. széher út 16.

Csatoltan másolatban megküldöm Pigler Andor,[1] Pogány Ö. Gábor[2] és Heckenast Gusztáv[3] végleges lektori véleményét Garas Klára: Magyarországi festészet a XVII. sz.-ban c. monográfiájáról.[4] Hivatkozva Fogarasi elvtárssal[5] folytatott megbeszélésére kérem Professzor urat, szíveskedjék szerkesztői véleményét[6] hozzám írásban mielőbb eljuttatni.

A lektori vélemények szerint átjavított munkát a szerző juttatja el Professzor úrhoz.

Fejér Klára
szaktitkár

MTAKK Ms 4596/45
Gépirat autogr. aláírással Magyar Tudományos Akadémia II. osztálya Budapest V., Nádor-u. 12. Telefon 113-400 fejlécű levélpapíron, rajta az MTA II. osztályának körbélyegzője. A dátum mellett fent: 3 db. melléklet Előadó Salamon Ágnes Ügyiratszám: 943-II-SÁ/h-1953.
Előzményét ld. 2139. sz.

[1] Pigler Andor (1899–1992) művészettörténész, 1956–1964 között a Szépművészeti Múzeum főigazgatója.

[2] Ld. 2139/1. 1953. IV. 3-án kelt lektori véleménye ld. MTAKK Ms 4596/44.

[3] Heckenast Gusztáv (1922–1999) történész, 1953. III. 13-i lektori véleménye ld. MTAKK MS 4596/42.

[4] Ld. 2097/8., ill. 2139/2.

[5] Ld. 2097/3. Mint az MTA II. osztályának elnöke felettese volt a Művészettörténeti Bizottságnak, amely Garas Klára könyvének kiadását intézte.

[6] Ld. 2139/4.

2155. JUHÁSZ GÉZA – FÜLEP LAJOSNAK

[Debrecen, 1953. IV. 20.]

Kedves Barátom,

sajnos, a problémának[1] jegyzőkönyvi nyomát nem lehetett megtalálni. Talán még a korabeli debreceni sajtóban lapoztathatnál utána a Széchényi-könyvtárban valamelyik hallgatóddal.

Itthon Zoltai Lajoshoz[2] vezettek a szálak, Debrecen történetének egy igen derék, jóhumorú kutatójához, ő regélte ezt a kollégiumi nagykönyvtár altisztjének,[3] aki maga is szívesen gyárt legendákat.

Hogy Izsó valakinek, vagy valamiféle városi potentátoknak a véleményére kénytelen volt hajlani, az persze könnyen föltehető. Az azonban eleve valószínűtlennek látszott, hogy ezt jegyzőkönyvbe foglalták volna.

Voltaképp abban sem bízom, hogy ennek az akkori sajtóban valami nyoma lenne. Az ilyesmit sohse szokták nyilvánosságra hozni. A művész legföllebb bizalmas körben átkozódik vagy tréfálkozik, még jó, ha valamelyik kortársa följegyzi róla. Példa persze arra is volt már, nagy művésznél is, hogy a vázlata jobban sikerült, mint a kész műve.

Ezeket azonban Te mind legalább olyan jól tudod, mint én.

Levelednek nagyon örültem, s ha nem volnának pesti utaim olyan betáblázottak, egyszer meg is keresnélek, – de sajnos, ha fönt járok, minden órámból legalább hármat kellene csinálnom, hogy mindent elvégezhessek.

Szeretettel köszönt

Juhász Géza

Hely és dárum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4553/14.
Kézírás.
Címzés: Fülöp Lajos elvtárs, Budapest II. Széher-út 16.
Juhász Géza ld. 2153. sz.

[1] Juhász levele válasz FL IV. 10-i, 2153. sz. levelére.
[2] Zoltai Lajos ld. 2153/2 jegyzetben.
[3] Szőke bácsi ld. u.o.

2156. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1953. IV. 21.

Fülep Lajos professzor úrnak
Budapest
II. Széher út 16.

Kérésére csatoltan eredetiben visszavárólag megküldöm Heckenast Gusztáv első lektori véleményét[1] Garas Klára Magyarországi festészet a XVIII. (!) században c. monográfiájáról.[2]

Fejér Klára
szaktitkár

MTAKK Ms 4596/46.
Gépirat autogr. aláírással Magyar Tudományos Akadémia II. osztálya Budapest V., Nádor-u. 12. Telefon 113-400 feliratú levélpapíron, rajta a II. osztály körbélyegzője. A dátum felett: melléklet: 1 drb. Előadó: Salamon Ágnes Ügyiratszám: 1000-II-SÁ/h-1953. A címzés a levél szövege előtt.
Előzményét ld. 2139. sz.

[1] Ld. 2154/3.
[2] Ld. 2097/8, illetve 2139/2. A levélben előforduló „XVIII. század" elírás; Garas művének II. köteteként jelent meg a XVIII. századi kötet 1955-ben.

2157. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1953. IV. 26.

Kedves Professzor Úr!

Hosszan most nem írok, mert sajnos nekem is sok a dolgom állandóan és az idő is oly gyorsan múlik, hogy egy-kettőre itt lesz a nyár. Mi nem mehetünk jövő nyáron Pestre, mert ha sikerül majd Hévízre megyünk, mivel én is reumás vagyok, s így már mindkettőnknek meleg fürdő kell. Két nagyobb kirándulásra meg nem telik anyagi erőnkből. Ellenben nagyon örülnék, ha végre Professzor úr tervezett látogatása sikerülne.[1] Nagyon rövidre szabta Professzor úr a nyári lejövetelét. A lakás és ellátás ne legyen probléma, oly rövid pár napra elviseli Professzor úr a kisebb kényelmetlenséget, úgy mi nagyon szívesen látjuk vendégül nálunk. (Ha véletlenül valóban készen lenne itt a betonút és híd annyira, hogy a lakások felszabadulnának és lehet ellátást is kapni majd, szó lehet kényelmesebb elhelyezésről is.) Mi megoldjuk a dolgot úgy, hogy Professzor úrnak külön szobát biztosítunk, csak fürdőszoba nincs. A koszt nem lesz nagy gond feleségemnek, van baromfink és disznót is öltünk a múlt télen elég szépet. Tehát örülnénk, ha biztosan számíthatnánk látogatására. Bármily időpontban jön Professzor úr, gesztenyevirágzás körül itthon leszünk, ez se legyen akadály.

Sok érdekes eseményt beszélhetünk meg akkor, addig is történik esemény a község életében. A gesztenyés ügyében még mindig nincs döntés, ma is lesz t[ermelő]sz[övetkezeti]cs[oport][2] gyűlés, de semmiképpen nem akarnak lemondani a gazdák a gyümölcsösökről. Az ujságban is (Dunántúli Napló) jelent meg cikk a t[ermelő]sz[övetkezeti]cs[oport] tagok nagy háztáji gazdaságával kapcsolatban, többek között Magyarékat is említi.[3]

Ropó Jánosék[4] belenyugosznak a változtathatatlanba. Az apa tegnap volt meglátogatni a fiát. Nem tudom, mivel jött meg, de a levélben jót ír a gyerek az ottani helyzetéről.

A Bolondútnál a betonúthoz épülő új nagy betonhídnál a múlt vasárnap szerencsétlenség történt, amikor a fő tartógerendát akarták felhúzni, a nagyon magas hídpillér tetején levő állványzat összerogyott és az emberek leestek. 2 ember meghalt, 1 töréseket szenvedett. Egyébként az út kész, csak simításokat végeznek rajta, a vasúti aluljáró készül és a nádasdi hidak készülnek még.

Én változatlanul Nagypallba[5] járok át, s meg vagyok elégedve helyemmel, persze finynyásnak nem szabad lenni. A gyomrom jó. Azt talán tudja Professzor úr, hogy Fülöp Józsiék Nagypallba mentek igényelni, s a Józsi Nagypallban vert gyökeret. Mondhatnám, felettesem az egész családfa. A Józsi már bejár P[écs]v[árad]ra, a járási tanács mezőgazd.[asági] oszt.[ályának] állatügyi nemtudom mije, a felesége az egész járás M[agyar]N[ők]D[emokratikus]Sz.[övetsége][6] titkárnője. Nem akarom bővebben folytatni.

Vannak helyzetkomikumok az életben. Jó volna együtt nevetni Professzor úrral. Pesten is lehetnek jó esetek. Majd a nyáron talán több minden eszünkbe jut, amit elmondhatunk.

Örülünk, hogy Professzor úr egészségileg most jól van! Kívánunk továbbra is jó egészséget!

Magam nevében is köszönöm a lányomnak küldött bélyegeket,[7] nagyon megörült neki, nagy lendületet adott ez a gyűjtésének!

Mégegyszer minden jót kívánva, maradok teljes tisztelettel;

[Császár János]

Az elküldött példány nem maradt fenn, gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2152/2. és 2164/1.
[2] Ld. 2077/6.
[3] „A zengővárkonyi tszcsben megtűrik a kulákokat, akik rombolják a munkafegyelmet." = Dunántúli Napló, 1953. IV. 22. 3.
[4] Ld. 2152. sz.
[5] Ld. 2077., 2082. és 2113/4.
[6] Ld. 2077/10.
[7] Ld. 2152/3.

2158. VAS ISTVÁN – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 195]3. IV. 29.

Kedves Professzor Uram!

Nem azért írok, hogy közöljem, milyen szép volt az előadásod[1] – ezt úgyis tudod és nincs is rá szükséged. Csak jelezni akartam, hogy felfogtam a „nemzeti test"-ről szóló részlet jelentőségét. Ez nem leíró, hanem teremtő művészettörténet a javából: olyan probléma, ami engem más oldalról – majdhogynem huszonöt éve izgat, persze soha nem tudtam volna rá ilyen megfogalmazást találni, amelyik ennyire összhangban van egyéb eszméinkkel és eszményeinkkel. Nem emlékszem, hogy valaha is olvastam ehhez hasonlót, – még a Te „Magyar művészet"-ed[2] is éppen csak pedzi. Gratulálok és köszönöm. Örülök, hogy mint jelezted, nyomtatásban[3] is olvasható lesz.

Nagy szeretettel üdvözöl tisztelő híved:

[Vas István]

OszK Kézirattár Feldolgozás alatt.
Gépírásos másodpéldány aláírás nélkül.
Budapestre írt levél.

Vas István (1910–1991) költő, műfordító. Korábban tisztviselő. 1945-ben a Belügyminisztérium munkatársa, a Franklin Társulat, majd a Szépirodalmi Kiadó lektora. FL 1942 óta levelezett vele, 1943-ban személyesen is megismerkedtek. 1948-ban egy időben voltak Rómában a Magyar Intézetben. Később alkalomszerüen, pl. Zádor Annánál találkoztak, de Vas István és felesége, Szántó Piroska olykor a Széher-úton is meglátogatta FL-t. 1953 nyarán részt vettek a FL által vezetett esztergomi kiránduláson. Ld. 2130/2.

[1] Ld. 2153/4.
[2] Fülep Lajos: Magyar művészet. Bp. 1923. Gondolat és Írás I.
[3] Ld. 2153/4.

2159. FÜLEP LAJOS – A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYÁNAK

Bp. 1953. V. 2.

Fejér Klára szaktitkárnak
Budapest

Garas Klára könyvéről[1] szerkesztői véleményemet[2] csatoltan küldöm, mellékelve hozzá Heckenast Gusztáv lektori véleményét.[3] A kéziratot közvetlenül a szerzőnek adom vissza.

[Fülep Lajos]

MTAKK Ms 4596/47.
Autogr. fogalmazvány. Rajta a borítékon: Fejér Klára szaktitkárnak Budapest V. Nádor u. 12. MTA II. osztály.
Előzményét ld. 2139. sz.

[1] Ld. 2097/8., ill. 2154/4.
[2] Ld. 2139/4.
[3] Ld. 2154/3., ill. 2156/1.

2160. FÜLEP LAJOS – VAS ISTVÁNNAK

[Bp.] 1953. V. 2.

Kedves Barátom,

nagyon örülök tetszésednek,[1] sokat ér keveseké, és a kevésé ér sokat. Hanem de szeretnék már együtt lenni Veletek,[2] most már kint lehet itt ülni, s szép!

Tel.[efon] 364-308 (este ½ 9, 9[h])

szeretettel

Fülep Lajos

A helynév postabélyegzőről.
OszK Kézirattár Fond 424/1278. 12. sz.
Kézírás Roma Via Appia Tombe diverse feliratú képeslapon.
Címzés: Vas István író H. V. Eötvös Loránt u. 10.
Rajta Vas István írásával: Széher út 16.
Vas István ld. 2158. sz.

[1] Válasz a 2158. sz. levélre.
[2] Vas István és Szántó Piroska több alkalommal járt FLnál, kettesben vagy mások társaságában. Szántó Piroska (1913–1998) festő, grafikus, 1951 óta volt Vas István felesége. FLsal való kapcsolatáról szól „Megnyitó, 1957. május 19" c. írása. = Bálám szamara. Bp. 1982. Szépirodalmi Kiadó, 205–212.

2161. AKADÉMIAI KIADÓ – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1953. V. 21.

Fülep Lajos elvtársnak
Széher út 16.

Mellékelten megküldjük „Garas: Magyarországi festészet" c. kiadványunk kéziratát, melyet a szerző[1] azzal hozott ma hozzánk, hogy a lektori és a szerkesztői megjegyzések már be vannak dolgozva a kéziratba.

Kérjük, hogy ennek tényét megállapítani szíveskedjék és kérünk egy olyan szerkesztői jelentést,[2] amelyben az áll, hogy a lektori és szerkesztői javítások keresztül lettek vezetve és, hogy ezekután a művet kiadásra ajánlja-e vagy nem. Azonkívül kérjük, hogy a régebben megküldött lektori vélemények közül Pogány Ö.[dön] Gábor lektori jelentését[3] is szíveskedjék a kézirathoz csatolni, mivel abból csak 1 példányunk volt.

Akadémiai Kiadó
Máté Lajosné előadó

MTAKK Ms 4596/49.
Gépirat autogr. aláírással, bélyegzővel Akadémiai Kiadó Budapest V., Alkotmány-u. 21. feliratú levélpapíron.
Rajta: Levelünk jele: 14538.
Előzményét ld. 2139. sz.

[1] Ld. 2097/8.
[2] Ld. 2139/4.
[3] Ld. 2139/1., ill. 2154/2.

2162. FÜLEP LAJOS – AZ AKADÉMIAI KIADÓNAK

Bp. 1953. V. 23.

Az Akadémiai Kiadónak
Budapest

A másolatban nekem is megküldött második lektori vélemények közül Heckenast[1] megmondja, hogy Garas Kl.[ára] könyvének[2] szövegét kijavította. A másik kettőéből is kiderül, hogy nincs többé kifogásuk. Ezek nyomán, s a múltkor újra átnézve a kéziratot, küldtem azt a szerkesztői véleményt,[3] hogy kiadhatónak javaslom. Ennél többet nem mondhatok most se, ez után se.

A régebben megküldött lektori véleményeket, köztük Pogány Ö[dön] G.[ábor]-ét[4] – még akkor, a kézirattal együtt visszajuttattam.

MTAKK Ms 4596/50.
Kézírás. Budapestre írt levél.
Előzményét ld. 2139. sz. Válasz a 2161. sz. levélre.

[1] Ld. 2154/3., ill. 2156/1.
[2] Ld. 2097/8., ill. 2139/2.
[3] Ld. 2139/4.
[4] Ld. 2139/1., ill. 2154/2.

2163. HAMVAI ISTVÁN – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1953. VI. 8.]

Mélyen tisztelt Professzor Úr!

Fodor András[1] barátom útján nagy örömmel vettem az Ön által küldött könyvet.[2]

Számomra ez a könyv eddigi munkáimban is óriási segítséget nyújtott és meggyőzött arról, hogy a művészettörténet és esztétika egy olyan magasrendű tudomány, amely az emberiségnek valóban hasznos anélkül, hogy nagyképű álideológus frázisokba burkolnák, miképpen azt felkapott nagyságaink teszik.

Több kartársam számára kigépeltettem könyvének egyes részeit, – mondhatnám nagyobb részét – hogy számukra is lehetővé tegyem annak megismerését és most, hogy Öntől megkaptam a könyvet, az kézről-kézre jár, hogy ne csak jegyzetet, hanem a könyv egész tartalmát megismerhessék.

Amikor kedves ajándékáért köszönetet mondok, ugyanakkor értesítem, hogy kartársaim közül jónéhánnyal az esti egyetem levelező tagozatára[3] kívánunk járni azzal a reménnyel, hogy Ön Professzor Úr előadásaival elősegíti tanulmányainkat. Nagyon kérjük, ha csak mód van erre, ne zárkózzon el tanításunk elől, mert nekünk nagy szükségünk van komoly és igazi becsületes művészettörténeti tudásra, nem pedig álfilozófiára.

Levelem abban a reményben zárom, hogy az egyetemi évad kezdetével valamennyiőnk, mint hallgatók megismerkedhetünk Önnel személyesen is, hogy jól fel készüljünk arra a munkára, amit mi mindennél jobban, melegebben szeretünk.

Mély tisztelettel

Hamvai István
Képzőművészeti Alap Képcsarnokai 5. sz. fiókja
Budapest, VII. Dohány utca 22.

Hely és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4587/199.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Fülep Lajos akademikus, Budapest Széher út 17.
Feladó: Hamvai István, Képzőművészeti Alap Képcsarnokai 5. sz. fiók, Budapest VII. Dohány u. 22.

Hamvai István Fodor András tanítványa volt a Népművelési Iskola öthónapos tanfolyamán, a Képzőművészeti Képcsarnoknál dolgozott.

[1] Ld. 2158/2.
[2] Fodor András beszélt FL-nak Hamvairól, s ő Magyar művészet c. könyvének egy példányát küldte el neki.

[3] Az ELTE Művészettörténeti tanszékének keretében hivatalosan 1953. X. 23-án indult meg az esti tagozaton való oktatás, de csak XI. 13-án értesítették a 15 főnyi felvett hallgatóságot, köztük Hamvai Istvánt felvételükről. (ELTE Lt. Műv.tört. tanszék ir. 1.d.)

FL az 1953–1954-es tanévben Bevezetés a művészettörténetbe címmel heti 3 órás kollégiumot tartott nekik, rajta kívül Dercsényi Dezső, Oroszlán Zoltán és Gerevich Tibor tanított az I. évesek esti tagozatán.

FL 1954. VI. 3-i kelettel „Feljegyzés a művészettörténeti esti-tagozat kérdésében" beadványt nyújtota be a Bölcsészkar Dékáni hivatalának:

„A november óta folyó úgynevezett esti tagozatú oktatás – alapjában kombinált oktatás heti 8 óra hallgatásával – eddigi eredményeinek megbeszélése világosan kimutatta, hogy e szaktantárgyban ez a műfaj egyetemi színvonalon nem valósítható meg. Nem történik más, mint aránylag színvonalas továbbképző tanfolyam munkája, amely helytelenül és az egyetem más szakmunkájára is kihatóan meg nem engedett színvonalleszállításon alapul.

1. Az idekerült káderek túlnyomó része általában semmilyen ismerettel nem rendelkezik. Jónéhány most élő művészen kívül a művészettörténetről semmit sem ismernek, a legismertebb nevek felsorolása után kétségbeesetten panaszkodnak nehézségeikről, mert e neveket soha sem hallották. Ugyanakkor az igazi elsőéves hallgatóknak nem okoz nehézséget az előadás követése. Ez azt is jelenti, hogy az együttes előadások tartása – amire a káderhiány kényszeríti az egyetemet – nem kivitelezhető a színvonal igen erős, többé egyeteminek nem nevezhető csökkentése nélkül.
2. Minden szakú egyetemi oktatásnak, de sajátos természeténél fogva különösen a művészettörténeti oktatásnak nélkülözhetetlen alapja a szakkönyvek ismerete, annál is inkább, mert kisebb-nagyobb kézikönyvek vannak ugyan, de egyetemi tankönyv semmilyen nyelven nem létezik. Az olvasás viszont igen sok nehézséggel jár, talán első helyen szerepel az a nehézség, hogy nincs idejük olvasni. Másrészt alig rendelkeznek nyelvi ismeretekkel, így tehát csak magyar nyelvű könyveket olvashatnak, ami a Magyarországon kívüli művészetre már nem elegendő. De nehézséget okoza a könyvek nagyobbszámú beszerzése illetve kölcsönzése is: könyvtárainkban alig van művészettörténeti szakirodalom, az egyetemi tanszék részben fedezett híján, főleg azonban a jó kézikönyvek nehéz beszerzése miatt nem tudja a hallgatókat a kellő mértékben ellátni. Itt is komoly nehézséget okoz, hogy az esti tagozat hallgatói nem tudnak a könyvtárak kölcsönzéseivel úgy foglalkozni, mint a nappali tagozatosak.
3. A művészettörténeti oktatásnak fontos eszköze, a hallgató fejlődésének próbaköve a félévenként készített írott referatum, amelyet az évfolyam közösen vitat meg. Ennek elkészítésére esti tagozaton nincs lehetőség, aminek oka elsősorban az időhiány. Ezzel viszont a tudományos képzés egyik leghatékonyabb eszközéről mondunk le.
4. A művészettörténethez jó történeti és irodalmi képzés – mégpedig hazai és egyetemes viszonylatban – hozzátartozik. E tárgyak egyelőre egyáltalán nem szerepelnek az esti tagozat óratervében.
5. Az elégtelen felkészültség pótlására az esti tagozatnál különösen fontos lenne a szemléltetés mennyiségi és minőségi fokozása, elsősorban vetítés segítségével. Eltekintve a káder- és teremhiánytól (egyetemünknek egyetlen vetítőképes terme van) a legelemibb beszerzésekre sincs módunk, mintegy 15.000 darabnyi diapozitívunk nagyrésze elavult, sem minőségben, sem tárgyválasztásában nem felel meg a mai igényeinknek. Pótlásra illetve kiegészítésre évi mintegy 2.000.- áll rendelkezésre, alig több mint 100 darab diapozitív ára, viszont más főiskolák, pl. az Iparművészeti – ennek sokszorosát, gyakran tízszeresét kapják.

Ilyképen a most folyó első év eltelte után – még a vizsgák előtt – megállapítható, hogy az úgynevezett esti tagozaton csökkentett mennyiségben, erősen csökkentett igényeknek megfelelő szakmai oktatást nyújtottunk, sem önálló munkát, sem olvasást nem kívánhattunk, hallgatóink sem történelmet, sem irodalmat, sem nyelveket nem tanultak. Ilyen feltételek mellett a nappalival egyenértékű diplomát adni: nem egyeztethető össze a tőlünk megkívánt lelkiismeretességgel. De egy év tapasztalatai egyébként is azt mutatták, hogy – csekély kivétellel – az esti tagozat hallgatóinak művészettörténeti továbbképzésre, illetve alapismeretek elég széleskörű elsajátítására van szükségük azért, hogy komoly beosztásukban még jobban dolgoz-

hassanak. Ilyen továbbképző tanfolyam – mondjuk két éves – szervezhető akár egy miniszterium, akár az egyetem segítségével, nem azonos azonban és nem is minősíthető egyetemi képzésnek. A tanfolyam is adjon – a vizsgák sikeres letétel után – végbizonyítványt, de ne adjon diplomát. Ezekből a nagyon elfoglalt esti tagozatú hallgatókból – kevés kivétellel – nem lesz szakember a szó komoly és felelősségteljes értelmében, de a következő Ötéves Terv káderfejlesztési terve nem is rájuk, hanem az egyetemekről kikerülő fiatalokra épül.

A most folyó tagozat ezévi vizsgáival kapcsolatban már most megállapítható, hogy azokon a hallgatók általában jól meg fognak felelni, hiszen eleve kis töredékét kívánhatjuk csak tőlük, mint a rendes tagozattól. Az előadott anyag pontos és szószerinti megtanulására minden fegyelmezett felnőtt képes. De ezzel semmiképpen sem tett eleget a mai egyetemi oktatás követelményeinek.

Függetlenül attól, hogy az O[ktatásügyi] M[inisztérium] miként fog határozni az úgynevezett esti tagozat ügyében, a már megkezdett munka megjavítása érdekében javaslom:

1. Az esti tagozat hallgatói ugyanolyan mértékkel mérendők, ugyanolyan igénynek feleljenek meg, mint a nappali tagozatosok. Ebből következik:
   a) szakirodalmat önállóan feldolgozni tudjanak,
   b) félévenként egy – ha kisebb – írásbeli beszámolót készítsenek,
   c) orosz nyelven kívül egy nyugati nyelven szakirodalmat olvasni tudjanak (passzív nyelvtudás),
   d) magyar és egyetemes történelemből, magyar és világirodalomból legalább tankönyvből készüljenek és vizsgázzanak,
   e) óralátogatás terén ugyanolyan fegyelmezettséget kell kívánni, mint a nappaliaktól, az aránytalanul sok hiányzás is csökkenti a komolyságot,
   f) az OM nyújtson segítséget mind a kellő mennyiség könyvanyag, mind a diaanyag beszerzésében,
   g) amennyiben az ideihez hasonlóan különösen intenzív konzultációkra és külön gyakorlatokra lesz szükség, a tanszék külső káderek segítségét kéri,
   h) a felvételre bocsátottak személyét az illetékes minisztériumok előzetesen megvizsgálják és őket felvételre javasolják. A felvétel fölött – a felvételi vizsga eredményei alapján – a kari vezetés dönt. Utólagos felvételnek helye nincs, még ha a keretszám nem is volt betölthető.

Fülep Lajos
tanszékvezető
(ELTE Lt. A Dékáni hiv. ir. 158/1954.)

2164. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1953. VI. 17.

Kedves Tanító Úr,

változatlanul él bennem a szándék, hogy az idén végre elmegyek Várkonyba,[1] s bele is kerültünk az idejébe, amelyikben mennem kellene, ha a kb. jul.[ius] 15-ig tartó gesztenye virágzást még el akarom érni. 20-án lesz utolsó vizsgám, még nem tudom pontosan, mikor lesznek a pótvizsgák s a felvételik, – őket tudva majd jobban meg tudom határozni menetelem valószínű idejét is. Mint már említettem, három napra szándékozom – repülővel mennék, s most az a kérdés, Kurucz Pista bejöhetne-e értem Pécsre a hintóval, mert a menetrend most is olyan, hogy a repülő érkezése és a pécsváradi vicinális indulása közt van ugyan

valamelyes idő, de nagyon jól le is lehet késni róla, s akkor vagy mehetek valami nagyon kései vonattal, vagy Pécsett alhatok, ha ugyan kapok szobát.

Arra is gondolok, hogy egyáltalán Pécsett szállnék meg a 3 napra, s Várkonyba ki-kilátogatnék, bár ez nem az igazi.

Meghívását nagyon köszönöm, de én mégis csak nagy teher lennék.

Hévízi útjukkal is kombinálni kellene az enyimet – mikorra tervezik?

Most pedig volna néhány kérdezni valóm. Milyen az idén a telepi *cseresznye*? érdemes volna-e hozatni belőle vagy egy kosárnyit? mi az ára? küldjem-e a kosarat? (a kosár kulcsa még? már rég nem használódott!)

Vargányát lehetne-e még aszaltatni – vagy megint elmúlt már az ideje, s egyáltalán lehet-e aszalni ebben az örökös esőben?

Mézet lehetne kapni az idén, s ha igen, küldjem-e már az edényt és hova, Várkonyba vagy más címre?

Nem tudom, nem sok-e ez így egyszerre, és ráér-e foglalkozni vele (a vizsgák megvoltak már vagy még ezután lesznek?)

Magamról most nem írok, mert ha sikerül, akkor élőszóval mondhatom el.

És csakugyan nem jönnek az idén Pestre?

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Ld. 2152/2., ill. 2173/2.

2165. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1953. VI. 18.

Kedves Professzor úr!

Ismét felkeresem soraimmal, a közeli személyes találkozás reményében, röviden írok.

Nálunk befejeződött a tanév, kezdődne a szabad vakáció, de a nyár legnagyobb részét cséplőgép mellett töltöm el mint cséplőgép ellenőr.

Az a szép program, amit terveztünk, meghiúsul. Nem bánkódom miatta, ha sikerül a családomnak a télirevalót beszerezni!

Professzor úr terve remélem megvalósulhat,[1] nincs akadálya annak, hogy amint tervezte legalább is jó néhány napra lejöjjön Zengővárkonyba. Azt hiszem ott is befejeződik most a tanév és a gesztenye is kezd virágozni. Nagyon szívesen látjuk és várjuk Professzor urat minél előbb. Mivel hosszabb ideig nem marad Professzor úr, nem néztem másutt elszállásolás után, mert még mindig nagy a lakáshiány, nálunk biztosítunk Professzor úrnak olyan ellátást, amilyent szerény körünkben megtehetünk.

Sok minden változás történt utolsó levélváltásunk óta is, levélben mindazt nem is lehetne leírni, mert regény lenne belőle. Az öreg gesztenyés változatlanul oly szép, mint azelőtt és jó termést ígér.

Állandóan itthon vagyunk, én azonban csak a cséplés megkezdéséig (ugyanis itthon nem lehetek ellenőr), kérem azért Professzor úr értesítését pontos érkezéséről és várjuk az állomáson, ha vonattal jön. Ha esetleg autóval, úgy a betonúttól 50 méterre lakunk légvonalban, a Lutz-féle vendéglő (csak volt vendéglő) épületénél van egy kis lejáró, onnét kell visszajönni kb. 300 m[éter]-t.

A viszontlátásig minden jót kívánva maradok teljes tisztelettel:

[Császár János]

Az elküldött levél nem maradt fenn, gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2152/2.

2166. FÜLEP LAJOS – ERDEI SÁNDORNAK

Bp. 1953. VI. 25.

Erdei Sándor Elvtárs
a népművelési Miniszter helyettese
Budapest Népművelési Minisztérium

Lázas állapotom miatt nem jelenhetvén meg az értekezleten,[1] írásban közlöm megjegyzéseimet, röviden és csak a hiányosságokra utalva, az előszóról:

Az előszót[2] alapos, jórészt stiláris átdolgozással, megfelelő arányosítással helyesnek tartom. Jelenlegi formájában túlságosan nyers. Aránytalan, tehát felesleges, hogy tizenhetedféllapnyi szöveg az impresszionizmusnak különben is gyenge, harmadféllapnyi ismertetésével kezdődik, mikor maga a szöveg is nem egyszer megállapítja, hogy a tulajdonképvaló impresszionizmusnak nem volt döntő jelentősége Nagybányára. Mivel azonban valami köze mégis volt hozzá, a maga helyén és arányosítva, szólni kell róla az egyezés konstatálásával és különösen az eltérés éles hangsúlyozásával.

A témát nem elég történetileg fogja meg, ezért a nagybányai csoport többször említett etikussága, de művészi iránya is talajtalanul, nem konkréten, valami absztrakt térben és időben lebeg. Nagybánya természetesen nem érthető a korabeli európai művészet helyzetképe nélkül – tömör, az ittlevőnél exaktabb és szemléletesebb megjelenítése tehát feltétlenül szükséges, – de nem érthető a hazai helyzet ismerete nélkül sem. Ami a millénium s rákövetkező korszak politikában, társadalmi szemléletben, frázispuffogtató nemzetieskedésben, zsurnalisztikában stb. volt, ugyanaz volt a művészetben, ha még egyáltalán annak nevezhető a kor produktumainak aránytalanul nagy többsége (tökéletes egyezés például a Rákosiak[3] és a hivatalos álművészet nagyjai közt. stb. Állam, egyház, az egész társadalom az álművészetet tenyésztette, pártolta pénzzel és hatalommal. Vele szemben Nagybánya forradalmi tett volt, etikusságának ez egyik jellemző vonása. Az előszóból ez nem emelkedik ki

kellően, holott enélkül a forradalom nélkül egyáltalán nem lett volna modern magyar művészet, és ma nem tartanánk ott, ahol tartunk. Ez történeti megállapítás, nem értékítélet. – Az értékelés többféle lehet, mintahogy például az enyém is sokban elüt Nagybánya feltétlen híveiétől. Ez azonban mitse változtat a történeti tény jelentőségén. Nagybánya etikusságának másik fontos vonása a módszeressége, amivel nálunk szokatlan módon a maga elveit aránylag hosszú időn át érvényesítette, kidolgozta, tanítva továbbadta, szóval a művészettörténelemben használt jelentés szerint „iskola" tudott lenni, nálunk az első s egyelőre az utolsó is. Valami olyan élt benne, mint a barbizoniakban,[4] de még tudatosabban és határozottabban iskola jelleggel, ami a mi viszonyaink közt akkor a legszükségesebb valami volt s Nagybányának forradalmisága mellett a legfontosabb tette. Jelentősége Szinyei[5] szerepéhez – Szinyei dezertálásához és meddő izoláltságához – viszonyítva mérhető.

Az előszónak valahogy úgy kellene kezdődnie, ahogy a III.-sal jelölt rész indul (11. lap), de persze olyan mondatok nélkül, amilyen 1. bekezdése 14. sorában kezdődik. (Általában jellemző erre az írásra a ma gyakori hanyagság.)

Ezek a fő ellenvetéseim. Volna még jónéhány a részletekre, pl. a 12. lapon a „művészerkölcsbeli (sic!) komolyság" azonosulni látszik a modelről festéssel, ami a múlt művészetének igen nagy korszakait, benne a görög klasszikát, nem tudom hová teszi. Az ilyen előszóban korai és nem is helyén való afféle problematikus felfedezéssel kirukkolni, amilyen a bergsonizmus hatása és „sajátos alkotójellegű továbbfejlesztése" a nagybányai művészek világnézetében stb. – de írásban hosszúra nyúlna.

Nem tudom mikorra kell a végleges szövegnek elkészülnie – ha még van idő s ha a szerzők megírják a véglegeshez közelebb eső szöveget, és – természetesen, ha kívánják, – készséggel állok rendelkezésükre a megvitatásban

Fülep Lajos

MTAKK Ms 4553/47.
Gépelt másodpéldány. A címzés a levél élén van.
Budapestre írt levél.

Erdei Sándor (1916–1984) eredetileg szobrásznak készült, utóbb a Kelet Népében, a Magyar Csillagban stb. kritikákat, novellákat publikált. A II. világháború után újságíró, parasztpárti funkcionárius, majd a Népművelési Minisztérium főosztályvezetője, a levél keltének idején miniszterhelyettese lett. 1954–1956 között az Írószövetség főtitkára, 1956. I–X. 1-ig a Művészettörténeti Dokumentációs Központ vezetője. 1958 után kertész, könyvtáros, 1962–1975 között mezőgazdasági lapok munkatársa, ill. szerkesztője. Erdei Ferenc öccse volt.

[1] A nagybányai művésztelep megítélése az 1950-es évek első felében állandóan szerepelt a művészettörténelemmel foglalkozó fórumokon. Az Új Magyar Művészeti Munkaközösség 1952-es munkaterve szerint külön Nagybányával kapcsolatos csoportot hozott létre. (MDK-C-II-91-92. 241/1951.) 1953-ban és 1954-ben konkrétan szó van Genthon István 3 ívnyi szöveget és 24 képet tartalmazó művéről „A nagybányai művésztelep" címmel. Szerkesztője FL, lektora Végvári Lajos lett volna; a tervezett kötet nem valósult meg. (MTA Lt. II. oszt. ir. 191/7.)

A munkaközösség 1952. III. 21-i összejövetelén Radocsay Dénes beszámolt Réti István 1943-ban befejezett, 800 félíves lapnyi kéziratáról, amelynek kiadását, ill. lemásoltatását azonnal tervbe vették. Az első, részleges kiadás 20 ív szövegét és 6 ív képet tartalmazott volna 1000 példányban. Marxista szellemű bevezetést terveztek hozzá, s Radocsay szerkesztésében 1953-ban jelent volna meg. A kiadvány felelőse Pogány Ö. Gábor lett, munkatársai Aradi Nóra, Rajnai Miklós, Végvári La-

jos és Genthon István; a következő fázisban FL lett volna a szerkesztő, Genthon és Végvári a lektorok. A kiadás a Közoktatási Kiadó megszűnése miatt meghiúsult.

A bizottság ekkor azt javasolta, hogy a kötet az Akadémiai Kiadónál jelenjék meg. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 197/7.)

A könyv végül is a Képzőművészeti Alap kiadójánál látott napvilágot Aradi Nóra szerkesztésében és bevezetésével, amely után Lyka Károly 1952-es datálású „Réti Istvánról" c. írása következett. Lektorai Dávid Katalin, Végvári Lajos és Zádor Anna voltak.

Ez a kiadás nem tartalmazta a Réti-mű teljes szövegét, az csak 1994-ben a Kultúrtrade Kiadónál jelent meg Csorba Géza szerkesztésében, ismertetve a korábbi kiadás problémáit. (183–184.)

FL itt közölt levele esetleg szólhatna az e műhöz készült előszóról (F. Csanak Dóra: Fülep Lajos kéziratos hagyatéka. Bp. 1984. Az MTA Könyvtára Kézirattárának katalógusai 15. c. füzete (18.) még ?-lel e kiadvánnyal hozza kapcsolatba.) A többesszámba tett „szerzők" kitételre is magyarázat lehetne Lyka fent említett írása. Sokkal valószínűbb azonban mégis az, hogy nem a Réti-kötetről, hanem az 1953-ban tervezett és előkészített, majd elmaradt, a nagybányai művésztelepet bemutató nagyszabású műcsarnoki kiállítás katalógusának előszaváról van szó. A kiállítás vezérfonalát s benne az előszó tervezetét Végvári Lajos készítette 1953. V. 13. dátummal. (MKI-C-I-75/II-14)

FL azért írásban küldte el véleményét, mert személyesen nem vett részt a miniszterhelyettes, Erdei Sándor által összehívott értekezleten. Jelen volt viszont Zádor Anna, aki utóbb, 1953. VII. 8-án a Művészettörténeti Bizottság ülésén beszámolt az értekezleten történtekről. Beszámolója két héttel a FL levél kelte után hangzott el, s azzal a megállapítással kezdődik, hogy a minisztériumi értekezlet „lényegében elfogadta" FLnak a tervezett kiállítás katalógusának bevezetésével kapcsolatos szempontjait. A továbbiakban azonban – a jegyzőkönyv szövegezőjének nagyon sommás fogalmazása ellenére is – kiderül, hogy a minisztériumi értekezleten az egész nagybányai kiállítás sorsa megpecsételődött, megrendezése lekerült a napirendről s helyette más tervek fogalmazódtak meg.

A jegyzőkönyv a következőket tartalmazza (a kiemelések tőlem CsD.):

„II. napirendi pont, beszámol a Nagybányai Kiállítással kapcsolatos feladatokról.

Zádor Anna bejelenti, hogy megtekintette a Műcsarnokban összegyűjtött nagyszámú anyagot és a kiállítástervezetet áttanulmányozta. A kiállítási katalógus vitáján, amelyet a Népművelési Minisztérium rendezett, résztvett. Az értekezlet nagyjából *a Fülep professzor hozzászólásában megadott irányelveket fogadta el.* Az ankét látszólag azzal az eredménnyel zárult, hogy Nagybánya legyen bemutatva összes elágazásaival, a súlyponti mesterek kiemelésével. Az utólagos fejlemények azonban azt mutatják, hogy a résztvevők megítélése túl optimista volt.

Szerinte [itt a jegyzőkönyv megfogalmazója harmadik személyben Zádor Annára utal] Nagybánya rendkívül sok pozitívumot nyújtana a széleskörű közönségnek. Nem szabad a tömegek művészetről alkotott nézeteit annyira leszűkíteni, hogy azt gondolják, csak Munkácsy lehet az ő művészük. (Mert ez volt az eredeti elgondolás.) Ennélfogva nem szabad elejteni a nagybányai gondolatot. Szerinte [itt ismét Zádor Annáról van szó], egyelőre semmit sem kell tenni ebben az irányban, még a bizottságban sem." (MTA Lt. II. oszt. ir. 191/7.)

A jegyzőkönyv megfogalmazója nem közli, mik voltak azok az „utólagos fejlemények", amelyek fényében a korábbi döntés „túl optimistának" bizonyult.

A következő felszólaló, Végvári Lajos, a kiállítás előkészítője és művészettörténeti felelőse mondta el az okokat, amelyek miatt a Népművelési Minisztérium a nagybányai kiállítást *nem engedélyezte.*

Végvári jelentése szerint: „Egy szűkebb bizottság ülésezett szombaton délután [1953. VII. 4-én] a Fővárosi Képtárban. A dologhoz hozzátartozik az is, hogy a bizottság elnöke Erdei [Sándor] elvtárs épen akkor érkezett a parlamentből, ahol meghallgatta az új miniszterelnök [Nagy Imréről van szó, aki ezen a napon lett első ízben kormányfő] beszédét és *mi reméltük azt, hogy ezen beszéd után valamiképen változni fog az eddigi állapot.* [A résztvevők vagy egy részük tehát a „nemengedélyezés"-ről szóló döntés azonnali megváltoztatását remélték a politikai változástól.] (A bizottság különben olyan szűkkörű volt, hogy Genthon Istvánt, a kiállítás egyik rendezőjét sem sikerült meghívatnom.) A nagybányai kiállítás ellen a következő kifogások merültek fel:

Először a név. Nagybánya jelenleg Romániához tartozó város és helytelen lenne, ha mi kiállítást rendeznénk. Találjunk ki valami más nevet a kiállításnak. Az az elképzelés, hogy később lehet

egy nagybányai kiállítást csinálni, de azon vegyenek részt a román művészek is, akik azon a művésztelepen dolgoztak. Mindez nem olyan álláspont, amit mi magunkévá tudtunk volna tenni.

A második kifogás az, hogy Nagybánya nagyjából bizonyos stílusegység, és ne a stílust állítsuk ki, hanem a korszak művészetét. Tehát az a konkrét kifogás, hogy Nagybánya csak egy részét mutatja be az imperializmus kora művészetének. Ott van emellett Fényes, Révész, Pataky és más fontos mesterek, akiket nem lehet kiszakítani ebből az együttesből. Nekünk Nagybányát úgy kell bemutatnunk, hogy egyik része témájával csatlakozzék a haladó művészethez, másik részéből pedig derüljön ki, hogy egy nem haladó, hanem dekadens áramlat, amely előkészíti az öncélú művészetet. Tehát csak egy korszakot, az imperialista korszak kezdetét bemutató kiállítást tudnak elfogadni, és minden ezzel ellenkező helytelen lenne, mert mi valamiképp Ferenczyt vinnénk diadalra. Általában az egész nagybányai kérdést egy Ferenczytől való félelem, irtózás jellemzi. Azzal jöttek, hogy nagybányai stílus állásfoglalás nem is a leghaladóbb, ezért nincs szükség egy ilyen kiállításra, ez a régi szemlélet eredménye.

A harmadik pedig ebből következik. Az hogy Nagybánya mint művésztelep helytelenül van elaborátumunkban haladónak beállítva, holott mi nem is domborítottuk ki eléggé, hogy mi mindenben jelentett Nagybánya haladást, pl. az ellen küzdött, ami abban az időben maradi, reakciós és kispolgári volt. [...] Az volt tehát a határozat, hogy jövőre egy korszakos kiállítást kell rendezni a Műcsarnokban, amely felölelné az imperializmus művészetét." (U.o.)

A továbbiakban Thorma, Kernstok és Fényes műveiből javasolnak egy-egy nagyobb emlékkiállítást, ill. a már összegyűjtött nagybányai anyagból kisebb kiállításokat a Fővárosi Képtárban. (1953-ra Hollósy, Iványi Grünwald és Réti, 1954-re a nagybányai grafika került be a tervbe.)

FL, aki Zádor Anna beszámolója után felszólalásában „nagyon fontosnak tartotta, hogy a bizottság ezzel foglalkozzék, és nagyon energikus elaborátumot kellene szerkeszteni az illetékes szervek felé", Végvári ismertetése után elkeseredve azt mondta, hogy „ilyen körülmények között valóban nincs értelme, hogy ilyesmivel foglalkozzunk. Ki kell várni azt, hogy a művészettel olyanok foglalkozzanak, akik ezt megfelelően tudják értékelni. Ha ugyanis olyanok intézkednek ilyen dolgokban, akik nem értenek hozzá, akkor nincs értelme az egésznek. Ha a véleményünk semmit sem számít, akkor semmire se megyünk." [U.o.]

Végvári figyelmeztette az ülés résztvevőit, hogy a szűk körű megbeszélésről [Zádor Anna szerint pártaktíváról volt szó] nem készült jegyzőkönyv, tehát az ott elhangzottakról az Akadémia sose fog hivatalosan tudomást szerezni.

A kibontakozó vita, amelyhez Szilágyi János György és Garas Klára is hozzászólt, a következő határozattal zárult: „A bizottság elhatározza, hogy levelet ír a Népművelési Minisztériumnak és a Képzőművészek Szövetségének, amelyben megteszi a maga helytelenítő megjegyzéseit a nagybányai kiállítás elmaradásával kapcsolatban." E levél szövege nincs meg a Művészettörténeti Bizottság iratai között.

[2] A tárgyalt előszó nem ismeretes.

[3] Rákosi Jenő (1842–1929) újságíró, politikus, a Budapesti Hírlap alapítója és nagyhatalmú főszerkesztője.

[4] Nagybánya előtt mintegy 60 évvel létrejött francia festőcsoport.

[5] Szinyei Merse Pál (1945–1920) elkedvetlenedésére és visszavonulására utal. (Ld. Réti István: Szinyei Merse, Ferenczy, Thorma c. 1938. II. 2-án tartott beszédét. = Magyar Művészet, 1938. 3. sz. 65–78.)

2167. YBL ERVIN – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1953. VI. 29.

Igen tisztelt Professzor Úr!

Bocsáss meg, ha pénteki fölszólalásodra[1] néhány sorban válaszolok. Idegbajom gátolt meg abban, hogy ezeket az ülésen elmondjam.

Az eklektikus építészettel a Munkaközösség programja szerint kell foglalkoznom, amely tisztázni kívánja Budapest nagyvárosi kialakulását. – Petschacher Gusztáv[2] akkor már régen meghalt, mikor Lechner Ödön[3] magyar stílustörekvéseit megkezdte. A nyolcvanas években Lechner is eklektikus modorban épített, példák a Bajcsy-Zsilinszky úti 53. számú bérház, a Ruscher-palota az Operaházzal szemben, a Thonet-épület a Váci utcában és a szegedi Városháza. Merem állítani, hogy Lechner Ödön, ha élne, ő kelt volna elsősorban Petschacher védelmére. Az eklektikus építészetnek is voltak értékes művészei, ha ezeket lámpával is kell keresni. Ilyen volt kétségkívül Petschacher.

Bár felszólalásod nem nevezhető személyes támadásnak,[4] mégis a következőket kell megállapítanom 45 éves művészettörténeti, kritikusi munkásságom és 36 éves hivatali működésem alatt szóval, tollal és tettel mindig a haladó művészetet szolgáltam, Csók, Koszta, Rudnay, Vaszary, Fényes, Szőnyi, Bernáth, Derkovics stb. törekvéseiért harcoltam. Mikor 1920 után a Kultuszminisztériumban a művészeti ügyek intézésének értelmi szerzője voltam, a miniszterközi bizottságban kiverekedtem, hogy Vass József[5] kultuszminiszter előterjesztésemre Lykát, Csókot, Rudnayt, Vaszaryt, Rétit és Glatzot neveztesse ki a Képzőművészeti Főiskola tanáraivá.[6] A műcsarnoki művészek ezért a bolsevistákkal való lepaktálással vádoltak; Gömbös Gyula[7] segítségével kivívták, hogy elhelyezzenek a művészeti ügyosztályból és lemondattak a Képzőművészeti Tanács előadói tisztségéről.[8] Izzóan magyar, de szerintük politikailag veszedelmes fölfogásom miatt 13 évig nem léptettek elő. Művészeti írásaim alapján a Szinyei Társaság[9] viszont már a 20-as évek elején tagjául választott Petrovics Elek[10] és Réti Pista[11] javaslatára és velem rendeztette 1926 évi brüsszeli[12] és később hágai[13] kiállítását. Később a sajtóban Dési-Huberért[14] álltam ki és a Magyarság[15] ezért elvtársnak nevezett és az állami szolgálatból való eltávolításomat követelte. Meg nem alkuvó, őszinte magatartásom mégis megbecsülést szerzett, miniszteri osztályfőnök lettem és külföldön is méltányolt tudományos munkásságomat egyet.[emi] m.[agán] tanári, majd c.[ímzetes] r.[end] k.[ívüli] professzor lettem. 1944 január elején, mikor a háborúból ki akartunk ugrani, az állam engem küldött ki, hogy Svájc nagy városaiban az utolsó 5 évtized festészeti remekeiből rendezzek magyar képzőművészeti kiállításokat.[16] Az akkori szégyenteljes hazai események ellenére is diadalra vittem a magyar művészet ügyét. Párizsba is meghívott a Louvre-képtár igazgatója kiállítás rendezésére. Úgy ott, a Sorbonne-on, mint másik egyetemeken, fontos intézményekben most is előadásokat tartottam festészetünk közismert mestereiről.

1948 márciusában hazajöttem, miután megakadályozták, hogy a kultuszminiszter által az ostrom után reám bízott kiállításokat Franciaországban, Belgiumban, Hollandiában és Skandináviában megrendezhessem. Azóta a kitelepítést is megjártam, de visszahoztak, hogy tudományosan dolgozhassam.

Azt hiszem, eleget harcoltam, végeztem a szívem szerint való művészet szolgálatában, így joggal teljesíthetem az eklektikus művészek méltatására a Munkaközösség által kiosztott feladatomat is. Sőt, „horribile dictu" most Hauszmann Alajossal kell a várépítkezés miatt foglalkoznom.[17] Viszont nem régen fejeztem be Szinyei rajzairól szóló hosszú tanulmányomat,[18] mely kompozícióinak eddig ismeretlen kialakulására vet fényt. Ezt a témát én választottam.

Tehát semmiképen sem szolgáltam rá arra a burkolt, lesujtó támadásra, amelyben részesítettél. Tekintélyemtől, rangomtól, címeimtől megfosztva mégis mindent megértek és Isten akaratának fogadok el.

Tisztelő híved

Ybl Ervin

VIII. József körút 67.

A helynév értelem szerint.
MTAKK Ms 4591/212.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

Ybl Ervin (1890–1965) művészettörténész. 1920–1948 között a VKM-ben dolgozott mint miniszteri titkár, majd osztálytanácsos. 1932-ben egyetemi magántanár lett az olasz szobrászat tárgyköréből. 1941–1943-ban a VKM III/2. (művészeti) ügyosztályán különböző elnevezésekkel ügyosztályvezető. Cikkei, kritikái 1925–1943 között elsősorban a Budapesti Szemle hasábjain, de több más folyóiratban (Művészet, Nouvelle Revue de Hongrie, Rádióújság stb.) jelentek meg. 1944–1948. IV.-ig hivatalos megbízással Svájcban volt. Hazatérése után a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályán dolgozott. Kitelepítették, majd visszaengedték Budapestre. Az 1950-es évek elejétől az Új Magyar Művészettörténeti Munkaközösség építésztörténeti csoportjában végzett kutatómunkát, majd a Művészettörténeti Dokumentációs Központ alrovatos alkalmazottja lett. A levélben utóbb említett tanulmányok mellett ekkor már készen volt „Ybl Miklós" c. monográfiája, amely 1956-ban a Képzőművészeti Kiadónál jelent meg.

[1] FL valószínűleg a Művészettörténeti Munkaközösség valamilyen ülésén szólalt fel a MTA Művészettörténeti Bizottsága elnökének minőségében.

[2] Petschacher Gusztáv (1844–1890) osztrák származású építész. 1873-tól Magyarországon élt és működött. Ybl róla írt tanulmánya „Petschacher Gusztáv építészete. Egy elfelejtett neorenaissance mester" címmel jelent meg. (Műv. tört. Munkaközösségének Évkönyve. 1952. 177–192.) Korábban is írt róla a Magyar Művészetben. (= 1932. 166–193.)

[3] Lechner Ödön (1845–1914) építész. Ybl a levélben FLnak a Magyar művészet c. könyvében Lechnerről megfogalmazott elismerésére utal.

[4] Személyes támadásról aligha lehetett szó. FL néhány hónappal korábban egy Tolnai Gábortól, a TMB titkárától kapott, 1952. XI. 5-én keltezett listára, amelynek alapján véleményt kellett mondania az „egyszerűsített úton", azaz disszertáció benyújtása nélkül megadandó kandidátusi fokozatra felterjesztettekről, Ybl neve után, (aki a jegyzéken „Ibl"-ként szerepelt), „si"-t, „igen"-t írt. (MTAKK Ms 4596/12.) A Művészettörténeti Bizottság ún. „rehabilitációs bizottsága is javasolta Yblnek a vita nélkül megadandó fokozatot. (MTA Lt. II. oszt. ir. 194/12.) A kandidátusi címet Ybl mindezek ellenére sem kapta meg ekkor, csak 1960. X. 22-én „A Robbiák szobrászata a reneszánsz művészet problematikájában" c. disszertációja alapján formálisan megrendezett vita után. (Műv. tört. Ért. 1961. 1. sz. 51–54.)

[5] Vass József (1877–1930) egyetemi tanár, katolikus pap, 1920–1921-ben közélelmezési, 1920–1922 között VKM, 1922–1930 között népjóléti miniszter volt.

[6] A felsoroltak közül Lyka Károly és Réti István már az 1910-es évek óta, a többiek a Lyka Károly nevéhez fűződő Képzőművészeti főiskolai reform során kerültek a tantestületbe. Lyka maga azt írja, hogy Haller István (1880–1964) VKM miniszter szólította fel az igazgatói poszt vállalására. Haller 1919. XI. 24. – 1920. XII. 16. között volt VKM miniszter. (Ld. Lyka: Festészetünk a két világháború között. Bp. 1956. 40–45., 96–97.)

[7] Gömbös Gyula (1886–1936) jobboldali politikus, 1929–1932 között hadügyminiszter, 1932. X. 1-től haláláig, 1936. X. 6-ig miniszterelnök.

[8] Ybl „Mégis szép volt az életem" c. kéziratos önéletrajzában (MTA MKI Adattár MDK-C-II-597) elmondja, hogy 1923-ban kitették a Képzőművészeti Tanács előadói posztjáról, majd Hóman Bá-

lint kultuszminisztersége idején áthelyezték a VKM VIII/3. Közalapítványi osztályára, ahol helyettes főnök lett. Később visszakerült a Művészeti ügyosztályhoz, ahol 1941-ben ügyosztályvezető, majd 1944-ben a három helyettes vezető egyike lett. Az említett években neve kimaradt a minisztériumi bizottságokból is, kivéve a szerzői jogi bizottságot.

[9] A Szinyei Merse Pál Társaság 1920–1949 között működő egyesület. Célja Szinyei emlékének ápolása és tehetséges fiatal művészek segélyezése utazási ösztöndíjak, jutalmak, kitüntetések révén. 1925-től kiadta a Magyar Művészet c. folyóiratot. Ld. 2107/6.

[10] Petrovics Elek (1873–1945) főként a 20. századi művészettel foglalkozó művészettörténész, 1914–1935 között a Szépművészeti Múzeum főigazgatója, a Szinyei Társaság egyik meghatározó egyénisége.

[11] Réti István (1872–1945) festő, a nagybányai művésztelep egyik vezetője, történetének megírója. Ld. 2166/1.

[12] A magyar művészet külföldi bemutatkozása a Szinyei Társaság rendezésében 1925-ben Londonban kezdődött. A siker hatására a belga közoktatási miniszter felkérte a Társaságot brüsszeli bemutatkozásra. A kiállítás Jeszenszky Sándor és Ybl Ervin rendezésében 1926. V-VI-ban volt nyitva, Ybl 1926. VI. 1-én előadást tartott Brüsszelben s a kiállításért belga kitüntetést is kapott.

[13] Említett önéletírásában Ybl csak annyit közöl, hogy Brüsszel után Hollandiába ment; a hágai kiállításról nincs említés a Magyar Művészetben közreadott híradásokban sem.

[14] Dési Huber Istvánról (1895–1944) Ybl a Budapesti Szemle képzőművészeti rovatában az Ernst Múzeum őszi tárlata kapcsán írt. (Bpi Szle 1938. 252. köt. 736. sz. 360–361.)

[15] A Magyarság 1920–1944 között megjelent szélsőjobboldali napilap volt. Az Ernst Múzeum őszi tárlatáról két alkalommal is megemlékezett (1938. XI. 9. 12. p. és XI. 10. 12. p.), Dési Hubert, ill. Yblt egyik sem említi. Ybl talán tévesen emlékezett, s az idézett cikk valamely más jobboldali lapban jelent meg.

[16] Ybl 1944-ben magyar képzőművészeti kiállításokat rendezett Bernben, Zürichben, Genfben, Bázelben, Neuchatelben és Locarnoban. (Ld. idézett önéletrajzában 401–422.) Bernben előadásokat is tartott. Cikke: „A mai magyar festészet és szobrászat svájci kiállítása." = Szépművészet, 1944. 3. sz. 88–100.

[17] Hauszmann Alajos (1847–1925) építész, műegyetemi tanár, az MTA tagja. Ybl ekkor monográfiát írt róla, amelynek elkészültét Dávid Katalin említi a Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve 1953. 680. A monográfia nem jelent meg, egy fejezete „A budai várpalota építése" címmel a Művészettörténeti Tanulmányok. A Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve 1953. Bp. (1954) 253–277. látott napvilágot.

[18] Ybl Ervin: „Szinyei Merse Pál rajzai." = Művészettörténeti Tanulmányok. A Művészettörténeti Munkaközösség Évkönyve 1953. Bp. (1954.) 321–375.

2168. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Amsterdam, 1953. VIII. 6.

Kedves barátom!

nagyon élvezzük az együttlétet hasonszőrű kedves régi barátokkal, és nagyon sokat emlegetünk Téged, kívánván egy találkozást! De legalább adj életjelt! Itt gyönyörű kiállítások: Velencei festők és Vincent.[1]

Szeretettel ölel

Magda Géza[2]

Boldogan együtt vagyunk és szeretettel gondolunk magára

Carlo[3] Perczel Erzsébet[4]

MTAKK Ms 4589/192.
Kézírás Vincent van Gogh Slaapkamer van v.Gogh te Arler feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. dr. Fülep Lajos Budapest II. Széher utca 16. Hongarije.
Révészné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] Van Goghra utal.
[2] Géza – Révész Géza ld. 2079/1.
[3] Carlo – Tolnay Károly.
[4] Perczel Erzsébet (1913–1993) textiltervező 1946–1962 között a Központi Dessinatura, 1962–1968 között a Pápai Textilgyár művészeti vezetője.

2169. KNER ZSUZSA – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1953. VIII. 31. előtt]

Kedves jó Professzor Úr!

elnézését kérem, hogy levélben zavarom, de tegnap az íróasztalomon keresgélve kezembe akadt egy levele[1] – ez adja a bátorságot hozzá. Ebben a levélben Apámról[2] ír Professzor Úr, másrészt felhatalmazott rá, hogy írhatok magunkról is. Sőt, itt őrzöm legutóbbi lapját, melyben reményt adott arra is, hogy egyszer eljön hozzánk. Sajnos, ezt hiába vártuk, de többször érdeklődtem Tápay Szabó Ciminél[3] és Kárpáti Aurélnál[4] Professzor úr után. Így tudom, mennyire el van foglalva.

Engedje meg, hogy előljáróban idézzek pár sort leveléből, mielőtt egy nagy kéréssel előjövök. „*Én* tudom, maguk mit vesztettek. Kora legnagyobb nyomdásza volt ő, nem csak nálunk, hanem a világon. De embernek is olyan nagyszerű volt." – Múltkoriban levelet kaptam Szablya Jánostól,[5] aki az Országos Magyar Iparművészeti Társulat történetéhez megkezdte az adatgyűjtést. Szegény Apunak írt, (nem tudta, hogy már nem él) aztán, felvilágosításaim után nekem, hogy írjam meg Róla mindazt, amit tudok. „Minden érdekel, aminek az elmondását fontosnak tartja" – írja. Professzor úr, aki annyira ismerte Őt, megérti, milyen nehéz feladat ez számomra. Nagyon kis pont vagyok ahoz, hogy elbíráljam, mi az, amit fontos Róla elmondani, akármilyen élő is bennem minden szava, amit Tőle hallottam. De még ezenkívül áll az is, hogy az utolsó években, amikor már felnőttként beszélhetett velem, olyan keveset voltam a közelében. Szablya sok kérdésére, mint pl. „mit tartott Ő a legjobb munkáinak", Mihály[7] tudna felelni, de én felelősséggel nem merek. Az jutott hát eszembe, megpróbálom összeszedni az életrajzi adatait, (ha nehéz lesz is, mert semmi forrásom nincs hozzá, minden elveszett *számomra* Gyomán) és megkérem olyan barátait, akik annyira ismerték Őt és a munkásságát, és akik nálam méltóbbak arra, hogy Róla írjanak, hogy legyenek segítségemre. Professzor Úr itt első helyen jutott eszembe, de nem mertem háborgatni, míg a véletlen nem adta a kezembe ezt a levelét. [Kihúzva: Nagyon megkérném hát, ha van ideje hozzá írjon nekem] Nagyon hálás volnék érte, ha időt tudna hozzá szakítani, hogy pár sorban leírja,[8] mi az, amit el kell Róla mondani. Az írásról úgy érzem, ezzel tartozom az Ő emlékének és azoknak is, akik még tanulni fognak az életéből. Hisz lassan 10 éve lesz, hogy nincs és még most is olyan sokan keresik fel külföldről, érdeklődve egy-egy cikke vagy előadása után. –

Nemrég értesültem arról a nagy gyászról, ami Professzor Urat érte orvos leánya halálával.[9] Nagyon fájdalmasan érintett engem is, mert 1947-ben, számomra felejthetetlen körülmények között megismerkedtem Vele. Kérem, engedje meg, hogy utólag legmélyebb együttérzésemet fejezzem ki.

Még egyszer kérve elnézését, szívességét előre is hálásan köszönöm

Kner Zsuzsa

A dátum FL 2170. sz. alatt közölt válasza alapján datálva.
Magántulajdonban.
Kézírásos fogalmazvány, nem az elküldött példány.
Budapestre írt levél.
Kner Zsuzsa (1921–1973) zongoratanár, Kner Imre leánya Haás Pál nyomdász, majd könyvkiadó felesége.

[1] FL levele a Flev. V. 1811. sz. jelent meg.
[2] Kner Imre (1890–1944–45?) nyomdász, könyvkiadó, FL egyik legközelebbi barátja.
[3] Tápay Szabó Gabriella (1902–1961) művészettörténész, kritikus, a Történeti Múzeum újkori osztályának vezetője.
[4] Kárpáti Aurél (1884–1963) író, kritikus, költő. FL főleg ifjúkorában volt vele rendszeres kapcsolatban.
[5] Szablya János (1880–1966) művészeti író, a Ganz-gyárban dolgozott mint a magyar gyáripar organizátora, kormányfőtanácsos. A Magyar Képzőművészeti és Iparművészeti Társulat ügyvezető elnöke, 1942-től elnöke. Az ötvenes években Ábrahámhegyen élt, 1960-ban kivándorolt az USA-ba.
[6] Szablya 1951–1957 között az 1885-ben alakult Magyar Iparművészeti Társulat (1908 óta Országos Iparművészeti Társulat) történetén dolgozott a Művészettörténeti Munkaközösség keretében. Dolgozata nem jelent meg. Anyaga az MKI Adattárában van.
[7] Kner Mihály (1923–1945) nyomdász, Kner Imre fia, Kner Zsuzsa öccse.
[8] FL utóbb a Kner Imre emlékére 1958. V. 22-én a Kossuth Klubban tartott esten tartott róla előadása. Nyomtatásban nem jelent meg. Élete utolsó évében „A könyv nagy művésze. Egy kötetnyi válogatás Kner Imre levelezéséből." címmel írt a kiadványról a Magyar Nemzet 1970. I. 4. számában. „A könyv mestere. Kner Imre levelezése korának költőivel, íróival, művészeivel, tudósaival. A bevezetőt írta Ortutay Gyula." Bp. 1969. Magyar Helikon A FL könyvtárában levő két példány egyikében a címlapot követő lapon a következő nyomtatott ajánlás olvasható: „Ezt a könyvet a Gyomai Kner Nyomda dolgozói tiszteletük jeléül FÜLEP LAJOS részére készítették, a hazai könyvnyomtatás ötszázesztendős évfordulója alkalmából." (Könyvtári száma 6964. sz.)
[9] Fülep Veronika (1918–1950) FL első házasságából származó ifjabb, orvos-leánya.

2170. FÜLEP LAJOS – KNER ZSUZSÁNAK

Bp. 1953. VIII. 31.

Kedves Zsuzsa,

úgy gondolom, levelezés helyett beszélni kellene a tervről.[1] Akár én bemennék Magához, akár kijönne egyszer hozzám. Kérem, hívjon föl telefonon, majd megállapodunk, mert enynyire előre nem tudok időt mondani. Tel.[efon]: 364–308, reggel 7–8; d.[él]u.[tán] 4-től.

Szívből üdvözli

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Haás Pálné H. IX. Lónyay u. 7. I. 25.a.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II. Széher-út 16.
Kner Zsuzsa ld. 2169. sz.

[1] Ld. az előző levelet.

2171. FÜLEP LAJOS – I. TÓTH ZOLTÁNNAK

Bp. 1953. IX. 24.

Tóth Zoltán professzor
a Történettudományi Kar Dékánja
Budapest

A vezetésem alatt álló intézet tagjai között két olyan, jelenleg harmadéves hallgató van, akiknek sem előmenetele, sem általános magatartása nem biztat azzal, hogy népi demokráciánk alkalmas és megbízható szakembereket nyer bennük. A kérdéses hallgatók: Szabó Béla és Kálmán Berta, mindkettő munkáskáder, az egyik szakérettségis, mégsem ébredt fel bennük az a felelősségérzés és komolyság, ami ezek után várható lett volna. Így ahelyett, hogy példát mutattak volna a többi tanulónak, szinte destruáló hatást gyakoroltak azzal, hogy minimális tudással, hanyag magatartással, fiatalos önhittséggel kezelték tanulmányaikat.

Mindkettejük ellen jelenleg fegyelmi folyik (beszámolók elmaradása miatt). Azonban nem fegyelmi úton gondolom őket eltávolítani, ez mindenképpen helytelen lenne, hanem eltanácsolni őket olyan pályára, ahol jobban és nyilván könnyebben megállnák helyüket. Szabó Béla jól rajzol és dolgozott már mint műszaki rajzoló, bizonyára találunk Kálmán Berta számára is állást. Mindkettő elhelyezéséhez szívesen nyújtunk segítséget.

Fülep Lajos
tanszékvezető

ELTE Lt. Dékáni Hiv. ir. 143/1953.
Gépirat Eötvös Loránd Tudományegyetem Művészettörténeti Intézete Budapest, VIII. Trefort-utca 8. Telefon: 338-795 feliratú levélpapíron. A címzés a levél elején. A ( ) közötti szavak kézzel a margón.

I. Tóth Zoltán (1911–1956. X. 25.) történész, egyetemi tanár, az MTA lev. tagja. 1953-tól az ELTE Népi demokratikus országok története tanszékének vezetője. Dékáni minőségében járt 1956. X. 25-én a Parlament közelében, ahol agyonlőtték.

A levél mellett Zádor Anna jelentése a két hallgatóval kapcsolatos problémák részleteiről. Rajta I. Tóth dékán 1953. X. 15-i kelettel Kékes Andor tanulmányi osztály vezető véleményét kéri az ügyről. Alatta ismeretlen kézzel aláíratlan: „Utána a DISz vizsgálja meg." Alatta: „Kékes fegyelmi elrendelését javasolja X. 16." Erre reagált FL levele. Kálmán Berta további sorsa nem ismeretes. Szabó Béla utóbb a Művelődésügyi Minisztériumban dolgozott. Ld. még 2134/11–12.

2172. FÜLEP LAJOS – KERÉNYI KÁROLYNAK

[Bp.] 1953. X. 13.

Kedves Károlyom,

megkaptam a külön-nyomatot,[1] nagyon örülök neki, nagyon köszönöm, de nagyon hiányoltam, hogy sose kapok egy kis tájékoztatást hogylétetekről, munkádról etc. Valahol angol hirdetésből láttam, hogy megjelentél ott is,[2] remélem, folytatódik és anyagilag is használ. Ami engem illet, meg vagyok a régi állapotban, dolgozom, de rettentő kellene egy kis Italia. Ti talán most is ott vagytok, vagy hamarosan ott lesztek. Carlotól[3] augusztusban pár sor Révészékkel,[4] egyébként mit se tudok róla.

Szeretettel ölel mindnyájatokat

Lajos

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Prof. K. Kerényi Pontebrolla, pr. Locarno Schweiz-Suisse
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Bevor der Religion. = Proceedings of the XIth International Congress of Philosophy Brussels, 1953. VIII. 20–26. Amsterdam, 1953.
[2] Talán a The Gods of the Greeks. London, 1951. Norman Cameron c. kötetről van szó.
[3] Carlo – Tolmay Károly
[4] Ld. 2079/1., ill. 2168.

2173. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1953. X. 26.

Kedves Tanító Úr,

ma, hétfőn érkezett 23-i levele.[1] Nyomban válaszolok. És arra kérem, ha akármilyen röviden, *lehetőleg postafordultával* válaszoljon, mert van 1-2 dolog, amit mielőbb tudnom kellene.

1.) Mivel úgy tudom, mindennap iskolában van, tudnom kellene, *melyik az alkalmas nap*, t.i. olyan, amikor találkozás[2] lehetséges – csak szombat, vasárnap, vagy másik nap is? és ha szombat, hány órától? ez az amit különösen hamar kell tudnom, hogy diszponálhassak.

2.) Ráczcal[3] közlöm a pálinka árát – ha a chauffeurök drágállják, nem tudom, érdemes-e menni azért az 5-10 literért, amennyit én vennék, annyit postán is el lehet küldeni.

3.) Ha megyek, lehet, hogy Bernáth Aurél festő barátom velem jön.[4] Ha igen, érkezését jelző táviratban ezt is közlöm. Ha nem közlöm, egyedül megyek. Szigorú kikötés: ne legyen bankett!!

4.) Mivel levél érkezési ideje bizonytalan, idejében *táviratozni* fogok. Nem tudom, az a rész még Várkonyhoz vagy már Pécsváradhoz tartozik-e. Tehát hogy címezzem? és jobb-e xp vagy úgy is kiviszik?

5.) lehetséges, hogy ezúttal is beszaladok Pécsre, de akkor úgy, hogy *Várkony előtt* oda megyek. A táviratban közlöm érkezésem valószínű idejét, aszerint, hogy előbb megyek-e Pécsre vagy nem. (Pécsett egy óra.)

6.) Ha olyan várkonyiak, akikkel szívesen találkoznék (Szép János etc.) még ott dolgoznak a hídnál, kérem, közölje velük föltehető arra haladásom idejét – én majd ott lassítok, ők pedig adjanak valamilyen jelt, különben nem tudom, ott vannak-e. Szeretnék velük legalább pár szót váltani.

Persze, lehet, hogy ez a hosszú firka hiábavaló, s nem lesz semmi a menetelemből – mégis meg kellett írnom és kérem a gyors választ, mert hátha mégis lesz. Az időtől függ és attól, érdemes-e kocsival menni. Most itt nagyon szép az idő, de persze, máról holnapra megbomolhat.

Úgy volna jó, hogy ha megyek, az aszalt szilvát is elhozhassam. Indulási időig tehát jó volna Magyaréknak odahozniuk. (Úgy gondolom, 5 tájban indulnánk – előtte gesztenyésbe és a síkra.)

A remélhető közeli viszontlátásig mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Császár János X. 21-i levelének gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
[2] FL és Bernáth Aurél 1953. XI. 22-én akadémiai autón járt Zengővárkonyban. (Bernáth Mária közlése.)
[3] Akadémiai sofőr.
[4] Ld. a 2. sz. jegyzetet.

2174. AKADÉMIAI KIADÓ – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1953. XI. 10.

Fülep Lajos elvt.[árs]
Széher út 16.

Csatoltan küldjük Garas: Magyarország falfestészete [!] c. kiadványának 1-től 203-ig tördelt levonatát és kérjük, hogy az ütemterv szerint mielőbb imprimálva vállalatunkhoz visszajuttatni szíveskedjék.

Elvtársi üdvözlettel

Tóth Gy. (?)
műszaki osztály

MTAKK Ms 4596/51.
Akadémiai Kiadó Budapest V. Alkotmány u. 21. feliratú stencilezett lap ceruzaírással kitöltve és aláírva.
Előzményét ld. 2139. sz.

2175. RÉVÉSZ GÉZA ÉS RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Amsterdam, 1953. XI. 10.

Kedves Lajos,

azt írod, hogy leveledre nem feleltünk. De igen, csak minden olyan lassan megy. Levelezőlapodat[1] csak tegnapelőtt kaptuk meg. Rólunk: én egészséges vagyok. Magda vitálisabb, mint valaha. Mindketten dolgozunk és publikálunk. Juca[2] férjével és két remek gyerekével jól van. Dolgozik szépen. Ha valami értelmeset írok, elküldöm neked.[3] Magda természetesen. Most átadom a szót Magdának.

Ölel régi és dec.[ember] 9-én 75 éves barátod

Géza

Megemlítem, hogy B.[enedetto] Croce[4] genieelméletemet az egyetlen helyes útnak tartotta és 100 évi tespedés után az első jelentős lépésnek.

Egyúttal 50 éves doktor![5] Rémes, hogy múlik az idő, ugy-e?

Kedves barátom!

két kártyádat kaptuk meg, de csak legújabban. Persze nagyon örülünk nekik, de oly rövidek és kevésről világosítanak fel. De olvastuk egy előadásodat[6] az Akadémián, amely kitűnő volt, nekem külön élvezet *jó magyarsággal* írt okos dolgot olvasni. Sajnos az én új *Torony* könyvem[7] *német*, mert a kiadó csak így akarta, de persze jobb mint holland, mivel igen kis publikum van. Elküldöm, amint megjelenik, állítólag *e hónapban*, ezzel már hiteget a kiadó május óta. De a fő, hogy jó kiadó és szépen csinálja. A „Lagerhäuser"[8] is *második* kiadásban jön ugyanakkor. Az arckép–önarckép[9] talán tavasszal, de arra még nincs kiadó egyelőre. Túl *drágák* az illusztrált könyvek, a kiadók reszketnek a költségektől!

Ősszel voltam 3 hétig Délolaszországban, *húsz* év után viszontláthattam Paestumot, a nápolyi múzeumot, a rendkívül kibővült és remekül rekonstruált új ásatásokat Pompeji, Herculanum, Bajae, Cumae stb. Visszafelé Róma a legújabb *csodálatosan* szép építészeti nagystílű változásokkal, új állomás,[10] áttörés a S.[an] Pietrohoz,[11] belső rendezések, új házak stb. Legremekebb volt a Museo delle Terme[12] új felállítása és renoválása, ilyent sehol sem látni. A görögök legalább 50%-kal emelkedtek szépségben, hatásban és az eredeti szellem megmentésében. Most látja az ember, hogy az egész világon milyen gyalázatosan vannak elhelyezve és szépségük ellen míly súlyos vétkeket követnek el. Az új Paestumi muzeum[13] (legújabb ásatások számára) szintén elsőrangú. Folyton nap és *nyári* meleg volt (október eleje). Most meg kell szokni megint az Észak szürkeségét. Ugye írsz hamar?

A könyvet rögtön el fogom küldeni. De ne várj arra és írj mindenről!

Sokszor ölel

Magda

MTAKK Ms 4589/178.
Kézírás Psychologisch Laboratorium der Universiteit van Amsterdam feliratú levélpapíron.
Budapestre írt levél.
Révész Géza és Révészné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] FL ez idő tájt írt levelei és lapjai nem maradtak fenn vagy nem kerültek Révész Géza hagyatékával az MTAKK-ba.

[2] Juca – leányuk, Révész Júlia szobrász.

[3] Révész legközelebb elküldött műve: Psicologia della musica. Firenze, 1954. „26. X. 1954. Fülep Lajos barátomnak Géza" dedikációval.

[4] Croce, Benedetto (1866–1952) olasz filozófus, esztéta. – Benedetto Croce 1952. VII. 18-i keltezésű Quaderni della Critica Diretti da B. Croce fejlécű levelezőlapján írta meg véleményét Révész munkáiról. Az eredeti olasz nyelvű lap is megvan (MTAKK Ms 5550/713.), de a bélyeggel együtt a lapnak mintegy negyedrészét durván leszakították, így a szöveg erősen megcsonkult. Révész azonban úgy látszik nem vagy csak kevéssé értett olaszul, s valaki franciára fordította és legépelte számára a lap szövegét. A levél így hangzik: „Cher Monsieur, L'envoi de vos brochures m'a été très agréable; mais j'ai avant tout lu celle qui traite de l'Expression comme oeuvre géniale, qui ouvre la voie à introduire dans l'interprétation de l'Art et du langage, qui invite à employer des instruments plus fins que ne sont ceux de l'ancienne analyse qualitative, et ce sont en réalité les mêmes que la philosophie essaie vainement depuis plus d'un siècle sous les noms de synthèse a priori, de dialectique et autres, grands dons qui exigent un aussi grand courage des savants (chercheurs). Il arrive un moment où nous apercevons qu'il faut quelque chose de plus énergique et de plus personnel qui se trouve dans les méthodes souvent combattues et repoussées. Je lirai vos autres oeuvres, que vous m'avez données et, en attendant croyez-moi (avec estime et voeux) votre B.[enedetto] C.[roce].

Eszereint Révész nem legfrissebb kötetét, az 1952-ben megjelent Talent und Genie. [Bern], ill. hollandul Talent en Genie (Leiden), hanem több kisebb tanulmányát küldte el Crocenak.

[5] Révész nem sokkal ezután, XII. 23-án írt (2182. sz.) levele mellett elküldte FL-nak másolatban a Bayerische Akademie der Wissenschaften München, 1953. XII. 9-én kelt üdvözlő levelét 75. születésnapja és doktorátusának 50. évfordulója alkalmával, a gépiratra kézzel ráírva: „Szervusz Géza" (MTAKK Ms 4589/194.)

[6] Az Izsó-különnyomatra utal. Ld. é 2153/4.

[7] Magda Révész-Alexander: Der Turm als Symbol und Erlebnis. Haag, 1953. Martinus Nyjhoff kiadói prospektusát küldte el. Hátlapján szöveges ismertetés, képes felén kézírással: „Ha ezt megkaptad, írj rögtön, akkor küldöm a könyvet magát. Magda." (MTAKK Ms 4589/193.) A kötet a következő dedikációval került FL könyvtárába: „Amsterdam, I. 1954. Fülep Lajosnak szeretettel Magda."

[8] Die alten Lagerhäuser Amsterdams. Eine Kunstgeschichtliche Studie. Első kiadása Hágában 1928-ban, a második bővített kiadás ugyanott 1954-ben jelent meg. FL könyvtárában nem volt meg.

[9] Arckép–önarckép – Révészné Alexander Magda ilyen című kötetét nem találtam, talán kisebb tanulmányról van szó.

[10] A Termini pályaudvar 1950–1953 között épült, építője Monuori.

[11] Az 1929-es lateráni egyezmény rögzítette a Vatikán és az olasz állam közötti kiegyezést, ezután épült meg a Szent Péter térre vezető Via della Conciliazione, amely két korábbi borgobeli utca helyén épült.

[12] A Museo delle Terme a római nemzeti múzeum, egyebek mellett az 1870 óta ásatásokból előkerült műtárgyakat őrzi és mutatja be.

[13] Az új paestumi ásatásokról és múzeumról Kerényi Károly többször írt. Ld. 2226/13.

2176. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1953. XI. 16.

Kedves Tanító Úr,

ha az idő megmarad ilyennek, *vasárnap 22.-én* megyek, vagy Bernáth-tal,[1] vagy mással, vagy egyedül. De mivel az időn kívül más akadály is lehet, ez a bejelentésem csak akkor

érvényes, ha még táviratozok is; ha nem táviratozok, azt jelenti, hogy nem tudok menni. Ezúttal Pécsre nem szándékszom, úgy hogy 10 és 11 közt érek oda. Érkezés után nyomban ki a gesztenyésbe, végig rajta, s ha még lehet, át a kis gesztenyésbe is, Joóékéba is. Úgy hogy jó későn mennék ebédre. Mivel az idő rövid, nem megyek el senkihez, meg kellene azonban mondani annak a néhánynak, aki találkozni akar velem, hogy jöjjön oda ½ 4-re. Ennek elintézésére már most megkérem. (Bognárékat, Kócsidiékat, Magyarékat, Szépéket gondolom.) Az aszalt szilvát is oda hozhatnák, 20 kg-t gondoltam. A másiknak dame-jeanne-t viszek.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Császár János tanító Zengővárkony u.p. Pécsvárad Baranya megye.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Ld. 2173/4.

2177. YBL ERVIN – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1953. XI. 18.

Kedves Professzor Uram!

Engedd meg, hogy mint Izsó Miklós művészete legkitűnőbb ismerőjéhez, egy kérdéssel forduljak Hozzád.

Gondolt-e Izsó arra, hogy a Búsuló juhászt valahol az alföldön monumentálisabb formában felállítja? Nem Feszl Frigyes[1] volt ennek az eszmének a fölvetője? Bizonyítékom van arra, hogy ez a kérdés fölmerült.

Szíves válaszodat[2] kérve őszintén üdvözöl igaz híved

Ybl Ervin

Budapest VIII. József körút 67.
Bocsáss meg a gyalázatos tintáért, [...] nem kapni mást, sem rendes levélpapirost.

A helynév a szöveg alapján.
MTAKK Ms 4591/213.
Kézírás vonalas irkalapon.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi professzor úrnak Budapest II. Széher út 16.
Ybl Ervin ld. 2167. sz.
Az utóiratban lévő [...] olvashatatlan szót helyettesít.

[1] Feszl Frigyes (1821–1884) romantikus építész. Ybl Ervin: Izsó és Feszl. (Feszl gouache az OL-ban, életnagyságú Búsuló juhász-szobor az Alföldön. = Műv. tört. Ért. 1956. 2–3. sz. 175–176.)
[2] FL válasza nem maradt fenn.

2178. FÜLEP LAJOS – ERDEY-GRÚZ TIBORNAK

Bp. 1953. XI. 19.

Miniszter Elvtárs!

Az egyetemi Művészettörténeti Intézet[1] ügyében rövid bejelentést teszek.

Az átköltözés[2] idején olyan helyiségeket szántak és ígértek nekünk, amikben – ha szűkösen is – valahogy elfértünk volna. Időközben kiderült, hogy a nekünk legfontosabb helyiséget nem kaphatjuk meg, aminek következtében hallgatóinknak nincs helyük, ahol olvassanak, dolgozzanak, kiszorulnak a folyosóra. Minden más vélekedéssel szemben meg kell mondanom, hogy a mi szakunk nem kis szak – mert nem kis szak az, amelyiknek 14.000 kötetnyi könyvtára, 9.000 fényképe, 15.000 diapozitívje és most is 42 rendes, 15 redukált órájú (esti) hallgatója és két aspiránsa[3] van, s amelynek hallgatói a növekvő szükséglet szerint előreláthatóan szaporodni fognak. Az eredményes tanulás eszközei tehát megvannak, de használatuknak föltételei hiányoznak. A mi könyveink jelentékeny része folio, nem vihető haza, de nem vihetők a fényképek se – ha az intézetben nem használhatják őket, olyan, mintha nem is volnának. A természettudósnak mondom: úgy vagyunk, mint egy jól felszerelt fizikai vagy kémiai intézet, – a felszerelés használatának lehetősége nélkül. Így eredményesen, felelősen tanítani nem lehet.

Nem kérek látatlanba semmiféle intézkedést. Csak egyet kérek: szíveskedjék egy kisbizottságot kiküldeni, amely győződjön meg, minden úgy van-e, amint írom, s ne legyen másra gondja, mint a hallgatók érdekére és javára, tehát eleve lemondok magamra nézve minden igényről.

Fülep Lajos

Gépírásos másolat, rajta: ELTE Történettudományi Karának Művészettörténeti Intézete. Budapestre írt levél.
Erdey-Grúz Tibor ld. 2128/2. Itt mint az első Nagy Imre-kormány oktatásügyi minisztere (1953. VII. 4. – 1956. XII. 31.) szerepel címzettként.

[1] Ld. 2075/3.
[2] Az ELTE Bölcsészettudományi Kara az 1952/1953. tanév folyamán költözött át a Múzeum-körútról a Váci-utcai volt Piarista rendház és gimnázium épületébe.
[3] Németh Lajosra (ld. 2218. sz.) és Körner Évára (ld. 2225/11.) utal.

2179. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Princeton, N.[ew]J.[ersey] 1953. XI. 20.

Kedves Lodovico:

Szép és boldog karácsonyt és új esztendőt kívánok szívből! Vol.[ume] IV.[1] még nem jelent meg; nyomdában és kb. márciusban lesz kész. Azt tudja, hogy őszintén örülnék annak, ha éppen maga csinálná meg az Erasmus cikket,[2] de kártyája[3] hangjából és tartalmából arra következtetek, hogy Maga nem akarja megírni: minden kötet után újra megígérte, hogy ír, és soha sem írt. Tehát magára bízom a döntést.

Öleli

Carlo

Máli[4] üdvözli

Az évszám postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/83.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Professor Dr Fülep Lajos II. Széher út 16. Budapest Hungary
Feladó: Charles Tolnay 293, Nassau Str. Princeton N.J.

[1] Ld. 2096/5.
[2] Ld. 2103/5., ill. 2092/3.
[3] A lap nem ismeretes.
[4] Ld. 2107/7.

2180. FÜLEP LAJOS – FODOR ANDRÁSNAK

Bp. 1953. XI. 27.

Kedves Andris

arra gondolok, hátha előbb akar írni Colinnak,[1] mint találkozunk, közlöm hát a könyv részletes adatait.

Gómez de la Serna, R.: Goya (Colección Austral) ára 5 shilling 6 d.[2] hirdeti: The Dolphin Book Co.[mpany] l[imi]t[e]d.

14, Fyfield Road, Oxford.

Valószínű, hogy Londonban is kapható valahol, de legegyszerűbb talán lev.[elező]lapon megrendelnie. Írja meg, hogy *spanyol* könyv.

Üdv!

F.[ülep] L.[ajos]

Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Fodor András tanár H. XII. Városmajor u. 48.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Mason, Colin (1924–1971) zenekritikus. Bartókról készült könyvet írni, ezért angliai professzora, Gerald Abraham arra biztatta, tanuljon meg magyarul. 1947 decemberében egyéves magyar állami ösztöndíjjal érkezett Budapestre, szállást és ellátást az Eötvös Kollégiumban kapott. A Zeneakadémián Szervánszky Endrétől zeneszerzést tanult. Ittléte alatt cikkeket, tanulmányokat publikált magyar és külföldi szaklapokba, rádióelőadásokat tartott. Búcsúelőadása 1949. VII. 9-én volt. Angliába visszatérve tanított és újságíróskodott, 1951-ben a Manchester Guardian zenekritikusának hívták meg, 1961-ben a Guardian londoni vezető kritikusa lett, 1962-ben a Boosey and Hawkes zeneműkiadó Tempo c. folyóiratának szerkesztője és 1964–1968 között a Macnaghten Concerts rendezője is volt.

FL az Eötvös Kollégiumban ismerte meg, közelebbi kapcsolat azután alakult ki közöttük, hogy a szintén Eötvös kollegista Fodor András 1948 őszén összebarátkozott Masonnal s megismertette baráti körével is. Mason olykor részt vett a FL által szervezett műgyűjteményekben tett látogatások egynémelyikén. Kapcsolata Magyarországgal hazatérése után is megmaradt, 1954-ben, 1956-ban, 1958-ban és 1960-ban is visszatért Budapestre, többnyire zenei fesztiválok vendégeként, de szomszédos országokban jártában megánemberként is több alkalommal meglátogatta Fodor Andrást, s ilyenkor minden alkalommal felkereste FL-t is. FL Fodor András révén rendszeresen hírt hallott Mason életéről és munkájáról, mert Fodor a neki írt leveleket legtöbbször felolvasta a FLnál tett lá-

togatások során. FL különösen méltányolta Mason kitűnő magyarsággal írt leveleit. Fodor András is többször volt Mason vendége Angliában, 1970 októberében ott érte FL halálhíre is. Ld. Fodor András: Kettős rekviem. (Fülep Lajos és Colin Mason emlékére.) Bp. 1972. Szépirodalmi K.

[2] Az itt leírt kötet később megvolt FL könyvtárában.

2181. BÁRCZAY GYULA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1953. XII. 15.

Kedves Segítőm!

Bocsánatot kérek a különös megszólításért, de nem írhattam mást, mivel nem tudom, hogy kinek szól ez a levél.

Most van egy éve annak, hogy minden hónap elején megkaptam 300 forintos küldeményét,[1] s most szeretném felhasználni az alkalmat, hogy legalább így levélben megköszönjem jóságát és hálámat azzal szeretném kifejezni, hogy beszámolok arról – mire használtam fel segítségét.

Bizonyára hallotta már Keresztury Máriától,[2] hogy szüleim sajnos nagyon nehéz körülmények között élnek. Édesapám súlyos beteg, dolgozni nem tud. Két húgom van, a fiatalabbik még csak 12 éves, az idősebbik 19, ő tartja el a családot. Semmiféle képzettsége sincs, – a kitelepítés félbeszakította tanulmányait –, s így az ő keresete nem elég ahhoz, hogy 4-en megéljenek belőle. nagyon sok gondot okozott nekem az, hogy nem tudtam őket eléggé segíteni. A tanulás mellett képtelen voltam annyit keresni, hogy magamat eltartsam és még haza is küldjek. Nem tudom mi lett volna, ha tavaly december óta nem kapom segítségét. Azóta már egészen biztos nem tanulhatnék, de még, ha a theológián lennék is, komoly tanulásra nem lenne időm. Így azonban az anyagi gondok nem zavarnak munkámban, teljes erőmet a tanulásra fordíthatom és szüleimnek is tudok segíteni.

A kötelező tárgyakból félévkor és évvégén is jól vizsgáztam. A III. év után következő alapvizsgát – az évfolyamból egyedül – kitűnő eredménnyel tettem le. De, ha csak azt tanulnám amit kell, jóformán semmit sem végeznék. Most és így azonban van időm másra is. Az elmúlt iskolai évben főként a bibliai tárgyakkal foglalkoztam, hogy a további studiumokhoz alapot szerezzek. Emellett állandóan tanulmányoztam Augustinus[3] írásait. Egy volt pataki tanárom adta először Augustinust a kezembe, ő biztatott a vele való foglalkozásra. Külföldön, különösen az utóbbi évtizedekben olyan nagy figyelmet fordítanak Augustinusra, hogy úgy érzem, munkámmal talán valamikor majd hiányt pótolhatok a magyar theologiában.

A kötelező munkákon kívül több hosszabb dolgozatot írtam a múlt évben, így: Augustinus történet-filozófiája, Ezsdrás-Nehemiás kora, néhány ó babiloni és perzsa írás forráskritikai tanulmánya, és megnyertem egy 1000 forintos pályadíjat „Kálvin szociális tanításai" címen.[4]

Ebben az iskolai évben Augustinuson kívül már csak etikával foglalkoztam. A theologiai disciplinák közül ez a tárgy érdekel legjobban. A legújabb és legjobbnak tartott külföldi theológusok munkáiból igyekeztem alapvető ismereteket szerezni. Olvastam Brunner,[5]

Soe,[6] Bonhoeffer,[7] Müller,[8] Niebuhr[9] etikáját és Barth dogmatikájának[10] néhány etikus természetű fejezetét. Két nagyobb dolgozatot írtam: „Augustinus tanítása a Szentlélekről" és „Nyikoláj metropolita az igehirdető". Ez utóbbinak egy része nyomtatásban is megjelent. (Református Egyház 1953. nov.[ember] 1. szám)[11] Sokat olvastam angolul és németül s még ebben az évben teljesebbé szeretném tenni eddig meglehetősen kevés francia tudásomat. A latint – már csak Augustinus miatt is, állandóan gyakorlom.

Mindezeket szerettem volna szóban elmondani, és bár Keresztury Máriától úgy tudom, hogy ezt egyelőre nem kívánja, mégis arra kérem, hogyha egyszer lehetséges lenne, adjon rá alkalmat, hogy személyesen köszönjem meg segítségét. Természetesen ezt csak akkor kérem, ha semmi külső vagy belső akadálya sem lesz.

Mégegyszer nagyon megköszönve segítségét, igyekezni fogok munkámmal továbbra is megérdemelni jóindulatát.

Tisztelettel

Bárczay Gyula

MTAKK Ms 4585/77.
Kézírás.
Címzés (idegen kézzel): Fülep Lajosnak Bp. Széher út 16. Vélhetően Keresztury Dezsőné írása.

Bárczay Gyula (szül. 1931) Sárospatakon, majd 1951 őszétől a budapesti teológián tanult. 1955 őszén a Rendszeres teológia tanszéken lett tanársegéd, mellette több alkalommal lelkészként is szolgált Budapest-környéki falvakban. Itthon megjelent műve Bárczay Gyula – Victor János: Vallásbölcselet c. kötetben a Bevezetés a vallásfilozófiába c. rész. (Bp. 1956.) 1957. I-ben egy irat szerint (Dunamell. Ref. Ek. Lt. Ppi hiv. ir. 148/1957.) ösztöndíjjal Svájcban volt. Bázelben Karl Barthnál doktorált, 1960-tól lelkészként szolgált Svájcban. Az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem alapítója. E szervezet kiadásában látott napvilágot Bárczay Gyula – Sakrausky Oskar – Vass György: Nemzetiségi kisebbség – kisebbségi egyház c. műve. Bern, 1973.

[1] FL Keresztury Mária útján 1952–1955 között névtelenül havi 300 forintot küldött Bárczaynak. A feladóvevények MTAKK Ms 4597/281–476.
[2] Kereszturyné Seiber Mária (1914–1975) orgonistaként diplomázott a Zeneakadémián. FL Keresztury Dezső feleségeként ismerte meg.
[3] Augustinus Aurelius (354–430) hippoi püspök, egyházatya.
[4] A Dunamell. Ref. Ek. Lt. őriz egy doboznyit Bárczay Gyula írásaiból. (C/110) Az itt felsorolt tanulmányokhoz hasonló témájú írásai I., ill. V. éves korából maradtak fenn: Augustinus és a megismerés, ill. Augustinus tanítása a szentlélekről, valamint a 11. jegyzetben leírt nyomtatásban megjelent tanulmány.
[5] Brunner, Emil: Das Gebot und die Ordnungen. Entwurf einer protestanti-theologischen Ethik. Tübingen, 1933. vagy u.ő: Das Grundproblem der Ethik. Zürich, 1931.
[6] Soe, Niels Hansen: Christliche Ethik. Ein Lehrbuch. München, 1949.
[7] Bonhoeffer, Dietrich: Ethik. München, 1949.
[8] Müller, Alfred Dedo: Ethik. Der evangelische Weg der Verwirklichung des Geistes. Berlin, 1937.
[9] Niebuhr, Reinhold: An Interpretation of Christian Ethics. New York – London, 1935.
[10] Barth, Karl: Dogmatik im Grundiss. Zoöllikon, 1947.
[11] Református Egyház. A Magyarországi Református Egyház hivatalos lapja. 1953. V. évf. 21. sz. XI. 1. 18–22. Aláírása: Bárczay Gyula IV. é. th.

2182. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

[Amsterdam, 1953. XII. 23.]

Ha ezt[1] megkaptad írj rögtön, akkor küldöm a könyvet magát!

Magda

Hely és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4589/193.
Kézírás M. Révész–Alexander: Der Turm als Symbol und Erlebnis c. könyvének kiadói prospektusán Révészné Alexander Magda ld. 2079/1.
Ugyanebben a borítékban Révész Géza dedikált küldeménye. Ld. 2175/5.

[1] Ld. 2175/7.

2183. FÜLEP LAJOS – LYKA KÁROLYNAK

Bp. 1953. XII. 30.

Kedves Károly bátyám,

személyesen akartam jókívánni az ünnep és az esztendő fordulása alkalmából, de Bernáth Aurállal és Zádor Annával szándékoztam menni,[1] s mivel Aurel lánya[2] beteg, vártam, nem szóltam neki – így a menetel elhalasztódik, s épen ezt akarom bejelenteni, hogy amikor lehet, tesszük tiszteletünket, ha nem leszünk alkalmatlanok.

Ha valami miatt – egészségi állapot etc. – mostanában alkalmatlan, egy sornyi értesítést kérnék; ha nincs akadály, ne fáradj az írással.

Addig is minden jót kívánok, igaz tisztelettel és szeretettel

Fülep Lajos

OSzK Kézirattár Fond 65/206. 8. sz.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lyka Károly professzor úrnak H. XII. Béla király útja 17.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Az évek során máskor is előfordulhatott hármasban való látogatás Lyka Károlynál. Bernáth Aurél Lyka Károlynak írt 1956. IV. 25-i levelében ez olvasható: „Úgy volt, hogy a héten Füleppel és Zádor Annával felmegyünk Hozzád. Elfoglaltságom miatt azonban ez a találkozás kissé eltolódik, kb. 10 nappal."

[2] Bernáth Mária (szül. 1935) ekkor egyetemi hallgató, utóbb művészettörténész. a Művészettörténeti Dokumentációs Központ, majd az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet munkatársa.

2184. KERÉNYI KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Ponte Brolla, 1953. XII. 31.

Kedves Lajosom,

íme mégsem múlik el ez az év, hogy ne írnék Neked. Ajánlott levelező lapodból[1] azt a reményt merítettem, hogy ez a levelem ajánlva szintén meg fog érkezni, ahogy a „Bevor"[2] különnyomata megérkezett.

Hányszor írtunk Neked – hiszen annyiszor gondolunk Rád – legutóbb Olaszországból vagy kétszer, mondván: „Ha a svájci pósta olyan mizerábilis, hogy nem kapod meg soha, amit egyszerűen felad az ember, hátha az olasz jobb lesz..." Semmi sem lett jobb, amint láthatod, de talán rosszabb sem lett. Sok szó helyett idecsatolom azt a legutolsó prospektust,[3] amivel svájci kiadóm lepett meg karácsonyra. Még nem vontam kérdőre, mert 70. születésnapját ünnepli épen a jó Bródy Dániel,[4] de azt hiszem, hogy a „Stunden in Griechenland"[5] kritikái alapján tett meg költőnek. Azt sem tudom, hogy ez a könyvecském eljutott-e Magyarországra, a családomon túl is. Okvetlenül írd meg, hogy küldhessek Neked belőle, épígy a „Jungfrau und Mutter der griech.[ischen] Religion"-ból[6] (Pallas Athene tanulmány az Albae Vigiliae-ben).

Ebben az évben az „Apollon"[7] jelenik meg új kiadásban német kiadónál (Eugen Diederich, most Düsseldorfban) s ezzel kapcsolatban írnak mostanában ilyeneket: „Der Verfasser gehört zu den wenigen grossen Europäern und Humanisten". „Je länger ich mich mit K.[arl] K.[erényi] beschäftige, desto klarer wird mir, dass dieser Mythenforscher, Denker und Weltmann des Geistes in die Reihe der grossen alten Männer gehört..."[8] Egész furcsán érzem magam, különösen ezzel a másodikkal (az első kolléga egy német egyetemen s több fogalma van a chronologiáról.) Eljött az idő, amikor már azt sem mondhatom Rilkével: „Ruhm ist die Summe aller Missverständnisse, die über einem Menschen im Umlauf sind",[9] mert már az sem biztos, hogy csak félreértenek. A helyzet egyszerűen áttekinthetetlen. Ahová meghívnak, nemcsak egyetemi városokba, hanem igazán az Isten háta mögött, mint Wuppertalban, Hannoverben, túltömött termek fogadnak s ez a legjobban a meghívókat magukat lepi meg, mert a könyveim alapján mégsem várták volna. Biztos, hogy nem tudnak még elhelyezni az ismeretes kategóriákban: sem Ortega y Gasset,[10] sem popularizáló egyetemi tanár. Sem a polgári formák, sem ez vagy az az orthodoxia vagy legalább az, amit „intellektuellek" ebben vagy abban az irányban tesznek, fixum és penzió reményében, nem jön számomra számításba (nincs is fixum és penzió).

Bolond dolog – de változatlanul élek a szenvedélyemnek, az antikvitás interpretálásának, most leginkább a művészi oldal felől is: ebben az esztendőben főkép a festészet volt soron, ezért időztünk ismételten Pompejiben. Helyesebben Vico Equensében, a sorrentói félszigeten, ahol nagyon otthonos és olcsó penziót találtunk s ahonnan a Circonvesuviana 20 perc alatt az ásatásokhoz visz. Vallástörténeti szempontból fontos volt a samothrakéi tartózkodás, az ott ásók vendégeként. Lehet, hogy az erre s Pompejire vonatkozó naplóim[11] is megjelennek, abban a formában, mint a görögországiak,[12] – egyelőre tájékoztatóul. Bevezetésfélét a magam samothrakéi „Misztériumvezetőjéhez" írtam a Neue Zürcher Zeitungban, azt hiszem, ezt meg fogod kapni apósomtól. Az „Antike Mysterien", amely csak az anyagot fogja tartalmazni, a legszükségesebb kommentárral valamennyi hasonló kultuszról, ettől független terv.

S nincs terv, amelyre kiadó ne volna. Nem volna szabad előadnom, csak írnom kellene, de persze nem itt, Ponte Brollában, hanem ahol könyvtár van, Rómában. Évenkint háromszor-négyszer ott vagyok, de nem elég. A kollegák persze ott sem segítenek: olyan komoly munkáról, mint az enyém, egyszerűen nincs fogalmuk. A magyar katedrára incaricót adtak a hülye, de paranojásan szívós Márkusnak,[13] aki olasz nőt vett el – vagy ígérte – s ezen az alapon állampolgárságra is kilátást szerzett. A kölcsönösség Budapesttel jogilag még fenn

áll, de Pesten viszont nincs olasz tanárként.[14] A római betöltés nincs véglegesnek szánva: az olaszok még mindig remélik a kölcsönösség visszaállítását.

Mi itt legfeljebb azon gondolkodunk, hogy közelebb költözünk Locarnóhoz.[15] A gyerekek nőnek, a kis ház – bármilyen szépen lóg is a Maggia[16] felett – mindig kisebb lesz. A két leányzó[17] már gimnazista: Luci harmadikos és atavisztikus módon jó latinista. Kornéliában minden művészi hajlandóságunk átütött: csodagyerekként rajzol és fest, abszolút hallása van, költ, nagy olvasó és kitűnő tanuló. Dincsi[18] még nincs annyira, hogy mást, mint jovialitást produkálna s nagy lesoványodást az iskolai évben, mint apja annak idején. Mind a háromnak sok naponta kétszer ide-oda vonatozni svájci rendszerrel d.e. és d.u. az iskolába.

Magdi Rilkén kívül[19] a svéd lírikusokban tett szert olvasottságra, mióta odafent jártunk, előadásokat tartván, ott is, Norvégiában és Finnországban is. Ebben az évben hasonló ürügyön Angliát láttuk viszont – Oxfordot és Londont – s Belgiumot ismertük meg. A jövő évben Párizs volna soron, egy tanítványom meghívott mindnyájunkat párizskörnyéki házába. S ez a Louvre miatt valóban fontos is volna. Ezzel szemben áll az íróasztal szükségessége. Azt hiszem, leginkább ehhez kell egymásnak a legjobbakat kívánni. Be szeretnénk hallani valamit abból, ami Nálad terem!

Ölelünk szeretettel,

Károly

MTAKK Ms 4588/42.
Gépírt autogr. aláírással.
Címzés: Fülep Lajos dr. professzor II. Széher út 16. Budapest Hongrie.
Feladó (szárazbélyegző) Prof. Dr. K. Kerényi Ponte Brolla Pr. Locarno Suisse.

[1] A lap nem ismeretes.
[2] Ld. 2171/1.
[3] A zürichi Rhein Verlag mellékelt prospektusa (MTAKK Ms 4588/49) Karl Kerényi, der Mythologe und Dichter címmel idéz Kerényi Stunden in Griechenland c. művének a Neue Zürcher Zeitungban, a Die Süddeutsche Zeitungban és az Aargauer Tagblat c. lapban megjelent ismertetéseiből.
[4] Bródy Dániel (1883–?) hírlapíró.
[5] Stunden in Griechenland. Horai Hellenikai. Zürich, 1952. FL olvasta a könyvet, de könyvtárában nem volt meg.
[6] Jungfrau und Mutter der griechischen Religion. Eine Studie über Pallas Athene. Zürich, 1952. Rhein Verlag. Dedikációja: „Fülep Lajosnak KK".
[7] Apollon. Studien über antike Religion und Humanität. Düsseldorf, 1953. Diederichs. A könyv a MKI könyvtárának gyarapodási naplójában 9781. sz. a. szerepel, de a helyén más könyv van.
[8] Ezt az idézetet Kerényi Unwillkürliche Kunstreisen. Fahrten im alten Europa 1952/53, Zürich, (1954.) is közli Kerényi 1953. IX. 24-i dátummal. (139–140.) A szerző nevét nem írja meg, csak azt, hogy Neue Literarische Welt frissen megjelent számában olvasta.
[9] A Rilke-idézet pontosan: „Denn Ruhm ist schliesslich nur der Inbegriff aller Missverständnisse, die sich um einem neuen Namen sammeln." = R. M. Rilke: Auguste Rodin c. könyve első bekezdéséből való. Kerényi kötetben kiadott naplójában is említi, hogy ekkori FL-nak írt levelében ezt az önmagára vonatkoztatott mondatot idézte. (Tage- und Wanderbücher 1953–1960. München–Wien, 1969. Langen Müller 30–31.)
[10] Ortega y Gasset (1883–1955) spanyol filozófus. Kerényi itt arra utal, hogy Ortega 1950–1955 között előadásokat tartva járta a világot.
[11] Pompeji napló: Unwillkürliche Kunstreisen. Ld. a 8. jegyzetet. Dedikációja „Fülep Lajosnak tavaszi üdvözlet szeretettel Károly Casa del Sole, Ascona, Ticino,"
[12] Görögországi napló: ld. Studden in Griechenland. Ld. 5. jegyzet.

[13] Márkus István adatait nem sikerült megtalálnom. 1942–1960 között számos olasz nyelvű műve jelent meg Olaszországban, főleg a 19. század második felének történetéről.
[14] A római egyetemre a magyar állam nevezhette ki a magyar nyelv és irodalom tanárát és viszont.
[15] A Kerényi-család 1954. XI.-ben költözött át Asconába.
[16] Maggia – ticinoi folyó, amely mellett Kerényiék laktak.
[17] Ld. 2081/3.
[18] Ld. 2076/10.
[19] Kerényiné utóbb Rilkéről írt tanulmányai egyikével megnyerte a Die Tat 1966-os pályázatát. (Ld. Németh László lev. III. Bp. 1990. Osiris. 2882. sz. 5.) Kiadta továbbá Rainer Maria Rilke – Anita Forrer Briefwechsel. Hrsg. von Magda Kerényi. Frankfurt a/M. Insel Verlag.

2185. ZÁDOR ANNA ÉS DERCSÉNYI DEZSŐ – FÜLEP LAJOSNAK

[Pécs, az 1953/1954. tanév első félévében]

Szép utunk fő állomásáról sok szivélyes üdvözletet küld

Zádor Anna
Dercsényi Dezső[1]

Sallay Marianne
Egry Margit
Havas Valéria
Kovács Éva
Bernáth Marili
Kiss Sándor
Batári Ferenc
Molnár Éva

Németh Annamária
Gergelyffy András
Párdányi Klára
Végh János

Helynév és dátum az alig olvasható postabélyegző alapján. Az évet az aláíró egyetemi hallgatók neve valószínűsíti.
MTAKK Ms 5191/218.
Zádor Anna sorai autogr. aláírásokkal Pécs Széchenyi-tér feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest Széher út 22.

[1] Ld. 2118/1.

2186. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1954. I. 7.]

Kedves Lajos,

– örülni fogok, ha bármikor följöttök,[1] most már túl vagyok egy igen kellemetlen influenzán, amely meglehetősen meggyöngített.

A viszontlátásig ölel

Carlo bátyád

hétfő

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4588/265.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos akademikusnak Budapest II. Széher-út 16.
Feladó: Lyka Károly Bpest XII. Béla király útja 17.

[1] Ld. 2183. sz.

2187. FÜLEP LAJOS – KERÉNYI KÁROLYNAK

Bp. 1954. II. 14.

Kedves Károlyom,

nagyon örültem leveled[1] mind írott, mint nyomtatott tartalmának.[2] A levélnek, mert végre részletesebben olvashattam Rólatok, s jót, – a prospettivának, mert megerősített bennem, amit egy idő óta mindinkább éreztem, hogy t.i. helyed a világban és anyagi állapotod elrendeződött, mint tudod, néha aggódtam miatta, főkép amiatt, hogy anyagi gondok nem fognak-e munkádban zavarni. Nagyon örülök a prospektusnak azért is, mert rajta van a képed, s hozzá kitűnő kép, amúgyse volt nekem Rólad semilyen.

Igen köszönöm a Merkurt,[3] s az egyéb megajánlottakat. Ezekre nézve mindjárt felelek is. A Stunden in Griechenlandot[4] nem láttam, nem is tudtam róla. Tehát nagy örömet szerzel vele, ha elküldöd, szintúgy a Jungfrau u.[nd] Mutter-ral[5] is. Nem láttam még a „Miszteriumvezetőt"-t se, elkérném ipadtól,[7] ha tudnám a címét vagy telefonját. Persze aztán viszszaadnám neki.

Azt hiszem, nemsokára én is küldhetek valami apróságot,[8] inkább csak keepsake gyanánt, nem az én formátumom, de hát mit csináljak, olyan kalappal köszön az ember, amilyennel lehet.

Az igazi munkámban[9] mind jobban bízom, amik még itt-ott egy kicsit bizonytalanul hullámoztak benne, közben megszilárdultak, s most már úgy érzem, a részletek is tisztázottak benne.

Sajnos, külföldi irodalmat kevés alkalmam van látnom, igaz, persze, hogy a magam problémáihoz valami lényegeset nem igen várok a szakmabeliektől. Igen érdekel, amit a művészethez való intenzívebb odafordulásodról írtál, látatlanba is előre meg vagyok győződve róla, hogy jelentős valami fog származni belőle.

Nálunk most van megjelenő félen Szilágyi J.[ános] Gy.[örgy] népszerűnek szánt Görög művészettörténete[10] – érdekel? elküldjem? vagy úgyis megkapod? Sokat ugyan nem várok tőle, azt hiszem, Te se, de témája miatt talán mégis látni kívánod. Ha igen, írd meg, elküldöm, amint megjelenik. De egyáltalán bármi itteni publicatiot, ami netán érdekel – örülnék, ha valamit már én is küldhetnék Neked. Az Arch.[aeologiai] Értesítőt[11] és Acta Arch[aeologicá]-t[12] szoktad látni? érdekelne? Bár mind inkább csak anyagközlés, de talán akad benne, amit látni kívánsz.

Egyébként én csak megvagyok, sajnos, a láz (a félszázados) időnként még mindig visszsza-visszatér, s olyankor nagyon gátol. De hát mit tegyek? Úgy látszik, már csak odaát fog

egészen elmúlni. Még tanítok is, ami nem volna baj, sőt!, csak volna kedvemre való tanítványom!

Szeretettel ölel mindnyájatokat

Lajos

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Ponte Brollaba írt levél.

[1] Ld. 2184. sz.
[2] A zürichi Rhein Verlag Karl Kerényi der Mythologe und Dichter címmel recenzió-részleteket közölt Kerényi megjelent és előkészületben levő munkáiról. A prospektust ld. MTAKK Ms 4588/49.
[3] Merkur. Deutsche Zeitschrift für europäisches Denken. Alapította Joachim Moras és Hans Paeschke. 1947-től jelent meg Münchenben.
[4] Ld. 2184/5.
[5] Ld. 2184/6.
[6] Talán a 2081/12. jegyzetben említett műre utal.
[7] Kerényi apósa Lukács Károly volt.
[8] Ld. 2153/4.
[9] Ld. 2076/6.
[10] Szilágyi János György: Görög művészet. Bp. 1954. Akad. Kiadó. Az MTA II. osztályának tudományos ismeretterjesztő sorozata.
[11] Archaeologiai Értesítő. A Magyar Régészeti, Művészettörténeti és Éremtani Társulat tudományos folyóirata. 1869-ben alapították. 1954-ben Fülep Ferenc, Harmatta János, Párducz Mihály, Radnóti Aladár és Szilágyi János György alkotta a szerkesztőbizottságot.
[12] Acta Archaeologica az MTA 1951-ben létrehozott idegen nyelvű régészeti és ókortudományi folyóirata. Szerkesztői Moravcsik Gyula, Dobrovits Aladár, Fülep Ferenc, Harmatta János és Párducz Mihály.

2188. CSABA REZSŐ – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1954. III. 9.

Kedves Lajos Bátyám!

Engedd meg, hogy hosszú hallgatás után[1] soraimmal felkeresselek. Régebbi kapcsolatunk, hozzám írt értékes leveleid[2] bennem sok gondolatot, tervet, reményt ébresztettek, nem is szólva, (sajnos igen ritkán megjelenő) tanulmányaidról s cikkeidről, melyeket mindig kíváncsian vártam s mohó érdeklődéssel olvastam. Nem kétséges, hogy gondolkodásom kialakításában írásaid és biztató soraid komoly szerepet játszottak. Mindig ösztönzően hatott rám, amikor leveleidben kezdetleges írásaimról meg sem érdemelt elismeréssel szóltál és meg-megingó önbizalmamban megerősítettél.

Sokat zaklattalak akkoriban a „Célszerűség és művészet az építészetben" c. tanulmányod[3] második részének megírása miatt és ma is sajnálom, hogy e befejező rész tudtommal még nem jelent meg. Az első részt azóta is sokszor elolvastam s mindannyiszor megerősödött bennem a meggyőződés, hogy igen lényeges elveket mondtál ki e tanulmányodban és nagy kár lenne, ha azok feledésbe mennének.

Bár erősen hiszem, hogy e tanulmány az első résszel együtt befejezetten egyszer még megjelenik és megtermékenyíti a magyar művészettörténeti szemlélet és művészetbölcseleti gondolkozás elparlagosodó mezőit, mégis a jelen helyzetben, azt hiszem, másról kell beszélnünk, más a tennivalónk.

Helyzetünkre igen jellemző sorokat találtam a Papinihoz írt előszavadban[4] s azok sok tekintetben az én vágyaimra, múltamra és jelenemre is jellemzőek. Szerepem jelentéktelenségével tisztában vagyok, de mint gondolkozó és érző ember, aki az igazságot, a jót, a szépet mindig nyugtalanul kereste és szenvedélyesen szerette, bizony megjártam és járom én is azt az utat, amelyről írod, az Előszó XXX. oldalán, hogy „... annyira benső és titokzatos, hogy senkinek se lehet nyomon követnie". „A hosszú út onnan idáig nem sima, könnyű és olcsó: *tövises, véres, tele küzdelemmel* a rajta járónak néhányszor *össze kellett törnie*, meg kellett halnia... míg megtanulta, hogy ebben a zakatoló mindenségben nincs nagyobb forradalom, mint *a csend*..." Összetörtem én is, fizikailag majdnem belehaltam, lélekben pedig haldokoltam, azon a benső és titokzatos úton, mely telve volt, kívülről befelé: *Isten felé vezető kalanddal, meglepetéssel, fölfedezésekkel*... Következő soraidat pedig, önbírálatként, úgyszólván szószerint magamra alkalmazhatom: „A fiatalság féktelen kalandvágya ragadja mindenféle mezőkre, hol erőit kipróbálhassa... Hiába kapaszkodik fübe-fába, zuhantában nem áll meg, míg útját nem futotta be". Aztán: „... *megvizsgálja magát, reményeit, terveit, mindazt, amit akart, mindazt, amit megvalósított* belőle: a számvétel katasztrofális eredménnyel zárul ... *ráeszmél ember-magára, kicsiségére, semmiségére*."

„De a sturm-drangos idő, *íme elmúlt*, s olyan irány, melybe szívvel-lélekkel belevethetné magát, mégsem alakult ki belőle ... *ez mind csak aprólék, kezdet, próbálkozás* – el is veti valamennyit; az igazinak, melyre életét tegye, melyen hosszú, szívós, kemény munkával dolgozzék, *ezután kell eljönnie*."

És végül még egy idézet, melyből majd kitűnik levelem célja is: „Eddig kint forgott a porondon: *most vissza akar vonulni, hogy csöndben és magányban elmélyedve készüljön új munkára*, nagyobb feladatra." – – – „Szép dolog, de magában nem elég. Az is kell hozzá, hogy *legyenek rátermett emberek, akik használni, fejleszteni, nagy célok szolgálatába állítani tudják*."

A porondot ugyan már régen elhagytam s amennyire betegségem és hányatott körülményeim megengedték, csendben készülődtem is. Erőm nagy részét azonban mostani munkahelyem olyan irányba köti le, amit nem érzek igazi rendeltetésemnek s ha sikerül, nyugdíjaztatással talán meg is szabadulok tőle.

Betegségemből is felépültem mostmár annyira, hogy életem *ötvenedik* esztendejében hátralevő tennivalóim meglapozásával komolyan foglalkozhassam. Mivel az ember hajlamaiban, alkatában, szellemi és fizikai adottságaiban, sorsának tőle független alakulásában és jeleiben felismerheti és fel kell ismernie Isten akaratát, igazi rendeltetését, eddigi életem áttekintése arra a meggyőződésre vezetett és pillanatnyi helyzetem világos útmutatásai arra az elhatározásra késztettek, hogy megkeressem azt a helyet, ahol nem harccal és tülekedéssel, hanem csendes elmélyedéssel végre egészen *szellemi munkának* áldozhatnám időmet és erőmet, valami olyan *Biblioteca Filosoficában*,[5] mint a már idézett Előszóban jellemzed: „... gondolatok műhelye, egymással mérkőző eszmék laboratoriuma, a tanulás, a munka, a kölcsönös nevelés baráti fészke..."

Nem tudom, hogy van-e ilyen fészek valahol számomra és csak az volna a kérésem, hogy ebben tőled *tanácsot, tájékoztatást* kérhessek. Hozzád bizalommal merek fordulni Előszavad szellemében és az idézett sorok számomra nagyon időszerű helyzetében. Valahol horgonyt kell vetnem, sokfelé tájékozódó és kiteljesedésre vágyó szellemes *megnyugvást keres valami olyan munkakörben és feladatban, melyben igazi hajlamainak*, tehát Istentől kapott *hivatásomnak élhetek*, kihajítva hajómból minden fölösleges terhet, de nem tévesztve szem elől *a célt, mely felé akarva, akaratlan sorsom eddig is kavart.*

Valamilyen igen mélyről fakadó „ösztöke" sarkal s nehéz nekem ez ellen rugódoznom. Mostanában különösen is sarkal épen tefeléd s bár nem tudok rólad s jelenlegi helyzetedről semmit, mégis elküldöm ezt a levelet azzal az erős hittel, hogy a bárkámból kibocsájtott galamb nem tér vissz üresen s valahol nemsokára megtalálhatom én is Ararátomat.

Szíves értesítésedet kérném tisztelettel arra nézve, hogy hol és milyen időben kereshetnélek fel személyesen?

Őszinte tisztelőd:

Csaba Rezső

MTAKK Ms 4585/217.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés a levél elején, ill. Fülep Lajos Budapest Széher út 16.
Feladó: Csaba Rezső Budapest II. Gyergyó u. 8.
Csaba Rezső (1903–1955) építész, 1930 óta önálló irodája volt. Több református templomot tervezett. 1943–1945 között több levelet váltott FLsal. Ekkori helyzetéről, tevékenységéről nem sikerült adatot találnom, neve nem szerepel Kubinszky Mihály-szerkesztette Modern Építészeti Lexikonban sem.

[1] Csaba előző levele (FLev. V. 1742. sz.) 1945. X. 10-én kelt.
[2] FL levelei nem ismeretesek.
[3] Ld. 2079/3. A töredékben maradt 2. részt kiadta Tímár Árpád. (= Ars Hungarica, 1985. 1. sz. 129–143.)
[4] A „Storia di Cristo szerzőjéről." Giovanni Papini: Krisztus története. Ford. Révay József. A bevezetőt írta Fülep Lajos. Bp. [1925.] III–XL.
[5] A Firenzében működő Biblioteca Filosofica-ban vasárnap délutánonként vitaüléseket tartottak, amelyekről a Bollettino della Biblioteca Filosofica c. folyóirat adott tájékoztatást. FL-t firenzei barátai – Marrucchi, Amendola, Papini, Levasti stb. – hívták meg rendszeres résztvevőnek 1910-ben; maga is tartott előadást, részt vett a vitákban, sőt egy ideig a lap szerkesztésében is.

2189. FÜLEP LAJOS – KERÉNYI KÁROLYNAK

[Bp.] 1954. III. 15.

Kedves Károlyom,

nagyon köszönöm a két könyvet[1] – nyomban elolvastam, s különösen annak örültem, hogy legalább képzeletben Veled utazhattam azon a földön, ahova én már aligha fogok eljutni. Kitűnő gondolat volt azokat a rajzokat[2] beletenni.

Mindnyájatokat ölel

Lajos

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás Orsz. Szépművészeti Múzeum. Id. Lucas Cranach (1472–1553) Alexandriai Szent Katalin eljegyzése (részlet) 1516–18 körül feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. K. Kerényi Pontebrolla presso Locarno Suisse – Schweiz

[1] A két könyv: Unwillkürliche Kunstreisen. Fahrten im alten Europa 1952–53. Zürich, [1954.] „Fülep Lajosnak tavaszi üdvözlet szeretettel Károly Casa del Sole, Ascona, Ticino" dedikációval, ill. Stunden in Griechenland Id. 2184/5.
[2] Ez utóbbi kötetben Otto Magnus Freiherr von Stackelberg 18. század végi – 19. század eleji rajzai, ill. Pitton de Tournefort egy rajza szerepel illusztrációként.

2190. FARKAS ZOLTÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1954. III. 19.

S.O.S. !!!!
++++++++++++
Kedves Barátom!

Másolatban itt küldöm neked az Akadémiához írt levelemet.[1] Nagyon kérlek, hacsak megteheted segíts rajtam.

Ölel öreg barátod

Farkas Zoltán

MTAKK Ms 4586/212.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Fülep Lajos akademikus Budapest Széher Árpád út.

Farkas Zoltán (1880–1969) művészettörténész, író, kritikus. Jogi tanulmányok után a Magyar Földhitelintézetnél dolgozott, végül főfelügyelői beosztásban. Mellette a Nyugat és a Napkelet képzőművészeti kritikusa volt. 1945—1950 között a Szépművészeti Múzeum osztályvezetője. Nyugdíjazása után az Új Művészettörténeti Munkaközösség, majd a Művészettörténeti Dokumentációs Központ alrovatos kutató munkatársa. 1960-ban megkapta a művészettörténet kandidátusa fokozatot.
FL-sal való kapcsolatának alakulását legjobban dedikációi tanúsítják: Munkácsy Mihály válogatott levelei. Bp. 1952. Művelt Nép: „Fülep Lajos professzor úrnak mély tisztelettel Farkas Zoltán 952. X. 17." – Paál László 1846–1879. Bp. 1954. Képzőművészeti Alap Kiadó: „Fülep Lajosnak őszinte szeretettel 955. I. 31. Farkas Zoltán." – Renoir. Bp. Képzőművészeti Alap Kiadó: „Fülep Lajosnak szeretettel Farkas Zoltán" – Csók István. Bp. 1957. Képzőművészeti Alap Kiadó: „Lajosnak 957. XII. 19. Zoli." – Medgyessy Ferenc emlékezete. Bp. 1958. Klny. „Fülep Lajosnak szeretettel Farkas Zoltán."

[1] Farkas Zoltán az MTA II. osztályának írt beadványa a következő:
„A Magyar Tudományos Akadémia II. osztályának
Budapesten
Tavaly nyáron Végvári Lajos útján arról értesültem, hogy a Munkácsy Mihályról tervbevett életrajz, mellyel Oltványi Imrét, Végvári Lajost és engem akar a M.T.A. megbízni az 1954 év során kiadásra kerül. Erre azzal a kérelemmel fordultam a t. II. osztályhoz, hogy igen szűkös anyagi helyzetemre való tekintettel nekem előleget folyósítani szíveskedjék. Azt a választ kaptam, hogy legyek türelemmel, mert rövid időn belül szerződés jön közöttünk létre, mikor nem lesz akadálya kérelmem teljesítésének. Ez nem következett be. Ellenben legutóbb személyes ottlétemkor megtudtam,

hogy a mű kiadását 1955-re halasztották és így előleg folyósítására legjobb esetben csak ez év május vagy június havában kerülhet a sor.

Sőt mi több e hó első napjaiban közölték velem, hogy a művészettörténeti intézet foglalkoztatottjai sorából töröltek, mert nem végzek levéltári kutatást.

Eképen minden anyagi támogatás, minden kereset nélkül maradtam a legkeservesebb anyagi gondok között. Hetvenhárom éves koromban, majdnem ötven éves irodalmi munkásságom jutalmául.

Hogyan dolgozzam tovább a Munkácsy életrajzon? kénytelen vagyok valami egyéb keresetre adni magam, hogy megélhessek. Kérem tehát, hogy legalább a művészettörténeti intézetbe szíveskedjenek visszavenni.

Tisztelettel Farkas Zoltán.

Budapest 954 március 19-én"

(MTAKK Ms 4586/213.)

Az ötvenes évek elején Munkácsy Mihály művészete kiemelten az első helyek egyikét foglalta el a képzőművészeti kutatási és kiadási tervekben. A Művészettörténeti Munkaközösségben 1952 óta folyamatosan tárgyaltak róla.

Farkas Zoltánnak 1941-ben és 1943-ban már megjelent két kisebb műve Munkácsyról, 1952-ben pedig közreadta Munkácsy válogatott leveleit. (Válogatta és az idegen nyelvű leveleket fordította Farkas Zoltán. Bevezette Vayer Lajos. Bp. 1952. Művelt Nép.)

Az ekkor tervbe vett új nagy Munkácsy-kiadványról a Művészettörténeti Munkaközösség 1954. II. 12-i ülésén tartottak vitát. Feltehetően ekkor hangzott el Farkas Zoltán alábbi hozzászólása: „Az elhangzott felszólalásokkal nem is akarok foglalkozni, csak eszembe jut egy beszélgetésem Fülep Lajossal, amelyben egy nagyon okos és megszívlelendő tanácsot adott. Azt mondta: 'írjátok meg Munkácsy életrajzát, de ne hazudjatok.' Én ezt kétféle vonatkozásban is megszívlelendőnek tartom.

Egyrészt, hogy ne próbáljuk elfogultságból őt, a XIX. századbeli művészet egyik legkiemelkedőbb egyéniségének odaállítani, különösen nem összehasonlítások kapcsán.

A másik az, hogy általánosan, – és amint Fülep Lajos imént is rámutatott – félelemből figyelembevett szempontokból ne próbáljunk Munkácsyból, – egész kategorice fejezem ki magamat – szocialista agitátort faragni, mert a levelezéséből és műveiből erre vonatkozólag támpontokat nem igen kapunk. Egy emberrel állunk szemben, aki fiatalságában végigélte a szegények világának szörnyű nyomorúságát, és ezekből az impressziókból alkotott, ezek befolyásolták élete egy hosszú korszakának művészetét is. Viszont nem szabad olyan értelmű könyvet írnunk, mint amilyen az a borzalmas film volt, amely készülőben van [Végvári közbeszólása: „Nem készült el!"] Hála istennek, hogy nem készült el, ahol, a szerző, Dallos Sándor elképzelhetetlen kitalálásokkal toldotta meg Munkácsy életrajzát és mai ízű, nem is mélyen járó, inkább vulgáris elemekkel tarkította a filmet. Mondom minden irányban nagy óvatosságra van szükség.

Nem szabad Munkácsyból képzőművészeti bálványt faragni és nagyon helyesen mondotta Fülep Lajos, hogy nem árt, ha Munkácsynak az egyéniségében s művészetében egyaránt megnyilvánult hibákra is rámutatunk, mert még mindig annyi jó maradt benne, annyi kitűnő a festőben, az emberben is, ami nekünk, magyaroknak páratlanná és szerfelett megbecsülendővé teszi." (MTA Lt. A II. eszt. ir. 192/4.)

A munkaközösségi vitán ekkor háromkötetes mű tervéről volt szó, amelynek I. kötete Végvári Lajos és Farkas Zoltán tollából Munkácsy élete és művészete monografikus feldolgozása lett volna, a II. kötet Végvári Lajos – Oltványi Imre és Farkas Zoltán munkájaként az oeuvre-katalógust, a Munkácsy-bibliográfiát, a képek keletkezéstörténetét, színleírását és a reprodukciókat, a III. kötet pedig szintén mindhárom szerző műveként Munkácsy életrajzának kronológiáját, valamint összes írását és teljes levelezését tartalmazta volna. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 192/4.)

Később változott a terv: előbb Oltványi, majd Farkas Zoltán neve maradt el belőle. A Munkácsy-monográfia, Végvári Lajos műve 1958-ban látott napvilágot.

Az Akadémiai Kiadó 1958-as kiadványtervében olvasható: „Farkas Zoltán Munkácsy levelezése szerződés felbontva, kiadás elejtve." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/1.)

A beadványban említett felmondáshoz tartozik az is, hogy a Művészettörténeti Bizottság 1953. III. 1-i ülésén tárgyalt néhány név szerint megnevezett idősebb kutató rendszeres foglalkoztatásáról, s albizottságot rendelt ki Genthon István, Zádor Anna és Aradi Nóra személyében, hogy „tegyenek javaslatot az idősebb érdemes kutatók helyzetének javítására." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 192/4.) A jelentés, amelyet Genthon István és Zádor Anna írt alá, 1953. III. 25-én készült el. Farkas Zoltánnal kapcsolatban megállapítják, hogy van ugyan nyugdíja, de oly csekély, hogy nem lehet belőle megélni, ezért kénytelen cédulázási munkát vállalni. Nyugdíjkiegészítést javasolnak számára, hogy legyen ideje feldolgozó munkával foglalkozni. (ELTE Lt. A Műv. tört. tanszék ir. 1.d.) Farkas Zoltán fentebb közölt beadványa bizonyítja, hogy a javaslat nem járt eredménnyel. A cédulázási munka megszüntetésére vonatkozó felmondólevelet Farkas 1954. III. 8-i kelettel kapta meg huszonhárom sorstársával együtt. (Szövegét ld. a 2191. sz. levél jegyzetében.) A felmondással összefüggésben készült egy „Feljegyzés" c. lista az elbocsátottakról, amelyben Farkas Zoltánról a következő olvasható: „Farkas Zoltán művészettörténész, Munkácsy Mihály művészetének elismert kutatója, művészeti író és kritikus. Munkássága Munkácsy adatok gyűjtése a hírlapok nyomán. (MKI-C-I-75/II. 125/1954.)

A felmondást hamarosan sikerült érvénytelenítni, de a havi 400 forintos illetménnyel járó szerződést később is mindig rövid határidőre kötötték, Farkas Zoltán munkaviszonyát is újra és újra felmondták, majd meghosszabbították, tartósítva ezzel állandó létbizonytalanságát. Ld. még 2191–2193. sz.

2191. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1954. III. 20.]

Kedves Lajos,

nem tudom, helyesen cselekszem-e, de érzésem diktálja, hogy értesítselek egy igen nagy bajról, amely 24 kollégánkat, művészettörténetünk munkásait érte. Közölték velük, hogy április 1.-től nem reflektál rájuk a Művészettörténeti Intézet. Ez a 24 ember illetve 24 család most kenyér nélkül marad, holott a kormánynak az az intenciója, hogy a „tudományos dolgozók" fokozottabb mértékben részesüljenek támogatásban. Azt hiszem, hogy itt csak félreértett adminisztratív intézkedésről van szó, melyet az illetékesek bizonyára revideálnak, ha a helyzetet látják. Ha lehetséges, tégy valamit érdekükben. Hiszen művészeti dolgozókról van szó.

Ne vedd rossz néven e soraimat, éreztem, hogy meg kell ezt neked írnom.

Türelmedet előre köszöni

Lyka Károly

A datálatlan levél postabélyegzőjén az évszám olvashatatlan, de a 2192, 2193, 2194. és 2195. sz. levél alapján megállapítható, mivel tartalmuk szorosan összefügg. A bélyegzőn világosan olvasható III. 20. keltezés valószínűleg a kézbesítés napja, mivel FL még ezen a napon válaszolt Lyka Károly levelére. Ld. 2192. sz.
MTAKK Ms 4588/266.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos akademikus Budapest II., Széher út 16.
Feladó: Lyka Károly Bpest XII. Bél kir. u. 17.

[1] Az MTA II. osztályának vezetősége 1954. II. 9-én megtárgyalta a Művészettörténeti Bizottság (ld. 2114/1.) 1952–1954 közötti munkáját. A legközelebbi osztályvezetőségi ülésen, III. 16-án szó-

ba került annak a 24 alrovatos alkalmazottnak az ügye, akiknek elbocsátását a Művészettörténeti Dokumentációs Központ (akkor még Intézet) kényszerűségből elhatározta. Felszólalt az érdekükben Mátrai László és Fülep Lajos (ld. 2192/2.), kiemelve, hogy vannak közöttük olyanok, „akiket kár kizárólag cédulázási munkával foglalkoztatni, mert ennél jóval többre is képesek." (MTA Lt. a II. oszt. ir. 1/1., ill. 192/5.) Az osztályvezetőség megbízta Fejér Klára szaktitkárt, hogy tárgyaljon a megoldás lehetőségéről.

A felmondóleveleket a Művészettörténeti Dokumentációs Központ 1954. III. 8-i keltezéssel küldte el az érintetteknek a következő szöveggel:

„113/954. Ikt. 1954. III. 11.

Kedves Kartárs!

Intézetünk költségvetési nehézségek miatt a levéltári kutatómunka kivételével minden más fajta kutatást kénytelen megszüntetni. Ezért kérjük Kartársat, hogy munkáját április 1-től hagyja abba, munkakönyvét pedig hivatalunkban e hó végén vegye át.

Fenti nehézségek elhárítására Intézetünk minden lehetőt megtesz.

Budapest, 1954. március 8.

Pogány Ö. Gábor
igazgató s.k."

(MKI-C-I-75/11. 113/1954.)

Az érintettek névsora és végzett munkájuk rövid leírása egy „a tudományos céltámogatás csökkentése miatt" elbocsátottakról készült „Feljegyzés"-ben maradt fenn. (MKI-C-I-75/11. 125/1954.)

A Fülep-levelezésben szereplők közül az intézkedés Farkas Zoltánt és Ybl Ervint érintette.

Az ügy előzménye: az MTA Művészettörténeti Bizottsággal (ld. 2114/1.) csaknem egyidőben, 1951 elején megalakult az Új magyar Művészettörténeti Munkaközösség a Népművelési Minisztérium felügyelete alatt Dávid Kata vezetésével. (MTA Lt. a II. oszt. ir. 191/4.)

Az év második felében akadémiai célhitelből létrejött a régi magyar művészet és az iparművészetek kutatására két további munkaközösség, amelyeknek felügyeleti szerve az MTA lett, pénzügyeit a MUMOK intézte. Vezetőjük 1952-ben Garas Klára volt. (MTA Lt. a II. oszt. ir. 191/5.)

Egyesítésük már 1952-ben többször szóba került, végül Darvas József népművelési miniszter 1953. XII. 12-én 3599/1953. sz. rendeletével 1954. I. 1-i hatállyal Művészettörténeti Intézet néven hozta létre az egyesített új intézményt, amely ténylegesen 1954. III. 1-vel valósult meg. (Az Akadémia helytelenítő fellépése nyomán néhány hónappal utóbb „Intézet" helyett „Dokumentációs Központ" lett a neve. (MTA Lt. a II. oszt. ir. 193/2.)

A Művészettörténeti Dokumentációs Központ vezetője Pogány Ö. Gábor, helyettes vezetője Dávid Kata lett. Kezdetben 4 állandó, kinevezett tudományos alkalmazottja volt, míg a munkaközösségek több mint 50 főt foglalkoztattak 02-es alrovaton.

1954-től a Népművelési Minisztérium már csak az állandó alkalmazottak munkabérére és az intézmény fenntartására irányozott elő 88.000 forintot, ezért került sor az alrovatosok közel felének elbocsátására. Köztük számosan nyugdíjasok, nyugdíjuktól megfosztottak, állásukat vesztettek, börtönviseltek és megszüntetett szerzetesrendek tagjai voltak.

Mint már fentebb volt róla szó, a II. osztály vezetősége Fejér Klára szaktitkárt bízta meg a megoldást lehetővé tevő tárgyalásokkal, aki 1954. IV. 9-i keletű 4397/II-Ch-F/1954. jelű levelében közölte a Népművelési Minisztériummal – s a levél másolatának elküldése révén a Művészettörténeti Bizottsággal is –, hogy a II. osztály az MTA Elnökségével egyetértésben 50.000 forinttal megemelte az 1954-es célhitelt összesen 187.000 forintra. Ezzel ideiglenesen elhárult az elbocsátások veszélye, a Művészettörténeti Bizottság azonban már 1954. VIII. 8-án írásban fordult a II. osztályhoz, mely szerint „a váratlanul erősen csökkentett céltámogatási hitel bénítólag hatott a munkák folytatására. Az 1954-es évben a már indokolt bővítés személyekben és konkrét témákban kívánja a céltámogatás felemelését." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 192/3.)

Ld. még 2190., 2192. és 2193.

2192. FÜLEP LAJOS – LYKA KÁROLYNAK

Bp. 1954. III. 20.

Kedves Károly bátyám,

már egy hete – nyomban megtörténte után – megtettem minden tőlem telhetőt abban az ügyben,[1] beadvány az Akadémiához stb. Kedden, 16.-án d.u. osztályvezetőségi ülésen élőszóval is megmondtam mindent, amit csak mondani lehet.[2] Hétfőn d.e. a Művészettörténeti Főbizottságban[3] is tárgyalni fogjuk. Sajnos, mégsem biztathatok senkit gyors elintézéssel – nem rajtunk áll, mi csak javasolhatunk, kérhetünk. Az Akadémián meg van a legnagyobb segítő készség, de költségvetési hiba történt, s az ilyesminek reparálásához idő kell. Veled együtt én is a legnagyobb gondban vagyok. Dehogy veszem rossz néven soraid! hiszen *természetes*, amit írsz.

Szeretettel köszönt

Fülep Lajos

MKCs-C-I-17/455/1.
Cédulára kézzel írt sorok.
Címzés: Lyka Károly professzor úrnak H. XII. Béla király útja 17.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Ld. 2191/1.
[2] Uo. Ld. MTA Lt. a II. oszt. ir. 192/5.
[3] Erről FL 2193. sz. levelében számol be.

2193. FÜLEP LAJOS – LYKA KÁROLYNAK

[Bp.]1954. III. 22.

Kedves Károly bátyám,

ma reggel bedobott levelem pótlásául közlöm, hogy ma délelőtti ülésünkön két oldalról is közölték, meg van már a módja a baj reparálásának, nem lesz zökkenő.[1]

Daccapo

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév postabélyegzőről.
MKCs-C-I-17/455/2.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lyka Károly professzor úrnak H. XII. Béla király útja 17.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Ld. 2190., 2191. és 2192.

2194. FARKAS ZOLTÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1954. III. 25.

Kedves Barátom,

fogadd sorsdöntő támogatásodért leghálásabb köszönetemet. Egyszer, ha majd a tavasz valóban beköszönt, előzetes jelentkezéssel elmennék hozzád.

Addig is hálás szeretettel ölel öreg barátod

Farkas Zoltán

MTAKK Ms 4586/214.
Gépirat autogr. aláírással.
Budapestre írt levél.
Farkas Zoltán ld. 2190. sz.

Előzmények ld. 2190., 2191., 2192. és 2193. sz.

2195. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Princeton,] 1954. III. 31.

Kedves Lodovico:

ma elküldtem *Michelangelo IV-et*[1] címére, (ajánlva). Csak most jelent meg. Dolgozom az V-ön[2] és előadok az egyetemen (Columbia).[3]

Szeretném már olvasni a maga *Leonardo*-ját,[4] amely biztosan megjelent közben. Kérem küldje el!

Minden jót kívánva, öleli

Carlo-ja.

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/84.
Kézírás The Art Museum, Princeton University Guido da Siena The Annunciation feliratú képeslapon.
Címzés : Prof. L. Fülep II. Széher út 16 Budapest Hungary

[1] Ld. 2096/5
[2] Tolnay: Michelangelo. The Final Period. Princeton, 1960.
[3] A Columbia Egyetem 1754 óta működik New Yorkban. Tolnay Károly 1953–1963 között az olasz renaissance művészetről adott elő.
[4] Ld. 2123/3.

2196. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Lengyeltóti], 1954. IV. 22.

Kedves Professzor Úr,

itt a Balaton környékén még inkább elkelne ám a suba! Tegnap hősiesen kimerészkedtünk: – gyalogoltunk 15 kilométert csak úgy tavasziasan öltözve s mind a ketten megbetegedtünk. (Az is lehet, hogy Pesten már nagyon hozzászoktunk a jó központi fűtéshez.)

Holnap megyünk Őcsénybe, de még innen Tótiból küldjük üdvözletünket, a viszontlátásig:
Andris és Sárika[1]

A helynév szövegéből, ill. a képeslap feliratából.
MTAKK Ms 4586/238.
Kézírás Lengyeltóti Szamatórium feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos úrnak Akadémikus Budapest II. Széher utca 17 (!)

[1] Mátis Sarolta (szül. 1933.), 1953 óta Fodor Andrásné.

2197. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1954. IV. 27.

Kedves Professzor Úr!

Lapját[1] megkaptuk, melyben unokaöcsém ottlétét és vele kapcsolatos kedvező benyomását közli. Szekszárdról is kaptunk levelet, melyben szintén írják, hogy Zoli[2] volt Pesten és kellemesen érintette az a barátságos fogadtatás, melyben Professzor Úr részesítette. Természetesen örülnénk, ha Zoli felvétele lenne a találkozás eredménye. Már előre is köszönjük Professzor Úr szíves fáradozását.

Különleges újságot itteni „viszonylatban" (ma voltunk továbbképzésen) nem igen tudok írni. Úgy látszik a vasbánya kezd komoly eredményeket elérni, már ércet termelnek ki, s úgy látszik elég vastag érre akadtak, mely komoly nyersanyaga lehet Sztalinváros[3] kohóinak. A hídépítésnél felszabaduló munkaerők nagy része úgy látszik errefelé orientálódik. A föld visszavételétől még félnek, nem találják elég biztos jövedelemnek a termését.

Magunk családját a nyári építkezés gondja foglalja le, mert most már biztosra vehető. Megkaptam az értesítést, hogy 25600 Ft kölcsönt adnak az építkezésre, amit aug.[usztus] 31-ig be kell fejezni. Ez elég rövid terminus, ugyanis csak júli[us] elején kezdhetünk, mert addig tanítás van s a következő évi beiratások stb. nincs időnk a kirakodásra. Egyébként is magunk akarjuk az összes segédmunkát elvégezni a kőműves, ácsok stb. mellett. Viszont addig nagyon sok a dolgunk, mert elő akarunk mindent készíteni addigra, hogy anyagban semmi fennakadás ne legyen. Sajnos a pénzt nem adják kézhez, hanem csak elkészült munkáról csak elkészült kiállított munkadíjakat, számlákat fizetnek ki. Viszont már előre ide kellene fuvaroztatni homokot, földet, meszet, téglát beszerezni különféle anyagokat, mert ezeknek sem lehet mindig hozzájutni, s akkor kell hozatni mikor kapható. Azért szükségem lenne jó pár ezer forintra szeptemberig, amíg az építkezést befejezzük és vissza tudom adni az előlegként felhasznált pénzt. Professzor Urat kérem meg, ha tudna segíteni ebben a gondomban, amennyiben nélkülözni tudna szeptemberig 3-4000 Ft-ot, legyen szíves küldjön ha lehetne egyelőre 2000 Ft-ot s később ha mód lenne rá újból 2000 Ft-ot. Kérem szíves válaszát levelemre akkor is, ha nincs módjában Professzor Úrnak kölcsönözni, mert nehéz magánkölcsönökhöz jutni, amire pedig most szükségem van. Amennyiben Professzor Úr ki tudna segíteni szívesen adok kötelezvényt, vagy nyilatkozatot (azt hiszem váltó már nincs forgalomban) a kölcsön visszafizetéséről.

Igaz, hogy az állami kölcsönt havi 140 Ft-os részletben kell törleszteni, de legalább kényelmesebben lakhatunk és végre a fürdőkádunkat is használhatjuk 3 év után és villanyt is, mint azelőtt. Ez mindenesetre maga is megér havi 140 Ft-ot. Reméljük, hogy professzor Urat is vendégül láthatjuk kibővített otthonunkban!

Jó egészséget és minden jót kívánva maradok teljes tisztelettel

Császár János

MTAKK Ms 4585/226.
Gépirat autogr. aláírással.
Budapestre írt levél.

[1] FL lapja nem maradt fenn.
[2] Nagy Zoltán, Császár Jánosék unokaöccse egyetemi felvételijéről van szó, amikor a rokonok csak az elutasítás kézhezvétele után fordultak FL-hoz segítségért. Ácsné dr. Császár Piroska közlése.
[3] Az eredetileg Dunapentele nevű, római alapokra épült község nevét 1951–1961 között Sztálinvárosra változtatták meg. 1961 óta Dunaújváros.

2198. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1954. V. 6.

Kedves Professzor Úr!

A küldött kétezer forintot megkaptam,[1] előre is hálásan köszönöm. Amennyiben külön papíron tanúk előtt aláírt elismervény küldését Professzor Úr nem kívánja, ezen levelemben elismerem, hogy Kétezer forintot kölcsönképen átvettem, melyet szeptember elején hiánytalanul visszafizetek egy összegben.

Szíves segítsége nagyon jól esett és nagy segítségemre van! Ma vettem 2000 db. téglát, holnap kezdik hordani a homokot, szóval hozzáfogtunk az előkészületekhez, hogy mire befejeződik az iskolaév, kezdhessük a bontást és mindjárt az építést. Gyorsan szalad az idő, különösen hogy van ezzel kapcsolatban elég gondunk, tervezgetésünk és tennivalónk, ami leköt bennünket. Szívesen tesszük, mert nagyon kényelmetlen lakásunk volt[2] és reméljük, hogy ha nem is nagyon, de eléggé kényelmes lakás lesz. Szeretnénk, ha professzor urat vendégül láthatnánk az újított lakásunkban. Aug.[usztus] 31-re be kell fejeznünk.

Sajnos a lakóinknak még mindig nincs helyük ahova mehetnek lakni, nem tudom mikor és hogyan szabadulunk meg tőlük. De majd csak eligazodik az is szerencsésen!

Különös ujság nincs, mint hogy megindultak a tavaszi munkák. Mindenki fokozott erővel fogott a munkákhoz, hogy nagyrészt ismét maguk földjén dolgozhatnak,[3] csak az esős idő hátráltatja őket.

Mi jól vagyunk és mindannyian egészségesek.

Professzor úrnak is jó egészséget kívánva, maradok teljes tisztelettel

Császár János

MTAKK Ms 4585/227.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: dr. Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher út 16. sz.
Feladó: Császár János Zengővárkony.

A borítékon FL ceruzaírásával: vevény 2000 Fról; elküldve V. 3. + 1000 VI. 28. Építés: vespaio, templom mennyezete, alaprajzzal (Ld. 2202. és 2206. sz.)

[1] A kölcsönkérés: ld. 2197/1.
[2] Császár János korábban az egyházi tulajdonban levő tanítói lakásban lakott családjával, amelyből – a ház államosításával – kitették őket.
[3] A Nagy Imre első miniszterelnöksége (1953. VII. 4. – 1955. IV. 18.) alatti könnyítésekre utal.

2199. FÜST MILÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1954. V. 8.

Kedves Lajos,
nagyon, nagyon köszönöm![1]
Betegen.

Barátod, F.[üst] M.[ilán]

MTAKK Ms 4587/126.
Kézírás levelezőlap méretű kartonlapon.
Budapestre írt levél.
Füst Milán (1888–1967) költő, regény- és drámaíró. Flsal Elek Artúr révén került előbb levelezésbe, majd személyes ismeretségbe, 1943-ban Budapesten létében FL néhány napig Füst Milánéknál szállt meg.

A lap hátoldalán FL ceruzaírásával: A művészetelmélet alapfogalmai.
Művészet és valóság
Műv.[észet] vagy propaganda?
A szép és a művészi.
A műv.[észet] szükségessége
Építészet.
Leonardo.
Izsó
A magy.[ar] műv.[észet] tört.[énelem] föladata

[1] Az Izsó-különnyomatot köszönte meg. Ld. 2153/4.

2200. IZSÓ MARIANNE – FÜLEP LAJOSNAK

[Balatonfüred, 1954. V.]

Kedves Tanár Úr!

A nekem küldött rendkívül érdekes és értékes különnyomatot, hálásan köszönöm! Nem tudom elmondani, hogy nekem ez mit ér, annál is inkább mivel Izsó-féle hagyaték van birtokomban. (Védett állapotban, főleg biedermeier-bútorok.)

Sokszor gondolkoztam azon, hogy mivel én évekig éltem Münchenben, s meglennének hozzá a kinti segíteni-kész ismerősök is, érdemes lenne ott Münchenben komolyan kutatni

még fellelhető Izsó munkák után! De az idő halad s ettől a tervemtől egyre inkább távolodom, kedvem szegte a sok ok – nem-ok, kifogás stb. Majd más megcsinálja egyszer, aki szerencsésebb körülmények közé születik s főleg nem nőnek, hanem férfinek –

Nagyon érdekesnek tartom írását! Megőrzöm, mint féltett kincset, s mégegyszer köszönöm, hogy elküldte. Tud-e róla Tanár Úr, hogy Clevelandban (USA) élnek Izsó leszármazottak a múlt század vége óta?

Üdvözlöm őszinte tisztelőjeként

Izsó Marianne

Helynév a feladóból, dátum a többi Izsó-különnyomatot megköszönő levél alapján.
MTAKK Ms 4587/298.
Kézírás.
Címzés: Dr. Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher-út 22.
Feladó: Izsó, B.füred Szívkórház.
Izsó Marianne adatai nem ismeretesek, nyilvánvalóan Izsó Miklós oldalági rokona.

[1] Az Izsó-különnyomatot köszöni meg. Ld. 2153/4.

2201. LYKA KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1954. V. 9.

Kedves Lajos,

köszönöm az Izsó-separatumot,[1] rögtön végigolvastam s örülök, hogy most már ez a kérdés is tisztázva van. A Csokonai-szobor *első* mintáját nem ösmertem s bár ennek két lábát nem tartom helyesnek, egészben „csokonaibb"-nak hat rám is, mint a végleges mű, amely fölhízlalva mutatja ezt a remek kósza lantost. Izsó jelentőségét is alaposan aláfalaztad. Ez a nagytehetségű művész nekem a művein túl még külön is rokonszenves, mert családi emlékek fűznek hozzá: egykor atyámnak[2] lakótársa és jó barátja volt Münchenben.[3]

Melegen köszönt

Lyka Károly

MTAKK Ms 4588/267.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos akademikusnak Budapest II. Széher-út 16.
Feladó: Lyka Károly Bpest XII. Béla király út 17.

[1] Ld. 2153/4.
[2] Lyka János (1841–1934) építész. Előbb Budapesten működött, majd 1871-ben visszatelepült szülővárosába, Nyitrára.
[3] Izsó Miklós 1859–1861 márciusa között tanult Münchenben.

2202. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1954. V. 12.

Kedves Tanító Úr,

elismervény[1] szükségtelen. – Az építéshez valamire figyelmeztetem: mindenütt nagyon fontos, talán legfontosabb a nedvesség ellen való védekezés, ott meg különösen (patak stb.). *Mindent* meg kell tehát tenni: szigetelés, ha van, kátrány etc., de még azt is, amit az építettem könyvtárépületen[2] láthat, és nézzen is meg jól: a föld színe fölött valamivel a falban csatorna hagyva, kifelé szelelő lukakkal (patkány, darázs ellen kis, lukgatott bádoglappal csukva), – az az épület ősszel fejeződött be (mint majd a Maguké is), mégis meg lehet nézni, nincs nyoma semmi nedvességnek, ami még ma is látszana a falon, ha lett volna, és mindvégig tökéletesen száraz volt, noha a falak szellőzését gátolták az eléjük állított szekrények; ha mégis hullott le róluk vakolat valahol, csak salétromtól történhetett, bár ilyenre se emlékszem.

Amikor ráér, kérem, rajzoljon a templomról egy kis alaprajzot,[3] kb. akkora papírra, mint ez itt – a belső térről, odaírva, hogy melyik része *boltíves*; én már nem emlékszem egészen pontosan, pedig elég sűrűn jártam benne. Talán vasárnap jól megnézné a bizonyosság kedvéért, vagy akár ott meg is rajzolhatná.

Szeretnék lemenni a nyáron néhány tanítványommal 2 napra, nem Várkonyban hálásra, hanem Pécsett,[4] de esetleg Várkonyban vagy Pécsváradon ebédelve. Természetesen nem megyünk a Maguk nyakára – a volt Lutzban főznek, ha előre bejelentjük? vagy máshol Pécsváradon? estleg privát helyen?

Köszönöm a híreket.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Ld. 2197/3., ill. 2198. sz.

[2] FL 1927-ben csere útján került Zengővárkonyba, ahol a parókia erősen rászorult a tatarozásra. Az egyházközségnek nem volt rá pénze, ezért FL saját pénzéből, ill. bankkölcsönből hozatta rendbe az épületet. A kölcsönt utóbb a Baumgarten-díjként kapott 4000 pengőből fizette vissza, s ebből építtette a parókiához kapcsolódó, a templomkertbe nyúló könyvtárszobát, amely ma Fülep-emlékszoba.

[3] FL Császár János 2198. sz. levelére jegyezte fel a Genthon István számára kért rajzok adatait. Császár János elkészítette a rajzokat, amelyeket FL átadott Genthon Istvánnak. Ld. 2206., 2198. sz.

[4] A kirándulásra VII. 3–4-én került sor; ott volt Fodor András és felesége, valamint Csanak Dóra. Zengővárkonyban szálltunk meg különböző házaknál.

2203. GRANASZTÓI PÁL – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1954. V. 12.

Kedves Professzor Uram,

köszönöm, hogy elküldted szép és érdekes tanulmányodat.[1] Sok gondolatot keltett bennem, s egy két vonatkozásban töprengést is, amiről alkalom adtán, ha érdekel, beszámolok.

Én itt mellékelten elküldöm egy legutóbbi írásomat,[2] helyesebben Pogány Frigyessel[3] közösen készítendő munkánk első fejezetét, amelyet a munkamegosztás során vállaltam. Ez az a készülő nívós esztétikai munka, amelynek vezérfonalát még a télen szíves voltál átnézni. Nagyon fontos volna, ha most a megírás nehéz feladatának elején támogatnál észrevételeiddel. Nehéz, mert tárgyi szempontból exaktnak kell lennie s mégis eleven, figyelmetkeltő olvasmánynak. Úgy tervezzük, hogy minden fejezet végére rövid összefoglalást is adunk, amelyben minden megállapításnak „ülnie" kell.

Úgy gondolom, hogy cca 10 nap múlva, előzetes bejelentés alapján felkeresnélek, hisz egyébként is már szándékomban volt.

Tisztelettel üdvözöl

Granasztói Pál

MTAKK Ms 4587/163.
Kézírás.
Budapestre írt levél.
Granasztói Pál (1908–1985) építész, 1945–1948 között a Fővárosi Közmunkák Tanácsának tagja, 1948–1953 és 1957–1958 között az Építési és Városfejlesztési Minisztérium munkatársa, a Városépítési Kutatóintézet kutatója, a CIAM Modern Építészet Nemzetközi Szervezetének tagja. Városrendezési, fejlesztési, esztétikai szakmunkák és szépirodalmi művek szerzője. FL-sal a Célszerűség és művészet az építészetben c. tanulmány megjelenésekor került először levélbeli kapcsolatba, FL Budapestre kerülése után gyakran találkoztak személyesen. Utóbb a vár helyreállításának kérdésében ellentétbe kerültek egymással, s személyes kapcsolatuk megszakadt. Granasztói: Város és építészet. Bp. 1960. Műszaki Kiadó c. művében a következő dedikáció olvasható: „Fülep Lajos professzor úrnak tisztelettel, szeretettel s köszönettel a könyv gondolatáért, a biztatásért. Granasztói Pál."

[1] Az Izsó- tanulmányról van szó. Ld. 2153/4.
[2] Granasztói Pál – Pogány Frigyes: Városépítészet. Bp. 1955. (Településtudományi Közlemények 7. sz.)
[3] Pogány Frigyes (1909–1976) építész, művészettörténész. Ekkor a Műegyetem docense, 1958-tól professzora, 1959-től a Képzőművészeti Főiskola tanára, 1964-től az Iparművészeti Főiskola igazgatója.

2204. ILLYÉS GYULA – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1954. V. 12.

Kedves Lajos,

Szívből köszönöm.[1] Ritkán szép munka: ahány állítás a te tolladból, annyi helyeslés az én fejemtől. S tanulmány, amelynek egyetlen fogyatékossága, hogy rövid!

A régi barátsággal köszönt s gratulál

Illyés Gyula

MTAKK Ms 4587/293.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos író Budapest II. Széher-u. 16.
Feladó: Illyés Gyula, Bpest, II. Józsefhegyi u. 9.
Illyés Gyula (1902–1982) költő, dráma- és prózaíró, FL 1932-ben ismerte meg személyesen, Illyés 1932–1934 között, majd 1945–1946-ban többször járt Zengővárkonyban. Levelezésük időnként igen intenzív volt: részben az egyke-kérdés kapcsán, részben FL Budapestre kerülése, közéletbe való bekapcsolódása (Paraszt-nevelő iskola) tárgyában.

[1] Az Izsó-tanulmányról van szó. Ld. 2153/4.

2205. SZEMERE SAMU – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1954. V. 15.

Kedves Barátom!

Nagyon köszönöm kedvességedet, hogy szíves voltál nekem megküldeni Izsó-tanulmányodat.[1] Ez most némileg kárpótol azért, hogy akkoriban nem hallgathattam az Akadémiában tartott felolvasásodat[2] (nem rajtam múlt: nem kaptam meghívót). A dolgozatot nagy élvezettel és sok tanulsággal olvastuk feleségem[3] is, én is. Élveztük módszeredet, a remek kor- és milieurajzot, a sokféle determináló tényező érzékeltetését, a soknak egybelátását stb. Minden oly szemléletes és meggyőző, hogy nem tudom elképzelni, hogy bárki is ellentmondhatna megállapításaidnak és értékeléseidnek. Azután meg jólesett az is, hogy ismét olvashattam egy jellegzetes tömör Fülep-dolgozatot.

Szerettem volna ezt élőszóval elmondani. Fel akartalak hívni telefonon, de a telefonkönyvben hiába kerestem nevedet. A régi telefonkönyvbe beírtam telefonod számát, sajnos, nem írtam át az újba. Kerestem régi noteszeimben is, úgy látszik, ott nem jegyeztem fel. Nagyon megköszönném, ha tudatnád velem. Hátha...

Ismételten köszönöm a szép dolgozatot és szeretettel üdvözöllek, feleségem nevében is, régi igaz híved

Szemere Samu

MTAKK Ms 4589/292.
Kézírás.
Címzés: Dr. Fülep Lajos egyetemi professzornak Budapest XII. Széher-út 16.
Feladó: Szemere S. VIII. József-körút 27.
Szemere Samu (1881–1978) filozófiai író, esztéta. Alexander Bernát tanítványa, majd munkatársa volt. 1945–1949 között az MTA tagja.

[1] Ld. 2153/4.
[2] U.o.
[3] Dr. Horváth Renée (1884–?) tanár, az Újságban cikkei, versei jelentek meg.

2206. FÜLEP LAJOS – GENTHON ISTVÁNNAK

Bp. 1954. 1954. V. 20.

Kedves Barátom,

hogy jobban lásd, rajzot csináltattam a várkonyi templomról a tanítóval[1] – persze, nem szakszerű, de amennyi Neked kell, annyit elmond.

Mint futtában említettem, az egész boltíves, kivéve a később hozzáragasztott oldalsó toldást, a rajzba bele is írtam. Beleírtam azt is, hogy a fölső és alsó ablak közt húzott vonal fölé eső rész: karzat, nem szerves része az épületnek. A kapuja fölött évszám van, nem emlékszem pontosan, 1785 lehet.

Szíves üdvözlettel

Fülep Lajos

Genthon István hagyatéka a MKI Adattárának birtokában van, feldolgozás alatt. Az itt közölt levelet Genthon István még életében adta kölcsön leírásra, vele együtt Császár János tanító két rajzát a zengővárkonyi templomról, majd minden visszakerült hozzá.
Ceruzaírás, mellette két alaprajz.
Címzés: Genthon István osztályvezető úrnak H XIV. Dózsa György út 41. Szépművészeti Múzeum. Feladó (bélyegző:) Fülep lajos Budapest II., Széher-út 16.

Genthon István (1903–1969) művészettörténész, 1934–1940 között a Műemlékek Országos Bizottságának előadója, 1940–1943 között a Római Magyar Intézet igazgatója, 1945–1948 között a Szépművészeti Múzeum főigazgatója, 1948-tól a múzeum modern külföldi osztályának vezetője, 1945–1949 között az MTA tagja volt. A régi magyar művészettel és a modern festészettel, elsősorban a Gresham-körrel foglalkozott. Nagy érdemei vannak a magyarországi műemlékek, ill. a magyar vonatkozású külföldi műemlékek kataszterének elkészítésében.
FL-sal való kapcsolata 1925-ben kezdődött, amikor a még egyetemi hallgató Genthon ismertetést írt FL 1923-ban megjelent Magyar művészet c. kötetéről, azt írva összefoglalásában: „aki ismerni szeretné a műalkotás biztos megközelítésének módjait, annak csak ezt a könyvet ajánlhatjuk." (Magyar Írás, 1925. V. évf. 2. sz. 29.) A következő 25 évben nem kerültek kapcsolatba egymással, a művészettörténeti tanszék professzora, Gerevich Tibor nemcsak egyetemi tanárként, de a korabeli művészetpolitikának meghatározó személyiségeként nagy szerepet játszott, s e tevékenységével FL nem értett egyet. Gerevich Genthont egyik legkiválóbb tanítványaként támogatta pályáján.
Bonyolította a helyzetet, hogy 1948-ban Genthon és Gerevich ajánlotta FL-t akadémiai tagságra, az 1949-es átszervezéskor mindkettejüket kizárták az Akadémiáról, FL viszont levelező tag lett.
Amikor FL 1951-ben a művészettörténeti tanszék vezetője lett, Gerevich egyetemi tanári minőségben szintén a tanszéken oktatott 1954-ben bekövetkezett haláláig.
A FL elnöksége alatt működő akadémiai Művészettörténeti Bizottságba Genthon 1954-ben lett tag, s jegyzőkönyvek tanúsága szerint FL több alkalommal Genthonra bízta olyan javaslatok megfogalmazását, amelyek – egyebek mellett – méltánytalanul mellőzött művészettörténészek helyzetének javítását célozta.
Utóbb magánbeszélgetések során mindketten elismeréssel szóltak a másik képességeiről és tudásáról, bár véleményük nem mindenben egyezett. Genthon ugyanakkor elmondta, hogy FL nagy tudása őrá nem ösztönzően, hanem bénítóan hatott. Sajátos kapcsolatuknak e levéllel csaknem egyidejű dokumentum FL Izsó-tanulmányának Genthonnak ajándékozott példányában a dedikáció: „Genthon Istvánnak jobb barátja Fülep Lajos." (A dedikáció szövegét Lőrincz Ernő közölte velem.)

[1] Genthon István: Magyarország műemlékei. Összeállította – Bp. 1951. Akadémiai Kiadó c. művében a következőket írja: „Zengővárkony Ref. templom, épült 1802-ben." (136.) Utóbb a Magyarország művészeti emlékei. I. Dunántúl. Bp. 1959. Képzőművészeti Alapnál megjelent kötetében – amely-

hez az itt közölt levél tanúsága szerint szóban kért felvilágosítást, – a következőket közölte: „Homlokzat előtti toronnyal, kapuja felett 1785-ös évszám. Két boltszakaszos hajó szegmentíves szentély, balról újabban kitoldva. Önkupák XVIII. sz. Épült 1785. 1902-ben megújítva. (440.)" E szöveg alatt FL szóbeli közlésére, valamint Kováts J. István „Magyar református templomok" I–II. Bp. 1942. c. könyvére hivatkozik, amelyben ez áll: „A zengővárkonyiak 1733-ban építik az első, 1750-ben a második (fa) templomot és 1802-ben a mai kőtemplomot." (I. 90.)

A legújabb kutatási eredmények szerint „a kőtorony 1786–1787-ben épült. A históriáskönyv szerint Kurtán Zsigmond lelkipásztor idejében készült, 660 R[énus]f[orint] és 42 x-ért.

A második templomot kinőtte a gyülekezet, így azt elbontották, és 1802-ben a már meglévő toronyhoz építették hozzá az egyhajós kőtemplomot. Ha felmegyünk a padlásra, úgy építészetileg is lehet látni, hogy a kettő nem együtt épült, hanem úgy toldották össze a két épületet. A leírás szerint a kőtemplom 8 hónap alatt készült el Boldizsár Imre lelkész prédikátorságában.

A torony alatti bejárati ajtó felett is 1787-es évszám olvasható, és ez az eredeti bejárat, mivel akkor már szabad volt úgy megépíteni a templom bejáratot, hogy az utcára nézzen. Az előtte levő kőfalat pedig 1823-ban építették.

A falu és a gyülekezet történetével Nagyné Mayer Ágnes is foglalkozott és az Ő szakdolgozatában is ezek az adatok szerepelnek.

A második hajó megépítésekor a templomi bejárat ajtaját áthelyezték a jelenlegi helyre, így azon az 1802-es évszám látható, ami azért lehet megtévesztő, mert a templomnak ez a része 1841-ben készült." (Hosszú László egyházközségi gondnok – F. Csanak Dórának. Zengővárkony, 2002. X. 18.)

2207. FERENCZY BÉNI – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1954. V. 27.]

Kedves Lajos bátyám,

nagyon köszönöm, hogy megküldted nekem Izsó különlenyomatodat.[1] A kis Tolnainak[2] is megküldhetnéd – tudod milyen hű tisztelőd? Június 3-ától Mátraházán leszünk a Szotüdülőbe[3] beutalva 2 hétre – hátha te akkor az Akadémia üdülőbe lennél? Le fogunk nézni. Érmezéssel és illustrálással rettenetesen túl vagyok halmozva[4] ezért mindent folyton halasztok – mert régi tervem, hogy magyarra fordítom É.[tienne] M.[aurice] Falconnet[5] „Tractátumát a szobrászatról" – ez a Diderot-Enyclopediában[6] jelent meg a Sculpture szó helyén. Tele van naiv és actuális közhelyekkel, azaz a legegyszerűbb és egyben a legáltalánosabb dolgokkal (des choses les plus simples et les plus vastes) –

vajon ha a XVIIIême (!) szobrászat rövid ismertetésével befejezném ezt a fordítást az Akademia kiadná e?[7]

(Négy szem közt megvallom neked Falconet nem tartom „nagy" szobrásznak és egy vulgair rationalista – de aktuális szobrász mert pétervári lovasszobra[8] symbolum és nagyon szép is! Persze egy lovasszobor sosem lehet egészen rossz vagy csunya – én még a sok szamár Vittorio Emanueleket is szeretem Italiában – adott téma, *zárt* mechanikai keretekkel, stabil és constáns feladat.

Még 1941 vagy 42ben Falconet összes iratait Genthon[9] meghozatta (12 kötet)[10] s akkor együtt terveztük a fordítás kiadását – a könyvek az Esterházi utcai könyvtárban vannak.[11]

Erről a témáról szerettem volna neked „viva voce" referálni –

Bocsáss meg hogy ily hebehurgya levéllel válaszolok szép dedikált ajándékodra, de mondom erőimet meghaladó tempóban *illustrálok* és érmezek – ezért nem jutok semmihez ami szívem vágya

tisztelettel ölel

F.[erenczy] Béni

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/224.
Kézírás. Megj. Ferenczy Béni arcképe, Szerk. Réz Pál. Bp. 1984. Európa, 124–125.
Címzés: Fülep Lajos akademikus Budapest Széher út 16.
Feladó: Ferenczy Béni XIII. Jászai Mari tér 5.
Ferenczy Béni (1890–1967) szobrász, grafikus, író. FL a tízes évek végétől kezdve ismerte, közelebb az ötvenes években kerültek egymáshoz, amikor FL a Ferenczy Petőfi-szobra körüli vitában kiállt Ferenczy Béni mellett. (Fülep Lajos: Ferenczy Béni Petőfi szobra. = Szabad Művészet, 1956. V. 244.)

[1] Ld. 2153/4.
[2] A „kis Tolnai" – Tolnay Károly, akivel Ferenczy Béni, de különösen ikertestvére, Noémi, ifjúkorától fogva baráti kapcsolatban volt.
[3] FL nem ment többet Mátraházára.
[4] Ferenczy 1945–1950 között a Képzőművészeti Főiskola tanára volt, majd elbocsátották. Ezután könyvillusztrálással és éremkészítéssel tartotta fenn magát.
[5] Falconet, Étienne Maurice (1716–1791) francia szobrász, 1766–1780 között Szentpéterváron élt.
[6] Encyclopedie ou Dictionnaire Raisonné des Sciences, des Arts et des Métiers. Neufchtel, 1765. Tome XIV. REGGI-SEM kötetének 816–843 lapján van a szignálatlan „Sculpture" címszó, Falconet munkája.
[7] A fordítás nem készült el. 1932–1935-ben, moszkvai időzése során Ferenczy pénzkereseti okokból fordítói munkát is végzett. (Illyés Mária közlése.)
[8] Falconet főműve Nagy Péter cár szentpétervári lovasszobra.
[9] Ld. 2206.
[10] Falconet írásainak 12 kötetes kiadása nem ismeretes. A Műemlékek Országos Bizottságának könyvtárában a 6 kötetes „Falconet statuaire, contenant plusieurs écrits parus, mais fautifs; d'autres sont nouveaux." Lausanne, 1781. (Bardoly István közlése.) Genthon 1934–1940 között volt a MOK előadója, Ferenczy Béni pedig a harmincas évek második felében települt haza Moszkvából, ill. Bécsből.
[11] A Műemlékek Országos Bizottsága könyvtáráról van szó.

2208. FÜLEP LAJOS – DEMÉNY JÁNOSNAK

Bp. 1954. VI. 8.

Kedves Kollegám,

attól, hogy az a szöveg „magy.[ar] rapszódiát" mond, dalok lehettek.[1] Egyáltalán írt B.[artók] „magy.[ar.] rapsz.[ódiá]"-t? Én nem tudok róla, de még ha írt is, akkor is dalok lehettek, mert nem muszáj egyeznie a közlésnek a factummal. Én dalokra emlékszem, s különösen így emlékeztem a cikk írásakor, ami szintén régen volt, közelebb az eseményekhez.

Móricz fölolvasására[2] nem emlékszem – hogy programmon volt, arra igen, de nem tudom, ugyanarra a vasárnapra volt-e, mint Bartók, vagy másikra, mindkettő lehetséges, továbbá az is, hogy hallottam, s kiment a fejemből, vagy nem hallottam, mert később mentem oda,

vagy nem vártam meg. Rippl, mint említettem, engem is kért[3] – azt tudom, solo lettem volna, nem vállaltam (a 30 perces csevegést komoly témáról). Talán valamelyik korabeli napilapban nyomát lehetne találni, vagy tán a plakátnak is, ha rá is vonatkozik a törvény, hogy minden nyomtatványból példányt kell küldeni a Nemzeti Múzeum könyvtárába. Az idő stimmel – akkor lehetett valamelyik háborús esztendőben. De talán él még velem egyívású valaki, aki ott volt, s emlékszik. Hermann Lipót?[4] Farkas Zoltán?[5] Dömötör István?[6] Csak meg kellene találni – ha megéri ez az apróság a fáradságot, bár igen jellemző, annyi szent! Jellemző pro és contra!

Szívből üdvözli

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Címzés: Demény János tanár H. XIII. Wallenberg u. 5. III. 3.
Feladó: Fülep Lajos Budapest II., Széher út 16.

Demény János (1915–1993) zenei író, esztéta. Elsősorban Bartók Béla életének dokumentumait kutatta és levelezését adta ki. Fülep könyvtárában Demény János: Bartók. Bp. 1946. Egyet. ny. c. műve volt meg a következő dedikációval: „Fülep Lajosnak, régi mesteremnek Demény János IX. 7."

[1] Demény János Bartók-kutatásaival kapcsolatban kereste meg FL-t, a később „Bartók Béla művészi kibontakozásának évei. Bartók Béla megjelenése az európai zeneéletben (1914–1926)" című tanulmány megírására készülve. (= Zenetudományi Tanulmányok, VII. Szerk. Szabolcsi Bence és Bartha Dénes. Bp. 1959. 5–425.) FL-t „Nemzeti öncélúság" c. tanulmányában leírt következő mondatairól kérdezte: „Tanuja voltam, mikor egy Rippl-Rónai kiállításon Bartók a legremekebb magyar dalokat játszotta, s utána kulturális ügyeink legfőbb gondozója, a kultuszminiszter [Jankovich Béla] ezt a kérdést intézte hozzá: ugye ezek oláh nóták voltak? Bartók szikrázó szemmel csak annyit felelt: nem!" (Válasz, 1934. I. évf. 1. sz. 18.)

Fülep itt a Rippl-Rónai 1915 őszi kiállítása alkalmából X. 17-én tartott matinéra emlékezett, amelyen Bartók Béla is fellépett. A korabeli sajtóból tudható, hogy Bartók „magyar rapszódiái közül játszott el egyet és bemutatta folklorisztikus gyűjteményének néhány érdekes darabját." (Világ, 1915. X. 18.) Demény megállapította, hogy az Opus 1. zongorarapszódiát adta elő Bartók, amely 1904-ben született s három változatban készült el, valamint a Tizenöt magyar parasztdal néhány darabját adhatta elő, amelyek ekkorra már javarészt elkészültek. [Fülep könyvtárában megvolt Bartók–Kodály: Magyar népdalok. Énekhangra zongorakísérettel, Bp. 1906, későbbi műveiből pedig Bartók: Fünfzehn ungarische Bauernlieder. Wien-Lpz. 1920., Bartók: Nyolc magyar népdal. Wien–New-York, 1922, valamint A magyar népdal. Bp. 1924.]

[2] Móricz Zsigmond „Piros már a szőllőlevél" c. novelláját olvasta fel.

[3] Rippl-Rónai József (1861–1927) 1915. X. 4-én kelt levelében írja az itt említett kiállítás kapcsán FL-nak a következőket: „Meg akarom kérni egyidejűleg, egy 'hatalmas, szép művészeti előadásra, amilyent csak Fülep Lajos nyújthat.'„ (Flev. I. 289.)

[4] Hermann Lipót (1884–1972) festő, grafikus, illusztrátor.

[5] Farkas Zoltán ld. 2190. sz.

[6] Dömötör István (1882–1962) újságíró, 1914–1919 között a Művészet és az Új Idők munkatársa.

2209. DOMOKOS MÁTYÁS ÉS FELESÉGE – FÜLEP LAJOSNAK

[Sátoraljaújhely,] 1954. VI. 21.

Sok szeretettel üdvözöljük Professzor Urat a Sátor-hegységből

Domokos Matyi és Éva

Helynév a lap feliratából.
MTAKK Ms 4586/31.
Kézírás Sátoraljaújhely feliratú, tájképet ábrázoló képeslapon.
Címzés: dr. Fülep Lajos úrnak Budapest XII., Széher-út 16.

Domokos Mátyás ld. 2129. – Első felesége, Nagy Éva (szül. 1930) biológia–földrajz szakot végzett. 1952–1955 között a Természettudományi Múzeum Növénytárában, ill. 1953. VIII. – 1954. V. között Keszthelyen dolgozott. Házasságkötésük után Budapestre visszakerülve tanár, majd a Móra Ferenc Ifjúsági Kiadó szerkesztője volt.
Fodor András naplója szerint „az Öreg tegnapelőtt büszkén mutogatta közbenjárása eredményét, a dokumentumot, minek folytán [Domokos Mátyás] feleségét, Évát három héten belül Pestre helyezik Keszthelyről." (1954. IV. 2. Fodor A.: Ezer este... I. 213.)
D. Nagy Éva szerint Domokos Mátyás kérését ez ügyben volt kollégiumi társa, Bodnár György is eljuttatta Darvas József népművelési miniszternek. Bodnár György ekkor a Társadalmi Szemle rovatvezetője volt.

2210. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1954. VI. 22.

Kedves Professzor Úr!

Érdeklődő sorait[1] megkaptam és érdeklődésem után közölhetem, hogy kb. egy hét múlva lesz a Telepen cseresznye és leszedve adják el, nem lesz probléma a leszedetése, készen adják. Legfeljebb meg kell válogatnunk, mert bizony a sok eső következtében könnyen rothad és ők nem válogatják ki. Szívesen küldünk, a kosarat kérem feladni. A kulcsa még meg van. Az árát még nem tudják, mert csak akkor kezdik szedni és eladni, napi áron.

Professzor úrék jövetelének[2] örülünk és szeretettel várjuk. Lehet, hogy még akkor nem lesz nagy felfordulás nálunk sem, mert sajnos itt nálunk lakóknak még mindig nem tudtunk lakást szerezni és így munka kezdete késik. Az előkészületek ezért folynak. Éppen ma hoztunk meszet is. Megkérem Professzor urat arra is, amint már kölcsönkérő levelemben írtam is, szükséges lenne még 2000 F[orint]-ra kölcsön, amit ha lehet most egyszerre, vagy 1000–1000 részletben kérnék, hogy a cserepet is előre meg tudjam venni, ne legyen fennakadás, hogy mikor pénz lenne, már cserép nem lesz esetleg, mert sajnos úgy kell kilesni mindent, hogy amikor éppen van a TÜZÉP-nél, megvegyük, mert mindent szétkapkodnak s pár nap múlva már nincs.

Érdeklődnék még az iránt is, hogy Nagy Zoltán[3] öcsém felvételéről nem tudna-e írni valamit Professzor úr? Kérem, hogy kéréseimet ne vegye zaklatásnak, de szükségem van Professzor úr jóindulatú segítségére, amit előre is hálásan köszönök!

A kosarat várjuk! Maradok tisztelettel

Császár János

Kedves Professzor Úr!

Még a zsebemben volt a fent írt levél, amikor megkaptuk az újabb lapját, így hozzáírom arra is a válaszomat. Aszalt vargányát is tudunk küldeni, az árát nem tudom megírni, mert az, amikor beszéltem Kovácsékkal, a Maris nem volt otthon, de nem lesz nagyon drága. Természetesen kakukkfüvet is szednek a gyerekek már holnap és árnyékban felakasztva fogjuk megszárítani.

Maradok tisztelettel

Császár János

MTAKK Ms 4585/228.
Gépirat autogr. befejezéssel és aláírásokkal.
Budapestre írt levél.

[1] Egy fenn nem maradt levélről vagy levelezőlapról lehet szó.
[2] Ld. 2202/4.
[3] Ld. 2197/2.

2211. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

Bp. 1954. VII. 21.

Kedves Aurél,

nagyon köszönöm a szíves invitálást,[1] de már csak megvárnám a nyarat – ha lesz. Persze, ha nem kapok kocsit, jobb volna vonaton addig menni, amíg nincs meleg, viszont az ottlételhez meg jobb volna a meleg. Majd megtudakolom a kocsit, addig tán az idő is határoz, mit akar. De akár így, akár úgy megyek, tudnom kellene, nem szándékozol-e közben el valahova (pd. Tihany),[2] továbbá táviratot hogy' címezve küldhetek? mert nem valószínű, hogy Ábrahámhegynek táviratos-postája van. De ha van is, nem kell-e a házat valamiféle néven nevezni? Még továbbá: az is lehet, Neked éppen akkor másik vendéged van, amikor én mennék, tehát idő kell arra is, hogy válaszolhass, ha ne menjek. Szóval, amint látod, nem olyan egyszerű ez – mintahogy semmise. De azért talán majd sikerül.

Mindnyájatokat szívből üdvözöl

Lajos

MTAKK Ms 2156/654.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Bernáth Aurél festőművész úrnak Ábrahámhegy Veszprém megye.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] Bernáth Aurél levele nem maradt fenn.
[2] Bernáthné Pártos Alice feljegyzése szerint VII. 22-én megérkezett Ábrahámhegyre Pátzay Pál, Mikus Sándor és Kerényi Jenő. A vendégek másnap Tihanyba mentek át. VIII. 1-én Makrisz Agamemnon érkezett Ábrahámhegyre. (Bernáth Mária közlése.) FL esetleg hallhatott előzőleg e tervekről.

2212. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp.] 1954. VII. 28.

Kedves Aurél,

nagyon sajnálom, hogy most nem sikerült,[1] különösen hogy az idő is megszépült, hiába reméltem, magam vígaszára, csúnya lesz, és különösen, hogy ilyen költséget is okoztam – de még ma is olyan vagyok, mint az őszi légy, azt se tudom, hol mikor hűltem meg, talán kocsiban, aminek a teteje mostanság nyitva szokott lenni s az én tetejem is födetlen volt, holott tudom, az a legérzékenyebb végtagom; ágyba ugyan nem feküdtem – hagyjuk utóljára – de egész nap csak heverészek, s ezt is olyan Leistungnak érzem, mintha nekem kellene megnyerni a kenu világbajnokságot. De talán még nem veszett el minden – ha, mint hallom, 3 hétre mentek el, akkor valamennyit még Ábrahám kebelén[2] lesztek aug.[usztus]-ban, s ha jó idején tudom, mikor jöttök meg, neki vághatok.

Vagy ha indulás előtt tudod, megírhatod előre, én majd számon tartom, s idején jelentkezem.

A Csillag[3] megjött a cikkel,[4] igen örülök neki, másik örömem egyik gyerekem (Fodor A.[ndrás]) versei[5] – jobbak, mint másokéi.

Szeretettel

Lajos

A helynév a feladó címének alapján.
MTAKK Ms 2156/655.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Bernáth Aurél festőművész úrnak Ábrahámhegy Veszprém megye.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.
A levél előzményét ld. 2211. sz.

[1] A Bernáth Aurél hagyatékában fennmaradt távirat szövege: „Meghívást köszönöm, meghűltem, lázas vagyok, most nem mehetek Lajos." Bp. [1954.] VII. 28. (MTAK Ms 2156/672.) Bernáth Mária közlése szerint FL 1954. VIII. 4-én délben érkezett meg Ábrahámhegyre és este hatkor indult vissza.
[2] Ábrahámhegyre utal.
[3] A Magyar Írók Szövetségének folyóirata. 1947. XII. – 1956. X. között jelent meg. Ekkori főszerkesztője Király István volt.
[4] Bernáth Aurél: Képzőművészetünk időszerű kérdései. = Csillag, 1954. VIII. évf. 7. sz. 1316–1323.
[5] Fodor András: Versek egy faluról. Napszámosok. 1935. – Mulatság. 1948. – Új falu. 1954. = Csillag, 1954. VIII. évf. 7. sz. 1254–1259.

2213. KERÉNYI KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Aubergenville (S[eine]-et-O[ise])
1954. VIII. 18.

Drága Lajosom,

gyönyörűséges Izsóddal[1] mindannyiunkat megörvendeztettél! Ile de France-ban üdülünk két hétig, azután számomra (részben Magdival[2] is) Róma–Hága–London–Róma.[3]

Ölel

K.[ároly]

Mennyit emlegetjük Magát Lodovico! Legutóbb a Montmartre-on. Meleg üdvözlettel

Magda

Sok üdvözlet

Lucia[4] Dincsi[5] Cornelia[6]

MTAKK Ms 4588/44.
Kézírás Chartres Vue du Pont Neuf feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak II. Széher-út 16. Budapest Hongrie
Feladó: Kerényi Ponte Brollo Suisse, Aubergenville, France

[1] Ld. 2153/4.
[2] Ld. 2081. sz.
[3] Kerényiék ekkor Francia- és Olaszországban, valamint Hollandiában jártak. (K. Kerényi: Tage- und Wanderbücher 1953/1960. München–Wien, 1969. Langen Müller 59–66.)
[4] Ld. 2081/3.
[5] Ld. 2076/10.
[6] Ld. 2081/3.

2214. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

[Lőcse, 1954.] VIII. 24.

Kedves Lajos,

itt vagyunk Lőcsén. Aranyos város. Megyünk tovább Késmárkra is. Csütörtökön Prágában, elsején Pesten leszünk.

Meleg barátsággal

Aurél

Bernáth Marili[1]

A hely és év a postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4585/115.
Kézírás Levoca- radnica a kostol feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyet. tanár Budapest II. Széher út 16.
Feladó: Bernáth Tatranska Lomnica Hotel Praha.

[1] Ld. 2183/1.

2215. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp.] 1954. IX. 7.

Kedves Aurél,

okulva a tapasztalaton, nem táviratozom, csak így írom meg, hogy mivel ma végre befejezték a dolgot, holnap megpróbálom a kocsi-szerzést, s ha sikerül szombat–vasárnapra kapni (t.i. ha még nem késő az igény bejelentése), akkor szombat d.[él]e.[lőtt] megyek és

vasárnap este együtt jönnénk haza. Ne számíts rá, a kísérlet igen bizonytalan, csak így írom meg für alle Fälle. S ha csakugyan nem sikerül most, eltesszük valamivel későbbre.

Saluts

L.[ajos]

Helynév a feladóból.
MTAKK Ms 2156/656.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Bernáth Aurél festőművész úrnak Ábrahámhegy Veszprém megye.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.
A feladó alatti üres részen Bernáth Aurél írásával: Midőn Havannában
hajóra szálltam én,
Búcsúzni akkor
Senkise jött felém

[1] Bernáthné Pártos Alice feljegyzése szerint IX. 7-én Bernáth Csernus Tiborral elutazott Ábrahámhegyre, előtte hosszan telefonált FL-sal. IX. 9-én FL még kezelésen volt a Lukács-fürdő C-osztályán, amelynek Bernáthné főorvosa volt, majd szombaton, 11-én akadémiai kocsival Ábrahámhegyre ment utánuk. Bernáthné feljegyzése szerint: „Este Aurél megjön 1/2 12-kor, remekül érezte magát, jól festett, Fülep és [Csernus] Tibor is jól érezte magát." (Bernáth Mária közlése.)

2216. CZÓBEL BÉLA – FÜLEP LAJOSNAK

Szent-Endre, 1954. IX. 20.

Kedves barátom,

meghatottságomban nem tudom eléggé megköszönni szívből jövő és oly szeretettel mondott beszédedet.[1] Összegezve volt benne minden amire életünket tettük és ami a legértékesebb és az egyedüli érték ebben az életben. Amiből ma is erőt szedek, és erőt ad nekem az, hogy kapaszkodok azokra a törekvésekre, amik bennem voltak akkor fiatal koromban. És az egyetlen lehetőség, hogy előbbre jussak és legalább is ne essek vissza.

Beszéded nagy visszhangra talált az itteni festőkoloniában és már remélik, hogy ez a kezdete, hogy valami mozogni fog.

Szívből szeretettel ölel

Czóbel Béla
Ady E.[ndre] út 5

MTAKK Ms 4585/242.
Kézírás.
Címzés: M. Fülep Lajos egyetemi tanár Budapest Eötvös Loránt egyetem Tört. tud. V. Pesti Barnabás u. 1. volt Piarista u.
Feladó: Czóbel Béla Ady-E. út 5. Szt.-Endre

Czóbel Béla (1883–1976) festő, grafikus. FL talán még Párizsból ismerte a század első évtizedéből.

[1] A szentendrei Ferenczy Károly Múzeumban 1954. IX. 19-én volt Czóbel Béla, Modok Mária, Ilosvai Varga István és Szántó Piroska műveinek kiállítása, amelyet FL nyitott meg. A megnyitó beszéd nem jelent meg, kézirata sem maradt fenn.

A Művelt Nép 1954. IX. 26-i számában Péter Imre: „Egy jelentős kiállításról" c. ismertetését a következőképpen fejezi be: „A művészi életben jelentős kiállítást Fülep Lajos egyetemi tanár, akadémikus nyitotta meg. Sajnálatos, hogy érdekes és mélyenszántó megnyitó beszédében több olyan megállapítás hangzott el, amelynek olyanféle akusztikája volt, mintha Czóbel Béla festői magatartását szembeállította volna mindazzal a törekvéssel, amely új piktúránkat – minden még meglévő hibája ellenére is – a polgári művészetnél nagyobb, szélesebb és messzibbre vivő fejlődés indította el. Legalább is így értelmezhették néhány mondatát azok, akik kevéssé ismerik Fülep Professzor művészetszemléletét." Utóbb, a lap X. 10-i számában „a nép hangját" képviselve Kiss József sztahanovista marós „Hozzászólás az 'Egy jelentős kiállításról' c. cikkhez" c., a kiállításról szóló írás is megjelent.

FL hagyatékában megvan a kiállítás meghívója (MTAKK Ms 4592/114.) és a kiállított művek rotaprint katalógusa. (MTAKK Ms 4592/115.)

2217. FERENCZY BÉNI – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1954. IX. 20. után]

Kedves Lajos bátyám

Szent Endrei beszédedet[1] szerettem volna *megköszönni* neked. Mindenki aki csak egy *kicsit* kedveli a szépet, mint – a „pusztában kiáltó vagy inkább *morgó oroszlán* szavát" úgy hallotta – még akkor is ha a beszédnél nem volt jelen. (Mint én sem.)

„Nem rejtetted véka alá a gyertyát". És ez óriási dolog amiért még minden magyar művész – vagy aki szereti magát annak hinni – még sokáig hálás lesz neked.

Látod csupa frázis és idézet amit dadogok ebből az alkalomból, de az érzelmek erősebbek mint a fogalmazás, ezért hát

köszönettel ölel

Ferenczy Béni

A késedelem egy Révfülöpi szüreti meghívás miatt történt – ezért bocsáss meg! De a Balaton és az idő isteni volt!

A dátum: Czóbel Béla IX. 20-án köszöni meg FL-nak a IX. 19-én megnyitott kiállítás megnyitó-beszédét. Ld. 2216. sz.
MTAKK Ms 4586/225.
Kézírás. Megj. Ferenczy Béni arcképe. Szerk. Réz Pál. Bp. 1984. Európa 125.
Címzés: Fülep Lajos akademikus Budapest II. Széher út 16.
Feladó: Ferenczy Béni B.P. XIII. Jászai Mari tér 5.

[1] L. 2216/1.

2218. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Velence, 1954. X. 10.

Kedves Barátom,

itt üdülünk néhány hétig, és fürdünk napban és szépségben, ünnepeljük a viszontlátást

annyi szép emlékkel. Ez után a kutya hideg, zord és esős tél után különösen jól esik mindez. De jó lett volna itt együtt barangolni!

Szeretettel ölelünk

Magda
[...] Géza[1]

MTAKK Ms 4589/195.
Kézírás Venezia – Monumento a Bartolomeo Colleoni feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. dr. Fülep Lajos úrnak Budapest II. Széher út 16 Ungheria
Révészné Alexander Magda és Révész Géza ld. 2179/1.
[...] olvashatatlan szó.

[1] Ld. 2079/1.

2219. HORVÁTH HENRIKNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1954. XII. 7.

Mélyen tisztelt Professzor Úr!

Örömmel és hálával közlöm, hogy szíves fáradozása nem volt hiába! Most kaptam az értesítést, hogy a 250 f[o]r[in]t felemelt nyugdíjam 800 f[o]r[in]t-ra lett kiegészítve. – A mellékelt plakettet kérem fogadja el, úgyszintén köszönetemet is ezuton, míg talán egyszer személyesen is alkalmam lesz tolmácsolni.

Őszinte híve

ö.[zvegy] Dr. Horváth Henrikné

A helynév értelemszerű kiegészítés.
MTAKK Ms 4587/232.
Kézírás.
Budapestre írt levél.
Horváth Henrik (1888–1941) művészettörténész, a középkori művészet kutatója. 1935-től a Fővárosi Múzeum munkatársa, 1938-tól haláláig főigazgatója, a Székesfővárosi Múzeumok központi igazgatója, az MTA levelező tagja.

[1] A Művészettörténeti Bizottság 1954. IV. 16-i ülésén FL napirend előtt ismertette özv. Horváth Henrikné levélbeli kérését, aki az MTA Elnökségéhez fordult s „néhai férje tudományos érdemeire és a maga öregségére hivatkozva az eddigi havi 200 Ft nyugdíj helyett méltányosabb, a megélhetését lehetővé tevő nyugdíjat kér.

A Művészettörténeti Bizottság egyhangúlag megállapítja, hogy néhai Horváth Henrik a Fővárosi Múzeum egykori igazgatója, volt egyetemi r.k. tanár, a M. T. Akadémia lev. tagja feltehetőleg ma is tagja volna az Akadémiának, mert tudományos érdeménél fogva megérdemelné, méltatlanná tevő politikai vagy társadalmi cselekedetéről vagy megnyilatkozásáról pedig a Bizottságnak nincs tudomása. Horváth Henrik a magyar művészettörténetnek sok tekintetben úttörő, sok új anyagot feltáró és földolgozó kiváló művelője volt, művei ma is és ezután is hasznosak, hézagpótlók. Kiemelkedő tudományos érdemeire és volt akadémiai tagságára való tekintettel a Bizottság melegen pártolva továbbítja özv. Horváth Henrikné kérvényét a II. osztály vezetőségéhez; a maga részéről is kérve a benne foglalt kérelem támogatását." (MTA Lt. a II. oszt. ir. 192/4.)

Az Akadémia nem intézkedett időben, ezért a Művészettörténeti Bizottság 1954. X. 25-én megbízta Castiglione László előadót, szorgalmazza Horváth Henrikné jogos kérésének elintézését. (U.o.) A köszönőlevél tanúsága szerint a közbelépés eredménnyel járt.

2220. NÉMETH LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

Prága, [1954.] XII. 9.

Kedves Professzor Úr!

Prága szép – csak istentelenül hideg van várost nézni. Még szerencse, hogy hamar sötétedik, mert máskülönben megfagynék. Jövő héten utazom Taborba,[1] Telc-be,[2] Bratislavába s lehet hogy hamarább megyek haza (u.i. a vízumom egyelőre még nem érvényes 1 hónapra). Karácsonykor itt bezár minden

Tisztelettel

Németh Lajos

Hely és név a feladóból, ill. postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4589/54.
Kézírás Praha feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos akademikus Budapest (Ungarn) XII. Széher-út 16.
Feladó: N. L. Praha Hotel Palace

Németh Lajos (1929–1991) művészettörténész. FL tanítványa az Eötvös Kollégiumban, majd az egyetemen. 1951-ben tanszéki demonstrátor, 1952. IX. – 1954. IX. levelező aspiráns FL vezetése alatt. Hollósy Simon és kora művészete c. kandidátusi disszertációját 1956. III. 13-án védte meg. 1954. IX. – 1956. XI. az MDP Központi Vezetőség tudományos munkatársa. 1957-től a Művészettörténeti Dokumentációs Központ főelőadója, 1966-tól mb. intézetvezetője, 1969-től a Művészettörténeti Kutatócsoport tanácsadója, 1968. II. 7-én Csontváry Kosztka Tivadar c. művével a tudományok doktora címet nyerte el. 1979-től az ELTE művészettörténeti tanszékének professzora, 1990-ben az MTA levelező tagja lett. 1991. XI. 14-ére kitűzött A Kondor Béla-jelenség c. akadémiai székfoglalójára váratlan halála miatt már nem került sor.

Az 1950-es évek első felében még a népi demokratikus országokba is ritkán és nehezen engedélyeztek tanulmányutat. Ezért a Művészettörténeti Bizottság 1955. X. 18-i ülésén megvitatta Németh Lajos úti beszámolóját, s a jegyzőkönyv 5. pontja szerint „több fontos javaslatot tartalmaz, amelyeket a Főbizottság mielőbb megvalósítandónak tart." (MTA Lt. a II. oszt. ir. 193/2.)

[1] Prágától délre fekvő, történelmi múltú kisváros gótikus és renaissance műemlékekkel.
[2] Teljes egészében műemlékké nyilvánított csehországi kisváros.

2221. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Princeton, 1954. XII. 9.
14, Murray Place

Kedves Lodovico:

Köszönöm a különlevonatot; különösen jólesett a meleg dedikáció. Élvezettel olvastam a cikket, amely tartalomban gazdag, formában szép. Két megjegyzésem volna: 1. Magyarország *minden* korban „rossz konstelláció" szobrász genie számára, nemcsak azért amit cikkében említ, hanem főleg azért, mert a nemes szoborányag hiányzik – nincs jó márvány, kő is kevés van... A Természet nem favorizálta ilyen szempontból az országot. Nagy szobrászat ott volt, ahol volt parosi vagy carrarai márvány... ez az anyaghiány a régi századok-

ban erősebben volt érezhető, mint ma... bárha – 2. Izsó késői terracotta figuráinak a rejtélyét *Carpeaux, La Dance* (1869)-a magyarázza, nézetem szerint.[2] Carpeaux szoborcsoportja (amit Izsó fényképről ismerhetett) nyitotta ki Izsó szemét, hogy a természetben meglássa a táncmozdulat lényegét. Terracotta szobrocskái Carpeaux csoportjának parafrázisai!... Egyébként Carpeaux is csinált hasonló terracottákat és azok minőségben kitűnőek. Bartóknak Debussyre volt szüksége, hogy „meghallja" a magyar melódiákat... és hogy felszabaduljon művészete.

Az ötödik köteten[3] dolgozom. Azonkívül írtam egy pár kisebb cikket (Wattau,[4] Bruegel[5] stb.). Leonardom[6] különlevonatait még mindig nem kaptam kézhez, különben már beküldtem volna.

Mikor látjuk egymást?[7] Már nagyon hiányzik egy jó hosszú beszélgetés...

Boldog ünnepeket kívánva öleli

Carlo.

Megjelent az Erasmusban a recenziója?[8] még nem láttam.

MTAKK Ms 4590/85.
Kézírás.
Címzés: Prof. L. Fülep Széher út 16. Budapest (II.) Hungary
Feladó: Tolnay 14 Murray Pl. Princeton N.J.

[1] Ld. 2153/4.
[2] Carpeaux, Jean Baptiste (1827–1875) francia szobrász, festő. La danse c. szoborcsoportozata a párizsi operaház homlokzatára készült.
[3] Tolnay levele mellett FL ceruzaírásos ellenvetései olvashatók:
„1) márvány nélkül: Egypt, Assiria, Babylon;
Francia: középkor; kő elég; itt bőven; Középkor: Paris, Esztergom, Ják, Visegrád, Buda, Mátyás etc. olyat mond lehetetlennek, ami volt; de márvány is; (Ruszkai vörös márvány); bronz: Szt. György etc. Más okai.
2) nem Carpeaux; Berzsenyi, Arany, Petőfi
mintája hol? természetben motívum
Bartók – így nem stimmel"
[4] Ld. 2195/2.
[5] „L'Embarquement pour Cythère" de Watteau (= Gazette des Beaux-Arts, 1955. 91–102.)
[6] An Unknow Early Panel by P. Bruegel the Elder (= Burlington Magazine, 1955. 239–230., ill. Scritti di Storia dell'Arte in onore di Lionello Venturi. 1956. 411–428.)
[7] Ld. 2133/3.
[8] 1969-ben találkoztak.
[9] Ld. 2103/5.

2222. FÜLEP LAJOS – I. TÓTH ZOLTÁNNAK

[Bp.] 1954. XII. 10.

Kedves Barátom,

Zádortól[1] hallottam, hogy 40 évem[2] körül már minden rendben van, csak Szőkéné[3] 1-2 heti hézagot lát lemondásom és 1919. V. 31-i[4] kinevezésem közt. Oka: az 1919. V. 31-i

irattal engem tizenegyedmagammal neveztek ki (Babits, Király Gy.[örgy], Czebe, Szekfű, Vadász[5] etc.) – engem azonban *különben is már előbb* kineveztek,[6] s én természetesen csak az után mondtam le.[7] Ezt a kinevezési iratot rehabilitaciom alkalmával irataimhoz mellékeltem – sose kaptam vissza. Klaniczay[8] volt akkor a dékáni titkár, őt megkértem, keresse és kerestesse, fogadjon pénzért embereket, akik kutassák – félévig keresték, hiába. Nem tudok mást gondolni, mint hogy valaki valamilyen céllal elemelte.

Tegnap átnéztem itthoni irataimat, köztük találtam Lukácsnak[9] ide mellékelt nyilatkozatát,[10] azt hiszem, véget vet a huzavonának. Lukács akkor *közokt.*[atási] népbiztos volt, ő írta alá mindakét kinevezést. Kérlek, vigyáztass erre az iratra, hogy majd visszakaphassam.

Előre is köszönettel, szívből üdvözöl

Fülep Lajos

A levélen nem szerepel a címzett neve; ezidőben I. Tóth Zoltán volt az ELTE Bölcsészettudományi Karának dékánja.
ELTE Lt. A Dékáni hiv. ir. 156/1954.
Kézírás.
Felzetén bélyegző: Fülep Lajos Budapest II., Széher út 16.
I. Tóth Zoltán ld. 2171. sz.

[1] Zádor Annára utal.

[2] Az iratcsomó azokat az iratokat tartalmazza, amelyek igazolják, hogy FL-t 1954-ben betöltvén közszolgálatának 40.-ik évét, a hatályos rendelkezés értelmében egyhavi alapbér illeti meg. Egyik, 1954. XII. 13-i keltezésű irat mellékleteként szerepel Lukács György nyilatkozata, mely szerint FL 1914–1919-ig a főváros XIV. szociális ügyosztályán dolgozott. Ezt az írást kérte vissza FL levele végén. Dátuma 1950. VIII. 28. Gépirat, autogr. aláírással, ld. MTAKK Ms 4592/107.

[3] Az ELTE terv- és pénzügyi osztályának előadója.

[4] Lukács György (ld. 2075/2.) népbiztos[helyettes] 88.226/1919/VI.k. sz. 1919. V. 31-i keltezéssel nevezte ki FL-t egyetemi tanárrá. (MTAKK Ms 4594/3.)

[5] A kinevezés a következő professzorokra vonatkozott: Babits Mihály (modern magyar irodalom), Király György (régi magyar irodalom), Czebe Gyula (görög nyelv és irodalom), Varjas Sándor (logika, ismeretelmélet), Fülep Lajos (olasz nyelv és irodalom), Szekfű Gyula (történeti segédtudományok), Meller Simon (művészettörténet), Hevessy György (fizikai kémia), Vadász Elemér (őslénytan), Mauthner Sándor (szerves kémia) és Harkányi Béla (csillagászat).

[6] FL a 77.224/919/IV. sz. 1919. IV. 10-i keltezésű okiratra utal, amelyben megbízták Dante: La vita nuova c. művéről heti 1 órás előadás és egy órás szeminárium tartásával. Az irat aláírója a népbiztos helyett Kármány h. csoportvezető.

[7] FL itt némileg leegyszerűsíti 1919-es bonyolult állásviszonyait. Budapest Fővárosi Tanácsa 1914. XI.-ben ideiglenes státusú művészeti referensként alkalmazta a XIV. szociálpolitikai és közoktatásügyi ügyosztályon. 1915. IX. 1-én áthelyezték a Fővárosi Múzeumba. Itt de facto 1918. XII. 1-ig dolgozott, amikor külügyminisztériumi megbízatása miatt meghatározatlan időre szabadságolták. 1919. IV. 4-én kinevezték külügyminisztériumi sajtóreferensnek. Ezt követően, IV. 8-án mondott le fővárosi állásáról. IV. 10-én kapott egyetemi előadásra megbízást, V. 31-én pedig egyetemi tanári kinevezést.

[8] Klaniczay Tibor (1923–1992) irodalomtörténész, később egyetemi tanár, az MTA tagja, az MTA Irodalomtudományi Intézetének igazgatója. 1946–1948 között a budapesti egyetem bölcsészkarán dékáni titkár volt, e minőségében foglalkozott az 1946-ban rehabilitált FL irataival. E levél írásakor, 1954-ben egyetemi docens és az MTA I. osztályának szaktitkára volt.

[9] Ld. 2075/2.

2223. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Princeton, 1954.] XII. 30.

Kedves Lodovico,

Boldog Új Esztendőt kívánok és azt is, hogy az eljövendő évben viszontláthassam Magát...

Szívesen elvitatkoznék problémáinkról.[1] Egyelőre nem győzött meg érveivel. ad 1: ha megnézzük a románkori m[űvészeti] emlékek térképét (Gerevichben),[2] egészen nyilvánvaló, hogy az ország közepe, a nagy Alföld – ahol nem volt nemes anyag – *üres*. Ott bizony nem volt monumentális szobrászat–építészet, nem azért mert elpusztult, hanem mert a természet maga nem favorizálta. Ami a Dunántúlon, Felvidéken volt, nem éri el az egykorú francia vagy olasz színvonalat. – A görögök és Michelangelo tudták, hogy a szép márvány a szobrászat *legnemesebb* anyaga.

ad 2: A rendkívül bátortalan, sőt önállótlan, klasszicizáló redőzetvetésű Búsuló juhásztól nem vezet egyenes út a terracottákhoz. Izsó esetében csakis külső hatással – Carpeaux hatásával – magyarázhatom az ugrást. Carpeauxnál viszont La Danse organikusan nől ki korábbi fejlődéséből. A fontos persze nem a sujet, hanem a *motívum*: szoborban kifejezni azt a (kevéssé statikus) lábtartást. Carpeaux volt tudtommal az első aki ezt megtette (szobrában); a bátortalan Izsó ezt a *lehetőséget* látva, felbuzdúlhatott, hogy ő is megpróbálja... Pár évvel ezelőtt láttam Párizsban egy Carpeaux kiállítást, számos terracotta bozzettóval és érdekes festményekkel (ő festő is volt), már akkor az eredetiek előtt, feltűnt nekem az összefüggés. Minden jót kívánva öleli

Carlo

Baráti üdvözleteimet Ferenczy Noéminak,[3], Béninek[4] és Pogány Kálmánnak.[5]

Helynév a feladóból.
MTAKK Ms 4590/86.
Kézírás.Címzés: Prof. Dr. Fülep Lajos akadémikus 16 Széher út Budapest II. Hongrie Hungary
Feladó: Tolnay 14 Murray Pl. Princeton N.J.

[1] E levél és a 2221. sz. Tolnay-levél között lennie kellett egy FL-levélnek, amelyben felel Tolnay Izsóval kapcsolatos ellenvetéseire.

[2] Gerevich Tibor: Magyarország románkori emlékei. Bp. 1938. Műemlékek Országos Bizottsága. Magyarország művészeti emlékei. Szerk. Gerevich T. I.

[3] Ferenczy Noémi (1890–1957) gobelinművész, Tolnay ifjúkori jóbarátja. 1934-ben könyvet írt róla. Ars Hungarica 4.

[4] A fentebb említett levélben FL feltehetően megírta Tolnaynak, hogy Ferenczy Béni arra biztatta, küldjön neki Izsó-tanulmányából. Ld. 2207. sz.

[5] Pogány Kálmán (1882–1951) művészettörténész, 1908–1920 között a Szépművészeti Múzeum munkatársa, 1923–1924-ben az Ars Una c. folyóirat szerkesztője volt.

2224. EULENBURG, AUGUSTA ZU – FÜLEP LAJOSNAK

[Cap d'Antibes, 1955. I. 3.]

Mein lieber alter Freund!

Zur Jahreswende von ganzen Herzen alles, alles Gute, vor allem Gesundheit, und ein Wiedersehen! Bin über Weihnachten hierher[1] eingeladen. Ist dieser uralte Ort nicht wunderschön? Tausend Dank für Ihre letzte Karte.[2] Nun ist es schon 16 Jahre her dass wir wieder anfingen uns zu schreiben, u.[nd] noch kein Wiedersehen! Von meinem armen A.[lf][3] noch immer kein Lebenszeichen. Ich male sehr viel. Rosen, Nelken und Mimosen blühen, täglich Sonne, ganz warm u.[nd] täglich baden (im Meer.) Ab 10. I. wieder Starnberg.[4]

In alter Freundschaft Ihre

Lycki

Helynév és dátum a postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/196.
Kézírás EZE (Alpes-Maritimes) Le vieux village feliratú képeslapon.
Címzés: Professor L. Fülep Budapest II Szeher-Ut 16.
Feladó: Cap d'Antibes A. M. Chemin Mongins Villa Fiamma
Eulenburg, Augusta zu ld. 2101. sz.

Kedves öreg barátom!
Az év fordulójára teljes szívemből minden-minden jót, mindenekelőtt jó egészséget és viszontlátást. Karácsonyra meghívtak ide. Hát nem gyönyörű ez az ősrégi hely? Ezer köszönet legutóbbi kártyájáért. Most már 16 éve múlt, hogy ismét írni kezdtünk egymásnak és még mindig nem volt viszontlátás. Szegény Alfomról még mindig nincs életjel. Nagyon sokat festek. Nyílik a rózsa, a szekfű és a mimóza, minden nap egészen melegen süt a nap, és naponta fürdök a tengerben. I. 10-től ismét Starnberg.

Régi barátsággal

Lyckije

[1] Leánya, Fiammetta Uher háza.
[2] FL lapja nem ismeretes.
[3] Ld. 2101/4.
[4] Augusta zu Eulenburg apja, Philippe zu Eulenburg-Hertefeld herceg mint Poroszország müncheni követe vette a starnbergi házat, amelyet Augusta leánya örökölt.

2225. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Princeton, N. J. 1955. I. 3.

Kedves Lodovico:

Isten éltesse sokáig!

Hovatovább negyven esztendeje, hogy a véletlen összehozott bennünket egy budapesti középiskola tantermében (maga tanár, én diákja) hogy azután ez a találkozás sorsszerűvé váljon – és a diákból tanítványává legyek.[1] Ma is annak érzem magam, mert az első mester a legfontosabb az életben és hálával gondolok azokra a tanácsokra, amiket „útravalóul" adott

nekem. Életem nehézségei közepette, gyakran idéztem tanításai emlékét. És ez segített is mindig.

Remélem, egyszer alkalmunk lesz személyesen elmesélni az utolsó évtizedek emlékeit. Noha külső életkörülményeim nagyon is másként alakultak, mintahogy akkor diákkoromban elképzeltem – *szellemileg* igyekeztem betartani a vonalat (gyakran nagy nehézségek között). Persze: nyugtán dícsérd a napot. A jövő teljesen bizonytalan (szellemileg is)...

Michelangelo V-ön[2] dolgozom; de a munka nem megy jól, hamar fáradok, elégedetlen vagyok sajátmagammal. Itt ott írok egy-egy cikket; az utolsót Bruegel egy teljesen ismeretlen, gyönyörű fiatalkori tájképéről[3] írtam (még nem jelent meg)! Izolálva élek; itt Princetonban legszívesebben Jacques Maritain-nel[4] találkozom, akit *nagyon* megszerettem. New Yorkban az édes Máli[5] a lehető legjobb és leginspirálóbb társaság. Málival felújítottuk az egykori „vasárnapokat"[6] – persze csak hárman vagyunk: Máli, Gergely T.[ibor][7] és én. Néha látom Márait,[8] aki N.[ew] J.[ersey]-ben él és „virágzik". Londonban találkoztam a nyáron Hauserral,[9] Wildével[10] és Antal[11] özvegyével (finom angol hölgy).

Nagyon hiányzik nekem, hogy nem szoríthatom meg kezét és nem mondhatom meg élőszóban *meleg* szerencsekívánataimat hetvenedik születésnapján!

Írjon Magáról, munkájáról és a barátokról hosszan!

Melegen öleli

Carloja.

P.S. Megkaptam kártyáját.[12] Magdát[13] nem láttam újra, így nem adhattam át üzenetét a nyáron. – Lehet, hogy júniusban ismét Párisban leszek (június vége felé).

MTAKK Ms 4590/87.
Kézírás.
Címzés: Prof. Fülep Lajos II. Széher út 16. Budapest Hungary
Feladó: Tolnay Princeton N.J.

[1] A Vas-utcai Kereskedelmi Akadémián, ahol FL franciát tanított.
[2] Ld. 2195/2.
[3] Ld. 2221/6.
[4] Maritain, Jacques (1882–1973) francia filozófus. 1941–1942 és 1948–1960 között a princetoni, 1941–1944 között a Columbia egyetem professzora. 1945–1948 között Franciaország vatikáni követe.
[5] Ld. 2107/7.
[6] Az első világháború éveiben Balázs Béla Naphegy-utcai lakásán tartott összejövetelek filozófiai és etikai kérdések kötetlen megvitatására. Főbb résztvevői Balázs Béla, Fülep Lajos, Hauser Arnold, Lesznai Anna, Lukács György és Mannheim Károly, olykor Kner Imre. A fiatalok közül jelen voltak Tolnay Károly, Káldor György, Sinkó Ervin, Gergely Tibor, Révai József.
[7] Gergely Tibor (1900–1978) festő, grafikus, Lesznai Anna harmadik férje, akivel Bécsbe, majd 1931-es hazatérését követően az USA-ba emigrált.
[8] Márai Sándor (1900–1989) író, 1952–1967 között hosszabb megszakításokkal New Yorkban élt.
[9] Hauser Arnold (1892–1978) filozófus, művészetszociológus. 1917-ben a Szellemi Tudományok Szabadiskolájában a Kant utáni esztétika problémáiról tartott előadássorozatot. 1921-től Berlinben élt. 1924-ben Bécsbe, 1938-ban Angliába ment, 1951–1957 között a leedsi egyetem tanára. 1977-ben hazatelepült.
[10] Wilde János (1891–1970) művészettörténész. 1920-tól Bécsben élt, 1923–1938 között a Kunsthistorisches Museum munkatársa. 1939-ben Angliába emigrált, 1947–1958 között a londoni egyetem előadója, majd tanára. 1953-ban kiadta a British Museum Michelangelo-rajzainak katalógusát.

[11] Antal Frigyes (1887–1954) művészettörténész. A Szellemi Tudományok Szabadiskolájában három alkalommal szemináriumot tartott Cézanne és a Cézanne után való festészet címmel. Pályáját a Szépművészeti Múzeumban kezdte, 1919-ben Bécsbe emigrált, majd Berlinben, 1933-tól Londonban élt.

[12] FL kártyája nem maradt fenn.

[13] Ld. 2079/1. – FL valószínűleg Révészné Alexander Magda és Tolnay Károly 1953. VIII. 6-i (ld. 2168. sz.) lapja után üzent valamit Révésznének Tolnay útján.

2226. KÉPZŐMŰVÉSZETI ALAP KIADÓVÁLLALATA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1955. I. 14.

Fülep Lajos professzor úrnak
Budapest XII., Széher-út 16. sz.
Express-ajánlott

Mellékelve küldjük a „Magyar Művészettörténet" I. kötetének kéziratait, képjegyzékét és lektori véleményét.[1]

Kérjük, szíveskedjék velünk közölni, hozzávetőlegesen mennyi időre lesz szüksége a főszerkesztői jóváhagyáshoz. – Egyben kérjük, hogy a kötet előszavát a lektorált kézirattal együtt szíveskedjék hozzánk eljuttatni. –

Elvtársi üdvözlettel

Nemes Béla
igazgató

Dr. Fehér Zsuzsa
főszerkesztő

Melléklet.
Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata

MTAKK Ms 4596/55.
Gépirat autogr. aláírásokkal, alattuk bélyegző: Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata Budapest V., Bajcsy-Zsilinszky-út 34. Telefon: 2311-171, 310-139 Ügyintéző Dr. Fehér/Mné. – Ikt.szám 210. Tárgy: „Magyar Művészettörténet" kéziratának elküldése. Rajta FL írásával: Érk. I. 16.
A címzés a levél élén.

[1] Az MTA II. osztálya az 1950-es évek elején 5 kötetes tudományos magyar művészettörténet mielőbbi elkészítését és kiadását szorgalmazta. FL a Művészettörténeti Bizottság 1952. II. 25-i rendkívüli ülésén ezzel kapcsolatban a következőket mondta: „... ha nagy és relatíve végleges szintézis nem is készíthető, kisebb, komoly tudományos alapon épülő, népszerű művészettörténet elkészítésére mindenképen kell törekedni és minél előbb segíteni azon a mai helytelen állapoton, hogy semmiféle könyvet ne tudjunk érdeklődő dolgozóink kezébe adni. Ez a mű nem zárja ki természetesen a további átdolgozások, bővítések, nagyobb művek készítését és belátható időn belül mégis kimutatná, hogy a területnek juttatott igen jelentékeny áldozatokat a szakterület a közösség számára tudta hasznosítani. Kéri, hogy a terveket is ennek a szempontnak a szem előtt tartásával dolgozzák ki." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 191/3.)

A II. osztály pártolta ugyan ezt a tervet, de nem tartotta elégségesnek. 1953. XII. 22-én „A Magyar Tudományos Akadémia II. osztály Vezetőségének javaslatai a művészettörténet tudomány második ötéves tervének módosítására" című véleményt fogalmazta meg a 3495-II-CL/h-1953. jelű iratban, amely egyebek mellett a következőket tartalmazta:

„1.) Nem szerepelt a tervben az összefoglaló (5 kötetesnek tervezett) magyarországi művészet történelem, amelyet nem pótol az elkészült 2 kötetes összefoglalás. Ha ez a munka a következő 5 éves tervben nem fejezhető be, akkor legalább előkészítését kell a terv középpontjába állítani." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 192/1.) Ez az 5 kötetes mű nem készült el.

A kétkötetes A magyarországi művészet története I. kötete A magyarországi művészet a honfoglalástól a XIX. századig. Főszerkesztője FL, szerkesztője Dercsényi Dezső volt, 1956-ban jelent meg a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalatánál. A II. kötet Magyar művészet 1800–1945 címmel 1958-ban jelent meg, Zádor Anna, ill. utóbb Genthon István és Németh Lajos szerkesztésében. FL életében a mű 5, némileg átdolgozott kiadásban látott napvilágot.

A kiadó itt közölt levele mellett van FL véleménye az I. kötetről ceruzaírásos fogalmazásban:

„Megjegyzések A magyarországi művészet története c. műhöz.

A külső egyöntetűség feltétlenül szükséges. Egyik szerző lektori tanácsra alcímekkel tagol; magam is helyeslem; de vagy mindenki, vagy senki.

Gerevich „Fejezetek"-kel tagol. Az elsőt betűvel írja, – a többit római számmal; vagy-vagy. Javaslom a Fejezet szó teljes elhagyását – elég a szám; vagy valami alcím.

Bibliográfiát minden szerző adjon.

Feltétlenül szükséges: szakkifejezések betűrendes, magyarázatos jegyzéke a könyv végén. (Kiki a magáét.)

Egyenként:

1) Dercsényi: Elején röviden meg kell mondani, honnan, hogyan jött ide a magyarság, milyen szellemi és anyagi kultúrát hozott, mit talált itt: milyen földet, népeket, környezetet, Európát, politikát, kultúrát stb., hogy illeszkedett bele, hogy vette fel a kereszty énséget, hogyan élt itt tovább – mindezt meg lehet röviden, pár lapon mondani; nélküle talajtalan, hontalan a művészet. Később is éreztetni kell a szituaciot.

2) Gerevich. Apróságok: a Margit-legendából való idézetet (9.1.) mai írással kell közölni; nyelvészeken kívül így senki se tudja elolvasni; de nincs is rá szükség; a tipográfia nem azonos a nyelvvel. – Veit Stoss német művész, Nürnbergben született, ott is halt meg, krakkoi működése nem elég ok arra, hogy nevét lengyelesen írjuk. (72.1.); a nálunk működött német, olasz, francia mesterek nevét se írjuk magyarosan, se Falconet-t oroszosan.

3) Balogh. Műemlékek és csináltatóik csupasz krónikája – így nem maradhat. Ha ő maga nem hajlandó a történeti képet hozzáadni, sürgősen találni kell történészt, aki Balogh szövegének teljesen érintetlenül hagyásával interpolálná, ahol kell, a történeti kiegészítésekkel. Tíz lapnyi szöveg jól elosztva elegendő volna. Társszerzőként szerepelne. Kellően honorálandó.

4) Garas. Egészében jól megközelíti a célt. Hiányolom: a templomok és kastélyok mellett elhalványul a városok képét kialakító építkezés jelentősége, holott jóformán csak ennek a kornak utcái, terei, középületei, palotái, polgári házai adnak módot a mai nemzedéknek arra, hogy régi várost lásson, benne gyönyörködjön. Mindenképen nagyon fontos aspectusa a kornak, de gazdagítaná, szépítené az egyébként jól sikerült összképet is. Javaslom a kiegészítést az Akadémia osztályvezetősége történész tagjai nézeteinek ismeretében is. (Reprodukcio feltétlenül kell; egy-két kuriáé is elkelne.) – Apróság: Danckát (29.1.) csak a régi magyar irodalom ismerője tudja összekötni mai nevével, tehát zárójelben oda kellene tenni. F.[ülep] L.[ajos] 1955. I. 22." (MTAKK Ms 4596/56.)

Ld. még: 2248/2., 2260/2., 2283/6., 2305/1., 2380/7., 2389/7., 2393/4., 2394/4., 2396/7., 2401/6., 2404/5., 2405/2.,2406/6., 2407/3., 2418/1., 2428/3., 2429/4., 2431/2., 2438/4.

2227. FARKAS ZOLTÁN – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1955. III. 2.]

Kedves barátom,

mély megdöbbenéssel olvastam el Artur leveleit.[1] Megállapíthattam belőle, hogy halálküzdelmében te voltál bizalmasa. Tőlünk, azaz Petrovicstól,[2] Rétitől[3] és tőlem ezekben

a szomorú és végzetes napokban visszavonult. Ebben is csak határtalan gyöngédségének tanújelét látom. Nem akart közöttünk lenni, mint egy élő szemrehányás, mert hiszen mit is mondhattunk volna neki? Ettől a feszélyezettségtől is meg akart kímélni. Szegény drága jó Artur! Most sok év múltával látom és érzem, hogy ki volt. Hallatlanul finom érzésű, szerény, halk, meggondolt, de meggyőződéseihez töretlenül ragaszkodó.

Úgy érzem, hogy Ágai[4] nem tudta, hogy Artur kicsoda. Aminthogy egész élete folyamán semerről sem részesült olyan megbecsülésben, mint amilyent érdemelt volna. Nem azokra gondolok, akik röviden csak sánta Fischernek[5] hívták, de úgy sejtem, hogy sem Babits,[6] sem Móricz[7] nem látták egészen, hogy kivel állanak szemben.

Lehet, hogy ebben annak is szerepe volt, hogy Artur a nagy stílusra vágyakozva, több jelentőséget tulajdonított egy festői csoportnak,[8] tudod, hogy kikre gondolok, de ez alighanem alaptalan gyanu, mert ez a két ember a képzőművészetek tekintetében sokkalta nagyobb ízlésbeli fogyatkozásokban leledzett. Különösen Móricz.

Visszatérve a levelekre, meglehetősen bőven szeretném őket közölni.[9] (Ha ugyan megy.) Nem tudom, hogy mennyiben egyezel ebbe bele?

Utólag is gratulálok összefoglalódhoz.[10] Körner Éva,[11] aki igen értelmes és finom ízlésű lánynak látszik, néhol kissé tán elvetette a sulykot. Különösen a parallellákban. De ez végre is nem baj, mondanivalója ezzel élesebb reliefet nyert.

Csak ne volnék még mindig olyan gyönge, mint a majoranna és megrohanhatnálak egyszer otthonodban. Annyi mindenféléről szeretnék veled elbeszélgetni, egyáltalán nem személyes természetű ügyekről, hanem a mai művészeti élet jelenségeiről.

De máris sok idődet raboltam el fecsegésemmel.

Ölel

Farkas Zoltán

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/215.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Fülep Lajos akademikus, egyetemi tanár Budapest Széher út 16.
Farkas Zoltán ld. 2190. sz.

[1] Elek Artúr (1876–1944) író, művészeti író, kritikus. Munkatársa volt a Magyar Géniusz, a Figyelő, a Szerda, a Nyugat és a Magyar Művészet c. folyóiratoknak. 1908–1944 között Az Újság belső munkatársa. FLsal a tízes évek második felétől ismerték egymást, 1920-tól szoros baráti kapcsolatban voltak. Elek Medinán, Baján és Zengővárkonyban is járt FL-nál, s 1944-es öngyilkosságáig sűrűn leveleztek.

[2] Petrovics Elek ld. 2167/10.

[3] Réti István ld. 2167/11.

[4] Ágai Béla (1870–1944) újságíró, 1908-tól Az Újság munkatársa, 1925-től Az Újság felelős szerkesztője, Elek Artúr főnöke.

[5] Elek apja Fischer Sándor kereskedő volt.

[6] Farkas Zoltán itt nyilvánvalóan mint a Nyugat szerkesztőjére utal Babitsra. A 9. jegyzetben szereplő publikációjában (344.) is megírta a következőket: „Sem Móricz, sem Babits nem tudtak olyan mélyen belelátni működésének fontosságába... (t.i. mint Petrovics, Réti és FL.)

[7] Móricz fiatal újságíróként barátkozott össze Elekkel, ő vitte el Osvátnak Móricz első novelláját, akinek így teremtődött meg a kapcsolata a Nyugattal.

[8] Feltehetően a gödöllői művészekre utal Farkas.

[9] Farkas Zoltán „Elek Artúr emlékezete" címmel részleteket közölt Elek FL-nak írt hat leveléből. (ItK 1956. 3. sz. 336–344.)

[10] Derkovits Gyula születésének 60. és halálának 20. évfordulója alkalmából 1955. II. 23-án az MTA II. osztálya ünnepi ülést tartott. A bevezetőt és zárszót FL mondta. (Megjelent Művelt Nép 1955. III. évf. 10. sz. 6., ill. az MT Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei, 1956. 3. sz. 349–352. – A zárszó: Fülep II. 675.)

[11] Körner Éva (szül.: 1929) művészettörténész. 1951-ben muzeológusi diplomát szerzett, 1952–1955 között FL vezetése alatt aspiráns. Témája Derkovits Gyula és a kortárs festészet problémái. 1955–1957-ben a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályán, 1957-ben a Műterem c. folyóirat szerkesztőségében, 1959–1964-ben a Képzőművészeti Alap kiadójánál, 1966-tól 1978-ig a Corvina kiadónál, 1979–1990 között a Művészettörténeti Kutatóintézetben dolgozott. Derkovits-könyvére 1970-ben kapta meg a kandidátusi fokozatot. A könyv: Derkovits Gyula. Bp. 1968. Corvina nyomtatott dedikációja: „Ezt a könyvet professzoromnak, Fülep Lajosnak ajánlom." A FL könyvtárában levő példány kézírásos dedikációja: „Fülep Lajosnak hálával és szeretettel Körner Éva Budapest 1968. XII. 3."

A Farkas Zoltán által említett előadást Derkovits Gyula, a szocialista festészet úttörője címmel tartott 1955. II. 23-i emlékülésen. (Kivonatosan megjelent az MTA Társadalmi–Történeti Tudományok Osztályának Közleményeiben. 1956. 3. sz. 254–258.)

2228. KERÉNYI KÁROLYNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

Ascona, 1955. III. 14.

Kedves Lodovico,

nem szeretnék úgy elutazni, hogy nyári kedves lapja[1] – a Cranach-kiállításon készült fényképpel – és Izsó Miklósról írt tanulmánya[2] válaszolatlanul maradjon. Válasz ugyan az a könyv,[3] amit eddig már nyilván megkapott és ahonnan sokmindent meg lehet tudni rólunk, de már azóta is sok idő telt el, hogy az a könyv lezáródott.

Kedves volt azon a képen viszontlátni ténykedésének kellős közepén, de szívesen hallgatnám mondanivalóit! ha nem is épen egy Cranach-kép előtt, akit sohasem szerettem különösképen. De Izsóját végiglelkesedtem, és most, hogy újra elővettem a levélírás előtt, épen Cornelia[4] leányzóm jött be jóéjszakát kívánni, aki mindkettőnk családjában eddig felelhetetlen művészi képességgel lep meg mindenkit: fest, rajzol, költ, furulyázik és azonkívül minden egyéb matériában is a legkiválóbb az iskolában, egy valóságos kis csodalény. Elétartom a két Csokonait – előbb még sorjában a többi reprodukciót is persze, amiktől szintén el volt már ragadtatva – és mutatom a két verziót. Neki a szobor tetszik jobban, de nem tudja megmondani miért. Amiket mond, az ilyesmi: „Quello li si apoggia di più... (a szobor), l'altro sembra piuttosto a caminare" „Qui (a modellra) si vede, che hal'ispirazione". Úgylátszik az Orpheusi aszpektus egy gyereket még nem vonz annyira, másrészről kissé a debreceni cívisekkel tart, hogy szebb az, aki kövérebb, mert ezt is említette.

Ez a kislány kitűnően tud magyarul, hibátlanul ír, ami szinte érthetetlen, de ha nem erősködöm különösen, akkor olaszul válaszol nekünk kényelemből. Lucika,[5] a nagyobbik, különös ambícióval beszél magyarul és olyan meghatóan büszke, ha egy ritkább fordulatot tud helyesen használni. Egész belepirul. Dionigi[6] beszéli az összes előforduló nyelveket, gátlástalan összevisszaságban. Amikor aztán jön egy magyar vendég, Szondiék,[7] vagy Szi-

lasiék,[8] akkor összeszedi magát és magyarul beszél. Örülök ennek az írásnak – hogy visszatérjek Izsóra – már csak a képek miatt is, amit a gyerekek elnézegethetnek. Ha volna ilyesmi levelezőlapnagyságban, milyen szép volna a szobájukban felakasztani. Találtunk Károllyal az egyik romai „bancarella"-ban egy régi térképet Magyarországról, ahol mindazon nevek fellelhetők, amiket a gyerekeink tőlünk ismernek. Berámáztatva Lucika ágya fölött lóg és neki ez volt a legkedvesebb karácsonyi ajándéka, márcsak azért is, mert a földrajz különösen kedvenc tantárgya. Egyéb képeink ismét, mint az otthoni lakásokban is hajdan, rézmetszetekből adódnak, Piranesi-szerű[9] római veduták, miket úgy szeretünk.

Mindezt megelőzte, hogy most van egy igazi szép kényelmes otthonunk saját holmival benne, mert a pontebrollai ház túlságosan kicsi lett a növekedő gyerekeknek. Visszatértünk Asconába,[10] megint a hegyre, ahonnan gyönyörű kilátásunk van a tóra és a gyerekeknek is kényelmesebb az iskolábajárás. Nagy szomorúságom, hogy evvel a tágas otthonnal nem táplálhatom már azt a reményt, hogy valaha Édesapám[11] meglátogathasson bennünket. Majd egy esztendeje megölte egy szívtrombózis.

Károly most Romában van, március itt szünet a főiskola-jellegű intézményeknél és ezáltal – bár ebben a szemeszterben nem is adott elő a Jungintézetben[12] – egyéb egyetemek se rendeznek vendégelőadásokat, amikkel a januárja volt tele. Nemsokára utánautazom és egy körutazást csinálunk a nagygörögországi helyeken,[13] legelőször is Paestumban,[14] ahol csodálatos dolgokat ástak ki a legutóbbi időben. Krétába mentünk volna, az volt a terv, de aztán praktikus okok miatt azt kitoltuk későbbre. Nehezen hagyom itt a három gyereket, most, hogy szellemileg van ránk szükségük nagyobb könnyelműségnek érzi az ember, mint mikor csak ápolás és felügyelet kérdése volt, amire vagy volt alkalmas személyzet, vagy nem. Ha nem, hát otthonmaradtam.

Nem tudom, érdekli-e ez a kis cikk,[15] amit Károlytól közöltek a napokban, de azt gondolom, ha más-más vonatkozásuk is van a művészethez, lényegében azért mégiscsak egy nyelvet beszélnek.

Ha egyszer Romába kerülne valamilyen összefüggésben, el ne mulassza hogy minket előre értesítsen, nyomban útrakelnénk, biztos vagyok benne.

Szeretettel üdvözli, ismétlem, csak így csonkán, Károly nélkül

Magda

MTAKK Ms 4588/45.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Ungheria Ill.mo Prof.re Prof. Lajos Fülep Budapest II. Széher út 16.
Feladó (szárazbélyegző:) Prof. Pr. K. Kerényi Ascona, Casa del Sole Suisse

[1] FL lapja nem ismeretes. Az 1953-as Cranach-kiállítás megnyitásán készült kép MTAKK Ms 4598/190.
[2] Ld. 2153/4.
[3] Kerényi: Unwillkürliche Kunstreisen Zürich, 1954. „Fülep Lajosnak 'tavaszi' üdvözlettel, szeretettel Károly Casa del Sole, Ascona, Ticino" dedikációval
[4] Ld. 2081/3.
[5] Ld. 2081/3.
[6] Ld. 2076/10.
[7] Szondi Lipót (1893–1986) pszichiáter, a sorsanalízis megalapítója. 1927-től a Gyógypedagógiai Főiskola tanára, kórtani–gyógytani laboratóriumának vezetője. 1944-ben Bergen-Belsenbe hurcolták, ahonnan Svájcba került. 1947-ben a Kísérleti Ösztöndiagnosztikai és Sorsanalitikus Munka-

közösség, 1958-ban a Sorspszichológiai Nemzetközi Kutatóközpont, 1969-ben a Szondi-Intézet alapítója.

[8] Ld. 2081/19.

[9] Piranesi, Giovanni Battista (1720–1778) olasz rézkarcoló, rajzoló. Kerényiné főképpen az ókori és korabeli Rómát ábrázoló metszetsorozataira utal, amelyeknek levelezőlap-változatából küldtek néhányat FL-nak Rómából.

[10] Ld. 2184/15. 1954. XI-ben költöztek oda.

[11] Ld. 2187/7.

[12] C. G. Jung által 1948-ban alapított, Zürichben működő kutatási és oktatási intézet, amelynek Kerényi állandó előadója és szemináriumvezetője volt.

[13] Görögország egykori gyarmatbirodalma Dél-Itáliában.

[14] Kerényi utóbb elküldte FL-nak „Wandlungen in Paestum" c. cikkét „Nyári üdvözlet Károlyéktól" dedikációval. (= Giessener Hochschulblätter der Justus Liebig Universität, 1959. VII. 4. sz.) A cikkben összefoglalja 1955–1958-as paestumi élményeit. Olvasható a „Tage- und Wanderbücher 1953–1960" München–Wien (1969.) Langen Müller kötetben is. (400–408.) Ide tartozik még a „Sich wandelndes Paestum" (Abenteuer mit Monumenten, Oltener Bücherfreunde) c. 1959-es bibliofil kiadványa.

[15] FL hagyatékában MTAKK Ms 4606/4. sz. a. vannak Kerényi-cikk-kivágatok, de az itt említett cikk azonosíthatatlan.

2229. KERÉNYI KÁROLYNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

Ascona, 1955 március Tizenötödike
(Csak a nagybetűvel lehet itt ünnepelni)

Kedves Lodovico,

Zürichben úgy hívják az ilyesmit, hogy „Synchronizität", én azonban ügyetlen véletlennek nevezem azt, hogy ma reggel feladtam Magának egy levelet[1] és erre a délutáni posta hoz egy újabb kedves kártyát[2] a Széher útról. Hogy megint hónapok teljenek el, míg nyugtatnánk ezt, azt nagyon sajnálnám, így hát köszönöm a nagy örömmel vett képét és továbbítom is rögtön Károlynak.[3] Jó látni szép nyugodt vonásait, síma arcát és azt a huncut-idegenkedő kifejezést, amivel a mellének döfött mikrofontól,[4] mintha egy borbély brillantinfecskendője volna, visszahúzódik.

Megismétlem meleg üdvözleteimet

[Magda]

MTAKK Ms 4588/46.
Gépírás postai levelezőlapon aláírás nélkül.
Címzés: Ungheria III^mo Prof.re Lajos Fülep Budapest II. Széher út 16.
Feladó (szárazbélyegző) Prof. Pr. K. Kerényi Ascona, Casa del Sole, Suisse
Kerényi Károlyné ld. 2081. sz.

[1] Ld. 2228. sz.

[2] FL előző nap érkezett kártyája nem ismeretes.

[3] Kerényi Károly.

[4] A kép a hagyatékban MTAKK Ms 4598/199. Megjelent a Magyar Rádió 1954. XII. 20–26. számában.

2230. GYERGYAI ALBERT – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1955. III. 22.

Mélyen tisztelt Kedves Professzor Úr!

Nemrég hallottam Zádor Annától, hogy mostanában ünnepelték hetvenedik születésnapodat.[1] Bármily nehéz is ezt elhinni a Te ragyogó fiatalságoddal, engedd meg, hogy én is csatlakozzam azokhoz, akik ebből az alkalomból szeretettel járulnak Hozzád, s hogy ezer jót kívánjak további szép és bölcs éveidhez.

Pár héttel ezelőtt találkoztam Basch doktorral,[2] aki szemérmesen bár, de eléggé érthetően panaszkodott, hogy megélhetése egyre nehezebb, és hogy legfőbb reménye az Akadémiához benyújtott vagy legalábbis az Akadémia előtt ismeretes tervezete, amely szerint megírná a Baumgarten-alapítvány történetét,[3] ha az Akadémia prémiumban vagy évjáradékban részesítené. Tudtommal Szabolcsi Bence[4] fel is karolta ezt az ügyet, s most már csak arra volna szükség, hogy más akadémikusok is pártolják. Basch doktor, ha jól értettem, elsősorban Rád gondolt, de nem tartja illendőnek, hogy maga hozakodjék ezzel elő, viszont az volt az érzésem, hogy nem venné rossznéven tőlem, ha én tenném meg Tenálad a szükséges lépéseket. Abban a reményben, hogy nem haragszol illetéktelen közbenjárásomért, s hogy a Te finom tapintatod és emberséged megtalálja a kellő utat-módot, tisztelettel és szeretettel köszönt és ismételten minden jót kíván

öreg, de töretlen híved és tisztelőd:

Gyergyai Albert

MTAKK Ms 4587/191.
Gépírás autogr. aláírással.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi tanár elvtársnak Budapest II., Széher út 22–24. (régi 16)
Feladó: Gyergyai Albert Bp. II. Fillér u. 1.
Gyergyai Albert (1893–1981) író, műfordító, irodalomtörténész, egyetemi tanár. FL-sal egyidőben az Eötvös Kollégiumban francia irodalmat tanított. 1950–1970 között az ELTE professzora. Kevéssel e levél írása előtt, valószínűleg 1954 végén küldte el FL-nak A francia felvilágosodás. Válogatás Diderot és az enciklopedisták műveiből. Szerk. Gyergyai Albert. Bp. 1954. Művelt Nép kiadó c. művét a következő, láthatóan Proust levelei és ajánlásai-ihlette dedikációval: „Fülep Lajosnak, fiatalkorom egyik bálványának, öregkorom egyik legszebb és legvígasztalóbb jelenségének hódolatom és szeretetem igen csekély jeléül és legjobb kívánságaimmal 1955-re, Gyergyai Albert."

[1] FL születésnapja január 23-án volt.

[2] Basch Loránt (1885–1966) ügyvéd, irodalomtörténet-író. A Baumgarten-alapítvány jogi kurátora az irodalmi kurátor Babits Mihály mellett. FL-nak is ügyvédje volt.

[3] A következő években az Irodalomtörténeti Társaság folyóirata, az Irodalomtörténet több kisebb-nagyobb közleményt adott közre Baschtól. 1958-ban „Két literátor: (Osvát és Babits)" (= It 1958. 2. sz. 233-242. az első lap alján a következő jegyzettel: „Részlet a Baumgarten-alapítvány történetéről készülő műből. Mint ilyen, nem lép fel a teljesség igényével. Az idézett leveleket az Országos Széchényi Könyvtár zárt letétben őrzi.") – Az 1959-es kötetben: „Egy literáris pör története." (= It. 1959. 4. sz. 408–433.) c. cikkhez a szerkesztő, Bóka László hozzáfűzi, hogy nem mindenben ért egyet vele.

[4] Ld. 2097/2.

2231. FÜLEP LAJOS – GYERGYAI ALBERTNEK

[Bp.] 1955. III. 25.

Mon bien cher ami,

nagyon köszönöm baráti soraidat[1] és ragaszkodásodat, sokat ér végtelen magányosságomban – mert hát 1919 óta Robinsonként élek, minden más hiú látszat. Vígasztal, hogy vannak, akik szeretettel gondolnak rám, s hogy a kevés néhány közt vagy Te is. Rám fér, nem könnyű így élni.

Baschsal[2] már leveled előtt beszéltem arról a dologról,[3] azt hiszem, nem lesz akadálya kellő elintézésének.

Meleg kézszorítással

Fülep Lajos

A helynév a levél elején levő bélyegzőről.
MTAKK Ms 6176/132.
Kézírás, elöl bélyegző: Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.
Budapestre írt levél.
Gyergyai Albert ld. 2230. sz.

[1] Ld. 2230. sz.
[2] Ld. 2230/2.
[3] Ld. 2230/3.

2232. ZOLNAY LÁSZLÓ – FÜLEP LAJOSNAK

[Esztergom,] 1955. IV. 9.

Hálával és tisztelettel köszönöm Professzor Úr értesítését[1] és küldöm húsvéti jókívánságaimat

Zolnay László

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4591/245.
Kézírás Esztergomi Keresztény Múzeum a Hercegprímási palotában. Faszobrok a XIV–XVII századig feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos Professzor Úrnak Budapest II. Széher út 16.

Zolnay László (1916–1985) régész, muzeológus. Latin–történelem szakot végzett, 1939-ben filozófiából és esztétikából doktorált. Lektor, újságíró, szerkesztő, 1952-től rövid ideig az egri, majd a Szépművészeti Múzeum munkatársa, 1953–1960 között az esztergomi Balassi Bálint Múzeum igazgatója, amelynek felügyelete alá tartoztak a város egyházi gyűjteményei is: a Keresztény Múzeum, a Vármúzeum, a Kincstár. 1960-tól a Művészettörténeti Dokumentációs Központ, majd a Budapesti Történeti Múzeum főmunkatársa. Nevéhez fűződik a Táncsics Mihály utcai gótikus zsinagóga, valamint a budavári gótikus szobortemető feltárása.

FL-sal való kapcsolata 1944-ben kezdődött, amikor elküldte „Létezés és erkölcs. I. Ontológia. Bp. 1944. ABC Könyvek" c. művét „Fülep Lajos Professzor Úrnak mély tisztelete jeléül Zolnay László 1944. X. 6." dedikációval. FL levélben köszönte meg és méltatta a könyvet, levele egy nyilasok által tartott razzia alkalmával elveszett. (Zolnay László: Hírünk és hamvunk. Bp. 1986. Magvető, 299.) Ugyanebben a könyvében Zolnay azt írja: „... Azt hiszem, – kerek Pannoniában Fülep volt az egyetlen, aki megértette filozófiai művemet, s akinek személyes barátsága haláláig elkísért." (U.o. 539.) Zolnay nagy vitát kiváltó A XIII–XIV. századi budavári királyi szálláshely c. tanulmánya a Művészettörténeti Értesítő legelső számában jelent meg. (1952. I. évf. 1. sz. 15–28.)

FL hagyatékában e levelezőlapon kívül négy ünnepi üdvözlet maradt fenn, Zolnay levelezésében FL-levél nem található. (Vörös Emőke közlése.)

[1] FL valószínűleg valamilyen, a Művészettörténeti Bizottságban történt döntésről értesítette Zolnayt, a fennmaradt jegyzőkönyvek alapján nem állapítható meg, miről lehetett szó.

2233. SZÉKELY GYÖRGY – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1955. IV. 14.

Fülep Lajos akadémikus
tanszékvezető egyetemi tanár
Budapest

Körner Éva[1] aspiráns csehszlovákiai tanulmányúttal kapcsolatos kérvényét, amelyet Professzor Elvtárs láttamozott, a Kar megkerülésével egyenesen az Oktatásügyi Minisztériumba továbbította.[2] Ezzel nemcsak a szolgálati utat kerülte meg, hanem ügye érdemi elintézését is meghosszabbította, amennyiben a tanulmányút költségvetéseinek elszámolása az egyetemi költségvetés terhére történik.

Kérem Professzor Elvtársat, hogy Körner Éva aspiránst figyelmeztetni és vele a jövőben a szolgálati utat betartatni szíveskedjék.

[Székely György]
dékánhelyettes

ELTE Lt. A Dékáni hiv. ir. 94/1955.
Gépelt másodpéldány Eötvös Loránt Tudományegyetem Történettudományi Kar Dékánja Budapest, V., Piarista-u. 1. Telefon 180-960 feliratú levélpapíron.
Budapestre írt levél.
Székely György (szül. 1924) történész, 1949–1953 között az MTA Történettudományi Intézet munkatársa, 1948-tól az ELTE tanára, 1956-tól a Középkori történeti tanszék vezetője.

[1] Körner Éva ld. 2227/11.

[2] Az e számon található iratcsomó szerint Körner Éva közvetlenül az Oktatásügyi Minisztériumhoz fordult azzal a kéréssel, hogy csehszlovákiai kutatóútjának költségeit a minisztérium fedezze. A minisztérium illetékes főosztályvezetője felhívta az ELTE rektori hivatalát, hogy ha az egyetem egyetért vele, az egyetemi költségvetés 07-es rovatáról engedélyezik a kifizetést. Az ezzel kapcsolatos iratok egyike Székely György dékán levele.

2234. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Debrecen, 1955. V. 14.]

Kedves Professzor Úr,

Szerencsésen ideröpültünk Debrecenbe. Itt bizony (– nem hiába keleten vagyunk –) jóval melegebb a klíma. Megnéztük a Déry múzeumot, a Kollégiumot s most a Nagyerdőben üldögélünk s innen gondolunk Professzor Úrra sok szeretettel:

Andris és Sárika[1]

A hely és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/239.
Kézírás „Üdvözlet Debrecenből" feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos úrnak akadémikus egyetemi tanár Budapest II. Széher út 16.

[1] Ld. 2196/1.

2235. FÜLEP LAJOS – KOMLÓS ALADÁRNAK

[Bp.] 1955. VI. 28.

Kedves Barátom,

nem csodálom, hogy nem sikerült megkeresned – nekem se megy könnyen. Tehát. Az Ország napilap, 1906. március 7.[1]

Mivel nemcsak Te vagy irodalomtörténész, hanem én is, jegyzetet írok ide a cikk nevezetességeiről. a) tudtommal az első ekkora terjedelmű cikk A.[dy]-ról[2] b) persze nem kritika – 21 éves valék, tele dühvel az ellen a réteg ellen, amelynek a lapjába írtam, tehát: lelkendezés jusqu'au bout; c) ez volt a legreakciósabb lap, a Nemzeti Kaszino,[3] a híres „fekete gróf" Zselénszky[4] és társai lapja; ennek voltam munkatársa – s a cikkbe lehetőleg nagybirtokos-ellenes idézeteket raktam; abban az időben mindkettő lehetséges volt: az is, hogy ilyen lap belső munkatársa voltam, az ember ott helyezkedett el, ahol tudott; az is, hogy ilyen cikket írhattam a lapba – senkinek se volt szabad beleszólnia, mit írok; pár hét múlva azonban fölmondtak, nem az A.[dy]-cikk miatt, hanem egy Nemzeti Színházi kritikai[5] miatt – kitapostam a szerző belit, aki Kaszino-tag s a mágnások és gentry barátja volt. Tant mieux, kimentem utána Parisba, akkor már másodszor.[6]

Sajnálom én is a szakadást, majd pótoljuk.

Addig is szívből köszönt

Fülep Lajos

P.S. A cikk persze ma komikus – akkor szenzacio volt. Ady írt utána, hívott,[7] mikor a kávéházban megjelentem asztalánál (csupa nagyság volt ott: Ignotus,[8] Kabos[9] stb.), úgy néztek s mutogattak rám, mint valami természeti csudára.

PIM Kézirattár V 1139/46.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

Komlós Aladár (1892–1980) irodalomtörténész, író, költő, tanár, 1956-tól az MTA Irodalomtörténeti Intézetének munkatársa, majd osztályvezetője. FL-sal 1950-ben üdült együtt Lillafüreden, ekkor írta róla: „Társaságom Komlós Aladár, vele szoktam ebédelni, vacsorálni és olykor sétálni." FLev. V. 2059. sz.

[1] Az Ország. Politikai napilap. 1905. XII. 31. – 1906. XI. 8. között jelent meg.
[2] FL Ady-cikkére utal: Ady Endre. (Ady Endre: Új versek. Nagy Sándor címlapjával. Pallas kiadása.) = Az Ország, 1906. I. évf. 58. sz. III. 7. 9.
[3] A Nemzeti Kaszinót Széchenyi István alapította 1827-ben. Eredeti céljától eltérően az aulikus-konzervatív főnemesség exkluzív társaskörévé vált.
[4] Zselénszky Róbert gróf (1850–1939) nagybirtokos, közgazdasági író, képviselő, majd főrendházi tag. Az Országos Magyar Gazdasági Egyesület egyik vezéralakja volt. A grófi címet 1899-ben kapta.
[5] FL itt Kun László. Szomorújáték négy felvonásban. Írta Bakonyi Károly c. cikkére utal. (= Magyar Szemle, 1906. III. 1. XVIII. évf. 9. sz. 144.) Az Ady-cikk ennél később, III. 7-én jelent meg. FL az utolsó Az Országban megjelent írása Ahasvér. Párisi levél volt (= Az Ország, 1906. IX. 30. I. évf. 234. 17–18.)
[6] FL 1906. V.29. – X. 27. között volt másodszor Párizsban.
[7] FL: Ady éjszakái és éjszakája. (= Magyar Nemzet, 1969. XXV. évf. 21. sz. I. 26. 9.,22. sz. I. 28. 4., 23. sz. I. 29. 4., 24. sz. I. 30. 4., 25. sz. I. 31. 4.)
[8] Ignotus (Veigelsberg Hugo 1869–1949) publicista, író, kritikus, a Nyugat egyik alapítója.
[9] Kabos Ede (1864–1923) újságíró, szerkesztő, a Budapesti Napló szerkesztőjeként lett Ady barátja.

2236. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

[Bp.] 1955. VI. 29.

Kedves Tanító Úr,

köszönöm válaszát.[1] Mint írtam, nekem bármikor jó (csak ez a tinta nem jó, fene egye meg!) nyáron nem vagyok kötve semmihez – a váratlan akadály pedig úgyis előre láthatatlan, jöhet akár előbb, akár utóbb. Hogy az úti társaknak[2] is jó-e a július utolsó harmada, még nem tudom, megkérdezésük után majd idején megírom.

Bár azt hiszem, se a tanfolyam, se az építés idején nem aggatnánk, u.i. most is úgy tervezem a menetelt, mint tavaly:[3] szombat déltájban érnénk oda (talán valamivel később, mint tavaly, mert arra gondolok, ha jó az út, kitérnénk Medina[4] felé – egy évig ott szolgáltam, szerettem azt a helyet, ki tudja, látom-e még valaha), vasárnap este jönnénk el, tehát munkaszünetes másfél napot töltenénk ott. Az építkezés munkájában világért se kell változtatni, se miattunk, se más miatt – minél előbb túl kell lenni rajta, ez a fő. Eszerint két vasárnap közt lehet választanunk: 24. és 31. – csak kedvező legyen akkor az idő, s a fiataloknak is alkalmas.

A kosztolás módjának nagyon örülök – lám, ezt meg lehetett volna már előbb találni, sok kényelmetlen érzés megspórolódott volna nekem. Érkezésünk napját szokás szerint idején megírom, azt is, hányan leszünk. (T.i. arra gondolok, hátha a ház keresők is jönnek.)[5]

Edényt méznek viszek majd – de kérem, írja meg egy lapon, kaphatnék-e pálinkát is (szilvóriumot), mert ha igen, vinném az 5 literes damejeanne-t is. Ne felejtse el!

A gesztenye azonban akkor már, sajnos, nem fog virágozni – de lesz helyette más szépség.

Mindnyájunkat szívből üdvözli

Fülep

A helynév a levél élén levő bélyegző alapján.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Császár János ez előtti, e kötetben nem közölt levele VI. 23-án kelt,
[2] Az útitársak: Csanak Dóra ld. 2129/1. és Fülöp Géza (1928–1998) ekkor az Akadémiai Kiadó irodalmi szerkesztője, utóbb az ELTE Könyvtártudományi és Informatikai tanszékének munkatársa, majd vezetője.
[3] Ld. 2202/4.
[4] A medinai kitérő elmaradt. FL 1920. IX. 17. – 1921. XI. 1. között helyettes lelkész volt Medinán.
[5] Kilétük ismeretlen.

2237. FÜLEP LAJOS – BASCH LORÁNTNAK

[Bp.] 1955. VII. 5.

Kedves Loránt,

nem lennék, amivel ... (nem akarom idézni), barátod, ha beszélgetésünkkel lezártnak tekintettem volna az ügyet – ha nem láttam volna a vége felé mindenből, még gondolkozni fogsz rajta és az eredményről hírt adni. Nem ért hát meglepetésként a levél[1] érkezése, csak persze a tartalmát nem tudtam egészen, csak sejtettem, hogy jó lesz. Sejtésem bevált – elolvasva, azonnal elfogadtam a tanácsot, s azóta is újra átgondolva (ezért nem válaszoltam azonnal, időt akartam adni magamnak) változatlanul kitűnőnek, bölcsnek és emberségesnek tartom, követem, és hálásan köszönöm. Csak éppen a „felet" most egy kicsit megvárakoztatom, nem küldök, amíg nem kér. Talán így majd eszébe jut, hogy illenék megköszönnie – amit gyakrabban elmulaszt, mint nem.

A másik dologban, amit megpendítettél, szintén jelentkezem majd, bízom benne, arra is találsz hasonlóan okosat.

A viszonzás lehetőségének mindig csak örülve,
szívből köszönt barátod

Lajos

PIM Kézirattár V 3820/92/3.
Kézírás.
Feladó (a levél előtt levő bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher út 16.
Basch Loránt ld. 2230/2.

[1] Basch Loránt levele nem maradt fenn, nem tudható, közelebbről milyen ügyről van szó.

2238. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

[Bp. 1955.] VII. 18.

Kedves Tanító Úr,

megkaptam ma levelét,[1] köszönöm és nyomban válaszolok rá: ha az idő megmarad jónak és más akadály se támad, *24.-én, vasárnap* megyünk és hétfőn este eljövünk (tehát ebben

különbözik a tavalyitól.)[2] Remélem, ez az értesítésem jókor odaér, de azért a hét végén még táviratozni fogok. Rossz időben (eső) nem megyünk, még akkor se, ha a távirat küldésekor jó volt az idő. A bizonytalanság miatt kérem is, ne nagyon készüljenek – nem enni megyünk, s járni akarunk, különösen nem kell sokat enni. A hús miatt különösen ne legyen gondjuk – én húst alig eszem, egyszer egy héten, a többi pedig majd alkalmazkodik. Hús tehát csak minimálisan, hanem amit a kert terem.

A remélt viszontlátásig

F.[ülep] L.[ajos]

Helynév és év a postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Címzés: Császár János tanító Zengővárkony u.p. Pécsvárad Baranya megye
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.

[1] FL előző levele nem került be e kötetbe, Ácsné dr. Császár Piroska őrzi.
[2] Ld. 2202/4., ill. 2236/2.

2239. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

[Bp.] 1955. VIII. 7.

Kedves Tanító Úr,

megelőzött a levelével,[1] hazaérve,[2] nyomban írni akartam, – de a levél, ha nem íródik meg rögtön, halasztódik-halasztódik; most is így történt. Másnap valami miatt nem írhattam meg – s azóta egyre tolódott.

Sajnálom, hogy így történt, főként az okáért. Dehát nem tehet róla senki. Persze, ha csak célzás formájában is, írt volna róla, inkább vártam volna egy héttel. Nagyon köszönöm a szíves látást, minden nagyon jó volt, csak egy a hibája, hogy a Nagyságos Asszony megszegte a szerződésünket és nem mondta meg a költséget. Pedig csak ezzel a feltétellel mentem. Nem volna baj, ha tudnám, mivel viszonozhatom. Írják meg, mit küldhetnék, mire volna szükségük. Mert így nem megyek többet (bár amúgy is, ki tudja? az én koromban az ember nem tervez években).

A gomba megérkezett, a pénzt egyenesen K.[ovács] M.[aris]-nak küldöm, hogy ne legyen a továbbítással gondjuk. A kis zsákot azonban hogy' juttassam vissza? Vagy jön egyszer valaki mégis onnan?

A pálinkát nagyon sajnálom, – mert ez, amit vettem, nem szilvórium, csak afféle kulákkotyvalék (mert ennek a gazdája csakugyan ronda kulák) csak azért hoztam el, hogy ne hozzam haza üresen az üveget.

Beszte Éva se akart semmit elfogadni a tojásokért. Mit küldhetnék neki vagy a gyerekeknek?

Nem találkozván, nem tudtuk a Kócsidiéknál levő holmi elhelyezését se megbeszélni. Én említettem neki, hogy talán Maguknál a padláson lehet – ők azt mondták, talán Szépék-

nél is akad hely. Kérem, intézkedjen róla valamikép. A bútort, amint írtam, talán meg lehetne hirdetni a pécsi Naplóban, (persze a fürdő-berendezést is), ha Pesten volna, jócskán kapnék érte, bizonyosan ott is kapnak rajta, ha tudnak róla.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

Helynév a levél élén levő bélyegző alapján.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Császár János levelének másodpéldánya Ácsné dr. Császár Piroska birtokában van.
[2] Ld. 2236. sz.

2240. VAYER LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

[Salgótarján] 1955. VIII. 8.

A salgói menedékházból, – Balassa–Petőfi[1] reminiscenciás szép tájakról – küldjük sok üdvözletünket

Vayer Lajos

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/184.
Ceruzaírás Salgótarján, Salgóvára feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest Széher út 16.
Vayer Lajos ld. 2099/5.

[1] Salgó vára egy ideig Balassi Bálint tulajdona volt. – Petőfi: Salgó c. versére utal. Petőfi úti jegyzeteiben is ír ottjártáról.

2241. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

[Keszthely] 1955. VIII. 16.

Kedves Lajos,

itt vagyok Marilivel és barátokkal Egregyen. Rád gondoltam, mert tudom hogy Te is mennyire szereted a túloldalit. Rövidesen írok.

Meleg üdvözletek

Bernáth Aurél

Bernáth Marili[1]
Dávid [kihúzva][2]
Sylvester Katalin[3]
Csernus Tibor[4]
Dr. Nádori Pál[5]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4585/116.
Kézírás levelezőlapként elküldött, az egregyi templomot ábrázoló amatőrfelvételen.
Címzés: Fülep Lajos egyet. tanár Budapest II. Széher út 22.

[1] Ld. 2183/1.
[2] Kiléte ismeretlen.
[3] Sylvester Katalin (szül. 1929) festő, grafikus, a Képzőművészeti Főiskolán Bernáth Aurél, Kmetty János és Hincz Gyula tanítványa. Csernus Tibor felesége. 1964 óta Párizsban él.
[4] Csernus Tibor (szül 1927) festő, grafikus, a Képzőművészeti Főiskolán Bernáth Aurél tanítványa volt. 1964 óta Párizsban él.
[5] Dr. Nádori Pál jogász (Bernáth Mária közlése.)

2242. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Ábrahámhegy, 1955. VIII. 26.

Kedves Lajos,

vége felé közeledik a szép nyár. Bár folyton esett, de éppen ez volt jó nekem. Sokat dolgoztam, festettem, írtam. A könyvem[1] lassan összeáll, okt.[óber] 1-re le tudom adni.

Sajnálom, hogy ezideig nem jöttél. De talán még remélhetek! A családom holnapután utazik. Én a jövő hét közepére átmegyek Somogyba egy barátomhoz.[2] De a hét végére már újra itt vagyok, és remélem, hogy szept.[ember] közepéig maradhatok. Talán be tudod úgy osztani, hogy egy-két napot itt tölthess. Az az érzésem, hogy szép vénasszonyok nyara lesz az idén.

Megkaptad az egregyi lapomat?[3] Szép volt ott.

Hogy telt a nyarad? Remélem jó egészségben vagy.

Itt vagy otthon, a közeli viszontlátásig

meleg üdvözletekkel

Aurél

MTAKK Ms 4585/117.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Bernáth Aurél: Így éltünk Pannoniában. Bp. 1956. Szépirodalmi Kiadó. FL könyvtárában: „Fülep Lajosnak őszinte barátsággal Bernáth Aurél" dedikációval.
[2] Bernáth Aurél 1955. IX. első felét részben Ábrahámhegyen, festéssel töltötte, ezenközben meglátogatta Cézár öccsét Kaposvárt. (Bernáth Mária közlése.)
[3] Bernáth Aurél azért aggódott, mert az említett lap (ld. 2241. sz.) nem szabályos képeslap volt, hanem az egregyi templomot ábrázoló, 6x9 cm-es amatőrfelvétel, amelynek hátoldalára felbélyegezve, megcímezve írta üdvözlő sorait.

2243. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp.] 1955. VIII. 29.

Kedves Aurél,

azzal búcsúztál, a zavartalan együttlehetés idején menjek majd. Most már mindenféle menés ideje elmúlt – bár eddig is aligha mozdúltam volna ilyen kacsának, nem nekem való saisonban.

Az egregyi cartocinot[1] megkaptam, köszönöm!

Au revoir a Széher úton!

Lajos

A helynév a postabélyegzőről.
MTAKK Ms 2156/657.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Bernáth Aurél festőművész úrnak Ábrahámhegy Veszprém megye.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II. Széher-út 16.

[1] Ld. 2241., ill. 2242. sz.

2244. KÁROLYI AMY ÉS WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

[Balatonfüred,] 1955. IX. 6.

Tündéri csillogásból, szélfúvásból, hullámfodrozódásból gondolunk professzor úrra

Károlyi Amy

Kedves Lajos Bátyám,

a szigligeti szülőotthonból (volt kastélyból)[1] jövünk, Balatonfüreden vagyunk és Tihanyba megyünk,

Sanyi
Dénes Zsófia[2]

A helynév a tartalom alapján.
MTAKK Ms 4590/261.
Ceruzaírás Üdvözlet Balatonfüredről feliratú képeslapon.
Címzés: (Károly Amy írása:) Fülep Lajos professzor úr Budapest Széher-út 22–24.

[1] A 18. század végi szigligeti kastély előbb a Putheányi-, majd az Esterházy családé volt. Ekkor az Írószövetség alkotóháza. Erre utal Weöres. Nem sokkal korábban jelent meg Weöres Sándor Tu Fu versei. Bp. 1955. Új Magyar Könyvkiadó c. kötete „Fülep Lajos Bátyámnak hálával, tisztelettel, szeretettel Weöres Sándor. 1955. júl. 18." dedikációval. Weöresnek ezidőben csak fordításkötetei jelentek meg: Pop Csü-ji versei. Bp. 1952. Szépirodalmi, „Fülep Lajos Bátyámnak hálával, tisztelettel, szeretettel Weöres Sándor 1952. okt. 16.", ill. Csu Jüan versei, Bp. 1954. Szépirodalmi „Fülep Lajos Bátyámnak szeretettel és tisztelettel ajánlom az ókori Kína legnagyobb ránkmaradt költőjének, legendás héroszának verseit ha nem is méltó fordításban. Weöres Sándor. 1954. szept. 24."

[2] Dénes Zsófia (1885–1987) író, újságíró, több Ady Endréről, ill. a 20. század művészeiről szóló könyve jelent meg.

2245. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp. 1955.] IX. 9.

Ha idő jó, szombaton délelőtt autón érkezem[1]

Lajos

Az évszám Bernáthné Pártos Alice feljegyzései alapján volt megállapítható.
MTAKK Ms 2156/674.
Távirat.
Címzés: Bernáth Aurél festőművész Ábrahámhegy.

[1] FL IX. 10-én ellátogatott Ábrahámhegyre, ahol Bernáth Aurél Csernus Tiborral volt együtt. Váratlanul megérkeztek Illyés Gyuláék is. (Bernáth Mária közlése.)

2246. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1955. X. 10.

Kedves Tanító Úr,

megkaptam levelét,[1] köszönöm.

A szilva *nem sürgős* – csak azért kérdeztem már most, hogy tudjam, számíthatok-e rá. S mivel nem sürgős, arra kérem, csak akkor vegyen, amikor igazi jót, szépet kap. Első sorban, úgy gondolom, Magyaréknál kellene érdeklődni, ők aszalóban aszalják, s az mégis csak a legjobb. Ha a szilva 30 kg., akkor egy postacsomagban küldeni már nem lehet, mert éppen 20 a határ – így tehát vagy egy csomagban kérek brutto 20 kg-ot, vagy 2 csomagban netto 25-öt. Az árát rájuk bízom.

A diót eszerint itt veszem meg, a fele már meg is van.

Almát bizony nagyon szívesen vettem volna, de mivel ott létemkor nem mondta senki, se azóta nem írták, hogy lesz, itt már megvettem az én quantumomat, a polcok tele vannak. Kár! Annyiféle hír volt az almáról, hogy egyik helyen sok termett, másikon semmi, hogy igyekeztem biztosítani magam.

Az ott lévő holmit most sem szeretném fölhozatni – a ház volt tulaj.[donos]-ának dugaszban másutt is levő lakásából mostanában el kellett hozatnia a bútorait, nagy részét hirtelen a padlásra rakták, egyelőre nagy ott most a zsúfoltság. Meg aztán még mindig gondolok rá, hogy ha nyugalomba megyek[2] – s előbb-utóbb sor kerül rá – „óra le" költöznék valahova, ha csak egyéb dolgom még itt nem maraszt. Kócsidiék valami olyan célzást tettek, hogy azért ők is el tudják helyezni a holmit, de hogy mire gondoltak, nem mondták. Azóta sürgették az elvitelt? Ha nekik valamikép aggat, vagy a másik hely, amire gondoltak, nem volna egészen megfelelő, akkor mégis arra kérem, vitesse Magukhoz; ennek az az előnye is volna, hogy ha eladásra kerül a sor, ott van kéznél. Mert ha megveszik, odaadom. Csodálom, hogy olyan tapasztalata volt ott az eladással – itt nem lehet olyat gondolni se, amit meg nem vesznek.

Örülök, hogy a házzal annyira előre haladtak, szép hely is az ott nagyon, és különösen az lesz, ha a környezetét is szépéé teszik, mikor majd a renoválás nyomait el lehet takarítani.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

A helynév a levél felzetére nyomott bélyegző alapján: Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16.
Kézírás.
Magántulajdonban.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Császár János 1955. X. 3-án írt, e kötetben nem közölt levelének gépelt másodpéldánya magántulajdonban van.
[2] FL 1960 végén ment nyugdíjba. Ld. 2075/3. jegyzet „1959. IX-től..." kezdetű bekezdését.

2247. BÁRCZAY GYULA – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1955. X. 16.]

Igen tisztelt Professzor Úr!

Néhány napja tettem le a kápláni vizsgát és ezzel főiskolai tanulmányaimat befejeztem.[1]

Most, amikor első állásomat elfoglalom szeretném megköszönni Professzor úrnak azt a segítséget, amellyel utolsó diákéveimet nagyrészben gondtalanná tette. Mindvégig nagyon sokat jelentett az, hogy alig kellett anyagi problémákkal vesződnöm és így időm legnagyobb részét tanulásra fordíthattam.

Professzor úr segítségének köszönhetem, hogy jelesen vizsgáztam és jó tanulmányi eredményemnek nagy része volt abban, hogy most a Budapesti Theológián a rendszeres theológiai tanszék tanársegéde vagyok. Ezzel legnagyobb vágyam teljesült.

Úgy szeretném Professzor úr jóságát meghálálni, hogy igyekezni fogok rendes emberré és theológussá válni, továbbra is tanulok és megpróbálom mindazt a többletet, amit tanulhattam az utánam következők hasznára fordítani.

Őszinte tisztelettel és szeretettel

Bárczay Gyula

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4585/77.
Kézírás.
Címzés: dr. Fülep Lajos egyetemi tanár, akadémikus Budapest Széher út 16.
Feladó: Bárczay Gyula Bp. Ráday u. 28.
Bárczay Gyula ld. 2181. sz.

[1] Az előzményeket ld. 2181. sz.

2248. FÜLEP LAJOS
– A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYÁNAK

Bp. 1955. XI. 3.

Magyar Tudományos Akadémia
II. osztály Vezetőségének
Budapest

A Művészettörténeti Főbizottság[1] megvitatta a Művészettörténeti Értesítő[2] fejlesztésének kérdését és kéri az Osztály Vezetőségét, hogy a folyóirat terjedelmét a jelenlegi 20 ív helyett 1956-tól kezdve 32 ívben állapíttassa meg.

A Művészettörténeti Értesítő 1953-tól jelenik meg az Akadémiai Kiadó kiadásában. 1953-ban még pár előfizetővel rendelkező folyóirat árát a többi hasonló folyóirathoz képest magasan, 100 Ftban állapították meg. (Pl. az Archeológiai Értesítő előfizetése 30.-Ft. Ennek ellenére két év alatt 750-re nőtt az Értesítő előfizetőinek száma. Ez nagyjából annyit jelent, hogy a nagy ráfizetéssel induló folyóiratnak ma már egyetlen visszamaradt példánya sincs és ha a folyóirat terjesztése ilyen ütemben halad, rövidesen nem ráfizetéses lesz, hanem önmagát tartja el.

A folyóiratban az Osztály Vezetőség kívánsága szerint bőséges vitarovatot sikerült kiépíteni; továbbá a társtudományok eredményeinek ismertetése, a jól fejlődő könyvkritikai rovatban más tudományágak által is méltányolt kezdeményezésnek bizonyult. Az elvi tanulmányok és a nagy történeti évfordulókról tudományos tanulmányok formájában való megemlékezésekkel igyekeztünk a folyóirat eszmei színvonalát emelni. E tervszerűen megrendelt tanulmányok és rovatok mellett természetesen közölni kell a művészettörténeti kutatás újabb eredményeit, hiszen az Értesítő az egyetlen magyar nyelvű periodikus publikálási lehetősége a szakmának.

A Főbizottság örömmel vette tudomásul, hogy a Művészettörténeti Értesítő 1956-tól már negyedévenként fog megjelenni, mert ezáltal az élő művészet problémáival is behatóbban tud a lap foglalkozni.

A szerkesztőbizottság megállapítása szerint azonban a szakterület fejlesztéséhez, tudományos eredményeihez képest a lap mai terjedelme kevés és legalább 12 ívvel kellene emelni, hogy feladatát maradéktalanul betölthesse.

A Művészettörténeti Főbizottság kéri, hogy a szerkesztőbizottságnak ezt a javaslatát az Osztály Vezetőség tegye magáévá és segítse elő megvalósítását.

Fülep Lajos

MTA Lt. A II. oszt. ir. 193/4.
Gépelt másodpéldány autogr. aláírással.
Rajta bélyegző: érkezett 55. XI. 8. Ikt.sz. 17150/II. – Kézírással: Vigyük-e o[sztály]v[ezetőség] elé? Kiadó véleményét kikérni. K[önyv- és] F[olyóiratkiadó] B[izottság] Rné

[1] Ld. 2114/1.
[2] FL mint az MTA Művészettörténeti Bizottságának elnöke már 1950-ben szorgalmazta egy művészettörténeti szakfolyóirat, a későbbi Művészettörténeti Értesítő közreadását. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 1/1. 1950. VI. 13.) A II. osztály pozitív döntésére 1952. VI.-ban került sor. Az első évi kettős

füzet Pogány Ö. Gábor szerkesztésében jelent meg, 320 oldal terjedelemben 500 példányban, a szerkesztőbizottság tagjai Dercsényi Dezső, Zádor Anna, Pogány Ö. Gábor és Vayer Lajos voltak. Az 1953-as duplaszám megjelenésétől FL lett a főszerkesztő, Dercsényi Dezső a szerkesztő, a szerkesztőbizottság tagjai Garas Klára, Genthon István, Zádor Anna, Pogány Ö. Gábor, Radocsay Dénes és Vayer Lajos. 1956-tól évi 4 szám jelent meg 348 oldal terjedelemben. Legnagyobb példányszámát a folyóirat 1958-ban érte el (2000), ezután 1700-re, majd 1000-re csökkent. FL a IX. kötetig volt a lap főszerkesztője, az 1961. év 2. számától szerkesztője Pogány Ö. Gábor, a szerkesztőbizottság tagjai Aradi Nóra, Dercsényi Dezső, Garas Klára, Horváth Tibor és Vayer Lajos, a segédszerkesztő Kontha Sándor.

Ld. még: 2394/3., 2396/6., 2401/4., 2402/2., 2404/4., 2406/5., 2418/6., 2425/1., 2483/2.

2249. FÜLEP LAJOS – VAS ISTVÁNNAK

[Bp.] 1955. XI. 5.

Kedves Barátom,

nagyon nagyon köszönöm a gyönyörű könyvet.[1] Gyönyörűséggel olvasom benne sok szerelmemet. Nem tudtam (mert sose voltam képes megszerezni Apollinaire-teket),[2] hogy köztük találom a L'adieu[3] öt sorát is, amit még nem sikerült szakszerűen pontosan meghatároznom, melyik csöpp kékszárnyú lepkével azonos, csak sejtem – de tán ez is elég; – s ezért annál nagyobb örömmel figyelem, óvatosan, hogy a tekintetemmel le ne verjem a hímporát.

Mikor az Angol Barokk Lírát[4] küldted, úgy emlékszem (ha jól emlékszem, mert immár 9 éve!), közöltem, hogy néhány Missgriffet leltem benne s talán kínáltam is őket – ha így volt, Te is elfelejthetted ugyanazon idő alatt. Milton Cromwell-sonettje alcímét[5] most elhagytad – nem tudom helyeselni. Az utolsó sor Gospell-jét csak az alcím Gospellje érteti meg. Az alcímet félreértetted – nem miniszterek javasolták az evangelium terjesztését, hanem, „Néhány lelkipásztor indítványairól az Evangelium Terjesztésének Bizottságában" – az indítvány pedig az volt, hogy a konfiskált egyházi javakat a presbiterianus papok kapják meg. Ez ellen a secular chaines ellen dörög M[ilton] (nem akármilyen „földi láncok" ellen), s azért dühös, hogy a Gospell-ellenes javaslat éppen a Committee for Propagation of the Gospell-ben hangzott el.

Ha a többi apróság (nem sok) érdekel, szívesen megírom,[6] bár most egy kicsit késő – hacsak nem lesz hamarosan új kiadás, s bár lenne! Ez a kötet sose jöhetett volna jobbkor!

Szeretettel ölel

Fülep Lajos

A helynév a levél élén levő bélyegzőről.
OSzK Kézirattár Fond 424/1278. 13. sz.
Kézírás.
A felzeten bélyegző: Fülep Lajos Budapest II., Széher-út (kézzel:) 22.
Vas István ld. 2158. sz.

[1] Vas István: Hét tenger éneke. Válogatott műfordítások. Bp. 1955. Új Magyar Kiadó. Dedikációja: „Fülep Lajosnak a legnagyobb szeretettel és tisztelettel Vas István"

[2] Guillaume Apollinaire válogatott művei. [Válogatta és fordította] Radnóti Miklós és Vas István. Cs. Szabó László tanulmányával. Bp. 1940. Vajda János Társaság. – FL könyvtárában a kétnyelvű Guillaume Apollinaire válogatott versek. Szerk. Gera László. Bp. 1958. Magvető c. kötet volt meg, amelyben a L'adieu c. vers nem szerepel.

[3] L'adieu: Apollinaire Búcsú c. verse. Ld. Hét tenger éneke 323.

[4] Angol barokk líra. Seventeenth Century Poets Vas István fordításában és bevezetésével. Bp. 1946. Officina. Kétnyelvű Klasszikusok. „Fülep Lajosnak nagy szeretettel és tisztelettel Vas István 1946. IV. 4." dedikációval.

[5] „To the Lord Generall Cromwell, May 1652" alcíme: „On the proposalls of certaine ministers at the Committee for Propagation of the Gospell" Vas István fordításában „Cromwellhez 1652 májusában, mikor néhány miniszter az Evangélium terjesztését javasolta."

[6] FL példányában a kötetben két ceruzaírásos lap megjegyzésekkel:
„22. 2. strófa 2. sor (félreértve) Which watch not etc. helyesen: Nem (figyelik) lesik egymást félelemből (félve egymástól)
3. sor (félreértve:) For love all love etc. helyesen: Mert a szerelem minden más látvány szerelmét dominálja (lenyűgözi)
4. sor. And makes etc.: Akármely kis zúgot mindenséggé (mindenütt otthonná) varázsol.
3. strofa, 5. sor: Csak az halhat meg, ami nem vált eggyé (nem vegyült egyaránt)
5, 6. sor ... ha olyan egyformán szeretünk, hogy egyik se csökken, egyik se (t.i. szerelem) hal meg.
44. 16. sor: tetszhalál
54. alulról 7. sor: their imputed grace – félreértve; to impuce grace: vkinek más érdemét, szentségét etc. tulajdonítani; substitutio vicaria
felülről 4. sor: *one* man, utolsó sor: *a* man; Donne nem beszél ilyen egyértelműen a végén: *egy* férfi takarónak nem elég? hanem: Férfinál több takaró kell-e még?
58–59. alulról 3. sor „amíg" – elrontja az értelmét
70. 4. sor tune: inkább: felhangolom
86. a mostani kiadásban elhagyta az alcímet, pedig kell; az Angol barokk lírában félreértette, helyesen: Néhány lelkipásztor indítványáról az Evangélium Terjesztésének Bizottságában – a presbiteriánus papok az egyházi konfiskált javakat maguknak akarták; ez ellen (secular chains) dörög M.[ilton] s ezért kell az alcím, mert csak a benne levő Gospell érteti meg az utolsó sor Gospell-jét;
92. 3. strofa 1. sor: commited nem hű, hanem fogoly, bebörtönzött
94. 4. sor: üdítő menedék: sok, mikor csak: Hermitage
114. Vaugham (nincs benne újban) 7 str. brighter nem tágabb, hanem fényesebb, ragyogóbb

2250. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1955. XI. 9.

A Magyar Tudományos Akadémia II. osztálya megbízta Garas Klára[1] elvtársnőt azzal, hogy mint a Művészettörténeti Főbizottság[2] tervfelelőse figyelemmel kísérje a Művészettörténet-tudomány egész területének tervmunkáját.

Kérem intézetvezető elvtársat, hogy Garas elvtársnő munkájának megkönnyítése érdekében az intézmény tudományos tervére, ennek teljesítésére és anyagi fedezetére vonatkozó valamennyi adatot szíveskedjék rendelkezésére bocsátani.

[Fejér Klára]
szaktitkár

MTA Lt. II. oszt. ir. 193/4.
Gépelt másodpéldány aláírás nélkül. A dátum felett: Előadó: Castiglione László Ügyiratszám 17154/ II/Si/55.
Ugyanezt a levelet elküldték Redő Ferencnek, Dobrovits Aladárnak, Pogány Ö. Gábornak és Dercsényi Dezsőnek is.

[1] Ld. 2097/8.
[2] Ld. 2114/1.

2251. SCHOEN ARNOLD – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1955. XI. 26.

Nagyrabecsült Professzorom,

önzetlenül pártfogó tanácsodra júniusban kezdeményezett kérelmem[1] ma kézbesített havi 800 forintnyi összegű „kivételes nyugellátássá" teljesedett, amelyet visszavonásig folyósít az Orsz.[ágos] Nyugdíjintézet. Mélabúsra hajló korom gondjait és terheit enyhíteni igyekező barátságod eredménye további szüntelen alkotó-termelő munkára sarkal. Jelenleg folytatom Buda város 1686 és 1740 között tevékeny – úgyszólván ismeretlen – több mint 200 építőmesterének–munkásának és műveinek a feltárását.[2] Csak valami véletlen ki ne zökkentsen serénységemből.

Mindezért áldott jó hitvesem és szerény magam őszinte jókívánságaival hálásan köszönöm nemes barátságod

Arnold

MTAKK Ms 4589/253.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Dr. Fülep Lajos egyetemi tanár XII. Széher út 22–24. Budapest. Ajánlott.
Feladó: Schoen Bpest II. Lukács-u. 1.

Schoen Arnold (1887–1973) művészet- és művelődéstörténész. 1921–1938 között a főváros emlékműveinek felügyelője, a főváros főlevéltárosa, 1941–1948 között a Fővárosi Történeti Múzeum igazgatója.

[1] Schoen Arnold kérelme nem maradt fenn. 1955. VI. 21-i dátummal megvan Fejér Klára, az MTA II. osztályának szaktitkára Fülep Ferenc Népművelési minisztériumi főosztályvezetőnek írt levele: „Tárgy Schoen Arnold nyugdíjemelési kérelme. Fülep Lajos professzor a Művészettörténeti Főbizottság Intézőbizottságának nevében a II. Osztályhoz továbbította Schoen Arnold mellékelt nyugdíjemelési kérését. Tekintve, hogy nevezett nem tartozik az Akadémia kötelékébe és nyugdíjazása előtt a múzeumi területen dolgozott, kérését illetékességből a Népművelési Minisztériumhoz továbbítottam. Fejér Klára szaktitkár." (MTA Lt. a II. oszt. ir. 193/3.)
[2] Schoen Arnold: Buda építőmestereiről töredékek, vázlatok. 1. Kik építették újjá Budát az 1686. évi romokból. 2. A budai építészet mesterei Mária Terézia uralkodásától a Szépítési Bizottság megalakulásáig 1740–1808. (= Művészettörténeti Értesítő, 1957. 4. sz. 297–300., ill. 300–302.)

2252. FÜLEP LAJOS – A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYA SZAKTITKÁRSÁGÁNAK

Bp. 1955. XI. 30.

A M.[agyar]T.[udományos] Akadémia II. osztálya szaktitkárságának
Budapest

Az alább röviden leírt, rám nézve sérelmes ügy orvoslásához kérem szíves segítségét.

Hat év ót lakom a II. Széher út 22. sz. villában, mely a külföldön tartózkodó Dohnányi Ernőé[1] volt, még az államosítás előtt ma is benne lakó rokonai négy lakásra osztották, nekem a legalsó lakás jutott. Az én lakásom – két nem nagy szoba, kis hall és egy egészen kis személyzeti szoba – jóval kisebb, mint a fölöttem levő két lakás együtt, amelyek fölött még egy három szobás lakás van, mégis én fizetem az egész ház központi fűtési költségének csaknem a felét, 40.38 százalékát, annak következtében, hogy az én helyiségeim a többi lakás egy részénél 30, másik részénél 60 cm-rel magasabbak, egy minisztertanácsi határozat pedig a központi fűtés mértékéül a légköbmétereket állapította meg. Nyilvánvaló, hogy a határozat nem ilyen, egymástól eredetileg lényegesen eltérő rendeltetésű helyiségekből alakított lakásokra, hanem egyformákra értették, a többi lakó azonban kihasználja a határozat betűjét, minek folytán évente ezrekkel fizetek többet a fogyasztás engem megillető részénél. Nem kell talán mondanom, hogy a hő-energia fogyasztása teljesen azonos a gáz és villanyenergia fogyasztással, és milyen igazságtalanság származik abból, ha ezeket a helyiségek köbmétere szerint számítanák. Velem pedig éppen ez történik a fűtés dolgában. Egyetlen méltányos számítás a radiátorok felülete alapján volna. Az én speciális esetemnek a minisztertanácsi határozat alól való ilyen értelmű kivételezéséhez kérem segítségét. Akkor is megmarad rám nézve az a hátrány, hogy a szobák magassága, a mennyezetig érő esztelen ablakok és egyéb körülmények folytán nálam 3-5 fokkal kevesebb van, mint a többi lakásban, s ezt a radiátorok tavalyi, tovább már nem növelhető szaporítása se szüntetheti meg egészen, csak éppen csökkenthette az azelőtti 6-8 foknyi különbséget.

Ha az ügyben valaki helyszíni szemlére kijön, előzetes telefon-értesítést kérek: 364-308.[2]

Tisztelettel

Fülep Lajos

A házak számát itt megváltoztatták (ha már a nevét nem, legalább a számokat) az előző 16 helyett *22* (gondolható, mennyi kellemességem volt már belőle) – kérem, *szíveskedjenek jegyzékükben eszerint átírni*, nagyon hálás volnék, ha elnöki, főtitkári stb. hivatallal is közölnék.

Közönséges levélhez nem fontos, a mindennapi postás ismer, de az expresses mindig más, s a mostani 16-ban nem találván, visszaviszi – már nem egyszer történt!

Előre is köszönettel

Fülep Lajos

MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/1.
Gépirat autogr. aláírással. Ikt. bélyegző: MTA Érk. 1956. I. 2. Ikt. szám 15.001. A levél mellett autogr. cédulán az itt utóiratként közölt szöveg.

[1] Ld. 2082/6.
[2] A Város- és Községgazdálkodási Minisztérium 1956. I. 26. levele szerint ők nem illetékesek az ügyben, a fűtést a lakóközösség működteti, FL forduljon panaszával a bírósághoz. – A II. ker. Tanács Építési és Közlekedési Osztálya 1956. II. 22-én kelt, 58/sz-29/1956. jelű irata szerint a kiszállás igazolta a panasz jogosságát. „Remény van a módosított költségelszámolásra." Az eredmény nem ismeretes.

2253. MARTYN FERENC ÉS MARTYN FERENCNÉ – FÜLEP LAJOSNAK

[Pécs] 1955. XII.

Kedves Lajos bátyám!

Sajnos nagyon régen nem láttuk. Ezt a lapot azért írom, hogy bizonyítsam, hogy mi azért gondolunk Magára.

Sok szeretettel kívánok boldog újesztendőt

Martyn Klára

Bonne poignée de main, amitié et salut

François

A helynév a képeslap felirata alapján.
MTAKK Ms 4588/323.
Kézírás Pécs Széchenyi tér feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi tanár Budapest II. Széher út 16.

Martyn Ferenc (1899–1986) festő, grafikus. 1925–1940 között Párizsban élt. Hazatelepülése után rendszeresen találkozott FL-sal Pécsett vagy Zengővárkonyban. Felesége Wiesenberg Klára.

2254. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Princeton, 1955. XII. 16.]

Kedves Lodovico:

Boldog karácsonyt és Új Esztendőt kívánok Magának! Megkapta a Leonardo-cikket?[1] Kérem, írja meg Gyuri[2] címét. Köszönöm, hogy továbbította levelét, amelyet csak ma kaptam meg. Várom beígért részletes levelét...

Öleli

Carlo.

A dátum a postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/88.
Kézírás The Art Museum, Princeton University Domenico Theotocopoulos (El Greco) St. Francis of Assisi feliratú képeslapon.
Címzés: Professor Fülep Lajos akadémikus II. Széher út 22. Budapest Hungary
Feladó: 14 Murray Place Princeton N.J.

[1] Ld. 2133/3.

[2] Valószínűleg Káldor György (1900–1958) újságíró. Heidelbergben és Bécsben tanult, a Pester Lloyd munkatársa, munkaszolgálatos, a Magyar Rádió külügyi osztályának, majd a Magyar Távirati Iroda szerkesztője. 1950–1955 között koholt vádak alapján börtönben volt. Utóbb kiadói lektor lett. Tolnaynak ifjúkori barátja és iskolatársa, FL-nak tanítványa volt a Kereskedelmi Akadémián.

2255. NÉMETH LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

[Moszkva, 1955. XII. 21.]

Kedves Professzor Úr!

Ha rövid időre is, mégis csak eljutottam Moszkvába, és a jövő héten Leningrádba. Igen nagy szerencsém van, mert épp egy nagy francia kiállítás van a Puskin-múzeumban,[1] gyönyörű Cézanne-okat, Renoir-okat és Picasso-kat láttam. Igen érdekes a Tretjakov[2] is, és nagyon szép a Kreml.

Üdvözlettel

Németh

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4589/55.
Kézírás Moszkva feliratú képeslapon.
Címzés: Vengrija Budapest Széher-u. 22–24. Fülep Lajos professzor
Németh Lajos ld. 2220. sz.

[1] A moszkvai Puskin Szépművészeti Múzeum a szentpétervári (ekkor Leningrad) Ermitázs mellett a Szovjetunió legnagyobb külföldi műveket őrző képtára, 1912-ben alapították.

[2] A Tretyakov-képtárat tulajdonosa 1892-ben ajándékozta Moszkva városának. 1918-ban állami tulajdonba került. Az orosz és szovjet képzőművészet alkotásainak ad otthont.

2256. FÜLEP LAJOS – CASTIGLIONE LÁSZLÓNAK

Bp. 1956. II. 26.

Castiglione László elvtárs
Budapest

Az esztergomi muzeum[1] az Orsz.[ágos] Szépművészeti Muzeumon kívül az ország egyetlen olyan gyűjteménye, amelynek igen értékes, nemzetközi viszonylatban is számottevő régi külföldi képtára van. A képtár anyaga mind ez ideig – rajtunk kívül álló okok miatt – feldolgozatlan és a szakirodalomban is alig szerepel; akkor is inkább régebbi külföldi kiadványokban. A muzeum egyik feladata a tudományos katalógus elkészítése. Ilyen nagy és sürgető feladata egyik vidéki muzeum művészettörténeti részlegének sincs. Nemcsak indokolt, hanem kívánatos, hogy az ott dolgozók tudományos munkájuk jelentős részében a képtári anyag feldolgozásával foglalkozzanak. Ennek érdekében legalább heti egy kuta-

tónapra van szükségük, amelynek engedélyezése a fentiek kifejtése után egyáltalán nem teremt semminő precedenst. Egyébként is az ország legtöbb vidéki intézményében bevett gyakorlat – a tudományos kutatás előmozdítása érdekében – a heti egy teljes kutatónap engedélyezése.

Mint ismeretes, az esztergomi muzeum eddig semminő könyvtárral nem rendelkezett, még az alapvető művek sem állnak ott rendelkezésre. Most próbálnak innen-onnan könyveket szerezni, az így nyert anyag természetesen korántsem pótolja egy rendszeresen fejlesztett könyvtár adottságait. A legfontosabb művek általában egyetlen példányban állnak a kutatók rendelkezésére, ezeket tehát a Szépművészeti Muzeum – saját munkájának megbénítása nélkül – nem kölcsönözheti ki. Egyébként is nem megnézni, hanem állandóan használni kell a katalógus munkálataihoz szükséges műveket. Ugyanez vonatkozik a külföldről való kölcsönzésre, amely egyes esetekben nagy segítség ugyan, de a folyamatos munkát nem támogatja még akkor sem, ha történetesen mikrofilmezik az anyagot. (Képeket hasonlítani, egybevetni ilyképpen nem lehetséges.)

A Főbizottság egyébként arra törekszik, hogy a vidéki muzeumok munkáját emelje, a tudományos munka színvonalát biztosítsa. Ehhez meg kell adni azokat a lehetőségeket, amelyek az ilyen munka elengedhetetlen objektív körülményei és ezzel is kívánatossá kell tenni a vidéken való elhelyezkedést.

Mindezek alapján a Főosztály f.[olyó] h.[ó] 10.-én kelt levelével nem tudunk egyetérteni és kérjük azt olyképpen megváltoztatni, hogy a régi anyaggal foglalkozó két fiatal kutatónak heti egy kutatónapot engedélyez.

Fülep Lajos

MTA Lt. A II. oszt. Ir. 194/1.
Gépelt irat, a szöveg fölötti címmel együtt, alatta áthúzva: „A múzeumi főosztály csatoltan visszaküldött levelére az alábbi válasz küldését javaslom."
Alatta Fülep Lajos s. k. gépelt aláírás.
Budapestre írt levél.

Castiglione László (1927–1984) régész. 1949-től a Szépművészeti Múzeum antik osztályának munkatársa, 1957–1958-ban vezetője. 1958-ban az MTA Régészeti Kutatócsoportjának egyik alapítója, 1964–1980 között igazgatóhelyettese. 1953–1963 között fő- ill. másodállásban az MTA II. osztályának főelőadója. E minőségében kapta a közölt levelet.

[1] Előzménye: Esztergomban működött az egyházi tulajdonban levő Keresztény Múzeum, a Vármúzeum, valamint a korábbi Múzeumegylet régiségtárából alakult Balassa Bálint Múzeum, amely 1945-ben állami intézmény lett. 1953-ban Zolnay László lett a vezetője, majd odakerült munkatársként Mucsi András, Mojzer Miklós és Eszláry Éva. A Balassa Bálint Múzeum kapcsolatát az egyházi gyűjteményekkel szerződés szabályozta, a Balassa Múzeum munkatársai végezték a Keresztény Múzeum állományának leltározását is.

E munka során fordult Mojzer Miklós 1956. I. 30-i keltezésű levelében az MTA Művészettörténeti Bizottságához, heti egy fizetéstelen kutatónapot kérve a múzeum dolgozóinak. „Hazánkban jelenleg Budapesten kívül az esztergomi Balassa Bálint és Keresztény Múzeum jelentik az egyetlen helyet, ahol az emlékek és a velük foglalkozók száma lehetővé tenné tudományos művészettörténeti munka művelését. Ez a lehetőség azonban szakkönyvtár teljes hiánya és az ott dolgozók kutatónapjainak kis száma miatt (havonta 2, illetve 1, Zolnay László múzeumvezetőnek egy sem) minimálisra csökken. A jelenlegi helyzet azt jelenti, hogy az Esztergomban dolgozók havi két napnál többször nem juthatnak a legfontosabb, nem kölcsönözhető szakkönyvekhez, semmiféle folyóirathoz vagy a fényképtárhoz. Egy-egy budapesti, a Szépművészeti Múzeumban töltött kuta-

tónapjuk csaknem külföldi tanulmányút-számba megy számukra, mely helyzetükben a tudományos munka lehetőségét és a kutatást is jelenti." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/1.)

Fejér Klára, a II. osztály szaktitkára 1956. II. 7-én kelt, az esztergomiak kérését a Bizottság nevében támogató átiratára Fülep Ferenc, a Népművelési Minisztérium főosztályvezetője a következő választ küldte: „Az esztergomi muzeum tudományos dolgozóinak kutatónapjára vonatkozó kérését a Népművelési Minisztérium nem tudja teljesíteni. Az esztergomi példa olyan precedenst teremtene, aminek a Népművelési Minisztérium nem tudná megszabni a határát. A jelenlegi helyzetben a Népművelési Minisztérium számára nem az okoz problémát, hogy az esztergomi múzeum tudományos kutatói mennyi időt töltenek Esztergomban, hanem az, hogy a múzeumvezető gyengesége miatt egy-egy ellenőrzés alkalmával alig lehet valakit Esztergomban találni.

A kérést nem találom megalapozottnak azért sem, mert nem Budapestről, hanem a világ minden részéből a könyvek kikölcsönzése lehetséges, és így Esztergomban a tudományos munka nem ütközik nehézségekbe, mint azt a levél írói feltüntetik." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/1.)

Fejér Klára szaktitkár – nyilvánvalóan a Művészettörténeti Bizottság megbízásából – 1956. III. 17-én 15249/II/Dm/1956. sz. átiratában közölte Fülep Ferenc főosztályvezetővel, hogy II. 10-i levelével nem tud egyetérteni, s szíveskedjék engedélyezni a kért kutatónapokat. (U. o.)

Az ügyet a Népművelési Minisztérium múzeumi főosztálya megbízott csoportvezetőjének, Bige Józsefnének 1956. IV. 2-i levele zárta le, amelyben értesítette az MTA II. osztályát, hogy Mojzer Miklós és Eszláry Éva részére heti egy, kiszállási díj nélküli kutatónapot engedélyeztek.

2257. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1956. III. 2.

Kedves Lajos Bátyám,

bocsánatot kérek, hogy ilyen terjedelmes és szétágazó kézirat-garmadával alkalmatlankodom.[1] Az „Utcazaj"[2] című írást előre is mentegetem: nem tudom, hogy vers-e, de meg akartam próbálni, mi keletkezik, ha az ember elszakítja a szavak, mondatok, grammatikai kapcsolatok vezető-zsinórját és egészen porhanyóvá zúzott, vagy érdes-szemcsés nyelvi anyagból igyekszik szerkezetet, látomást, zenét és macskazenét, jelleget formálni. Ezt a kísérletet, akár sikerült, akár nem folytatni is szeretném; az „Utcazaj" egy tervezett négytételes vers allegrója; az andante csillogó szó-porból készül, tele zöld erdei fényekkel, s felettük kibontakozó hatalmas-nyugalmú szó felhő vonul – de még csak álmomban. A scherzo soknyelvű szózagyvalék lesz; a finale templomi jelenet lesz, biblikus szörnyek gomolygása. – Szükségem van erre a különcnek látszó szó-gimnasztikára; valójában csöppet sem különcebb, mint egy tornász fejtetőre-állása. Ha egy sportoló gyakorol és látszólag gyerekes dolgokat művel, senki sem ütközik meg rajta; de ha egy költő gyakorol, megkérdik, hogy hány liter bor után csinálta ezt a zagyvaságot.

Várom Lajos Bátyám szíves véleményét; nem is tudom, hogy ilyen sokféléről lehet-e egyöntetű bírálatot adni, hiszen a Lorca-versek[3] lengék, mint a Debussy-zene, a Minotaurus[4] pedig vastag és harsogó, mint Wagner; Kálidásza[5] ragyogó pompája és Dsajadéva[6] canticum canticoruma a költészet csúcsai közé tartozik, de az itt küldött néhány kis részletből ez persze nem látszhatik; Lu Csi műve[7] pedig jellegileg páratlan és számomra igen érdekes; Tatavane[8] olyan elsüllyedt, elfeledett világba visz, ahol már a madár se jár.

Tisztelő szeretettel, minden jót kíván

Sanyi

A helynév értelemszerű kiegészítés.
MTAKK Ms 4602/262.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] FL hagyatékának az MTAK Kézirattárába kerülése idején valamennyi, e levélben említett vers a levéltől elszakítva, külön volt elhelyezve, s az Ms 4602/12–23. jelzetet kapta. Mellettük Ms 4602/24. jelzeten van egy FL által készített „Non" feliratú címlista, amely Weöres ekkor készülő, A Hallgatás tornya. 30 év verseiből. Bp. 1956. Szépirodalmi Könyvkiadó c. kötetében közlésre nem javasolt verscímeket tartalmazta. Weöres Sándor részben elfogadta FL véleményét, de utóbb az Egybegyűjtött írások c. kötetben néhányat mégis közölt közülük.

A hallgatás tornya a következő nyomtatott dedikációval jelent meg: „Fülep Lajos bátyámnak, ki szerető, és épp ezért irgalmatlan bírálatával húsz év óta támogat, hálával ajánlom ezt a könyvet." – A FL-nak ajándékozott példányban Weöres a „Fülep Lajos bátyámnak" szavakat kézzel aláhúzta, s alá kézzel odaírta: „Weöres Sanyi. 1956. III. 20."

Fennmaradtak Weöres Sándornak következő autográf sorai:

„Azoknak, kik e kötet dedikációjáért haragusznak
Kisöpröm a poros zugot,
jár a söprű szőr-szakálla;
aki hátam mögé hajol,
a söprünyél orrba-vágja."

A sorok alatt néhány Weöres által rajzolt könyvdísz, amelyeket ott helyben készített, tanácsot kérve FL-tól, betegye-e őket a kötetbe. FL helyeselte a tervet, s a kötet Weöres verselválasztó-rajzaival jelent meg.

[2] Ld. MTAKK Ms 4602/22.
[3] Ld. MTAKK Ms 4602/26–39.
[4] Ld. MTAKK Ms 4602/18.
[5] Ld. MTAKK Ms 4602/40.
[6] Ld. MTAKK Ms 4602/25.
[7] Lu Csi: Ven Fu (Ének a költészetről.) Ld. MTAKK Ms 4602/45.
[8] Tatavane királynő éneke. Ld. MTAKK Ms 4602/20.

2258. KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1956. III. 4.

Kedves Professzor Úr,

hallom Sanyitól,[1] hogy a Csillag[2] újra próbálkozna a Weöres-versekkel.[3] Sanyi úgy gondolja, hogy Lorca-fordításokat[4] bizonyára közölnének. Ez valószínű is, csak nem tudom, hogy nem menne-e az eredeti versek közlésének rovására. Ha a fenevad szája Lorcával betömetik, akkor örül, hogy nem került válasz-út elé, s megmenekül a döntés kényelmetlenségeitől. Nem tudom kell-e ilyen tapintatosaknak lennünk velük szemben. Igen jó lenne, ha legalább a Nagyernyő-vers[5] nyomtatásban rögzítődne Sanyi nagyobb versei közül. Már egy év óta huzakodnak körülötte Csillag-ék, s azt hiszem, egész kis lökés elegendő lenne, hogy a Napernyő nyomdába kerüljön. Legalább egy narancsgerezdnyi az igazi Sanyiból jutna így nyilvánosság elé. Ha professzor úr is így látja jónak, akkor kérem, említse meg Fodor Andrásnak.[6] Kérjük Professzor urat, hogy a Lorca-verseket csak akkor adja át Bandinak, ha az eredetit belátható időn belül nem tudnák közölni.

Holnapután indulunk Visegrádra, oda kérjük majd Professzor úr válaszát. Addig is jó egészséges kívánunk, sok szeretetteljes üdvözlettel

Amy

A helynév a tartalom alapján.
MTAKK Ms 4590/263.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Weöres Sándorra utal.
[2] Ld. 2212/3.
[3] A Csillagban 1956-ban a következő Weöres-versek jelentek meg: Anyám emlékére. = 1956. X. évf. 5. sz. 925–930. (Az 1952-es keltezésű vers A hallgatás tornya c., 1956-ban megjelent kötetben Mária mennybemenetele. Édesanyám emlékének címmel szerepel. 327–334.) – Vas István és Weöres Sándor: Keleti költők verseiből. Weörestől: Dsajadéva: Gíla-Govinda. Részletek. = 1956. X. évf. 8. sz. 262–267. (Ld. még 2257/6.) Ars poetica. – A kelőcsillag tündére. – Az ütem istennője. – Benső táj. = 1956. X. évf. 10. sz. 644–645.
[4] Lorca-fordítások (ld. 2257/3.) a Csillagban nem jelentek meg.
[5] Az elveszített napernyőre utal. (A vers variánsa ld. MTAKK Ms 4602/13.) Nem jelent meg a Csillagban.
[6] Fodor András 1954. V. – 1956. XII. között dolgozott a Csillag szerkesztőségének versrovatánál.

2259. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

[Visegrád], 1956. III. 16.

Kedves Lajos Bátyám,

köszönöm a szíves bírálatot.[1] Jól esik, hogy a „Tatavane"[2] tetszett Lajos Bátyámnak. Úgy érzem, sikerült benne egy különös nő-alakot formálni és megéreztetni; egy tizenötéves ősmatriarchát, akiben azonos az éretlen gyermek a bölcs királynő, a ragyogó istennő, a szűz, a hatalmas-szeretetű anya, az állati melegű kotlós, a bájos és hiú kislány, a varázslónő; kicsi és nagy, közeli és elérhetetlen egyszerre; talán ez az igazi nő és érdekes, hogy Amy mellett élve, önkénytelenül ezt a portrait-t formáltam róla. – A vers azért lett csapott-farú, mert mihelyt ezt a figurát körbe-forgattam és minden oldalát (talán) megmutattam, a mutatnivaló elfogyott; s a vers abbamaradt, az egész istenvilágot megidéző szertartás kellős közepén; Aure-Ange, Batan-Kenam s az egész trópusi Olimposz ottfelejtődött a porondon, kisöpretlenül. – A kifogásolt verssor[3] helyesen talán így hangzana: „De nem lakhatom jól sosem én..." Ha ott a kézirat, igen kérem Lajos Bátyámat, javítsa ki ilyen szövegűre.

A „Minotaurus"[4] nekem se tetszik. Mikor a Lorca-verseket[5] gépeltem, ha bagatellek is, csöndesen zizegtek a fülembe és ez jó volt; utána a Minotaurust írógépeltem és üvöltött, kapart. Sokkal fátyolosabb, lazább versnek szántam; ehelyett kemény és fátyoltalan lett, ő tudja, miért. – Pasiphaé és érc-tehene gyerekkorom óta úgy él bennem, hogy az érc-tehenet alulról, valami pincéből tűz melegíti, ha nem is izzítja. De ha izzik is: Minotaurus-Hadés női párja, az alvilági Persephoné, aligha ijed meg ettől; s ez a Pasiphaé nyilvánvalóan vele azonos; az élet-halál-körforgás istenének, Sivának nő-arca ő, Kali, Durga, Parváti. – Ezt

a verset gyerekkortól-fogva cipelem magamban, és ezért lett kialakultabb, masszívabb a kelleténél. Első fele így se volna rossz, de Pasiphaé szónoklata már mythos-magyarázat, utána pedig átcsap a népmesébe. – No mindegy; jó, hogy megszabadultam tőle, mert más tájakra készülődöm, ahol hígabb és forróbb az aether.

Az „Utcazaj"[6] cím rossz, de csak ideiglenes; hiszen említettem, hogy az a vers egy tervezett többtételes ének allegro-ja. Semmit sem írt Lajos Bátyám arról, hogy ez a grammatikátlan beszéd életrevaló-e? Lehet-e, szabad-e verset írni így, a nyelv természetes sodrával szembeszegülve? – „Csak azt a művet írd meg, mely ellenállhatatlanul kikívánkozik belőled": olvastam valamely nagy lángeszű írótól, azt hiszem, Szimonovtól.[7] Hát az ilyenféle versek nem kívánkoznak ki, olyanok mint a székrekedés, sok darmol kell hozzájuk; csak az országúton könnyű a mozgás, de ahol a nyelv egész erdején át kell törni fejszével, ahhoz elkel a biztatás, és igen könnyű lemondani egy ennyire vesződséges és valószínűleg meddő feladatról.

Végül, ami a „Csillag"-ban való megjelenést[8] vagy meg nem jelenést illeti: döntse el a Csillag, az ő dolga. Nekem elegendő, hogy ezeket a verseket megírhatom; hogy fordításaimat kellőképpen megfizetik és ezáltal módot nyujtanak a verseim megírására; én a tőlem telhető legjobban megcsinálom, és átveszik-e tőlem, bánom is én. Csoda, hogy nem kell napi 8–10 órát valamely hivatalban, gyárban dolgoznom és írhatok, ha írásom nem is láthat napvilágot; pár évtized múlva a múzsafiak mit nem adnának ezért az állapotért, ki tudja, hány száz éven keresztül.

Hogy az ablakon is kitekintsek: kezd tavaszodni Visegrádon,[9] ma Amyval rügyező fákat láttunk, és az árvíz itt visszahúzódott.

Jó egészséget, minden jót kívánok Lajos Bátyámnak, köszönettel és szerető tisztelettel,

Sanyi.

Kedves professzor úr,

második hete élünk itt a kacsalábon forgó visegrádi várban, s a kacsaláb körül forognak a magyar irodalom küllői: Füst Milántól[10] – Faludi Györgyig.[11] Mi meghúzódhatunk (jól fűtött) szobánkban, Sanyi [...][12] ötvösködik (magánszorgalomból és kíváncsiságból) mert úgy látszik nincs elég hivatalos fordítanivalója; csekélységem meg a Shi-Kinggel[13] bíbelődik, ami nagyobb s főleg tisztább örömet szerez az embernek, mint egy 50 000 forintos nagydíj.[14] Jó nagyokat sétálunk a Duna partján, a Fő-utca cukrászdájában megiszunk egy feketét, s már oda is van az egész napi program. Hogy van Professzor Úr? Reméljük jó egészségben, amit szeretettel kíván sok üdvözlettel

Amy

A helynév a tartalom alapján.
MTAKK Ms 4590/264.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Valószínűleg telefonon történt.
[2] Ld. 2257/8.
[3] A FL javasolta változat a 2257. sz. levél hátlapján: [De] Nem lakhatom jól sose én (Tatavane 3) (Soha jól nem lakhatom én helyett)

[4] Ld. 2257/4. FL javaslata (u. o.) Minotaurus 1 (fém teste áthevül, mert tűz lobog alatta)
[5] Ld. 2257/3.
[6] Az Utcazaj c. vers kötetben Finale címmel jelent meg.
[7] Szimonov, Konsztantyij Mihailovics (1915–1979) orosz költő, író, publicista. Több éven át a Lityeraturnaja Gazeta szerkesztője, a dogmatizmus jelképe, akit a magyar irodalmi életben is nagy tekintélyként kolportáltak.
[8] Ld. 2212/3. ill. 2258/3.
[9] Az Írószövetség visegrádi alkotóházában.
[10] Füst Milán (1888–1967) költő, regény- és drámaíró. FL 1941-től levelezett vele, 1943-ban néhány napot töltött Füsték budai otthonában.
[11] Faludy György (szül. 1918) költő. 1938–1946 és 1956–1989 között külföldön élt, 1950–1953 között internálótáborban volt.
[12] Olvashatatlan szó.
[13] Megjelent: Dalok könyve. Si King. Bp. 1957. Európa Kiadó. Károlyi Amynak 45 versfordítása volt a kötetben, az ide mellékeltek mind: a 16. sz. vers variáns. Ld. MTAKK Ms 4590/267.
[14] Az előző nap kiosztott Kossuth-díjra utal, amelynek I. fokozatát az írók közül Darvas József kapta.

2260. GERLŐTEI JENŐ – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1956. III. 20.

Kedves Professzor Úr!

Azzal a gondolattal juttatom el Önhöz ezt a kis Szinyei-tanulmányomat,[1] hogy vázlatosságával is azt az örömet szerezheti Professzor Úrnak, hogy nagy távlatú tanítása, melyben egykor részem volt, eredményes lett nálam. Erre az időszakra és minden találkozásunk további ösztönzéseire mindig örömmel gondolok – hisz Professzor Úr a külföldön is ritka nagyok igényességét példázta közvetlen közelből.

Hálás lennék, ha – amikor elolvasása után fölöslegessé válik – visszajuttatná Professzor Úr e kéziratomat. Közlésre Dercsényinek[2] adtam le.

Különben az utóbbi évek során egy kis kötetre valót írtam művészetről – jobbára magamnak – s mint talán érezni is ezen az írásomon, a művészet terén egészen elememben érzem magam, itt sok örömet is találok, ami némiképp elviselhetővé teszi elrontott életemet. De mennyivel jobb lett volna, ha a kényszerítő körülményekkel dacolva egy napon se hagytam volna fel eredeti hivatásomat!

A viszontlátásra sok jó kívánsággal, nagyrabecsüléssel köszönti Professzor Urat hálás híve és tanítványa

Gerlőtei Jenő

MTAKK Ms 4587/151.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

Gerlőtei Jenő (1908–?) tanár, művészeti író. A pécsi egyetemen FL hallgatója volt. 1956 után Franciaés Németországban élt.

[1] Gerlőteinek utóbb az MTAK Kézirattárába került kéziratai között van egy két változatban készült ilyen témájú tanulmánya: Szinyei kései képeinek nívója ill. Szinyei kései műveinek értékéről címmel. (MTAKK Ms 5726/392–393.)
[2] Ld. 2118/1. ill. 2262/2.

2261. SZABÓ IMRE – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1956. III. 21.

Fülep Lajos professzor úr
levelező tag
Budapest II. Széher út 22.

Felkérem Professzor urat, hogy a Művészettörténeti Főbizottság Intézőbizottságának elnöki tisztét 1956 évben ellátni szíveskedjék.[1] Egyben közlöm, hogy az Intézőbizottság tagjaiul Garas Klára,[2] Pigler Andor,[3] Radocsai Dénes[4] és Vayer Lajos[5] elvtársakat kértem fel.

Szabó Imre
osztálytitkár

MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/1.
Gépelt másodpéldány gépelt aláírással. Rajta: [Előadó:] Castiglione László 15470/II/Tné/1956.

Szabó Imre (1912–1991) jogász, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1955–1960 között a II. osztály osztálytitkára, 1960–1970-ig főtitkár-helyettes, majd alelnök.

[1] Ld. 2114/1. – Az MTA Lt. irataiból nem sikerült megállapítanom, mi volt az Intézőbizottság feladatköre. E levélben felszólítják FL-t, vállalja el az elnökséget, s közlik a tagok nevét. Eszerint az Intézőbizottság ekkor létesült. Két hónap múlva 1956. V. 10-én a II. osztály az Intézőbizottság javaslatára hozzászólásra kéri fel FL-t (ld. 2269. sz.). Az 1956-os események során úgy látszik, az Intézőbizottság megszűnt, mivel FL a Művészettörténeti Bizottság 1957. I. 18-i ülésének jegyzőkönyve szerint szavazást rendel el, legyen-e Intézőbizottság, amit a Bizottság tagjai először 13 – 1, majd második nekifutásra 12 – 2 arányban elvetettek.
[2] Ld. 2097/8.
[3] Pigler Andor (1899–1992) művészettörténész, főleg a régi magyar festészettel és a barokk művészettel foglalkozott. 1956–1964 között a Szépművészeti Múzeum főigazgatója volt.
[4] Radocsay Dénes (1918–1974) művészettörténész, 1952-től a Szépművészeti Múzeum régi magyar gyűjteményének vezetője, 1970-től az Iparművészeti Múzeum főigazgatója.
[5] Ld. 2099/5.

2262. FÜLEP LAJOS – GERLŐTEI JENŐNEK

[Bp. 1956.] III. 24.

Igaza lehet egy s másban, ilyen praesentálásban azonban nálunk nem közölhető.[1]
Azonos véleményét Dercsényi[2] ma közölte velem.

F.[ülep] L.[ajos]

Helynév és évszám értelem szerint valószínűsítve.
MTAKK Ms 4163/87.
Ceruzaírás Dercsényi Dezső FL-nak szóló levéltöredékének hátlapján.

Gerlőtei Jenő ld. 2260. sz.

[1] Ld. 2260. sz.
[2] Ld. 2118. ill. 2260/2.

2263. FÜLEP LAJOS – TRENCSÉNYI-WALDAPFEL IMRÉNEK

Bp. 1956. IV. 2.

Kedves Barátom,

egy rövid kis félórát kérek Tőled, amikor legkevésbé zavarlak. Kérlek, hagyj egy sort a portán arról, mely napokon és órákban szoktál bent lenni, majd kiválasztom, amikor a magam dolgával össze tudom egyeztetni.

Azt szeretném megkérdezni Tőled, hol szerezhetnék röviden megbízható tájékozódást arról, mikor és hogyan veszett el az Ótestam[entum]i könyvek költészet-jellegének tudata és mikor, hogyan tért ismét vissza, különösen a prófétai könyveké. A Handbuch[1] illető kötete jó erre a célra? Nekem éppen az nincs meg. És van olyan biblia-fordítás, amelyik költői formában közli őket?

Előre is hálás köszönettel

igaz híved

Fülep Lajos

MTAKK Ms 4502/266.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

Trencsényi-Waldapfel Imre (1908–1970) klasszika-filológus, vallástörténész. 1946-tól egyetemi tanár, az MTA tagja. FL-sal való kapcsolata 1945 tavaszán, levelek útján kezdődött. Ld. FLev. V. 1713. sz.

[1] Feltehetőleg a Handbuch zum Alten Testamentre utal, amelynek 1934–1953 között Tübingenben 19 kötete jelent meg különböző szerzőktől.

2264. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1956. IV. 3.

Kedves Tanító Úr,

köszönöm a jó kívánságot, hasonlót küldök én is mindnyájuknak.
Alkalmilag szeretnék majd hírt kapni róla, hogy vészelték át ezt a rémes telet.

A múlt hónap elején lev.[ező]lapon[1] értesítést kaptam (géppel írva, gondolom, Maga írhatta) Magyar Sanyi[2] esküvőjéről. Nyomban táviratot küldtem Váraljára pontosabb cím nélkül, mert nem tudhattam, Sanyi nevére, remélem azért megkapta.

Közlöm, azonban nem kell az eladónak elmondani, hogy ilyen rossz aszalt szilvát, mint ez, még nemcsak nem ettem, nem is láttam soha. Van benne minden, különösen vörös szilva, talán még kökény is, csak kék szilva alig akad. Ki milyen volt, ma is olyan.

Nagyon kíváncsi vagyok, a változásnak milyen a hatása arrafelé.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

A helynév a levél felzetén lévő bélyegző (Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 16) alapján.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] A levelezőlap nem maradt fenn.

[2] Magyar Sanyi apja, Magyar János a zengővárkonyi egyházközség kurátora volt. FL nagyon szerette. 1943 nyarán szántás közben szerencsétlenül járt és meghalt. Emlékét FL a presbitériumi ülések jegyzőkönyvében is megörökítette.

2265. SZÉLL JENŐ – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1956. IV. 14.

Tisztelt Professzor Úr!

Bizonyára tud róla, hogy rövidesen – április 28-án nyitjuk meg a Műcsarnokban Medgyessy Ferenc gyűjteményes kiállítását.[1] Tisztelettel szeretném ez alkalommal felkérni, hogy a megnyitáson Professzor Úr tartsa az ünnepi beszédet.

Úgy gondolom, hogy kiváló ősz Mesterünkhöz fűződő baráti kapcsolatai – s Medgyessy Ferenccel, az ő nemzeti karakterével vállalt szellemi közössége senkit sem tesz alkalmasabbá e feladatra, mint Professzor Urat. Egyébként Medgyessy Ferencnek személyes kívánsága is, hogy Ön tartsa gyűjteményes kiállításán a megnyitó beszédet.

Szíves válaszát várva vagyok

kiváló tisztelettel

Széll Jenő

MTAKK Ms 4589/291.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos Professzor Úrnak Helyben (a levél nem postán ment).

Széll Jenő (1912–1994) író, fordító, eredetileg textilvegyész-technikus. Az 1940-es évek II. felében bukaresti követ, 1951–1957 között a Népművészeti Intézet, utóbb a Magyar Művelődési Intézet igazgatója. 1957-ben börtönbe került. 1964–1976 között számos kötet fordítója.

[1] Medgyessy Ferenc (1881–1958) szobrászművész 75. születésnapja alkalmából rendezett kiállításáról van szó. A Műcsarnokban tartott kiállítást nem FL nyitotta meg, hanem László Gyula. A meg-

nyitó megjelent a Múzeumi Híradó 1956. 2. sz. 100–103. A kiállításnak igen nagy sajtóvisszhangja volt.

FL és Medgyessy barátságának kezdetéről nincs pontos adat; 1950-ben már meleg hangú levelet váltottak. Ld. FLev. V. 2016 és 2017. sz.

2266. KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

Visegrád, 1956. IV. 19.

Kedves Professzor úr,

küldök a visegrádi termésből „bírálat és felülvizsgálat" céljából egyésmást: egy eredeti verset[1] s pár ókínaiból fordított apróságot.[2] Igen örülnék Professzor úr válaszának még ide, Visegrádra, ahol némi meghosszabbítással április 30-ig maradunk. Virágzó szép napok járnak errefelé, millió rügy pontozza tele a hegyoldalt, szemünk láttára nőnek a barkák, ahogy ezt biztosan a Széher-út táján is megteszik. Jó egészséget kívánunk Professzor úrnak s örülünk, hogy nemsokára viszontlátjuk

szeretettel üdvözli

Amy és Sanyi

MTAKK Ms 4590/265.
Gépirat, a „szeretettel üdvözli" és az aláírások autogr.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher-út 22.
Feladó: Weöres Sándorék Visegrád Alkotóház. A címzés és a feladó is Károlyi Amy írása.

[1] A vers: Tavaszi áldozat. (Variáns. MTAKK Ms 4590/266.)
[2] Ld. 2259/13.

2267. KÖRNER ÉVA – FÜLEP LAJOSNAK

Drezda, 1956. V. 5.

Kedves Professzor Úr,

üdvözletemet küldöm Drezdából. A képtár csodálatos, egészen új fogalmakat alkotok egyes művészekről. Egyébként *minden* romokban, és a tökéletes német szervezés kibírhatatlan hálójába kerültünk.

A viszontlátásig minden jót kíván

Körner Éva

A helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4588/185.
Kézírás Albrecht Dürer: Bildnis eines jungen Mannes Gemäldegalerie Dresden feliratú képeslapon.
Címzés: Ungarn Fülep Lajos professzor úr Budapest Széher út 22–24. vagy 16.

Körner Éva ld. 2227/11.

2268. F. CSANAK DÓRA – FÜLEP LAJOSNAK

[Pécs, 1956. V. 8.]

Kedves Professzor úr!

Biztos ugyan, hogy hamarabb találkozunk, mint ez a lap megérkezik, de olyan jól érzem magam csavargás közben,[1] hogy legalább egy üdvözletet kell küldenem.

Szeretettel

Dóra

A helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4587/66.
Kézírás Üdvözlet Pécsről feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher út 22.

F. Csanak Dóra ld. 2129/1.

[1] Az MTAK Kézirattárának kutatói számára kikölcsönzött kéziratokat és kódexet kellett visszavinni a csurgói volt ref. Kollégium könyvtárába, a rinyaújnépi ref. parókiára és a pécsi Egyetemi Könyvtárba.

2269. A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1956. V. 10.

A Művészettörténeti Intézőbizottság javaslatára felkérem, hogy az 1956 évi Akadémiai Nagygyűlés keretében rendezendő vitaülésen[1] Vayer Lajos „A művészettörténet módszerének főbb kérdéseiről" c. vitaindító előadásához[2] hozzászólni szíveskedjék.

Mellékelten küldöm az előadás vázlatát. Az előadás teljes szövege május 21-ére készül el. Kérem továbbá, hogy a hozzászólások[3] szempontjainak összeegyeztetésére szíveskedjék május 21-én hétfőn d. e. 10 órakor az ELTE Művészettörténeti Intézetében (Vayer Lajos szobája) tartandó megbeszélésen megjelenni.

[Fejér Klára]
szaktitkár

MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/1.
Gépelt másodpéldány Fejér Klára szaktitkár gépelt aláírásával Magyar Tudományos Akadémia II. Osztálya fejléces levélpapírján. Rajta: Előadó: Castiglione László. Ügyiratszám 15745/II/Si/56. Lent Szabó Imre osztálytitkár írásával: „A nagygyűlési vita időpontja: május 31. (Írjuk rá a levelekre.)"

A levelet megkapta Fülep Lajos, Balogh Jolán, Gerevich László, Dercsényi Dezső, Garas Klára, Szilágyi János György, Németh Lajos, Rajnai Miklós.

[1] A nagygyűléshez csatlakozó vitaülésen FL elnökölt.
[2] Az előadás megjelent az MTA Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei. 1956. VIII. köt. I. 69–88. FL hozzászólása: 87.
[3] Hozzászóltak: Balogh Jolán, Berkovits Ilona, Németh Lajos, Szilágyi János György, Wilhelmb Gizella, Bényiné Supka Magdolna, Radocsay Dénes, Wessetzky Vilmos; az elhangzottakat Vayer Lajos foglalta össze.

2270. ZÁDOR ANNA – FÜLEP LAJOSNAK

[Karlstejn,][1] 1956.

Caro Professore,

nagyon sok szépet láttunk, hihetetlen gazdagságát a középkornak és sok olyan féleséget, ami nálunk hiányzik. A fogadtatás nagyon is kedves, csupa szeretetből lélegzethez sem jutunk. De majd otthon lehet pihenni.

Szeretettel üdvözli

Anna

A helynév a képeslapról, a feladás helye valószínűleg Prága. Év a bélyegzőről, a hónap és nap olvashatatlan. A szövegben a többes szám első személy arra vall, hogy Zádor Anna külön is írt FL-nak arról a kirándulásról, amelyről V. 15-én közösen is írtak. Ld. 2271. sz.
MTAKK Ms 4591/216.
Kézírás Hrad Karlstejn feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest II. Széher út 22.

[1] Karlstejn Prágától mintegy 50 km-re IV. Károly által 1348-ban megkezdett, azóta sokszorosan átépített vár.

2271. VAYER LAJOS, ZÁDOR ANNA ÉS TANÍTVÁNYOK – FÜLEP LAJOSNAK

[Prága,] 1956. V. 15.

A Tanszék prágai részlege tisztelettel és szeretettel küldi üdvözletét

Vayer Lajos[1]
Zádor Anna

Bordácsné
Rimler Mária
Németh Annamária
Tehel Péter[2]
Bantner Mária
Petheő Béla
Gergelyffy András
Vera Vocácova (?)[3]
Josef Knar (?)

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4591/185.
Kézírás Praha Staromestskij orloj feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest Széher út 16. Madarsko

[1] Ld. 2099/5.
[2] Ld. 2118/2.
[3] A két legalsó név valószínűleg a prágai művészettörténeti tanszék két munkatársa.

2272. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp.] 1956. V. 18.

Könyv[1] most jött. Charming! Nagy köszönet. De azt mondtad: elhozod.

Üdv!

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév értelemszerű kiegészítés.
MTAKK Ms 2156/658.
Kézírás régi képeslapon. Felirata: Renoir (Auguste) – Liseuse. FL kézírásos kiegészítésével: „du livre de A.[urél] B[ernáth]".
Címzés: Bernáth Aurél festőművész úrnak H V. Stollár Béla u. 4.

[1] Ld. 2242/1.

2273. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1956. V. 29.

Kedves Professzor úr!

Ismét soraimmal keresem fel, mert előző levelem óta Professzor urat érdeklő dolgok történtek.

Most eladó a Vukony-féle ház, amelyben Csekey Dezső[1] bácsi lakott 2200 négyszögöl területtel. (A hozzátartozó hochstellel, mely kinyúlik majd a Bognár Jánosék[2] szállásukig.) Az ára 70 000 Ft. A nehézség az, hogy két család lakik benne jelenleg. A lakást, a melléképületeket azt hiszem, nem kell ismertetnem, Professzor úr emlékszik rá.

A másik eladó ház, a Varga Lajosé. A Csumáék mellett lévő közben, a Müller kőműves háza végénél, a R.[émes] Kuruczné háza mögött. Ahhoz nem lehet kocsival bemenni, mert nincs kocsibejáró az udvarába és szűk kis udvara van. A lakás is kisebb, az ára 45 000 Ft.

A Balog Juli néni házát, már tavaly írtam, az 30 000 Ft-ért kelt el. Mivel a lakásügynél tartok, megemlítem még, hogy most a nyárra Szekeres Józsi kiadná az emeleti bútorozott lakását nyaralás céljára.

Amennyiben érdekli Professzor úr ismerősét[3] a házvétel, szívesen járok utána a dolognak. Tekintve, hogy anyagilag bizony sok jót nem írhatok magunkról, sikeres házvétel esetén részemre közvetítési díjat elfogadnék. Még ezzel kapcsolatban annyit, ha lehet szó a dologról, mielőbb kérem a választ, mert a Pusztakisfaluról,[4] Lovászhetényből[5] stb. környező falvakból kitelepített svábok úgy megrohanták Zengővárkonyt, hogy az összes eladó házakra ráteszik a kezüket, vagy építenek. Már a Vukony-féléért tavaly ígértek 55 000 Ft-ot, és kérték, hogy mondjanak egy árat, de akkor még nem volt eladó.

A múlt héten, úgy látszik a XX. Pártkongresszus[6] hatására az összes várkonyi kulákokat törölték a listáról. Mégiscsak van hatása, s remélhetőleg még több is lesz! Fülöp Józsi a járási Pártbizottság egyik érdemes tagja saját magának vindikálja az érdemet, mert ő mindig mondta: „R.[émes] Kurucz János mindig rendes, jóindulatú ember volt". Ő volt ki-

küldve a Párt részéről. Most csodálkozik, hogy is lehettek ezek a jó emberek kulákok. No de nem meglepő az ilyen jelenség. Meglepetés is volt a faluban. Özv. Bognár Jánosné felakasztotta magát. Igen nagy temetése volt. Meghalt a Resch Liszka is.

Csekey professzor úr[7] megnősült. Zengővárkonyban volt a polgári és egyházi esküvő is. De csak utólag tudtuk meg, csendben folyt le a szertartás.

A diófák 70 %-a Zengővárkonyban elfagyott annyira, hogy imitt-amott van egy-egy zöld levél rajta. Főleg a nagy fák, csak kisebb fák maradtak épek. Szinte rontja a falu tájképét a sok száraz fa. A gesztenyés szép. Gesztenyés is van eladó, ha érdekli Professzor urat illetve ismerősét.

Karsai Ilona tanítónő lett a párttitkár Zengővárkonyban. Kivágatta tavaly a két szép nagy diófát az iskola kertjében.

Most egyéb újságot nem írhatok, befejezem soraimat, hogy minél előbb elmehessen. Jó egészséget és minden jót kívánva, maradok teljes tisztelettel:

[Császár János]

Az elküldött példány nem maradt fenn, gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2141/8.
[2] Bognár János (1911–2001) zengővárkonyi gazdálkodó, kovácsmester, fűrészmalom-tulajdonos, FL keresztkomája. Leánya, Bognár Éva (szül. 1940) FL és felesége keresztleánya volt. A pécsi Tanárképző Főiskolán előbb rajztanári, majd szobrászati és művészettörténeti diplomát szerzett, Pécsváradon tanított. Utóbb Szántó Ferencné.
[3] Nem tudni, FL mely ismerőse akart házat venni Zengővárkonyban.
[4–5] Pusztakisfalu és Lovászhetény Baranya megyei kisközségek a pécsváradi járásban.
[6] A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártjának XX. kongresszusát 1956. II. 14–26. között tartották.
[7] Csekey István (1889–1963) a közjog egyetemi tanára, 1923–1931 között a tartu-i, 1931–1940-ben és 1945–1946-ban a szegedi, 1940–1945 között a kolozsvári, 1946–1951 között a pécsi egyetem tanára. Csekey Dezső (ld. 2141/8.) unokaöccse. Ekkor Pécsett lakott, 1956. V. 2-án Zengővárkonyban kötött házasságot Ruth Adrienne-nel. (Győrffy Balázs közlése.)

2274. FÜLÖP GÉZA ÉS F. CSANAK DÓRA – FÜLEP LAJOSNAK

[Badacsony, 1956. nyarán]

Kedves Professzor úr!

Egészen szirti sasok[1] lettünk már itt fent, bár ha nem esik, nem vagyunk itt. Délelőtt csavargunk, hol Szigligetre, hol Badacsonyba, – ide különösen mióta borkóstoló napok vannak és süllőt sütnek. Délután fürdünk, néha csónakot is tudunk szerezni.

Szeretettel üdvözli

Dóra és Géza

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4587/71.
Kézírás Csobánc vára feliratú képeslevelezőlapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest Széher út 22–24.

Csanak Dóra ld. 2129/1. Fülöp Géza ld. 2236/2.

[1] Fent a Badacsony hegyén a sziklák alatti Rodostó-turistaházban, amelyet korábban Tatay Sándor író, FL egykori pécsi hallgatója vezetett.

2275. FÜLEP LAJOS – TRENCSÉNYI-WALDAPFEL IMRÉNEK

[Bp.] 1956. VI. 6.

Kedves Barátom,

késősen kaptam meg a separatumot,[1] tegnap jártam bent, s így csak most köszönhetem meg, külön a figyelmeztetést[2] is, bár természetesen már is olvasom az egészet, nagy érdeklődéssel. Tante grazie!

Üdv és au revoir

Fülep Lajos

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4502/267.
Kézírás Musée de Sculpture Comparée. – Chéphrem. Statue trouvée dans un Puits de Temple du Sphinx. (IVe dynastie) (Musée de Boulaq) feliratú képeslapon.
Címzés: Trencsényi-Waldapfel Imre professzor úrnak H XIV. Vorosilov út 57/A

Trencsényi-Waldapfel Imre ld. 2263. sz.

[1] Danaé mítosza keleten és nyugaton. = Antik Tanulmányok, 1956. III/1–3. 37–68.
[2] „Fülep Lajosnak, a 46–47. lapokat különös figyelmébe ajánlom tisztelettel, szeretettel Trencsényi-Waldapfel Imre."

2276. EULENBURG, AUGUSTA ZU – FÜLEP LAJOSNAK

[Cap d'Antibes] 1956. VI. 7.

Lieber Freund!

So lange hörten wir nicht von einander! Wie mag es Ihnen gehn? Ich war im Winter sehr krank. Jetzt geht es aber wieder. Bade täglich im Meer u.[nd] male viel. In einigen Tagen geht es wieder nach Starnberg.[1] *Bitte* Nachricht dorthin. Von meinem armen Alf[2] noch immer nichts! In diesem *alten* schönen Ort musste ich *viel* an Sie u.[nd] Italien denken, ob es noch ein Wiedersehen giebt???

Alles liebe u.[nd] tausend Grüsse Ihre alte Freundin

L.[ycki] E.[ulenburg]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/197.
Kézírás EZE (Alpes-Maritimes) Le vieux village feliratú képeslapon.
Címzés: Hongrie Mr. le Professeur L. Fülep Budapest II Szeher-út 16.

Eulenburg, Augusta zu ld. 2101. sz.

Kedves Barátom,

Oly régen hallottunk egymásról! Vajon Maga hogy van? Én nagyon beteg voltam a télen. Most megint rendben. Naponta fürdöm a tengerben és sokat festek. Néhány nap múlva megint útrakelek Starnbergbe. *Kérek* oda híradást. Szegény Alfomról még mindig semmi! Ezen a szép *régi* helyen *sokszor* kellett Magára és Olaszországra gondolnom, vajon viszontlátjuk-e még egymást?

Minden jót, ezerszer üdvözi öreg barátnője

L.[ycki] E.[ulenburg]

[1] Ld. 2224/4.
[2] Ld. 2101/4.

2277. FÜLEP LAJOS – BENCZE LÁSZLÓNAK

[Bp.] 1956. VI. 9.

Kedves Bencze László,

nagyon örülök soraidnak.[1]

Kezdettől, valamelyik napilapban megjelent írásaidtól, figyelem, olvasom mindnyáját,[2] mert már a legelsőben megkapott az írni-tudás és a szokatlan – igazmondás. Egyszer üzentem is valakivel, mennyire egyetértek cikkeddel. Átadta-e, nem tudom. Persze, többet is tehettem volna, de a sorsra szoktam bízni: két magunkfajtának előbb-utóbb találkoznia kell. Remélem, ennél többre is jutunk.

Addig is meleg kézszorítás

Fülep Lajos

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Feladó (a levél élén levő bélyegzőről:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (a házszám 16-ról kézzel kijavítva.)

Bencze László (1907–1992) festő, grafikus, művészeti író, kritikus. 1948–1957 között a Képzőművészeti Főiskola tanára. 1952-ben Kossuth-díjat kapott.

[1] Bencze László levele nem maradt fenn. Ő maga FL levelének kölcsönadásakor a következő írásos magyarázatot mellékelte hozzá: „Ennek a levélnek a keletkezéstörténete az, hogy Fülep Lajosnak a Magyar Rádió felkérésére írott méltatását Ferenczy Béni Petőfi-szobráról a Rádió nem közölte (1955); de 1956-ban a „Művelt Nép"-ben megjelent." [A Magyar Rádió c. lap 1954. XII. 20–26-i számában hirdette a nyilatkozatot, de az nem a Művelt Népben, hanem a Szabad Művészet 1956. 5. sz. 244. jelent meg.] – „Erre írtam én Fülepnek – akit személyesen nem ismertem – az általa említett (gratuláló) levelet. Válaszomra kaptam a lakására hívó levelezőlapot. [Ld. 2280. sz.] Voltam nála nemsokára.

A levélben említett „valaki" az akkor még – úgy tudom – egyetemi hallgató tanítványa: Németh Lajos volt, aki valóban elhozta professzora izenetét. Ennek időpontjára nem emlékszem; annyi biztos, hogy 1955 előtt volt, akkor még Visegrádi utcai lakásomra. Bpest 1979. II. 8. Bencze László."

[2] Bencze írásai a Szabad Nép, Magyar Nemzet, Irodalmi Újság, Csillag, Új Hang, Új Írás, Kortárs, Jelenkor, Magyar Építőművészet stb. hasábjain jelentek meg.

2278. FARKAS ZOLTÁN – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1956. VI. 9.]

Kedves Lajos!
Hip, hip, hurrá[1]
ölel

Farkas Zoltán

A helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/216.
Ceruzaírás.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest Széher út 16.

Farkas Zoltán ld. 2190. sz.

[1] Nem tudni, mire vonatkozhat ez az írás. Valószínűleg Farkas Zoltán kandidatúrájának elintéződéséről lehetett szó, mert így remélhette, hogy a Művészettörténeti Bizottság tagja lehet. (Ld. 2279 sz.) Az Akadémiai Levéltárban azonban ez időben semmi erre az ügyre vonatkozó irat nem található. Utoljára több mint egy évvel korábban, 1955. III. 15-én van írásos nyoma annak, hogy a TMB ülésén Farkas Zoltán és mások ügyét tárgyalta. – Farkas Zoltán személye kapcsán alternatív javaslatot fogalmaztak meg: 1) kapja meg a fokozatot eddigi munkássága alapján (hivatkozva Munkácsyról és Paál Lászlóról írt műveire) vagy 2) nyújtson be disszertációt. Ez azonban ne legyen utolsó, Paál Lászlóról írt ismeretterjesztő műve, mert ezzel a kandidátusi disszertációtól elvárható színvonal csökkenne. (MTA Lt. A TMB ir. 78/7.)

2279. FARKAS ZOLTÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1956. VI. 11.

Kedves Lajos,

jól mulattam tréfás leveledben,[1] de aztán következményeitől (nevedben) mélyen megdöbbentem. Hiszen egy második levél írására ajzottál fel. Számotvetve ugyanis ama gyüldékkel, ahol nekem szerencsém lehet hozzád, meg kellett állapítanom, hogy ezek a szórványos alkalmak, nem lehetnek ama gyüldék, amelyekről rímeltél. Hosszú fejtörés után kisütöttem, hogy csak az akadémiai főbizottságra[2] gondolhattál, amelynek mint elcsapott hontalan sohasem voltam tagja. Nosza hát, kapok a magától kínálkozó eshetőségen és ajánlom magamat arra, hogy sorozzatok be ebbe az illustris társaságba, mert úgy képzelem, hogy ez csak tőled függ, bár lehet, hogy tévedek. Önhittségemnek oka az, hogy képzelődöm azt hívén, van annyi érdemem a magyar művészet körül, mint Radocsaynak,[3] Gerevichnek,[4] (ha ugyan tag), talán megközelítem Garast[5] is, az ábrándos tekintetű Dercsényit[6] stb. stb. stb. Állami alkalmazásban is voltam, nem csupán hitvány újságíró. Ötven éven át sok mindent összeírtam, de sohasem állottam téves irányok szolgálatában, például nem estem a gödöllőiek túlbecsülésébe, mint néhai felejthetetlen, nemes, jó barátom Elek Artúr.[7] Valóban meghökkentő, ne haragudj, hogy ilyesmivel dicsekszem, mennyire eltaláltam ötven éven át az igazságot. Erre különben Basch Lóránt[8] is figyelmeztetett legutóbb, aki átforgatta a Nyugat évfolya-

mait. Most legutóbb is igazolva láttam magam. A te Medgyessy mellé állásod,[9] nemkülönben László Gyula silány külsejű, de megállapításaiban jó könyve[10] róla, teljesen igazolták az én huszonhárom év előtt írt könyvemben[11] majdnem első ízben hangoztatott megállapításaimat.

Így hát azt képzelem, hogy ott volna köztetek a helyem. Bocsásd meg ezt a hiúságomat. Viszont lehet, hogy nem tőled függ a dolog, közbenjárásra pedig óvakodom téged felkérni, mert tudom, hogy milyen undok dolog? Valószínűleg tehát maradok ezentúl is sine titulo et vitulo.

De félretéve minden önzést és minden keserű tréfálkozást, meg kell hogy írjam neked, milyen felszabadító áramlatot jelentett nekem állásfoglalásod. Végre akadt valaki, aki meg merte ezeknek a barmoknak mondani, hogy azok. Mert hiszem önmaguknak és céljaiknak ártanak, ha nem térnek le a határtalan butaság útjáról. Nem kell olyan fegyvereket forgatniok, amilyeneket gazdáik már régen sutba dobtak. – Remélem lesz folytatása a dolognak, a mocsárból nemcsak néhány brekegő béka fogja fejét kidugni, hanem okosabb dolgok is keletkeznek. Lehet, hogy ebben is tévedek.

Bocsásd meg, hogy olimpusi magányodban ezzel a fecsegéssel zavartalak, aki különben maradtam igaz szeretettel és tisztelettel öreg barátod, mert hiszen öcsém vagy

Farkas Zoltán

MTAKK Ms 4586/217.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi professzor úrnak Budapest II. Széher út 22.
Feladó: Farkas Z. I. Mészáros u. 10.

Farkas Zoltán ld. 2190. sz.

[1] FL levele nem ismeretes.
[2] Ld. 2114. sz. – Farkas Zoltán nem lett a bizottság tagja.
[3] Ld. 2261/4.
[4] Gerevich László (1911–1997) régész, művészettörténész, Kossuth-díjas. Az MTA Régészeti Kutatócsoport igazgatója. A Művészettörténeti Bizottságnak megalakítása óta tagja volt.
[5] Ld. 2097/8.
[6] Ld. 2118. sz.
[7] Ld. 2227/1.
[8] Ld. 2230/2.
[9] FL: A mai magyar művészetről. = Csillag, 1956. X. évf. 6. sz. 1218–1221. c. cikkére utal. A cikkhez a szerkesztő a következő megjegyzést fűzte: „Még az V. Képzőművészeti Kiállítás alkalmából hozzá intézett kérdésekre válaszolva adta Fülep Lajos ezt a nyilatkozatot. Úgy gondoljuk, ma is időszerű lényeges problémákat ragad ki, s ha – rövid nyilatkozat voltánál fogva – éppen csak megvillantva, vita indítására mégis alkalmas módon." A nyilatkozat rádióelőadásnak készült, 1955. XII.-ben műsorra volt tűzve, de nem sugározták.
[10] László Gyula: Medgyessy Ferenc. Bp. 1956. Képzőművészeti Alap Kiadó [Új Magyar Művészet]
[11] Farkas Zoltán: Medgyessy Ferenc. Bp. 1934. B. Farkas Ferenc, Ars Hungarica 5.

2280. FÜLEP LAJOS – BENCZE LÁSZLÓNAK

[Bp.] 1956. VI. 19.

Kedves Barátom,

ha a terminus múltával kedved van találkozáshoz, szívesen látlak itt – azt hiszem, jobb itt, mint ott a gázkamrában.

Megbeszélhetjük telefonon (364–308) – relatíve legbiztosabb d. u. 4 – 1/2 10.

Szíves üdvözlettel

Fülep Lajos

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon. Rajta Bencze L. nem a lappal kapcsolatos jegyzetei.
Címzés: Bencze László festőművész úrnak H VI. Sztálin út 87–89.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (A házszám kézzel)

Bencze László ld. 2277. sz.

2281. F. CSANAK DÓRA ÉS FÜLÖP GÉZA – FÜLEP LAJOSNAK

[Karlštejn,][1] 1956. VI. 25.

Kedves Professzor úr!

Ez ugyan nem Prága, de itt is jártunk. A mai napot meg az itteni képtárban töltöttük, nagyon nagy élvezet volt. Professzor úr helyett is megnéztük (oda-vissza, oda-vissza). Nem szabadna ugyan rangsorolni, de legjobban a kiállítás legkisebb képe, a Cézanne gyümölcs-csendélet ragadott meg. Azt hiszem, az albumban is benne van.

Szeretettel

Dóra és Géza

A helynév a képeslap alapján, feladva Prágában.
Kézírás Karlstejn-cestovni akládaci oltař Karla IV od italského maliře Tomase z Modeny feliratú képeslapon.
MTAKK Ms 4587/72.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Hungary Budapest II. Széher út 22.

F. Csanak Dóra ld. 2129/1. – Fülöp Géza ld. 2236/2.

[1] Ld. 2270/1.
1956 nyarán lehetett először magánszemélyeknek szervezett utazással szocialista országokba látogatni.

2282. CZÓBEL BÉLA – FÜLEP LAJOSNAK

Szentendre, 1956. VIII. 19.

Kedves barátom,

Okt.[óber] 23-án, a Csók Galéria nagy termében kiállítást fognak rendezni tőlem, úgy 20–25 képből.[1] Nagyon lekötelezne, ha elvállalnád a megnyitó beszédet. Ha igen, lennél szíves ezt megírni nekem hivatalosan, lévén szükség ilyesmire az illetékes köröknek.

Rég nem láttalak, így ez újra alkalom lesz a viszontlátásra, mert nem hinném valami akadályozna ennek vállalásában. Különben is végtelen örülnék, ha eljönnél hozzám már azért is hogy megmutathassam újabb dolgaimat.

baráti kézszorítással köszönt

Czóbel Béla

MTAKK Ms 4585/243.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi tanár II. Budapest II. Széher u. 15.
Feladó: Czóbel Szt. Endre Ady-E. u. 5.

Czóbel Béla ld. 2216.

[1] Czóbel tervezett kiállításáról elsőként Hubay Miklós adott hírt a Művelt Nép 1956. VIII. 7. 1. Képzőművészeti fesztivált! c. írásában: „Gondoljunk csak a múltkori Szőnyi- és Medgyessy-kiállításra, a nemrég megnyílt Ferenczy Noémi kiállításra, s ami minden jel szerint éppoly lélekemelő lesz, a hamarosan megnyíló Czóbel-, Bernáth- és Ferenczy Béni kiállításokra." Az Irodalmi Ujság 1956. VIII. 25-i száma a Csók Galériában VIII. 27-én megnyíló Czóbel-kiállítást harangozza be. A megnyitást végül X. 25-re halasztották, XI. 12-ig lett volna látható. A gyűjteményes kiállítás bevezetőjét Vayer Lajos írta. A forradalmi események miatt természetesen nem került sor a kiállítás megnyitására.

[2] Nincs adat arról, járt-e FL ekkortájt Czóbelnél.

2283. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

[Bp.] 1956. VIII. 27.

Kedves Tanító Úr,

megkaptam 20.-i levelét,[1] eloszlatta aggodalmamat, mert már csakugyan mindenfélét gondoltam jelentkezésük elmaradása miatt. Legalább egy sornyit küldött volna, mikor, mint írja, az előcséplés és nagycséplés közt nem volt munka, s így bizonyára rá is ért volna. Jövetelükre bizonyosan számítottam, a jelzett időben nem mentem sehova, más látogatási jelentkezését se fogadtam el, nem akartam, hogy valami ütközzék a Magukéval. Már annyiszor voltam vendégük, örültem, hogy egyszer már Maguk lesznek az enyémek – de aztán se jönni, se írni! A sacramentumát! No de másért is sajnáltam, mindenképpen.

Így aztán egy s más beszerezni való is elmaradt, attól tartok, az idénre már végképp. Az egyik: a *gomba*. Annyira számítottam rá, hogy itt nem vettem, nem aszaltam. Lehetne még Kovács Maristól kapni? Ha igen, akkor kérem, küldessen vele 1 kg-t, szépet. Az előző jó

volt. A másik: *a méz*. Kaphatnék még? ha igen, milyet? Leginkább tavaszi vegyes virágmézet szeretnék, vagy hársat, legkevésbé akácot. (Azt itt is kaphatok.) Kérek erre – s az áráról – lehetőleg gyors értesítést, hogy ha van miért, a dobozt mielőbb küldhessem. Ha kedvemre való a méz, talán két dobozzal is kérek. (10 kg.)

Örülök a szilváról és pálinkáról szóló hírnek, mindkettőből kérek majd. A közölt hír után jó aszalékra számíthatok. (A tavalyi pocsék volt.)

Előző levelében írta a ház ügyét,[2] s hogy elkelne a %. Az érdeklődők, mint írtam, már vettek mást (itt a Rózsadombon kertet, építeni szándékoznak bele.) De mért nem próbálja már komolyan elsütni az ott levő holmimat – abból is lenne valami %, ha nem is annyi, mint egy 70 000 f[orint]-os tételből, de mégis csak valami.

Nem felelt arra, amit utolsó levelemben kérdeztem; mért akasztotta föl magát Csapó Éva? Se arra, hogy Csekey[3] kifélét vett el. Nem nagyon fontos ugyan, mégis szeretném tudni.

Schwarz bácsi[4] unokája[5] a Képzőműv.[észeti] Főiskolán tanársegéd (évekig kint volt a Szovjetunióban). Egyszer láttam valahol véletlenül.

Az a magy.[arországi] műv.[észet] tört.[énet][6] nem az „enyim" – én csak szerkesztettem, mások írták.

Mindnyájukat szívből üdvözlöm

Fülep Lajos

A helynév a levél élére nyomott bélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Császár János VIII. 20-i levelének gépelt másodpéldánya megvan leánya birtokában.
[2] Ld. 2273/3.
[3] Ld. 2273/7.
[4] Császár János VIII. 20-i, nem közölt levelében kérdezte FL-t, tud-e valamit a hajdani pécsváradi fakereskedő, Schwarz bácsi szobrásznak készülő unokájáról. Arról nem tudhatott, hogy Gyenes Tamás Képzőművészeti Főiskolára való felvételét FL kérésére Elek Artúrnak sikerült elintéznie. Ld. FLev. IV. 1392., 1402., 1404., 1461. és 1515. sz.
[5] Gyenes Tamás (1920–1963) szobrász, művészeti író, szerkesztő.
[6] Ld. 2226/1.

2284. NÉMETH LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

Velence, 1956. IX. 2.

Kedves Professzor Úr!

Velencéből küldjük üdvözletünket. Csodálatos dolgokat láttunk a Doge-palota és a Scuola di San Rocco elmondhatatlanul szép. Sajnos a Biennálé[1] puszta kórtünet. De Tizián, Tintoretto és az építészet mindent elfelejtet. Holnap Padovába, utána Firenzébe utazunk.

Tisztelettel

Németh Lajos

MTAKK Ms 4589/56.
Kézírás Venezia Basilique de S. Marc feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos akadémikus XII. Széher-út 22–24. Budapest Ungheria

Németh Lajos ld. 2220. sz.

[1] A velencei biennale 1895 óta kétévenként megrendezett nemzetközi művészeti kiállítás.

2285. FÜLEP LAJOS – MOLNÁR ANTALNAK

[Bp.] 1956. IX. 8.

Kedves jó Anti!

Nem lepett meg a leveled,[1] de persze nagyon keserített. Nem lepett meg, mert már rég érzem, valami nincs rendjén körülötted. Ez persze afféle intuitio volt – mint most igazolódott –, jó intuitio, csak a részletek, természetesen, hiányoztak belőle. Amit éreztem, ez volt: nem lehet, hogy Te, aki azelőtt gyakran publikáltál, Magadtól hagytad abba, legalább is ilyen hosszú időre; az adatok viszont azért hiányoztak, mert nem szoktam látni zenei folyóiratokat, s így azt gondoltam, ott talán mégis csak szerepelsz, bár – a könyvek? azokról tudtam volna! Ezután azt gondoltam: talán annyira nem kell Neked, ami van, hogy ezért álltál félre. Bár azt is sejtettem, más oknak is kell lennie – de hogy ennyire! No de ez se lep meg, semmi se abból, amit írsz. (Csak egy, amire még majd rátérek.) Nem lep meg, mert – ne haragudj, ha barátaidról ilyen véleménnyel vagyok – a személyekről, akiket megnevezel, aligha telhet ki más. Egyik, aki ma mindenes a Ti branche-otokban, úton-útfélen hallom, utálat tárgya – ami persze jelenthetné az ellenkezőt, a legjobb minőséget, de, amennyire én konstatálni tudom, az érzésnek igaza van. A másik széplelkű sznob. De a többi? Mert hiszen nem fordulhat meg kettőn a dolog. Mind ilyen? Ez se lepne meg. Hiszen mindenütt így van. Ha másnak gondoltuk, mi vagyunk a hibásak.

De ezzel most már, mivel *múlt*, azt hiszem, hiába foglalkozunk. Nézzük a jelent és jövőt. Ha nem sua sponte lett ez az állapot, akkor meg kell találni a megszüntetésének a módját. Hogy mi lehetne – ismét csak a terület nem ismerete folytán – én nem tudom. De meg *kell* találni.

Ha akarod, beszéljünk egyszer róla. Én nem változtam irányodban semmit – ha oly soká nem találkoztunk, nem rajtam múlt. Évekkel ezelőtt invitáltalak, azzal, hogy hívj föl majd telefonon, hogy megbeszéljük az időt – azt felelted, Te nem telefonálsz. Más módot pedig én ma se tudok. Nálam senkise utálja jobban a telefont, mégis használom, mert nem tudom nélkülözni. Mon Dieu! ha nem tennénk semmit, amit utálunk!

Na most, ami meglepett. Azt írod: „Nem tudok elfogulatlanul társalogni – teszem – Fülep Lajossal, a Tud.[ományos] Akad.[émia] tagjával stb. stb. stb." Ezt aztán nem értem. Engedd meg, hogy szokott tömörségemmel azt mondjam rá: marhaság. Nekem van egy új archimedesi tételem, így szól: Aki kapott állástól, rangtól, címtől, hírtől megnő, annyit veszít eredeti méretéből, amennyivel megnőtt. – Ez szól másokra. Magamra pedig: nincs olyan állás, rang, cím stb. ami egy milliméterrel megnövelhetne. Te pedig nélkülük „zéró vagy"?

Tehát velük több lennél? Ha így van, okod lehet, jogod nincs panaszra. Mert akkor mindegy, A, B, C stb. van-e fönt vagy lent, bent vagy kint, vagy Te. Ha nincs különbség, nem történt méltánytalanság, lutri vagy ügyesség-ügyetlenség következménye az egész. Én úgy tudtam s tudom, van, ne igyekezz az ellenkezőjéről meggyőzni, a hétszentségit!

Egyébként – mikor még arrafelé laktam,[2] s hébe-hóba találkoztunk, ez az állapot már meg volt, s nem szóltál egy szót se. S ha azóta azért nem szóltál, mert fontosabb volt Neked a telefontól való undorod, az következnék belőle, hogy az egész nem lehet olyan fontos. Nem mintha én változtatni tudtam volna rajta, de ha annyi évig meg voltál az én szolidaritásom nélkül, igazában mire kellhetne most? Mert hát Rólad nem tételezem föl, hogy azért halogattad eddig, mert azt gondoltad, ma több vagyok a valóságban vagy öntudatban, mint voltam, mikor mindenből kidobtak, s el kellett mennem az erdőbe cinkék és szarvasbogarak közé. (Bár maradtam volna benne végig, de az embert Wahnjai vezérlik.)

Visszatérve a publikálásra: zene-esztétikád II. kötetének[3] már rég meg kellett volna jelennie, s vele együtt újra az elsőnek[4] is. Néhányan kérdezték tőlem az évek folyamán, megírtad-e, persze, nem tudtam rá felelni. De lehetetlennek tartom, hogy ne adták volna ki. És egyéb írásaidat is könyvben és folyóiratokban, bármilyen rosszak voltak s ma is azok a publikálási lehetőségek. Az az érzésem – s amint látod, nem szokott tévedni – a telefoniszony is részes ebben a süketségben; jelképesen értem: nyilván Te is eltömtél közlekedési csatornákat. És vannak, akiknek kapóra jön, és segítenek tömni maguk is.

Mért nem publikáltál és publikálsz odakint? Erre is azt mondom, lehetetlen, hogy ne sikerült volna. Itthon is meg lett volna a következménye.

De ez mind csak discriminatio és incriminatio. Tenni kell! Jól vagy rosszul, Shakespeare-t játszani kell.[5]

Ha kellek, itt vagyok.

Ölel Lajos

Könnyű leírni. De attól tartok, nem tudod elolvasni.

A helynév értelem szerinti kiegészítés.
Magántulajdonban.
Kézírás.

Molnár Antal ld. 2097/9.

[1] A levél nem maradt fenn.
[2] FL azokra az évekre utal, amikor az Eötvös Kollégiumban lakott. Molnár Antal lakáscíme: Karinthy Frigyes út 14. (Bónis Ferenc közlése.)
[3] Gyakorlati zeneesztétika. Bp. 1971. Zeneműkiadó. Bev. Újfalussy József.
[4] Zeneesztétika. Általános rész. Bp. 1938.
[5] „Shakespeare-t vagy jól vagy sehogy; de adni kell" formában szerepel a mondás Békés István: Napjaink szállóigéi. Bp. 1977. I. 325.-ban, báró Podmaniczky Frigyesnek (1824–1907) tulajdonítva, aki 1875–1985 között az Operaház és a Nemzeti Színház intendánsa volt. (Kerényi Ferenc közlése.)

2286. FÜLEP LAJOS
– A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA II. OSZTÁLYÁNAK

Bp. 1956. IX. 18.

Magyar Tudományos Akadémia II. Osztályának

A Művészettörténeti Bizottság[1] foglalkozva a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetőségének az értelmiséggel kapcsolatos határozatával,[2] úgy látta, hogy a művészettörténet területén a következő legsürgősebb megoldásra váró problémák vannak:

1) A legutóbb megjelent rendelkezés intézkedik az egyetemeken, főiskolákon és a tudományos kutatóintézetekben dolgozó kutatók fizetésének felemeléséről. Az intézkedés nem terjed ki a múzeumokban dolgozó tudományos kutatókra, minthogy a múzeumok felettes hatósága ez idő szerint a Népművelési Minisztérium. A művészettörténeti kutatásnak nincs külön tudományos kutatóintézete, a kutatóintézet funkcióját jelenleg a múzeumok, elsősorban a Szépművészeti és Iparművészeti Múzeum, a B[uda]p[est]-i Történeti Múzeum tölti be. A múzeumokban folyik a művészettörténeti kutató és feldolgozó munka túlnyomó része; a múzeumokon kívül dolgozó művészettörténészek száma elenyésző. Mindenképpen méltánytalan, hogy azok a kutatók, akik tudományos munkájuk mellett a rájuk háruló népművelési feladatokat is elvégzik, hátrányba kerüljenek a tudományos intézetekben sokszorosan kedvezőbb körülmények között dolgozó kutatókkal. Ezért kérjük a Magyar Tudományos Akadémia közbenjárását annak érdekében, hogy a múzeumokban dolgozó tudományos kutatókra is terjesszék ki a tudományos kutatóintézetek dolgozóinak[3] megadott illetményrendszert, illetve emelést és a múzeumokban eddig érthetetlen okokból ismeretlen prémiumrendszert.

2) A művészettörténet tudományának sajátos jellegéhez tartozik, hogy az eredeti műveknek minél nagyobb számban, szemtől-szembe való tanulmányozását semmi nem tudja pótolni benne. Az elmúlt 10 esztendőben külföldi utazások hiánya miatt a művészetek ilyen tanulmányozása megakadt s ez a hazai kutatást egyre inkább az elapadás és elprovincializálódás veszélyével fenyegeti. A magyar művészettörténeti kutatásnak létkérdés tehát az, menynyiben tudnak a kutatók rendszeres tanulmányutakat tenni a legfontosabb külföldi gyűjtemények és művészeti emlékek anyagának alapos, tudományos tanulmányozására. Kérjük tehát az Akadémiát, hogy a külföldi magyar tudományos intézetek működésének újrafelvételét a művészettörténeti kutatás érdekeire is hivatkozva szorgalmazza s az intézetek működésének megindulása esetén kellő helyet biztosítson bennük a művészettörténészeknek is.

3) A Központi Vezetőség említett határozata kitér a külföldi könyvek beszerzésének eddigi nehézségeire is. A művészettörténetet mint elsősorban a látás eszközével dolgozó tudományt, különösen súlyosan érintették ezek a nehézségek, mert a személyes látást jól-rosszul pótló reprodukciók híján semmiképpen nem tudnak korszerű szakmai színvonalon álló munkákat alkotni. A Szépművészeti Múzeumnak évről-évre csökkentett valutakeretet bocsátottak könyvbeszerzésre rendelkezésre, s ebben az évben a forint-keretet is mintegy 40 %-kal csökkentették. Kérjük az Akadémia közbenjárását arra, hogy a külföldi könyvbeszerzések megjavításánál a művészettörténeti szükségletekre is legyenek tekintettel, jelentősen emeljék a művészettörténet központi könyvtárának, a Szépművészeti Muzeum könyvtárának valuta- és forintkeretét.

A Művészettörténeti Bizottság a magyar művészettörténeti tudományt fenyegető veszélyek elhárítása érdekében felelősségének teljes tudatában kéri a Magyar Tudományos Akadémiát, hogy fentieket továbbítsa a Minisztertanácsnak és teljes tekintélyével támogassa a benne foglalt kéréseket.

Garas Klára kandidátus[4]
a Bizottság titkára

Fülep Lajos lev.[elező] tag
a Bizottság elnöke

MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/2.
Gépirat autogr. aláírással.
A címzés a levél elején.

A levél előzménye a Művészettörténeti Bizottság 1956. IX. 17-i ülésének jegyzőkönyvében olvasható, amelynek ide vonatkozó része a következőképpen szól: „Ismerteti [...] Fülep Lajos a művészettörténeti szak válságos helyzetét, 1955–56 tanévre egy hallgatót sem vettek fel művészettörténet szakra, 1956–57-re egyet. A szakmai oktatás ilyenfajta lecsökkentése komoly veszélyekkel fenyeget. Evvel kapcsolatban Zádor Anna beadványt olvas fel, melyet a bizottság határozata értelmében a kérdés rendezése végett az Akadémia Elnökségéhez kell intézni.

Ugyancsak beadvánnyal fordul a Bizottság az Akadémiához a múzeumok tudományos intézmény jellegének elismertetése illetve a múzeumi tudományos kutatóknak az egyetemi és tudományos intézetekbeli kutatókhoz hasonló elbírálása és illetményrendezése érdekében. A beadvány foglalkozik ezen kívül a Központi Vezetőség értelmiségi határozatának más, a múzeumokat és művészettörténetet érintő fontos kérdéseivel, így a külföldi tanulmányutak és külföldi könyvbeszerzés kérdésével." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/1.)

[1] Ld. 2114/1.
[2] A Szovjetunió Kommunista Pártjának XX. kongresszusa nyomán a Magyar Dolgozók Pártja Központi Vezetősége VII. 18–21-i ülésén hozott határozatokat.
[3] A Művészettörténeti Dokumentációs Központban ekkor 6–7 főállású művészettörténész dolgozott.
[4] Ld. 2097/8.

2287. FÜLEP LAJOS – MOLNÁR ANTALNAK

[Bp.] 1956. IX. 21.

Kedves Anti,

első leveled,[1] mint írtam is, még azt hittem, értem. Úgy látszik, tévedtem. A másodikat már bizonyosan nem értem.

Azzal kezded, nyilván nem teszek fel Rólad címkórságot stb. Hát nem. Csak nem értem, mért kell erről, egyáltalán írni, s levelet ezzel kezdeni. Az enyémben benne volt, hogy magunkat az ilyesmitől elhatároltam. Tehát mire való ez?

Levelem lényege ez volt: a publikálás. Megismételed róla, amit már előzőleg írtál. *Nem* tudom akceptálni. A zenei szaklapokon kívül, ha sok nem is, volt publikálási lehetőség. 48-ig a Fórum[2] és mások, utána az egyébként nagyon silány Csillag,[3] majd Új Hang.[4] Ha sűrűn nem is, bizonyára szívesen láttak volna.

Leveled nyomán első impresszióm megerősödött: a helyzet produkálásában Te is részes vagy. *Nem szabad* finnyáskodni. Írtam Neked egy axiómát, van másik is: Nemcsak nob-

lesse oblige, hanem talent is oblige[5] – még olyanra is, amit nem szívesen teszünk. A talent nemcsak a mienk, nem szabad vele szubjektív érzéseink és ízlésünk szerint érzékenykednünk. Hát érdekes az, hogy ők *mit óhajtanak*, hogy Te is segíts nekik a megsemmisítésben? Micsoda abszurd fontosság-tulajdonítás ez a jelentéktelen momentumnak! Még a létét se volna szabad tudomásul venni, Te pedig kondíciót csinálsz belőle.

De hát minek folytassam, mindez benne volt előző levelemben, vagy explicite, vagy implicite. Lehet, hogy csakugyan nem volt olvasható, de lehet, hogy amint én Téged, Te engem nem értettél. Ez bizony elég szomorú, akármi az oka.

Ölel

Lajos

A helynév értelemszerűen kiegészítve.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

Molnár Antal ld. 2097/9.

[1] A két levél nem ismeretes.
[2] A Fórum c. irodalmi, társadalomtudományi és kritikai folyóirat 1946. IX. – 1950. VIII. között jelent meg.
[3] Ld. 2212/3.
[4] Új Hang – a DISz és a Magyar Írók Szövetsége irodalmi és kritikai havi folyóirata. Megjelent 1952. II. és 1956. X. között. Ekkori főszerkesztője Simon István, felelős szerkesztője Bodnár György volt. A Csillagnál szabadabb szellemű, korszerű irodalmi és művészeti irányzatok felé is tájékozódási törekvés jellemezte.
[5] Szó szerint ez olvasható Liszt Ferenctől Paganiniről szólva. (Liszt Ferenc: Chopin élete. Ford. Kereszty István. Bp. é. n. Kultúra Könyvtár 3. Szerk. Laczkó Géza. 11.) Hogy FL ismerte-e s idézetként használta-e itt, nem állapítható meg.

2288. FÜLEP LAJOS – MOLNÁR ANTALNAK

Bp. 1956. IX. 24.

Kedves Anti,

leteszem a fegyvert. Az anamnézis – nem a platóni, hanem amit az orvosok így neveznek: a nyavalyák leírása – amit rendszerbe foglalva írtál, olyan, mint az orvosi könyvek emlegetett, minden nyavalyát magára öltött betegének képe; fele is sok volna. Sajnos, azon a területen nekem nincs szavam – persze, a Grün is azt mondta a Kohn vevőjének, hogy nála a camembert öt forinttal olcsóbb, csak hát sosincs neki. De én azt hiszem, nálam akkor is olcsóbb volna, ha volna.

Mit lehetne tenni?

A 6 pontból egy kimaradt: a kint publikálás. Alig hihető, hogy Neked ne legyenek odakint, Németben s egyebütt, nexusaid. Most egyébként is vannak itt idegenek. A napokban, a terv szerint holnap érkezik Colin Mason,[1] akit még az Eötvösből[2] ismerek s nagyon te-

hetségesnek tartok (amennyire én megítélhetem), – valamelyik este el fog jönni hozzám az ifjakkal, akik hetenként egyszer jönni szoktak – nem volna kedved betársulni? Csak persze hogy' lehet ezt olyan valakivel nyélbe ütni, aki elvből nem telefonál? Lehet, hogy aznap, vagy előző nap tudom meg, mikor jön, s akkor mit tehetek? Ha tudsz valami módot és kedved van hozzá, örömmel látlak.

Szeretettel ölel

Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

Molnár Antal ld. 2097/9.

[1] Ld. 2180/1.

[2] Az Eötvös Kollégium a párizsi École Normale Supérieure mintájára alakult 1895-ben, főleg humán szakos egyetemisták számára bentlakásos elitképző intézmény.

Egyetemi tanulmányaik mellett külön tanári kar oktatta a hallgatókat, akik részben a Kollégiumban is laktak. FL 1947 őszén költözött be, majd miután a Kollégium 1950-ben megszűnt, 1951 májusában ment a Széher-útra.

2289. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

[Brissago, 1956. IX. 24. – X. 3. között]

Kedves Lajos,

sok meleg üdvözletet küldünk. Emlegetjük a régi szép időket, a fiatalságunkat. A jövő hét közepén újra Pesten vagyok

Aurél

Déry Tibor[1]

Nagy tisztelettel és meleg emlékezéssel üdvözöl

Szilasi Vilmos[2]

A postabélyegző dátuma olvashatatlan, Bernáth Mária közlése szerint Bernáth Aurél 1956. IX. 24. és X. 3. között volt Szilasi Vilmos vendége Brissagoban.
MTAKK Ms 4585/126.
Kézírás Ronco e Isole di Brissago Lago Maggiore feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyet. tanár Budapest II. Széher út 22.

[1] Déry Tibor (1894–1977) író Szilasi Vilmos feleségének unokatestvére volt.

[2] Ld. 2081/19.

2290. F. CSANAK DÓRA – FÜLEP LAJOSNAK

[Bécs, 1956. IX. 28.]

Kedves Professzor Úr!

Alig félnapja vagyunk itt, de már teljes az anarchia. Holnaptól kezdve nomadizálunk, bizonytalan, meddig maradunk, és lesz-e mit enni. Délelőtt mindenesetre voltam a Kunsthistorisches Múzeumban, azért érdemes volt eljönni.

Szeretettel üdvözli

Dóra

Helynév és dátum postabélyegzőről
MTAKK Ms 5687/63.
Kézírás Kunsthistorisches Museum Peter Bruegel d. Ä. Bauerntanz. Etwa 1568–1569 feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher út 22. Ungarn

F. Csanak Dóra ld. 2129/1.

1956 őszén szerveződtek az első csoportos látogatások Bécsbe; az Írószövetség hajón, budapesti nagykönyvtárak vonaton indítottak csoportot.
Itt ez utóbbiról van szó, a szervezetlenségből adódó zavarok ellenére sikerült 4 napot Bécsben tölteni.

2291. MORAVCSIK GYULA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1956. IX. 28.

Kedves Barátom,

Ami a kérdéses szavakat illeti, a „vizualitás" és „auditivitás" (s különösen az utóbbi) szokatlan (az Idegen Szavak Szótárában sem található), de helyes képzések s így nézetem szerint jobb hiányában használhatók.

Az „entheiligen"-re az antik görög szó βεβηλοῦν (βέβηλος melléknévből) és μιαίνειν, de ezek jelentése speciálisabb. A latin szakkifejezés „profanare".

Ami végül az „isten ihlette" szót illeti, a már említett ἔνθεος-on és θεόληπτος-on kívül még θεοφόρητος is előfordul a görögben. Az antik kultikus használatban leggyakrabban az ἔνθεος fordul elő (ebből származik az „enthusiasmos" stb. is.)

Szíves üdvözlettel

Moravcsik Gyula

MTAKK Ms 4589/33.
Gépirat kézírásos görög pótlásokkal és aláírással.
Budapestre írt levél.

Moravcsik Gyula (1892–1972) bizantinológus, egyetemi tanár, az MTA tagja. 1923–1926 között az Eötvös Kollégium tanára, 1936-tól a budapesti egyetemen a görög filológiai tanszék professzora.

2292. ZÁDOR ANNA, DERCSÉNYI DEZSŐ ÉS HALLGATÓK – FÜLEP LAJOSNAK

[Kőszeg, 1956. IX. 28.]

Sok szívélyes üdvözlettel

Zádor Anna
Dercsényi Dezső[1]

Urbach Zsuzsa
Rimler Mária
Noszlopi György
Petheő Béla
Végh János
Molnár Éva
Batári Ferenc
Jakubik Anna
Bordácsné
Dávid Gyula
Varró (?)
Varróné
Gergelyffy András
Kontha Sándor
Tehel Péter
Baintner Mária
Bernáth Mária
Kuthy Sándor
Urbán János
Kiss Sándor
Kovács Éva
Erdélyi Gizella[2]

A helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4591/217.
Zádor Anna írása autogr. aláírásokkal a lébényi templomot ábrázoló, felirat nélküli képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest II. Széher út 22.

[1] Dercsényi Dezső ld. 2118/1.
[2] Erdélyi Gizella (1906–1970) régész, művészettörténész, 1930–1949 között a Magyar Nemzeti Múzeum Régészeti Tárának munkatársa, később az ELTE Régészeti tanszékének könyvtárosa.

2293. FÜLEP LAJOS – VAS ISTVÁNNAK

[Bp.] 1956. X. 1.

Kedves Barátom,

én meg végtelen köszönettel köszönöm a gyönyörű ajándékot[1] – itt tartom a kezem ügyében és naponta több ízben olvasgatom, örülve az ismerősnek, mert ismerős, az ismeretlennek, mert ismeretlen. Jó így együtt látni őket végre. Remélem, méltó visszhangja lesz.

Nagyon meleg kézszorítással

Fülep Lajos

A helynév postabélyegzőről.
OSzK Kézirattár Fond 424/1278. 14. sz.
Kézírás a FL által csináltatott, a „szép szökröny" képével díszített levelezőlapon.
Címzés: Vas István író úrnak H V. Eötvös Loránt u. 10.

Vas István ld. 2158. sz.

[1] Vas István: A teremtett világ. Válogatott versek 1930–1956. Bp. 1956. Magvető c. kötetét küldte el „Fülep Lajosnak végtelen szeretettel és tisztelettel Vas István" dedikációval.

2294. VAYER LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

Rotterdam, 1956. X. 1.

Anyagot gyűjtök ehhez-ahhoz, – így egy csendes Széher-úti beszélgetéshez is. A Rembrandt-kiállítás festmény-felét itt már láttuk, a rajzok Amsterdamban következnek. Az itáliai szent föld mellé szerényen *ez* is elhelyezkedik az emlékezetben. Ide is „újra kell jönni".

Szeretettel-tisztelettel

Vayer Lajos

MTAKK Ms 4590/188.
Kézírás Rembrandt (1606–1669) Zelfportret als apostel Paulus feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest Széher-út 16. Hongrie.
Feladó: L. Vayer prof. Rotterdam Hotel Central

Vayer Lajos ld. 2099/5.

FL könyvtárában Vayer Lajosnak 2 Rembrandtról szóló munkája volt meg: Rembrandt. Bp. 1953. Képzőművészeti Alap Kiadó. „Fülep Lajos professzor úrnak tisztelete jeléül Vayer Lajos" és kevéssel e lap írása után Rembrandt rézkarcai. Bp. 1956. „Fülep Lajosnak a 'kortársnak és honfitársnak Rembrandtban' tisztelettel és szeretettel a szerző. 56. X. 19."

2295. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Szigliget, 1956. X. 2.]

Kedves Professzor Úr,

nyarat megszégyenítő szép nap után írjuk ezt a lapot a szigligeti alkotóházban Weöres Sanyiék[1] szobája asztalán. Ők holnap mennek vissza B[uda]pestre; mi még szeretnénk útbaejteni Somlóvásárhelyt.[2] –

Kalandos utunkról szerdán beszámol és szeretettel köszönti Professzor Urat:

Andris

Kedves Professzor Úr,

ma olvastam a Szabad Nép-beli cikkét,[3] nagy meglepetéssel.

Tisztelettel

Weöres Sanyi

Szeretettel köszöntjük Professzor Urat:

Sárika[4]

Az angol vagyis brit birodalomnak képviselője is magyar írók alkotásától büszkén és boldogan üdvözli Professzor urat

Colin Mason[5]

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/240.

Kézirat Gőzhajó a Balatonon feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos Professzor Úrnak Budapest II. Széher út 22.

[1] Fodor András és felesége a Budapestre érkezett Colin Masonnal járt a Dunántúlon, X. 2–3-án Szigligeten voltak az ott tartózkodó Weöres Sándoréknál.
[2] Somlóvásárhelyen Fodor András gimnáziumi osztálytársa és ifjúkori barátja, Lakatos Kálmán volt káplán.
[3] Fülep Lajos: A művészettörténelem megszűnése az egyetemen. = Szabad Nép, 1956. IX. 30. XIV. évf. 272. sz. 4.
[4] Ld. 2196. sz.
[5] Ld. 2180/1.

2296. F. CSANAK DÓRA – FÜLEP LAJOSNAK

[Kalocsa, 1956. XII. 1.]

Kedves Professzor úr!

A Széher-úti séta helyett ma Kalocsa utcáin[1] sétáltam finom paprikaszagú levegőben.

Szeretettel köszönti a viszontlátásig

Dóra

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4587/64.
Kézírás Kalocsai hímzőasszony népi falfestésű szobában feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher út 22.

F. Csanak Dóra ld. 2129/1.

[1] Egy az MTAK Kézirattárának kikölcsönzött kódexet kellett visszavinni a kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárba. Amikor a paprikamalmok őrölnek, a téli levegő finoman csípős lesz.

2297. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1956. XII. 2.

Kedves Professzor úr!

Lassan a postai forgalom is megindul, így azon reményben keresem fel levelemmel, hogy Professzor urat jó egészségben találják soraim.

Természetesen személyesen volna jó beszélgetni, de egyenlőre nagy öröm lesz számunkra az is, ha Professzor úrtól hírt kapunk, hogy jól van, egészséges. Az elmúlt hetekben ezt a hírt vártuk mindenfelől a rokonoktól is, és szerencsésen meg is érkezett egymásután ez a jó hír, hogy megvannak. Természetesen egy csomó régi távirat mind egyszerre az újabban írtakkal együtt.

Mi hála Istennek jól vagyunk és egészségesek. A sok aggódás, féltésen és némi félelmen kívül más bajunk nem történt, itt komoly harcok stb. nem voltak. Pár napig Kócsidiéknál laktunk a faluban, mint 1945-ben.

A rendkívüli állapotok miatt megszakadt levelezésünk óta nem tudom utolsó levelemet és a másodízben küldött mézet Professzor úr megkapta-e? A kollegám ugyanis a másodszori méz árát nem kapta meg a levélforgalom megszakadásáig. Kérem mihelyt lehet pénzt küldeni, ismételten arra a címre legyen szíves küldeni közvetlenül Lovászheténybe.[1]

Viszont a minta pálinkát én sem tudtam már küldeni és még most sem tudom pár napig valószínű, meg kell előbb érdeklődnöm.

A faluban megvan mindenki és jól vannak Professzor úr jó ismerősei. A t[ermelő]sz[övetkezeti]cs[oport]-ból[2] ismét kiléptek néhányan, már csak a Nagy családok[3] és rokonságuk van benne. Egyéb lényeges változás nincs. Még mindenkit a történelmi események fejleménye tartja izgalomban. Itt túlkapások, egyéni bosszúk nem voltak, de a deportálások híre és lehetősége eléggé fűtik a hangulatot.

Érdeklődtek már többen Professzor úr iránt, de csak a jóreménységemről tudtam számot adni. Ezen reményben várom szíves válaszát és családom minden tagjának nevében minden jót kívánva maradok teljes tisztelettel

[Császár János]

Az elküldött példány nem maradt fenn, gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2273/5.
[2] Ld. 2077/6.
[3] Az 1939-ben a Tiszántúlról Zengővárkonyba telepített családok egyike.

2298. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp. 1956. XII. 4.]

Thanks all right

Lodovico

A helynév és dátum a távirat-blankettáról.
Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka
Távirat.
Címzés: 14 Murray Pl. Princeton N. Jes. USA

Köszönöm, minden rendben

A forradalmi események után Tolnay Károly valószínűleg táviratban érdeklődött FL hogylétéről. Sürgönye nem maradt fenn.

2299. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1956. XII. 13.

Kedves Tanító Úr,

okt.[óber] 21-én kelt levelét[1] nov.[ember] 19.-én, dec.[ember] 2.-án kelt és 4.-én Nagypallban postára tett levelét pedig ma, dec.[ember] 13.-án kaptam meg. A második tehát elég hamar megjött, az első bizony jó sokára. Köszönöm mindkettőt, nyomban válaszolok rám vonatkozó kérdésére, de előbb hadd intézem el a matériákat.

1) *Méz.* A második bödön is megjött, érkezése után *azonnal*, és pedig okt.[óber] 23.-án elküldtem az árát, 130 f[orint]-ot Csurda címére. Igen ám, de éppen ez a nap volt a revolúció kezdete. Lehet, hogy emiatt már nem továbbították a délben feladott pénzt (a revolúció este kezdődött), de az is lehet, hogy továbbították, de nem kézbesítették – az utóbbit inkább hiszem, mert *ugyanaznap* küldtem néhány levelet külföldre is, egyiknek címzettje[2] azóta Hollandiából érdeklődött telefonon hogylétem felől, s ugyanakkor közölte, hogy 23.-i levelemet megkapta. Így tehát azt gondolom, hogy Csurdának is meg kellett kapnia a pénzt, ha második leveléig nem kapta meg; ha mégse, kérem, közölje velem egy lev.[elező] lapon akkor meg kell reklamálni.

2) *Pálinka.* Magam gondoltam elhozni kocsin, de mostanában aligha kerülhet rá sor. Az Akadémiának nem kevesebb, mint 7 kocsival fogyatkozott meg a kocsi-állománya, üzemanyaga is igen kevés, úgy hogy csak a városi, szükséges utakra használhatjuk a kocsikat. Elvisznek majd egyszer egyházi kocsin, de ez is ki tudja, mikor lesz, még mindig olyan hírek keringenek, hogy Dunántúlon itt is, ott is fegyveresek kószálnak, lövöldöznek etc. Nagyon jó megoldás volna, ha onnan vagy a környékről valaki Pestre jönne és elhozná. Hordóban is lehetne küldeni, csakhogy nekem nincs. Ha a pálinka megfelel, azaz szilva és kellő fokú, 10 litert vennék. A damejeanne-ban küldést nem ajánlom. A postai küldéssel azonban, úgy gondolom, még várni kell, amíg *teljesen* konszolidálódik a helyzet. Addigra meg ránk jön a karácsonyi nagy forgalom, amikor nem tanácsos küldeni. Így a dolog aligha karácsony utánra nem marad. Ha csakugyan így lesz, ha t. i. nem hozza el valaki, szíveskedjék a 10 l[iter]-t rezerválni. Lehet, hogy több is kellene. – a 10 l[iter] t. i. nekem kell, majd megérdeklődöm ismerőseimnél, nem akarnak-e szintén.

3) *Szilva.* Úgy emlékszem, a kosárba nem fér 20 kg (úgy rémlik, két évvel ezelőtt nyáron ott létemkor adták át a hiányzó pár kilót), ezért jobb volna *zsákban* küldeni, s akkor legfeljebb 1 k[iló]-val kevesebbet 20-nál, bár a postás, ha jó ismerős, megteheti, hogy 20 kg-nak írja be akkor is, ha valamivel több. Ennyit tehát kérek, a zsákot azonnal visszaküldöm. De csak *postán* küldve, semmiképp se vasúton!

Na most aztán rátérek a személyi ügyekre. Örülök, hogy baj nélkül úszták meg[3] – magamról is ezt mondhatom. Volt ugyan a közelben lövöldözés, egyszer a veranda falán sűrűn pattogtak a gépfegyver golyók, de csodák csodájára az ablakon nem jöttek be, pedig arra, ahonnan a golyók röpültek, fala szinte nincs is a lakásnak, minden csupa ablak. Volt fenn ágyúzás, gépfegyver stb., hogy két éjjel, ruhástól feküdtem az ágy tetején, persze alvás nélkül, néhány napot a fürdőszobában töltöttem, ablakaimat éjjel-nappal nyitva tartottam stb. Egy gránát tőlem a harmadik házba csapott, másik meg a szomszédos utcába, de hál' Istennek a baj eddig elkerült, reméljük, nem tér vissza. A városról azt mondják, némelyik

része rosszabb, mint az ostrom után – én még nem láttam, okt.[óber] 23. óta csak múlt pénteken voltam bent, az egyetemen (Piarista utca), kari ülésen, de éppen ez a rész, Váci utca relatíve megkímélődött. De nem is nagyon óhajtom látni, lelkileg-idegileg így is nagyon megviselt. Csak most kezdem összeszedni magam. Kintről is több felől táviratoztak,[4] hogy válaszaim odaérnek-e, ki tudja, – mert a posta még mindig csak „a feladó felelősségére" vesz fel táviratot.

Mindnyájukat szívből üdvözlöm

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] A X. 21-én kelt levél nem maradt fenn, a XII. 2-i ld. 229. sz.
[2] Révészné Alexander Magdára utal. Ld. 2079/1.
[3] Ld. 2297. sz. Császár János közeli letartóztatásáról ld. 2301/3.
[4] Ld. 2298. sz.

2300. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1957. I. 2.

Kedves Tanító Úr,

dec.[ember] 27-én postára adattam a 10 lit.[er] pálinka árát, azóta remélhetőleg odaért.

Megismétlem, amint egyszer már írtam, hogy *semmi esetre se küldje damejeanne-ban* – legalább is nem az én kockázatomra. A dame jeanne veszélyes, mert eltörhet, kivenni is nagyon könnyű belőle. Dame jeanne-ban csak akkor kérem, ha valaki személyesen hozza. Ráér, nem sürgős, van még.

Egyébként furcsán vagyok ezzel a pálinkával – nem kifogásként mondom, mert meg vagyok vele elégedve, a szilva ízét azonban nem tudom fölfedezni benne. Inkább hasonlít eperhez, körtéhez – valami vegyeshez – mint tiszta szilvához. De, mondom, nem baj, jó így is, csak más. S ha mégis szilva, akkor nem berzencei.

Az aszaltszilva még nem jött, de mivel most már az egész ünnepkör elmúlt, remélem, hamarosan megérkezik.

Sajnálom, hogy az idén nem tudtam karácsonyra küldeni a lányoknak[1] – egész Pesten semmi rendes dolgot se lehetett kapni – s ami mégis akadt, 100 méteres sorok álltak érte. Kérem, legyen szíves a keresztlánynak[2] és Magyaréknak is megmondani, hogy nem feledkeztem meg róluk, de nem volt mit küldeni.

Nekem nagyon elkeserítette az ünnepet, hogy közvetlenül előtte bent jártam a városnak olyan részén, ahol nem voltam még (okt.[óber] 23. óta csak kétszer voltam a városban, egyszer az egyetemen, egyszer az Akadémián, azon a tájon nem volt jelentős pusztítás) – a klinikán meglátogattam valakit, s így végig mentem az Üllői úton, ki a Szigony utcáig, hát amit csak a kocsiból láttam a Kálvin tértől kezdve, borzasztó volt. Valósággal belebetegedtem. Attól tartok, az egész ország sokára és nehezen fogja kiheverni ezt a szörnyű megrázkódtatást, következményeit még soká fogjuk érezni.

Egyébként megvagyok a régi állapotban.

Megígérték, hogy tavasszal egyházi kocsin levisznek,[3] nagyon örülnék neki. Az egyetemen a munka a hónap közepén kezdődik.

Az új évben mindnyájuknak minden jót kívánok, más ottani barátaimnak is

Fülep Lajos

Ha még nem adták föl a szilvát, lehetne egy kis paprikát mellétenni?

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Ld. 2077/2.
[2] Ld. 2273/2.
[3] Tudomásom szerint erre az útra nem került sor.

2301. CSÁSZÁR JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

Zengővárkony, 1957. I. 3.

Kedves Professzor úr!

Mindenek előtt értesítésemet küldöm, hogy a 10 l[iter] pálinka árát, 800 Ft-ot megkaptam, ennek alapján egy demijonban félre is tettem és mihelyt alkalom nyílik rá, vagy Professzor úr eléggé biztonságosnak látja a küldést, el is küldöm. A pénzt köszönöm szépen, már fel is használtuk.

Kissé megkésve, de igaz szívvel kívánunk mindannyian boldog új esztendőt Professzor úrnak!

Az idő nálunk igen lassan múlik és általában eseménytelen. Tekintettel a világpolitikai helyzetre, melyet a magyar nép formál, szeretnénk, ha mérföldekkel haladna az idő, legalább is addig a pontig, amikor az egész nemzet megnyugodva és új munkakedvvel foghatna hozzá az újjáépítéshez. Addig azonban igen sok izgalom és szorongó érzés, a bizonytalanság, aggódás azokért, akik kiálltak a jobb magyar jövőért és pesszimizmus vesz rajtunk erőt. Szeretném hallani Professzor úr véleményét az eseményekkel kapcsolatosan és meglátásait a jövőt illetően. Én ismét kántorizálok okt.[óber] 23-a óta.[1] Nagyon jó, hogy ilyen hosszú téli szünet van, így nem kell átjárnom addig Nagypallba.[2]

Örülünk, hogy Professzor úr minden baj nélkül átélte az elmúlt eseményeket! Továbbra is kívánunk jó egészséget!

Az aszaltszilvát is azonnal küldik Magyarék egy zsákban postán, mihelyt Professzor úr lapon értesít, hogy már küldhetik.

Minden jót kívánva maradok tisztelettel:

[Császár János]

Az elküldött példány nem maradt fenn, gépelt másodpéldánya magántulajdonban.
Budapestre írt levél.

[1] Korábban azért helyezték át Császár Jánost Nagypallra tanítani, mert mint az államosított zengővárkonyi református iskola tanítója, továbbra is ellátta a templomban a kántori teendőket.
[2] Nagypall Zengővárkonyhoz közeli Baranya megyei község a pécsváradi járásban.
[3] Császár Jánost nem sokkal ezután letartóztatták és 3 évre ítélték. 1956-ban a falu vezetőségének kérésére nyugalomra szólító beszédet mondott a nyilvánosság előtt, amit utóbb izgatásnak minősítettek.

2302. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp. 1957. II. 8. után]

A cikkek megjelenési helyét *nem* kell kérdezni, – megvan – csak azt küldhetne-e belőlük különnyomatot.

Nem kommendálhatnál bort valahol, vagy nem reccsenthetnél rá arra a bestia Rozira, gondoljon most már a lelke üdvösségére is, nem messze van, amikor tetteiért felelnie kell – tehát ne veszkődjön, küldjön, ahogy a Biblia mondja, jó mértékkel.[1]

K.[eresztúry] Dezső cikkét a könyvről[2] meghúzgáltam nyelvleckére, kérlek, küldd vissza hétfőn Marilivel.[3] (Fene egye meg, ez a papír is jobb volna itatósnak.)

Lajos

A levél datálatlan. A helynév értelemszerű kiegészítés. A dátum: a levélben említett Keresztúry-könyvismertetés a FL-szerkesztette Művészettörténeti Értesítő 1957. 1. számában jelent meg. A szám utolsó lapján (102.) a kézirat beérkezése dátumaként 1957. II. 8. szerepel.
MTAKK Ms 2156/668.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] FL Ábrahámhegyről szeretett volna bort vásárolni Bernáth Aurél személyes kapcsolatai révén. Ld. még 2333. sz.
[2] Kersztury Dezső recenziója: Bernáth Aurél: Így éltünk Pannóniában. Bp. 1956. Szépirodalmi Könyvkiadó = Művészettörténeti Értesítő, 1957. 1. sz. 98–101.
[3] Ld. 2183/1.

2303. FÜLEP LAJOS – GÁL ISTVÁNNAK

[Bp.] 1957. II. 9.

Kedves Gál,

volna egy kérésem – ha teljesíthető!

Mikor Princess Margaret[1] az összel egzotikus domíniumokat látogatott, tiszteletére a nativek fantasztikus fölvonulásokat, táncokat stb. produkáltak, amikről az illusztrált lapok (Picture Post, London News stb.) érdekes képeket közöltek. Ethnográfiai jellegzetességként és egyéb célra valamihez kellene nekem 1–2 ilyen folyóirat-példány, amelyikben *különösen* remekül fölpucolva vannak fekete testvéreink, így lehetőleg néhány olyan kép kellene, amin

mindent meghaladó fejdísszel és *két méter hosszú tülkökkel* masíroznak – sajnos, mikor láttam, elmulasztottam följegyezni, melyik folyóirat melyik számában volt éppen ilyen, de talán nem lesz nehéz megtalálni. Ez az 1–2 szám azonban nekem nálam maradón kellene – ha ottani példányokból nem lehet így, nem lehetne most utólag meghozatni?

Hogy vannak? Hetekkel ezelőtt érdeklődtem, de szabadságon volt.

Szívből üdvözli mindnyájukat

Fülep Lajos

A helynév a feladó alapján.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Címzés: Gál István úrnak H.
Feladó: Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. Tel. 364–308

Gál István (1912–1982) irodalomtörténész, szerkesztő, 1934-ben az Apolló c. folyóirat egyik alapítója, az 1940-es években a Külügyminisztérium kulturális osztályán dolgozott, majd a British Council könyvtárosa lett. FL-t gimnazista kora óta ismerte, amikor a Dunántúlt bejárva Zengővárkonyba is eljutott, s kapcsolatuk FL haláláig megmaradt.

[1] Princess Margaret (1931–2000) II. Erzsébet angol királynő húga.

2304. FÜLEP LAJOS – BASCH LÓRÁNTNAK

[Bp. 1957. II. után]

Kedves Lóránt,

mindent elolvastam. A tervezetet[1] elolvasás után is helyeslem.

A megírt részlet megírása persze nem egészen kifogásolhatatlan –, de vessék Rád az első követ mai szépíróink, ne én. 2–3 helyet megkérdőjeleztem, nem világos. És megismétlem: a közlő idézett szövegben *ne* húzgáljon alá (ha csak valami egészen különleges ok nincs rá!).

Megnéztem Korányi *Andrást*[1] a telefonkönyvben és azt láttam, K[ormányi] *Sándor*[2] is Kecskeméti út 5. Én úgy emlékszem, Te egyszer régen Sándorról mondtad, hogy a Jánosban főorvos. Jól emlékszem? Az u. i. nem valószínű, hogy éppen mind a két K.[ormányi] (valószínűleg testvérek) ugyanabban a kórházban van. Azt viszont látom, hogy van hypertonia-osztály, ez lehet az Andrásé. Tehát majd fejtsd meg kérlek, ezt a rébuszt, mert ha csak lehet nem szeretnék a belvárosba menni.

Takarító van a láthatáron, néhány nap múlva megtudom, van-e még szabad napja. Gyerekeim közt az egyik új házaspárhoz jár (Fülöp–Csanak)[4] Reményi Schnellernek[5] volt inasa, azt mondják remekül takarít, abszolút megbízható (saját kulcsa van a lakáshoz!) hetenként egy nap van náluk reggel 8-tól este 5-ig, díja (koszt *nélkül*) 70 for.[int], de Dóra azt mondja, 6 napig nem kell neki takarítania. Olcsóbbat aligha lehet találni. A Nyúl utcában lakik. Ha kapható az illető, a héten megtelefonálom.

Ma jött meg Vas Pista[6] emlegetett könyve.

Tanti saluti cordiali

Lodovico

A levél datálatlan, a helynév értelem szerint, a dátum 1957. II. – 1958. III. 24 között, amikor a Szilágyi Erzsébet fasori lakásban laktunk.
PIM Kézirattár V 3820/92/5.
Ceruzaírás.
Budapestre írt levél.

Basch Lóránt ld. 2230/2.

[1] A tervezet feltehetően valamilyen Babits Mihállyal és a Baumgarten-alapítvánnyal kapcsolatos mű tervezete lehetett. Ld. 2230/3. ill. 2231/2.
[2] Korányi András (1903–1997) ekkor a János kórház I. sz. belgyógyászatának vezető főorvosa.
[3] Korányi Sándor nevű tagja ekkor a családnak nem élt. Korányi András nagybátyja, Korányi Sándor belgyógyász 1944-ben meghalt.
[4] Ld. 2129/1. ill. 2236/2.
[5] Reményi Schneller Lajos (1892–1946) politikus, 1938–1944 között több ízben pénzügyminiszter. Háborús bűnösként kivégezték.
[6] Esetleg Vas István: Elveszett otthonok. Bp. 1957. c. könyvéről van szó, ez esetben a levél későbbi keltezésű: FL 1957. VIII. 18-án (2336. sz.) levelében köszöni meg Vas Istvánnak e könyvét.

2305. FÜLEP LAJOS – ZÁDOR ANNÁNAK

[Bp. 1957. III. 15. után]

Carissima,

azt hiszem jobban megcsinálni nem lehet. A történeti hűség kedvéért – hogy nyoma maradjon, mert hajlandók elfelejteni, de Maga bizonyára emlékszik még rá, éveken át a tüdőmet ki kellett beszélnem miatta – meg lehetne talán említeni, hogy a Magy.[arországi] Müv[észeti] története nemcsak az én „főszerkesztőségemben született, hanem „sürgető kezdeményezésemre".[1] Kossuth-díjat pedig *nem négyen* kaptak, hanem *öten*, mivelhogy én is.[2]

Carlo címe: Prof. Charles de Tolnay Paris American Express Co.[mpany] II, rue Scribe.

A külföldről kérendőt külön cartocinora írtam könnyebb kezelhetés miatt.

Amit az elől említett toldásról írtam, persze nem kívánság, à votre bon plaisir.

Tanti saluti

Lodovico

A helynév értelem szerinti kiegészítés. A dátum a tartalom alapján valószínűsítve: Zádor Anna jelentést készít a művészettörténeti munkák 1956-os eredményeiről. Ekkor jelent meg A magyarországi művészet története I. kötete. A levél írásakor FL már megkapta a Kossuth-díjat, tehát a dátum 1957. III. 15. utáni lehet csak. 1957-ben nem jelent meg az MTA II. Társadalmi-Történeti Tudományok Közleményeinek újabb kötete: az 1956-os VIII. kötet után a IX. 1959-ben látott napvilágot, benne a II. osztályhoz tartozó kutatócsoportok és bizottságok 1958-as munkájáról van szó. Az MTA Lt. irataiban egy emlékeztető szerint a Művészettörténeti Bizottság 1957-es munkáját a „személyes és tudománypolitikai ellentétek" miatt nem vitatták meg. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/6.)
MTAKK Ms 4160/230.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2226/1.

[2] Az öt Kossuth-díjas művészettörténész: Lyka Károly (1952.), Csatkai Endre (1954.), Dercsényi Dezső (1954.), Pigler Andor (1954.) és FL (1957.). Ld. még 2114/2.

Az MTA Művészettörténeti Bizottság 1957. I. 18-i ülésén Kossuth-díjra javasolták Balogh Jolánt a Bakócz-kápolnáról írt munkájáért, Pigler Andort Barockthemen c. művéért és a Magyarországi művészet története I. kötetét. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/2.) A díjat FL kapta „kiváló művészettörténeti és művészetelméleti tudományos munkájáért." (Népszabadság, 1957. III. 12. 3.)

2306. BECK ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Párizs, 1957. III. 15. után]

Kedves Bátyám!

Engedd meg, hogy abból az alkalomból, hogy egy régi adósságot Veled szemben végre leróttak, őszinte örömömnek adjak kifejezést.[1]

Kívánok Neked továbbra is jó egészséget és friss, töretlen alkotókedvet.

Beck András

A levél datálatlan; hely és dátum azon feltételezés alapján, hogy Beck András FL Kossuth-díjához gratulált.
MTAKK Ms 4585/112.
Gépírás autogr. aláírással.
Budapestre írt levél.

Beck András (1911–1985) szobrász, az 1945 utáni képzőművészeti élet egyik vezéralakja, 1948-tól a Képzőművészeti Főiskola tanára, 1949-ben Kossuth-díjas, 1956-ban disszidált és Párizsban telepedett le. Utóbb, 1967-ben Beck egy Kodály-plakettet küldött FL-nak Párizsból: „Kodály Zoltánnak Az Új Látóhatár 1962. XII. 10." felirattal.

2307. SZILÁGYI JÁNOS GYÖRGY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1957. III. 21.]

Mélyen tisztelt Professzor Úr!

Engedje meg, hogy Kossuth-díjjal való kitüntetéséhez szívből gratuláljak[1] és elmondjam, hogy igen nagy örömmel olvastam a hírét – nem mintha azt hinném, hogy a kitüntetés tesz bárkit valamivé, de mégis jóleső meglepetés, ha az érdem és elismerés valamilyen véletlen folytán összetalálkozik. Talán nem állok egyedül akkor, ha – már akár a díj kiosztóinak szándéka szerint, akár nem – a személyes kitüntetésen kívül mást is látok a kiválasztásban: olyan tudós-magatartás értékelését, amelynek számára a legfőbb, áthághatatlan törvény mindig a „quam propius accedere ad veritatem"[2] követelménye volt és maradt, olyan időkben, amikor az egyéni érvényesülésvágy és a „magasabb szempontok" annyira háttérbe szorítják a religio Academici-nek[3] ezt az alapelvét. Ezért jelent számomra különleges élvezetet a Professzor Úrral való személyes együttléteken[4] a szellem kérlelhetetlenségének szinte antik eiróneiában való megjelenése, még ha annak éle – megérdemelten –

ellenem irányul is, s ezért tartozom Professzor Úrnak újabban örvendetesen szaporodó tisztelői s most szerencsére ünneplői közé is.

Őszinte híve

Szilágyi János György

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4589/303.
Gépirat autogr. aláírással.
Címzés: Dr. Fülep Lajos professzor úrnak Budapest Széher út 16/22.
Feladó: Szilágyi J. Gy. Szépművészeti Múzeum Bp. XIV. Dózsa György út 41.

Szilágyi János György (szül. 1918.) régész, ókortudós, 1941-től a Szépművészeti Múzeum munkatársa, 1952-től az Ókori osztály vezetője, az ELTE professzora. FL-sal való kapcsolata a Művészettörténeti Bizottságban vált rendszeressé; 1957-ben fegyelmi eljárás során Debrecenbe helyezték s akadémiai funkcióitól is megfosztották. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/5.)

[1] FL Kossuth-díjára utal. Ld. 2305/2.
[2] Az idézet pontosan: „... ad veritatem vitae propius accedere [volunt]" (Cicero: De oratore 51. 220.) „akik közelebb akarnak jutni az igazsághoz".
[3] Religio Academici – Kerényi Károly tanulmánya. = Pannónia, 4. évf. 1938. 320–329. ill. Pannónia Könyvtár 52.
[4] A Művészettörténeti Bizottság üléseire utal.

2308. FÜLEP LAJOS – SZILÁGYI JÁNOS GYÖRGYNEK

[Bp. 1957. III. 28. ?]

Kedves Barátom,

nagyon köszönöm a gyönyörű levélben[1] elmondott jó kívánságot, irígyelve benne a szellem frissességét. Az enyim oda van. Most tudtam meg, hogy ilyesmihez gratulálni illik – s én soha senkinek! És emelt fővel jártam az emberek közt, nyugodtan, nem is sejtve, milyen kereszt van a hátamra rajzolva. Az a gyanúm, azért adták a díjat, hogy föleszméltessenek és móresre tanítsanak.

Üdv

F.[ülep] L.[ajos]

Hely és dátum postabélyegzőről, a nap: 28 olvasata bizonytalan.
Magántulajdonban.
Kézírás Roma Tomba degli Anicii (Via Latina) Bacco e Mercurio feliratú képeslapon.
Címzés: Szilágyi János György múzeumi osztályvezető úrnak H XIV. Dózsa György út 41. Szépművészeti Múzeum

Szilágyi János György ld. 2307. sz.

[1] Ld. 2307. sz.

2309. SZILÁGYI JÁNOS GYÖRGY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1957. III. vége és VII. között]

Tisztelt Professzor Úr!

a két könyv[1] mellé sietek tegnapi tévedésemet is korrigálni: a helyes ékezésű alak ἀκούεσθαι. A másik kérdést illetően: a késői szerzőknél előforduló θεόληπτος szó „istentől megérintett"-et jelent, tehát pontosan azt, amit professzor úr keres (a λαμβάνω igéből). Erre Marót Károly[2] figyelmeztetett.

Szilágyi János György

A dátum Szilágyi János György közlése szerint egy a Kossuth-díjhoz gratuláló levele (ld. 2307.) és az 1956-os magatartása miatt a Szépművészeti Múzeumban ellene indított, debreceni áthelyezéssel végződő fegyelmi vizsgálat közötti találkozásuk idejére (1957. IV–VII. között) utal.
MTAKK Ms 4589/304.
Gépirat autogr. aláírással és görög kiegészítésekkel.
Rajta FL ceruzaírásos feljegyzése: *Platon* θαυμα ἀκουδαι [=csodát hallani].
Budapestre írt levél.

Szilágyi János György ld. 2307. sz.

[1] Szilágyi János közlése szerint FL kérésére két könyvet ajánlott neki: Bernard Schweitzer: Platon und die bildende Kunst der Griechen. Tübingen, 1953. Niemeyer [Colloquium Palatinum] [Die Gestalt 25.] és Pierre Maxime Schuhl: Platon et l'art de son temps. (Arts plastiques) Paris, 1952. Presses Universitaires de France.

[2] Marót Károly (1885–1963) klasszika-filológus, egyetemi tanár, 1946-tól Szegeden, 1947-től Budapesten. Az MTA tagja.

2310. FÜLEP LAJOS – SZABÓ IMRÉNEK

Bp. 1957. IV. 1.

Dr. Szabó Imre professzor úrnak
a M.[agyar]T.[udományos]A.[kadémia] II. osztálytitkárának
Budapest

Közölnöm kell valamit, amiről úgy vélem, nem csak személyi ügy és a művészettörténelemre nézve illetékes II. osztály hatáskörébe tartozik.

A Szépművészeti Múzeumban racionalizálás címén nemrégiben állásából kitették Körner Évát. Őt egyedül, senki mást. Ugyanakkor, amikor hiteles értesülésem szerint, a létszámot könnyen lehetett volna csökkenteni nem is egy, nyugdíjazási idejű alkalmazottal. A létszámcsökkentés különösségét illusztrálja, hogy néhány nappal utóbb négy új alkalmazottat neveztek ki. Körner Éva elbocsátásának nyilvánvalóan csak személyi oka lehet. Szakmailag tudvalevő ugyanis, hogy összesen ketten vannak, akik a két világháború közötti magyar művészettel tudományosan foglalkoznak, ő az egyik. Tehetségéről és tudásáról bizonyságot tett az Akadémián Derkovitsról tartott előadásával,[2] mely ízelítő volt alapos Derkovits-kutatásának eredményeiből. Körner Éva nekem aspiránsom volt,[3] évek alatt volt

alkalmam megismerni, ha valaki, én tudom a hibáit, sehogy se látom azonban indokoltnak, hogy valakit, aki nemzedékének legtehetségesebb tagja, így kidobjanak, ugyanakkor, amikor éppen ebből a szakmából jó néhányan kivándoroltak, s amikor a Nemzeti Galériát szervezik, amelyben megtalálhatná a neki való munkakört. Körner Éva én velem mindig a legnagyobb bizalommal és nyíltsággal beszélt – egyébként se tulajdonsága a képmutatás –, sose hallottam tőle nyilatkozatot a rendszer ellen. Ingerlékeny, lobbanékony természet, gyakran elkeseredett, depressziós, ilyenkor lehetséges, hogy mond valami meggondolatlanságot, de akkor se a rendszer ellen, hanem személyekről, eseményekről. Végül még csak azt teszem hozzá, hogy jól képzett marxista s a végtelenül kevesek közül való, akik a marxizmust szakmájukban módszeresen alkalmazni tudják.

Mindezek miatt, azt hiszem, indokolt, hogy ügyével foglalkozzunk.

Tisztelettel

Fülep Lajos

MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/2.
Gépirat autogr. aláírással.
A címzés a levél élén van.

Szabó Imre ld. 2261. sz.

[1] Ld. 2227/11.
[2] Ld. 2227/10–11.
[3] Körner Éva 1952–1955 között FL önálló aspiránsa volt, ekkor elhelyezkedett, s aspirantúráját 1960-ig meghosszabbították.
[4] Szabó Imre osztálytitkár 15530/IIIL1/1957. sz. a. levelet írt 1957. IV. 11-én Korek József Művelődésügyi minisztériumbeli főosztályvezetőnek, kérve, helyezzék el Körner Évát a Magyar Nemzeti Galériában. Közbenjárása nem járt eredménnyel. (MTA Lt. a II. oszt. ir. 194/2.)

2311. FÜLEP LAJOS – SZABÓ LŐRINCNEK

[Bp.] 1957. IV. 26.

Kedves Lorenzo,

nagyon köszönöm a könyvet,[1] részletei még elevenen vannak bennem, az olvasó hangjával együtt.[2]

Milyen megható a plaquette![3]

Öreg barátod

Fülep Lajos

MTAKK Ms 4680/300.
Kézírás.
Címzés: Szabó Lőrinc író úrnak H II. Volkmann u. 8. I.

Szabó Lőrinc (1900–1957) költő, műfordító. FL-sal való ismeretségének kezdete valószínűleg Szabó Lőrinc: Te meg a világ c., 1932-ben a gyomai Kner-nyomdában nyomtatott kötetével egyidejű, amelyet FL a Kner-nyomda legszebb kiadványának tartott. FL könyvtárában két példányban volt meg a kötet, az egyikben „Fülep Lajoséknak, szeretettel Szabó Lőrinc 1932. jan. 28." dedikációval.

[1] A könyv: Szabó Lőrinc: A huszonhatodik év. Bp. 1957. Magvető, „Dr. Fülep Lajosnak Szabó Lőrinc (1957 húsvétján)" dedikációval. Húsvét IV. 21-ére esett.
[2] Szabó Lőrinc 1950. VI. végén, VII. elején meglátogatta FL-t az Eötvös Kollégiumban és felolvasott neki A huszonhatodik év szonettjeiből.
[3] A kötet külső borítóján Ferenczy Béni Vékesné Korzáti Erzsébetről fénykép alapján készült plakettje van.

2312. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Amsterdam, 1957. V. 9.

Kedves barátom!

utolsó napjaim a szép régi házban[1] és A'[mster]damban, hágai címem *den Haag Hanedoes straat 55.* Írj mielőbb! Én majd ha rendben leszek.

Szeretettel ölel

Magda

Mégis sikerült eljutnom ide és most még néhány szép napom van a hazautazásig Magdánál.

Meleg üdvözlettel

Lénárt Edit[2]

MTAKK Ms 4589/196.
Kézírás Mostra del Tintoretto Venezia 1937 XV. Le Tentazioni di Sant'Antonio Chiesa di San Trovaso Venezia feliratú képeslapon.
Címzés: dr. Fülep Lajos úrnak Budapest II. Széher út 16. Hongarije

Révész Gézáné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] Révész Géza (ld. 2079/1.) 1955. VIII. 18-án bekövetkezett halála után özvegye Amsterdamból Hágába költözött.
[2] Lénárt Edit (1890–1971) pszichológus, ekkor az MTA Gyermeklélektani Intézetének fejlődéslélektani osztálya vezetője volt.

2313. KONTHA SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Törökbálint, 1957. V. 30.

Kedves Professzor Úr!

A gyógyulásom érdekében tett lépteit[1] szívből köszönöm. Remélem, nemsokára mint egészséges ember személyesen is megköszönhetem Professzor Úr irántam megnyilvánuló jóságát és kedvességét.

Szívélyesen üdvözli:

Kontha Sándor

MTAKK Ms 4588/170.
Kézírás.
Címzés: T. c. Fülep Lajos egy. tanár úrnak Budapest II. Széher út 22.
Feladó: Kontha Sándor Törökbálint, Szanatórium II. 5.

Kontha Sándor (szül. 1931) 1951–1956 között művészettörténet-szakos egyetemi hallgató, elsősorban a modern magyar szobrászat kutatója. 1956–1957-ben a Szépművészeti Múzeum, 1957-től a Magyar Nemzeti Galéria munkatársa, 1969-től az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának tudományos főmunkatársa.

[1] Kontha Sándor tbc-s fertőzést kapott, FL segítette szanatóriumba kerülését, s beszélt Ungár Imre tüdőgyógyász professzorral a tervezett műtétről, amelyre végül is nem került sor.

2314. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

Szigliget, 1957. V. 30.

Kedves Lajos Bátyám,

Amyval egy hónapja Szigligeten nyaralunk, jobban mondva fagyoskodunk. A tapolcai állatorvos, aki nagy irodalombarát, autón hord-visz bennünket Tihanyba, Füredre, Keszthelyre és másfelé. Milyen különös, egy lódoktor áhítata a költészet előtt, anélkül, hogy ez az ő világa volna; hisz abban, amit meg se próbál érteni.

Lajos Bátyám felé mi hír, és hogy szolgál egészsége?

Sok fordításon dolgozom (Lao-ce, Shelley, Blake, Eliot, Mallarmé, Rimbaud, Jarry, Trakl, Breton, Jouve, Fargue,[1] hogy csak néhányat említsek; ugy zsong a fejemben a világ lírája egyszerre, hogy már csak a rajta túlit hallom, az ősök és angyalok énekét; kár, hogy egyelőre még nem birom megszólaltatni). A fordítások mellett, azok következményeképpen, még nem egészen érett hatásaképpen, sok saját vers is készül; ezekből itt küldök egy csomót.[2] Szeretném, ha Lajos Bátyám megírná, mi a véleménye róluk. Reverdy-versfordításaim egyrésze nemrég megjelent a „Nagyvilág"-ban;[3] gondolom, Lajos Bátyám olvasta; mit szól hozzájuk?

Amy verskötete, a „Holdistennő",[4] nemsokára megjelenik. Már tördelt nyomdai levonat érkezett.

Jó egészséget, minden jót kívánok, a viszontlátásig is, hálás tisztelettel

Sanyi

Kedves Professzor úr,

én is küldök egy pár szálat a szigligeti termésből.[5] Június 10.-ig maradunk, örülnénk, ha még ide kapnánk választ. Szép júniusi napokat kívánunk Professzor úrnak, amikből aztán nekünk is küldjön egy párat!

Kedves üdvözlettel

Amy

MTAKK Ms 4590/268.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Az említett költők fordításai közül FL hagyatékában fennmaradtak (nem e levél mellett, hanem külön) a következők: Lao-ce (Kr. e. IV–III. sz.): Az út és erény könyve. Nyersfordítás, rajta műfordítás-fogalmazvány MTAKK Ms 4602/43. – Mallarmé, Stéphane (1842–1898) MTAKK Ms 4602/46. –

Nincsenek meg a hagyatékban az említett Shelley, Percy Bysshe (1792–1822), Blake, William (1757–1827), Eliot, Thomas Stearnes (1888–1965), Rimbaud, Arthur (1854–1891), Jarry, Alfred (1873–1907), Trakl, Georg (1887–1914), Breton, André (1896–1966), Jouve, Pierre Jean (1887–1976), Fargue, Léon-Paul (1878–1947) versei, amelyek Weöres Sándor Egybegyűjtött műfordítások I–III. Bp. 1976. Magvető c. köteteiben láttak napvilágot.

[2] A küldött versek: Az ablak. (Kötetben: Nyolcadik szimfónia III. Variáns.) MTAKK Ms 4590/270. – Négyágú alakzat. MTAKK Ms 4590/271. – Naplójegyzet. (Kötetben: Naplórészletek. A megridegült fekvőhely.) MTAKK Ms 4590/272. – Dies irae. (Kötetben: Grádicsok éneke VII.) MTAKK Ms 4590/273. – Antik mezőn. Szigliget, 1957. máj. 22–24. MTAKK Ms 4590/274.

[3] Weöres Pierre Reverdy (1889–1960) fordításai: Az utazó szív. – Az idő és én. – Elveszett út. – A küszöbön. – Perspektíva. – A megrontott öröm. = Nagyvilág, 1957. 2. sz. 199–202.

[4] Károlyi Amy: Holdistennő. Bp. 1957. Magvető Kiadó. Dedikációja: „Fülep Lajosnak ajánlom ezt a könyvet, kinek éppen nem irgalmatlan kritikája nagyban hozzájárult, hogy a közöny és lebecsülés atmoszférájában is ébren maradjon az az erő, mely e verseket írta. Károlyi Amy 1957. augusztusában".

[5] Károlyi Amy elküldött versei: Telihold. Szigliget, 1957. május. MTAKK Ms 4590/275. – Agyag. MTAKK Ms 4590/276.

2315. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Hága, 1957. VI. 8.

Kedves barátom!

sietek neked pár sort írni, hogy tudd, *minden* kedves küldeményt[1] megkaptam, köszönöm! Csak azért nem írtam, mert embertelenül sok dolgom volt, Lénárt Edit[2] kb. 2 hónapig vendégem volt és közben hurcolkodtam,[3] és ezer dologra gondolni. De ő most már otthon és fel fog hívni, mindent elmesél. A lakás szép és könnyű lesz megszokni, a környéke gyönyörű, csupa zöld. Csak éppen hogy nem külön villa mint a Zandpad, de a modern kényelemnek is sok előnye van. De jó volna, ha te is kijönnél, jó kis vendégszobám van, találj ki valamit, hogy jöhess.

Szeretettel

Magda

MTAKK Ms 4589/197.
Kézírás Mostra del Tintoretto – Venezia 1937–XV. Il Doge Alvise Mocenigo feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. dr. Fülep Lajos Budapest II. Széher út 22. Hongarije

Révész Gézáné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] A Rembrandt és korunk előadásként Rembrandt születésének 350. évfordulója alkalmából 1956. X. 19-én hangzott el az Eötvös Lóránt Tudományegyetem, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és az Országos Béketanács rendezésében tartott emlékülésen. Nyomtatásban a Magyar Tudomány 1956. VII–XII. 7–12. sz. 341–359. lapjain jelent meg, valamint különnyomat formájában is.

A „minden kedves küldemény" többi darabjáról nincsenek adatok; FL ez után, 1957. VII. 26-án ad megbízást Lőrincz Ernőnek nyilvánvalóan Révészné számára beszerzendő könyvekről. (Ld. 2326. sz.)

[2] Ld. 2312/2.

[3] Ld. 2312/1.

2316. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Prága, 1957. VI. 23.
Hotel Ambassador

Kedves Lajos,

kiállításom[1] tegnapelőtt nyílt meg. Nagyon melegen fogadtak. Szeretnék valamit itt festeni a városról.[2] Tegnap elvittek Karlsteinba[3] a cseh gótikus realista festészet szülőhelyére. Ismered Theodorik mestert?[4] Örömtelen ábrázolások. Hogy vagy?

Meleg üdvözlet

Aurél

MTAKK Ms 4585/118.
Kézírás Praha Prasná braná feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyet. tanár Budapest II. Széher út 22.

[1] Bernáth Aurél prágai kiállítása 1957. VI. 21-én nyílt meg, s egész VII-ben nyitva tartott. Bernáth VII. 10-ig maradt Prágában.
[2] Nagy képet nem festett Prágában, legfeljebb néhány akvarellt. Bernáth Mária közlése.
[3] Ld. 2270/1.
[4] Teodorik mester 1359–1381 között IV. Károly császár udvari festője, a karlstejni vár keresztelőkápolnájának képeit a 60-as években festette.

2317. GRANASZTÓI PÁL – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1957. VI. 24.

Kedves Professzor Uram,

úgy látszik rossz a telefonod, mert nem felel. Prágából visszajövet, ahol egy hétig voltam, várt Rembrandt-tanulmányod,[1] amit nyomban elolvastam.

Monumentális írásnak érzem, s – talán mert éppen tanulmányait olvastam az úton – Thomas Mann jutott eszembe,[2] az európai műveltség ormai, amiken jártok.

Úgy hiszem, kevesen értik ezt, s most jobban érzékelem magányodat. A magamét már sajnos régen, csak még nem tudtam megszokni.

Köszönöm, hogy elküldted, nem csak nagyot tágított rajtam, de megvilágító volt a Te szellemi helyzetedet, a magamét s a kettőnk benső kapcsolatát illetően is.

Hamarosan jelentkezem, addig szeretettel üdvözöl

Granasztói Pál

MTAKK Ms 4587/166.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher út 22.
Feladó: Granasztói Pál VI. Gorkij fasor 38.

Granasztói Pál ld. 2203. sz.

[1] Ld. 2315/1.
[2] Lehetséges, hogy Granasztói a nemrég megjelent Thomas Mann: Válogatott tanulmányok. Ford. Szabó Endre. A verseket ford. Weöres Sándor. Vál. Gera György. Bp. 1956. Magvető kiadványt olvasta.

2318. SZABÓ LŐRINC – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1957. VI. 27.

Kedves Barátom,

nagyon köszönöm életjeledet, melyet Rembrandt-tanulmányod[1] megküldésével adtál. Botorkáltam tudásod és gondolataid rengetegében; ezt azonban csak azért említem, hogy jelezzem legalább, mennyire szeretnék még részt venni az életben, amelybe egyre inkább csak visszasóvárgok.[2]

Szeretettel üdvözöl igaz híved

Szabó Lőrinc
II. Volkmann u. 8.
(164–455)

MTAKK Ms 4589/296.
Gépirat autogr. aláírással és címmel.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest XII. Széher út 22.

Szabó Lőrinc ld. 2311.

[1] Ld. 2315/1.
[2] Szabó Lőrinc 1957. X. 3-án meghalt.

2319. KÁRPÁTI AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1957. VII. 2.

Kedves Lajos,

bocsáss meg, hogy kissé elkésve köszönöm meg szíves figyelmedet. Tíz napig Kecskeméten, Cegléden voltam, így csak most vettem kézhez megküldött Rembrandt-tanulmányodat.[1] Nyomban elolvastam, kétszer is egymásután, szinte drámai izgalommal, mert számomra ez a remek művészet-filozófiai esszéd annyi újat mondott, olyan örömet szerzett s annyi tanulsággal szolgált, mint ifjúkorom Veled folytatott felejthetetlen mesteri beszélgetései. Hálásan köszönöm, hogy megtisztelted vele a hajdani tanítványt. Remélem, a nyáron végre ki tudok menni Hozzád és részletesen elmondhatom mindazt, amit bennem írásod felkavart s előszóval is megköszönhetem ezt a manapság oly ritka szellemi élményt.

Sokszor, szeretettel köszönt a viszontlátásig – régi igaz jóbarátod
hűséggel:

Kárpáti Aurél

MTAKK Ms 4587/340.
Gépirat autogr. aláírással Magyar Nemzeti Múzeum – Történeti Múzeum – Musée National de Hongrie – Musée Historique Budapest, VIII. Múzeum-körút 14–16. feliratú levélpapíron.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak A Magyar Tudományos Akadémia tagja, Budapest II. Széher-út 22. (Ugyancsak múzeumi cégjelzéses borítékban.)

Kárpáti Aurél ld. 2169/4.

[1] Ld. 2315/1.

2321. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Prága, 1957. VII. 3.

Ha tudod szerezd meg Skira[1] kiadásában megjelent új Goya kötetet.[2] Madridi freskóinak részletfelvételei vannak benne. Csodálatos szép könyv. Rövidesen utazom haza.

A viszontlátásig sok üdv:

Aurél

MTAKK Ms 4585/119.
Kézírás Praha Karluv most feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyet. tanár Budapest II. Széher út 22.

[1] Skira = képzőművészeti kiadó Genfben.
[2] A kötet nem volt meg FL könyvtárában, egy datálatlan cédulán, könyvtárakból kért könyvek és folyóiratok között szerepel: „*Goya* (Skira) megvan valamelyik könyvtárban, csak nem tudja Bernáth, melyikben, ára 80 svfr."

2321. WILDE JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

[London,] 1957. VII. 11.

Kedves Barátom,

Leveled[1] hiányos címzés miatt késéssel érkezett. A diák,[2] akit említsz, többször beszélt Rólad, és pedig mindig a legmélyebb tisztelettel, de azt sose mondta, hogy tanítványod volt. Ősszel fogja elkezdeni a rendszeres tanulást, akkor majd kiderül, van-e tehetsége és mennyit tud. Eddig bejárt itt-ott előadásokra, főleg nyelvgyakorlás céljából, és a gyűjteményeket látogatta rendszeresen. Az itteni rendszer mellett nincs értelme azt mondani, hogy az én hallgatóm lesz: a „tutor" személye, aki egyénileg felelős egy-egy diák előmeneteléért, rendesen öthetenként változik. Ebben a munkában jelenleg nyolcan osztozunk (Négy közülünk már a mi intézetünk neveltje). Személyes tanító-tanítványi viszony csak a magasabb fokon, azoknál, akik az M[aster of] A[rts] vagy Ph.[ilosophical] D.[octor] fokozat elnyerésére készülnek, szokott kifejlődni.[3] Az ilyen jelölt számára az egyetem egy „supervisor"-t delegál, aki nem is mindig egyetemi ember, hanem lehetőség szerint a legjobb képviselője annak a szaknak, amit a jelölt a disszertációja számára választott. De a magasabb fokozatokra való készülés elengedhetetlen feltétele a hároméves B[achelor of] A[rts] Honours kurzus sikeres elvégzése.

A magyar művészettörténeti kiadványok rendesen eljutnak hozzánk. A baj az, hogy tanulmányozásukra (vagy általában olvasmányra) alig jut idő. Az előadások mellett a tanítás javarésze itt kis, hármas- vagy négyes csoportokban folyik, s a diákok 2- vagy 3-hetenként készítenek dolgozatokat individuálisan megadott témákról. Mindez igen sok időt vesz el. Az intézet idősebb tagjai számára ezenkívül sok az adminisztráció és egyéb szakmabeli munka.

Most is hívnak egy konferenciára: 10 B[achelor of] A.[rts]-jelölt holnapi szóbelijét kell előkészítenünk. Be kell fejeznem a levelet.

Meleg üdvözlettel és minden őszinte jókívánsággal munkát és egyebet illetőleg,

Wilde János

A helynév a levélpapír fejléce alapján.
MTAKK Ms 4591/211.
Kézírás University of London Courtlauld Institute of Art 20 Portman Squ. London, W. 1. Telephone: Welbeck 1388–9
Címzés: Professor L. Fülep II, Széher-út 22, Budapest Hungary
A levélpapírral egyező szövegű cégjelzéses borítékon.

Wilde János ld. 2225/10.

[1] FL levele nem ismeretes, valamelyik Londonba került tanítványa érdekében írhatott.
[2] Az illető egyetemista lehetett Noszlopi György (szül. 1932), aki 1956 után a londoni, majd a birminghami egyetemen tanult, s a 70-es években a University of Central England művészettörténeti posztgraduális tagozatának igazgatója lett. Lehetett még Dobai János, Kéry Bertalan vagy Baránszky Jób László (Mojzer Miklós feltételezése szerint.)
[3] Az angol egyetemeken elnyerhető fokozatok sorrendje: Bachelor of Arts, Master of Arts, s végül Philosophical Doctor.

2322. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Ravello, 1957. VII. 12.
Albergo Caruso

Szeretettel:

Carlo.

MTAKK Ms 4590/89.
Kézírás Ravello. S. Giovanni del Toro. Pulpito (XI. secolo) feliratú képeslapon.
Címzés: Professore Lodovico Fülep II. Széher út 22. Budapest Ungheria

Ez és a 2346. sz. üdvözlet váltotta ki FL „zsörtölődő" levelét. Ld. 2350. és 2351. sz.

2323. VAYER LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

Leningrád, 1957. VII. 20.

A Rembrandt-tanulmányt,[1] – a nagyon kedves és szép dedikációt, – a Rembrandtok[2] közül köszönve, szeretettel és tisztelettel küldi üdvözletét

Vayer Lajos

MTAKK Ms 4590/189.
Kézírás Antuan Vatto (1684–1721) Kapriznica feliratú képeslapon.

Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak II. Széher-út 22. Budapest Vengrija.
Feladó: Pr. Vayer, Leningrád, Hotel Baltickaha

Vayer Lajos ld. 2099/5.

[1] Ld. 2315/1.
[2] Az Ermitázs-beli Rembrandtokra utal.
Kevéssel ezelőtt küldte Vayer FL-nak A rajzművészet mesterei c. Bp. 1957. c. művét „Fülep Lajosnak, tudományunk mesterének tisztelettel és szeretettel ajánlom – Vayer Lajos 57. IV. 25."

2324. URBÁN JÁNOS – FÜLEP LAJOSNAK

[Firenze, 1957. VII. 22.]

Üdvözletét küldi

Urbán János

A helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/145.
Kézírás Firenze Basilica di S. Miniato al Monte e Palazzo dei Vescovi (1013) feliratú képeslapon.
Címzés: T. Fülep Lajos professzor úr Ungheria Budapest 2° 22. u. Széher út

Urbán János (szül. 1934) festő, 1953–1956 között művészettörténetet hallgatott a budapesti egyetemen. 1956-ban külföldre ment, Lausanne-ban tanult, majd tanított. Első önálló svájci kiállítása 1961-ben volt.

A San Miniato al Monte volt FL legkedvesebb firenzei temploma.

2325. KÁLDOR GYÖRGY – FÜLEP LAJOSNAK

[Tihany, 1957. VII. 25.]

Kedves Lajos bátyám,

lepkék, szitakötők, hangyák és pókok miriádja között végre egy kis időre igazán jól érezzük magunkat itt. Ember sehol! Gyönyörű! Sokat gondolok svábhegyi sétáinkra, ilyenkor szeretném, ha Te is itt lehetnél.

Sok szeretettel üdvözöl

K.[áldor] Gyuri

Szívélyes üdvözlettel

Csillag Vera[1]

A helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4587/312.
Kézírás Tihany. Apátsági templom (1719–1737) feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest I. Széher u. 22–24.

Káldor György ld. 2254/2.

[1] Csillag Vera (1909–1997) grafikus, festő, főleg kötéseket és könyvborítókat tervezett. 1943-tól Bálint György özvegye, ekkor Káldor György felesége.

2326. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

Bp. 1957. VII. 25.

Kedves Lőrincz elvtárs,

külföldre kérik tőlem:

1) Genthon: Az új magyar festőműv.[észet] tört.[énete] 1935.[1]

2) Bierbauer V.[irgil]: A magy.[ar] építészet tört.[énete] 1937.[2]

3) Madách: Az ember trag.[édiája] *Alexander Bernát jegyzeteivel*[3]

4) Dr Harkányi: Az emlékezés délibábjai (Társad.[alom] tud.[ományi] Könyvtár sorozatban) (ez a cím lehet hogy – emlékezetből – approximatív).[4]

Kérem, próbálja meg őket!

Nem hiába volt nekem az ebben a formában ismeretlen Deussen[5] gyanús – a hat kötetes filozófia-története ötödik kötetének első fele, még a lapszámozás is azonos! Így tehát megvan. Jó lesz majd a boltba, vagy a bolt a könyvbe.

Találjon szépeket!

Üdv

F.[ülep] L.[ajos]

MTAKK Ms 5691/70.
Kézírás.
Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H XII. Kapitány u. 6. I. 4.
Feladó (bélyegző:) Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (a házszám tintával átjavítva 16-ból)

Az 1–4. sz. könyveket FL valószínűleg Révészné Alexander Magda részére rendelte.

[1] Genthon István: Az új magyar festőművészet története 1800-tól napjainkig. Bp. 1935. Magyar Szemle Társaság (A Magyar Szemle Könyvei 11.)

[2] Bierbauer (Borbíró) Virgil: A magyar építészet története. Bp. 1937. (A Magyar Szemle Könyvei 13.)

[3] Madách Imre: Az ember tragédiája. Jegyzetekkel és magyarázatokkal kiadta Alexander Bernát. Bp. 1900. Athenaeum.

[4] Harkányi Ede: A gondolkodás délibábjai. Bp. 1906. (A Huszadik Század Könyvtára 23.)

[5] Deussen, Paul: Allgemeine Geschichte der Philosophie mit besonderer Berücksichtigung der Religionen. I–VI. Lpz. 1894–1917.

2327. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

Fonyód, 1957. VII. 28.

Kedves Professzor Úr,

a képen látható „bongyor" felhők valódiságát nem merném bizonyítani, – helyzetünket mégis híven jellemzi a fotográfia, mert nap-mint-nap ilyesmit láthatunk a valóságban.

Szerencsére az esős idő is kedvez most nekünk, mert elcsábulások nélkül, nyugodtan gépelhetjük a végre elkészült Hiawathát.[1]

Elsejére pár napra ismét föl kell utaznunk B[uda]Pestre. Másodikán szeretnénk kimenni Professzor Úrhoz is. – Dóráékat[2] ugyancsak értesítem tervünkről s tőlük majd péntek reggel megtudom, az a nap alkalmas-e Professzor Úrnak.

A viszontlátás reményében küldjük üdvözletünket sok szeretettel

Andris és Sárika[2]

MTAKK Ms 4586/241.
Kézírás Felhők a Balaton felett feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos Úrnak Akadémikus, egyetemi tanár Budapest II. Széher út 22.

[1] Longfellow, Henry Wadsworth: Hiawata. Ford. Fodor András. Bp. 1958. Móra Ferenc Könyvkiadó. A világirodalom gyöngyszemei. A FL-nak beleírt dedikáció: „Fülep professzor Úrnak szeretettel és azzal a szerény reménnyel, hogy ez is elfér ott, ahol az eredetije. Fodor András Bp. 1958. VII. 4."
[2] Ld. 2129/1. ill. 2236/2.
[3] Ld. 2196/1.

2328. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Malcesine, [1957.] VII. 28.
Villa Benedetti Lungolago

Kedves barátom!

ma csak egy meleg üdvözlet erről a gyönyörű helyről, ahol teljesen „otthon" vagyok, oly hosszú éveken át járunk ide, és most Juckáékkal[1] egy villát béreltünk, ahol én is egy hónapig nyaralok velük. Hágát[2] még nem tudtam megszokni, pár hét volt csak és abból 2 hét egy grippével telt el. De írok bővebben mindenről, ma főleg ez fontos s tervbe vettem, hogy *szept.[ember] végén Bécsbe megyek 2 hétre.* Nem jöhetnél te is oda, és így végre találkozhatnánk?[3] Pestre most nem megyek. Írj ide rögtön, hogy lehet-e erről szó?

Ölel

Magda

Az évszám postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4589/198.
Kézírás Lago di Garda Malcesine – Panorama feliratú képeslapon.
Címzés: dr. Fülep Lajos tanár úrnak Budapest II. Széher út 16. Ungheria

Révész Gézáné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] Jucka – Révészék szobrász-leánya.
[2] Ld. 2312/1.
[3] FL nem utazott Bécsbe.

2329. F. CSANAK DÓRA ÉS FÜLÖP GÉZA – FÜLEP LAJOSNAK

[Debrecen, 1957. VIII.]

Jó egészséget kíván a viszontlátásig szeretettel

menye azaz unokahúga[1]
Dóra és Géza

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4587/74.
Kézírás Debrecen Déri Múzeum feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher-út 22.

F. Csanak Dóra és Fülöp Géza ld. 2129/1. ill. 2236/2.

[1] FL kevéssel ezelőtt mesélte, hogy valaki mint „menyed vagy talán unokahúgod"-ként említett neki.

2330. FÜLEP LAJOS – BASCH LÓRÁNTNAK

Bp. 1957. VIII. 3.

Kedves Lóránt,

hát ez aztán gyönyörű, mondhatom! Érdemes még vajon folytatni? ki tudja, mi fog még történni? másfél hónap máris elpotyázódott – annyi év után!

Rád bízva a döntést, küldöm a másolatot[1] – sajnos, én nem tudok itt több példányban íratni, a házvezetőnőm[2] csinálja, örülök, hogy így kitelik tőle. Éppen ezért nem küldöm Csaba Károly ügyésznek közvetlenül, hanem Neked – légy szíves, ismerkedj meg vele így, s ha szükségesnek véled, jegyezd ki magadnak belőle, ami Neked kell. Utána aztán légy szíves, Te küldd el az ügyésznek ajánlva. [Portóra mellékelek 10 for.[int]-ot, a többi fizetni valót majd megmondod à son temps.]

Fáradozásod előre is nagyon köszönve

con una buona stretta di mano

Lodovico

P. S. Ezért is jó volt, hogy nem én mentem oda – szép kis baj lett volna belőle, persze nem nekik, hanem nekem. Nem kellett hozzá pressentiment – tapasztalatból tudom rég, nekem nem tanácsos ilyen helyre menni.

Az iratban idézett válasz az utolsó, azóta – 1956 április óta – semmi, bizonyosan nem is lenne már, ezért gondoltam a dolog újra iniciálását. Csak aztán ennek is nyoma ne vesszen!

PIM Kézirattár V 3820/92/4.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

Basch Lóránt ld. 2030/2.

[1] Valamilyen lakásügyről lehet szó.
[2] Raskó Alfrédné ld. 2090/6.
a [] közé tett szavak kék ceruzával áthúzva.

2331. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Ábrahámhegy, 1957. VIII. 3.

K.[edves] L.[ajos]

fölhívom a túloldali szépre[1] szíves figyelmedet. Ilyen nincs a Széher úton. Végre belejöttem az írásba. Rippl-ről írok éppen egy fejezetet, az utolsó látogatásomat nála.[2] A szecesszió születését is ebbe szeretném beleszőni. Apropos: mért nem adod ki valakinek doktori disszertációul a szecessziót?

Hogy telnek napjaid? Mi van Rembradt-tal?[3]

Meleg üdvözletek

Aurél

MTAKK Ms 4585/120.
Kézírás Alkonyat a Balatonon feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyet. tanár úr Budapest Széher út 22.

[1] A levelezőlap képére utal.
[2] Búcsúm Rippl-Rónaitól. = Utak Pannóniából. Bp. 1960. Szépirodalmi Kiadó 431–442.
[3] FL ekkortájt küldte szét Rembrandt és korunk c. tanulmányát. (Ld. 2315/1.) Itt azonban feltehetően arra a Rembrandtról tervezett könyvre utal, amelyet következő leveleiben gyakran említett. Ld. 2333/6., 2345/3., 2350/6., 2351/8., 2356/2., 2369/2., 2386/2., 2389/5., 2391/3., 2395/2. és 2408/2. A műből elkészült töredékes részletek MTAKK Ms 4577/7.

2332. RÁCZ MARGIT – FÜLEP LAJOSNAK

[Debrecen,] 1957. VIII. 4.

Kedves, szeretett, nagyrabecsült, tisztelt édes jótevőmnek számtalan sok hálás köszönetet mondok, a pénzküldeményért fogadja a leghálásabb szívből jövő meleg igaz sok-sok számtalan köszönetemet. Ami természetes is – mert hiszen e nélkül, édes jó Istenem, mi is lenne jelenleg most énvelem? De bízom az Egek Urában, hogy szép lassan és mindenben majd csak megsegít, ha nem is egyszerre mindenben. A kis nyugdíjpótlómat még ez ideig várva még mindig nem kaptam meg. De remélem, hogy meg fog jönni, még ha sokat késik is. Másként elég jól megvagyok minden tekintetben, csak a téltől félek, a tüzelő beszerzése miatt. Még egyszer sok jó egészséget kívánva és hálás köszönetemet kifejezve maradok készséges, tisztelő igaz ismerőse és híve

Margitka

És most hirtelen elgondolkoztam mosolyogva hogy azt mondhatom és papírra vethetem, hogy ha a Szabó Samu[1] bácsi lenne az Édesapám, akkor bizony egy fillért sem tetszene küldeni számomra.

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4589/165.
Kézírás.
Címzés: Dr. Fülep Lajos egyetemi tanárnak Budapest Széher utca 22. sz. II. ker.

Rácz Margit ld. 2104/1.

[1] Szabó Samu bajai árvaszéki elnök Rácz Margit apjához, Rácz Károlyhoz hasonlóan a református presbitérium tagja volt.

2333. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp. 1957. VIII. 7.]

K.[edves] A.[urél]

lehet, hogy nincs a Széher úton az a „túloldali" valami,[1] de még nem bizonyos, mert nem tudom elolvasni (hegy, hajó?)[2] – ellenben bizonyos, hogy a mostani költők Tihanytól Szigligetig nem tudnak olyat, mint a túloldali kollegájuk: ilyen verset írni s hozzá olyan bort inni, amilyet ő ivott.[3]

Kovács Antal szabadságon lévén, tegnap lev.[elező] lapon küldtem utána a bor-rendelést, megmondhatnád Rozi barátodnak, térjen végre a becsület útjára, és küldje is hamar a bort, mert elfogy (de ezt ne mondd neki!)[4]

Szecessziót[5] már régen ajánlgatom! Rembr.[andt][6] köszöni az érdeklődést, jól van.

Saluti cordiali

Lodovico

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 2156/663.
Kézírás. Kisfaludy Sándor „Az embert, ki kebelében..." kezdetű versét közlő Kner-kiadású képeslapon.
Címzés: Bernáth Aurél festőművész úrnak Ábrahámhegy Veszprém megye.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22 (A házszám kézzel)

[1] Bernáth 2331. sz. lapjára utal.
[2] Az olvashatatlan szó „szép" volt.
[3] A lapon közölt Kisfaludy Sándor-versre utal.
[4] Kovács Antal ábrahámhegyi lakos, akitől FL bort rendelt. Ld. még 2337/1.
[5] Ld. Bernáth 2331. sz. lapján írt kérdését.
[6] Ld. 2331/3.

2334. VAYER LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

[Sárospatak] 1957. VIII. 13.

A szovjetunióbeli utazás[1] és Pestről Budára költözés (új címem: XI. Ménesi-út 49) fáradalmait itt pihenjük ki. Szeptember elseje után térünk haza – egyik legelső dolgom lesz új telefonszámomat (melyet még most én sem ismerek) megtelefonálni, okulva a múlt mulasztásain.

Szeretettel és tisztelettel küldik köszöntésüket

Vayer Lajosék[2]

A helynév a képeslap feliratából.
MTAKK Ms 4590/190.
Kézírás Sárospatak Főiskola feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos akademikus professzor úrnak Budapest Széher-út 22.

Vayer Lajos ld. 2099/5.

[1] A szovjetunióbeli útról küldött képeslapot ld. 2323. sz.
[2] A többes szám Vayerné Zibolen Ágnes (1919–1999) művészettörténészre utal.

2335. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Fonyód,] 1957. VIII. 14.

Kedves Professzor Úr,

most néhány kellemes napunk volt itt a Balaton-parton. Ide költözött Szabó Ede[1] is; szereztem neki egy szobát; augusztus végéig szeretne maradni velünk együtt. Esténként, amikor Ede a napi Rilke[2] és Storm-adagját[3] lefordította sétálgatunk s beszélgetünk, lehetőleg nem a közállapotokról.

Jövő héten egy-két napra felutazom Pestre, – állítólag van remény, hogy szerződést köthetek verskötetemre…[4] ezen kívül egyéb dolgaimnak is utána kell néznem. Jó lenne, ha szerdán, vagy csütörtökön (21–22-én) este kimehetnék Professzor Úrhoz Dóráékkal.[5]

Szerdán délelőtt telefonon jelentkezem majd. Addig is szeretettel köszönti

Andris

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/242.
Kézírás Fonyód Móló részlet feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos Úrnak egyetemi tanár Budapest II. Széher út 22.

[1] Szabó Ede (1925–1985) műfordító, kritikus, irodalomtörténész. 1954–1956 között a Csillag szerkesztőségében Fodor András kollegája volt.
[2] Rilke, Rainer Maria: Válogatott versek. Bp. 1961. Magvető, és Prózai írások. Bp. 1961. Európa Kiadó c. művekről van szó. A próza-kötetnek mintegy felét fordította Szabó Ede, a verskötetben 28 költeményt. A verskötetben Fodor András is fordított 19 korai Rilke-verset.
[3] Storm, Theodor: A viharlovas. – Heinz, a matróz. Ford. Szabó Ede. Bp. 1958. Szépirodalmi Kiadó, Olcsó Könyvtár.
[4] Fodor András: Józan reggel c. kötetéről van szó. Bp. 1958. Magvető. Dedikációja FL példányában: „Fülep Professzor Úrnak a Hozzá-tartozás örömével, – hálás szeretettel ajánlja: Fodor András Bp. 1958. december 11."
[5] Ld. 2129/1. ill. 2236/2.

2336. FÜLEP LAJOS – VAS ISTVÁNNAK

[Bp.] 1957. VIII. 18.

Kedves Barátom,

köszönöm a gyönyörű könyvet.[1] Ha a feladó címe azt jelenti, hogy ismét Pesten vagytok,

végre csakugyan sort lehetne már keríteni a rég esedékes jövetelre, különösen amíg kint lehet ülni.

Mindkettőtöket[2] szívből üdvözöl

Fülep Lajos

A helynév postabélyegzőről.
OSzK Kézirattár Fond 424/1278. 15. sz.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Vas István író úrnak H V. Eötvös Lóránt u. 10.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher út (kézzel:) 22.
Rajta Vas István írásával nem e levéllel kapcsolatos Elintézendők

Vas István ld. 2158. sz.

[1] Az Elveszett otthonok. Elbeszélés egy szerelem környezetéről. Bp. 1957. Szépirodalmi Kiadó. Dedikációja: „Fülep Lajosnak kissé félve, nagy szeretettel Vas István"
[2] A többes szám Szántó Piroskára vonatkozik. Ld. 2160/2.

2337. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

Bp. 1957. VIII. 27.

Kedves Aurél,

hazudott a bestia.[1] Az én lapom odamenetele és a Te leveled[2] idejövetele közt – tehát *hozzá meneteled előtt* – válasz érkezet rendelésemre a fiától, közli benne, hogy bort pedig nem küldhet, mert anyja minden borukat eladta. Ez is hazugság, különben nem hazudta volna Neked azt, hogy küldi. Minden szavuk hazugság. Tegnapelőtt aztán ez az Antal – már Pesten van – felhívott telefonon és mondta, hogy az utolsó küldeményből hiányzót (ő maga szavai szerint 1 3/4 literrel kevesebb fér a hordóba, mint amennyinek az árát az anyja utánvételeztette) erre felé lakó barátja valamelyik nap elhozza majd. Hát ilyen rongy cigány csürhe ez. Inkább sose igyam bort – vagy majd máshonnan próbálok inkább.

Sedlmayr[3] könyvében én se találtam meg, amit címe után vártam.

Mikor jöttök? és mikor mentek? (t. i. Parisba)[4] Szombaton Esztergom–Visegrádon[5] voltam (küldtünk lapot az útról, remélem, megkaptad), nagyon szép volt – az esztergomi vár régi szerelmem. Nekem a legtöbbet érő az országban.

Saluti cordialissimi

Lodovico

MTAKK Ms 2156/659.
Kézírás.
Ábrahámhegyre írt levél.

[1] Borvásárlásról van szó. Ld. 2333/4.
[2] A levél nem maradt fenn.
[3] Sedlmayr, Hans (1896–1984) osztrák művészettörténész, 1936–1945 között a bécsi, 1951-től a müncheni, 1964-től a salzburgi egyetem professzora. Bernáth Aurélt ekkortájt Sedlmayr Verlust

der Mitte. Die bildende Kunst des 19. und 20. Jahrhunderts als Symptom und Symbol der Zeit. Első kiadása 1948., 7. Salzburg 1955. könyv foglalkoztatta, itt azonban valószínűleg a Die Revolution der modernen Kunst Hamburg, 1955. c. műről van szó, amelyet Bernáth kölcsönadott FL-nak. (Bernáth Mária közlése.) Utóbb FL is megrendelte ez utóbbi művet.

[4] Bernáth Aurél családjával együtt Párizsba készült 1957-ben, de az utazásra csak 1958-ban került sor.

[5] Az Esztergom-visegrádi kiránduláson F. Csanak Dóra, Fülöp Géza és Mojzer Miklós vett még részt.

2338. URBACH ZSUZSA – FÜLEP LAJOSNAK

[Bécs, 1957. VIII. 28.]

Kedves Professzor Úr!

Elnézést kérek, hogy búcsúzás nélkül jöttem el,[1] de olyan hirtelen történt mindez. Egész csodálatos itt a „túlvilágon" lenni, és végre a valóságban is látni Breugelt, Velasquezt, mindazt, amit reprodukcióról annyira ismerünk. Innen megyek tovább Párizs – Münchenbe.

Sok szeretettel gondolok Professzor Úrra.

Urbach Zsuzsa

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/144.
Kézírás Wien Kunsthistorisches Museum. Andrea Mantegna: Der heil. Sebastian. Um 1460 feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher út 22.

Urbach Zsuzsa (szül. 1933) 1953-ban iratkozott be az egyetem művészettörténeti szakára. A negyedik évet befejezve, még 1956-ban kapott útlevelével két évre nyugatra utazott Bécs, München, London útvonalon. Münchenben az egyetemet is látogatta. Hazajövetele után letette az államvizsgát, de nem kapott szakképesítésének megfelelő állást. Idővel a Corvina kiadóhoz, majd 1966-ban a Szépművészeti Múzeumba került, ahol 1992-ig dolgozott.

[1] Mivel a megváltozott viszonyok miatt a korábban kapott útlevél körül nehézségek támadtak, a helyzet megoldódása miatt hirtelen kellett elutaznia, s nem volt mód az elköszönésre. (Urbach Zsuzsa közlése.)

2339. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

London, 1957. IX. 12.

Kedves Professzor Úr,

örömmel jelentem, hogy szerencsésen megérkeztem Londonba[1] és azt a bizonyos atmoszférát attól a pillanattól kezdve érzem magam körül, amióta a doveri vámházba léptem. – A vámtiszt megkérdezte, ki vagyok, miért jöttem s föl se nyittatta csomagjaimat... A vonaton pedig csodálatosképpen olyan úriasszonyok ültek körülöttem, akik nem voltak utálatosak, sőt roppant barátságosak, udvariasak – viszont nem volt viselkedésükben semmi közvetlenkedő tolakodás. – Soha még vonaton ilyen jól nem éreztem magam.

Azóta már járjuk Colinnal[2] London utcáit; és alig győzöm magamba fogadni a látnivalókat. – Sok szeretettel gondolok Professzor Úrra és ismét csak azt mondhatom, az a bizonyos szabad levegő nem veszett még el innét...

Fodor Andris

Címem: Colin Mason 28, North Villas. = N. W. 1 =

Szívélyes üdvözletemet küldöm én is

Colin

MTAKK Ms 4586/243.
Kézírás London The Houses of Parliament feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher út 22. Hungary.

[1] Fodor András Colin Mason meghívására 1957. IX. 10 – X. 13. között jár először Angliában. London, Manchester, a Lake District, Oxford, Birmingham, több irodalmi emlékhely (Shakespeare, Wordsworth, Bernard Shaw stb.), valamint Colin Mason szüleinek vidéki otthona voltak útjának állomásai. (Fodor Andrásné közlése.)
[2] Ld. 2180/1.

2340. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

Oxford-London, 1957. IX. 21.

Kedves Professzor Úr,

nehéz lenne eldöntenem, mi tetszett jobban a komor St. Pál katedrális,[1] a mesébe illő Tower[2] vagy a Courbet-önarckép, a Tizian, Velasquez képek, a „Pásztorok imádása" a National Gallery-ben[3] vagy a stilizáltságában is elbűvölő hangulatú Stratford on Avon;[4] avagy éppen Oxford,[5] aminek számtalan kollégiumai közül ma látogattunk végig tizenhármat Colinnal...[6]

Alig találok valamit az itteni életben, amit ne kéne irigyelnem! – különösképpen csodálom továbbra is az angolok egymás iránti előzékenységét, a szinte személyes kedvességet, amivel rendőrtől a jegyszedőig mindenkit jellemezhetnék.

Az sem igaz, hogy az angol konyha rossz... És mennyit kell itt enni, inni! Naponta legalább hétszer! Úgy látszik testben és lélekben egyaránt gyarapodni fogok.

Sok szeretettel küldöm üdvözletem:

Andris

Nekem is nagy élményem mindaz amiről Bandi ír, mert javarészét én is most látom először.

Szívélyes üdvözlettel

Colin

MTAKK Ms 4586/244.
Kézírás The Hall, Oriel College, Oxford feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher út 22 Hungary

[1] Mai alakjában az 1666-os londoni tűzvész után 1675–1710 között épült Sir Christopher Wren terve alapján.
[2] Korábbi előzmények után Hódító Vilmos által megkezdett és évszázadokon át épült Temze-parti vár-építmény. Volt királyi rezidencia, börtön, vesztőhely, laktanya, kincstár, fegyvertár, levéltár és múzeum.
[3] A National Gallery 1824-ben alapított londoni múzeum. 1836-ban épült, azóta többször bővítették. Az 1260–1900 közötti európai, valamint a 18–19. századi angol festészetet mutatja be.
[4] Shakespeare szülőhelye.
[5] Utalás a képeslap túloldalára.
[6] Ld. 2180/1.

ZÁDOR ANNA, DERCSÉNYI DEZSŐ ÉS HALLGATÓK – FÜLEP LAJOSNAK

[Pécs, 1957. (?) IX. 28.]

Szép utunk fő állomásáról sok szívélyes üdvözletet küld

Zádor Anna
Dercsényi Dezső[1]

Sallay Marianne
Egry Margit
Havas Valéria
Kovács Éva
Bernáth Marili
Kiss Sándor
Batári Ferenc
Molnár Éva

Németh Annamária
Gergelyffy András
Párdányi Klára
Végh János

A helynév és dátum postabélyegzőről, az évszám és a nap olvasata bizonytalan.
A tanítványok neve alapján 1957-ben, esetleg 1956-ban írhatták.
MTAKK Ms 4591/217.
Zádor Anna kézírása autogr. aláírásokkal.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest II Széher út 22

[1] Ld. 2118/1.

2342. FARKAS ZOLTÁN – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1957. IX. 30.

Drága Lajos barátom!

Megpróbálok kézzel és olvashatóan írni, bár nehezen megy, mert írógörcsös jobb kezem kapálódzik ellene.

Fogadd hálás köszönetemet leveledért,[1] a belőle áradó megbecsülés fölötte jól esett. Nem hiúságból, hanem mert *tőled* jött, aki nem mindenkinek osztogatod, hanem mindig szóki-

mondó voltál. Tréfásan – kis baráti körünkben – pápának szoktunk nevezni, s íme, mint leveledből is látom – a mezei hadak fellázadtak a pápa ellen.[2] Csak a *mezei* hadak, nincs közöttük egy Luther Márton sem, aki a pápával mérkőzhetnék. Lehetetlen, hogy szavuk legyen, legfeljebb szemtelenek. Mindenféle szedett vedett nőstény, s ha *afflavit Fülep dissipatae* – ha még nem is *sunt*,[3] nemsokára azok lesznek, bizonyára!

Így reményem még nem esett kútba, mert, ha a főbizottság ajánl a *Te* javaslatodra, akkor nem hiszem, hogy a T[udományos] M[inősítő] B[izottság][4] merne a *te* tekintélyeddel szembeszállni. Hiszen fároszként magaslasz ki a mi szakmánkban, tudásod stb. azaz minden tekintetben. Ezt, mégha fogcsikorgatva is, le kell nyelniök az Akadémia körül nyüzsgő Kláráknak,[5] Gáboroknak,[6] Annáknak[7] és a többi minorum gentiumnak: *Ki a fene lehetne a vezér, ha nem te?* Ez nem politika, ahol kollektív butasággal lehet boldogulni.

Tehát el lehetsz készülve arra, hogy tovább foglak zaklatni.

Még egyszer fogadd mélységes hálám és köszönetem. Milyen ronda ez a macskakaparás, olyan meleg szívvel és nagyrabecsüléssel próbáltam papírra róni.

Ölel

Zoltán

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/218.
Kézírás.
Címzés: Fülep Lajos professor, akademikus úrnak Bpest Széher út 22.

Farkas Zoltán ld. 2190. sz.

[1] FL levele nem ismeretes. Az alább említett Tudományos Minősítő Bizottság azt sugallja, hogy Farkas Zoltán kandidatúrájáról írt neki valamit.

[2] A helyzet megértéséhez: az MTA II. osztályának vezetőségi ülése 1956. XII. 20-án összegyűlt, hogy mielőbb megkezdődjék az Akadémia működése. Ezen az ülésen FL felszólalt, hogy „a főbizottságok titkos szavazással tegyenek javaslatot az 1957-es tagságra", ne pedig kinevezéssel kerüljenek be. Szabó Imre osztálytitkár az ülés végén összefoglalva a kialakult vitát, kijelentette, hogy „A bizottságok kezdjék meg működésüket. Tekintettel arra, hogy megbízatásuk az év végével úgyis lejár, akár titkos szavazással, akár úgy, ahogy a bizottságok a legjobbnak látják, hozzanak javaslatot a bizottságok összetételére vonatkozóan." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/4.)

FL az 1957. I. 18-án tartott legközelebbi Művészettörténeti bizottsági ülésen elrendelte a titkos szavazást. 14 szavazatot kapott Balogh Jolán, Dercsényi Dezső, Garas Klára, Genthon István, Gerevich László, Pigler Andor, Radocsay Dénes és Vayer Lajos. 13-at Szilágyi János György, Végvári Lajos és Zádor Anna. 12-őt Csatkai Endre és Németh Lajos, 7-et Berkovits Ilona, 6-ot Aradi Nóra, e két utóbbi tehát kiesett a bizottságból. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 194/1.)

Az ülés további részében a rehabilitálandó művészettörténészek listájának elkészítésére hoztak létre albizottságot.

Az ellentámadás nem sokáig váratott magára. Az 1957. V. 31-i bizottsági ülésen a jegyzőkönyv 3. pontja szerint „Garas Klára ismerteti a Bizottság munkájának eredményesebbé tételével kapcsolatban felmerült javaslatot, mely szerint a Bizottság Berkovits Ilona, Aradi Nóra és Dobrovits Aladár tagokkal egészíttessék ki."

FL kérdésére, miként merült fel ez a javaslat, s miként lehetséges az, hogy ő nem tud róla, Fejér Klára, a II. osztály szaktitkára elmondta, hogy a II. osztállyal való megállapodás alapján készült, s a legközelebbi osztályvezetőségi ülésen megtárgyalják. Minthogy a Művészettörténeti Bizottság ezt megelőzően ülést tartott, szükségesnek látszott, hogy a javaslatot a Bizottság megtárgyalja. FL ezután távozott az ülésről, a Bizottság pedig tárgyalni kezdett a beveendő személyekről, főként azt a szempontot helyezve előtérbe, hogy bizonyos szakintézmények vezetői (Magyar Nem-

zeti Galéria, Magyar Nemzeti Múzeum, Szépművészeti Múzeum stb.) hivatalból legyenek a Bizottság tagjai. (MTA Lt. a II. oszt. ir. 194/2.)

Ezzel indultak meg a Bizottságok ill. FL elleni támadások, amelyek 1960-ban FL lemondásával végződtek.

A Farkas Zoltán által említett „lázadás" ezekre az eseményekre utal. (Ld. még: 2440., 2441., 2443., 2447., 2460., 2483. és 2484. sz.)

A Művészettörténeti Bizottságról ld. még a 2114/1. és az ott felsorolt vele kapcsolatos leveleket.

[3] „Afflavit Deus et dissipati sunt" = Isten elfújta őket és szétszórattattak. Annak az éremnek a felirata, amely 1588-ban az angol flotta által megsemmisített spanyol armada pusztulásának emlékére készült, a spanyolok tengeri világhatalmának megtörése alkalmából.

[4] Ld. 2119/2.

[5] Feltehetően Garas Klára ld. 2097/8.

[6] Feltehetően Pogány Ö. Gábor ld. 2139/1.

[7] Feltehetően Oelmacher Anna (1908–1991) festő, a Szocialista Képzőművészeti Csoport tagja, művészeti író, a Magyar Nemzeti Galéria munkatársa, majd osztályvezetője.

2343. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

London, 1957. IX. 30.

Kedves Professzor Úr,

annyi minden van itt,[1] hogy négyszeri látogatás után sem jutottam a nevezetesebb nézni-valók végére. Egy délelőttöm azzal telt, hogy az üvegtárlókban lévő kéziratokat nézegettem. Sose fogom elfelejteni Michelangelo egyik szonettjének műalkotás-szerű kéziratát – vagy Bach szinte fenséges lendületű keze vonását.

Jártam a Tate Galleryben[1] is, ahol a századvégi és jelenkori műveket tartják. Először találkoztam Cézanne-nal, van Gogh-gal, Gauguin-nel.

Láttam Monet gyűjteményes kiállítását is. (A Tate Galleryben mindig van valami állandóbb jellegű kiállítás; most éppen Monet van soron.)

Nagyon meghatott a „Folies Berger" [!] Renoir-Páholya, Utrillo, Rouault, Braque és Picasso néhány képe.

Az angolok közül Constable lepett meg néhány gyönyörű kis tájképével.

Most néhány napra elhagyjuk Londont s okt.[óber] 7.-edike körül térünk vissza.

Parisban csak 48 órát tölthetek, de ha szerencsém lesz Colinnal[3] együtt... lehet, hogy részt veszünk Sztravinszkij új művének párizsi maga-vezényelte bemutatóján.[4] – Búcsúzásként szép élmény lenne!

A közelgő viszontlátásig sok szeretettel köszönti:

Andris

MTAKK Ms 4586/245.
Kézírás British Museum Aphrodite and Pan gaming Incised bronze mirror-cover feliratú képeslapon.
Címzés nincs, valószínűleg borítékban érkezett, amely nincs meg.
Budapestre írt levél.

[1] A British Múzeumra utal.

[2] Tate Gallery: 1897-ben Sir Henry Tate által alapított, kezdetben a brit művészet alkotásait bemutató galéria, gyűjtőköre utóbb a külföldi modern művészet alkotásait is befogadta.

[3] Ld. 2180/1.

[4] Sztravinszkij 75. születésnapja alkalmából tartott, a párizsi Salle Pleyel-beli hangverseny főpróbáján, majd esti előadásán vettek részt. Az ünnepeltet Pierre Boulez köszöntötte. Az est első részének műsora Webern: Hat darab nagyzenekarra, Schönberg: Öt zenekari darab és Berg: Három zenekari darab c. műve volt Hans Rossband, a zürichi opera dirigensének vezényletével. A második részben Sztravinszkij: Agon c. művét a szerző vezényelte. A koncert élményét Fodor András: Hangverseny Párizsban c. versében örökítette meg. (Tengerek, dombok. Bp. 1961. Magvető, 65–69.)

2344. FÜLEP LAJOS – FODOR ANDRÁSNAK

[Bp.] 1957. X. 1.

Kedves Andris,

megkaptam két lapját, a hosszút, a parlamenttel,[1] aki méltó párja itteni, néhány évtizeddel ifjabb majomöccsének, s a rövidet, az oxfordi gyönyörü college-zsal[2] – azért írom meg ilyen pontosan, hogy (neojiddül: hogy nehogy) el ne felejtse és azt a parlamentet még egyszer ne küldje. Nagyon örülök, hogy jól van ott, különösen, hogy nem változott, amit mondtam, s a jelen nem cáfolta meg emlékeimet. Annak meg külön örülök, hogy Colin[3] ilyen tanulékony tanítvány – viszonozza is az ő jótétét jótéttel, használja ottlétét arra, hogy hazájának ismeretére megtanítja, van mit megtanulnia! még fiatal, pótolhatja a mulasztást. Itt nincs újság, én a régi állapotban vagyok. – Stelios Anastasiadis[4] címe: Sonja Georges, 20 Chrisholm R[oa]d, Richmond, Surrey. Így adták, a név a feleségéé. Ha találkozik vele, adja át neki üdvözletem. Múzeumokban jó kalauza lehet. Különösen ajánlom figyelmébe a British Múzeum görög gyűjteményét, és a másutt levő nagy egzotikus gyűjteményeket.[5]

Szeretettel üdvözlöm, Colinnak sok meleg üdvözletem küldöm

Fülep

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon. Megj. Fodor András: Ezer este... I. 508.
Címzés: Mr. Colin Mason London 28, North Villas. N. W. 1.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher út 22. (A házszám kézzel kijavítva.)

[1] The Houses of Parliament felirattal. Ld. 2339. sz. Lapjának szövegében FL többszörösen is hangot ad a neogót építészetről vallott véleményének.

[2] The Hall Oriel College, Oxford feliratú képeslapon. Ld. 2340. sz.

[3] Ld. 2180/1.

[4] FL lapján a név a közölt formában olvasható. Zádor Anna hagyatékában egy, a tanszék hallgatóiról írt jellemzés-sorozatban Anastazádész, Steries-ként szerepel. Adatai ismeretlenek. Zádor Anna feltehetően 1955-ben fogalmazott jellemzése szerint külföldi és hazai képzőművészeti főiskolai tanulmányok után jött Budapestre, s főleg esztétikai-elméleti kérdések érdekelték. (MKI-C-I-75/II-409–411.) FL lapja Fodor András angliai tartózkodása utolsó napjaiban érkezett meg, naplójában a név nem fordul elő. (Fodor Andrásné közlése.)

[5] Mint 2303. sz. levele tanúsítja, FL-t ekkor különösen foglalkoztatta az egzotikus népek művészete.

2345. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Hága, 1957. X. 4.

Kedves barátom!

ma csak sietve nyugtázom a Genthon könyvet,[1] igen szép és *köszönöm!* Nem viszonozhatnám valami újabb, érdekes műv.[észeti] könyvvel, amit ott nem kapni? Vagy régivel? Örülök, hogy jól vagy és jól nézel ki,[2] csak a szakáll hiányzik nekem mint régi emlék. Lehet, hogy tavasszal megyek Pestre, a tél ott is rossz és itt most sok dolgom lesz. Írok bőven ezekről is, és a te R.[embrandtod]-ról[3] is.

Addig is szeretettel

Magda

MTAKK Ms 4589/199.
Kézírás Rembrandt (1606–1669) Liggende leeuw feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. dr. Fülep Lajos Budapest II. Széher út 22. Hongarije

Révész Gézáné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] Ld. 2326/1.
[2] FL valószínűleg valamelyik zengővárkonyi kiránduláson készült fényképét küldte el. (MTAKK Ms 4598/191.)
[3] Ld. 2315/1.

2346. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Princeton, 1957. XI. 18.]

Boldog ünnepeket kíván a régi szeretettel

tanítványa Imo (?)
Carlo.

A helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/90.
Kézírás The Adoration of the Magi. Anonymous Woodcut Italian from the Meditationes of Johannes de Turrecremata, printed by Ulrich Hahn, Rome 1473. feliratú karácsonyi üdvözlőlapon.
Címzés: Illmo Prof. Fülep Lajos II. Széher út 22. Budapest Hungary

[1] Az „Imo" – feltételezhetően „primo"-t jelent.

2347. RÁCZ MARGIT – FÜLEP LAJOSNAK

[Debrecen,] 1957. XII. 5.

Igen kedves, szeretett tisztelt Jótevőm!

Először is a pénzküldeményért[1] százezer hálás köszönetet mondok, és a mindennapi imámban is belefoglalom, mert sajnos most mással meghálálni nem tudom. És külön kö-

szönöm nagyon sokszor mindazon lépéseket, szavakat, tetteket, fáradozásait és írásait mindent, mindenért igaz szívből köszönök! És azért a gyönyörű szép levélért,[2] amit édesapámról[3] tetszett írni és említeni és kifejteni, hogy milyen volt életében, nem azért, mert az én édesapámról van szó, hanem azért is mert valóban olyan is volt, mint ahogyan jellemezni is tetszett a szó teljes értelmében. Mily jól esett az én lelkemnek, hogy még évek múlva is ilyen szépen megemlékeznek róla szóval is meg írásban is.

Jó magam sorsáról csak annyit írhatok, hogy a férfi rokonom, pláne amit az utolsó levelében tetszett nekem írni, hogy írjam meg az eredményt, hát már megtettek erre vonatkozólag ától cettig az utolsó pontig mindent, és azonnal el is küldtük az összes köteles bizonyítványokkal együtt mindent, de sajnos még mind ez idáig egy fillért sem láttam tőlük, így hát csak azt írhatom, hogy eredmény most sincs semmise. És külön köszönöm, hogy tetszett írni a debreceni Református presbitériumnak is, még egy kis összeg onnan is jól esne és igazán rám férne, mert én jelenleg igen szegény vagyok, és könnyes szemmel visszagondolok a múltra, hogy mikor még jó Szüleim mindenütt bőkezűen adakoztak, csak az a pár szó, hogy jobb adni mint kapni.[4]

Sokszor üdvözlöm és szeretettel tisztelem, vagyok és maradok igaz híve

Margitka

A helynév értelem szerint.
MTAKK Ms 4589/166.
Kézírás.
Címzés: T. cz. Fülep Lajos egyetemi tanárnak Széher utca 22 II. ker. Budapest

Rácz Margit ld. 2104/1.

[1] Ld. 2104/1.
[2] A levél nincs meg.
[3] Ld. 2104. sz.
[4] Ap. csel. 20, 35.

2348. MOJZER MIKLÓS – FÜLEP LAJOSNAK

Drezda, 1957. XII. 9.

Tisztelettel küldöm Professzor Úrnak szívélyes üdvözletemet arról a helyről, ahol egykor Drezda volt,

Mojzer Miklós

MTAKK Ms 4589/3.
Kézírás Dresden – Zwinger, Kronentor (Neuaufbau) feliratú képeslapon.
Címzés: dr. Fülep Lajos professzor úrnak Budapest XII. Széher u. 16. Ungarn

Mojzer Miklós (szül. 1931.) művészettörténész. Egyetemi hallgatóként 1952–1953-ban a tanszék demonstrátora, 1954–1955-ben gyakorlaton a Szépművészeti Múzeumban, 1955–1957. V.-ig az esztergomi Balassa Bálint Múzeum munkatársa. 1957. V-től a Szépművészeti Múzeum régi képtárában dolgozott 1974. III.-ig, amikor a Magyar Nemzeti Galéria Régi magyar osztályára került, amelynek 1977-ben vezetője lett. 1989. X. óta a Szépművészeti Múzeum főigazgatója.

2349. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1957. XII. 17.

Kedves Lajos Bátyám,

itt küldöm a telefonon említett verseket.[1] Ami a hosszú ciklust, „Az élhető élet könyvé"-t illeti: nem is annyira vers, mint inkább versben történt mágikus aktus; nem esztétikum, hanem aisthesis. A másik, a „Színes képek", a mai francia verstechnika kipróbálása magyarul; egyelőre talán nem is az eredmény fontos, hanem a célja: hogy a magyar nyelv és vers-szerkesztésmód, ez a túlkemény s merev bakancsbőr, hajlékonyabb legyen.

Remélem, nemsokára küldhetem, vagy hozhatom műfordításkötetemet.[2] Addig is várom Lajos Bátyám válaszát, akár levélben, akár telefonon (357–080).

Kellemes Karácsonyt kívánok, hálával, szerető tisztelettel,

Sanyi.

Kedves Professzor úr,

egyenlőre még vesződöm kicsit összevissza indázó poémám helyrenyesésével és féloldalasnak érzett részek továbbsarjadaztatásával, – egyszóval itt állok egy nagy részlethalmaz tetején és még nem érzem véglegesnek és egésznek a dolgot. Remélem karácsony körül (vagy után) személyesen hozhatom el.

Boldog karácsonyi ünnepeket kíván és szeretettel köszönti

Amy

MTAKK Ms 4590/277.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] A levél mellett: Az élhető élet könyve. – Színes rajzok. Vízi malom. – Tél. – Városi este. – Befejezés. (MTAKK Ms 4590/278–279.)

[2] A lélek idézése. Műfordítások. Bp. 1958. Európa Kiadó. „Fülep Lajos Bátyámnak hálás tisztelő szeretettel Sanyi. Bp. 1958. V. 10." dedikációval.

[3] Károlyi Amy valószínűleg az 1958. I. 27-i levelük (MTAKK Ms 4590/277.) mellett küldött A harmadik ház (Variáns.) c. versére utal. (MTAKK Ms 4590/286.)

2350. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1957. XII. 21.

Kedves Carlo,

megkaptam az ünnepi lapot,[1] köszönöm, én is minden jót kívánok Magának. Mikor a borítékon megláttam az írását, s hogy nem lap, hanem envelope, egy pillanatra átnyilallt rajtam, hogy talán levél van benne, a következő pillanatban, mint lehetetlent, elhessentettem – és persze, igazam is volt, levél csak a külszín, a belső nem. Amit az Arany János napra kiülő vén cigánya mond a felhő mögé bújó napnak, azt mondom már én is Magának: majd sütnél még, de nem lesz kinek.[2]

Ezzel a kitűnő módszerrel sikerült elérnie, hogy mikor a könyvéről írni akartam[3] és kinéztem valamit, egy év múltával válaszolt – noha megírtam, ha eltávozom a dologtól és másba megyek bele, nehezen fogok visszatérni hozzá. Úgyis lett: hónapok munkáját fordítottam rá, sok jegyzetet írtam[4] stb. s a vége az lett, hogy minden megrekedt. Közben egyébként is sokban eltávoztam a dologtól. Műve gerincének a Sistina-interpretációját tartom, kezdettől fogva – talán emlékszik várkonyi beszélgetésünkre[5] – nem tudtam egyetérteni vele. És egyre kevésbé. Nem lett volna baj – meg akartam írni vele szemben a magamét, de persze részletesen-alaposan, recenzió formájában. Hogy ebben a formában lesz-e még belőle valami, már nem tudom. Azt azonban tudom, hogy most készülő és odakint publikálni óhajtott könyvemben[6] sort kerítek rá. (A könyv címét „Rembrand und wir"-nek gondolom, de 80 percentben más lesz benne, mint amit a cím mond. Tavalyi R.[embrandt]-előadásomnak[7] olyan kifejtése, hogy az előadás jóformán meg se található már benne. De azt hiszem, nagyon lényeges dolgok lesznek benne, sok évi meditáció nyomai.

Én azért változatlanul szeretem Magát, ha ír, ha nem,
ölelem

Lodovico

A helynév postabélyegzőről.
Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás.
Címzés: Prof. Charles de Tolnay Princeton N. J. 14. Murray Place U. S. A.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher út 22. (A házszám kézzel kiegészítve.)

[1] Ld. 2346. sz.
[2] Arany János: Régi adoma c. versére utal: „Bujkált a nap. Vén cigányt / Majd megvette a hideg. / 'Bujkálj, bujkálj' így kiált: / 'Majd sütnél még: *de kinek*...?'"
[3] Ld. 2092/3.
[4] Ld. MTAKK Ms 4564/5.
[5] FL és Tolnay Michelangelóval kapcsolatos vitáikról bajai és zengővárkonyi emlékeikkel kapcsolatosan szólnak; Baján Tolnay 1923-ban és 1925-ben volt, zengővárkonyi látogatásának vagy látogatásainak időpontja nem ismeretes pontosan. FL 1936. IV. 16-i levelében (FLev. III. 1134. sz.), amelyben Tolnay La volta della Cappella Sistina (Saggio d'interpretazione) c. művének megérkezését üdvözli, már hivatkozik vitáikra.
[6] Ld. 2331/3. Nem jelent meg.
[7] Ld. 2315/1.

2351. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Princeton, N.[ew] J.[ersey] 1957. XII. 25.

Kedves Lodovico,

megkaptam zsörtölődő sorait;[1] bárha a benük foglalt szemrehányásokat nem értem (hiszen utolsó két vagy három levelemre *Maga egyáltalán nem válaszolt!*),[2] mégis boldog voltam végre életjelt kapni Magától... Nem baj, ha nem írja meg a recenziót.[3] Könyvem gerince a Sixtina[4] interpretációja mellett, a Medici kápolna[5] és az Utolsó Ítélet[6] interpretációja. Ezek helyességéről meg vagyok győződve; a várkonyi beszélgetés[7] csak még jobban ki-

domborította számomra látásom igazát... mindezt valószínűleg az eredetiek előtt meg tudnám magyarázni; de vajon megvalósul-e még ez az álom? Mindenesetre boldog vagyok, hogy könyvet írt Rembrandtról[8] és remélem nemsokára eljut az hozzám is! Az 5.-ik kötet[9] nyomdában van; a 6-ikon (és más egyéb dolgokon)[10] dolgozom. Egyetemi előadásaim[11] persze sok időt vesznek el személyes munkáimtól; de azért élvezem a tanítást is. Egészségünk hála az égnek, jó.

Minden zsörtölődése ellenére is, változatlan és hű barátsággal öleli

Carlo.

e tanti saluti affettuosi da

Rina[12]

MTAKK Ms 4590/91.
Kézírás Tolnay Károlyné utóiratával.
Címzés: Prof. Dr. L. Fülep II. Széher út 22. Budapest Hungary
Feladó: Ch. Tolnay Princeton N. J. 14, Murray Place

[1] Ld. 2350. sz.
[2] FL és Tolnay 1956–1957-es levelezéséből csak FL választávirata maradt fenn (ld. 2298. sz.) Tolnay aggódó érdeklődésére, valamint 2350. sz. levele; Tolnay 1956-os távirata nincs meg, 1957-ben VII. 12-én és IX. 18-án írt, (ld. 2322. ill. 2346. sz.) valamint az itt közölt levelet.
[3] Ld. 2092/3.
[4] FL recenziótöredék-kéziratában (FLev. V. 1807/6.) Tolnay Sistina-interpretációját mondja Michelangelóról írt művei gerincének, s veszedelmesnek tartja az első nagy élmény hatásának érvényesülését az analízisben.
[5] Ld. 2092/2. Tolnay nemcsak e levélben, hanem Petényi Katalinnal való 1978-as beszélgetésében is a Medici-kápolnát nevezi első nagy Michelangelo-élményének: „Firenzében a Medici-kápolna annyira megrendített, [1925-ös első itáliai útja alkalmával] valami újat láttam, úgyhogy elhatároztam, hogy erről írnom kell, mihelyt befejezem a Bruegel-könyvet. [...] Három dolgot szerettem volna elkészíteni: a Medici-kápolának, a Sixtusi kápolna mennyezetének és az Utolsó Ítéletnek az interpretációját." (A század nagy tanúi. Szerk. Borús Rózsa. Bp. 1978. Minerva. 249.)
[6] Ld. 2195/2.
[7] Ld. 2350/6.
[8] Ld. 2331/3.
[9] Ld. 2195/2.
[10] A Michelangelóról, az építészről és a költőről tervezett VI. kötet nem jelent meg.
[11] Tolnay 1953–1965 között vendégtanárként a New York-i Columbia-egyetemen adott elő az olasz renaissance művészetéről.
[12] Ld. 2092/1.

2352. GYERGYAI ALBERT ÉS ZÁDOR ANNA – FÜLEP LAJOSNAK

[Visegrád, 1958.]

Kedves Professzor Úr,

szeretettel és tisztelettel gondolunk rád Visegrádon, a b[uda]pesti viszontlátás reményében. Igaz híved és tisztelőd

Gyergyai A.[lbert]

Caro Professore,

nagyon kellemes volt, de azért nem baj, hogy véget ért. Sokszor üdvözli

Anna

Üdvözletem

Szávai Nándorné[1]
Székely Júlia[2]

A helynév és az év postabélyegzőről. A hónap és a nap olvashatatlan.
MTAKK Ms 4587/192.
Kézírás Visegrád Salamon tornya feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher u. 22.

Gyergyai Albert ld. 2230. sz.

[1] Szávai Nándorné Demény Magda (1909–1976) zenepedagógus, a Magyar Zeneművészek Szövetségének elnöke. Férjével együtt Gyergyai Albert közeli barátja volt.
[2] Székely Júlia (1906–1986) író, zongoraművész. Ekkor a pécsi Tanárképző Főiskola énektanára.

2353. BASCH LÓRÁNT – FÜLEP LAJOSNAK

[Tivoli,] Villa Adriana 1958. I. 10.

Caro Lodovico,

– nel mezzo del mio soggiorno in Italia[1] – küldöm erről a szuggesztív helyről (külön világ volt a maga korában és az ma is) meleg üdvözleteimet. Húgaim[2] csatlakoznak hozzám. Ittlétem alatt elvesztették barátnőjüket és így jó időben jöttem segítségükre is. Bizonyára nem tudod, hogy a Vatikán kertjében megtalálták a gyönyörű stéle alsó részét, – megszűnt fragmentum lenni.

Arrivederci – auguri

B.[asch] L.[óránt]

A helynév a képeslap felirata alapján.
MTAKK Ms 4585/83.
Kézírás Tivoli – Villa Adriana – Biblioteca Latina feliratú képeslapon.
Címzés: Professore Lodovico Fülep II. Széher u. 22. Budapest Ungheria

Basch Lóránt ld. 2230/2.

[1] Dante: Divina Commedia, Inferno I. ének 1. sor parafrázisa.
[2] Basch Ilona (1889–1980) grafikus, a Vatikáni Múzeumban idegenvezető; Basch Edit (1895–1980) festő.

2354. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1958. I. 27.

Kedves Lajos Bátyám,

ahogy telefonon megbeszéltük, itt küldöm Kühnel-Szabó József (46 éves) és Pálos István (36 éves) verseit. Továbbá Amytól egy tízrészes kompozíciót[1] és nekem öt új versemet.[2]

Kühnel és Pálos verseit majd visszakérném, a többit Lajos Bátyám tegye el, vagy dobja el, aszerint, hogy mit érdemelnek.

Várva a telefon-választ, minden jót kívánok, tisztelő hálás szeretettel

Sanyi.

Kedves Professzor úr,

örülnék, ha ebben a zegzugos és összevissza-indázó kompozícióban egy kissé rendet teremtene. Mármint mit kellene kihagynunk s milyen sorrend erősitené az elég laza szállal egymás mellé fűzött verseket. Én valahogy nem tudom kigyomlálni (s nem is tudom, hogy szabad-e) ezt az előzetes „Anlage" nélkül épült kertet.

Sokszor köszönti

Amy

MTAKK Ms 4590/280.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2349/3. Kötetben egy szó eltéréssel jelent meg.
[2] Weöres Sándor: Utódok. MTAKK Ms 4590/281. – Ablak az éjbe. (Variáns.) MTAKK Ms 4590/282. – Szól a kakas már. (Kötetben: Változat egy népdalra. Variáns.) MTAKK Ms 4590/283. – Pán. (Kötetben: Narkózis.) MTAKK Ms 4590/284. – Himnusz a halandóhoz, MTAKK Ms 4590/285.

2355. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp.] 1958. II. 4.

Kedves Felsőmat[ema]tikus – Főszámoló – Főnélkülszámoló Úr,

ha megvan még a paperje, amin hétfő este a könyvek árát összeadta, vegye elő, mélyedjen bele, s ha majd elhozza Rimbaud-t[1] és Windelbandot[2] (s addig tán más is akad), magyarázza meg nekem, hogyan hozott ki *hét* könyv árából és pénzben adott 94 for.[int]-ból összesen 200 forintnyi javára írandót, mert nekem sehogy se sikerül – de hát én tudvalevően gyöngike vagyok a számolásban. Berigert[3] azonban sikerült megtalálnom.

Hozzon minél több szépet-jót, úgyis ki tudja meddig.

Szíves üdvözlettel

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 5691/71.
Kézírás postai levelezőlapon.

Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H XII. Kapitány u. 6. I. 4.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher út 22. (a házszám tollal kijavítva 16-ról.)

[1] FL könyvtárában 1958 előtti kiadásban Arthur Rimbaud: Lettres littéraires (1870–1875) Réunies par Jean-Marie Carré. Paris, 1931. Gallimard., Vers et proses. Poèmes retrouvés. Préface de Paul Claudel. Paris, é. n. Mercure de France, és A részeg hajó. Ford. Babits Mihály, Illyés Gyula stb. Bevezető tanulmány és jegyzetek: Somlyó György. Bp. 1958. Európa Kiadó volt meg. A levélben valószínűleg az utolsóról van szó.
[2] Windelband, Wilhelm: Geschichte der abendländischen Philosophie im Altertum. München, 1923.
[3] Beriger-mű FL halálakor nem volt könyvtárában. Itt Beriger, Leonhard: Die literarische Werbung. Ein Spektrum der Kritik. Halle a/Saale, 1938. c. műről van szó. (Lőrincz Ernő közlése.)

2356. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1958. II. 20.

Kedves Carlo,

– *ez* a levele[1] csakugyan eljutott hozzám. Nem azért hangsúlyozom, mert minden megírt és föladott levél megérkezik, hanem mert a megíratlan bizonyosan nem érkezik meg. Évek óta nem kaptam levelet – kaptam, igenis, évente talán egyszer lev.[elező]lapot valahonnan útjáról egy szónyi greeting-gel, de még annyi se rajta, hogy meddig lesz ott és mi a címe. Hogy lehet ilyen valakinek írni?

Most egyébként én késtem a válasszal – nem ok nélkül. Több mint három hónap kiesett az életemből, olyan rossz állapotban voltam, hogy egy levél írása se telt ki tőlem. Végre talán kifelé indulok belőle. Hogy meddig tart majd, még nem tudható.

Rembr.[andt]-ról könyvet nem *írtam,* hanem *írok*[2] valamit, (így mondtam, amiben ő is szerepel) – mikor végzek vele, most aztán nem tudom. Csak szét ne durranjak a dühtől.

Hogy a várkonyi beszélgetés[3] még jobban meggyőzte, értem az Izsó-levélváltás[4] után – amikor késhegyre akart hatást találni ott ahol kronológiailag is lehetetlen, hiszen I.[zsó] *előbb* csinált olyan táncolókat, mint Carpeaux[5] a gruppját. No de ha egyszer kimondta a szentenciát...

Inkább küldjön a publikációiból!

Pár hete Káldor[6] meghalt – apoplessia. Vasárnap reggelizés közben kezdődött, nem tért többet eszméletre, pénteken morto.

Szeretettel ölelem

Lodovico

Ringraziando, invio i migliori auguri a Rina.[7]

A helynév postabélyegzőről.
Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás.
Címzés: Prof. Charles de Tolnay Princeton, N. J. 14, Murray Place U. S. A.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher út 22.

[1] Ld. 2351. sz.
[2] Ld. 2331/3.

[3] Ld. 2350/5. ill. 2351/7.
[4] Ld. 2221/2–3.
[5] U. o.
[6] Ld. 2254/2.
[7] Ld. 2092/1.

2357. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1958. II. 23.

Kedves Lajos Bátyám,

itt küldöm az említett irományokat[1] és várom őszinte telefon-válaszát.

Kérem Lajos Bátyámat, figyelmeztessen a két kis próza[2] nyelvi foltjaira is. A „Peregrinatio" egyik mondatkezdése: „Mikor átléptük az árkot, a formátlan gőzölgő folyót..." talán jobb volna így: „Mikor átléptünk az árkon, a formátlan gőzölgő folyón..."

A műfordítás-kötetre[3] olyan intézkedés érkezett, hogy az első évnegyedben nem árusítható. Már készen van és a 30 szerzői példányt talán hamarosan megkapom, akkor hozhatok belőle.

Jó egészséget kívánok kedves Lajos Bátyámnak, hálás tisztelő szeretettel

Sanyi.

Sok üdvözlettel minden jót kíván professzor úrnak

Amy.

MTAKK Ms 4590/287.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Weöres Sándor: Tang-Huang császár vallomásaiból. (Variáns.) MTAKK Ms 4590/288. – Egry József géniuszának. (Kötetben: Három emlékmű. Egry József.) MTAKK Ms 4590/289. – Mundus et poeta. (Kötetben: Géniuszok. A borus. Fülep Lajos. Variáns.) MTAKK Ms 4590/290. – Philemon és Baucis. MTAKK Ms 4590/291. – Jelenés. (Kötetben: Fehér és fehér. Variáns.) MTAKK Ms 4590/292. – Hazafelé. MTAKK Ms 4590/293. – Peregrinatio. (Kötetben: Tizedik szimfónia. Variáns.) MTAKK Ms 4590/294. – Hydra és salamander. MTAKK Ms 4590/295.
[2] A Peregrinatio-ra és a Hydra és salamander-re utal.
[3] Weöres Sándor: A lélek idézése. Műfordítások. Bp. 1958. Európa kiadó. „Fülep Lajos Bátyámnak hálás tisztelő szeretettel Sanyi Bp. 1958. V. 10." dedikációval.

2358. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Princeton,] 1958. III. 6.

Kedves Mesterem, kedves Lodovico:

köszönöm februári sorait[1] és sietek a válasszal. Tervünk, hogy június elején Párizsba utazunk, ott kb. két vagy három hetet töltünk el, mielőtt megkezdem előadásaimat Német-

országban. (Párizsban a posta elér c/o American Express Co[mpany], 11 rue Scribe.) – Szeptember végéig Európában leszünk – augusztusban és szept.[ember] elején Itáliában –; gyönyörű volna, ha ez alkalommal végre találkozhatnánk![2] Az idő elrohan felettünk, anélkül, hogy terveinket és vágyainkat – mint pl. a Magával való találkozást – megvalósítanók. A munkával is nagyon hátra vagyok, az V.-ik kötet[3] kefelevonatait csak a nyáron fogom kijavíthatni (*nincs időm* erre a szemeszter alatt), úgy, hogy még hónapokig eltart amíg kijön. Szegény Káldor[4] is elment és már nem láthattam; a Noémi[5] is... Csak most tudtam meg, hogy Pogány Kálmán[6] már 10 éve halott.

Szóval, a viszontlátás reményében szeretettel öleli

Carlo.

Ha szüksége volna bármire, ami itt kapható és ott nem, kérem írja meg és én beküldöm.

A helynév a feladó alapján.
MTAKK Ms 4590/92.
Kézírás.
Címzés: Prof. Lajos Fülep II. Széher út 22. Budapest Hungary
Feladó: C. Tolnay Princeton N. J. 14, Murray Place.

[1] Ld. 2356. sz.
[2] A találkozásra nem került sor.
[3] Ld. 2195/2.
[4] Ld. 2254/2. ill. 2356/5.
[5] Ld. 2223/4.
[6] Ld. 2223/6.

2359. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1958. III. 17.

Kedves Lajos Bátyám,

a múltkor küldött két prózaversre nem kaptam választ, ezért gondolom, hogy nem tetszettek. Azóta már én se becsülöm sokra őket. Bár a „Peregrinatio", melyben az ember, mint individuum, szétbomlik és sokféle dimenzió közt pattogzik: nem volna érdektelen, ha sikerült volna jól megírni.

Megint küldök egy csomó verset.[2] Közülük csak a két szonett új. A többi: régebbi verseknek most készült végleges (vagy legalább is utolsó) alakja.

Ezek sem tetszhetnek Lajos Bátyámnak. A poézis megrepedt bennem. A költészet eddigi stílusai és végleges eredményei, ha tetszenek is, már nem hevítenek; az angyalok éneke sokkal teltebb, s a homophon emberi nyelv nem mérkőzhet vele. – Utazni kéne, sok apró élménnyel megtelni, hogy újra legyen anyag, amiből formálhassak. Az angyal-ének gyarló utánzatát.

Amy[3] jelenleg a Lukácsfürdő kórházában van, térdizületi porcleválással; valószínűleg néhány hétig marad. – Fordításkötetem[4] megjelenését április elejére igérik; majd meglássuk. A benne levő érdektelen részeket azóta sok új és jelentősebb szövegre cserélhetném

ki, ha nem volna már kinyomtatva. Rimbaud 8–10 prózaverse;[5] Blake:[6] „Jeruzsálem" igen szép részletei és néhány apró dala; Gilbert Trolliet[7] mostani svájci–francia költő rendkívül zárt és nemes absztrakt lírája; a teljes Tao Te-king;[8] Valérij Brjuszov[9] elég szép versei; stb.

Remélem, hogy Lajos Bátyám egészsége azóta is javul. Minden jót kívánok, hálás szerető tisztelettel

Sanyi.

MTAKK Ms 4590/296.
Kézírás. A 3. bekezdés: „Az angyal-ének gyarló utánzatát" utólag betoldott mondat.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2357/1–2.
[2] Weöres Sádor: Proteus. MTAKK Ms 4590/297. – Vihar Bélának „A szerelem születése" verskötetre. MTAKK Ms 4590/298. – Örök otthonok. I–IV. MTAKK Ms 4590/299. – Az erkély. MTAKK Ms 4590/300.
[3] Károlyi Amyra utal.
[4] Ld. 2357/3.
[5] Weöres Sándor Egybegyűjtött műfordítások I–III. Bp. 1976. Magvető c. kötetében egy kihagyott Rimbaud-verssel szemben tőle is és a felsorolt többi költőtől is többet adott közre, kivéve Gilbert Troillet-t (1907–1980), aki nem szerepel a kötetben.

2360. FÜLEP LAJOS – TRENCSÉNYI-WALDAPFEL IMRÉNEK

[Bp.] 1958. IV. 12.

Mille grazie, anche in nome suo, per Cicerone ripristinato.[1] Evviva Cicerone col suo apologista, abbasso Mommsen![2]

Saluti cordialissimi da

Lodovico Filippo

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4502/268.
Kézírás Roma Museo Vaticano Cicerone feliratú képeslapon.
Címzés: Trencsényi-Waldapfel Imre professzor úrnak H XIV. Vorosilov út 57/A.

Trencsényi-Waldapfel Imre ld. 2263. sz.

Ezer köszönet, az ő nevében is a helyére tett Ciceróért. Éljen Cicero és az ő védelmezője, le Mommsennel!

Nagyon meleg üdvözlettel

Lodovico Filippo

[1] Trencsényi-Waldapfel 1958. I. 20-án Cicero és Lucretius címmel előadott az MTA I. Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályának felolvasó ülésén. Az előadás megjelent az MTA I. Osztályának Közleményei 1958. XIII. köt. 113–170., valamint Cicéron et Lucrèce címmel az Acta Antiqua 1958. VI. köt. 321–383. is. Nem tudni, mely kiadványból küldött Trencsényi-Waldapfel FL-nak, mivel könyvtárában nem maradt fenn. Az előadás elején beszámol az akkortájt tartott varsói konferenciáról, amelyen az előadók Mommsen álláspontjával szemben nagyobb jelentőséget tulajdonítottak Cicero irodalmi tevékenységének.
[2] Mommsen, Theodor (1817–1903) Nobel-díjas német történetíró, fő műve A rómaiak története.

2361. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Palermo, 1958. V. 2.

Kedves barátom!

remek utazás első szakasza. De a világ felfordult, itt *hideg*, bár napos az idő, még soha ilyenkor Itáliában főleg Szicíliában ilyen hideg nem volt. De azért minden ragyog.

Sok meleg üdvözlet

Magdától

MTAKK Ms 4589/200.
Kézírás Palermo Chiesa della Martorana – Cupola – Mosaici del XII secolo – Cristo sul trono feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. Fülep Lajos Budapest II. Széher út 22. Ungheria

Révész Gézáné Alexander Magda ld. 2079/1.

2362. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Baja,] 1958. V. 3.

Kedves Professzor Úr,

itt már egészen nyár van! – Megizzadtunk míg végigjártuk a várost. Éppen piaci nap volt. Tetszett a rövidszoknyás szeremlei[1] és a hosszú szoknyás rác asszonyok tarka látványa, a Sugovica,[2] minek partján találgattuk, honnét indulhatott Professzor úr a skiff-el.

A Múzeumban Türr István kiállítást láttunk. A Jelky-szobor[3] csakugyan nagyon szép. A többit majd szóban elmondjuk.

A találkozásig üdvözletünket küldjük

Andris és Sárika[4]
Dr Mátis Lajos[5]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/246.
Kézírás Bajai részletek feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos Professzor úrnak Budapest II. Széher út 22.

[1] Szeremle: község Bács-Kiskun megye bajai járásában.
[2] Sugovica – „Kamarás-Duna", Baja melletti Duna-ág.
[3] Medgyessy Ferenc Jelky András-szobra a bajai Jelky András téren áll. A bronz-szobor gipsz eredetije és kisebb gipsz másolata a Türr István Múzeumban van.
[4] Ld. 2196/1.
[5] Fodor András apósa (1904–1994) a Tolna-megyei Őcsény községi orvosa.

2363. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Paris, 1958. V. 7.
29, Rue Jacob

Kedves Lajos,

meleg üdvözletek Párizsból.[1] Holt fáradtan vonszolom már magamat. Ehhez 20–30 évvel fiatalabbnak kellene lenni. De hol van ilyen gyógyszer vagy remény?

Még két hétig maradunk, utána Itália.

Elképesztő drágaság van itt. Alig táplálkozunk. Kerényi[2] sok üdvözletet küld.

Minden jót! A viszontlátásig

Aurél

MTAKK Ms 4585/121.
Kézírás En avion, sur Paris... feliratú képeslapon.
Címzés: Hongrie Fülep Lajos egyetemi tanár Budapest II. Széher út 22.

[1] Bernáth Aurél 1958. IV. 8. és VI. 4. között Svájcban, Franciaországban és Olaszországban járt feleségével és leányával.
[2] IV. 23-án este voltak Kerényi Károlyéknál. (Bernáth Mária közlései.)

2364. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Verona, 1958. V. 12.

Caro Lodovico,

noi siamo in Verona, città magnifica. Ultimi giorni in Parigi erano molto difficile. Noi fuggiamo – quasi.

Adesso è sulla tavola uno quarto di rosso veramente lobardese. Anche magnifico. S erről Rád gondolok

Aurél

Dopo domani siamo in Venezia.

MTAKK Ms 4585/122.
Kézírás Verona Arena feliratú képeslapon.
Címzés: Ungheria Prof. Fülep Lajos Budapest II. Széher út 22.

Kedves Lajos,

Veronában, ebben a nagyszerű városban vagyunk. Az utolsó napok Párizsban nagyon nehezek voltak. Szinte elmenekültünk.

Most egy negyed liter igazi lombardiai vörös bor van az asztalon. Ez is nagyszerű.

Aurél

Holnapután Velencében leszünk

2365. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp. 1958.] V. 30.

Szeretnék már v[ala]mit a két könyvkupacról hallani – a Harangi-féléből[1] persze csak jegyzékbe-nem-írt részről, a Molnár-féléről általában; mivel ebben láttam egyet-mást, ami érdekelt (pld. láttam egy Alain-kötetet)[2] – de annyira elcsüggesztett az a szörnyű, idiotikus rendetlenség, hogy már értenyúlni se volt energiám; gondoltam, Maga majd apránként jegyzéket csinál róla, s abból meglátom, mi van. Akadhat ott pd. Alainon kívül Gide,[3] Claudel,[4] Péguy[5] etc. ami nincs meg. Angol is (kellene: Faulkner: Sanctuary).[6] Vagy nem csinált még vele semmit?

Telefon csak reggel 8-kor, 12-kor, d. u. 3–1/2 9 talál meg egész bizonyosan, mert vacsora után, ha jó az idő, kimegyek járni.

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév és az év postbélyegzőről.
MTAKK Ms 5691/73.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H XII. Kapitány u. 6. I. 4.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (A házszám 16-ról átjavítva.)

[1] Harangi László (1897–1934) ifjúsági író, költő, Sík Sándor unokaöccse. Özvegyétől vásárolt könyvekről van szó.
[2] Alain: Système des beaux-arts. Paris, (1948.) 20. kiadása volt meg FL-nak.
[3] Halálakor öt Gide-mű volt FL könyvtárában.
[4] Claudelnek 18 műve volt meg FL-nak.
[5] Péguy-kötet FL halálakor nem volt könyvtárában, e levél írása után számos művét elajándékozta.
[6] Faulkner, William: Sanctuary. Stockholm–London, 1947. Continental Book Co. nem volt meg FL-nak.

2366. VAYER LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

Velence, 1958. VI. 18.

Szeretettel küldi köszöntését – *mégsem* a paradicsomból...[1]

Vayer Lajos

MTAKK Ms 4590/191.
Kézírás Venezia – Porta del Paradiso feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos akademikus Budapest II. Széher-út 22. Ungheria

Vayer Lajos ld. 2099/5.

[1] A képeslap feliratára utal.

2367. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

Bp. 1958. VI. 27.

Kedves Barátom,

ha máskor jön, intézzük el előbb a könyveket, s aztán fecsegjünk, különben a könyvekkel sietni kell, mert későn van, és rendetlenség támad. Most is kettő volt, amire elmenetele után eszméltem:

1) mondtam, a papírra úgy emlékszem, fizettem, de nem bizonyos – ha tehát egyáltalán bizonytalan, akkor számítsa oda a vételhez; nem tette, s ezzel persze csak bosszúságot szerzett; én nem fogom észben tartani, de szigorúan kérem, legközelebb jusson eszébe, és számítsa oda.

2) mondtam, nem tetszik a 209 vagy mennyi forint, legyen a vételár kereken 250, valamit mondott rá, amiből azt hittem, úgy lesz, pénzt adott ide stb. – utóbb kiderült, nem az történt, amit kívántam; tehát ezt is említse majd legközelebb, hogy korrigálhassuk.

Benedek István könyvében[1] látom hirdetve egy másik könyvét: *Ösztön és bűnözés, 1943*[2] – ha már az elsőt olyan egy-kettőre előteremtette, nem tudná ezt is? Kérem!

Szíves üdvözlettel

F.[ülep] L.[ajos]

MTAKK Ms 5691/74.
Kézírás.
Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H XII. Kapitány utca 6. I. 4.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (A házszám 16-ról kézzel kijavítva.)

[1] FL könyvtárában Benedek István: Az ösztönök világa. Bp. 1948. Új Idők c. kötete volt meg.
[2] Benedek István: Ösztön és bűnözés. A gyermekkori bűnözés lélektana orvosok, jogászok, nevelők és művelt nagyközönség számára. Bp. 1943. Eggenberger. FL könyvtárába nem került be.

2368. VARGA HAJDU ISTVÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Moszkva, 1958. VII. 10.

Szeretettel gondolok Professzor Úrra, különösen mikor a templomokat látom. Múzeumban még nem voltunk,[1] sajnos olyan híreket hallottunk, hogy a Puskin[2] éppen zárva van.

Szeretettel üdvözlöm

Varga Hajdu Pista

MTAKK Ms 4590/178.
Kézírás Hram Vaszilij Blazsennogo feliratú képeslapon.
Címzés: Vengrija Fülep Lajos egyetemi tanár Budapest XII. Széher út 16.

Varga Hajdu István (1920–1981) festő, grafikus. A Képzőművészeti Főiskolán Szőnyi István tanítványa. FL-sal barátja, Fodor András ismertette meg, utóbb is – bár nem rendszeresen – kijárt a Széher útra.

FL becsülte a tehetségét, ennek bizonyítéka az a datálatlan cédula, amelyet Bernáth Aurélnak küldött: „Ha a nyári tárlatnak jurorja leszel, figyelmedbe ajánlom Hajdu-Varga (vagy Varga-Hajdu) Istvánt – ha nem leszel, ajánld valaki figyelmébe; úgy hallom, beküld egyet-mást (rajzot is). Jobb, mint sok kiállító. L.[ajos]". (MTAKK Ms 2156/671.)

[1] A többes szám Diskay Lenke (1924–1980) grafikusra, Varga Hajdu István feleségére vonatkozik.
[2] Ld. 2368/1.

2369. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1958. VII. 28.

Kedves Carlo,

hát ezúttal én maradtam el a válasszal, a Maga utolsó levele még márciusban kelt![1] Most nem azért írok, hogy a mulasztást pótoljam, hanem hogy 1) közöljem: oka nem indolentia volt, hanem a még karácsony táján kezdődött gyalázatos nyavalyás állapot, csak most néhány hét óta kezdtem kilábolni, már teljesen jól vagyok, de sirathatom az örökre pótolhatatlan időt; 2) megtudjam, hol, merre, meddig van, s akkor majd részletesebben írok. Munka újra megindult, halad is.[2]

Köszönöm a küldés-ajánlatot,[3] pour le moment nincs szükségem olyasmire, ami itt nem kapható; fő szükségletem a könyv, részben meg tudom hozatni, de azt úgyse kérnék, mert expensive.

Nagy szeretettel öleli

Lodovico

Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Prof. Charles de Tolnay Paris 11, rue Scribe American Express Co.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher u. 22. Rajta kézzel: Hongrie

[1] Ld. 2358. sz.
[2] Ld. 2331/3.
[3] Ld. 2358. sz.

2370. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp.] 1958. VIII. 14.

Caro Amico,

Prentice Mulford[1] a neve, ismerem par renommée, mikor Firenzében laktam, tán említettem, oda gyűlt össze a fél világ anthroposophusa, theosophusa és hasonló félbolondja, ennek a társaságnak volt egyik prófétája P.[rentice] M.[ulford] és olvasmánya a könyvei. Denique: én nem olvastam. Ha nem tévedek, nem angol, hanem amerikai, az lehetne. De

megkapod a címeket – megbíztam valakit az Akadémiai Könyvtárban, hogy írja ki valahonnan, csak éppen az illető egy heti szabadságra megy – de tán nem lesz késő azután se.

Tanti saluti cordiali da

Lodovico

Ja, éppen Firenzéből kaptam lapot a napokban Carlotól.[2]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 2156/660.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Bernáth Aurél festőművész úrnak Ábrahámhegy Veszprém megye.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher út 22. (A házszám kézzel.)

[1] Prentice Mulford (írói név, polgári neve Silurian Gray 1834–1894) népszerű filozófiai író. Magyarul is megjelentek művei, némelyik két kiadásban is, A győzedelmes élet. – elmélkedései. Ford. Varságh János. Bp. 1918. ill. 1922. Singer és Wolfner. – A kicsinyes élet. A győzedelmes élet 2. része. Bp. 1922. Singer és Wolfner. Bernáth Aurél Caesar öccsének írt levelei egyikében említi, mint a család könyvei közt meglevő művet. FL-sal valószínűleg a készülő Utak Pannóniából. Bp. 1960. Szépirodalmi Kiadó c. könyvéről beszélve került szóba a neve. Említi is a kötet 146. lapján, ekkor már kritikus éllel.

FL megkért rá, hogy nézzek utána lexikonokban. A választ autogr. utóirattal megtoldva elküldte vagy odaadta Bernáth Aurélnak, az ő hagyatékában maradt meg. (MTAKK Ms 2156/661.)

[Postabélyegző: Bp. 1958. VIII.]

Kedves Professzor úr!

Megnéztem az Enc.[yclopaedia] Britannicát, a Chambers-t, a Schweizer Lexikont, a Brockhaust és az A Century of Philosophy-t, de Prentice Mulford egyikben sem szerepel, egyik nevén sem. Ha visszajövök és nem késő még, megnézem a Who's Who-ban és a Who was Who-ban is. Nem akartam csak úgy szó nélkül elmenni, nehogy azt higgye, elfelejtettem.

Szeretettel Dóra

Fülep Lajos utóirata: „Látható, milyen nagy filozófus volt. Akkor többen olvasták, mint Kantot. De Kant még ma is benne van az Encyclopaedia Britannicában.

Sic transit gloria gloriae!

L.[ajos]"

A firenzei későbbi Biblioteca Filosoficát, amely FL szellemi otthona volt, eredetileg Biblioteca Teosofica néven alapította Julia Hoffmann Scott teozófusnő.

[2] Tolnay Károlyra utal. A lap nem maradt fenn.

2371. GERGELYFFY ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

Kőszeg, 1958. VIII. 21.

Kedves Professzor Úr,

most kéthetes időtartamra ez a vár képezi helyszíni leutazásaim célját. Iskolapéldája annak az esetnek, mikor az értékek 90 percentje a vakolat és elfalazások, sokszoros átmeszelések alatt rejtőzik.

Üdvözlettel

Gergelyffy András

MTAKK Ms 4587/141.
Kézírás Kőszeg Vár feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. dr. Fülep Lajos Budapest Széher-út 22.

Gergelyffy András (szül. 1935) művészettörténész, az Országos Műemléki Felügyelőség (utóbb Országos Műemlékvédelmi Hivatal néven) munkatársa.

[1] A kőszegi Jurisich vár c. kötete (Sedlmayr János társszerzővel) Bp. 1964. jelent meg. A kőszegi Jurisich-vár építészeti korszakai c. tanulmánya a Műemlékvédelem VII. évf. 1964. 4. sz. 217–222. látott napvilágot. (Bardoly István közlése.)

2372. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp.] 1958. VIII. 26.

Kedves Barátom,

mivel olyan meggondolatlan volt és nem vitte el tegnap a jegyzéket, kísértésbe vitt, még egyszer átnéztem, s mivel ki akar, talál, persze találtam még mindig. Kérem, nézze meg az ideírtakat s ha nincsenek úgy megbecstelenítve, mint néhány tegnapi, tegye el legközelebbi jövetelig.

1) *P. Janet: Oeuvres phil.[osophiques] de Leibniz.*[1] 2) *Kolnai:* Der ethische Wert u[nd] die Wirklichk[eit]. (!! mind a két jegyzéken levő könyv *kath.* kiadónál jelent meg – hadd lássam, mért!)[2] 3) *Driesch: Die sittliche Tat.*[3] 4) *A. Weber: Weltwirtschaft.*[4] 5) *Driesch:* Metaphysik[5] 6) *Wichmann:* Wille u[nd] Freiheit.[6] 7) *Tönnies:* Die Sitte.[7] 8) *Spann:* Fundament der Volkswirtschaftlehre.[8]

Husserlről[9] még nem tudtam dönteni. Egyformán sajnálom a régi szép papírt és a kötöttséget + II. 2.

Találjon valami szépeket!

Üdv

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 5691/75.
Kézírás.
Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H XII. Kapitány u. 6. I. 4.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (A házszám 16-ról kézzel javítva.)

[1] Oeuvres philosophiques de Leibniz. Avec une introduction et des notes par Paul Janet. I–II. Paris, 1900. FL könyvtárában két más Leibniz-kiadás volt meg.

[2] Kolnai Aurel: Der ethische Wert und die Wirklichkeit. A szerzőnek ilyen című német nyelvű műve sem a British Library, sem a Library of Congress nyomtatott katalógusában nem szerepel, csak a könyv későbbi, angol kiadása: Ethics, Value and Reality. London, 1977.

[3] Driesch, Hans: Die sittliche Tat. Ein moralphilosophischer Versuch. Lpz. 1927. Halálakor megvolt FL könyvtárában.

[4] Max Weber: Weltwirtschaft. A levélben egyértelműen Alfred Weber áll, valószínűleg tévedésből. Alfred Webertől megvolt a Kulturgeschichte als Kultursoziologie. München, 195?, a Das Tragische und die Geschichte. Hamburg, 1943. és az Abschied von der bisherigen Geschichte. Bern,

1946. – Max Weber munkái közül nem volt meg sem a Weltwirtschaft und Gesellschaft. Tübingen, 1956., sem a Wirtschftsgeschichte. Lpz. 1923., 2. kiad. Berlin, 1958. Megvolt a Mensch und Gesellschaft. Überwindung des Nihilismus? Bern, 1946. és a Kulturgeschichte als Kultursoziologie. München, 1951.

[5] Driesch Hans: Metaphysik der Natur. Lpz. 1927. Halálakor megvolt FL könyvtárában.

[6] Wichmann Ottomar: Wille und Freiheit. München, 1922. Megvolt FL könyvtárában.

[7] Tönnies Ferdinand: Die Sitte. Frankfurt a/M. 1909. Megvolt FL könyvtárában.

[8] Spann Othmar: Fundament der Volkswirtschaftslehre. Jena, 1921. FL könyvtárában nem volt meg.

[9] Husserl Edmund-tól FL-nak az Erfahrung und Urteil. Untersuchungen zur Geneologie der Logik. Hamburg, 1954. volt meg.

2373. TÓTH MELINDA – FÜLEP LAJOSNAK

[Sopron,] 1958. IX. 11.

Tiszteletteljes üdvözletemet küldöm Professzor Úrnak a csodaszép Sopron városából.

Tóth Melinda

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/134.
Kézírás Sopron Tűztorony feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher-út 22.

Tóth Melinda (szül. 1939) művészettörténész, elsősorban a középkor kutatója. 1957–1962 között végezte egyetemi tanulmányait, majd a Corvina kiadónál dolgozott. 1964-től az Országos Műemléki Felügyelőség könyvtárának, 1967–1972 között a Szépművészeti Múzeum Könyvtárának, 1972–1999 között az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetének munkatársa volt. Kijárt FL-hoz a Széher útra is.

2374. KISS GYÖRGYI – FÜLEP LAJOSNAK

[Washington,] 1958. IX. 20.

Szeretettel üdvözli Professzor Urat

Kiss Györgyi

A helynév a képeslap felirata alapján.
MTAKK Ms 4588/97.
Kézírás Washington National Gallery Madonna and Child by Fra Filippo Lippi (c. 1406–1469) feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. Fülep Lajos Budapest XII. Széher út 24. Hungary

Kiss Györgyi adatai ismeretlenek. IV. éves korában (1955-ben ?) Zádor Anna a következő jellemzést írta róla: „Képességei és magatartása biztosíték arra, hogy számára új területen, bármely nagyobb múzeumban is jól megállná helyét." (MKI-C-I-75/II-409–411.) Utóbb disszidált, Clevelandba került, ahol a múzeum könyvtárosa lett. Tolnay Károlyhoz fordult támogatásért, hogy szakmai munkára osszák be. Tudomásom szerint ez nem sikerült. Ld. 2395/1., 2396/12. és 2400/1.

2375. KOVÁCS ÉVA ÉS MOJZER MIKLÓS – FÜLEP LAJOSNAK

Esztergom, 1958. IX. 21.

Professzor Úrnak szeretetteljes üdvözletét küldi két volt tanítványa s a mai naptól egymás házastársa:

Kovács Éva
Mojzer Miklós

MTAKK Ms 4589/4.
Kézírás Esztergom Keresztény Múzeum Ambrosius Benson († 1550) vagy műhelye: Rózsafüzéres Madonna feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos Professzor úrnak Budapest Széher u. 16.

Kovács Éva ld. 2134/11. – Mojzer Miklsó ld. 2348. sz.

Az Esztergomban tartott esküvőn Genthon István és Zádor Anna volt a tanú. (Mojzer Miklós közlése.)

2376. ZÁDOR ANNA ÉS HALLGATÓK – FÜLEP LAJOSNAK

[Miskolc, 1958. IX. 21.]

Szép utunkról sok szívélyes üdvözlet

Zádor Anna

Schneider Éva
Pálosi Judit
Osskó Katalin
(...?)
Jakubik Anna
Szíj Béla
Pénzes Éva
Bobrovszky Ida
Kuthy Sándor
B. Baranyi Judit
Perneczky Géza
Molnár Éva
Végh János
Párdányi Klára
Philippe Clarisse
Tóth Melinda

A helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4591/219.
Zádor Anna kézírása autogr. aláírásokkal a miskolci Avasi templomot ábrázoló, felirat nélküli képeslapon.
A címzés fölött FL kézírásával: Miskolc Avasi templom
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest II. Széher út 22.

[...] olvashatatlan szó.

2377. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Pécs,] 1958. X. 1.

Kedves Professzor Úr,

sajnos nem volt nagy szerencsénk az ide-jövetellel. Amire megérkeztünk elborult az ég, esni kezdett az eső; bezárták a kőtárat. – A Mecsekre azért fölmentünk, de a szép kilátást inkább csak elképzeltük.

A Pannónia szállóban viszont jó helyünk van. Colinban[1] igen tisztelik a külföldit s hatalmas lepedőket töltetnek ki vele ismét.

Vasárnap délelőtt szeretnénk Professzor úrhoz menni. Pénteken ez ügyben telefonálok.

Sok szeretettel köszönti:

Andris és Sárika[2]

Szívélyes üdvözlettel:

Colin

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/247.
Kézírás Pécs Széchenyi-tér feliratú képeslapon.
Címzés: Dr Fülep Lajos úrnak egyetemi tanár Budapest II. Széher út 22.

[1] Colin Masonról van szó. Ld. 2180/1., aki IX. 25–X. 6. között a Bartók-fesztivál hivatalos vendégeként volt Magyarországon.
[2] ld. 2196/1.

2378. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1958. X. 15.

Kedves Lajos Bátyám,

levél helyett itt küldök két szonettet;[1] újak. És az említett Mallarmé-fordításokat.[2]

Szerető tisztelettel,

Sanyi.

Ezúttal, sajnos, üres kézzel köszönti

Amy

MTAKK Ms 4590/301.
Gépelt versek alatt kézírásos sorok.
Budapestre írt levél.

[1] A két szonett: Symposion. (Kötetben: Nature morte) és Történelem. (Variáns.)
[2] A FL hagyatékban fennmaradt Mallarmé-fordítások, amelyeket Weöres Sándor két alkalommal küldött el FL-nak (ld. 2381/3.), nem Weöres levelei mellett, hanem külön voltak elhelyezve. Jelzetük: MTAKK Ms 4602/46. 48 fol. gépirat autogr. javításokkal, rajta FL megjegyzéseivel. A kötet irodalompolitikai okok miatt csak 1964-ben jelent meg nyomtatásban: Stéphane Mallarmé költeményei. A verseket fordította Weöres Sándor. A prózaverseket fordította, az utószót és a jegyzeteket írta Dobossy László. Illusztrálta Martyn Ferenc. Magyar Helikon. Bp. 1964.

FL példányának dedikációja: „Fülep Lajos Bátyámnak, mély hálával, hogy segített ezt a megoldhatatlan feladatot, Mallarmé magyarra fordítását, legalább a lehetőség szűk keretén belül megoldani, köszönettel

Sanyi.
Bpest, 1964. aug. 25."

2379. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp.] 1958. XI. 4.

Carissimo,

ricevetti il fascicolo Heidegger,[1] mille ringraziamenti. Sono in attesa dell'articolo di Sedlmayr.[2]

In tanto trovo in una rivista: H[ans] Sedlmayr: Kunst u.[nd] Wahrheit. Zur Theorie u.[nd] Methode der Kunstgeschichte. Deutsche Enzyklopedie [...][3] Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg, 1958. 221 S.[eiten] 1 90 DM

Come procurarselo?[4]

Quando Ti vedo?

Una stretta di mano da

Lodovico

A helynév értelem szerint.
MTAKK Ms 2156/662.
Kézírás régi, Delacroix (Eugène) Noce juive dans le Maroc feliratú képeslapon.
Címzés: Bernáth Aurél festőművész úrnak H V. Stollár Béla u. 4.

Kedves Barátom,

megkaptam a Heidegger-füzetet, ezer köszönet. Várom Sedlmayr cikkét.

Közben láttam egy folyóiratban H.[ans] Sedlmayr: Kunst und Wahrheit. Zur Theorie und Methode der Kunstgeschichte. Deutsche Enzyklopedie [...] Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg 1958. 221 lap 1'90 DM.

Hogy lehetne megszerezni?

Mikor látlak?

Üdvözlettel

Lodovico

[1] Heidegger, Martin (1889–1976) német filozófus. Nem tudni, melyik cikkéről van szó. FL könyvtárában 8 műve volt meg.

[2] Nem tudni, FL mely Sedlmayr-cikket várta Bernáthtól.

[3] Elázott, olvashatatlan szó.

[4] FL megkapta a könyvet kölcsön Bernáthtól (Bernáth Mária közlése). Utóbb maga is megrendelte, halálakor megvolt a könyvtárában.

Valószínűleg kapcsolatban lehet e levéllel az a kézírásos datálatlan cédula, amelyen FL a következőket írta: „Mille grazie! Sedlmayr è eccelente, dove non è aulico bischero. Fischer [Fischer Antal belgyógyász, Bernáthné Pártos Alice barátja, akivel utóbb FL is barátságot kötött] è meno eccelente, ma grand brav'uomo. Ciao! L.[odovico] (MTAKK Ms 2156/669.)

[Ezer köszönet! Sedlmayr kitűnő, ahol nem emelkedett tökfej. Fischer kevésbé kitűnő, de nagyon derék ember. Szervusz! Lodovico.]

2380. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Princeton N[ew] J[ersey]
[1958.] XI. 10.

Kedves Fülep:

egész európai tartózkodásom idején hiába vártam beígért hosszú levelét...[1] nem tartotta meg ígéretét! Une fois de plus! Okt.[óber] eleje óta ismét itt vagyunk Pr.[inceton]-ban; sok munkával és nemkevés gonddal kezdődött az akadémiai év. Michelangelo V.[2] remélem karácsony után végre kijön. Michelangelo VI-on (az Építész és költő)[3] dolgozom. Emellett készülnek tanulmányaim Tintoretto-ról;[4] a Leonardo[5] pillanatnyilag pihen (már megvan az első verzióban). – Európában hallottam, nagy örömömre, hogy kinevezték a *Commission Internat.*[ionale]-be;[6] hozzám fordultak (több mint egy év előtt referenciáért – persze mondanom sem kell, hogy mennyire pozitív volt.)

Hallom, hogy a Maga szerkesztésében megjelent: *A magyarországi művészetek története*;[7] igazán elküldhetné nekem ezt a könyvet! Általában *mostohán* bánik velem: még az *Acta*-kat[8] sem küldi el nekem, holott Révésznének[9] stb. pld. elküldeti. Különben szívesen megfizetem, ha csak erről van szó...

Isten éltesse!

Carlo.

Az évszám postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/93.
Kézírás.
Címzés: Professzor L. Fülep II. Széher út 22. Budapest Hungary
Feladó: C. T. Princeton N. J.

[1] Ld. 2369. sz.
[2] Ld. 2195/2.
[3] Ld. 2351/10.
[4] Tintorettóról legközelebb a L'interpretazione dei cicli pittorici del Tintoretto nella Scuola di San Rocco = Critica d'Arte Firenze, N° 41. 1960. 341–376, később Tintoretto's Salotto Dorato Cycle in the Doge Palace. = Scritti di Storia dell' Arte in onore di Mario Salmi, Roma, 1963. 117–131., Il Paradiso del Tintoretto. Note sull'interpretazione della tela in Palazzo Ducale Arte Veneta, 1970. XXIV. ill. Das Paradiso des Tintoretto im Palazzo Ducale zu Venedig. = Neue Zürcher Zeitung, 1970. Nov. 1. c. Tolnay-írások jelentek meg.
[5] FL levelezésének e kötetében Tolnay 1952-es Tours-ban tartott Leonardo-előadásáról esik szó több ízben (2133., 2142., 2221. és 2254. sz.), valamint megvolt FL-nak Tolnay több kisebb részpublikációja Leonardo da Vinciről. Az e levélben először előforduló Leonardo-könyv első fennmaradt említését nyilvánvalóan megelőzte valamilyen korábbi, elveszett közlés a tervezett kötetről. Tolnay utóbb 1960. VIII. 2-i levelében írja, hogy könyve még messze van a megvalósulástól. (Ld. 2468/3.) A kötet nem jelent meg.
[6] A Commission Internationale de l'Histoire d'Art 1873-ban kezdte meg működését. IV. Nemzetközi Kongresszusát 1896-ban Budapesten tartotta. Az 1930-as brüsszeli konferencián részt vett magyarországi küldöttség is, s jelen volt Tolnay Károly. A „fordulat éve" után megszakadtak vagy csökkentek a magyar tudományos és művészeti intézmények nyugati kapcsolatai.

Az MTA II. osztályának 1957. VII. 2-i osztályülésén jelentést olvastak fel magyar szakemberek külföldi egyesületek munkájában való részvételéről. Az Unesco keretében működő Nemzetközi Művészettörténeti Bizottsággal kapcsolatban elhangzott, hogy a Bizottság korábbi tagjai,

Mihalik Sándor és Genthon István több éve nem fizettek tagdíjat (erre az érvényben levő pénzügyi rendelkezések nem is adtak lehetőséget), így tagságuk megszűnt. 1958. IV. 8-án a II. osztály vezetősége 1957. VII. 23-i határozata értelmében kívánatosnak tartotta a visszatérést a nemzetközi bizottságba egy nemzeti bizottság keretei között. FL javaslatára elfogadták Genthon István, Pigler Andor, Balogh Jolán, Gerevich László és Vayer Lajos személyét a bizottság tagjaiul, a II. osztály vezetősége pedig FL-t bízta meg a testület elnökségével.

Az 1959-es párizsi kongresszuson fel is olvasták Balogh Jolán és Aggházy Mária értekezését, de távollétükben, mert nem kapták meg az engedélyt az odautazásra. FL 1960-ban lemondott az elnökségről (Ld. 2437. sz.), utóda Vayer Lajos lett.

[7] Ld. 2226/1.

[8] A magyar művészettörténészek munkáinak idegen nyelveken való közreadása céljából létesítendő akadémiai folyóirat, az Acta Historiae Artium létrehozása a Művészettörténeti Bizottságnak régóta célja volt. A Bizottság 1952. II. 25-i ülésének jegyzőkönyve a következőt tartalmazza ezzel kapcsolatban. Fülep Lajos beszámol, hogy [...] „Acta nem volt ugyan részünkre beütemezve, de ez tisztán papírkérdés, lehet, hogy valami elmarad és ezáltal felszabadul részünkre bizonyos ívmennyiség. Helyes lenne tehát azt az anyagot is számbavenni, ami erre a kötetre vonatkozik és megfelelő elbírálás után a fordítások elkészíttetéséhez hozzáfogni." (MTA Lt. A II.oszt. ir. 191/3.)

Az Acta Historiae Artium Academiae Scientiarum Hungaricae c. folyóirat, Redigit L. Fülep. Adiuvantibus D. Dercsényi, L. Vayer, A. Zádor I. kötete 1953-ban jelent meg. FL az 1960–61-es 7. kötet megjelenéséig volt a főszerkesztője. Ld. még 2389/8., 2393/3., 2394/2., 2396/., 2401/5., 2402/3., 2404/3., 2406/4., 2418/5., 2428/5., 2431/4., 2483/3. és 2484/1.

[9] Ld. 2079/1.

2381. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1958. XI. 14.

Lajos Bátyám dicséretén[1] felbuzdulva, egész csomó szonett kikelt.[2] Itt küldöm, meg a további Mallarmé-fordításokat[3] is.

Hálás tisztelettel

Sanyi.

MTAKK Ms 4590/302.
Kézírás A meddő terebély és A holnap születése c. szonetteket tartalmazó gépirat alján.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2359. ill. 2378. sz.

[2] Weöres Sándor: A meddő terebély. (Variáns.) – A holnap születése. (Variáns.) MTAKK Ms 4590/302. – Pestilentia. – Jelenlét. MTAKK Ms 4590/303. – Contraposto (Fülep Lajos javításaival) – Magányos töprengés. (Kötetben: Animus. Variáns.) MTAKK Ms 4590/304. – Népvándorlás. (Variáns.) – A barlang ívei. MTAKK Ms 4590/305. – Az elégett egyesség. (Kötetben: A kettébomlott Hermaphroditus. Variáns.) – A homokvihar. MTAKK Ms 4590/306. – Több évtizedes... kezdetű prózai szöveg. MTAKK Ms 4590/307.

[3] Weöres Sándor Mallarmé-fordításait két alkalommal küldte el FL-nak: e levél mellett ill. 2378. sz. Ld. 2378/2.

2382. EULENBURG, AUGUSTA ZU – FÜLEP LAJOSNAK

[Starnberg, 1958. XII. 20.]

Einen *sehr herzlichen* Weihnachtsgruss lieber alter Freund. Wie mag es Ihnen gehn? Wieder ein Jahr zu Ende! Und wieder kein Wiedersehen! Ich schrieb länger nicht, trotzdem dachte ich an Sie. Wieder ein Weihnachtsfest ohne Alf![1] Ja, wir haben uns eine traurige Zeit ausgesucht, um uns zu incarnieren! Aber – wir mussten es wohl! Nach Neujahr schreibe ich Ihnen ausführlich. Mary[2] lebt noch, aber ich höre nie von Ihr, sie war in meiner beliebten Heimat „Liebenberg",[3] als alles verloren u.[nd] kaput ging und blieb einfach dort, sie soll mit Ihrem Sohn[4] zusammen leben der Lehrer ist, am Bodensee.[5]

Und nun wünsche ich Ihnen von Herzen eine *gesegnete* Weihnachtszeit, und alles, alles Gute zur Jahreswende.

In alter Freundschaft Ihre

Lycki

Helynév és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/198.
Kézírás Heisterbacher Altar Anbetung der Könige feliratú képeslapon.
Címzés: Ungarn Herrn Fülep Lajos Budapest II. Széher-út 22.

Eulenburg, Augusta zu ld. 2101. sz.

Nagyon szívből jövő karácsonyi üdvözlet, kedves régi barátom. Vajon hogy megy a sora? Megint véget ért egy év! És megint nem volt viszontlátás! Hosszabb idő óta nem írtam, de azért gondoltam Magára. Megint egy karácsony Alf nélkül! Bizony, szomorú időt választottunk az inkarnációra! De – bizonyára így kellett lennie! Újév után részletesen írok Magának. Mary él még, de sose hallok róla, szeretett hazámban, Liebensbergben volt, amikor minden elveszett és tönkrement, s egyszerűen ott maradt, állítólag a fiával él a Bodensee mellett, aki tanító.

És most szívből kívánok Magának *áldott* karácsonyt, és minden, minden jót az újévre.

Régi barátsággal

Lyckije

[1] Ld. 2101/4.

[2] Mlinarowisch, Mary Augusta zu Eulenburg barátnője, egy ideig Firenzében a Jaroljmek-családnál – Augusta Eulenburgnál és férjénél, Edmund Jaroljmeknél – élt s a gyermekeket gondozta. Utóbb férjhez ment Gerhard von Pöllitz statisztikus-jogászhoz, Augusta zu Eulenburg másodunokatestvéréhez. Ikergyermekei közül az egyik az itt említett fiú.

[3] Liebenberg – Augusta zu Eulenburg apjának, Philipp Eulenburg-Hertefeld hercegnek családi kastélya és birtoka Kelet-Poroszországban. A II. világháború végén elvesztették a birtokot, de a kastély ma is áll, vagy újjáépítették.

[4] Svájc, Németország és Ausztria határán levő tó.

2383. FÜLEP LAJOS – GELLÉRT OSZKÁRNAK

[Bp.] 1958. XII. 24.

Kedves Barátom,

nagyon köszönöm a gyönyörű dupla ajándékot,[1] mély együttérzéssel olvastam benne

a kiadónak az ismert kézírást helyettesítő mellékletét. Szívből kívánom, hogy a „beteg író" egészséges író legyen, mire e sorok odaérnek, nagyon jó új esztendőt is kívánok.

Szeretettel ölel

Fülep Lajos

A helynév a feladó-bélyegzőből.
PIM Kézirattár V 3195/317.
Kézírás.
Címzés: Gellért Oszkár író úrnak H XIII. Sziget u. 19/a
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. A házszám kézzel.

Gellért Oszkár ld. 2102. sz.

[1] Gellért Oszkárnak 1958-ban két kötete jelent meg: Daloló Hungaria. Költemény ezer sorban. Bp. 1958. Szépirodalmi Könyvkiadó és Egy író élete. 1902–1925. 1. köt. Bp. 1958. Bibliotheca. A szövegből kiderül, hogy a szerző helyett a kiadó küldte el a könyveket, amelyek így talán dedikálva sem voltak. FL halálakor egyik sem volt meg a könyvtárában. Az Egy író életé-ről FL feltehetően nem jó kritikát mondhatott Gellértnek, mivel 1963-ban megjelent Utószüret c. verskötetét a következő sorokkal dedikálta: „Fülep Lajosnak, aki e kötetke verseit nyilván szívesebben olvassa majd, mint a költő prózai írásait, megbecsüléssel és nagy szeretettel Gellért Oszkár."

2384. FÜLEP LAJOS – SZLABEY ERNŐNEK

[Bp. 1959.]

Szlabey Ernő úrnak
H.

Mivel élőszóval, megmondásra nehéz alkalmat találni, ezen úton közlöm, amiről talán nem is tud, hogy az utóbbi hetekben két mókus, néhány rigófióka, cinke fulladt a medencébe, napokig való ott rohadás és bűzlés után Botár szedte ki és ásta el őket. Ilyen helyen fertőző dög-telep nem lehet, se a többi lakónak nem lehet az a gondja és dolga, hogy a medencét naponta figyelje s az esetleg belefulladt állatokat kiszedje és elássa. Ezért kérem, 24 óra alatt gondoskodjék a medence kiürítéséről és kifolyójának olyan karba helyezéséről, hogy az esővíz akadálytalanul kifolyhasson rajta és szúnyogtenyészet ne keletkezhessen benne, különben kénytelen leszek a tiszti orvosi hivatalhoz fordulni, amiből származható költségektől és esetleges egyéb következményektől való megkímélés céljából küldöm e sorokat.

Fülep Lajos

A levélen nincs közelebbi dátum.
MTAKK Ms 4585/14.
Ceruzaírásos fogalmazvány.
Budapestre írt levél.

Szlabey Ernő adatai ismeretlenek. Orvos volt, Dohnányi Ernő nőtestvérének fia. Ő és családja volt a Széher-úti Dohnányi-villa egyetlen olyan lakója, aki rokonságban volt az egykori tulajdonossal és folyamatosan a házban lakott.

2385. FÜLEP LAJOS – F. CSANAK DÓRÁNAK

[Bp. 1959. I.]

Kedves Dóra,

mivel nem tudom, ha az idő így folytatja, látom-e még az esemény előtt, így juttatom el ezt a kis jegyzéket, kérve, intézze el, ha még lehet.

Az utolsó kettőnek nem tudom kiadóját és árát, de mind a kettő ismert könyv (2. és 3. kiadás), talán nem lesz nehéz megtalálni.

Ha nem találkozunk, tudja, hogy gondolatban kísérem és jót kívánok.

Öreg barátja, előre is köszönettel

Fülep

Dátum a tartalom alapján.
Kézírás.
Magántulajdonban.
Budapestre írt levél.

F. Csanak Dóra ld. 2129/1.

[1] Fülöp Márton közeli születésére utal.

[2] Az Akadémia tagjai az MTA devizakeretének terhére rendelhettek külföldi könyveket, amelyeket forintban fizettek ki. Egy ilyen lista eljuttatásáról volt szó az Akadémiai Könyvtár Szerzeményi osztályához, amely a rendelések adminisztrációját intézte. A cédula-nyilvántartás szerint FL csaknem annyi külföldi könyvet rendelt, mint az összes többi akadémikus együttvéve.

2386. FÜLEP LAJOS – DÉVÉNYI IVÁNNAK

Bp. 1959. I. 27.

Kedves Kollega Úr,

levele[1] ugyan nem a legjobbkor jött – határidőre el kell készülnöm valamivel[2] –, de a hír, hogy valaki Csontváryval[3] foglalkozik, mégis nagy örömet szerzett s ha akármilyen röviden is, sietve válaszolok levelére.

Az említett okból nem tudok részletesebben felelni kérdéseire – ha hozzájutnék, magam is írnék már Cs[ontváry]-ról,[4] rég gondolok rá –, röviden csak annyit, hogy amit szuperlatívuszként valaha is olvasott-hallott, én mind keveslem. Cs[ontváry]-t, a *maga nemében,* századok legnagyobbjának, senkivel se összehasonlítható unikumnak tartom. Szerintem olyan, mint a két cédrus (más is!) nincs az egész piktúra történetében. Ebből következik, hogy „helyét a magyar piktúra folyamatosságában" megtalálni nem lehet. Hogy mégis milyen történeti jelenség, – mert az – hosszadalmas volna kifejteni.

Akik, szerintem, nem így látják, nem értik. Aztán mondhatnak tőlem, amit akarnak.

Szívesen fogadnám, ha időnkint tájékoztatna munkája haladásáról.

Szíves üdvözlettel

Fülep

MTA MKI Adattár MKCs-C-I-159/659. Hibás interpunkcióval és egy szó kihagyással megjelent: Jelenkor, 1975. 10. sz. 919–920.
Címzés: Dévényi Iván tanár úrnak Esztergom Berényi Zs. u. 1.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22.

Dévényi Iván (1929–1977) magyar–történelem szakos gimnáziumi tanár, művészettörténész, kritikus, műgyűjtő.

[1] A levél nincs meg.
[2] A modern művészetről tervezett írásra utal. Ld. 2389/4.
[3] Dévényi Iván: Csontváry Tivadar. = Vigília, 1959. XXIV. évf. 9. sz. 535–544.
[4] FL Csontváryról szóló nyilatkozatai ill. írásai: Csontváryról hangszalagon. = Kortárs, 1963. 11. sz. 1708–1714., – Mit vétett Csontváry? = Fülep II. 632–636. – FL opponensi véleménye Németh Lajos „Csontváry művészete" c. doktori értekezésének vitáján. = Müv. tört. Ért. 1967. 3–4. sz. 269–274.

2387. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNÉNAK

[Bp.] 1959. IV. 7.

Kedves Nagyságos Asszony,

már jó ideje készülök írni, szokásom szerint a boríték is előre meg volt írva, de az írás mégis csak halasztódott – most azonban ne maradjon el tovább így már egy nap se: nagyon szeretném tudni, az amnesztia-rendelet[1] folytán férje hazakerült-e vagy fog-e hamarosan. Ahogy én emlékszem a kiszabott büntetés idejére, az amnesztia rá is vonatkozik. Kérem, értesítsen vagy értesítsenek róla, s ha otthon van vagy hamarosan haza kerül, milyen tervük van a jövőre nézve.

Februári levelének,[2] azt hiszem, legfontosabb pontjára: a gyógytorna-tanfolyamra[2] való bejutás dolgára reflektálva csak bizonytalanul tudok felelni; többet kellene tudnom a dologról. A Lukácshoz tartozó reuma-kórház az említett? Az Eg.[észség]ü.[gyi] Min.[isztérium]-ban nincs semmiféle nexusom, ebben a reuma-kórházban azonban Bernáth Aurél felesége[4] főorvos, hogy van-e beleszólása, nem tudom, de megtudakolhatom, ha csakugyan ez az a kórház. Kérek tehát pontosabb tájékoztatást és hírt arról is, hogy mikor aktuális a dolog.

A házvezetőnő-csere[5] még nem történt meg, az útlevél még nincs meg, és mivel bizonytalan, mikorra lesz meg, közöltem vele, hogy május 1-re az új veszi át a helyet. Jó lesz-e, nem-e, nem tudható, „lakva ismerni meg", családi kötelékei bőven vannak,[6] ezen nem tudok változtatni, nem is bánom, csak egyébként legyen megfelelő.

Közben, amiről írta, hogy nyugtalanul várja az egész falu, már végig is hullámzott, hogy oda hogyan ért és mit produkált, én persze nem tudom, de ott valószínűleg megmutatkozott már.

Végül a munkámra[7] vonatkozó kérdésre: ez éppen művészeti, de hiába volt minden igyekezet, nem készült el határidőre, túlságosan megnőtt a kezem alatt s még egyre nő. No de egyszer majd csak abba hagyja.

A legjobb hírt nagyon várva szívből üdvözlöm mindnyájukat

Fülep Lajos

A helynév a levél élén levő bélyegzőről, a házszám (22) kézzel javítva.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

Császár Jánosné ld. 2077/4.

[1] 1959. IV. 4-ike (a „felszabadulás") ünnepe alkalmából részleges amnesztiát kaptak azok, akik két évnél rövidebb időre voltak elítélve. Császár Jánost három évre ítélték. Amint a 2392. sz. levélből kiderül, április folyamán még nem engedték ki. Május 31-ig azonban még 1610 elítélt részesült „részleges közkegyelemben", valószínűleg ekkor szabadult. FL első, ez után íródott, fennmaradt Császár Jánosnak szóló levele IX. 15-én kelt. Ld. 2413. sz.
[2] A levél nem maradt fenn.
[3] Császárék kisebbik leánya Piroska, orvosnak készült, de apja börtönben lévén, nem volt reménye az egyetemi felvételire. Ezért arra gondolt, hogy gyógytornászi képesítést szerez.
[4] Bernáth Aurélné Pártos Alice (1901–1966) orvos, balneológus. Ekkor a Lukács fürdő ill. az Országos Reumatológiai és Fürdőügyi Intézet reumatológiai osztályának főorvosa volt.
[5] Raskó Alfrédné (ld. 2090/6.) férje halála után ki akart vándorolni Olaszországban élő leányához. Az új házvezetőnő, Pap Béla lelkész özvegye 1959. V.-től IX. közepéig volt a Széher úton. Távozása után Raskóné, aki nem kapta meg a kivándorlási útlevelet, visszatért FL-hoz s FL haláláig ott volt.
[6] Pap Bélánénak négy gyermeke volt; FL-hoz egy tíz év körüli kislánnyal költözött.
[7] Ld. 2389/4.

2388. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

Bp. 1959. IV. 7.

Kedves Barátom,

megírom, hogy diszponálhasson a könyvekkel, ne heverjenek itt haszontalanul:

Rüdiger[1] csakugyan megvan, sőt Young Social Psychology[2] is – azt hiszem, mindkettőt Maga hozta. Meinecke[3] körül még habozok.

Ellenben valami miatt elő akartam venni E.[dmund Garrat] Gardner: St. Katherine of Siena-t,[4] de sehol se látván, csakis Magához mehetett – ha még megvan, visszakérem.

Nem beszéltünk róla, mikor itt volt, kisütött-e valamit az angolokról: Coleridge, 3 K.[ötet?] (Pickering),[5] és Bunyan: Pilgrim's Progress.[6] A németet az ilyesmi nem érdekli? Mégis jó volna tudni, mit érnek.

Szíves üdvözlettel

Fülep

MTAKK Ms 5691/76.
Kézírás.
Címzés: Lőrincz Ernő könyvkereskedése H I. Országház utca 8.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út (a házszám hiányzik).

[1] Rüdiger Horst, FL könyvtárában a Wesen und Wandlung des Humanismus. Hamburg (1937) volt meg.
[2] Young Kimball: Handbook of Social Psychology. London, 1957. Routledge and Kegan Paul. A könyv halálakor nem volt meg FL-nak.

[3] Meinecke Friedrich, FL-nak a Persönlichkeit und geschichtliche Welt. Berlin, 1923. volt meg.
[4] Edmund Garratt Gardner: St. Catherine of Siena. London–New York, 1907. Halálakor megvolt FL könyvtárában.
[5] Coleridge Samuel Taylor: The Poetical Works I–III. London, 1835. és Poems and Prose. Harmondsworth, 1957. volt meg, itt feltehetően eladási szándékról van szó.
[6] Bunyan John: The Pilgrim's Progress. Két kiadásban volt meg: London, 1881. és London–New York, 1910. Itt is feltehetően eladási szándékról van szó.

2389. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

Bp. 1959. IV. 8.

Kedves Carlo,

most aztán triumfálhat, une fois de plus nem tartottam meg az ígéretem, nem írtam meg a levelem![1] hát csakugyan nem írtam meg, az une fois de plus mégis igazságtalan, mert azelőtt *én* megtartottam, *Maga* nem, s az igazságot ilyen szimpla megfordítással nem lehet megszüntetni. Nem írtam pedig a következőért: még decemberben történt, hogy valamilyen aproposból (valaki cikket adott a Műv[észet]t[örténeti] Ért.[esítő]-nek[2] a modern műv.[észet]ről a Biennale[3] alkalmából, visszaadattam azzal, hogy rossz s akkor rám támadtak: írjak róla én! könnyelműen igent mondtam) cikket vállaltam,[4] határidőre, folyóiratba, azt gondolva, két hét alatt elkészülök vele (két ívnyire terveztem), s aztán elkezdett nőni a kezem alatt, mostanában a terminus is lejárt s a kézirat már valahol a 4–500 lap közt jár, és nem kész (különösen bosszantó, mert közben a másik munka[5] halasztódik) – nos, amíg a határidőben reménykedtem, nem mentem sehova, nem engedtem magamhoz senkit, nem is írtam semmi mást, levelet se, mert 8–10 órai használat után szemem elfáradt (ijesztő novum nekem!), nem írhattam. Most, hogy a terminus elmúlt s a sátán nem ül a nyakamon, levelet is írhatok. Hát ezért késtem, és ezért írok most.

Nagyon energikusan kell reflektálnom vádjára, hogy „mostohán (aláhúzva) bánok Magával",[6] nem küldök se Magy.[arországi] műv.[észet]tört.[énet]et,[7] se Műv.[észet]t[örténeti] Értesítőt etc. – hát az isten áldja meg, *hányszor kérdeztem,* küldjem-e, és soha egy szóval se reflektált a kérdésemre! Indulásakor említettem az Acta-t,[8] a Műv.[észet]t.[örténeti] Értesítőt, megjelenésekor a Magy.[arországi] Műv.[észet]t.[örténet]-et, kínálva, hogy *mindig mindent* elküldök, amit csak akar, *sose kaptam rá egy szó választ se.* Ha megvan valahol még valami régi levelem, megtalálhatja benne mindaddig, amíg abba nem hagytam a kínálást, és nem említettem többé a dolgot. Hát csak nem képzeli, hogy Révésznének[9] inkább küldök, mint Magának? Hát ki nekem Révészné? nagyon röviden: senki, *Maga pedig nagyon sok, mindenkinél több, akit ismerek.* Mindent küldök, amit akar, nem műv.[észet]t[örténet]et is, csak írja meg. És még hogy „megfizeti"[10] – hát elment a sütni valója? Minden Műv.[észet]t[örténeti] Értesítő és Acta számot meg fog kapni, a Magy[arországi] műv.[észet] t[örténete] I. k[ötete] elfogyott, régen, II. nem tudom, van-e még, megérdeklődöm, ha van, küldöm. (Én azt hittem, azért nem reflektál a kínálkozásra, mert az ottani egyetem csere útján vagy másképp megkap mindent.) Egyáltalán értesül ott valahogyan az itteni publikációkról? ha nem, írjam meg időnként, mi jelent meg? és mi érdekli?

Nem tudom, mivé „neveztek ki" a Comm.[ité] Int[ernationale]-ba.[11]

Michelangelo V. megjelent?[12]

És hogy' van,

Végül magamról: così così, csak hát öregszem, az idén beléptem a 75.-be, sose hittem volna.

Szeretettel ölelem

Lodovico

Firenze, Casa Buonarroti. Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás légiposta-levélpapíron.
Princetonba írt levél.

[1] Ld. 2380. sz.
[2] Ld. 2248/2.
[3] A Velencében 1895 óta kétévente rendezett nemzetközi művészeti seregszemlére utal.
[4] A cikkről ld. még 2386/2., 2387/6. és 2391/3.
[5] Valószínűleg a készülő Rembrandt-könyvről van szó. Ld. 2331/3.
[6] Ld. 2380. sz.
[7] Ld. 2226/1.
[8] Ld. 2380/8.
[9] Ld. 2079/1.
[10] Ld. 2380. sz.
[11] Ld. 2380/6.
[12] Ld. 2195/2. ill. 2351/9.

2390. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1959. IV. 9.

Kedves Lajos Bátyám,

szíves engedelmével, itt küldöm valamennyi Mallarmé versfordításomat;[1] a megjegyzéseket lehetne ugyane lapokra írni. Előre is hálásan köszönöm a szíves fáradozást.

Dobossy Laci[2] terve és összeállítása szerint a könyv tartalma és szerkezete a következő lesz: 1.) Bevezető tanulmány és Mallarmé önéletrajza (Verlaine-hez írt levél) D.[obossy] írása, illetve fordítása; 2.) versek; 3.) 12 lírai próza D.[obossy] fordításában; jegyzetek, D[obossy] munkája.

Mindez már készen is van. A kézirat-oldalak számozása már ehhez a beosztáshoz igazodik. Szerettünk volna még egy s mást beilleszteni (Un Coup de Dés, Igitur stb.) de egyrészt lefordításukba beletört mindkettőnk bicskája, remélhetőleg csak egyelőre, másrészt a könyv terjedelmét se növelhetjük tovább, kérdés, hogy így is megjelenhetik-e. De akár megjelenik, akár nem: az a fő, hogy létezik, akár kéziratban, akár nyomtatásban. A versek sorrendje kronologikus, a nyitó és záró költeményt kivéve.

Lajos Bátyám említette, hogy multkor küldött 30 szonettem[3] (a Mallarmé-fordítás következményei) közül némelyik jelentékenyebb. Tanulságos volna részemre, ha megtudhatnám, melyek azok.

Jó egészséget, minden jót kívánok, hálás tisztelettel

Sanyi.

Szeretettel köszönti Professzor urat

Amy.

MTAKK Ms 4590/308.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2378/2. ill. 2381/3.
[2] Dobossy László (1910–1999) író, irodalomtörténész, 1945-től a párizsi Magyar Intézet munkatársa, majd igazgatója, utóbb főiskolai, majd egyetemi tanár. Ő fordította a Mallarmé-kötet prózaverseit és írta a jegyzeteket.
[3] Ld. 2381/2.

2391. FÜLEP LAJOS – KERÉNYI KÁROLYNAK

[Bp.] 1959. IV. 10.

Kedves Károlyom,

köszönöm a küldeményt, nagyon örültem neki, kitűnő a fénykép![1]

Azt hiszem, pár hónap múlva küldök valamit, tanácsot kérendő,[2] mit lehetne vele odakint csinálni – könnyelműen cikket ígértem a „modern művészetről",[3] jó néhány száz lapnyi könyv lesz belőle. Kár volna megpenészednie.

Remélem, jól vagytok. Szeretettel ölel mindnyájatokat

F.[ülep] Lajos

A helynév postabélyegzőről.
Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Prof. Dr. K. Kerényi Ascona Casa del Sole Schweiz – Suisse
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22 (kézzel javítva 16-ról, utána kézzel): Ungarn

[1] Kerényi-fénykép nem maradt fenn FL hagyatékában. Talán arról a fényképpel díszített, Kerényi műveit hirdető kiadói prospektusról van szó, amely a Kerényiről szóló nyomtatványok között található. (MTAKK Ms 4604/4.)
[2] Nem tudni felelt-e Kerényi FL kérdésére, s ha igen, mit. 1955–1969 között nem maradt fenn Kerényi-levél FL hagyatékában. Kerényi Károlynétól 1961-ből, 1964-ből és 1968-ból maradt fenn egy-egy levél. (MTAKK Ms 4588/50–52.)
[3] Ld. 2386/2.

2392. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNÉNAK

[Bp. 1959. IV. 13. után]

Kedves Nagyságos Asszony,

abból, hogy ápr.[ilis] 13-i levele[1] óta nem kaptam hírt, attól tartok, jogos a következtetés: nem volt miről hírt adni, a helyzet változatlan.[2] Bizony eléggé elkeserítő, hogy így

van. Persze, itt is megismételhetem, amit mondani szoktam: a kibicnek semmi se sok – de csak látszat, hogy nekem nem sok, ha azt mondom, akár így, akár úgy, már nem tart sokáig – nekem is sok.

Leánya[3] ügyében nehezen találom meg az utat a cél felé (ezen a területen kevés a nexusom – Bernáthné[4] is távol esik tőle), de most már talán sikerül, ha még nem késő. Egyébként tegnap meghívó jött tőle a ballagási ünnepélyre, nagyon köszönöm a kedves gondolatot. A hozzá mellékelt fotón sehogy se ismerek rá. Ennyire megváltozott?

A Várkonyból elmenetel gondolatáról, bármennyire sajnálom, ha sornak kell rá kerülnie, magam is azt hiszem, hasznos lehet. Én is mennyire szerettem Várkonyt, mégis ott kellett hagynom! még pedig öregebben. Mert bizony *kellett* – tudtam, ott nekem már nem lehet jó. Utána minden igazolta is az érzésemet.

Ha férjénél látogatóban[5] volt, kérem, közölje velem tapasztalatait.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

[Bp.] rajta idegen kézzel: 1959. X., ami nem lehet helyes dátum, e levél írásakor Császár János még börtönben van, 1959. IX. 15-én FL már neki írt levelet. (Ld. 2413.)
Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] A levél nem maradt fenn.
[2] Ld 2387/1.
[3] Ld. 2077/2. ill. 2387/3.
[4] Ld. 2387/4.
[5] Börtönlátogatásról van szó.

2393. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Princeton, 1959.] IV. 14.

Kedves Fülep!

Most kaptam ápr.[ilis] 8-i sorait,[1] amelyekben szokásához híven, zsörtölődik – ok nélkül. Átnéztem egész levelezésünket és *sehol nem találtam említést arról,* hogy Maga felajánlotta volna, hogy elküldi a Műv.[észettörténeti] Ért.[esítő]-t[2] (amelyet még soha sem láttam!); *soha sem említette* az *Acta*-t,[3] sem a Magy.[arországi] Műv.[észet] t[örténetét][4] – *soha sem* kínálta, hogy elküldi! Most arra kérem, hogy a Magy.[arországi] Műv.[észet] t[örténete] I–II. kötetét szerezze meg másodkézből, ha elfogyott netán, mert erre szükségem volna, küldje el a Műv.[észettörténeti] Ért.[esítőt] egészen. Az *Acta*ból Tomus I, II. és III. hiányzik nekem (IV. és V-öt megkaptam más úton). (Az itteni egyetemnek nincs meg a Műv.[észettörténeti] Ért.[esítő], sem a M.[agyarországi] Műv.[észet] t.[örténete]; csak az Acta és a Bulletin[5] jut el ide.) Jó volna, ha időnként megírná, mi jelenik meg odaát.

Én kissé betegeskedtem az utóbbi hónapban. Az idén belépek a 60-ba; én is öregszem! *Michelangelo V.*[6] még nyomdában van, ősszel remélem kijön. (Minden tovább tart, mint az

ember gondolja.) Más munkákon is dolgozom; egyetemi előadásaim sok időt vesznek igénybe. Mikor látom? Isten éltesse:

szeretettel öleli

Carlo.

A helynév és év postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4590/94.
Kézírás.
Címzés: Professor L. Fülep II. Széher út 22 Budapest Hungary
Feladó: C. Tolnay 14, Murray Place Princeton N. J.

[1] Ld. 2389. sz.
[2] Ld. 2248/2.
[3] Ld. 2380/8.
[4] Ld. 2226/1.
[5] Valószínűleg a Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts című kiadványra utal.
[6] Ld. 2195/2.

2394. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp. 1959.] IV. 23.

Tolnay Károly írt,[1] kellene neki Acta Hist.[oriae] Artiumból[2] I. 3–4, II. 1–4; Művészettört.[éneti] Értesítőből[3] *minden* (VII. 4. kivételével, elküldtem neki) – kérem hozza majd el belőlük, ami még megvan. Kellene neki még a Magyarorsz.[ági] Művészet Története;[4] a II. kötet állítólag még kapható, még nem érdeklődtem, az I. kötetet próbálja meg szintén megszerezni és kérem hozza el azt is, ha van.

Üdv!

F[ülep] L.[ajos]

A hely és év postabélyegzőről.
MTAKK Ms 5691/77.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lőrincz Ernő könyvkereskedése H. I. Országház utca 8.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22/A (ez utóbbi tintával).

[1] Ld. 2393. sz.
[2] Ld. 2380/8.
[3] Ld. 2248/2.
[4] Ld. 2226/1.

2395. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

[Princeton,] 1959. IV. 25.

Kedves Lodovico:

Levelet kaptam dr. Kiss Györgyi[1] nevű műtörténésztől, aki azt állítja, hogy a Maga tanítványa volt egykor és egy ügyben közbenjárásomat kéri. Arra kérném, hogy írja meg nekem

őszintén, hogy nevezett tanítványának mik a tudományos qualitásai? Lehet-e ajánlani? Nemsokára utazunk, úgy hogy válaszát minél hamarabbra kérem. Remélem, jól van; kíváncsi vagyok már készülő munkájára.[2]

Öleli

Carlo.

A könyvek még nem érkeztek meg.[3] Vajon elküldötte-e?

MTAKK Ms 4590/95.
Kézírás.
Címzés: Professor L. Fülep Széher út 22. Budapest (II.) Hungary
Feladó: Ch. T.

[1] Ld. 2374. sz.
[2] Ld. 2386/2.
[3] Ld. 2389. sz.

2396. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1959. V. 4.

Kedves Carlo,

éppen most jött ápr.[ilis] 25-i levele,[1] nyomban válaszolok rá, de előbb a korábbi ápr.[ilis] 14-ire.[2] Ad vocem „szokásához híven zsörtölődik – ok nélkül" – t. i. én. Hát az Isten áldja meg, vegye elő azt a levelem és találja meg benne a zsörtölődés nyomát! Hiszem egyéb sincs benne, mint védekezés a Maga vádjai ellen! Hogy én nem-törődésből nem küldtem a folyóiratokat stb. stb. No jó, nem vitatkozom róla, annyi év után nem emlékezhet rá, minden levelem pedig aligha őrizte meg – ki tudja, hol érte egyik-másik? *Élő tanúm* van rá, az Acta[3] szerkesztője,[4] akivel még akkor beszéltem róla, hogy megírtam Magának, kínáltam stb., ő egy idő múlva kérdezte is tőlem, megmondtam neki, nem kaptam választ a kérdésemre – ma is emlékszik rá. No de hagyján – még előző levelében írta, hogy Magdánál[5] látta – nem tudott akkor *egy* sort írni a szokásos egy szó helyett? – rögtön küldtem volna. Továbbá: megküldtem az Izsó-különnyomatot, rajta van: Különnyomat a Műv.[észet]t[örténeti] Ért[esítő] 1953. 1, 2. számából[6] – láthatta! nem tudott legalább akkor *egy* sort írni, hogy küldjem a lapot is? *Örömmel* küldtem volna! Ismétlem: hát kinek, ha Magának nem? Sajnos, most már nehéz lesz, teljesen pótolni lehetetlen is a mulasztást. Az Acta-ból eddig sikerült szereznem: *I. 1, 2., III. 1–4-et,* ezeket IV. 23-án odaadtam az Akademia expeditiojának, de időbe telik, míg odaért. (Hacsak közben már meg nem kapta.) A többire – és a Magy.[arországi] műv.[észet] tört.[éneté]re[7] megbízást adtam egy antikváriusnak[8] (már a 2. kötet is elfogyott), eddig eredménytelenül. Amint lesz valami, azonnal küldöm.

Újabb publikációk: 1) Aggházy M[ária]: Régi magyar faszobrok[9] – nagy formátumú, sok színes reprodukcióval (relatíve jók, némelyik egészen jó) 2) Genthon: Rippl-Rónai[10] – szintén nagy formátumú, 48 színes reprodukcióval, szintén relatíve jók, 3) Csontváry-album[11] – 12 színes reprodukció, köztük néhány tűrhető, néhány rossz. (kár! à mon avis Cs.[ont-

váry] évezredek legcsodálatosabb alakja, amilyen a két Cédrus, Altamira óta nem festettek.) Bármelyiket akarja, azonnal küldetem, és ezután mindenről au courant tartom.

Végül: Kiss Györgyi.[12] *Nagyon kitűnő karakter,* maga a becsület és megbízhatóság, értelmes, lehet belőle valami – sajnos azonban, 2 1/2 évi kint léte idején (1956-ban ment ki) nem tudott tudományos intézetben elhelyezkedni, háztartási munkás, így tehát lehet, hogy a szakmától elszakadtság megérzik rajta, de hát fiatal (akkor volt végzős), igyekezet, a szakma iránti szeretet volt benne (tudom, ma is van), így hát feltehető, hogy a hibát pótolja, ha módja lesz hozzá. Itt mi nagyon meg voltunk vele elégedve, szerettük, én ma is szívesen gondolok rá és örülnék neki, ha visszajuthatna eredeti, elvesztett útjára – hiszen én biztattam már sokkal előbb, forduljon Magához, de halogatta szerénységből. Hogy mivé tud fejlődni, nem prófétálhatom – de hogy akárhova kerül, jól járnak vele, hiszem.

Jó egészséget, jó munkát kívánva szeretettel ölelem

Lodovico

A helynév postabélyegzőről.
Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Címzés: Professor Charles de Tolnay Princeton N. J. 14, Murray Place USA
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22.

[1] Ld. 2395. sz.
[2] Ld. 2393. sz.
[3] Ld. 2380/8.
[4] Ld. 2118/1.
[5] Ld. 2079/1.
[6] Az Izsó-tanulmányra utal. Ld. 2153/4.
[7] Ld. 2226/1.
[8] Lőrincz Ernő.
[9] Aggházy Mária: Régi magyarországi faszobrok. Bp. 1958. Akadémiai Kiadó.
[10] Genthon István: Rippl-Rónai József. Bp. 1958. Képzőművészeti Alap Kiadó.
[11] Csontváry-album. Bev. Ybl Ervin. Bp. 1958. Képzőművészeti Alap Kiadó.
[12] Ld. 2374. sz.

2397. FÜLEP LAJOS – BODNÁR GYÖRGYNEK

Bp. 1959. V. 12.

Kedves Bodnár,

nagyon köszönöm válaszát s a cselekvést. És íme rá a „közhely": nagyon jól esett – de éljenek az ilyen közhelyek! sajnos, ritkulnak, már szinte csak reservatumok, exquisitumok, pedig úgy jó, ha csakugyan közhelyek.

Pár nap múlva megpróbálom telefonon bátyját.

Jó napokat kívánva azon a szép helyen – gusztusom szerint a legszebb ebben a kis országban.

Meleg kézszorítással

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás, a dátum előtt Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22 feliratú bélyegző.
Címzés: Bodnár György író úrnak Szigliget Írók Alkotóháza.
Feladó: ugyanaz a bélyegző, amely a levél élén is van.

Bodnár György (szül. 1927) irodalomtörténész, kritikus. 1953-tól a Társadalmi Szemle kulturális rovatának vezetője. 1955–1956-ban az Új Hang felelős szerkesztője. 1957-ben a Magvető Könyvkiadó irodalmi vezetője. 1957. X. – az MTA Irodalomtudományi Intézet munkatársa, 1992–1997 között igazgatója.

[1] A válasz nem maradt fenn. Bodnár György emlékezete szerint FL egy Nyíregyháza környékén lakó rokona – feltehetően Porzsolt Ferencék – valamilyen ügyében kérte Bodnár György közbenjárását bátyjánál, Bodnár Istvánnál, aki a Népművelési Minisztérium főosztályvezetője volt.

A levél mellett van egy Bodnár György író úrnak Szigliget Alkotó ház címzésű üres boríték, a bélyegző dátuma 1959. V. 7. – ez a boríték tartalmazhatta FL kérését, amelyet Bodnár György elküldött bátyjának.

2398. FÜLEP LAJOS – DUTKA ÁKOSNAK

[Bp.] 1959. V. 12.

Kedves Ákos,

megkaptam a könyvet,[1] nagyon köszönöm.

De hogy „hitelesítsem", amiről csak belőle tudok?

Te jársz az én tájamon a Zugligeti úton, én nem a Tieden – ha akkorra halasztod a jövetelt, mikor temetnek, figyelmeztetlek, ilyen nem lesz, tudtod nélkül fognak elégetni.

Ölel

Lajos

A helynév a feladó alapján.
MTAKK Ms 4190/236. Megj.: F. Csanak Dóra: Fülep Lajos és Dutka Ákos leveleiből. = Tiszatáj, 1985. 2. sz. 75–84.
Kézírás.
Címzés: Dutka Ákos író úrnak H II/a Máriaremete.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (A házszám kézzel.)

Dutka Ákos (1881–1972) költő, hírlapíró, a Holnap Társaság tagja. FL ismeretlenül írt neki 1904. V. 21-én, egy az Új Időkben megjelent Dutka: Vallomások könyve c. kötetéről szóló ismertetés elolvasása után. Utóbb ő is recenziót írt a kötetről a Hazánk 1904. V. 25-i sz.-ban. Ezután évekig leveleztek, majd 1918-ban munkatársak voltak a Miniszterelnökség ill. a Külügyminisztérium sajtóosztályán.

[1] Dutka Ákos: A nagy kaland. Bp. 1959. Magvető c. kötetét küldte el FL-nak a következő dedikációval: „Fülep Lajosnak szeretettel küldi a régi Dutka Ákos. Te aki tanúja és felbujtója voltál a nagy kalandnak bizonyára megérted s talán hitelesíted is, ölellek".

A dedikáció arra utal, hogy Dutka e könyvében 1905–1906-os amerikai utazásának történetét írja meg. Az ekkor Nagyváradon újságíróskodó Dutka az utazást megelőző helyzetének ismertetése során többször említi FL-t, mindig úgy, hogy FL itáliai és párizsi utazásra biztatta. Dutka valóban elindult barátaival, de 1905 novemberében Fiuméba érkezve megrettent az előtte álló téltől, s megragadva egy alkalmi lehetőséget, újságírói szabadjeggyel a Liverpoolból New Yorkba induló Campania luxushajón az Egyesült Államokba hajózott, ahonnan 1906 tavaszán tért vissza Nagyváradra. Egyik Dutkának írt levelében (FLev. I. 21. sz.) FL méltatlankodik Dutka amerikai útja miatt.

2399. FÜLEP LAJOS – RASKÓ ALFRÉDNÉNEK

Bp. 1958. [helyesen: 1959] V. 12.

Kedves Gnädige,

elszoruló szívvel olvastam a levelét[1] – nem mintha valami új vagy meglepő volna benne, hanem mert az embert az olyan is újra meg újra el tudja keseríteni, amit nagyon is jól tud. Minden, ami előre látható volt, most itt van, rossz Magának, nekem is. Hiába mond akármit, nem tudom az utódját[2] megszokni; el tudom képzelni, hogy mással sikerült volna, voltak a jelentkezők közt olyanok; vele nem fog sikerülni, napról-napra idegenebbnek érzem; nem tehetek róla, így van; pedig igyekszik, de, hiába, van benne valami, ami nekem legyűrhetetlenül idegen; az első naptól, első találkozástól éreztem, de elhallgattattam magamba valami felelősség-érzetféléből a sorsa iránt. Pedig egyáltalán nem bizonyos, hogy más úgy érzi a vele történteket, mint ahogy mi gondoljuk. Mi magunk szerint gondoljuk, Maga is, én is, pedig vannak más anyagból, cementből való emberek is.

Majd körültekintem a terepet, kit lehetne mozgatni az útlevél[3] dolgában. Bár szívesebben teljesíteném azt az óhaját, hogy lemondva sok bizonytalansággal összekötött kalandos tervéről, vissza kíván térni oda, ahol élete legnehezebb szakaszában otthont talált, s ahol mindig megbecsülték és szerették, amíg minden módon nem bizonyította, mennyire nem becsüli, milyen helyen és ki mellett van. Meg tudom érteni, hogy akkor elkapta valami, de sohase fogom megérteni, hogy olyan könnyen okozott akkora keserűséget éppen nekem, aki – emlékezzen rá – hat és fél évig úgy osztoztam minden bajában, mintha a magamé volna, és tartottam a lelket Magában a legnehezebb napokban. Azt gondoltam, a megosztott szenvedés mindennél erősebb kötelék. Magamról legalább is teljes bizonyossággal tudom, nem tudtam volna hasonlót tenni.

Szívből üdvözli

öreg Prof-ja

MTAKK Ms 4160/186.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

Az autogr. levél datálása világosan 1958. V. 12., de ez csak tévedés lehet. Raskó Alfrédné férjét, aki 1956-ban szabadult az internálótáborból, s haláláig FL háztartásában élt, 1958. IX. elején temették. Az özvegy csak ez után határozta el, hogy kivándorol Latinában élő leányához. Amikor Pap Béláné 1959. V.-ban átvette a háztartás vezetését, Raskóné egy barátnőjénél lakva várta az útlevelet, amelyet nem kapott meg, s így visszatért a Széher-útra.

[1] A levél nem maradt fenn.

[2] Pap Béla lelkész özvegye – akinek férje megjárta a börtönt, majd kiszabadulása után különös körülmények között holtan találták egy erdőben –, kislányával költözött FL-hoz s vezette a háztartását 1959. V.-tól IX. közepéig. Ld. még 2387/5–6.

[3] A kivándorlási útlevélre utal.

2400. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Princeton, N. J. 1959. V. 12.

Kedves Lodovico,

Örülök, hogy Kiss Györgyiről[1] jó információt adott – ennek alapján melegen fogom ajánlani a clevelandi múzeumba.[2] Már ott dolgozik (egy éve) a könyvtárban, de tudományos beosztást szeretne kapni, mert (jelenlegi) beosztása tisztára adminisztratív. Szeretnék vele megismerkedni.

Annak is örülök, hogy végre-valahára elmenesztette az *Acta*[3] néhány régebbi számát; szeretném, ha e folyóirat teljesen megvolna itt nálam.

Az újabb publikációkból kérem küldje el Aggházy[4] és Genthon[5] könyveit. (Kár, hogy a Csontváry[6] reprodukciók nem sikerültek oly jól, mert én is nagyon szeretem őt.)

Június elején utazunk az ó-világba (cím: American Express Co.[mpanya], 11, rue Scribe, *Paris*); ott előadásaim lesznek és kutatni fogok Itáliában. Szeptemberig ott leszünk. Vajon látni fogom-e Magát? Úgy képzelem, hogy a Biennale[7] miatt Velencében járt – és nem is értesített! Szóval, ha valami lehetőséget látna, sürgönyözzön kérem és én ott termek.

Addig is öleli

Carlo.

MTAKK Ms 4590/96.
Kézírás.
Címzés: Professor L. Fülep II. Széher út 22. Budapest Hungary
Feladó: K. T. Princeton, N. J.

[1] Ld. 2374. sz.
[2] Cleveland 1836 óta város Ohio-ban. Múzeuma 1916-ban létesült, elsősorban természettudományi és orvosi gyűjtemény, de értékes képző- és iparművészeti anyagot is gyűjt valamennyi földrészről.
[3] Ld. 2380. sz.
[4] Ld. 2396/9.
[5] Ld. 2396/10.
[6] Ld. 2396/11.
[7] Ld. 2389/3. FL nem volt Velencében.

2401. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1959. V. 21.

Kedves Carlo,

most érkezett levelére immediamente válaszolok – ezért is nem küldöm ajánlva, mert most nincs akivel a postára küldjem, de remélem, így is megkapja –, hogy még ott érje és egy sorban megírhassa, amire kérem is, küldjem-e *most* Aggházyt és Genthont, amik távollétükben fognak odaérni, tehát van-e ott valaki, aki átvegye, vagy pedig várjak az expediálással addig, amikor gondolom, hogy szintén Princetonba érnek útjuk után; a könyvek utazására kb. egy hónapot, azt hiszem, bízvást lehet számítani. Tehát erre választ kérek. Műv.[észet]t.[ört]é-

neti Értesítő,[4] Acta,[5] Magyarorsz.[ági] Műv.[észet] t.[örténete][6] mind difficilissimo; a napokban beszéltem az I. k.[ötet]-ről Dercsényivel,[7] egyik szerzővel, azt mondta, három hónapja adott rá megbízást antiquariusoknak, eddig eredménytelenül. A II. kötetből ma láttam egy példányt egyik libreriában – már eladott utolsó példányuk volt. Azzal biztatnak, a II. k.[ötet]-ből még akadhat félreesőbb boltokban vagy vidéken – amint lesz, küldöm, s egyszer majd csak kerül I. is.

Dehogy voltam a Biennalén![8] Utoljára 1947 végén, 48 elején voltam Itáliában, Maga csak én utánam ment oda,[9] ez a találkozási alkalom tehát elveszett. No és – ha hiszi, ha nem, még ma is betege vagyok annak, amit azok a bestia fasiszták a S.[an] Pietro,[10] az Augusteo[11] környezetéből, a Piazza Montanarából[12] (ott laktam valaha) és más legkedvesebb helyeimből csináltak. Nem kívánkozom oda! Jöjjön Maga ide!

Öleli

Lodovico

Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Professor Charles de Tolnay Princeton N. J. 14, Murray Place U. S. A.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22.

[1] Ld. 2400. sz.
[2] Ld. 2396/9.
[3] Ld. 2396/10.
[4] Ld. 2226/1.
[5] Ld. 2380/8.
[6] Ld. 2226/1.
[7] Ld. 2118/1.
[8] Ld. 2284/1.
[9] FL 1948. I. 2-től IV. 9-ig volt Olaszországban, Tolnay pedig 1948. V.-ban érkezett Rómába.
[10] Ld. 2175/14.
[11] Augusteo – Ara Pacis Augustae, Kr. e. 13-ban épült Augustus békekötése alkalmából. FL római tartózkodása idején hangversenyeket tartottak benne.
[12] Római tér a Monte Mario közelében.

2402. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp. 1959.] V. 26.

Ma bent jártam az Akadémiai Könyvesboltban,[1] összeszedtek kb. 750–800 for.[int] árú Művészettörténeti Értesítőt,[2] csereként megkapom. Ezért kérem, szedjen össze az ott levőkből hasonló bolti árú mennyiséget, és pedig hasonló vagy azonos jellegűből, tehát *Acta Archaeologica,*[3] *Acta Historiae Artium*[4] (bármelyik év), *Művészettört.*[éneti] *Értesítő* (egy szám van ott Magánál, nem tudom, a boltban ez megvan-e), *Acta Ethnographica.*[5] Csak ezekből. És amint majd lehet, hozza el. Ha fölös talál lenni közte, majd visszaadom.

Úgy látom, elvitte az én példányomat az árazatlanokról (egy lap). Ezt is kérem vissza.

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév és év postabélyegzőről.
MTAKK Ms 5691/78.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lőrincz Ernő könyvkereskedése H I. Országház u. 8.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22 (a házszám kézzel).
Rajta Lőrincz Ernő feljegyzései valamelyik folyóriat számairól és árukról.

[1] Az Akadémiai Könyvesbolt a Váci utcában volt. FL mint az MTA tagja a II. osztályhoz tartozó valamennyi tudományág területén megjelent kiadványból tiszteletpéldányt kapott. Az őt nem érdeklő könyveket és folyóiratokat Lőrincz Ernő útján eladta vagy az Akadémiai Könyvesboltban másra cserélte.
[2] Ld. 2248/2.
[3] Ld. 2187/12.
[4] Ld. 2380/8.
[5] Acta Ethnographica Academiae Scientiarum Hungaricae 1950 óta megjelenő idegen nyelvű akadémiai folyóirat. Ekkori szerkesztője Ortutay Gyula, a szerkesztőbizottság tagjai Bodrogi Tibor, Gunda Béla és Tálasi István.

2403. CSEMEGI JÓZSEF – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1959. VI. 16.

Igen tisztelt Professzor Uram, Kedves Lajos bátyám!

Ígéretem szerint mellékelve küldöm az Általad kívánt különnyomatot[1] – és sárospataki előadásom[2] német szövegét, amelyet sürgősen megszereztem, hogy a kettőt együtt minél rövidebb időn belül elküldhessem Neked. Ha netán időt szakítasz rá és elolvasod – s még hajlandó vagy velem utána szóba állni, úgy kérlek tisztelettel: közöld velem, hol és mikor – esetleg milyen testhelyzetben – mondod meg véleményedet rólam!

Addig pedig türelemmel és tiszteletteljes szeretettel várom „napját Isten haragjának"[3]

Csemegi József

A helynév értelem szerinti kiegészítés.
MTAKK Ms 4603/3.
Autogr.
Címzés: Fülep Lajos egyetemi tanár akademikus Helyben (Budapest) II. Széher u. 22. Ajánlott.
Feladó: Csemegi Bp. II. Hermann Ottó út 14.

Csemegi József (1909–1963) építész, művészettörténész.

[1] Csemegi József: Die Konstruktionsmethoden der mittelalterlichen Baukunst. Bp. 1954. [1955.] Klny. az Acta Hist. Artium Tomus II. Fasc. I–II.-ből. „Fülep Lajos professor úrnak kiváló tisztelettel Csemegi József" dedikációval.
[2] A levél mellett: Kunstgeschichtliche Probleme der mitteleurpäischen Rotunden der romanischen Epoche. Soksz. autogr. javításokkal.
[3] „Napja Isten haragjának / Végét veti a világnak, / Ez szavok a prófétáknak". A Celano-i Tamásnak tulajdonított De die judicii sequentia (Ének az utolsó ítéletről) c., „Dies irae, dies illa..." kezdetű középkori himnusz első strófája Tárkányi Béla fordításában.

2404. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

Bp. 1959. VI. 22.

Kedves Carlo,

május 12-i levelére[1] azonnal, *érkezése napján* (sajnálom, hogy nem írtam föl, de aligha lehetett 22-nél több) válaszoltam,[2] kérve, írja meg – mivel a levélben nem mondja –, távollétében küldhetem-e princetoni lakása címére a könyveket, folyóiratokat, van-e ott megbízottja, aki átveszi, mert nem akartam annyi munka eredményét kockáztatni, de mindmáig nem kaptam kérdésemre választ. Kérem, írja meg válaszát egy sorban, s ha lehet, *postafordultával,* mert az Akadémia expedícióján deponáltam a holmit, és ott se szeretem soká tartani, félek, valami kulimászt csinálnak vele.

Küldök annyi Actát[3] és Értesítőt,[4] amennyit eddig fel tudtam hajtani, lehet, sikerül még, de nagy véletlen kell hozzá. Ilyen segített hozzá a Magyarorsz.[ági] Műv[észet] t[örténete] I. kötetéhez,[5] amiről mindenki azt mondta, reménytelen – egyik megbízottam éppen akkor volt valamelyik boltban, mikor valaki odavitte. II. k.[ötet] eddig még nincs, pedig arról azt mondták, könnyebb, mint az I., de folyik rá a hajtóvadászat.

A közlést várva szeretettel öleli

Lodovico

Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás.
Princetonba írt levél.

[1] Ld. 2400. sz.
[2] Ld. 2401. sz.
[3] Ld. 2380/8.
[4] Ld. 2248/2.
[5] Ld. 2226/1.

2405. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Hamburg (Basler Hof) 1959. VI. 29.

Kedves Lodovico:

Most vettem 22-ről kelt sorait[1] és azonnal válaszolok reájuk: távollétemben *is* küldheti princetoni címemre a könyveket és folyóiratokat; van aki átveszi. De az sem baj, ha szeptemberben adatja fel; október elejére ismét Princetonban leszünk. *Ahogy Magának kényelmesebb.* Előre is örülök, hogy meg tudta szerezni a Magy[arországi] Művészet egyik kötetét![2] Merci!

Már régóta szerettem volna olvasni benne. Az *Actát*[3] – amely különben minden számával emelkedik színvonalban – már régóta érdeklődéssel kísérem.

Innen Dél-Németországba és Itáliába megyek (Rina[4] már ott van); kb. júl.[ius] 20-tól kezdve elérhet ezen a címen: *American Express, Lungarno Corsini, Firenze.* Minden szépet és jót:

Szeretettel öleli

Carlo.

MTAKK Ms 4590/97.
Kézírás.
Címzés: Professor Dr. L. Fülep II. Széher út 22 Budapest Ungarn
Feladó: Prof. Tolnay (nyomt.:) Baseler Hospiz Hamburg 36 Esplanade 11.

[1] Ld. 2404. sz.
[2] Ld. 2226/1.
[3] Ld. 2380/8.
[4] Ld. 2092/1.

2406. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1959. VII. 24.

Kedves Carlo,

mivel, mint írtam, a könyvek egy részét már előzőleg az Akadémia expeditios hivatalába vittem,[1] és nem akartam túlságosan sokáig ott hagyni őket, félve, hogy ott elkeverednek, ezért hamburgi levelének[2] vétele után nyomban odacipeltem a második stosst is, továbbítás végett. Ott aztán közölték velem, hogy mivel Maga Michelangelot küldött,[3] viszonzásul (még júniusban) elküldték Magának az egész Actát,[4] az első évtől mostanáig – amiről eddig aligha tud –, így hát én az én Actáimat amik már ott voltak, elvittem, s csak a többit bíztam rájuk. Az eredmény most a következő: Az Actat mind megkapja az Akadémiától, sőt duplumai lesznek, mert már előzőleg én is küldtem belőle (megérkezéséről még nem értesített); ezenkívül tőlem ment *Értesítő*[5] 1953-tól 1959-ig, de nem minden év teljes, mert eddig nem sikerült minden számot megszerezni – a kiadónak sincs –, antiquarice kell majd próbálni, de megvárom, míg majd Maga októberben megírja, *mi hiányzik,* mert én elmulasztottam pontosan felírni (a most küldötteket felírtam, de nem tudtam már, mi volt az előző küldeményben); továbbá: Magy.[arországi] műv.[észet] t.[örténete];[6] Aggházy: Faszobrok;[7] Genthon: Rippl.[8] A Magy.[arországi] műv.[észet] t.[örténete] II. még nincs, de októberig remélem, sikerül szerezni. Általában az I-et mondták nehezebbnek, mert korábbi, mégis hamarabb sikerült.

Firenze! Ölelje meg nevemben is. Piazza Donatello 5 és 6 – ebben a két házban laktam, egyikben egy évig, másikban ötig.

Én meg Magát ölelem

Lodovico

A helynév értelem szerinti kiegészítés.
Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás.
Princetonba írt levél.

[1] Ld. 2404. sz.
[2] Ld. 2405. sz.
[3] A Tolnay Károly által küldött Michelangelo valószínűleg az Elnökségen maradt; az Akadémiai Könyvtár példányai vásárlás ill. csere útján kerültek a könyvtár állományába.
[4] Ld. 2380/8.

[5] Ld. 2248/2.
[6] Ld. 2226/1.
[7] Ld. 2396/9.
[8] Ld. 2396/10.

2407. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Saltino. Vallombrosa [1959.] VIII. 2.

Kedves Lodovico,

Firenzét megöleltem a Maga nevében;[1] ebben a ragyogó világításban hihetetlenül szép! A nagy melegek miatt azonban feljöttünk Saltinóba[2] pár napra pihenni. *Köszönöm*, hogy elküldte a Magy.[arországi] Műv.[észertörténet] I-et;[3] Aggházyt[4] és Genthont.[5] Októberben nyugtázni fogom a megérkezett köteteket. *Michelangelo V*[6] előreláthatólag dec.[ember]-usque márciusban jön ki (rém lassan dolgoznak a nyomdában. A szöveg ki van nyomva, a táblák még nincsenek kész). Sokszor és szeretettel gondolok Magára

öleli melegen

Carlo

Augusztus végéig itt leszek; azután Rómában. Szept.[ember] végén kell visszameni Princetonba.

Az évszám FL 2406. sz. levele alapján. Ld. az utolsó bekezdést és Tolnay levelének első szavait.
MTAKK Ms 4590/131.
Kézírás Vallombrosa Vista dal Paradisino (mt. 1000 s. m.) feliratú képeslapon.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2406. sz.
[2] Saltino Firenzétől 35–40 km-re keletre, Vallombrosa után fekvő magaslati erdei üdülőhely.
[3] Ld. 2226/1.
[4] Ld. 2396/9.
[5] Ld. 2396/10.
[6] Ld. 2195/2.

2408. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp.] 1959. VIII. 14.

Caro Aurelio,

ricevetti quel giornale „Arts"[1] – non lo trovo interessante. Ce n'è meglio! Ma cosa ne devo fare – mandartelo ad Abramo, oppure può rimanere qui finche torni? o devo mandarlo a qualchedun'altro?

Ed ora in ungherese, per esser sicuro che tutto capisco accuratamente:

a könyvet[2] dehogy hagyom abba! che idea! de baj volt és van: hónapok óta nem alszom, vagy olyan keveset, hogy utána semmire se vagyok jó. Már végig próbáltattak velem, ami

altató csak van, fenét se ér. Most kaptam pár szemet Annától,[3] a már újságban készülőként beharangozott, forgalomba még nem került „két fázisos"-ból (nem egyszerre oldódik, hanem órák múltával egyik a másik után), tegnap este nyeltem egyet belőle, eddig még ez ért legtöbbet. Feleséged[4] nem tud valamit?

Sedlmayr „Die Normen der Kunst" az, amit én Neked postán visszaküldtem[5] – amiből logikusan következik, hogy nekem nincs belőle, különben nem lett volna itt a Tied. Akkor küldtem, amikor a Picasso-szösszenetet.[6] Ha nem adtad oda másnak, bizonyosan megkerül otthon.

Az előző bekezdésből tudható, hogy vigasztalásra nagyon is szükségem van. Az a szomszéd tehát csak küldjön egy damejeanne-nyit,[7] hadd lássam, milyen. Előre is köszönet.

Con saluti cordiali

Lodovico

A helynév értelemszerű kiegészítés.
MTAKK Ms 2156/664.
Kézírás.
Ábrahámhegyre írt levél.

Kedves Aurél,

megkaptam az Arts folyóiratot, nem találom érdekesnek. Ez nem jobb! De mit kell tennem vele – küldjem Ábrahámhegyre vagy talán itt maradhat, amíg visszajössz? vagy máshová küldjem?

Most pedig magyarul, hogy bizonyosan mindent pontosan megérts.

[1] Arts – 1959-ben megjelent New Yorkban egy Arts című, 1926 óta létező évkönyv, valamint 1958-tól Párizsban volt egy Arts, lettres, spectacles c. folyóirat. Ezek valamelyikéről lehet szó.
[2] Feltehetőleg a Rembrandt-könyvre utal. Ld. 2331/3.
[3] Anna – Zádor Anna.
[4] Bernáth Aurélné Pártos Alice ld. 2387/4.
[5] Sedlmayr: Die Normen der Kunst utóbb mégis előkerült FLnál. Utóbb FL is megrendelte magának. Nem világos az, hogy FL következő, 2409. sz. levelében Sedlmayr-cikkről ír, amely az Universitas c. folyóiratban jelent meg. Magyarországi könyvtárban csak szórványszámok vannak az Universitas-ból, így a kérdés nem volt tisztázható.
[6] Nem tudni, mi volt a Picasso-szösszenet.
[7] Ábrahámhegyi borvásárlásra céloz.

2409. FÜLEP LAJOS – BERNÁTH AURÉLNAK

[Bp. 1959. VIII. 14. után]

Kedves Aurél,

abban a pillanatban, amikor kimondtam, nincs nálam S[edlmayr] cikke,[1] végighullámzott a hátamon: tévedés! Amint elmentél, megnéztem, ahol lennie kellett, ott is volt.

Onnan ered a hiba, hogy az Universitasnak[2] az a száma csakugyan volt nálam. Mellékelem a Picasso-dokumentumot.[3] Mellé teszem Révész kis cikkét[4] is, azt hiszem, érdekelni fog; nem kell visszahozni, még van egy belőle, Magda[5] kétszer megküldte; így is lehet tévedni.

Saluti cordiali

Lodovico

Az előző, 2408. sz. levél alapján datálva.
MTAKK Ms 2156/670.
Ceruzaírásos cédulán.
Valószínűleg Ábrahámhegyre írt levél.

[1] Ld. 2408. sz.
[2] Universitas. Zeitschrift für Wissenschaft, Kunst und Literatur. Stuttgart, 1946 óta jelenik meg.
[3] Ld. 2408/6.
[4] Ld. 2079/1.
[5] Ld. uo.

2410. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Hága, 1959. VIII. 25.

Kedves barátom!

régen írtam neked egy hosszú levelet,[1] de választ *nem* kaptam. Ezt sajnálom és *nem értem.* Ha azt, amit kértem, nem akarod megtenni, *nem baj,* nekem nem túl fontos, de szeretném, ha írnál. Talán megyek Pestre szept.[ember] végén,[2] de még nincs itt a vízum, így hát ez nem biztos. Várom válaszodat

ölel

Magda

MTAKK Ms 4589/201.
Kézírás Vincent van Gogh (1853–1890) Mansportret feliratú képeslapon.
Címzés: dr. Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher út 22. Hongarije

Révészné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] A hosszú levél nem maradt fenn, nem tudni, mit kért Révészné Alexander Magda.
[2] Pestre nem, csak Bécsbe utazott ezen az őszön. Ld. 2420. sz.

2411. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1959. VIII. 30.

Kedves Lajos Bátyám,

köszönöm figyelmeztetését egyik versem első 12 sorára és sikertelen folytatására. Azóta ezt a verset átformáltam, az első 12 sort megtartva. Itt küldöm.[1]

Meg egy Petrarca-fordítást is.[2] Kedden utazunk Amyval Szigligetre, szept.[ember] 1–14-ig leszünk ott. Jó egészséget kívánok Lajos Bátyámnak; próbálta-e az Andaxint? Varázslatos hatású nyugtató és ezáltal közvetve altató is.

Hálás tisztelettel

Sanyi.

Kedves Professzor úr,

Sanyi már ötödször kezdi ezt a levelet. Másféloldal, egy oldal, kétharmad-fél oldal után, íme, így elküldi. A vers engem (ami nem mindig mérvadó) a „meghalni"[3] versre emlékeztet helyenként.

Elsején, ha igaz, pihenni indulunk, a kofferban egy-egy 3000 soros Erzsébet-kori drámával.[4]

Szeretettel köszönti

Amy

MTAKK Ms 4590/313.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] E levél mellett a következő versek vannak: Serpens. Gépirat MTAKK Ms 4590/314. és Pavane. (Kötetben Madrigál címmel. Variáns.) MTAKK Ms 4590/315.
[2] Petrarca-fordítások nincsenek e levél mellett. Weöres Sándor és Károlyi Amy Petrarca-fordításai a FL-hagyatékban az 1959. IV. 9-i (2390. sz.) levél mellett voltak: Petrarca 366. Szép Szűz... Gépirat autogr., valamint FL javításaival MTAKK Ms 4590/311. – Károlyi Amy ford.: Petrarca 2. Hogy ezer... 90. A szélben úszó... Rajta Károlyi Amy üdvözlő sorai. MTAKK Ms 4590/312.
[3] Weöres Sándor: Meghalni c. verse FL egyik legkedvesebb verse volt.
[4] Angol reneszánsz drámák. Shakespeare kortársai. Vál. szerk. és az előszót írta Szenczi Miklós. I–II. Bp. 1961. Európa. Weöres Sándor Cyril Tourneur: A bosszúálló tragédiáját-t fordította. (II. köt. 181–281.) Károlyi Amy-fordítás nincs a kiadványban.

2412. FENYŐ IVÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Róma, 1959. VIII. 31.

Egy nehezen született, de mégis megvalósult szép olasz úton sokat és szeretettel gondolok Professzor úrra.

Őszinte tisztelettel és szeretettel

Fenyő Iván

MTAKK Ms 4586/220.
Kézírás Róma – Facciata della Chiesa dei SS Ambrogio e Carlo al Corso feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak Budapest Széher út 22–24. Ungheria

Fenyő Iván (1905–1978) művészettörténész, 1955 óta a Szépművészeti Múzeum grafikai osztályának vezetője.

2413. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

[Bp.] 1959. IX. 15.

Kedves Tanító Úr,

néhány napja megkaptam jó állapotban a remek szilvát, nagyon köszönöm – azért nem tettem mindjárt, mert éppen akkor vártam választ valakitől akit megkértem az ügy[1] előké-

szítésére akkorra, mikor majd az illetékessel magam is beszélhetek, együtt akartam megírni, de csak ma reggel kaptam rá választ, s mivel közben megjött a levele[2] is, nem halasztom tovább az írást. A közlés szerint az illető[3] éppen nincs Pesten, jövő hétfőn érkezik vissza, az én megbízottam megígérte, még aznap beszél vele, másnap reggel megtelefonálja, mikor lehetséges a találkozás. Sajnos, ezzel az ügy egy kicsit késik, de fontosabb, hogy sikerüljön. Él bennem némi remény, az illetőről azt mondják, jó indulattal cselekszik ilyen ügyekben, nagyon megnézi, milyen volt valaki egyébként – ez tehát egyezik azzal, amit pécsi ismerősei mondanak. Bárcsak úgy lenne! Amint megtörtént a találkozás, azonnal megírom.

Piri[4] mért nem lehet tanuló? hát az se lehet? eddig úgy tudtuk, a problémák a végzés után kezdődnek (persze nem az egyetemiek). Mindent meg kellene próbálni. Információimat közben azokról a területekről szaporítottam – mindenfelől csak megerősítették, sőt bővítették őket. Tehát nagyon jó volna!

Visszatérek a szilvára. Ingyen természetesen ezt se fogadom el, a későbbit se. A másodikat csakugyan akkorra kérem majd, amikor a végét járja, már megtöpped. De miben tudják küldeni? Mert ez a még keményes még jól eljött, de a puha majd nem bírja az utat hasonló doboz-félében, valami egészen keményfalú kellene hozzá. Küldjem el a kosarat? meg van még ott a kulcsa? soká nem volt használatban, el is tűnhetett szem elől. Mindenképpen azonban kb. egy héttel küldése előtt egy sornyi értesítést kérek róla. Eszerint feltétlenül számítok rá, most már nem szerzünk be másutt eltevés céljára.

Köszönöm a szíves invitálást, ki tudja, mikor kerül rá sor megint.[5] De akármikor, már most megkérem, ne legyen ilyen traktamentum – engem csak deprimál a tudat, hogy miattam van, és úgyse tudok megfelelni neki. Csak úgy szeretem, ha úgy van, mint itthon: a legegyszerűbben. Délben egy tál étel + gyümölcs; este mostanában: 1 paprika + 1 paradicsom + gyümölcs. Mindig ez az utolsó az első. És nem bicsérdizmusból vagy más mániából – igazán csak azt szeretem, és utána még csak egyet, a halat. (Töprengtünk is itthon, hogyan vigyünk, de a melegben nem mertük reszkírozni.)

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

A helynév értelemszerű kiegészítés.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Az említett „ügy" annak elintézése volt, hogy Császár János amnesztia révén való szabadulása után visszamehessen tanítani, de legrosszabb esetben is ne veszítse el nyugdíjjogosultságát. FL Ilku Pál művelődésügyi miniszterhelyettestől kért személyes kihallgatást, aki 1939-től maga is falusi tanító, 1945 után pedig Pécs város kommunista párttitkára volt. Mivel személyesen nem ismerte, Szalatnai Rezső, Ilku egykori pozsonyi tanítóképző intézeti tanára járt közben, hogy mielőbb fogadja FL-t. A találkozásra IX. 26-án került sor, de nem járt teljes eredménnyel. (ld. 2416. sz.) Császár nem mehetett vissza tanítani. Előbb cement- majd kendergyári segédmunkásként tudott csak elhelyezkedni, 1964-ben a helesfai értelmi fogyatékosok otthonának lett a vezetője, végül 1970-ben mint a pécsi Köztisztasági Vállalat gépkocsi-előadója ment nyugdíjba. Ld. még 2416. és 2423. sz.

[2] Császár János levele nem maradt fenn.

[3] Ilku Pálra utal.

[4] Császár Piroska (ld. 2077/2.) sem az orvoskarra, sem gyógytornász vagy védőnői tanfolyamra nem kerülhetett be apja elítéltetése miatt. Végül bölcsődei „általános ápoló és csecsemőgondozói" tanfolyamot végzett. Utóbb a Szegedi József Attila Tudományegyetemen orvosi szociológiából doktorált, s így oktató lett a pécsi egyetem orvosi karán.

[5] Nincs írásos nyoma FL, ekkori zengővárkonyi látogatásának, de az emlegetett „traktamentum" arra vall, hogy járt Császáréknál. Nyilvánvalóan személyesen beszéltek Császár János elhelyezkedési lehetőségeiről.

2414. FÜLEP LAJOS – ZÁDOR ANNÁNAK

[Bp.] 1959. IX. 15.

Cara Amica,

valami bosszantó dologban segítségét kérem: az ide mellékelt szöveg fordítására, s ha van cégjelzéses intézeti levélpapír és boríték, arra gépelésére a nyomaték kedvéért, a kiadó talán inkább megteszi, amire kérem, ha hivatalos papirost lát.[1] Bár eddigi tapasztalat szerint előzékenyek szoktak lenni. A hibás könyvet persze a Kultúra[2] útján is cseréltethetném, de mint Kenéz[3] mondja és magam is gondolom, egy év is bele telik, így hát megpróbálom előbb közvetlenül a kiadóval, ha nem teszi meg, akkor fordulok a Kultúrához. A szöveget és borítékot úgy kérem, legyen hely rajta lakáscímem odanyomására, mert mégis jobb szeretném, hogy ide küldjék, egyszerűbb. Ha nincs nyomott-fejes levélboríték, akkor gépen lehetne ráírni, de *németül,* hogy megértsék, *utca odaírása nélkül,* mert csak zavar támadna belőle. Hogy megrövidítsem a dolgát, címzett válasz-borítékot mellékelek.

Con ringraziamenti anticipati e saluti affettuosi

Lodovico

Oggi va spedita la lettera a Maddalena.[4]

Csekey[5] kérdezi, nem akad-e nálunk az Intézetben[6] valami régi metszet Hévízről (könyvéhez kellene). Azt hiszem, megírhatom neki: nem, tudtommal nekünk nincsen.

A helynév értelemszerű kiegészítés.
MTAKK Ms 4061/225.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Nem tudni, milyen hibás külföldi könyv kicseréléséről van szó.

[2] Kultúra Könyv és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat. 1950-ben létesült, import- és export ügyek intézésével foglalkozott.

[3] Kenéz Ernő (1912–1989) francia–magyar szakos tanár, a Sorbonne-on is tanult. FL-sal mint az Eötvös Kollégium könyvtárosa és francia nyelvtanára kötött ismeretséget. Az Eötvös Könyvtár vezetője, majd 1957–1976-ig az Akadémiai Könyvtár beszerzési osztályának vezetője volt, így ő intézte FL külföldi könyvrendeléseit.

[4] Ld. 2079/1.

[5] Csekey István ld. 2273/7. Egy Hévízről szóló műve jelent meg: Hévíz bibliográfiája. Hévíz–Balatonfüred, 1961.

[6] Az ELTE Művészettörténeti tanszékére ill. intézetére utal.

2415. TOLNAY KÁROLY ÉS FENYŐ IVÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Venezia, 1959. IX. 17.

Szeretettel gondolok Magára

Carlo.

Nagyon élvezem Ivánnal együtt Velencét és örülök, hogy Ivánnal[1] találkoztam

Én meg Carlónak örülök és szeretettel üdvözlöm Professzor Urat

Fenyő Iván

MTAKK Ms 4590/98.
Kézírás Venzia, Accademia Lorenzo Veneziano Sposalizio di S. Caterina feliratú képeslapon.
Címzés (Fenyő Iván írásával): Fülep Lajos professzor úrnak Budapest Széher u. 22. Ungheria

[1] Fenyő Iván ld. 2412. sz.

2416. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1959. IX. 26.

Kedves Tanító Úr,

ma végre megvolt a találkozás.[1] A terület legfőjével beszéltem, elmondtam mindent töviről-hegyire, és azzal fejeztem be, hogy garanciát vállalok Magáért. Jegyzéket (másikat, kiegészítve) adtam át neki.

Válaszából ezek alakultak ki: 1) megnézi az iratokat, aszerint dönt (tekintetbe véve, persze, amiket mondtam); 2) szó lehet valamilyen *más* fajta alkalmaztatásról Pécsett; 3) a tanítói alkalmaztatást nem igen gondolja; ellenvetésemre, hogy vannak rá praecedensek, azt mondta, talán valami „kis helyen". A Maga nevében én, természetesen, nem nyilatkozhattam, azt azonban nagyon hangsúlyoztam, módot kellene találni, ne vesszen el a nyugdíj igénye, annyi év szolgálat után.

Végül elmondtam a szükségeseket a családról, a lányokról, helyzetükről.

Eszerint valami történni fog. Feltehetően információt kérnek majd az ottani tanügyi hivataloktól, valószínűleg más szervektől is. Kívánatos tehát a kedvező válasz, ahonnan csak lehet.

No most: szilva. Elővettem, leporoltattam a kosarat, de még nem döntöttem, elküldjem-e. T. i. ahogy nézem, nem fér bele több 10–12 kg.-nál, márpedig ha munka, szállítás stb. van vele, jó lenne többnek lennie. Nincs valami olyan kis ládájuk, amelyikbe elférne a postai küldés határáig, 20 kg-ig való mennyiség a tarával? (mert vasúti szállítással semmiképp se! olyan soká tart, hogy tönkre megy bele). Ha van, nyomban visszaküldeném. Nekem volna itt, de nagyobb a kelleténél; a jó méretűnek meg nincsen fedele. Ha aztán akad ott láda, nem kellene nagyon-nagyon leszögezni, hogy a fája bontáskor kárát ne vallja. Ha mégis elindítom a kosarat, megírom, mert ennyi év alatt elfelejthették: a kulcs csak a rajta levő számmal fölfelé fordul meg a zárban; kivenni pedig csak akkor lehet, ha a lakat be van zár-

va; egyébként jól, könnyen működik a zár, tehát nincs szükség erőltetésre; ha nem akar működni, akkor a kezelésében van hiba.

Nagyon kívánom, hogy az elindított akció eredményes legyen. Maga is tegyen meg mindent, amit tehet. Bármi történik, azonnali értesítést kérek.

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep

P.[ost] S.[criptum] Az én intervenciómról természetesen *senkinek* se kell tudnia.

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] A Császár János érdekében Ilku Pál miniszterhelyettesnél tett látogatásra utal. Ld. 2413. sz.

2417. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

Pireus kikötőjében, 1959. IX. 29.

Athéni üdvözlet

Amy és Sanyi.

MTAKK Ms 4590/316.
Kézírás Greece Athens The Columns of the Temple of Olympian Zeus feliratú képeslapon.
Címzés (Károlyi Amy írása): Fülep Lajos professzor úrnak Budapest Széher-út 22–24. Hungary

2418. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Pr.[inceton] 1959. X. 18.

Kedves Lodovico:

Pár napja érkeztünk vissza Princetonba és itt találtam a könyveket, amelyekért *meleg* köszönetet mondok. A *Magyarországi Művészettörténet* (I. köt.)[1] kitűnő munka. A Bevezetést[2] élvezettel olvastam, felcsillan benne a Maga gyönyörű prózájának szabatossága és eleganciája. A reprodukciók jól vannak kiválasztva, a papír és nyomás is jó. Genthon Rippl-je[3] és Aggházy Mária könyve[4] is itt van előttem; sajnos ezeknek a kiállítása nem méltó a szövegekhez (a színes reprodukciók giccsesek), de azért így is örülök nekik. Megjöttek az *Acta*[5] kötetei, sok értékes tanulmánnyal és a *Művészettört.*[éneti] *Értesítő*[6] füzetei is. Az *Acta* most teljesen megvan. Ha a *Magy.*[arországi] *Művészettörténet* II.-ik kötetét megszerezhetné, boldog lennék...

Európai utam gyönyörű volt: Franciaország (Paris, Reims), Hollandia (Amsterdam), Németország (előadások több városban) és főleg a gyönyörű Itália (ahol az anyagot kiegészítettem). Olaszországban Rinával[7] pihentünk is egy hétig a tenger mellett.

Most neki kell látnom a téli munkának: egy nagyobb Tintoretto tanulmányt[8] írok egy Festschrift számára; egy pár kisebb cikket kell befejeznem; és főleg a M[ichel]a[ngelo] utolsó (6-ik)[9] kötetét. Az 5-ik kötet kefeit[10] már egy ideje kijavítottam, a könyvnek karácsony után kellene végre valahára napvilágot látnia. Borzasztó lassú a nyomda, pontos dátumot nem mondhatok, csak annyit, hogy mihelyst kijött, küldöm Magának collap rima posta.

Velencében és Rómában találkoztam Ivánnal[11] és sokáig elbeszélgettünk. Firenzében láttam Pétert,[12] aki kitűnően dolgozik. Zürichben meg egy Törjék Éva[13] nevű tanítványával jöttem össze egyszer, aki szintén mesélt Magáról és előadásairól.

Nem adom fel a reményt, hogy még ebben az életben találkozunk – talán a kongresszuson?[14] Gyakran gondolok Magára és sokszor hiányzik nekem, hogy nem beszélgethetek el személyesen Magával...

Öleli

Carlo.

Rina sokszor üdvözli.

MTAKK Ms 4590/99.
Kézírás.
Címzés: Professor Dr. Fülep Lajos egyet. tanárnak II. Széher út 22. Budapest Hungary

[1] Ld. 2226/1.
[2] FL Bevezetése 1955. szept. dátummal a kötet 5–8. oldalán jelent meg.
[3] Ld. 2396/10.
[4] Ld. 2396/9.
[5] Ld. 2380/8.
[6] Ld. 2248/2.
[7] Ld. 2092/1.
[8] L'interpretazione dei cicli pittorici del Tintoretto nella Scuola di San Rocco. = Critica d'Arte Firenze, 1960. N° 41. 341–376.
[9] Ld. 2351/10.
[10] ld. 2195/2.
[11] Fenyő Iványra utal. Ld. 2412. ill. 2415/1.
[12] Valószínűleg Meller Péter (szül. 1923.) művészettörténészről van szó. 1949–1956 között a Szépművészeti Múzeum munkatársa, majd Itáliában élt, 1971 óta Californiában a Santa Barbara-i egyetem tanára. Az olasz renaissance kutatója.
[13] Kiléte ismeretlen.
[14] Ld. 2380/6. A párizsi kongresszuson FL nem volt jelen. Balogh Jolán és Aggházy Mária szerepelt előadással, de mások olvasták fel, mivel a szerzők nem kapták meg a kiutazási engedélyt.

2419. FÜLEP LAJOS – DÉVÉNYI IVÁNNAK

[Bp.] 1959. XI. 4.

Kedves Dévényi Kollega,

mellékelten küldöm teljesített kívánsága objectumát.[1] Meghatva olvastam a közlést a kedves Wüsztnernéről.[2] Érdekes coincidentia! Én is gyakran és jó érzéssel gondoltam az egyébként általánosan és nekem személy szerint külön is rettenetesen rossz időben nála töltött napokra – 1914-ben volt, közvetlenül a háború előtt és kezdetén.

Ha egyszer Pesten jár, szívesen látom, előzetes telefon után (364–308), de a könyvben is benne van

Szíves üdvözlettel

Fülep Lajos

A helynév értelemszerű kiegészítés.
MTA MKI Adattár MKCs C-I-159/660.
Kézírás.
Esztergomba írt levél.

Dévényi Iván ld. 2386. sz.

[1] Nem tudni, mit kért Dévényi FL-tól.
[2] Wüszterné Dévényi Iván nagyanyja; panziója volt a Váci-utcában. 1914 őszén, házassága első felbomlásakor FL nála lakott. Erre és a világháború első hónapjaira utal FL.

2420. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Hága, 1959. XI. 5.

Kedves barátom!

csak értesítlek hogy élek bár, de rémes meghűléssel utaztam, érkeztem és ma először vagyok ágyon kívül. Sajnos így Bécsben egész d. u. ágyban voltam a barátnőmnél, és itt is e héten még szoba-áristomban, a könyvet[1] azonban ha *lehet* telefonon megrendelem. Hangom még rekedt kocsis-szerű. Jövő héten írok.

Szeretettel ölel

Magda

MTAKK Ms 4589/202.
Kézírás Holland bij Leiden feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. dr. Fülep Lajos Budapest II. Széher út 22. Hongarije

Révészné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] Plessner, Helmuth: Zwischen Philosophie und Gesellschaft. Bern [1958.] c. munkájáról van szó.

2421. DÉVÉNYI IVÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Esztergom, 1959. XI. 11.

Mélyen tisztelt Professzor Úr!

Mellékelten tisztelettel elküldöm azokat az igénytelen sorokat, amelyeket Csontváry Tivadarról[1] a „Vigília"[2] c.[ímű] folyóiratban publikáltam. Köszönettel venném, ha Professzor Uram időt tudna szakítani a cikk átnézésére, és észrevételeit szíves volna közölni.

Dr. Zolnay László[3] múzeumi igazgató üdvözleteit küldi,
őszinte tisztelettel köszönti híve

Dévényi Iván gimn.[áziumi] tanár
Esztergom, Berényi Zs. u. 1.

MTAKK Ms 4570/88–89. versoján, két darabban. Túloldalára FL művészetfilozófiai jegyzeteket írt.
Gépirat autogr. aláírással.
Budapestre írt levél.

Dévényi Iván ld. 2386. sz.

[1] Ld. 2386/3.
[2] A Vigília katolikus irodalmi és tudományos havi folyóirat. 1949–1964 között Sík Sándor szerkesztette.
[3] Id. 2232. sz.

2422. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Hága, 1959. XI. 11.

Kedves barátom!

ma végre annyira vagyok, hogy magam mentem a városba, a Plessner[1] könyvet megrendelték, és 3–4 nap múlva *express-ajánlva* elküldik a címedre. A Hauser könyv[2] megvan, kiadója Routledge-Kegan Paul, London, ha akarod, elküldöm. Ára átszámítva kb. 250 forint. Írd hamar, kell-e?

Ölel

Magda

MTAKK Ms 4589/203.
Kézírás Den Haag-Gevangenpoort feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. dr. Fülep Lajos Budapest II., Széher út 22. Hongarije

Révészné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] Ld. 2420/1.
[2] Hauser Arnold: Philosophie der Kunstgeschichte. München, 1958., és Sozialgeschichte der Kunst und Literatur. München, 1958. németül volt meg FL könyvtárában. Angolul a The Social History of Art I–II. London, 1951.-es munkája volt meg. Routledge and Kegan Paul kiadásában megjelent Hauser-könyvet FL nem birtokolt.

2423. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

Bp. 1959. XI. 16.

Kedves Tanító Úr,

nagyon bánt, hogy az ügyben[1] még mindig nem történt semmi, illetőleg nyilván történt, csak nem az óhajtott. Mert nem tudom föltételezni az illetőről,[2] hogy nem tette meg, amit

ígért és nem foglalkozott vele. Valahol belegázoltak. De én azért nem vetettem el még minden reményt. Majd keresek rá módot, hogy megtudakoljam.

Hát persze, előbb kellett volna írnom a szilva miatt.

A fürdő- és konyha felszerelésre csak azt tudom mondani, hogy az 1947-ben mondott ára (5000) reális volt, azóta pedig a pénz sokat romlott. Ha valakinek csakugyan kell, megveszi, mert ilyen áron nem tudja összeszedni, ha pedig nem kell, úgyse veszi meg olcsóbban se. Annyit mondhatok: Pesten semennyiért se tudná összeszedni a hozzávalót. Nem látok tehát okot az ár módosítására – szívesen cedálok belőle azonban Magának 1000-et. Ez más, nem az ismeretlen vevő javára megy.

Mindnyájukat szívből üdvözlöm

Fülep

Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] Ld. 2413. és 2416. sz.
[2] Ilku Pálra utal. Ld. 2413/1.

2424. FÜLEP LAJOS – DÉVÉNYI IVÁNNAK

Bp. 1959. XI. 21.

Kedves Kollega Úr,

megkaptam a V.[igíliá]-t.[1] A cikket[2] megjelenésekor olvastam. (A V.[igília] jár.)

Örülök ennyinek is, de nagyon messze vagyok a vele való egyetértéstől. Az okát, azt hiszem, nem kell ismételnem, megírtam. Cs.[ontváry]-t egészen másnak látom. A teljes értetlenség mellett, amire nem érdemes szót vesztegetni (akármilyen, egyébként kitűnő emberek osztoztak és osztoznak benne; valami nagyon lényeges határ itt a választó-vonal), ez az alternatíva lehetséges: 1) Cs.[ontváry]-t mérsékelten értékelni, mert mérsékelten érteni; 2) Cs.[ontváry]-t titokban nagyon értékelni, nyilvánosan azonban óvatosan, a sznobizmus látszatának elkerüléséért, mivelhogy a sznobok lelkendeznek; a sznobizmus látszatától való félelem is sznobizmus. Ez tehát egyik se az enyém. Hogy Cs.[ontváry] bolond volt, együgyűen dilettáns dolgokat is csinált, anekdotákat terjesztettek róla – untig tudva van, de újdonságként se érdekes; az utolsó meg éppen szégyenletes – úgy gondolom, jobb volna már hallgatnunk róla. Az érdekes, hogy néhány műve – és mellékes, ki csinálta, jobb is volna nem tudni semmit róla – az emberiség legnagyobb produktumai közül való; ennek az országnak meg legnagyobb büszkesége lehetne (ha az illetékeseknek sejtelmük volna róla.) Helyét a magy.[ar] műv.[észet]-ben megállapítani nem lehet – nincsen. Ha odateszik, minden ellényegtelenül mellette. És nem az a kérdés, néhány műve „meg fogja-e állni az idő próbáját", hanem az idő meg fogja-e állni az ő próbáját.

Köszönöm Zolnay[3] üdvözletét és szívből viszonzom,

Önt is szívből üdvözlöm

Fülep Lajos

MTA MKI Adattár MKCs-C-I-159/661.
Kézírás. Megj. jelzetlen kihagyásokkal és önkényes változtatásokkal = Jelenkor, 1975. 10. sz. 920.

Dévényi Iván ld. 2386. sz.

Az előzményeket ld. 2386., 2419. és 2421. sz.

[1] Ld. 2421/2.
[2] Ld. 2386/3.
[3] Ld. 2232. sz.

2425. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp.] 1959. XI. 21.

K.[edves] B.[arátom]!

utóbb jutott eszembe, hogy Tolnay K[ároly]-nak nem küldtem a Műv.[észet]t.[örténeti] Értesítőt.[1] Ha tehát még nem kelt el, kérem, tegye félre, alkalmilag elhozatalra (ami idei csak van).

Sz[íves] ü.[dvözlettel]

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 5691/79.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lőrincz Ernő könyvkereskedés H I. Országház u. 8.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher út

[1] Ld. 2248/2.

2426. RÉVÉSZNÉ ALEXANDER MAGDA – FÜLEP LAJOSNAK

Hága, 1959. XI. 28.

Kedves barátom!

voltaképpen miért nem írsz? Kezdek aggódni, megkaptad-e a Plessner-könyvet?[1] oly rég elküldték, igaz várni kellett kb. egy hétig míg megszerezték. Írj *mielőbb* odaért-e már? Rettentő sok dolgom van, azért csak röviden ma.

meleg üdv.[özlet]

ölel

Magda

MTAKK Ms 4589/204.
Kézírás Amsterdam – C Oude Schans met Montelbaanstoren feliratú képeslapon.
Címzés: Prof. dr. Fülep Lajos Budapet II. Széher út 22. Hongarije

Révészné Alexander Magda ld. 2079/1.

[1] Ld. 2420/1.

2427. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp.] 1959. XII. 4.

K.[edves] B.[arátom]!

nem nagy baj – inkább csak kényelmetlenség – a Műv.[észet]t[örténeti] Ért.[estő].[1] Egyebekért cserébe megkapom majd az Akad.[émiai] Könyvesben.[2]

Hanem: szerezze meg nekem: Helmuth Plessner: Die Stufen des Organischen u[nd] der Mensch. 1928. Berlin, W. de Gruyter[3] Cinquecentot adok érte.

Szíves üdvözlettel

Fülep Lajos

Még valami: Várkonyból körösztlányom[4] képzelje! műv.[észet] tört.[éneti] könyvet kér tőlem! Csak egyre gondolhatok: Lyka egy kötetes *egyetemes* műv.[észet]történetére[5] (nem tudom, mi a címe; nekem volt, tavaly ment el), tehát *nem* a *magy.*[ar] műv.[észet] tört.[énet].[6] Bizonyosan ismeri, és gyakran látható is volt pl. Birkáséknál.[7] Ha van Magának, kérem, hozza majd el, ha nincs, szerezzen, lehetőleg szép p[él]d[ány]t.

A helynév a feladóból.
MTAKK Ms 5691/80.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lőrincz Ernő könyvkereskedése H I. Országház u. 8.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher út

[1] Ld. 2248/2.

[2] Ld. 2402/1.

[3] A könyv halálakor nem volt meg FL könyvtárában.

[4] Bognár Éváról van szó. Ld. 2300/2. E kötet leveleinek és jegyzeteinek beszámozása után jutottam hozzá FL Bognár Évának írt leveleihez, amelyek teljes szövegükben a VII. kötet függelékébe kerülnek bele. 1959. XII. 5-én írja: „Kedves Évika, örülök a meglepetésnek, hogy Téged *ilyesmi* érdekel. Kár hogy már korábban nem mondtad és ottlétemkor nem mutattál valamit abból, amit csinálsz; hogy van-e Benned tehetség, láthattam volna. Mert ha van, valamit csinálni kellene vele.

A Te célodnak való könyv idegen nyelven persze volna bőven, magyar azonban évtizedek óta nem jelent meg ilyen. Az utolsó, Lyka Károly művészettörténelme ma már réges-rég elfogyott, nem kapható. Antiquariusnál azonban néha akad. Megbíztam az én könyvesemet, keresse mindenfelé. Talán sikerül. Ha meglesz, nyomban elküldöm."

Mint FL 1960. I. 6-i leveléből kiderül, karácsonyra Rembrandt-kötetet küldött keresztlányának, majd 1960. VIII. 15-én jelzi, hogy sikerült megkapnia Lyka művészettörténetét, s hamarosan küldi.

[5] Lyka Károly: A művészetek története. A legfontosabb emlékek és mesterek ismertetése c. művéről lehet szó. Első, 1931-ben megjelent kiadása két kötetes, a második, 1939-es egy kötetben látott napvilágot.

[6] A magyar művészet története 1800–1850. A táblabíró világ művészete. Először 1922-ben, utóbb több kiadásban is megjelent.

[7] Birkás Endre (1913–1975) író, könyvtáros. Az Egyetemi Könyvesbolt, majd ÁKV Központi Antikváriumának vezetője, 1962–1975 között az OSzK Beszerzési osztályának vezetője.

2428. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1959. XII. 5.

Kedves Carlo,

megkaptam X. 18-i *levelét*[1] (aláhúzom az esemény jelentőségének kiemelésére), Iván[2] is eljött beszámolni találkozásaikról – nagyon örültem, hogy annyi és jó hírt kaptam mindkét forrásból.

Mindjárt én is szenzációs jó hírt közlök: megvan a Magy.[arországi] műv.[észet] t[örténete] 2. kötete.[3] Mivel Pesten sehol se volt található, országosan kerestettem – Pécsett sikerült egy p[éldány]t vadászni. (Zádor[4] is keresteti valakinek, eddig sikertelenül, pedig ő is nagy apparátussal operál.) Ebben a k[ötet]-ben egyébként nekem már semmi részem – meg is látszik rajta – nem lehet ilyen kiadóval stb. nekem közösködnöm. A napokban küldöm.

Valamit az *Acta*-ról.[5] A Könyvtár küldte – fel is tételezhető, hogy meg is köszönte neki. Vagy az elnökségnek? Ha u. i. nem az elnökségnek, arra kérem, írjon annak is egy köszönő és néhány méltató, elismerő sort,[6] ahogy nekem személy szerint kéretlenül is írt. Nem nekem kell, de Zádor helyzetét erősítené – vannak, akik áskálódnak ellene. (Kéretlenül is sokfelől kapunk nagyon elismerő sorokat, köztük pl. Panofskytól[7] is; néhányan már olyat is írtak, hogy hozzá fogható műv.[észet] t.[örténeti] folyóirat ma világszerte alig akad – ami, persze alighanem túlzás. Ha tehát nem írt az elnökségnek és rászánja magát, hogy ír (ajánlva!), íme a cím: M[agyar] T.[udományos] Akadémia Elnöksége Bp. V. Roosevelt tér 9.

Ad vocem: találkozás. Nem tudom elképzelni a Maga idejövetelének akadályát. Tudom, az útlevelet ott úgy adják ki: „mindenhova... kivételével." De ha valaki az asztalra üt, akkor megadják a „kivétel"-be is. Azt is tudom, kényes kérni – de hát Maga csak megteheti már kockázat nélkül! Jövőre beiktathatná európai tervébe – ha még élek. Mert, azt hiszem, nemcsak mások sorsa az elmenetel: az idén Fogarasi,[9] Révai,[10] a napokban Márffy Ödön.[11] Nem azért írom, mert nagyon foglalkoztat a gondolat, au contraire, minden inkább aggaszt, mint az.

Rinát[12] én is sokszor üdvözlöm, Magát szeretettel ölelem

Lodovico

A helynév a feladó alapján.
Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás. A papír üres részén Tolnay kézírásával feltehetően a válaszlevélhez készült emlékeztető feljegyzése: „1959. Dec. 5. 1) köszönöm a IIik kötetet 2) Acta ügyében írtam Acad. 3) Műv. tört. értesítőben... – az én munkámról hallgattak? (Persze hogy Balogh Jolán extra [...] szerző [...] kritikájára nem vagyok kíváncsi." A kipontozott részek a xeroxmásolaton olvashatatlanok, s mivel Tolnay levelében a 3. ponttal kapcsolatosan nem ír semmit, nem tudni, mire gondolhatott.

[1] Ld. 2418. sz.
[2] Ld. 2412. sz.
[3] Ld. 2226/1.
[4] Zádor Annáról van szó.
[5] Ld. 2380/8.
[6] Az MTA Elnöki iratok iktatókönyvében 834/1959. sz. a. XII. 18-i dátummal szerepel Tolnay „Princetonból érkezett köszönőlevele az Acrta Hist. Artium küldéséért, amelyben további sikereket kíván."

[7] Panofsky, Erwin (1892–1968) német származású amerikai művészettörténész. 1926–1933 között a hamburgi, 1935-től a princetoni egyetem tanára. Elismerő sorainak nem sikerült az MTA Lt.-ban a nyomára bukkanni.
[8] A találkozásra 1969-ben került sor.
[9] Fogarasi Béla (ld. 2097/3.) 1959. IV. 28-án halt meg.
[10] Révai József (1898–1959. VIII. 4.) politikus, író, publicista, az MTA tiszteleti tagja. 1945–1950 között a Szabad Nép főszerkesztője, 1949–1953. között népművelési miniszter, 1953–1958. az Elnöki Tanács helyettes elnöke, 1957-ben az MSzMP Központi Bizottságának tagja, 1958–1959. az Elnöki Tanács tagja volt. Tolnay a Vasárnapi Körből ismerte.
[11] Márffy Ödön (1978–1959. XII. 3.) festő, FL ifjúkori, Párizsban megismert barátja.
[12] Ld. 2092/1.

2429. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1959. XII. 14.

Kedves Carlo,

megkaptam a jó kívánságot,[1] szívből viszonzom, a képért[2] küldöm ezt a kettőt:[3] az egyik *abból* az időből (nem voltam ugyan ilyen empanaché beau garçon, de mit csináljak – az Iparrajziskolán[4] a lányok a fotográfia-szakon modellnek használtak és „érdekes" figurát akartak belőlem kipreparálni; az idén az Egyet.[emi] Könyv.[tár]-ban kiállítást rendeztek a 19-esekből, arra kellett a kép, de tán így is van valami emlékeztető rajta); a másik várkonyi – ezért is küldöm ezt; gesztenyefa előtt; évente le szoktam menni egy napra, néhány órát a gesztenyésben sétálni.

A Maga képének nagyon örülök, legalább így láthatom. Hiányolom, hogy nem néz rám.

A Magy.[ar] Müv.[észet]et[5] azóta az Akad.[émia] expedíciója bizonyosan elindította már (hetenként egyszer indítanak), de hetekbe telik, míg odaér. – Kérem, írja majd meg, ha megkapta.

Di nuovo Vi augoro ogni bene

Vostro Lodovico

A helynév értelemszerűen kiegészítve.
Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás.
Princetonba írt (?) levél.

[1] „1959 Boldog karácsonyt és Új Esztendőt kíván a régi szeretettel Carlo." MTAKK Ms 4590/101.
[2] Tolnay képe: MTAKK Ms 4590/100. A fenti üdvözlet a kép hátlapján. Borítékja: Professor Lajos Fülep Széher út 22. Budapest (II.) Hungary
[3] Az egyik FL által küldött kép az MTAKK Ms 4598/5–11. jelzetű képek valamelyike lehetett, a másik a gesztenyefa alatt készült, közölt két kép egyike.
[4] Fővárosi Múzeumbeli állása mellett FL 1915–1918 művészettörténetet tanított a Községi Iparrajziskola női továbbképző tanfolyamán.
[5] Ld. 2226/1.

2430. FÜLEP LAJOS – NÉMETH LAJOSNAK

[Bp. 1959. XII. ?]

Nagyon köszönöm a jó kívánságot és szívből viszonzom.

Hanem úgy látszik, már a szabál se szabál, mert elmúlik az esztendő, pedig azt mondta etc.[1]

Fülep Lajos

Hely és dátum értelem szerint.
Kézírás postai levelezőlapon. Magántulajdonban.
Címzés: Németh Lajos művészettörténész és családja H XIV. Bánki D. u. 73.

[1] Nem tudni, mire céloz FL.

2431. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Pr.[inceton,] 1959. XII. 24.

Kedves Lodovico:

Boldog ünnepeket és Új Esztendőt kívánok Magának és azt is, hogy végre találkozzunk![1]

A Magyarországi Műv.[észet] II-ik kötetéért[2] előre is meleg köszönetet mondok (a kötet még nem érkezett meg). Az én *Michelangelom* (V.-ik köt.[et],[3] nagy késéssel, állítólag februárban lesz egészen kész (már ki van nyomtatva): azonnal küldöm, mihelyt megjelent. A kötés tart oly sokáig). Az *Acta*-t[4] megköszöntem az Akadémia Elnökségének.[5] (Az utolsó kötet oly rosszul volt csomagolva, hogy széttépve érkezett ide.)

Rina[6] sokszor üdvözli Magát, én pedig a régi szeretettel ölelem

Carlo.

MTAKK Ms 4590/101.
Kézírás.
Címzés: Professor Fülep Lajos II. Széher út 22. Budapest Hungary

[1] Ld. 2428/8.
[2] Ld. 2226/1.
[3] Ld. 2195/2.
[4] Ld. 2380/8.
[5] Ld. 2428/6.
[6] Ld. 2092/1.

2432. FÜLEP LAJOS – MOLNÁR VERÁNAK

[Bp.] 1959. XII. 29.

Ringraziando ricambio, cara Vera, i buoni auguri.

E si ci sarà mai ancora in questo mondo lunatico tempo propizio oltre che alle anitre

anche a noi, poveri esseri umani, verrete con amici ed amiche a vedermi, faremo una passaggiata peripatetica senza patetico cattedratico.

Saluti cordiali a Voi ed a chi spetta da

L.[odovico] F.[ülep]

A helynév a feladó alapján.
MTA MKI Adattár MKCs-C-I-119.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Molnár Vera egyetemi hallgató H V. Pesti Barnabás u. 1. Művészettörténeti Intézet.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22 (a házszám 16-ról kézzel kijavítva).

Molnár Vera (1939–1979) művészettörténész. 1958-ban kezdte meg egyetemi tanulmányait. Elsősorban a középkori művészet történetével foglalkozott, itthoni munkájának összefoglalása: Gervers-Molnár Vera: A középkori Magyarország rotundái. Bp. 1972. Akadémiai Kiadó. Művészettörténeti Füzetek 4. 1967-ben férjhez ment Michael Gervershez s Torontóba költözött, ahol a Royal Ontario Museum textilosztályának munkatársa lett. Itt készült összefoglaló munkája: The Hungarian Szűr. An Archaic Mantle of Eurasian Origin. Toronto 1973.

Köszönettel viszonzom kedves Vera a jókívánságokat.

És ha ebben az őrült világban a kacsákon kívül nekünk, szegény emberi lényeknek is lesz még kedvező idő, jöjjenek ki hozzám barátok és barátnők, teszünk egy peripatetikus sétát tanszéki patetikum nélkül.

Szíves üdvözlettel Magának és akiket illet

F.[ülep] L.[ajos]

2433. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1959. XII. 30.

Kedves Lajos Bátyám,

itt küldök két új verset,[1] és a Prometheus-fordítás[2] elejét. Kormos Pista[3] értesített, hogy a Móra F.[erenc] Könyvkiadó[4] szerződést küld Lajos Bátyámnak a Prometheus lektorálásra vonatkozólag; talán ez már meg is történt. Mégegyszer is hálásan köszönöm, hogy Lajos Bátyám vállalja ezt a szövegtisztogató munkát.[5]

Jó egészséget, minden jót kívánok az új esztendőre, hálás szerető tisztelettel

Sanyi.

Boldog újesztendőt kívánok professzor úrnak!

Amy

MTAKK Ms 4590/317.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] A versek nincsenek a levél mellett.

[2] Shelley, Percy Bysshe: Prometheus Unbound. – A megszabadított Prometheus. Lírai dráma négy felvonásban. Ford., az utószót és a jegyzeteket írta Weöres Sándor. Bp. 1961. Móra Ferenc Könyvkiadó. A világirodalom gyöngyszemei. Szerk. Kormos István. Ld. még 2448., 2450., 2451., 2455., 2481. sz.

[3] Kormos István (1923–1977) költő, műfordító, szerkesztő. FL Fodor András révén ismerte meg, aki a negyvenes évek végén kötött vele barátságot. Kormos 1950-től – párizsi útja miatt néhány éves megszakítással – a Móra Ferenc Könyvkiadó szerkesztője volt.

[4] A Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó 1950 óta működő Ifjúsági Kiadó utódja. Sorozatai: A magyar irodalom gyöngyszemei és A világirodalom gyöngyszemei Kormos István szerkesztésében jelentek meg.
[5] A kolofon szerint: „A szöveghűséget ellenőrizte Fülep Lajos".

2434. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1959–60. I. 6.

Kedves Lajos,

az adatok a következők:

Hans Sedlmayr: Epochen und Werke. Gesammelte Schriften zur Kunstgeschichte. Erster Band Verlag *Herold* – Wien – München 375 old.[al] ár nincs rajta

Üdv

Aurél

A dátum így szerepel, Bernáth Aurél nyilvánvalóan – év eleje lévén – az előző évszámot írta, majd kijavította a datálást.
MTAKK Ms 4570/3. 83. fol. verso. FL művészetfilozófiájának jegyzeteihez használta fel a levél hátlapját.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Sedlmayr, Hans ld. 2337/3. Az Epochen und Werke II. kötete 1960-ban jelent meg. FL könyvtárában halálakor 11 Sedlmayr-mű volt meg, az Epochen und Werke nincs közöttük, bár ismerte; egy beszélgetés során részletesen beszélt róla.

2435. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

H. n. 1960. I. 6.

Kedves Lajos Bátyám!

Itt küldök német ujjgyakorlataim közül néhányat.[1]

Hálás tisztelettel

Sanyi

Sok üdvözlettel

Amy.

MTAKK Ms 4590/318.
Kézírásos sorok Weöres Sándor gépírásos német nyelvű verseit tartalmazó lap alján.
Budapestre írt levél.

[1] A versek kezdősorai: „Geb dir, heidnische Pfau…"; – „Die Drachen sind schon vorüber…"; – „Unter Sterne in dem Kahn…"; – „Einem Atem noch!"

2436. DROEMERSCHE VERLAGSANSTALT – FÜLEP LAJOSNAK

München, 1960. I. 8.

Herrn Dr. Lajos Fülep
egyet.[emi] tanár
Szeher u. 22. Budapest II

Sehr geehrter Herr Dr. Fülep,

mit gesondertes Post haben wir Ihnen

1 Ex.[emplar] LEXIKON MODERNER KUNST

kostenlos zugesandt.

Mit diesem Schreiben erlauben wir uns, Ihnen unseren neuesten Katalog zu überreichen.

Aufgrund einer Spende sind wir in der Lage, Ihnen noch einen oder mehrere Titel im Wert bis zu DM 25, – zukommen zu lassan.

Bitte teilen Sie uns Ihnren Wunsch mit.

Mit den besten Empfehlungen!

Droemersche Verlagsanstalt
Th. Knaur Nachf.
Hahn (?)
13 b München 27. Rauchstrasse 9

MTAKK Ms 4586/37.
Gépirat Droemersche Verlagsanstalt Th. Knaur Nachf.[olger] Vertrieb feliratú levelezőlapon. A címzés a levél élén. A „Hahn" rosszul olvasható. A cégaláírás piros gumibélyegző.

Igen tisztelt Fülep Doktor Úr!

külön postával elküldtük Önnek költségmentesen a LEXIKON MODERNER KUNST egy példányát.

Engedje meg, hogy e levelünkkel átnyújtsuk legújabb katalógusunkat.

Egy adomány folytán lehetőségünk van arra, hogy 25 DM értékig még egy vagy több tételt juttassunk el Önnek.

Kérem, közölje velünk kívánságát.

Szíves üdvözlettel

Droemersche Verlagsanstalt
Th. Knaur utóda
Hahn [?]
13 b München 27. Rauchstrasse 9

[1] FL könyvtárában halálakor a Knaurs Lexikon abstrakter Malerei Zürich–München, 1954. és Knaurs Lexikon der aegyptischen Kultur. Zürich, 1959. volt meg.

2437. AUBERT, MARCEL – FÜLEP LAJOSNAK

Párizs, 1960. I. 20.

Mon cher Collègue,

nous tous regrettons au colloque de Edinborogh [?][1], mais nous ne pouvons prier quelqu'un d'autre de vous remplacer, ce qui est contraire aux statuts. Nous pouvons seulement, si

vous désirez vous retirer, me l'écrire, comme président et proposer deux ou trois noms de savants capables à vous succéder: ld C.[omité] I.[nternational d'] H[istoire d'Art] choisirait, d'après vos indications.

Bien coridalement

Marcel Aubert

MTAKK Ms 4585/64.
Kézírás Soissons – Saint Jean des Vignes. Portail feliratú képeslapon.
Címzés: Monsieur Lajos Fülep Professeur à l'Universté de Budapest Hongrie (Más kézzel): V. Pesti Barnabás u. 1.

Aubert, Marcel (1884–1962) francia művészettörténész, elsősorban a középkori művészet kutatója, a Comité International d'Histoire d'Art elnöke. Előzmények ld. 2380/6.

Kedves Kollegám,

mindnyájan nagyon sajnáljuk a [...?] kollokviumon, de nem helyettesíthetjük mással, mivel ez ellentétes a szabályzattal. Csak azt tehetjük, hogy ha vissza kíván vonulni, megírja nekem, mint elnöknek, s két három arra alkalmas tudós nevét, akik utódai lehetnek, a Comité International d'Histoire d'Art majd választ jelölése alapján.

Meleg üdvözlettel

Marcel Aubert

[1] Az 1960-as említett kollokvium helye olvashatatlan. A következő kongresszust 1964-ben Bonnban tartották, amelyen a magyar bizottság elnökeként Vayer Lajos vett részt.

2438. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Pr.[inceton,] 1960. I. 20.

Kedves Lodovico:

nagy öröm volt számomra két fényképe: az 1918-as[1] *intenzitással* idézi fiatalkorom emlékeit, a Magával való találkozás boldogságát... az 1954-es fénykép[2] remélem előleg a viszontlátásra. Én is küldtem Magának még egy felvételt „de face";[3] egy belga ismerősöm készítette ca 1942-ben; – kissé túlságosan „fényképszerű" lett.

Tegnap megjött a Magy.[arországi] Művészet II-ik kötete.[4] Nagy örömmel tettem könyvtáram polcára Tomus I. mellé és köszönöm, hogy elküldte. Nekem hasznos összefoglalás, mert errefelé ilyesmi nincs magy.[ar] művészetről. Úgy találom, hogy egészében ez is sikerült (itt-ott persze, a fényképek kiválasztásában, eltértem volna a szerzők ízlésétől). Ha minden jól megy, márciusban (végre valahára) kijön *M.*[ichel]*a*[ngelo] *Vol. V.*[5] – irtó lassan dolgoztak a nyomdában, de a fő, hogy meglegyen. Akkor küldöm. Málival,[6] aki jól van, gyakran beszélgetünk Magáról.

Rina[7] sokszor üdvözli, én ölelem szeretettel

Carlo.

MTAKK Ms 4590/102.
Kézírás.

Címzés: Professor L. Fülep Széher út 22 Budapest (II.) Hungary
Feladó: Tolnay 14, Murray Place Princeton N. J.

[1] A Fülep-hagyatékban Ms 4598/12–14. sz. fényképek vannak 1918-ra datálva, ezek egyikéről lehet szó.
[2] Az 1954-es fénykép az MS 4598/191–198. képek egyike.
[3] A kép Ms 4590/100. – FL 2429/2. levelében tette szóvá, hogy Tolnay küldött fényképe nem néz vele szembe.
[4] Ld. 2226/1.
[5] Ld. 2195/2.
[6] Ld. 2107/7.
[7] Ld. 2092/1.

2439. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

[Bp.] 1960. II. 4.

Kedves Tanító Úr,

a fürdősz.[oba] berendezése árának elküldése, amit Várkonyban úgy mondanak: akár nyakon, akár pofon. 2000 f[orint]-ig a porto 5.20, 2000-től 5000-ig 13.20, a különbség lényegtelen, tehát küldheti akár két 2000-es részletben, akár egyben. Legfeljebb, ha előbb küldi az első 2000-et, előbb tudok diszponálni vele.

Az álló íróasztalért, *nagyon olcsón adva,* el lehet kérni 500 f[orint]-ot. *Kemény fa!* és olasz asztalosmunka. Ugyanolyan arányú részesedésére gondolok, mint a fürdőszobánál.

40 000 f[orint]-ért Pesten *örök* lakás? 150–200.000-nél kezdődik.

A várkonyi T[ermelő]Sz.[övetkezet]-be „erőltetésről"[1] azt gondolom, talán nem is lenne rossz. Ha az egész falu benne lesz, más lesz, mint az eddigi volt, és akkor adminisztratív munkára alkalmas valakire ill. valakikre is szükség lesz..

Sajnos, olyan lakásátadási szándékról, amilyet levelében említ, nincs értesülésem. Mindenkinek az a véleménye, hogy a lehető változásokról emlegetett feltevések nem fognak igazolódni. A lakás-helyzet itt változatlanul rossz és egy ideig még marad is.

Levele óta 3 hét telt el – bizonyára változott közben a falu állapota, talán a Maguké is. Szeretném, ha mind a kettőről tájékoztatna.

Végül egy kérdés, ha lehet, kérés: Pesten a nyáron annyi zsírszalonnát lehetett venni, hogy akár fürödni lehetett volna benne; de hát nem nyáron szoktak venni, hanem ősszel, télen; ekkor meg hírmondónak se akadt. Lehetne-e Várkonyból kapni, vagy *teljesen megbízható helyről,* zsírt? Szalonna 10 kg. szokott kelleni, eszerint zsírból valamivel kevesebb is elég volna. Nagyon hálás lennék, ha megérdeklődnék és segítenének.

Mindnyájukat szívből üdvözlöm

Fülep Lajos

A helynév értelem szerinti kiegészítés.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Császár János levele, amelyre FL reagál, nem maradt fenn.

[1] Ld. 2077/6.

2440. SZABÓ IMRE – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. II. 4.

Kedves Professzor Úr!

Az osztályvezetőség 1960. január 28-án tartott ülésén tárgyalta az akadémiai bizottságok összetételére vonatkozó javaslatot.[1] Az osztályvezetőség sajnálattal vette tudomásul, hogy Professzor Úr távollétében kellett olyan fontos kérdésben, mint a Művészettörténeti Bizottság összetétele, dönteni.

Az osztályvezetőség abból kiindulva, hogy az 1958-ban a Művészettörténeti Bizottság előterjesztése alapján a művészettörténeti kutatások fellendítésére, a bizottság munkájának megjavítására vonatkozó határozatát 1959 folyamán lényegében nem hajtották végre, egy aktívabb, szűkebb, munkaképesebb bizottságot szervezett abban a reményben, hogy az osztályvezetőség határozatának megfelelően ez a bizottság mindazokat a feladatokat el fogja látni, amelyeket az osztályvezetőség említett határozatában a bizottság elé tűzött s biztosítani tudja a tervezett művészettörténeti konferencia[2] megfelelő lebonyolítását is.

A fentiek alapján az osztályvezetőség a Művészettörténeti Bizottság tagjaiul a következőket jelölte ki:

Vayer Lajos,[3] Garas Klára,[4] Radocsay Dénes,[5] Balogh Jolán,[6] Gerevich László,[7] Berkovits Ilona,[8] Dobrovits Aladár,[9] Pogány Ö. Gábor,[10] Dercsényi Dezső,[11] Pigler Andor,[12] Horváth Tibor.[13]

A Bizottság titkári teendőinek ellátásával Aradi Nórát[14] bízta meg. Az osztályvezetőség olyan elvi határozatot hozott, hogy az elnökhelyettesi[15] funkciókat megszünteti. Ez a határozat nem zárja ki, hogy egyes konkrét esetekben az elnök akadályoztatása esetén a bizottság tagjai közül valaki más láthassa el az elnöki teendőket. Az osztályvezetőség felkéri Professzor Urat, szíveskedjék a Bizottság elnöki teendőit ellátni és a feladat elvállalásáról a II. osztályt mielőbb értesíteni,[16] hogy a megbízatásra az Akadémia elnökéhez a II. osztály a szükséges előterjesztést mielőbb meg tudja tenni.

Szabó Imre
osztálytitkár

MTAKK Ms 4596/91. – A II. oszt. levéltári másodpéldánya 15.098/II/LI/1960.
Gépirat autogr. aláírással Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi-Történeti Tudományok Osztálya fejléces levélpapírján, rajta ugyanilyen szövegű körbélyegző, ill. gépelt másolat kéziratos betoldásokkal.
A címzés a levél élén.
Budapestre írt levél.

Szabó Imre ld. 2261. sz. Ekkor a II. osztály titkára, 1960. VI.-tól 1970-ig főtitkárhelyettes, 1970-től alelnök.
A Művészettörténeti Bizottsággal kapcsolatos előzményeket ld. 2114/1. és 2342/4.

[1] Az MTA II. osztályának vezetősége általában kétévente tűzte napirendre a Művészettörténeti Bizottság munkájának értékelését. A jegyzőkönyvek röviden és nem mindig árnyaltan megfogalmazott szövegéből kitűnik, hogy bár a legfőbb szempontok – a marxizmus–leninizmus érvényesítése, a szovjet példák követése, a polgári irányzatok és áramlatok elleni küzdelem, a részletkutatások he-

lyett mielőbb új szemléletű szintézis készítése – állandóak voltak, az ötvenes évek politikai változásai nyomon követhetők a döntésekben, még inkább azonban a döntések elodázásában.

A II. osztály 1952. VI. 24-i ülésén foglalkozott először összefoglalóan a bizottság kétévi munkájával. Megállapították, hogy bár a művészettörténet nem tartozik a vezető társadalomtudományok közé, fontos, hogy felzárkózzék hozzájuk, s arra intették a szakma művelőit, ne várjanak kész marxista kritikára.

Az ülés jegyzőkönyve szerint FL felszólalásában egyebek mellett a következőket mondta: „A leglényegesebb hiány az elméleti ideológiai kérdések tárgyalása. [...] Kénytelen vagyok mentségül felhozni, hogy ebben a hiányosságban nekünk a Szovjetunió nem igen van segítségünkre. Ami ide került hozzánk művészettörténeti munka, Alpatov, nem tud elég felvilágosítást adni." (MTA Lt. A Műv. tört. biz. ir. 191/3.)

A vitához Lukács György is hozzászólt, s a következőket mondta: „Nem kétséges, hogy a marxizmus művészettörténet és zene területén kevésbé fejlett. A marxizmus klasszikusai komoly tanulmányokat szenteltek az irodalmi kérdéseknek, míg természetszerűleg a képzőművészet és zenéről egyes olyan elszórt megjegyzések maradtak csak ránk, amelyek nem voltak alkalmasak, hogy tovább építsék." (U. o.)

Az 1954-es osztályvezetőségi ülés már jóval kritikusabban ítélte meg a Bizottság munkáját (MTA Lt. A Műv. tört. biz. ir. 192/4. Az 1954. III. 15-i ülés jkve.), bár még mindig jobban jártak, mint az Ethnográfiai és Régészeti bizottság, amelyekről Molnár Erik kijelentette, hogy kételkedik benne, egyáltalán törekszenek-e a marxizmus–leninizmus alapján művelni tudományukat, s inkább csak a kénytelen-kelletlen alkalmazkodás jellemzi őket. Fogarasi Béla a Művészettörténeti Bizottság védelmére kelt, kijelentve, hogy a marxizmus szempontjából érettebbek, fejlettebbek az említett bizottságoknál.

A szovjet példák felhasználása a következő évben, 1955. X. 25-én ismét szóba került az osztályvezetőségi ülésen, amikor FL a következőket mondta: „Már többször elmondtam, hogy nekünk nem igen van erre vonatkozó szovjet metódusunk, és ami van – nem árulok el vele titkot, – igen gyenge." Véleménye szerint az intenció megvan a kutatókban, de mindig arra hivatkoznak, hogy még nem ismerik eléggé a marxizmust. (MTA Lt. A. II. oszt. ir. 2/6. 1955. X. 25.)

Amikor 1956. V.-ban az osztályvezetőség ismét megvizsgálta a bizottság két évi munkáját, véleményüket a következőkben summázták: „A művészettörténet kutatás területén a marxista–leninista szemléletmód erősödése terén tett kétségtelen előrehaladást lassította a polgári ideológiák elleni küzdelem következetlensége, sőt néha hiánya is, a kritikai tevékenység lanyhasága, az elméleti, tudománytörténeti és elvi értékelő feladatoktól való tartózkodás, a társadalmi viszonyok alakulásától nagyrészt független művészettörténeti szemlélet érvényesülése.

Az elmúlt évben, illetőleg ez évben gyarapodtak a művészettörténeti kiadványok. A művészettörténet 5 periodikával rendelkezik, de további két gyűjteményben is el tud helyezni tanulmányokat. 1955-ben az Akadémiai Kiadónál három művészettörténeti munka jelent meg: Budapest műemlékei, I. kötet; Garas Klára: Magyarországi festészet a XVIII. században, Radocsay Dénes: A középkori Magyarország táblaképei; más kiadóknál jelent meg Balogh Jolán: Az esztergomi Bakócz-kápolna, Fenyő Iván: Dürer című munkája. A szakterület intézményei a kutatómunka mellett számos jelentős kiállítást rendeztek. Előkészületben van a Pestmegye műemlékei c. kötet, Pigler Andor: Barokkthemen, Balogh Jolánnak Mátyás király és a művészet c. munkája, Vayer Lajosnak a kora-renaissance művészetével foglalkozó műve, Dercsényi–Gerevich–Balogh: Magyarországi művészet I. kötet.

Művészettörténészeink nem foglalkoznak még kielégítő és elméleti színvonalon az újabb és legújabbkori művészettel; kultúrpolitikánk és a művészeti kritika nem támaszkodhat e téren megfelelő tudományos alapokra. Amennyire nem helyes ezen a címen háttérbe szorítani a régi művészetet, illetve a külföldi művészet kutatását, annyira helytelen, hogy művészettörténészeink e téren nem adnak megfelelő segítséget mai művészeti életünknek. Szükséges, hogy az élő művészet irányítását végző szerveink az Akadémiával együttesen határozzák meg azokat a kérdéseket, amelyeknek tudományos megoldása a művészetpolitika helyes szempontjainak kialakításához nélkülözhetetlen. Ezeknek a témáknak kidolgozása mellett a művészettörténeti kutatás alapvető feladata

a magyarországi és a magyar nemzeti művészetnek részlet-monográfiákban, majd s minél előbb – nagyobb összefoglaló munkában történő alapos feldolgozása.

A művészettörténet területén nagyobb szükség van a fiatal kutatók külföldi tanulmányútjaira; szükség van továbbá arra is, hogy művészettörténészeink fokozottabban vehessenek részt nemzetközi rendezvényeken is." (MTA Lt. II. oszt. ir. 3/3. 1956. V. 11. Beszámoló a II. osztály 1955–1956. tudományos munkájáról.)

1956. XII.-ben – (mint már láttuk: 2342/4.) – a főcél az Akadémia működésének újraindítása volt, ezért még abba is beleegyezett az osztályvezetőség, hogy titkos szavazással válasszák meg a bizottsági tagokat. Erre 1957. I. 18-án került sor; eredményeképpen Aradi Nóra és Berkovits Ilona kiesett a tagok közül. 1957. V.-ra azonban megerősödött a politikai hatalom, s V. 31-én Garas Klára puccsszerűen bejelentette, hogy a II. osztály – FL elnök megkérdezése nélkül – visszahelyezte Aradit és Berkovitsot, s új tagként kinevezte Dobrovits Aladárt.

1957 őszén kikerült a bizottságból Szilágyi János György, akit 1956-os magatartása miatt fegyelmi úton Debrecenbe helyeztek a Szépművészeti Múzeumból, s megfosztottak valamennyi akadémiai tisztségétől, a Régészeti és a Művészettörténeti Bizottság tagságától, valamint az Archaeológiai Értesítő szerkesztőbizottsági tagságától. (MTA Lt. a II. oszt. ir. 3/5. 1957. XI. 27.)

Az 1957-es év második felében a Bizottság nem végzett érdemi munkát. 1958. I. 7-én a II. osztály vezetőségének tagjai „tudomásul vették a Bizottságon belüli ellentéteket", s elhatározták, hogy februári osztályvezetőségi ülésükön a bizottság valamennyi tagjának jelenlétében megvitatják a kérdést. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/6.)

Februárban erre nem került sor, s tovább halasztotta a megoldást az osztályvezetőség VI. 17-i döntése, amely Berkovits Ilona, Dercsényi Dezső, Dobrovits Aladár, Garas Klára, Pigler Andor és Zádor Anna jelenlétében – FL távol maradt – született meg.

A jegyzőkönyv így foglalta össze az eseményeket: „A Művészettörténeti Bizottság beszámolójával kapcsolatban Szabó Imre osztálytitkár bejelenti, hogy FL levelező tag, a Bizottság elnöke, betegsége miatt az ülésen nem tudott megjelenni; s kéri (t. i. Szabó Imre), hogy az írásban megküldött anyag alapján szóljanak hozzá a Bizottság beszámolójához."

A hozzászólások arról tájékoztatnak, hogy a Művészettörténeti Bizottság munkája 1957 óta hanyatlóban van, és ennek legfőbb okát a Bizottságon belüli személyi, illetve elvi ellentétekben látják. Az elvi különbségek a módszert és a tudománypolitikát illetően állnak fenn. A Bizottság eredményes működését nehezíti az is, hogy az elnök hosszabb idő óta nem vesz részt a Bizottság munkájában. Felvetődött még, hogy a művészettörténészek részére kevés a külföldi tanulmányút, kevés a kutatási célhitel és a lehetőség külföldi szakirodalom beszerzésére.

Szabó Imre osztálytitkár megállapította, hogy más bizottságok munkájában is voltak zökkenők, továbbá, hogy a bizottság munkáját nem egyedül a személyi kérdések, hanem az elvi-elméleti és a módszertani kérdések körüli problémák is nehezítik –, javasolta, hogy az Osztályvezetőség az ülésen elhangzottak figyelembe vételével foglalkozzék a Művészettörténeti Bizottság és a folyóiratok szerkesztőbizottságainak problémájával, dolgozzon ki határozati javaslatot a Bizottság további munkájára, amelyet a legközelebbi ülésen vitasson meg.

A nyári szünet után, 1958. IX. 23-án csakugyan terítékre került a Bizottság munkája, „a művészettörténet területén észrevehető fejlődés megállapítása mellett" a határozat rámutatott arra, hogy a Bizottságnak hatékonyabban kellene tevékenykednie a marxista módszerek kialakítására való törekvés, a pozitivista módszer leküzdése terén, elő kellene segítenie, hogy népszerűbb kiadványok ne késleltessék az alapvető módszertani-ideológiai kérdések kidolgozását, folytatni kell az egyes művekkel foglalkozó és elvi kérdéseket tárgyaló viták rendezését. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/6. ill. A Műv. tört. Biz. ir. 194/3.)

A fentebb idézett értékeléssel azonban az osztályvezetőségnek nem minden tagja értett egyet, a következő, X. 16-i ülésen Friss István visszatért a kérdésre, a megfogalmazást túl sommásnak ítélte. Szabó Imre osztálytitkár megígérte, hogy kísérletet tesz a szöveg kibővítésére és egyenletesebbé tételére. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/6. 1958. X. 16.)

Az előző, IX. 23-i ülésen a Bizottság szakmai munkájának megítélésén kívül természetesen szóba kerültek a személyi ellentétek is. FL kijelentette, hogy „a bizottság titkárával [Garas Klára] nem tud együttműködni, és a bizottság tagjainak múltban alkalmazott kinevezés módszerét nem

tudja elfogadni". Szabó Imre erre azt javasolta, hogy a Bizottság összetétele 1959. I. 1-ig maradjon meg jelenlegi formájában, de a vezetését vegye át az elnökhelyettes, Vayer Lajos. Előzetesen azonban meg kell kérdezni a Bizottság tagjait, egyetértenek-e Vayer ilyen értelmű megbízásával. E felhatalmazás birtokában a II. osztály szaktitkársága FL bevonásával készítse el a bizottság következő évi személyi összetételéről szóló javaslatát. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/6.)

FL ekkor már gyakorlatilag nem vett részt a bizottság munkájában. 1959-ben az újraválasztott II. osztály vezetőségének ugyan tagja maradt, de a Művészettörténeti Bizottság alig működött, s az 1958-ban elhatározott személyi változások eldöntése FL bevonása nélkül történt meg. A II. osztály FL-t csak írásban értesítette róla, amit ő az 1960. I. 28-i ülésre indulóban kapott meg, s azonnal lemondta a megrendelt kocsit, s nem ment el az ülésre. Szabó Imre itt közölt II. 4-i levelére II. 5-én levélben válaszolt (ld. 2443. sz.), amelyben lemondott a Művészettörténeti Bizottság elnökségéről és tagságáról.

[2] A nemzeti művészetek kialakulásáról tervezett konferenciát 1961. VI-ban tartották meg. A részvevők Oroszország, Csehország, Szlovákia, Románia, Bulgária és Magyarország művészettörténészeiből kerültek ki. A bevezető eladást Kolpinszkij szovjet akadémikus és Pogány Ö. Gábor tartotta.

[3] Ld. 2099/5.

[4] Ld. 2097/8.

[5] Ld. 2261/4.

[6] Balogh Jolán (1900–1988) művészettörténész, 1935–1967 között a Szépművészeti Múzeum régi szobrászati osztályának vezetője. Főleg a magyarországi és erdélyi reneszánsz művészet kutatója.

[7] Ld. 2279/4.

[8] Berkovits Ilona (1904–1986) művészettörténész, kódexfestészettel és Zichy Mihály művészetével foglalkozott.

[9] Ld. 2108. sz.

[10] Ld. 2139/1.

[11] Ld. 2118. sz.

[12] Ld. 2154/1.

[13] Horváth Tibor (1910–1972) orientalista, régész, művészettörténész. 1939-től a Hopp Ferenc Kelet-ázsiai Múzeum munkatársa, 1947-től igazgatója. 1957-től az Iparművészeti Múzeum h. főigazgatója is.

[14] Aradi Nóra (1924–2001) művészettörténész, 1953–1954-ben a Népművelési Minisztérium h. osztályvezetője, 1954–1955-ben aspiráns, 1960-tól egyetemi oktató, 1972-től egyetemi tanár, 1969–1990-ben az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának igazgatója.

[15] Az elnökhelyettes Vayer Lajos volt, aki 1960-tól elnök lett.

[16] Ld. 2443. sz.

2441. NÉMETH LAJOS – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp. 1960. II. 4. – III. 10.]

Tisztelt Professzor úr!

Mellékelten küldöm a kért „szörzetes"-cikket[1] – s néhány kezemügyébe akadt csemegét. Különösen Professzor Úr figyelmébe ajánlom a Medgyessyről írt halhatatlan sorokat: „oda-adóan farigcsálva, lankadatlanul piszmogva, szüntelenül pepecselve..."[2] 1948. II. 6. 210. p.

Tisztelettel

Németh Lajos

U. i. A Cézanne, van Gogh és Gauguin föld színéről való elseprése[3] is megszívlelendő. (1949. júl. aug. 314. l.)

A dátum a tartalom alapján: a 2440. sz. levél után íródott.
MTAKK Ms 4596/68.
Kézírás.
Budapestre írt levél.
Rajta FL ceruzaírásával: Németh Szab. műv. 1948. június 1951 decemb.

Németh Lajos ld. 2220. sz.

A levélben Németh Lajos FL kérésére az 1960. III. 10-i osztályvezetőségi ülésén elmondott beszédéhez (ld. 2443/1.) küldött Pogány Ö. Gábor (ld. 2139/1.) cikkeiből kiírt részleteket.

[1] Pogány Ö. Gábor: Az új magyar szobrászat. = Szabad Művészet, 1948. 6. sz. 207–212. A 210. lapon Beck Ö. Fülöpről írja: „Szinte szerzetesi önfeláldozással látott neki a problémák fölvetésének".

[2] U. o. Vedres Márkkal szembeállítva: „Az öregebbek közül Medgyessy Ferenc egész életét úgy dolgozta végig, odaadóan farigcsálva, lankadatlanul piszmogva, szüntelenül pepecselve, mint aki az apró technikai fogások felől közelít hivatásához. Stílusát ez a szakmai őszinteség jellemzi, ahogyan belülről kifelé építi alakjait, szinte darabokból állítja össze műveit, hunyorgó aggályoskodással, körültekintően és meggondoltan. Nehézmozgású szobrai, azoknak tömbszerű tagjai valamiféle ábrázolásbeli szükszavúságot képviselnek, amit sokan sajátos népi jellegnek tartanak. Valamennyi vállalkozásában éppen ezért, a monumentális benyomás mellett is, érvényesül bizonyos fokú meghittség, a mondanivaló emberi közvetlensége."

[3] Pogány Ö. Gábor: A polgári képzőművészet hanyatlása. = Szabad Művészet 1949. 7–8. sz. 310–314. A 314. lapon a cikk befejezése: „Azon kevesek, akik nem voltak hajlandók beállni a kapitalizmus kuruzslói közé, s nem árusítottak érzéstelenítő szereket a szociális fájdalmak elaltatására, azok számára nem maradt más hátra, mint a mesterségük öncélú gyakorlása. Az elárvulás, a tehetetlenség a múlt század végén jelezte először, még a jóindulatú erőfeszítések közepette is a kísérő és elodázhatatlan kilátástalanságot. Cézanne például jobb ügyhöz méltó szorgalommal, páratlan műgonddal, kitűnő adottságokkal és makacs hittel készítette elő a festészet végleges szétrobbantásának eljárásait. A csendéletek és tájak semlegességébe beépítette az önmagáért való ritmizálás vonalrendszerét, amelynek mentén haladva utódai mértani testekre és idomokra szedték szét a való világot. Van Gogh társadalmi elkeseredettségét szertelen látomásokba fojtotta, a téboly határán rázva öklét szenvedélyesen a kispolgári előítéletek felé, kicsit fintornak és gúnyolódásnak szánva heves színezésű festményeit. Gauguin még ennyire se válaszolt a társadalom által fölvetett kérdésekre, könnyű szívvel kitért a nehézségek elől s Tahitibe szökött másról beszélni. Hármuk művészete szabad folyást engedett a zavarnak és tévedéseknek, életművük fedezete mögött a képzőművészeti anarchia csapatai vonultak fel a maradék értékek megsemmisítésére. A folyamat kezdetén e művészek még ellenállást tanúsítottak a kizsákmányolókkal szemben, elvonulásukkal függetlenségüket hangsúlyozták, magányukkal a tőkés üzletszerzés iránti megvetésüket fejezték ki. De a valóság nélkül magukra maradva, tehetetlen céltalanságukban lassankint, önkéntelenül is a kapitalizmusnak kedvező káosz fenntartói lettek, segítettek megakadályozni a helyzet megítélését, a fogalmak tisztázását.

A szocializmus építésének művészete ki kell küszöbölje a múlt örökségéből a mérgező elemeket, s mint ilyeneket, a polgári korszak absztrakt és naturalista formalizmusát szükséges elsősorban felszámolnia. A giccs és az értelmetlenség, a szórakoztatás és nihilizmus csak gátolni képes a kibontakozást. Nem mintha le lehetne mondani a történelmi korszakok nagy eredményeiről, ellenkezőleg, be kell teljesíteni azokat a dolgozó milliók kihasználatlan energiáival, eddig rejtett képességeivel. Viszont nem létesíthetünk újat, amíg a romboló irányzatokat nem hatálytalanítottuk. Amiért is most már elodázhatatlan a közelmúlt „nagyjainak" fölülvizsgálata, művészetük kritikai átértékelése, a polgári hanyatlás nyomainak eltüntetése."

2442. FÜLEP LAJOS – A DROEMERSCHE VERLAGSANSTALTNAK

Bp. 1960. II. 5.

Droemersche Verlagsanstalt Th. Knaur Nachfolg.[er] München

Megkaptam és nagyon köszönöm a Lexikon Moderner Kunst-ot és az ajánlatot, hogy legújabb katalógusukból[1] még választhatok. Hogy az engedélyezett kereten belül maradjak, ezt a két művet kérem: 1) Knaurs Lexikon.[2] 2) F. Elgar: Van Gogh.[3]

Előre is köszönettel és tisztelettel

Prof.[esszor] L.[ajos] Fülep

MTAKK Ms 4586/39.
Ceruzaírásos fogalmazvány.
Münchenbe írt levél.

[1] A 4586/38. jelzeten van a kiadó Verlagsverzeichnis. Bestellschein c. nyomt. jegyzéke, amelyből FL választhatott.
[2] A Knaurs Lexikon, amely megérkezett, DM 11.80 értékű volt.
[3] Elgar, Frank: Van Gogh. Leben und Werk c. műve München–Zürich, 1958. halálakor megvolt FL könyvtárában, ára DM 12.80.

2443. FÜLEP LAJOS – SZABÓ IMRÉNEK

Bp. 1960. II. 5.

Dr. Szabó Imre akadémikus úrnak
a II. o.[sztály] osztálytitkárának
H.

F. hó 4-én kelt, 15098/II/LI/1960. sz. megkeresésére[1] közlöm:
az osztályvezetőség január 28-i ülésén szándékom ellenére nem jelentem meg; annyira szándékom volt megjelenni, hogy a kocsiosztályon már bejelentettem kocsi-igényemet, mikor azonban egy órával utána expresszként megkaptam a M[űvészet]t[örténeti] Bizottság átalakításának tervét, lemondtam.

Mint az osztályvezetőség tagja, az osztályhoz tartozó egyetlen tudomány-ág iránt se vagyok közömbös és kötelességszerűen részt veszek bármelyik ügyeinek tárgyalásán, ha valami nem gátol. Mikor azonban olyan bizottság lényeges átszervezése tűzetik napirendre, melynek nemcsak tagja, hanem elnöke vagyok, és az átalakítás nélkülem, hermetikus kizárásommal terveztetik, úgy hogy csak a fait accompli-ról értesülök az utolsó pillanatban, akkor az ügy osztályvezetőségi tárgyalásában természetesen nem vehetek részt. Azt hiszem, nem kell hozzá magyarázat.

Osztálytitkár Úr leveléből arról értesülök, hogy mivel az osztály vezetőségnek „a bizottság munkájának megjavítására vonatkozó határozatát 1959 folyamán lényegében nem hajtották végre", az osztályvezetőség most „egy aktívabb, szűkebb, munkaképesebb bizottságot szervezett meg abban a reményben, hogy..." stb. – amiből értelemszerűen következik, hogy az osztályvezetőség véleménye szerint a Műv[észet]t[örténeti] Bizottság eredmény-

telen működésének legalább is egyik oka a bizottság túlméretezése volt. Legyen szabad emlékeztetnem rá, mikor a bizottság megnövelése terveztetett, én annyira elleneztem, hogy szóbeli tárgyalásunkon bejelentettem, a bizottságban sem elnökként, sem tagként nem veszek részt, mert a tervvel közösséget, az előre látható eredménytelenségért felelősséget nem vállalok. Ahol az ügyben döntöttek, a második alternatívát választották. A mostani redukálást természetesen nem tekinthetem az említett alkalommal tett saját redukálási indítványom valóra váltásának, hiszen tudtom nélkül határoztatott el. Kívánom, hogy az osztályvezetőségnek az új bizottsághoz fűzött, Osztálytitkár Úr levelében megfogalmazott reménye teljesüljön, az említett okok miatt azonban magamat sem a bizottság elnökének, sem tagjának nem tekintem – lemondok mindkettőről –, és kérem, méltóztassék ilyen értelmű előterjesztést tenni.

Tisztelettel

Fülep Lajos

MTAKK Ms 4596/92. ill. MTA Lt. A II. oszt. ir. 211/9.
Ceruzaírásos fogalmazvány ill. az elküldött példány gépirat autogr. aláírással. Ez utóbbin bélyegző: Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22.
Címzés: Szabó Imre akademikus, osztálytitkár úrnak Budapest V. Széchenyi rakpart 3. a M. T. Akadémia II. osztálya.
A Levél válasz Szabó Imre 2440. sz. levelére.

[1] A II. osztály vezetőségének 1960. III. 10-én tartott ülésén FL szót kért és a következőket mondta:

„Engedélyt kérek néhány szavas bejelentésre és utána megokolására. Természeténél fogva a megokolás több, mint a bejelentés, de olyan rövidre fogom, amilyenre csak lehet, a leglényegesebbre, hozzátéve, hogy ez *egyszer* kérem az idejüket, többször már nem.

Bejelentésem ennyi: lemondok az osztályvezetőségi tagságról és szíves tudomásul vételét kérem.

Megokolását azzal kell kezdenem, amit a múltkor rögtönözve elmondtam, az ügy jellegét valamennyire érzékeltetni próbálva, és ma sem mondhatom másképp, mert így van; az ügy, mely miatt a bejelentést tettem, szoros logikai Gefüge [szerkezet], persze nem formállogikai, amelynek conclusioját könnyű volna megváltoztatni másik praemissával [következtetés alapjául szolgáló állítás], hanem reállogikai, amelynek tehát nem formális conclusioja, hanem realis consecutioja [következménye] van; a praemissát pedig nehéz, *innen* nyilván lehetetlen megváltoztatni.

Nem ismétlem meg, amit az előző ülésen a Művészettörténeti bizottságról, erről a joggal sokat bírált, nagyon is nem tökéletes, de idővel itt ezen a helyen, ebben a testületben mégis más bizottságok elé példaként állított bizottságról mondtam; ismétlem, nem olyan régen volt, hogy ne emlékezhessenek rá. Csak az időbeli sorrend kedvéért utalok itt arra, ami korábban volt, hogy folytathassam azzal, ami utóbb lett, amit most már részben az O[sztály] V[ezetőség] is tud, nagyobb részt nem tud. Ami lett és van: hivatalosan megállapított eredménytelenség, a korábban néhány másik területhez képest relatíve harmonikusan együttműködő, egymással jó kollegiális viszonyban élő, hivatásukat, munkájukat szerető tagok békés atmoszférájú területe fenekestül felforgatva, feldúlva, a bizottság azelőtt eredményes munkájában leginkább tevékeny és elismerést érdemlő tagok, sok éve önzetlenül tevékeny tagok – ne felejtsük: társadalmi munka, idő- és anyagi áldozattal! – egy részének javasolt, részben megvalósított kihagyása, az egész területen pedig ellenségeskedés, klikk, riadalom.

A változás akut fázisa két éve kezdődött a múltkor itt már röviden említett esettel – még visszatérek rá –, az osztálytitkár úr [Szabó Imre] szavaiban is helytelennek mondott esettel, melyből, ha helytelen, csak egyetlen helyes következményt lehetett volna levonni: ilyen helytelenség lehetőségének megszüntetését. Az *ellenkezője* történt: a művészettörténeti Bizottság tagjainak valamilyen sajátságos, hogy úgy mondjam, osztályozása, egy év múlva a bizottság olyan átalakítása – ellenzésemmel szemben, mert *akkor* még ellenkezhettem, ha hiába is –, amelynek folytán a bizottság

munkájában végképp nem vehettem részt, amint idején meg is mondtam; a két lehetőség közül tehát a bizottságban jelen-nem-lételem választatott és hivatalosan szankcionáltatott; végül két év múlva, a fejlődés betetőzéseképp, a bizottság ismert átalakítása, az elnökével való egyetlen szónyi előzetes közlés nélkül. Egyidejűleg folyt az egész terület szellemének és állapotának említett átalakulása.

Ez még nem a praemissa, inkább részben már a következménye: egyik ágában, a bizottságében, még speciálisan bizottsági ügy, amit házilag el lehetett volna intézni; amitől házon kívüli másik ága, az egész terület ügye, feltehetően szintén nem fajult volna oda, ahova jutott.

Nem fogok a praemissa egész komplexumáról szólni; hanem egyszerűsítve, csak *egy* részletéről, a szövedéknek egyetlen, de fontos és jellegzetes fonaláról – belőle az egésznek a mintája könnyen megszerkeszthető.

Tehát hogyan születik a praemissa, milyen előzményekből, hogyan szilárdul messzeható következményeket kibocsátó centralévá, mik és milyenek a következményei általában, mik speciálisan, ami itt főként vagy egyedül érdekel, az Akadémiára, a II. osztályra, az osztály egyik bizottságára nézve?

Valaki [Pogány Ö. Gábor] cikkeket ír művészetről, művészekről 45 előtt és 45 után; 45 után másokat, mint 45 előtt, *egyszerre* másokat, hirtelen, egy szempillantás alatt; nemcsak másokat, ellentéteseket; ellentéteseket Horthyról és koráról előzőleg publikált véleményével; párttag lesz; pozícióba jut; hatásköre van, befolyása, hatalma, mások sorsáról dönt; aztán kinevezik nagy múzeum főigazgatójává [Magyar Nemzeti Galéria]; és a praemissa működik az akadémián fokról-fokra megközelítő, majd az Akadémia életébe belenyúló vonatkozásban: a főigazgatónak nincs tudományos fokozata, valamelyik alárendeltjének pedig lehet, fonák helyzet, de egyébként is illik, hogy legyen neki; ha nem szerezte meg a szokásos úton, most már mit lehet tenni, meg kell adni neki; és megadják neki a kandidátusi címet; [(MTA Lt. A II. oszt. ir. 80/3. 1958. XII. 28-án.)] nem tagja az akadémiai bizottságnak, logikus, hogy állásánál fogva annak kell lennie; és azzá lesz; [(Bizottsági javaslat 1958. IX. 23. MTA Lt. a II. oszt. ir. 3/6.)] már csak természetes, hogy megbízást kap akadémiai témára; lehetséges, hogy végül Kossuth-díjjal jutalmazzák – évente felterjesztették, egyszer csak megkapja.

Abstrakte, formálisan nézve mindebben nincs novum, nem érdekes; láttunk hasonlót. Közelebbről nézve annál érdekesebb – és meg kell néznünk, mert egy idő óta már az Akadémia bőrére megy. Ha politikailag vagy emberileg megbotlott valaki, de szakmailag kiváló tudós az illető, akire szükség van, még érthető ez a pálya. De az ellenkezője: amit produkál, nemcsak tudománytalan, tehát nemcsak negatívum, a tudomány hiánya, hanem *pozitív rossz, tudomány-ellenes, a tudomány megcsúfolása.* Erről felvilágosításul egyet-mást mondanom kell, amit az O[sztály] V[ezetőség] tagjai nyilván nem tudnak, nem tudhatnak; nem szakemberek, nem is kísérhették figyelemmel az illető működését, most se szentelhetnek neki annyi időt, amennyi az alapos megismeréséhez kellene – megmondom tehát a meztelen valóságában: ha az illetőnek cikke, könyve megjelenik, ennek az irodalomnak közönsége, legalább is jó nagy része (az illetőnek elvbarátai is) hetekig derül rajta, részletei szájról-szájra járnak, gyűjtői, amateurjei vannak, mert valóban nem akármilyen, akárhol feltalálható galimathiasok – a háború idején a Pesti Napló hetenként közölt a még és amíg nem „nemzetvezető" cikkeiből és beszédeiből szemelvényeket, azok a röggyökér, vérvalóság etc. voltak ilyenek, másik hasonló azóta se. Nem kívánok kabarét csinálni az ülésből, de fölkészültem szavaim igazolására, hoztam belőle néhány mintát. [Ld. 2441. sz., a Németh Lajos által küldött idézeteket.]

Az eddig mondottakat két részre kell tagolni: első fele kívül esik az Akadémia kompetenciáján, a második beleesik. Bármilyen sajnálatos az ilyen karrierizmus, valamennyire még érthető: a művészet valahogyan no man's land, mindenki ért hozzá, tehát senki se hiszi, hogy lehet olyan valaki, aki valahogy másképp ért hozzá, és hogy hasonlóan szakértelem kell hozzá, mint a hídépítéshez vagy a szputnyik-szerkesztéshez; nem olyan existencialisan fontos, hogy szörnyű háborús katasztrófa után, forradalmi időben országos vagy világpolitikai kérdésekkel elfoglalt tényezők nagyon megnézhessék, mi történik benne, és ki mondhatna nekik kompetens, objektív véleményt? már az ilyennek a kiválasztásához is különleges szakmai ismeret kell; és ki tudja, milyen erők, viszonyok, érdekek működtek itt közre. Ez, ismétlem, kívül esik a megkérdezetlen Akadémia, az

O[sztály]V[ezetőség] akcio-radiusán. Idáig tart a praemissa quasi *vis maior* szakasza; és ugyanitt kezdődik a másik. Az, amelyik logikai következménye volt ugyan a praemissának, de nem kellett szükségképpen annak lennie. Hagyján, ha az Akademia, ill. az osztály belenyugszik, beletörődik valami megtörténtbe – bár egyebek közt tudományos jellegű fontos állást is betöltöttek, tehát figyeltetni módja, talán úgy is mondhatjuk, kötelessége lett volna –, de hogy már aztán a saját hatáskörében *önként* vonjon le olyan konzekvenciákat, amik valamelyik hozzá tartozó tudományágnak, saját bizottsága működésének kárára válnék, erkölcsileg és anyagilag támogasson ilyesmit, legfelső tudományos fórum minőségében approbáljon és szankcionáljon, patrónája legyen, ez már aztán közvetlen felelősséget involvál. Vajon ha a közgazdaságban, jogban, történelemben vagy bármi másban publikálna valaki olyanokat, mit szólnának hozzá a tudományok jelenlevő vagy nem levő képviselői – no de nem is publikálhatna és az illető maga sehol se volna; és mit szólna bárki az osztály tagjai közül, aki valamely bizottságnak felelős vezetője, ha tudta, megkérdezése nélkül, vagy éppen tárgyilag megokolt ellenvetése ellenére olyant erőltetnének a bizottságba és az ő révén tudományos elismerést, rangot adnának neki, aki olyan, mint az itt vázolt – vajon vállalnák-e? Persze, van erre is magyarázat, mentség, már utaltam rá az O[sztály] V[ezetőség] tagjainak sok időt, munkát kellene a dologra szánniok, és szakértőnek kellene lenniök – egyik föltétel sincs meg. Technikailag egyetlen megoldás lehetett volna: ha az osztály egyetlen szakember tagjának az intenciója, véleménye, tanácsa érvényesül, de nem érvényesült – *mindennek az ellenkezője történt, amit javasolt.* Ilyen alternatíva volt: az O[sztály] V[ezetőség] vagy bízik szakember tagjában és támogatja, vagy nem bízik benne, magára hagyja, vagy éppen ellene fordul; mivel az osztályvezetőség nem az elsőt választotta, nem marad más, mint a másodiknak a consequentiáját levonni, vagyis, hogy letegyek magamról minden közösséget olyan ügyekkel, amikért felelősséget nem vállalhatok.

Tudom, nem érdemeimért választattam valaha az O[sztály] V[ezetőség] tagjává. Nem fráziskent mondom. Ez a valóság, tudom. De az is valóság, hogy nem óhajtottam, kötelességemmé tették, hogy legyen itt képviselete a szakmának. Ebben a minőségben voltam itt és nyilván azért is, hogy az ilyen ügyekben tájékoztassak. Így is volt sokáig. Az utóbbi időben megváltozott, amióta az O[sztály] V[ezetőség] két tagja nincsen itt, aki ugyan szintén nem volt szakember, de érdeklődése kiterjedt a területre, továbbá sok évtized óta ismerve azt, akit a terület képviseletére ide kívánt és erkölcsileg bízott benne; egyikük sajnálatos események következtében már nem tagja a testületnek, [a „sajnálatos események" kifejezés 1956 után elterjedt, ironikus felhangú elnevezés, azok használták, akik nem akartak „ellenforradalmat" mondani. FL itt Lukácsra utal ld. 2075/2.] a másik meghalt. [Fogarasi Béláról van szó, aki 1959. IV. 28-án halt meg.] Magamra maradtam, tehetetlenségre kárhoztatva, és kívülről jövő támadások céltáblájaként, védelem nélkül. Fogarasi halála után és óta széltében beszélték és beszélik, hogy most már mindent lehet, főképp ellenem; még most is megtörténik, van olyan nap, hogy háromszor, magukat meg nem nevező hangok telefonon kérdezik, vagy inkább számon kérik, Pesten vagyok-e vagy egyáltalán vagyok-e még. Még így se hagytam volna el a posztom, nem könnyen szántam rá magam, bizonysága, hogy az előző ülésen nem jelentettem be rögtön, amit ma. De megszűnt itt a szükségem. Egyrészt már nem lehetett volna világosabban tudtomra adni, mint azzal, ahogyan lényeges változások, mint amilyenek a bizottságban terveződtek, melynek elnöke voltam, teljesen tudtom nélkül terveződtek; és avval, ahogy az osztálytitkár úr leplezetlenül ingerült hangon minősítette lehetetlenségnek, hogy velem ilyen ügyben akár telefonon is beszéljenek. Mint mondta, vannak mások. Másrészt: már van itt a szakmának képviselete, nem marad utánam hézag.

Így jutottam el oda, hogy amikor végre az Akadémiának és az osztálynak ennyire az elevenjébe vágó komplexum itt az Akadémián valamilyen vonatkozásban végre szóvá tétetett, az Akadémiának az *épületében* történt ugyan, de nem az Akadémia és az osztály részéről; akkor, amikor a művelődési miniszter helyettese itteni előadásában szóvá tette azt a fajta opportunizmust, amelyik itthon inkvizítorként követeli a szocialista realizmust, külföldön rendezett kiállításon pedig az ellenkezőjével vállal közösséget, (a dolog ismerői tudják, Kassák kiállítása); mint ahogy *ő* kívánta tudni, nem az Akadémia vagy erre hivatott, ilyen feladatokkal határozatban megbízott bizottsága: hogyan lehetett olyan hangú könyvet oroszul megjelentetni, mint amilyen az illetőé a modern magyar művészetről. [Pogány Ö. Gábor: Magyar festészet a XX. században. Bp. 1959. Képző-

művészeti Alap. – Vengerszkaja zsivopisz XX. veka. Bp. 1959. – Korvina.] Nota bene ezt az opportunizmust mindenütt mindenki tudja, és nem mostantól, az első naptól fogva.

Közbevetőleg meg kell jegyeznem, bármennyire restellek beszélni róla és quasi védekezni valamilyen gyanú lehetősége ellen, hogy abból, amit személyről mondtam, nincs személyeskedés; személyről kellett beszélnem elkerülhetetlenül, mert az egész állapotban és az Akadémiára háruló felelősségben nem egyedül, de nagy része van; hogy mi, hogyan, milyen irányban és mennyire változott, itt van előttünk; ismertetése itt szükségképp ehhez a jelentőségéhez arányosított pars pro toto-nak tekinthető. Személy szerint érdektelen vagyok, nem ambicionálok semmit, ellenkezőleg mindentől visszavonulok. Sőt még azt is megemlíthetem, hogy az illető rólam valamikor nagy elismeréssel emlékezett meg; 1948 a Fővárosi Képtár Bányavárosi Vándorkiállítása katalógus előszavának elején: [„Fülep Lajos a proletárforradalom kiváló esztétikusa ezt úgy fogalmazta meg, hogy: a magyaroknak sajátos küldetésük volt az európai művészetek egyetemes történetében." 3. p.] értékét, sajnos, nagyon lerontja, hogy ugyanabban a katalógusban ilyen jellemzésben ismerteti meg a kiállítás közönségével: (40. l.) [„Medgyessy Ferenc. Az öregek közül a kőanyagok művésze. Életműve odaadó farigcsálás, lankadatlan piszmogás, szüntelen pepecselés közben jött létre. Művészete tökéletesen gyakorlati jellegű, mert az apró technikai fogások révén alakult ki. Ma már a fiatalok széles fronton folytatják a kőplasztika kimüvelését s szinte iskolát csináltak az ő eredményeiből. Jelenleg egy Petőfi-szobrot készít Debrecen részére. Kossuth-díjas." MTAKK Ms 4596/70.] a jellemzés nagyon tetszhetett neki, mert a Szabad Művészet 1948 júniusi számában szó szerint megismétli (210.) [Ld. 2441/2.] – tisztára olyan, mint ha valaki Arany Jánosról vagy Móricz Zsigmondról írná: egész életében piszmogott, pepecselt – no de írhatná vajon? kérdezem ismét. Ilyen csak ezen a területen lehetséges.

Végül még egyetlen dolog. Az osztálytitkár úr a múlt ülésen azt mondta, a bizottság improduktivitásának egyik oka, hogy a folyóiratok ügye, t. i. a tagok egy részének velük való elégedetlensége gátolta a bizottságot aktivitásában, viszont ezt a gátló körülményt nem szüntették meg, mert alkalmas módját, a folyóirat-vitát évek óta halogatják – „merő kíméletből". Meg kell mondanom, teljesen képtelen vagyok valamilyen causalis vagy logikai nexus lehetőségének nyomára jutni a két jelenség között. Tudtommal senki se korlátozta a bizottságot tevékenységében, se abban, hogy ha ezt az állítólagos gátló körülményt a vita kíméletlen útján merő tapintatból a szerkesztők iránt nem akarták megszüntetni – bár ezt a kíméletet a szerkesztők nem kívánták, sőt a vitát néhányszor sürgették –, se abban, hogy másik, ideálisan „kíméletes" és tapintatos úton ne szüntessék meg, t. i. a folyóiratoknak az ő igényükhöz mért megjavításával és marxistábbá tételével. Ha nem volt annyi marxista cikk, vagy annyira marxista marxista cikk a folyóiratokban, mint amennyit és amilyet az elégedetlenek reklamálnak, nem azért nem volt, mert a szerkesztők az ilyenek helyett titkolt antimarxizmusból inkább másokat közöltek – ellenkezőleg, marxistákat kértek, ilyenekre biztatták –, a *szerkesztőségnek éppen ezek a tagjai* ilyeneket nem írtak és nem adtak közlésre. Úgy tesznek, mintha kívülről kritizálnának, holott belül vannak, ott bent, a szerkesztőbizottságban, a folyóiratok az ő saját folyóirataik, semmivel se kevésbé, mint a szerkesztőké, részben tehát saját cikkeiket vagy cikkeik hiányát kritizálják. Érthetetlen tehát, mért azokat vádolják, akik tőlük is marxista műveket kértek, és mért nem önkritikát mondanak, mikor az ő felelősségük aránya semmivel se kisebb, mint a szerkesztőké vagy más szerkesztő-bizottsági tagoké – ez volna méltó igazi marxistákhoz. Igaz, van olyan elégedetlen is, akit nem érhet gáncs efféle következetlenségért és önellentmondásért – ő *csak* elégedetlen és szerkesztőbizottságoz, de nem publikál. Persze, az is igaz, hogy elégedetlenségén ő is könnyen segíthetett volna, bárki sérelme nélkül, a folyóiratokat saját maga igénye maximumáig tökéletesíthette volna, akár teleírhatta volna mintaszerű marxista tanulmányokkal, senki se akadályozta, sőt! – de mit tegyünk, ha nem akarta, ha inkább a „kímélet" másik fajtáját választotta, erőszakhoz csak nem folyamodhatunk?

Azért kell erről a témáról beszélnem, mert ilyen előzmények, ilyen logika után következtetni, sőt tudni lehet, hogy mindez csak ürügy, az igazi cél a folyóiratok szerkesztőségében is olyan méretű változtatás, mint amilyen a művészettörténeti bizottságban már sikerült, röviden: a folyóiratok megszállása, átvétele. Ez nem feltevés, nem hipotézis, még kevésbé gyanúsítás, nyíltan megmondták maguk. Két évvel ezelőtt *éppen ezzel* indult meg nyíltan a már korábbi eredetű, itt ismertetett folyamat – a bizottság ülésén a titkár napirend előtt részletesen kifejtette azt az elhatározásukat,

hogy más legyen az egyik folyóirat szerkesztője, amint mondta, „*kíméletből*", hogy t. i. könnyítsenek a szerkesztő megterheltségén, éspedig a II. osztály akaratából is, és utána a prezumptív szerkesztő nyomban fel is állt és fel is olvasta szerkesztői programját – ez az esemény, amelyre elől utaltam, a múlt ülésen röviden ismertettem, és amelyről ugyanakkor és a múltkor is az osztálytitkár úr kijelentette, hogy ő is helytelenítette, de mégis azzal a konzekvenciával, hogy én ne vegyek részt a bizottságban, amint mondta, gentlemens agreement-et kötöttünk rá, ami szintén igaz, csak éppen *nem én választottam* ezt a megoldást, beletörődtem, nem tehetvén mást. Nos hát mivel a „kímélet", mint a múlt ülésen az osztálytitkár úrtól hallani alkalmunk volt, nem szünt meg, folytatódik, és méltánylásra is talál, ilyen előzmények után joggal gondolhatván a folyóiratok vagy folyóirat átvétele megvalósításának tervére, félreértés idején való elhárítása céljából már most megmondom, hogy a változással correlatióban egyidejűleg megszűnik az én főszerkesztői tisztségem is – azaz nem is kell addig várni, csak tessék a szándékot közölni velem, már meg is szűnt. Mint előbb a személyi érdektelenségről szólva, bármennyire restellem, itt is meg kell mondanom, hogy eszem ágában sincs feltételeket szabni, diktátorkodni; elvben *minden* ésszerű, hasznos és korrekt motívumú változásnak híve vagyok – de *ilyen* módszerrel, *ilyen* stílusban, *ilyen* intencióval iniciáltnak természetesen soha. Mivel én rólam úgy tudható, feltehető, hogy az illetők számoltak ezzel a körülménnyel, és már határoztak is utódom felől. Megnyugtat, hogy bizonyára itt se vagyok pótolhatatlan.

Köszönöm szíves türelmüket és még egyszer elnézést kérek idejük igénybe vételéért.

Az osztályvezetőségi tagságomról való lemondásomat írásban egyidejűleg az Akadémia elnökének is bejelentem." (MTAKK Ms 4596/93.)

Az MTA II. osztályvezetőségi üléseinek jegyzőkönyvében nem találtam nyomát FL itt közölt felszólalásának.

FL lemondása 1960. III. 14-én érkezett meg írásban az Akadémia Elnökségére, 205/1960. sz. a. iktatták, majd átküldték Erdei Ferenc főtitkárnak. Maga az irat nem maradt fenn.

A II. osztály vezetőségi ülésén 1960. VI. 8-án jelentették be hivatalosan FL lemondását, amelyet sajnálattal tudomásul vettek és elfogadtak. Szalai Sándor szociológus javaslatára jegyzőkönyvben mondtak köszönetet FL-nak addigi működéséért. (MTA Lt. A II. oszt. ir. 4/1.)

FL távozásával egyidejűleg – tőle függetlenül – a II. osztály vezetősége teljesen átalakult. Fogarasi Béla halálával megürült az elnöki szék, ezt nem töltötték be. (1970. előtt csak néhány osztálynak volt elnöke, az érdemi munkát ezekben is a titkár végezte. Az osztályelnöki posztot egyetemlegesen csak 1970-ben vezették be az Akadémián. Háy Diána közlése.) Szabó Imre osztálytitkárt főtitkárhelyettessé nevezték ki, helyét Mátrai László vette át. A néprajztudomány mindenestől átkerült az I. Nyelv- és Irodalomtudományi Osztályhoz, s ezzel a II. osztály tagjainak száma csökkent.

2444. FÜLEP LAJOS – TOLNAY KÁROLYNAK

[Bp.] 1960. II. 21.

Carissimo,

ebbi il vostro bigliettino[1] del 27, I. Sono molto commosso all'essere stato rammentato fra di voi coll'amica Máli,[2] se la rivedete – dove le sta? – trasmettetele, per favore, i miei migliori auguri. Come le va? invecchiata? non le si addirebbe! – Quanto alle fonti da cui ricevo libri a volte, ne devono essere diverse, di cui non so niente, perchè come speditore figura senza altro qualche editore o libraio, si capisce che agisce per incarico di qualche istituzione e non di suo proprio moto. (E sanno il mio indirizzo essattamente!) Una però so, qella che mi manda listini invitandomi a scegliere ed è: International Advisory Council, 45 East 65th Street. New York 21, N.[ew] Y.[ork] –, ma come scrissi di già la scelta è molto

stretta, ed è appunto ciò che bisognerebbe cambiare, accio possa dire io in tutta liberta ciò che mi occorre. Intanto, ad essi non è lo stesso, per che cosa pagano? mentre a me è una differenza enorme che cosa ricevo. Potreste intervenirci in questo senso? ve ne sarei molto grato!

Vi abbraccio ambedue

Lodovico

Vi rammentate del Cassone[3] a terga? non è meraviglioso?

A helynév a feladó alapján.
Firenze, Casa Buonarroti, Tolnay Károly hagyatéka.
Kézírás FL „szép szökröny"-ét ábrázoló képeslapon.
Címzés: Prof. Charles de Tolnay Princeton, N. J. 14, Murray Place U. S. A.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (kézzel): Hungary

Kedves barátom,

megkaptam I. 27-i levélkéjét. Nagyon meghatott, hogy Máli barátnőnkkel emlegettek, ha viszontlátja – hol él? – kérem, adja át szíves üdvözletemet. Hogy megy a sora? megöregedett? Nem illenék hozzá! Ami azokat a forrásokat illeti, ahonnan olykor könyveket kapok, több különfélének kell lennie, amelyeket nem ismerek, mivel feladóként valamiféle kiadó vagy könyvkereskedő szerepel, ami annyit jelent, hogy valamely intézmény megbízásáról van szó, nem saját indíttatásról. (Méghozzá pontosan tudják a címemet!) Csak egyet ismerek, azt, amely választásra küldött jegyzékeket, felszólítva, hogy válasszak, ez pedig az International Advisory Council, 45 East 65th Street, New York 21, N. Y. –, de ahogyan már írtam, a választék nagyon szűkös, és éppen ezt kellene megváltoztatni, hogy én mondhassam meg szabadon, mire van szükségem. Nem mindegy nekik, miért fizetnek? nekem pedig óriási különbség, hogy mit kapok. Közbe tudna járni ilyen értelemben? nagyon hálás lennék érte!

Mindkettejüket ölelem

Lodovico

Emlékszik a túloldali ládára? hát nem csodálatos?

[1] A levél nem maradt fenn.
[2] Ld. 2107/7.
[3] FL három „szökröny"-e között a legszebbről képeslapot csináltatott. A szökröny fényképét ld. FLev. II. kötet illusztrációi között.

2445. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp.] 1960. II. 28.

Révész[1] megkerült. Tanulság (ismételt): businessben semmi se tétessék írás nélkül.

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 5691/81.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lőrincz Ernő könyvkereskedése H I. Országház utca 8.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. A házszám tintával pótolva.

[1] FL valószínűleg Révész Géza (ld. 2079/1.) valamelyik könyvéről gondolta, hogy Lőrincz Ernő magával vitte eladásra.

2446. ZÁDOR ANNA – FÜLEP LAJOSNAK

[Hága, 1960. III.]

Caro Amico,

itt ülök kellemes beszélgetésben és szép környezetben Magdánál és szeretettel gondolunk magára.

Sok meleg üdvözlet

Anna

Carissimo!

látni fogsz sokat, mert 2 1/2 hónapig Pesten leszek.

Csókol

Magda[1]

Hely és dátum postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4591/220.
Kézírás Den Haag/Holland Buitenhof met Regeringsgebouwen feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos akadémikus Budapest II. Széher út 20–22.

[1] Ld. 2079/1.

2447. FÜLEP LAJOS – MOLNÁR ERIKNEK

Bp. 1960. III. 23.

Kedves Barátom,

bocsánat, hogy még az üggyel fogyasztom idődet, valamit pótolnom kell.

Mikor beszélgetés közben említetted az 57-es bizottsági szavazást,[1] mivel az egészet tisztára elfelejtettem, annyira meglepett, hogy hirtelen nem tudtam róla pontos információt adni. Azóta megpróbáltam az emlékezetembe idézni, mást is kérdeztem, most ennyit tudok róla: a szavazással kettőt hagytak ki (Berkovits,[2] Aradi[3]), Pogány[4] már évek óta, hivatalos határozat folytán, nem volt a bizottság tagja. Hogy Berkovits a szavazás idején párttag volt-e vagy nem, akkor senkise tudta; információm úgy szól, hogy 56-ig nem volt párttag, egészségi okból, 57-ben fölvették a pártba, de hogy mikor, a megkérdezettek közül senki se tudta. Aradi a bizottságnak azon a címen lett tagja, hogy a minisztériumban osztályvezető volt. Hivatali állását aztán szüneteltették, mert *aspiráns* lett, de ő tovább is benn maradt a bizottságban. A tény az, hogy *ő akkor* bizottsági tagságra hivatott művészettörténésznek nem volt tekinthető, különösen az Akadémia hivatalos intenciója szerint, mely úgy szól, hogy bizottsági tagok lehetőleg tudományos fokozattal bírók legyenek. Lehetőleg, nem föltétlenül, ha t. i. valakinek egyébként a tudományos munkássága motiválja a kivételt. Nos, *akkor* itt nem motiválta. Azt pedig, hogy az Akadémia sok bizottságában akad-e olyan, amelyiknek aspiráns tagja van, tudni persze nem tudhatom, mert nem ismerem őket, de kételkedem benne.

Most már nyilvánvaló, hogy a bizottság idei fantasztikus átalakítását viszonzásul tervezték. Kettőért hetet! Non c'è male! Az Iparművészeti Múzeum főigazgatója,[5] aki nem művészettörténész, állásánál fogva legyen a bizottság tagja, a Szépművészeti Múzeum főigazgatója,[6] aki nemzetközileg ismert és elismert művészettörténész, se ebben a minőségében, se állásánál fogva ne legyen! Csak az a különös, hogy azok is a párttagok szándékos kihagyásának ürügyével operálnak, akik 56-ig párttagok voltak, de azóta nem azok, legalább is így tudják róluk.

Kérdezted, lehetőnek tartok-e valamilyen kibontakozást. Nemmel feleltem. Ahol a bizottság idei átalakítási terve hivatalos javaslattá válhatott, ott mást nem mondhatok. Ezért mondtam le mindenről,[7] csak azt sajnálom, hogy előbb nem tettem, holott tudtam, hogy ezen az úton csak ide lehet jutni.[8]

Con saluti cordiali

Fülep Lajos

MTAKK Ms 4356/227.
Gépirat autogr. aláírással.
Budapestre írt levél.

Molnár Erik (1894–1966) történész, közgazdász. 1944 után volt népjóléti, tájékoztatási és külügyminiszter, 1948–1949-ben moszkvai nagykövet, 1949-től egyetemi tanár és az MTA Történettudományi Intézetének igazgatója. 1949–1966 között az MTA elnökségi tagja; itt e minőségében ill. mint a Művészettörténeti Bizottság ügyét kivizsgáló bizottság vezetője szerepel.

[1] Ld. 2342/2–4.
[2] Berkovits Ilona ld. 2440/8.
[3] Aradi Nóra ld. 2440/14.
[4] Pogány Ö. Gábor ld. 2139/1.
[5] Dobrovits Aladár ld. 2108. sz.
[6] Pigler Andor ld. 2261. sz.
[7] Ld. 2443. sz.
[8] Az MTA II. osztályának 1960. V. 11-én tartott osztályvezetőségi ülésének jegyzőkönyve a következőket tartalmazza: „5. Jelentés a Művészettörténeti Bizottságról: Molnár Erik akadémikus, az Osztályvezetőség által kiküldött bizottság vezetője, tájékoztatja az Osztályvezetőséget, hogy a kiküldött bizottság tagjai beszélgetést folytattak vezető művészettörténészekkel, majd egyeztették a beszélgetés eredményét. Összegezve az az eredmény alakult ki, hogy helyes volt a Művészettörténeti Bizottság átalakítása azzal a céllal, hogy meggyorsítsa ezzel az Osztályvezetőség a művészettörténeti kutatás marxista szellemben való fejlődését. A bizottság véleménye szerint hiba volt, hogy Fülep Lajos levelező tag véleményét az átszervezésre vonatkozóan az Osztály előzetesen nem kérte ki, bár a tapasztalatok alapján az előzetes tárgyalások sem vezettek volna eredményre. Ismeretes az Osztályvezetőség előtt, hogy Fülep Lajos levelező tag meghatározott személyekkel nem hajlandó együttműködni, és egyáltalán nem akar a Bizottságban egyes személyekkel együttdolgozni." (MTA Lt. A II. oszt. ir. 4/1.)

Az 1959-es Művészettörténeti Bizottság tagjai közül 1960-ban kimaradt Genthon István, H. Zádor Anna, Csatkai Endre, Németh Lajos és Végvári Lajos. Az ülés végül úgy határozott, hogy Genthon Istvánt visszaveszi a bizottságba, Zádor Annával kapcsolatban pedig a döntést a művészettörténeti folyóiratok megvitatása utánra halasztotta. (U. o.)

2448. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1960. III. 24.

Kedves Lajos Bátyám,

itt küldöm a III. és IV. felvonást,[1] már csak Shelley előszava van hátra, ezt Amy fogja lefordítani.[2] A műnek végre, azt hiszem, sikerült hű és szép címet találnom:

„Lánca-oldott Prométheusz", (Az „inaszakadt", „ügyefogyott", „eszeveszett" mintájára.)[3]

Ebben a kézirat-részben már a most-kívánt módon írtam a görög szókat; nem szép, de talán annyi előnye van, hogy a hosszú és rövid magánhangzók megkülönböztethetők. A szövegben előforduló görög, latin és fél-görög fél-latin szavak írásmódja lehet-e a következő:

Aigéi-tenger, aiol, amaranthus(z), Agaué, Ázsia, Apollo, Atlász,
Babilon, Bakkhoszi Nüsza,
Daidalosz, Démogorgón,
Enna, Echo, Elízium, évoé,
Fúria,
Ganümédész, Gerüón, Gordó(n),
Hadész, Herkules, Himera,
Jóné,
Jupiter,
Kadmosz, Kiméra (Khimaira?), Kháosz, Kaukázus,
Menád (Mainász helyett), Maia, Moli virág, Merkur,
Néreida, nepenthes(z), Numidia,
Orpheusz, Olümposz, Óceán (Okeánosz helyett),
Prométheusz, Panthea, Próteusz, Pheidiász, Praxitelész, Pán,
Silenus (Szilénosz?), Saturnus, Szphinx, szféra, szkitha,
Thétisz, Théba, Tüphón,
Zoroaszter,

Mégegyszer is köszönöm Lajos Bátyám kedves és szerető segítségét. Jó egészséget kívánok, hálás tisztelő szeretettel,

Sanyi.

Kéregtisztítás, permetezés, csemete-ültetés, tavasz van a kertben. Három napi víztelenség kút nélkül, három napi gáztalanság tűzhely nélkül, vagyis civilizáció csődje van otthon. Kínai verses drámám vége felé járok, ez a márciusi elfoglaltság. Ha a fenti összekevert nevekre nézek, tengeri betegséget kapok.

Amy

A helynév a tartalom alapján.
MTAKK Ms 4590/319.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Shelley: A megszabadított Prometheus fordítására utal. Ld. 2433/2.
[2] Végül mégis Weöres Sándor maga fordította le. Ld. 2450/2.
[3] A javasolt cím FL-nak úgy látszik, nem tetszett. Utóbb, Weöres: Egybegyűjtött műfordítások Bp. 1976. Magvető c. gyűjteményében az itt javasolt „A lánca-oldott Prometheus" címen adta közre. (II. köt. 694–822.)

2449. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

[Bp.] 1960. IV. 6.

Kedves Tanító Úr,

a pénz megjött,[1] de nem értem, mi a csudának küldte. Márc.[ius] 9-i levelében[2] azt írta, néhány hónapig használni akarja, nem sokára rá meg küldi. Igaz, én nem válaszoltam mindjárt, de hát a régi mondás szerint: hallgatás, beleegyezés. Azután meg: írtam, vonja le belőle a portót és táviratok költségét, de nem vonta le! Mi célja, értelme az ilyesminek? Hát én már csak mégis kevésbé veszem észre azt a pár forintot, mint Maga, aki olyan keserves munkával keresi meg. Hát most már aztán nagyon nyomatékosan kérem, ha sikerült valamit eladni, vonjon le mindent az utolsó fillérig (beleértve a csomagolást is!). És ha lesz valamelyes pénz az eladásból, és kell valamire, tartsa ott, ameddig jól esik.

Ennek a mostani amnesztia-rendeletnek[3] nincs valamilyen hatása a helyzetére? nem lehet rehabilitációt kérni?

Nem tudom, írtam-e, hogy a nyár vége óta állandóan lázas vagyok – sajnos, valamenynyit javult ugyan, de még nem múlt el egészen.

Szeretnék hírt kapni a családról, különösen jót.

S a faluban van-e valami újság? és a T[ermelő] Sz[övetkezet]?[4]

Mit jelent „tagosították a gesztenyést is". A tagosítás: sok apró darab egyesítése, de egy-egy kézben. Ez itt aligha történhetett. Nem inkább: közössé tették?

Mindnyájukat szívből üdvözli

Fülep Lajos

A helynév értelem szerint.
Magántulajdonban.
Kézírás.
Zengővárkonyba írt levél.

[1] FL – jutalék ellenében – Császár Jánosra bízta még Zengővárkonyban levő tárgyai eladását.
[2] A levél nem maradt fenn.
[3] A Népszabadság 1960. IV. 1-i száma (8.) közli az Elnöki Tanács III. 31-én kelt részleges kegyelmi rendeletét. Ennek 6. pontja „felfüggeszti azon elítéltek büntetésének végrehajtását, akiket a bíróság 1957. V. 1-je előtt elkövetett államellenes bűncselekmények miatt 6 évet meg nem haladó börtönbüntetésre ítélt."
[4] Ld. 2077/6.

2450. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. IV. 9.

Kedves Lajos Bátyám,

köszönöm levelét[1] és a drámakézirat végigjavítását.[2] Egy maradt átnézetlen még, az előszó, ezt itt küldöm. Végre is magam fordítottam,[3] Stephanides Károlyné[4] nyersfordítása nyomán.

Nagy örömmel jelentem, a kiadó végre is beleegyezett az idegen nevek normális írásmódjába: Prometheus, Daedalus, Aegaei, Asia, stb. mint ezt Kormos Pista[5] hírül hozta. Nevetséges lett volna az az írásmód dzsungel, ami a görög szók fonetikus írásával keletkezne.

Még arra kérem Lajos Bátyámat, fordítsa le ez egyetlen latin mondatot, Shelley drámamottóját: „Audisne haec Amphiarae, sub terram abdite?" és vajon honnan való ez idézet, talán Vergiliusból? vagy Homeros latinul?[6]

Kormos Pista azt is említette: amennyiben Lajos Bátyám a lektori szerződést aláírta és a kiadónak megküldte, a pénzt azonnal postára adatja Lajos Bátyám címére. Nem tudom, ez megtörtént-e már? Ha még nem, akkor értesítést kérek erről, hogy szólhassak az illetékeseknek.

Mégegyszer is nagyon hálás köszönettel, jó egészséget és minden jót kívánok; mikor láthatjuk Lajos Bátyámat? Szeretettel és hálás tisztelettel

Sanyi.

Szeretettel köszönti Professzor urat a viszontlátásig

Amy

MTAKK Ms 4590/320.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] A levél nem ismeretes.
[2] Shelley: A megszabadított Prometheus c. lírai drámájának fordításáról van szó. Ld. 2433/2.
[3] Ld. 2448/2.
[4] Az ELTE angol tanszékének docense.
[5] Ld. 2433/4.
[6] A mottó a nyomtatott kötetben is latinul jelent meg. Jelentése: „Hallod-e ezt Amphiaraus, te föld alá rejtett?" Az Epigonio (Utódok) c. elveszett görög eposz egy sorának latin fordítása. Forrása: Cicero: Tusculanae Disputationes (Tusculanumi értekezések) II. 25, 60. Jelentése: Shelley jóslatát a világ teljes megváltoztatásáról, rosszból jóra fordulásáról, hallják-e, érzik-e a halottak? – FL válaszát ld. 2451. sz.

2451. FÜLEP LAJOS – WEÖRES SÁNDORNAK

[Bp. 1960. IV. 9–V. 2. között]

Ezeket a javításokat[1] *egytől-egyig, gondosan* írjátok bele a nyomdának szánt másolatba.[2]

És ne felejtsétek el: az *egésznek* nyomdának szánt másolatát látni kívánom *az én javított példányommal* együtt, mert csak így tudom kontrollálni.

A kiadónak a lektori szerződést aláírva még akkor elküldtem.

A motto:[3] nem emlékszem hol – Statius:[4] Thebais? Meg kell valaki latinistát kérdezni, vagy aki *a jegyzeteket csinálja, járjon a végére,* az ő dolga –, mert gondolom, lesznek hozzá jegyzetek. Egyébként szó szerint fordítása „Hallod-e A.[mphiaraus], te föld alá rejtett?" Amphiaraus a heten Theba ellen egyik királya – a föld elnyelte. Meg kellene nézni, milyen magyar fordítása van, és a jegyzetben a contextusával közölni belőle, hogy a járatlan olvasó megértse.

Üdv!

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév értelem szerint, a dátum a tartalom alapján: a 2450. és 2455. sz. levél között íródott.
MTAKK Ms 4602/48.
Autogr. ceruzaírás Shelley: A megszabadított Prometheus c. Weöres Sándor által fordított lírai dráma kézírásos, FL által javított előszava után.

[1] FL javított példánya: MTAKK Ms 4602/48.
[2] A végleges gépirat: MTAKK Ms 4602/49.
[3] A mottó ld. 2450/6.
[4] Statius (Kr. e. 3. sz. – 168) költő, akinek csak töredékei és műveinek címei maradtak fenn. Cicero nagyra becsülte.

2452. FÜLEP LAJOS – CSÁSZÁR JÁNOSNAK

[Bp.] 1960. IV. 18.

Kedves Tanító Úr,

megkaptam, köszönöm, részletes levelét.[1] Nekem csak kevés írni valóm van, egészségi állapotom valamelyest javult, hogy véglegesen-e – nem akarom elkiabálni. – A kályha nem az enyém.[2] – Meglepett a Bognár Évikáról[3] szóló hír – még a télen írt ugyan valamit betegeskedéséről, de abból nem lehetett sejteni, hogy ilyen jellegű. Mostanában már tudnak valamit tenni az ilyen baj ellen, de úgy tudom, nagyon költséges. Nem akarok tőlük tudakozódni – ha tehát lesz róla mit, kérem, írja majd meg. Azt is írta a télen, hogy rajzolgató-művészkedő hajlam támadt fel benne, de hogy milyen qualitású, persze, nem tudhatom. Mikor ott jártam, nem említette és így nem is láthattam tőle semmit.

Nagyon örülök a lányokról[4] szóló hírnek, jó folytatást kívánok.

Gondolok a nyári útra.[5]

Mindnyájukat szívből üdvözlöm

Fülep

A helynév a feladóból.
Magántulajdonban.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Császár János Zengővárkony u. p. Pécsvárad Baranya megye.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22. (A házszám kézzel kijavítva.)

[1] A levél nem maradt fenn.
[2] Eladásról van szó. Ld. 2449/1.
[3] Ld. 2300/2.
[4] Ld. 2077/2.
[5] Nincs írásos nyoma annak, járt-e FL ekkor Zengővárkonyban.

2453. ZÁDOR ANNA ÉS HALLGATÓI – FÜLEP LAJOSNAK

[Sopron,] 1960. IV. 20.

Szép kirándulásunkról sok szívélyes üdvözlet

Zádor Anna

Mély tiszteletét jelenti

Csatkai Endre[1]
Vargha László[2]

Perneczky Géza
(olvashatatlan név)
Freund György
Pap Gábor
Kovács Péter
Galavics Géza
Tóth Sándor

Tímár Árpád
Dercsényi Balázs
Doz[vald] János [?]
Ekés Mihály
Marosi Ernő
(olvashatatlan név)

A helynév a képeslap és a bélyegző alapján.
MTAKK Ms 4591/221.
Kézírás Sopron Szent György templom belseje feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor Budapest II. Széher út 22.

[1] Csatkai Endre ld. 2138. sz.
[2] Vargha László (1904–1984) néprajztudós, a népi építészet kutatója. 1945 után a Néprajzi Múzeum főigazgatója, 1952–1957 között a Műegyetem Építészettörténeti- és elméleti tanszékének előadója.

2454. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Az Óceánról [1960.] IV. 23.
SS Liberté.

Carissimo Maestro:

kártyája,[1] amelynek felette örültem, elutazásom előtti napon érkezett meg; így nem tehettem egyebet, minthogy megkértem Gergelyt[2] (Máli[3] férjét), hogy interveniáljon az Intern.[ational] Adv.[isory] Councilnál[4] – noha nem hiszem sajnos, hogy ez eredménnyel járhat. De meg kell próbálni. Máli továbbra is fiatalos (szellemben) és melegen emlegettük Magát múlt pénteken. Utazom Itáliába, onnan írok.

Meleg öleléssel

Carlo.

Az évszám a tartalom alapján: ld. FL 2444. sz. lapját.
MTAKK Ms 4590/130.
Kézírás Compagnie Génerale Transatlantique French Line „Liberté" feliratú képeslapon. Címzés nincs rajta, feltehetően borítékban küldte, amely nem maradt fenn.

[1] Ld. 2444. sz.
[2] Ld. 2225/7.
[3] Ld. 2107/7.
[4] Ld. 2444/2.

2455. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

[Bp.] 1960. V. 2.

Kedves Lajos Bátyám,

hálásan köszönöm Shelley előszava fordításának átjavítását.[1] Sokkal jobb stílusú lett, néhány félreértésem is kiküszöbölődött.[2]

Szükséges még a könyvhöz: egy rövid, igen egyszerű vázlat Shelleyről és a „Prometheus"-ról; és a magyarázó jegyzetek. Ezeket a kiadóvállalat belső emberei szokták összegereblyézni, de mért-mértsem, rám hárult a megírása. Hát megcsináltam és itt küldöm.

A jegyzetekben a kiadó kívánságát követve, arra törekedtem, hogy minden előforduló idegen szót, helynevet, mythologiai személyt, írót a lehető legrövidebben ismertessek, még akkor is, ha közismert. És lehetőleg csak azt az aspektust érintve, mely a Shelley-mű megértése végett fontos (például: Jupiternek Thetissel való viszonyát igen, de Hérát, Létót, Semelét, stb. nem említve, mert Shelley sem említi). – A szokatlanabb magyar szókat is kellett jegyzetelni.

Lajos Bátyám kedves engedelmével és kívánsága szerint, nemsokára megküldöm a teljes munka gépelt példányát[3] és mellette azt a kéziratot, melyen a javítások vannak.[4]

Jó egészséget kívánok, köszönettel, szertetettel, tisztelettel,

Sanyi

Sokszor köszönti professzor urat a viszontlátásig

Amy

A helynév értelemszerű kiegészítés.
MTAKK Ms 4590/321.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2433/2.
[2] Ld. 2448. sz.
[3] A gépelt példány jelzete a hagyatékban: MTAKK Ms 4602/49.
[4] A javított példány jelzete: Ms 4602/48.

2456. FÜLEP LAJOS ÉS LAKÓTÁRSAI – A II. KERÜLETI TANÁCS VB ELNÖKÉNEK

Bp. 1960. V. 16.

A II. kerületi Tanács Végrehajtó Bizottsága Elnökének
H.

Alulírottak, a II. Széher út 22–24. sz. és a szomszédos Kuruclesi út 15/b. sz. ház lakói intézkedést kérünk a következő ügyben:

a Széher út 22–24. sz. ház kertjének a Kuruclesi út felé eső részen a II. ker.[ületi] Tanács valamelyik osztálya disznóólat szándékozik telepíteni.[1] Egészségi és egyéb okból nyolc család kéri, egész sereg kis gyerekre való tekintettel is, kíméljenek meg minket ettől a szörnyűségtől, mely a kertnek, sőt a környéknek is megváltoztatná a jellegét, szégyenletesen elcsúfítaná; ez a kert tulajdonképpen szép park, díszfákkal, gyönyörű fenyőkkel, amilyen az egész környéken nincs is még egy, semmiképpen se disznóól céljára való. Emberi, családi, városesztétikai érdek egyaránt indokolttá teszi megkímélését.

Fülep Lajos
egyetemi tanár
a M.[agyar] T.[udományos] Akadémia tagja
Farkas György
főiskolai tanár
Dr Szlabey Ernőné
Manninger G. Adolfné
özv. Thomesz Gyuláné
Botár Józsefné
özv. Dr. Manninger Vilmosné
sebész professzor özvegye
Szabó Józsefné

MTAKK Ms 4597/333.
Gépirat autogr. aláírásokkal.
A címzés a levél élén van.
Budapestre írt levél.

[1] A disznóól építésére nem került sor.

2457. FÜLEP LAJOS – A DROEMERSCHE VERLAGSANSTALTNAK

Bp. 1960. V. 19.

Sehr geehrte Herren,

In Ihrem Begleitschreiben von 8. Januar d.[ieses] J[ahre]s des liebenswürdigerweise mir unentgeltlich gesandtnen Werkes.

Lexikon Moderner Kunst

haben Sie mich ermächtigt, zwei weitere Werke aus Ihrem Verlagskatalog auszuwählen. Ich habe am 5. Februar d.[ieses] J.[ahre]s geantwortet und Sie ersucht, mir die beiden Werke.

Knaur's Lexikon

P. Elgar Van Gogh

zu senden. Da ich bis heute weder eine Rückantwort noch die Bücher erhalten habe, muss ich annehmen, dass entweder mein Schreiben oder Ihre Sendung verlorengegangen ist. Da es sich um mir in entgegenkommender Weise angetragenen Werke handelt, mögen Sie bitte meine Zeilen beileibe nicht als eine Reklamation betrachten, ich möchte nur vermeiden dass Sie annehmen könnten, ich hätte Ihre erste Sendung unbedankt gelassen. Mein Schreiben soll nur dazu dienen, Sie von obigen in Kenntniss zu setzen, da Sie ja bis nun nicht erfahren konnten, dass die zweite Sendung – sofern sie abgeschickt worden wäre – nicht angelangt sei.

Ich danke Ihnen in Vorhinein für alle Ihre Bemühungen und bin mit besten Empfehlungen

Prof.[essor] L.[ajos] Fülep

MTAKK Ms 4586/40.
Gépírásos másodpéldány aláírás nélkül.
Münchenbe írt levél.

FL magyar nyelvű válaszfogalmazványa 1960. V. 13-i keltezéssel (MTAK Ms 4586/41):
Droemersche Verlagsanstalt Th. Knaur Nachfolg. München
Igen tisztelt Uraim,

f. évi január 8-i szíves levelükre, melyet az ajándékul küldött Lexikon Moderner Kunsthoz mellékeltek, felajánlották nekem, hogy jegyzékükből még két könyvet választhatok. Február 5-én ajánlott köszönő levélben válaszoltam és kértem, küldjék meg nekem 1) Knaurs Lexikon, 2) F. Elgar: Van Gogh-ot. Mivel eddig sem a könyvek, se valami idevonatkozó értesítés nem érkezett, feltételezhető, hogy vagy az én levelem, vagy az Önök küldeménye útközben elveszett. Ezt tehát nem reklamálásképp írom, mert hiszen kínált ajándékot nem reklamálhatok, de nem szeretném azt a látszatot, hogy nem köszöntem meg a könyveket, ha megkapván levelemet, elküldték őket, mert hiszen ezen értesítésemig Önök nem tudhatják, hogy nem érkeztek meg.

Előre is köszönettel és tisztelettel

Prof. L. Fülep

[1] Ld. 2442. sz.
[2] FL levele nem maradt fenn.
[3] Ld. 2442/1.
[4] Ld. 2442/2.

2458. ERDEI FERENC – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. V. 23.
4502/F.

Fülep Lajos levelező tag
Budapest

A Magyar Tudományos Akadémia Elnöksége f[olyó] év május 6-i ülésén megtárgyalta az Akadémia 1960. évi Nagygyűléséről készített jelentést.[1] Megállapította – többek között – hogy mind a Nagygyűlés, mind az ennek keretében tartott CXX Közgyűlés megfelelt a várakozásoknak és látogatottság, valamint az Akadémia tagjainak részvétele szempontjából is fejlődés volt tapasztalható. Ugyanakkor az Elnökség megállapította azt is, hogy a Köz-

gyűlésen az Akadémia tagjai közül többen nem vettek részt – távolmaradásuk okát előzőleg írásban sem közölték – ezért az Elnökség szükségesnek tartotta olyan határozat meghozatalát, hogy a Közgyűlésen jelen nem levő – esetleg már több alkalommal is távolmaradó – Tagtársakat felvilágosítás végett levélben megkeressük.[2]

Fentiek alapján kérem Tagtársat, szíveskedjék közölni, hogy az 1960. évi közgyűlésen való részvételét mi akadályozta, továbbá mi az oka annak, hogy 1956-tól számítva már két alkalommal nem vett részt az Akadémia Közgyűlésén, bár köztudomású, hogy az Akadémia tagjainak alapszabály szerinti kötelessége a Közgyűlésen való részvétel.

Kérem, hogy válaszát[3] lehetőség szerint f.[olyó] évi június hó közepéig megküldeni szíveskedjék.

Erdei Ferenc

MTAKK Ms 4596/84.
Gépirat autogr. aláírással Magyar Tudományos Akadémia Főtitkára feliratú fejléces levélpapíron, rajta Magyar Tudományos Akadémia feliratú körbélyegző.
Címzés: Fülep Lajos levelező tag Budapest II., Széher-u. 22. sz. A borítékon: Magyar Tudományos Akadémia Elnökségi Titkárság bélyegző. Ajánlott.

Erdei Ferenc (1910–1971) közgazdász, agrárökonómus. 1957–1961 között az MTA főtitkára, 1964–1970 között alelnöke, 1970–71-ben ismét főtitkára.

[1] „Jelentés az Akadémia 1960. évi Nagygyűléséről és a közgyűlési határozatok végrehajtásával kapcsolatos feladatokról. Rajta kézzel: „Ülés előtt átadva Rusznyák és Erdei e[lv]t.[ársak]nak."

Az Elnökség 3/1960. sz. határozata a feladatokról: „I. Az Elnökség megvitatta az Akadémia 1960. évi Nagygyűléséről készített jelentést és azt elfogadja. Felkéri a főtitkárt, hogy a Közgyűlésről hiányzó – s a távolmaradásuk okát a Nagygyűlés előtt az Elnökségnek be nem jelentő –, akadémiai tagokat levélben keresse meg, s kérje fel őket távolmaradásuk igazolására." (MTA Lt. Elnökségi ülések 1960. ápr. máj. kötet.)

[2] Lista készült a távollevő tagokról: a rendes tagok közül hiányoztak 13-an, (betűrendben felsorolva), a szavazati joggal rendelkező levelező tagok közül 4-én (betűrendben felsorolva, köztük FL), a szavazati joggal nem rendelkező levelező tagok közül 17-en (betűrendben felsorolva). A listán 7 név mellett fel van tüntetve, hogy betegek vagy külföldön voltak. – Az 1956. 1957. és az 1958. évi közgyűlési jelenléti ívek alapján az alábbi állapítható meg: négy alkalommal nem volt jelen 6 rendes és 3 levelező tag (nevekkel), három alkalommal 4 rendes, 3 levelező tag (nevekkel, köztük FL), 2 alkalommal 8 levelező tag (nevekkel).

A fenti lista mellett a kiküldött levél többféle megfogalmazásban, a „mulasztás" elkövetésének száma szerint, Tőkés Ottó hivatalvezető és Erdei Ferenc főtitkár aláírásával. (MTA Lt. Elnökségi Titkárság ir. 54/1.)

[3] Ld. 2459. sz.

2459. FÜLEP LAJOS – ERDEI FERENCNEK

Bp. 1960. V. 29.

Erdei Ferenc
akadémikus úrnak
a M. T. Akadémia főtitkárának
H.

F.[olyó] hó 23-án kelt 4502. sz. megkeresésére[1] közlöm:

a nagygyűlésen jelen voltam. Elől a 2. sorban ültem, azon a helyen, amelyet Major Máté[2] nekem átengedett. Ha tanú kívántatik: az említett M.[ajor] M.[áté], közgyűlés előtt a folyosón Moravcsik Gy.[ulá]-val[3] beszélgettem, néhány szót váltottam Pais D[ezső]-vel,[4] bent a teremben Révésszel[5] stb. Waldapfel Józseffel[6] egy kocsin mentem a gyűlésre.

Igaz viszont, hogy nem maradtam ott végig – oka: szeptember óta tartó rossz egészségi állapotom, mindennap 37–38° láz, eredetét eddig a klinikai vizsgálatok nem tudták kideríteni. Ez a vég nélküli lázas állapot már annyira megviselt, hogy 2–3 óránként le kell feküdnöm. A délelőtti ott létel olyan teljesítmény volt tőlem, hogy a délutánira már nem vállalkozhattam. Szívesebben mennék akár naponta közgyűlésre, mint ezt az állapotot viseljem. Beszélni nem szoktam róla, inkább az ellenkezőjét mondom, nem szeretek senkit a magam bajával untatni, még kevésbé magam sajnáltatni. Elég, hogy úgy is kérdezik, mert meglátszik rajtam. (A levelet is azért írattam le gépen.) Szeptember óta az egyetemről hosszú szabadságon vagyok.

Ez az állapotom nem szeptemberben kezdődött, évekkel korábbi keletű, csak nem volt olyan makacsul egyforma, mint most, hol javult, hol rosszabb volt. Ha 1956 óta kétszer hiányoztam – én ugyan csak egyre emlékszem, egyre pedig, amikor ott voltam, de nem végig –, csak hasonló oka lehet feltevésem szerint, határozottan nem emlékszem rá. Feltevésem szerint azért, mert törvénytisztelő vagyok, nem szoktam kötelesség alól kibújni, az Akadémia alapszabályait ismerem.

Valóban nem közöltem előzőleg írásban távolmaradásom okát – azt hittem, szükségtelen, úgy is tudják, akiket illet, hogy komoly oknak kell lennie. Tévedtem. Bocsánatot kérek.

Ha a következő közgyűlés idején még élek (76. évemben vagyok) vagy talán egészségemben, vagy bizonyosan hiedelmemben megjavulok.[7]

[Fülep Lajos]

MTAKK Ms 4596/85.
Ceruzaírásos fogalmazvány, a címzés a levél elején. Az elküldött példányt az MTA Lt-ban nem sikerült megtalálnom.

[1] Ld. 2458. sz.
[2] Major Máté (1904–1986) építész, egyetemi tanár, az MTA tagja.
[3] Moravcsik Gyula ld. 2292. sz.
[4] Pais Dezső (1886–1973) nyelvész, egyetemi tanár, az MTA tagja.
[5] Révész Imre (1889–1967) történész, egyháztörténész, 1938–1949 között a Tiszántúli Ref. Egyházkerület püspöke, az MTA tagja.
[6] Waldapfel József (1904–1968) irodalomtörténész, a régi magyar irodalom professzora, az MTA tagja.
[7] A levélbeli felelősségre vonás mellett alighanem személyes dorgatóriumban is részesülhettek a hiányzók. Lukács György neve pl. az igazolatlanul távol maradó 13 rendes tag között szerepel, valamint a jelenléti ívek alapján kitűnik, hogy nem volt ott az 1956–1957–1958-as közgyűlésen.
Csakis ezzel kapcsolatban mondhatta el FL a következő esetet: az Akadémia lépcsőházában, egy megdorgálás után lefelé lépkedve Lukács György hozzá fordult és azt mondta: „fiatal korunkban együtt kezdtük, illő, hogy együtt is fejezzük be". (Az elmondás időpontjára nem emlékszem, de aligha fordulhatott elő még egy hasonló eset.)

2460. FÜLEP LAJOS – MÁTRAI LÁSZLÓNAK

[Bp. 1960. VI. 8. után]

Felhasználom az alkalmat, hogy utólag kifejezzem örömem a titkárrá választásodra.[1] Akkor elmaradt, mert az ülésről, észre se vehetted, siettem el – volt rá okom. Ha tudtam volna a készülő változásról, talán nem mondtam volna le. Bár jobb így, rukkoljanak előre a fiatalabbak. Van is rá mód, elődöd[2] elvétette a számot – *két* hely ürült meg (Fogarasi,[3] Fülep) és csak *egy* töltetett be (Mátrai). Az előző üresedés (Lukács)[4] már előbb pótoltatott (Nemes).[5] A létszám tehát most nem teljes.

Szívből üdvözöl

Fülep Lajos

Datálás a tartalom alapján: Mátrai Lászlót 1960. VI. 8-án választották meg az MTA II. osztálya titkárának.

Illusztrációként megjelent Mátrai László: Műhelyeim története. Bp. 1982. 192–193. lapja között.

Kézírás.

Budapestre írt levél.

Mátrai László (1909–1983) filozófus, esztétikus, 1945–1981 között az Egyetemi Könyvtár főigazgatója. 1964-től egyetemi tanár, 1953–1955 és 1960–1970 között osztálytitkár, 1970-től osztályelnök.

Mátrai László és Fülep Lajos kapcsolata nem volt egyértelmű. FL nagyra becsülte Mátrai tehetségét, de személyével nem rokonszenvezett. Mátrai „Műhelyeim története" Bp. 1982. c. kötetében és „A két világháború közötti korszak esztétikájáról" c. tanulmányában (Műv. tört. Ért. 1973. 122.) írt különféle vonatkozásban FL-ról.

A modern irracionalizmus európai és magyarországi első hulláma kapcsán Lukács és Babits ilyen irányú érdeklődése mellett A Szellem c. folyóirat említésekor szól FL-ról, akit ekkor „Nietzsche vagy Angelus Silesius irracionalizmusa illetve misztikája bűvölt el" (Műhelyeim... 115.), utóbb megállapítva, hogy „az első világháború irracionalizmusa még lehet haladó, amennyiben támadja a 'polgári Ész' jegyében elterpeszkedő monopolkapitalizmus létjogát." (116.)

Szabó Dezső „Az elsodort falu" c. regényéről írt cikkét említve annak „az intellektuális szerepnek" a jelentőségét hangsúlyozza, „amit FL játszott éppen ezen a sorsdöntő fordulón, mikor minden írástudó felülvizsgálja azt a magatartást, amit 1918-ban képviselt és azt, amelynek 1918 után kell következnie. [...] Szerintem egész életpályáján ez volt a legnagyobb tett, amivel hozzájárult a haladó gondolkodás kibontakoztatásához. [...] Sajátságos életlátásával az Ady-kérdést is érinti"... (A két világháború közötti korszak esztétikájáról 122.), bár elméletileg nem tartja a cikket elég világosnak.

A megszületőben levő marxista kultúrhistória és szociálpszichológia szempontjából nélkülözhetetlennek véli azok életművét, „akik az első világháborút, a polgári forradalmat, a Tanácsköztársaságot, a fehérterrort, a „keresztény kurzust" és a fasiszta diktatúrát átélték: Ady és Babits, Móricz és Szabó Dezső, Lukács György és Fülep Lajos, Szekfű Gyula és Horváth János, Bartók Béla és Kodály Zoltán hiteles tanúságtételét." (Műhelyeim... 114.)

A negyvenes évekről – nem annyira FL-ról, mint inkább Szigeti Józsefről szól az a történet, mely szerint Mátrai Eötvös kollégiumbeli tanítványának, Szigeti Józsefnek egy tanulmányát nem tartotta jónak, aki Fülep Lajoshoz fordult bírálatért s az ő elismerését szegezte szembe Mátrai kifogásaival. Itt úgy említi Mátrai FL-t, mint akit „nietzschei irracionalizmusa miatt a barikád másik oldalán állónak tartott", de hozzáteszi: „Később évtizedekig együtt dolgoztam [FL-sal] az Akadémia II. osztályának vezetőségében, de az esetet sohasem hoztam elő, hiszem nyilván rég elfelejtette." (Műhelyeim... 138.)

FL személyét állítva mondanivalója középpontjába a következőképpen írt: „Íme, ismét az esztétikai érték, a művészi minőség radikális megítélése, amely – úgy látszik – jellemzi azokat, akiknek minőségérzéke még az igazán hozzáértők közül is kiemelkedő mértékben megbízható, az Akadémia

II. osztályán a művészettörténészek körében volt – már korábban is – presztízsjelenség fontos kérdés. A szakma kiválósága, Fülep Lajos már fiatal korában a művészeti és filozófiai mozgalmaiban központi szerepet játszott legendás minőségérzéke révén, és bár a hivatalos kultúrpolitika jobbra tolódása miatt vidéki magányba (szó szerint vett szecesszióba) kényszerült, ez nem gyöngítette, sőt inkább növelte is presztízsét a szakma fiataljai és újítói között. De hogy a felszabadulás után, mikor presztízse már szabadon és „hivatalosan" is érvényesülhetett volna (az osztályvezetőség tagja volt, és Lukács György, Fogarasi Béla teljes támogatását élvezhette), ennek ellenére mégsem ő lett a szakma irányítója, az külön lélektani tanulmányt igényelne és nagy tanulságokkal járna, ám nem most és nem általam. Amit ő nem sokkal halála előtt mondott, hogy egész életében csak felkérésre írt és adott elő, és soha szerkesztőknek stb. fel nem kínálta munkáját: arra vall, hogy ihletett író és gondolkodó volt, ami pedig nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy valaki a szellemi értékek valamelyik területén szuverén módon 'otthon legyen'" (Műhelyeim 225.)

Mátrai osztálytitkári és osztályelnöki tevékenységének legnagyobb nyereségét és élményét „a nagy alkotó személyiségekkel való állandó találkozás [jelentette számára]. Nem csupán az osztálynak olyan tagjaival, mint Lukács György, Fülep Lajos, Molnár Erik, hanem az elnökség neves tagjaival és az osztályhoz tartozó tudományos bizottságok legkiválóbb tagjaival is. (Műhelyeim 197–198.)

[1] Mátrait a főtitkárhelyettessé kinevezett Szabó Imre helyére választották meg osztálytitkárnak.
[2] FL 1960. III. 10-én mondott le a II. osztály vezetőségi tagságáról. Ld. 2443. sz.
[3] Ld. 2097/3.
[4] Ld. 2075/2.
[5] Nemes Dezső (1908–1985) a szovjet emigrációban lett történész, ekkor az MTA levelező tagja. 1953–1956 között a Szikra Könyvkiadó igazgatója, 1956-ban a Pártfőiskola igazgatója, 1957–1961 között a Népszabadság főszerkesztője, 1965–1966-ban a Párttörténeti Intézet főigazgatója, 1966–1975 között az MSzMP Politikai Főiskolájának igazgatója, 1977–1980-ig a Népszabadság főszerkesztője.

2461. KENÉZ ERNŐ – FÜLEP LAJOSNAK

Párizs, 1960. VI. 15.

Tiszteletét jelenti Hercegúrutcájából[1]

Kenéz Ernő

MTAKK Ms 4587/352.
Kézírás Paris l'Hôtel de Sens feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II., Széher út 16. Hongrie

Kenéz Ernő ld. 2414/3.

[1] A rue Monsieur le Prince 1806-ban kapta nevét a közelében levő Prince Condé-palotáról.

2462. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Fonyód,] 1960. VI. 30.

Kedves Professzor Úr,

jól jártam ezzel a fizetéstelen szabadsággal,[1] viszonylag sokat tudtam dolgozni. Fürödni ugyan egyszer sem fürödtem, de lesz még rá mód a későbbi, legális vakáció során.

Sárika[2] pár napja jött át Tolnából az apjától.[3] Vasárnap megyünk vissza B[uda]pestre. A jövő héten csütörtökön szeretnénk megjelenni a Tárogató úton. Dórának[4] írtam is már erről, bár ő úgy tudom a jövő héten nem jöhet velünk Professzor Úrhoz.

Nem messze tőlünk Balatonszabadiban, az akadémiai üdülőben vannak Bálinték.[5] Gondolom ők többet bosszankodnak a rossz idő miatt.

Hét végére várjuk őket ide körösztlányostul.[6]

A viszontlátásig szeretettel köszöntjük Professzor Urat:

Andris és Sárika

A helynév a levelezőlap feliratából.
MTAKK Ms 4586/248.
Kézírás Fonyód-Bélatelep Kilátás a Badacsonyra feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos Úr, egyetemi tanárnak Budapest II. Széher út 22.

[1] Fodor Andrásnak az OSzK munkatársaként kevés ideje jutott saját munkájára, ezért júniusban rendszeresen fizetéstelen szabadságra ment, s Fonyódon töltötte.
[2] Ld. 2196/1.
[3] Ld. 2362/5.
[4] Ld. 2129/1.
[5] Sárosi Bálint (szül. 1925) magyar–román szakos tanár, zeneszerző és zenetudós. Tanulmányait az Eötvös Kollégiumból végezte, innen ismerte FL-t. Az MTA Zenetudományi Intézetének munkatársa. Alkalmanként FL élete végéig kijárt a Széher útra.
[6] Sárosi Zsófia (szül. 1958) utóbb magyar nyelvész.

2463. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. VII. 10.

Kedves Lajos Bátyám!

Igen köszönöm a Prometheus-fordítás[1] átjavítását. Igyekeztem, hogy a javítások a szövegben mennél teljesebben alakot-öltsenek, amennyire a versforma engedi. Ha mégis maradt további változtatni-való, igyekszem azt is megvalósítani.

Itt küldöm azt a ceruzaírásos példányt,[2] melyen Lajos Bátyám korrekciói vannak; és a nyomdába adott gépelt példány másolatát.[3] Korrektúrát valószínűleg augusztus végén, vagy szeptemberben küldenek. A szöveg végéhez csatolt „Szómagyarázatok"-at, mint hallom, további kb 20 címszóval bővítették, megmagyaráznak olyasmit is, mint hermelin, bülbül. Nem baj, ha magához a fordítás-szöveghez, Lajos Bátyámon kívül, senki sem nyúl. Nagyon hálás vagyok, hogy Lajos Bátyám a fordítás hűségét, magyarosságát és szabatosságát segítette.

Jó egészséget, minden jót kívánok, hálás tisztelő szeretettel,

Sanyi.

Professzor urat szeretettel köszönti a remélhetőleg közeli viszontlátásig

Amy

MTAKK Ms 4602/47.
Kézírás. Hátlapján FL sorai Shelley: A megszabadított Prometheus c. lírai drámájának fordításával kapcsolatban.
Budapestre írt levél.

[1] Ld. 2433/2.
[2] Ld. 2451/1.
[3] Ld. 2451/2.

2464. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Badacsony,] 1960. VII. 18.

Kedves Professzor Úr,

ma végre szép idő van. Délben nagyot fürödtünk, délután pedig átjöttünk Apósommal[1] ide Badacsonyba, a Kisfaludy házhoz. A vendéglátás jó magyar hagyományai szerint a kéknyelűre, szürkebarátra csak a hosszú asztaloknál ülő külföldiek mondhatják, hogy: „хорошо!" Nekünk a buzgó pincér még kenyeret se tud adni a rántott pontyhoz. Jószándékúan megkérdezte: „Nem hoztak véletlenül valami kenyérfélét?"

Pénteken, 15-ödikén részt vettem a „dunántúli írók" balatonfüredi tanácskozásán, ahol hosszasan diskuráltam Köpeczivel[2] kötetem[3] sorsáról. Ő is mást mond, mint a többi inkvizítor. Szerinte az a főprobléma, hogy Vas Pista megjelent kötete[4] után furcsa volna, hogy amíg ő az idős polgári költő oly sikeresen undorkodik (és locsog) – én az ifjabb nem vagyok olyan pozitívan negatív. – Vajon mit szólna Vas Pista ahhoz, hogy revolvernek használhatják ellenem?!

Sok szeretettel gondolunk Professzor Úrra. Visszamenetelünkig még írok:

Andris

Szeretettel köszöntöm én is Professzor Urat Egry képeinek[5] vidékéről

Sárika
Dr Mátis Lajos

A helynév a képeslap feliratából.
MTAKK Ms 4586/249.
Kézírás Badacsony Látkép feliratú képeslapon.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher út 22.

[1] Ld. 2362/5.
[2] Köpeczi Béla (szül. 1921) egyetemi tanár, történész, irodalomtörténész, az MTA tagja. 1955–1963 között a Kiadói Főigazgatóság vezetője, itt e minőségben van róla szó.
[3] Fodor András: Tengerek, dombok. Bp. 1961. Magvető c. kötetéről van szó. A FL-nak ajándékozott példány dedikációja: „Fülep Professzor úrnak – az első példányt – nagy hálával és igaz tanítványi szeretettel ajánlja Andris Bp. 1961. április 28."
[4] Vas István itt említett kötete: Rapszódia egy őszi kertben. Versek és úti jegyzetek. Bp. 1960. Magvető. A FL-nak dedikált példányban: „Fülep Lajosnak nagy szeretettel és tisztelettel Vas István".

[5] Egry Józsefre (1883–1951) utal. FL már Zengővárkonyban érdeklődött Egry festészete iránt, személyesen valószínűleg Keresztúry Dezsőéknél, az Eötvös Kollégiumban ismerte meg. 1949 őszén Balatonlelléről, decemberben pedig Révfülöpről meglátogatta Badacsonyban.

2465. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. VII. 23.

Kedves Lajos Bátyám,

sajnos, Amy betegsége miatt nem látogathattuk meg. Elhoztam volna ezt a néhány verset.[1]

Tisztelettel,

Sanyi.

Remélem, hamarosan elhagy a nyári nátha, s akkor jelentkezünk.

Amy

MTAKK Ms 4590/322.
Kézírás a Stella. (Kötetben: Grádicsok éneke. Variáns.) c. vers gépirata alatt.
Budapestre írt levél.

[1] A mellékelt versek: Antifona. (Kötetben: Grádicsok éneke. IX. MTAKK Ms 4590/323.) A felkent. – Múzsák. – Kathedrális. (Ez utóbbi kötetben: Harminc bagatell. Katedrálisok címmel. MTAKK Ms 4590/324.) – Koré. (Kötetben: Grádicsok éneke. VI. Variáns. MTAKK Ms 4590/325.) – Virág-felmutatás. (Kötetben: Grádicsok éneke VI. Az előző vers variánsa. MTAKK Ms 4590/326.) – Jeruzsálem panasza (MTAKK Ms 4590/327.) – A tied, te meg sem született... – Halkan csoszognak... (MTAKK Ms 4590/328.) – Két Európa. (MTAKK Ms 4590/329.) – Adonais. (Kötetben: Néma zene. Variáns, töredék. MTAKK Ms 4590/330.) Ez utóbbin a kézírásos cím után: „(még befejezetlen)".

2466. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Fonyódliget,] 1960. VII. 24.

Kedves Professzor Úr,

a kánikula után megjött a sarki hideg, közeleg a jégkorszak, – ahogy Professzor Úr szokta mondani. Még szerencse, hogy itt vannak a szomszédban (Fonyódligeten) Tüskés Tiborék[1] (Pécsről) – gyakran találkozunk s igyekszünk értelmet adni az időnek. Tegnap pedig kaptam Colintól[2] igen élvezetes 12 oldalas levelet. Valóságos regényt!

Ma itt van Lakatos Kálmán[3] is. Ez alkalomból küldjük üdvözletünket sok szeretettel:

Andris és Sárika[4]

Én is szeretettel gondolok Professzor Úrra, mint szabadnapos fehérvári víz- és fűtésszerelő segédmunkás. Erős a munkám, de jól érzem magam. Kívánok jó munkát és pihenést:

Kálmán.

Ismeretlenül is tisztelettel köszönti a szállásadó

Tüskés Tibor

A helynév a bélyegző alapján.
MTAKK Ms 4586/250.
Kézírás Üdvözlet a Balatonról feliratú képeslapon.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher út 22.

[1] Tüskés Tibor (szül. 1930.) kritikus, szerkesztő, tanár, könyvtáros Pécsett, 1959–1964 között a Jelenkor szerkesztője. Utóbb személyesen is megismerkedtek.
[2] Ld. 2180/1. Az említett levelet ld. Fodor: Ezer este... I. 713.
[3] Lakatos Kálmán ld. 2295/2.
[4] Ld. 2196/1.

2467. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Badacsony,] 1960. VII. 28.

Kedves Professzor Úr,

mivel az idő nem akar javulni, elindultunk kirándulni a Balaton körül. Itt vagyunk Takáts Gyula[1] Györök fölötti tusculanumában[2] a Becehegyen. A kilátás olyan felséges innét, hogy nem lehet Professzor Úrra nem gondolni. (A képen látható részlet keveset nyújt az amfiteátrum-szerű panoráma gyönyörűségéből.) Ha Professzor Úr egyszer ide elvetődne, talán még telket is venne ezen a vidéken.

Holnap megyünk Domokos Matyihoz[3] Szepezdre – vasárnap este megyünk vissza Pestre. Addig is szeretettel köszöntjük Professzor Urat:

Andris

Szeretettel vár és ölel Árkádiából[4] tisztelő híved

Takáts Gyula

Tisztelettel köszönti

Tüskés Tibor[5]
Tüskés Tiborné

Szeretettel üdvözli Professzor Urat

Sárika[6]

A helynév a postabélyegzőről, a lap Becehegyen íródott.
MTAKK Ms 4586/251.
Kézírás Badacsony Látkép feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos professzor Úrnak Budapest II. Széher út 22.

[1] Takáts Gyula (szül. 1911.) költő, író, műfordító, tanár. FL a pécsi egyetemen, hallgató korában ismerte meg; Fodor Andrásnak gimnáziumi tanára volt Kaposvárott. 1949–1971 között kaposvári múzeumigazgató.

[2] Cicero Tusculanum nevű villája volt Tusculum város közelében. Általános jelentése: falusi csöndes otthon.
[3] Ld. 2129. Domokos Mátyás Szepezden nyaralt.
[4] Árkádia a peloponezosi félszigeten fekvő görög királyság. A „paradicsomi ártatlanság és a pásztori költészet hazájának" értelmét az 1689-ben Rómában alapított Árkádia Akadémia költői és tudósai honosították meg. (Ritoókné Szalay Ágnes közlése.)
[5] Ld. 2466/1.
[6] Ld. 2196/1.

2468. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Amalfi (Italia) 1960. VIII. 2.

Carissimo Lodovico,

tante grazie per la sua cartolina.[1] Sono contento, che *Michelangelo V*[2] sià bene arrivato.

Rimarrò fino al 16 settembre in Europa. (Indirezzo: *Am.*[erican] *Expr.*[ess] Paris.) il mio libro sul Leonardo non è ancora finito.[3] Sono lontano di ciò... hélas!

Penso con affetto a Lei, suo

Carlo.

MTAKK Ms 4590/103.
Kézírás Amalfi – Viale dell'Hotel Cappuccini feliratú képeslapon.
Címzés Illmo Professore Lodovico Fülep II. Széher út 22. Budapest Ungheria

Kedves Locovico,

nagyon köszönöm lapját. Örülök, hogy a Michelangelo V szerencsésen megérkezett.

Szeptember 16-ig maradok Európában. (A cím: American Express Paris). Leonardóról szóló könyvem még nincs kész. Messze vagyok még ettől... Sajnos!

Szeretettel gondolok Magára

Carlója.

[1] A lap nem maradt fenn.
[2] Ld. 2195/2.
[3] Ld. 2380/5.

2469. SÁROSI BÁLINT – FÜLEP LAJOSNAK

Csíkrákos, 1960. VIII. 3.

Sok szeretettel gondolunk[1] Professzor Úrra; nem a Békás szorosból, amit a kép ábrázol, hanem Csíkrákosról.[2] Legközelebbi beszámolóm mellé lehet, hogy egy-két újabb furulyadallamot is viszek[3]

Bálint

Kézírás Cheile Bicazului feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos professzor úrnak XII. ker. Széher út 17 Budapest

Sárosi Bálint ld. 2462/5.

[1] A többes szám Sárosiné Benkő Jolánra és Sárosi Zsófiára (ld. 2462/6.) vonatkozik.
[2] Sárosi Bálint szülőfaluja.
[3] Sárosi Bálint a Széher úton többször játszott újonnan gyűjtött és régi, FL által kedvelt furulyadallamokat, FL születésnapjának megünnepléséhez pedig hozzátartozott a furulyázása.

2470. FODOR ANDRÁS – FÜLEP LAJOSNAK

[Fonyód,] 1960. VIII. 24.

Kedves Professzor Úr,

meglátogattuk a kaposmérei rokonságot s tájékozódtunk kicsit a szocialista nagyüzemi gazdálkodás dolgaiban – lévén szülőfalum is szocialista község. Tapasztalatainkról majd beszámolunk. A Martyn-féle kiállítást[1] bizony nem találtuk már Kaposváron, de Keszthelyen még elérhetjük. Legközelebb odakészülünk és a Bogláron nyaraló Gál Pistához.[2]

Ha Dóráék[3] lejönnek, ismét írunk. Addig is szívélyes üdvözletünket küldjük.

Névnapja alkalmából[4] sok szerencsét, jó egészséget kívánunk Professzor Úrnak

Andris és Sárika[5]

A helynév postabélyegzőről.
MTAKK Ms 4586/252.
Kézírás Balatonvidéki tájrészlet feliratú képeslapon.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher út 22.

[1] A kaposvári, majd keszthelyi Martyn-kiállítás címe: Hatvan rajz Cervantes Don Quijotejához. Kiállítás a kaposvári Rippl-Rónai Múzeumban. Rendezte és a katalógust írta Takáts Gyula.
[2] Ld. 2303. sz.
[3] Ld. 2129/1. ill. 2236/2.
[4] Lajos napja VIII. 25-én volt, amit egyébként FL sohase tartott meg.
[5] Ld. 2196/1.

2471. FODOR ANDRÁSÉK ÉS FÜLÖP GÉZÁÉK – FÜLEP LAJOSNAK

Fonyód, 1960. VIII. 27.

Kedves Professzor Úr,

sikerült Dóráéknak[1] a nyár legszebb napjait itt tölteniök. Igyekszünk őket a vízen kívül egyéb gyönyörökben is részesíteni. Az eredményről majd közösen beszámolunk péntek este.

Addig is szeretettel küldjük üdvözletünket.

Andris

Mikor az autók és motorbiciklik hosszú sorban robognak az úton, mindig Professzor urat emlegetjük.

Szeretettel üdvözli

Dóra és Géza

Szeretettel köszönti Professzor Urat

Sárika[2]

MTAKK Ms 4586/253.
Kézírás Üdvözlet a Balatonról feliratú képeslapon.
Címzés: Dr Fülep Lajos egyetemi tanár úrnak Budapest II. Széher út 22.

[1] Ld. 2129/1. ill. 2236/2.
[2] Ld. 2196/1.

2472. KÁROLYI AMY ÉS WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

[Szigliget,] 1960. IX. 1.

Szép Szigligetünkről sokszor üdvözöljük Professzor urat

Amy
Sanyi.

A helynév a lap szövege alapján.
MTAKK Ms 4590/331.
Kézírás Szigliget Látkép feliratú képeslapon.
Címzés: Dr. Fülep Lajos professzor úrnak Budapest Széher út 22.
A címzés és a dátum Weöres Sándor, a lap szövege Károlyi Amy kézírása.
A rajzot ld. az illusztrációk között.

2473. BERNÁTH AURÉL – FÜLEP LAJOSNAK

Ábrahámhegy, 1960. IX. 7.

Kedves Lajos,

nyárutói üdvözletek. Igazán sajnálhatod, hogy nem töltesz errefelé pár napot. Csodás szép most itt a táj. Ma Granasztói Palival[1] emlegettünk.

Meleg üdvözletek

Aurél

MTAKK Ms 4585/123.
Kézírás Ábrahámhegy Patakrészlet feliratú képeslapon.
Címzés: Fülep Lajos egyet. tanár úrnak Budapest II. Széher út 22.

[1] Ld. 2203. sz.

2474. TOLNAY KÁROLY – FÜLEP LAJOSNAK

Paris, 1960. IX. 7.

Caro Lodovico!

ecco lo schiarimento[1] concernante il „Michelangelo": il volume VI, l'ultimo, trattera „M.[ichelangelo] come architetto e poeta".[2] Se fosse pronto fra due anni, sarei contento!... Intanto vi abbraccio molto affettuosamente:

Carlo.

MTAKK Ms 4590/104.
Kézírás Paris – Place Vendôme feliratú képeslapon.
Címzés: Illmo Professore Lodovico Fülep Széher út 22. Budapest (II.) Hongrie

Kedves Locovico!

íme a felvilágosítás a Michelangelóról: az utolsó, VI. kötet Michelangelóval, mint építésszel és költővel foglalkozik. Ha két éven belül elkészülnék vele, elégedett lennék... Addig is nagy szeretettel öleli

Carlo.

[1] FL nyilvánvalóan egy fenn nem maradt levélben vagy lapján kérdezte Tolnayt.
[2] Ld. 2351/10.

2475. FÜLEP LAJOS – RASKÓ MARIANNE-NAK

Bp. 1960. IX. 15.

Cara Signora,

ieri l'altro sono arrivati i due Valéry[1] in tutt'ordine. Le sono molto grato della premura, non meno della cortese offerta riguardo al terzo. Se dunque non l'aggrava in *nessun* modo, La prego di farme inviare P.[aul] Valéry: Pièces sur l'Art.[2]

Con saluti cordiali

L.[odovico] Fülep

MTAKK Ms 5889/115.
Kézírásos cédula, feltehetően Raskó Alfrédné leányának írt levelében elküldve.
Latinába írt levél.

Raskó Marianne (szül. 1924.) Raskó Alfrédné leánya. Katonaorvosnak behívott férjével került ki nyugatra 1945-ben. Utóbb elváltak, s ő a latinai menekülttáborban vállalt állást, ahol számos magyar disszidens volt átmenetileg elhelyezve.

Kedves Asszonyom,

tegnapelőtt rendben megérkezett a két Valéry. Nagyon hálás vagyok kedvességéért, s nem kevésbé kedves ajánlatáért a harmadikra vonatkozólag. Ha tehát *semmiképpen* sem terhes, kérem, küldesse el nekem P[aul] Valéry: *Pièces sur l'Art*-ját.

Szíves üdvözlettel

Fülep L.[ajos]

[1] A két könyv: Mélange. Paris, 1941. és Tel Quel. I–II. Paris, 1941. ill. 1943.
[2] Pièces sur l'Art. Paris, 1931. és 1934.

2476. FÜLEP LAJOS – SZABÓ JÚLIÁNAK

[Bp.] 1960. IX. 27.

Beszélgetés közben persze eszemben volt, de aztán valami mégis kiütötte onnan:

U.[lrich] v.[on] Wilamowitz-Moellendorff: Euripides Hérakles első kötete: Einleitung in die griechische Tragödie.[1]

Ifjú koromnak nagy élménye volt (1894-ben jelent meg), de ma is alapvető. Tavaly újra kiadta a berlini Akademie Verlag.[2] Nem akarom a listát nagyon szaporítani, de ez nem hiányozhat róla, sőt első helyre teendő a görög részhez.

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév a feladó alapján.
MTA MKI Adattár. Feldolgozatlan.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Szabó Júlia egyetemi hallgató H V. Pesti Barnabás u. 1. I. e. Művészettörténeti intézet.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22.

Szabó Júlia (szül. 1939) ekkor egyetemi hallgató, 1962–69 a Magyar Nemzeti Galéria Grafikai osztályának, 1969 óta az MTA Művészettörténeti Kutatócsoport munkatársa, utóbb az MTA Művészeti Gyűjteményének vezetője.
Előzménye: Szabó Júlia néhány társával együtt meglátogatta FL-t, s a séta során, amikor FL megkérdezte tőle, min dolgozik, azt felelte, hogy szakdolgozatát készíti másik szakján, angol irodalomból. Ehhez ajánlotta FL a levélben említett könyvet.

[1] Euripides Herakles. I. Erkl.[ärt von] Ulrich von Wilamowitz-Moellendorf. Berlin, 1894. Weidmann.
[2] FL könyvtárában a levélben is említett 1958-as háromkötetes berlini, az Akademie Verlagnál megjelent kiadás volt meg.

2477. MOJZER MIKLÓS, KOVÁCS ÉVA, MUCSI ANDRÁS ÉS VÁRHELYI VANDA – FÜLEP LAJOSNAK

Leningrád, 1960. X. 3.

Tisztelettel köszönti Professzor Urat Leningrádból:

Mojzer Miklós[1]
Kovács Éva[2]
Mucsi András[3]
Várhelyi Vanda[4]

MTAKK Ms 4589/5.
Kézírás Lui David (1748–1825) Portret Engra feliratú képeslapon.
Címzés: Budapest II. Széher út 16. Dr Fülep Lajos Professzor úrnak Vengrija

[1] Ld. 2348. sz. Kovács Éva férje.
[2] Ld. 2134/11.
[3] Mucsi András (1929–1994) művészettörténész, az esztergomi Keresztény Múzeum munkatársa. Várhelyi Vanda férje.
[4] Várhelyi Vanda (szül. 1930.) művészettörténész, az Iparművészeti Múzeum, a Műcsarnok munkatársa. Házasságkötése után Esztergomban könyvtárosi állást vállalt, utóbb Szentendrén dolgozott.

2478. FÜLEP LAJOS – RASKÓ MARIANNE-NAK

[Bp.] 1960. X. 6.

Cara Signora,

ricevetti ieri il suo biglietto[1] del 28, IX, e La ringrazio della notizia.

Il prezzo degli altri due volumi (Paul Valéry: Tel quel II. e Mélange[2] – ambedue Éd.[ition] Gallimard) non mi consta ancora.

Dell'evento avvenuto a sua mamma renderà conto essa – per sua rassicurazione non hoc che da aggiungere, che essa sta benissimo ed è circondata di ogni cura possibile.

Con saluti cordiali

L.[odovico] Fülep

MTAKK Ms 5889/115.
Kézírásos cédula, valószínűleg Raskó Alfrédné leányának írt levele mellékleteként.
A helynév értelemszerű kiegészítés.
Latinába írt levél.

Raskó Marianne ld. 2475. sz.

Kedves Asszonyom,

tegnap megkaptam IX. 28-i levélkéjét, s köszönöm az üzenetet.

A másik két kötet árát (Paul Valéry: Tel quel II. és Mélange, mindkettő Gallimard kiadás) még nem tudom.

A vele történtekről majd a mamája beszámol – megnyugtatására csak annyit tehetek hozzá, hogy kitűnően van, minden lehetséges gondoskodással körülvéve.

Szíves üdvözlettel

Fülep L.[ajos]

[1] A levélke nem maradt fenn.
[2] Ld. 2475/1.

2479. FÜLEP LAJOS – F. CSANAK DÓRÁNAK

La Peste, 1960. X. 8.

Chère Dorée,

voici la liste[1] que je ne pus Vous présenter hier, ayant été privé de Votre aimable présence. Le temps, du reste, était merveilleux.[2]

Avec mes remerciements anticipés, agréez, Madame, mes salutations les plus distinguées

L.[ouis] Fülep

Magántulajdonban.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

F. Csanak Dóra ld. 2129/1.

Pestis, 1960. X. 8.

Kedves Dóra,

íme a lista, amelyet tegnap nem tudtam átadni, meg lévén fosztva kedves jelenlététől. Az idő különben csodálatos volt.

Előre is köszönettel, kérem fogadja Asszonyom, megkülönböztetett tiszteletemet

Fülep L.[ajos]

[1] A lista, amely az Akadémiai Könyvtárban megrendelendő könyveket tartalmazta, nincs a levél mellett.
[2] Az előző esti kimenetelt a viharfelhők miatt telefonon lemondtam.

2480. VARGA HAJDU ISTVÁN – FÜLEP LAJOSNAK

Naumburg, 1960. X. 9.

Sok szeretettel küldöm üdvözletemet

Varga Hajdu István

MTAKK Ms 4590/179.
Kézírás Naumburg – Dom – Ekkehard feliratú képeslapon.
Címzés: Dr Fülep Lajos úrnak egyetemi tanár Budapest II. Széher út 16. Ungarn.

Varga Hajdu István ld. 2368. sz.

2481. FÜLEP LAJOS – RASKÓ MARIANNE-NAK

Bp. 1960. XI. 4.

Cara Signora,

ieri arrivo in perfetto ordine Valéry,[1] ieri l'altro la lettera[2] in cui scrisse che spedirà il libro – l'uno seguì dunque l'altro. Le sono molto riconoscente della premura. La ringrazio altresi della compiacenza di voler assumere simile fatica anche in seguito e ne approfitto immediatamente pregandola di farmi parvenire questo libro tedesco[3] – suppongo che la Libreria internazionale strigherà anche questa faccenda senza altro. È assolutamente indifferente chi lo spedirà, Lei o la firma. Non è punto urgente, La prego di farlo con tutto suo comodo.

La ringrazio anticipatamente, con saluti cordiali

L.[odovico] Fülep

MTAKK Ms 5889/116.
Kézírás Raskó Aldrédné leányának írt levele hátlapján.
Latinába írt levél.

Raskó Marianne ld. 2475. sz.

Kedves Asszonyom,

tegnap teljes rendben megérkezett Valéry, tegnapelőtt pedig a levél, amelyben írja, hogy küldi a könyvet – tehát egymásután. Nagyon hálás vagyok Magának a kedvességéért. Köszönöm azt is, hogy olyan kedves és hasonló fáradságot vállal a jövőben is, rögtön igénybe is veszem s megkérem, kül-

desse el nekem ezt a német könyvet – feltételezem, hogy a Nemzetközi könyvesbolt ezt is minden további nélkül lebonyolítja. Teljesen mindegy, ki küldi el, Maga vagy a cég. Egyáltalán nem sürgős, kérem úgy intézze, ahogy Magának a legkényelmesebb.

Előre is köszönöm, szíves üdvözlettel

Fülep L.[ajos]

[1] Ld. 2475/2.
[2] A levél nincs meg.
[3] Nem tudni, milyen német könyvről van szó.

2482. WEÖRES SÁNDOR ÉS KÁROLYI AMY – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. XI. 10.

Kedves Lajos Bátyám,

lassanként féléve nem hallunk Lajos Bátyámról; remélem, jó egészségben van; szombaton Fodor Bandiékhoz megyünk,[1] ő talán mond majd egyet-mást szeretett mesterünkről.

Ugy látszik, a Prometheus-fordítás[2] mégis megjelenik: már a korrekturát is elvégeztem. A javításokat, amennyire lehetett, átvezettem; sajnos, az „óra-Hora" csere kb. 60 szövegrészt érintett volna, 10 verssort kellett volna átalakítani ritmikailag – bármennyire fájlalom, nem mertem nekivágni; valószinűleg így is túlsok sajtóhiba lesz. A jegyzet-részbe mindenfélét beleírtak és kihagytak („Daedalus repülni próbált", „Athén az egész történelem folyamán a görögség központja", stb.), de a fordítás-szöveg elrontása a betüszedőre vár.

Itt küldök két spanyol barokk himnuszt eredetiben és fordításban,[3] meg néhány saját új verset.[4] Nemrég megjelent egypár új versem, ezeket nem küldöm, mert Lajos Bátyám hátha olvasta már: „A kerti szék" és „Három dal női hangra".[5] Megjelent a „Stella" is, melynek ízetlen utolsó sorát („most mint régen") talán sikerült kijavítani („pillantás parttalan ürében").

Minden jót kivánok, hálás szerető és tisztelő 47 éves diákja,

Sanyi.

Szeretettel üdvözlöm Professzor urat s három összefüggő kis verset küldök.[6] Van még egy csomó dirib darab, de azok még nem egész megszületett versek. Inkább olvasok mostanában, mint írok, angol költőket, prózaírókat. Legigazabb hatásúnak a prózaírók közül K.[atherine] Mansfield-et érzem. Jegyzet-könyve, a „Journal"[7] csodálatos.

Viszontlátásra

Amy.

MTAKK Ms 4590/332.
Kézírás.
Címzés: Dr. Fülep Lajos professzor úrnak Budapest II. Széher út 22.
Feladó: Weöres Sándor Bp. II. Törökvész út 3/C.

[1] Weöresék Hernádi Gyuláékkal együtt voltak meghíva Fodor Andrásékhoz. Fodor Andrásné közlése.
[2] Ld. 2433/2.

[3] Juan del Encina versének spanyol eredetije és magyar nyersfordítása rajta Weöres feljegyzéseivel. Hátlapján: „Élőn s nem magamban élőn..." kezdetű fordítása. Autogr. – Juan del Encinas: „Hogyha nem jössz..." kezdetű verse. Gépirat. (MTAKK Ms 4590/335–336.)

[4] Dob és tánc. (Variáns. MTAKK Ms 4590/333.) – Beteljesülés. (Kötetben: In aeternum.) – Persephonét sirató Eros. (MTAKK Ms 4590/334.)

[5] Weöres itt megjelentként említi „A kerti szék" c. versét, mégis 1960. XII. 22-i levele mellékleteként elküldte FL-nak.

[6] Károlyi Amy verse: Egy fülemüléhez. Azonos A harmadik ház c. kötete (Bp. 1965. Magvető) 9–10. lapján megjelent verssel.

[7] Mansfield, Katherine (1888– 1923) újzélandi születésű angol novellista, költő. Journal c. naplója először 1927-ben, majd több további kiadásban megjelent.

2483. MÁTRAI LÁSZLÓ – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. XII. 8.

A Művészettörténeti Bizottság[1] foglalkozott a művészettörténeti folyóiratok helyzetével.[2] Megállapította, hogy a folyóiratkiadás megjavítása érdekében szükséges a folyóiratok szerkesztőbizottságának átalakítása. Ennek érdekében a Művészettörténeti Bizottság intézőbizottsága a következő személyi javaslatot terjesztette az osztály elé.

Acta Hitoriae Artium[3]

Jelenlegi:	Javasolt:
Főszerkesztő: Fülep Lajos	Főszerkesztő: Fülep Lajos
Szerk.[esztő] biz.[ottság] tagjai:	Szerkesztő: Vayer Lajos
Dercsényi D.[ezső][4]	Szerk.[esztő] biz.[ottság] tagjai:
Vayer Lajos[5]	Balogh Jolán[6]
H. Zádor Anna	Dobrovits Aladár[7]
	Genthon István[8]
	Radocsay Dénes[9]
	H. Zádor Anna

Művészettörténeti Értesítő:[10]

Jelenlegi:	Javasolt:
Főszerkesztő: Fülep Lajos	Szerkesztő: Pogány Ö. Gábor[12]
Szerkesztő: Dercsényi Dezső	Szerk.[esztő] biz.[ottság] tagjai:
Szerk.[esztő] biz.[ottság] tagjai:	Aradi Nóra[13]
Garas Klára[11]	Dercsényi Dezső
Genthon István	Garas Klára
H. Zádor Anna	Horváth Tibor[14]
Radocsay Dénes	Vayer Lajos
Vayer Lajos	

Mielőtt a Művészettörténeti Bizottság intézőbizottságának fenti javaslatát az osztályvezetőség elé terjeszteném, kérem Professzor urat, szíveskedjék a javaslattal kapcsolatos véleményét közölni.

Mátrai László
osztálytitkár

MTAKK Ms 4596/94.
Gépirat autogr. aláírással. Magyar Tudományos Akadémia Társadalmi-Történeti Tudományok Osztálya feliratú levélpapíron. Ikt. szám 16406/II/LI/1960. A címzés a levél élén van.

Mátrai László ld. 2460. sz.

[1] Ld. 2114/1., 2440. ill. 2443. sz.
[2] A folyóiratok helyzetével természetszerűleg minden, a Művészettörténeti Bizottsággal foglalkozó osztályvezetőségi ülésen szó esett, legfontosabbak MTA Lt. A II. oszt. ir. 3/6. 1958. VI. 17.; 3/6. 1958. VI. 23.; és 4/1. 1960. V. 11.
[3] Ld. 2380/8.
[4] Ld. 2118. sz.
[5] Ld. 2099/5.
[6] Ld. 2440/6.
[7] Ld. 2108. sz.
[8] Ld. 2206. sz.
[9] Ld. 2261/4.
[10] Ld. 2248/2.
[11] Ld. 2097/8.
[12] Ld. 2139/1.
[13] Ld. 2440/13.
[14] Ld. 2440/14.
[15] A szerkesztőbizottságok átalakítására az 1960. XII. 20-i osztályvezetőségi ülésen került sor (Ld. MTAKK Ms 4596/97.) – 1961. I. 26-án Mátrai László sajnálkozását fejezte ki, amiért FL nem vállalta az Acta Historiae Artium főszerkesztőségét.

A következő évi közgyűlésen, 1961. IV. 14-én az osztályvezetőség beszámolója a következőket mondta: „Az 1960. elején átszervezett *Művészettörténeti Bizottság* elsősorban tudományszervezési tevékenységet fejtett ki, ami a művészettörténeti kutatás jelenlegi helyzetében elkerülhetetlen volt. A folyóiratok szerkesztőbizottságainak átalakítása, a célhitelek átcsoportosítása, távlati kiadványtervek kidolgozása, művészettörténeti munkaközösség kialakítása mind abba az irányba kívánt hatni, hogy az elmúlt évben feltárt hiányosságokat a művészettörténet területén megszüntessük. Emellett megkezdődött egyes elméleti kérdések megvitatása is „A magyarországi művészet története" című munka és a művészettörténeti folyóiratok helyzetének megvitatásához kapcsolódóan. A művészettörténeti folyóiratok alapos vitája, a szerkesztőbizottságok átalakítása lehetőséget nyújt arra, hogy e folyóiratok elméleti színvonala emelkedjék és hozzájáruljanak a magyar marxista művészettörténetírás kibontakoztatásához. Kissé vontatottan, szervezési nehézségekkel küzdve megkezdte a Bizottság a művészettörténeti konferencia előkészítését, amelyik az év első felében kerül megrendezésre külföldi vendégek részvételével.

A Bizottság munkájának eredményessége, tovább növelhető a tervszerűség fokozásával és azzal, ha egy-egy feladat megoldására a bizottságon kívüli művészettörténészeket is bevonnak." (MTAKK Ms 4596/99.)
[16] Ld. 2484. sz.

2484. FÜLEP LAJOS – MÁTRAI LÁSZLÓNAK

Bp. 1960. XII. 9.

Mátrai László osztálytitkár úrnak

Az Acta Historiae Artium[1] és a Művészettörténeti Értesítő[2] szerkesztőbizottságának javasolt átalakítását ellenzem. Mindkét folyóirat főszerkesztői tisztségéről lemondok.

Fülep Lajos

MTAKK Ms 4596/95.
Ceruzaírásos fogalmazvány.
Címzés: Mátrai László úrnak a M. T. Akademia II. osztálya osztálytitkárának H. V. Széchenyi rakpart 3.

Mátrai László ld. 2460. sz.

Válasz a 2483. sz. levélre.

[1] Ld. 2380/8.
[2] Ld. 2248/2.

2485. ORTUTAY GYULA – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. XII. 14.

Kedves Lajos Bátyám!

Amikor a művelődési miniszterhelyettes csatolt 25361/1960. III. számú leirata alapján[1] hosszú tevékeny élet után nyugalomba vonulsz, igaz szívből kívánok jó egészséget, hosszú életet, s magam és Egyetemünk Tanácsa nevében megköszönöm Egyetemünk művészettörténeti oktatásában kifejtett munkásságodat.[2] Kérlek, hogy mindenkor jólesően és a jólvégzett munka tudatával emlékezz vissza arra a tiszteletre és megbecsülésre, amellyel az Egyetem vezetői, oktatói és hallgatói viseltetnek Irántad.

Őszinte szeretettel és barátsággal köszönt tisztelő híved

Ortutay Gyula

Fülep Lajos elvtársnak
egyetemi tanár,
Budapest II., Széher út 22.
Ajánlott

MTAKK Ms 4594/49.
Gépirat autogr. aláírással Eötvös Loránd Tudományegyetem Rektora feliratú levélpapíron.
A címzés a levél alján. Ikt. szám: 3348/1960. Ajánlott levél.

Ortutay Gyula ld. 2097/5.

[1] A levél melléklete a Művelődésügyi Minisztérium 25361/1960. III. nyugalmazási irat. Aláírta Molnár János miniszterhelyettes. Bp. 1960. XII. 9. (MTAKK Ms 4594/68.)
[2] Ld. 2075/3.

2486. FÜLEP LAJOS – ORTUTAY GYULÁNAK

Bp. 1960. XII. 18.

Kedves Barátom!

Köszönöm a ministerialis irat továbbítását, külön és különösen pedig a vele küldött, nagyon jól eső baráti levelet.

Az emlékezéshez kívánt jó érzést igen megkönnyítették a Te rektori éveid. Sose fogom elfelejteni, se elhallgatni, hogy tudományos ügy, becsületes munka és ember Benned mindig készséges segítőt talál. Ha nem mondhattam meg szóval, hadd mondjam meg legalább így. Régóta tartozom vele.

Szívből kívánok Neked minden jót és barátsággal köszöntelek

igaz híved

Fülep Lajos

MTAKK Ms 4594/51.
Ceruzaírásos fogalmazvány, a papír alján: „borítékra: Ortutay Gyula professzor egyetemi rektor úrnak Budapest. V. Egyetem tér 1/3. Eötvös Loránd Tudományegyetem".
Budapestre írt levél.

Ortutay Gyula ld. 2485. sz.

Válasz a 2485. sz. levélre.

2487. WEÖRES SÁNDOR – FÜLEP LAJOSNAK

Bp. 1960. XII. 22.

Kedves Lajos Bátyám,

jó egészséget, minden jót kívánok a karácsonyi ünnepekre. Nem tudom, melyik napon sikerül eljutnunk Lajos Bátyámhoz, hát addig is itt küldöm ezt a négy újabb verset.[1] Jobban mondva csak kettőt; mert a két „Naplójegyzet" csak olyasféle, mint mikor a festő vázlatot készít, ahol valamely mozzanatot rögzíteni akar, a mű igénye nélkül.

Az említett Theresa szonett, és a Theresa zsoltár[2] revideálása, tán mondanom sem kell, nagyon érdekel. A viszontlátásig is minden jót kíván tisztelő hálás szeretettel

Sanyi.

Szeretettel kíván boldog ünnepeket és az ünnep utáni viszontlátásig sokszor köszönti

Amy.

MTAKK Ms 4590/338.
Kézírás.
Budapestre írt levél.

[1] A mellékelt versek: A kerti szék. – Naplójegyzetek. (Kötetben: Oldódó jelenlét. MTAKK Ms 4590/339.) és Aoidos a múzsával. – Naplójegyzet. (Kötetben: A belső végtelenből. MTAKK Ms 4590/340.)

[2] Az egyik talán Ávilai Szent Teréz: Vers, mely az önmagában érzett Isten-szerelem tüzéből született. Ld. Egybegyűjtött műfordítások. Bp. 1976. III. 429–431. A másikat nem sikerült azonosítanom.

2488. FÜLEP LAJOS – ACHSNÉ KISS GIZELLÁNAK

Bp. 1960. XII. 23.

Kedves Gizella,

édesapja[1] „életpályájára" nézve nincs semmi más ismeretem, mint amit tőle hallottam s amit édesanyja bizonyára jobban, részletesebben tud.

Én őt csak 1930 táján ismertem meg, mikor indítványomra a megye megkezdte a gyűjtést a baranyai múzeumhoz és végig mentem a megye egy részén, hogy megmutassam, mit és hogyan kell gyűjteni; így kerültem Kákicsra,[2] akkor először és utoljára. Ettől kezdve ő járogatott hozzám.

Amit tudok és amiben aktívan részt vettem: a könyv[3] elindítása és végig küszködése (a szótárhoz[4] való gyűjtés elindítása is). Ez a szó teljes értelmében küszködés volt a kiharcolt elkezdéstől (sehogyan se akart rá vállalkozni), a könyv magam készítette szerkezetének és tudományos jellegének-igényének elfogadtatásától 3–4 átdolgozáson át a végső kimerülésig és a szakításig. Az ügy érdekében mindent vállaltam és elszenvedtem, míg végre – szerencsére post rem – kirobbant belőlem a tovább-már-nem bírás.[5]

Én erre nézve – és *csakis erre nézve* – tudnék részleteket elmondani, azt hiszem azonban, *nem* ez, amit megírni óhajt,[6] nem is való nyilvánosság elé. A fő, hogy a könyv meg van – hogyan született meg, nem érdekes.

Amit itt megírtam, nem azért írtam, hogy valami ürüggyel vagy akár objektív okkal eltérítsem jövetele szándékától. Tudnia kell, mit találhat itt. Ha tudva, mégis a jövetelt választja, szívesen látom bármikor, előzetes telefon-megbeszélés után (azért is szükséges, hogy az idejövetel módját elmondjam), a szám ott van elől (a könyvben levő már nem érvényes.)

Szíves üdvözlettel

Fülep Lajos

Magántulajdonban.
Kézírás.
Címzés: Achs Károlyné Szeged Petőfi telep XV. u. 851/b.
Feladó (bélyegző): Fülep Lajos Budapest II., Széher-út 22.
A levél szövege előtt ugyanez a bélyegző, alatta kézzel: tel. 164–300

Achsné Kiss Gizella (szül. 1929) középiskolai tanár, Kiss Géza leánya. Az ELTÉ-n francia–magyar szakon végzett, 1951–1965 között Budapesten, Szegeden és Mezőtúron általános iskolában, 1965–1984 között a mezőtúri Teleki Blanka gimnáziumban tanított.
A levél előzménye: Achsné Kiss Gizella édesapjáról tervezett írása tárgyában levelet írt FL-nak, amely nem maradt fenn.

[1] Kiss Géza (1891–1947) ref. lelkész, etnográfus, nyelvjárás-kutató. 1915–1947 között a Baranya megyei Kákicson lelkész. Itt írta főművét, az Ormányságot, amelyet már első formájában, 1927-ben a Néprajzi Társasággal kívánt kiadatni. Ez pénzhiány miatt meghiúsult, csak részletek jelentek meg a munkából a Protestáns Szemle, az Ethnográfia ill. a Szegedi Füzetek hasábjain. Több más cikke és tanulmánya is megjelent. Amikor FL a levélben leírt alkalommal Kákicson járt, biztatta Kiss Gézát a munka folytatására és bővítésére, s 1933–1938 között számos levelet váltottak, főleg e tárgyról. FL Kiss Gézának írt levelei nem maradtak fenn, Kiss Gézától 33 levél található a FLev. III. 950–1256. sz. levelek között.
[2] FL 1933. IX.-ben járt Kákicson.
[3] Ormányság. Bp. 1937. Sylvester RT.
[4] Kiss Géza: Ormánysági szótár. Bp. 1952. Akadémiai Kiadó.
[5] Ld. FLev. III. 1220. sz. (1937. X. 27.)
[6] Achs Károlyné: Kiss Géza (1891–1947) = Jelenkor, 1962. V. évf. 2. sz. 224–235.

2489. FÜLEP LAJOS – RASKÓ MARIANNE-NAK

[Bp.] 1960. XII. 28.

Cara Signora,

ieri arrivò il libro[1] in perfetto ordine, La ne ringrazio moltissimo.

La posso pregare di nuovo di simile compiacenza? Ma soltanto se non L'incomoda in nessun riguardo. In ogni modo includo un listino,[2] non è urgente e neppur importante – soltanto se 10 può fare facilmente.

La ringrazio altresi dei buoni auguri e li ricambio cordialmente

L[odovico] Fülep

A helynév értelem szerint.
MTAKK Ms 5889/117.
Kézírásos cédula, valószínűleg Raskó Alfrédné leányához írt leveléhez mellékelve.
Latinába írt levél.

Raskó Marianne ld. 2475. sz.

Kedves Asszonyom,

tegnap tökéletes rendben megérkezett a könyv. Nagyon-nagyon köszönöm Magának.

Megkérhetem ismét hasonló szívességre? De csak ha semmiképpen se alkalmatlan. Mindenesetre mellékelek egy kis jegyzéket, nem sürgős és nem is fontos, – csak ha könnyen megteheti.

Köszönöm továbbá a jókívánságokat, szívből viszonzom őket

Fülep L.[ajos]

[1] Ld. 2481/1.
[2] A jegyzék nincs meg.

2490. FÜLEP LAJOS – LŐRINCZ ERNŐNEK

[Bp.] 1960. XII. 31.

Kedves Barátom,

köszönöm a jókívánságot[1] és szívből viszonzom, mindnyájukra kiterjesztve.

Együttérzéssel olvastam a nem-jó híreket, kívánom, hogy minden rossz mielőbb teljesen elmúljon.

Köszönöm az értesítést a könyvekről – *mind* kérem! Lehet, hogy Berdjajev[2] lappang valahol, nem baj, ha elő talál bukkanni, valamelyiket el lehet sütni.

Oda került B.[ertold] Brecht 10 vagy 12 kötet[3] – megvan még? Ha igen, nem kérem vissza, csak át szeretném nézni. Hasonlóképp Bouillet: Plotin első vagy harmadik kötetét[4] is kérném pár napra, ha még megvan, amelyikben benne van Porphyre Vie de Plotin – azt hiszem, az elsőben. Innen is lesz elvinni való.

Ahol a levelekben felsoroltak voltak, ott nem akad még nekem való?

Várom értesítését

szíves üdvözlettel

F.[ülep] L.[ajos]

A helynév a feladóból.
MTAKK Ms 5691/83.
Kézírás postai levelezőlapon.
Címzés: Lőrincz Ernő úrnak H I. Országház u. 1. Könyvesbolt.
Feladó: Fülep Lajos Budapest II., Széher út 22.

[1] Az üdvözlőlap nem maradt fenn.
[2] FL könyvtárában Berdiajev N.[yikolaj Alekszandrovics] Die menschliche Persönlichkeit und die überpersönliche Werte. Wien, 1937. c. könyv volt meg.
[3] Brecht-művek FL halálakor nem voltak a könyvtárában.
[4] A Les Ennéides de Plotin. Ford. és jegyzetekkel ellátta M. N. Bouillet. I–III. Paris, 1857–1961. nem volt meg FL-nak.

A LEVELEKBEN LEGGYAKRABBAN ELŐFORDULÓ SZEMÉLYEK

BERNÁTH AURÉL (1895–1982) festő, művészeti író, 1945-től a Képzőművészeti Főiskola tanára. FL-sal való kapcsolatának kezdete 1948-ra tehető, amikor Bernáth, mint a Magyar Művészet c. folyóirat szerkesztője cikket kért FL-tól. Rendszeres levél- és üzenetváltásokra, személyes találkozásokra 1954-től került sor köztük. Bernáthné Pártos Alice feljegyzései szerint – akinek FL 1949-ben paciense is volt – FL egy alkalommal Bernáthal együtt látogatott el Zengővárkonyba, s FL legalább háromszor töltött 1–2 napot Ábrahámhegyen Bernáth Aurélnál.

CSÁSZÁR JÁNOS (1910–1987) 1924–1927 között FL bajai lelkészsége idején tanítványa volt a tanítóképzőben. Amikor 1929-ben diplomát szerzett, FL hívására Zengővárkonyba került kántortanítónak. Tanítói munkája mellett feleségével tánccsoportot, dalárdát, színjátszókört, valamint faragó, szövő és hímző tanfolyamokat szervezett. Mivel az iskola államosítása után is megtartotta a kántorságot, büntetésből elhelyezték Zengővárkonyból, de továbbra is ott lakott. 1956-ban a falu lakóit nyugalomra szólító beszéd tartására kérték fel, amit később izgatásnak minősítettek és három év börtönre ítélték. 1959-ben amnesztiával szabadult, de FL-nak Ilku Pál oktatásügyi miniszterhelyettesnél való személyes közbenjárása ellenére sem kerülhetett vissza tanítónak. FL 1947-es Budapestre költözésétől haláláig levelezésben volt Császárral, s Zengővárkonyba látogatva csaknem minden évben személyesen is találkoztak. Császár János emlékét Zengővárkonyban emléktábla és emlékszoba őrzi.

FODOR ANDRÁS (1929–1997) költő, író, műfordító. FL-t az Eötvös Kollégiumban egyetemi hallgatóként ismerte meg, s nem-művészettörténet szakos tanítványává szegődött. Már kollégiumi éveiben – néhány barátjával együtt – rendszeresen FL-nál töltött egy-egy estét, vagy együtt sétáltak. Amikor FL a Széher-útra költözött, Fodor András egyik alapítója és legfőbb szervezője lett a FL otthonában rendszeressé vált heti találkozásoknak vagy a Széher-úti sétáknak. Kiterjedt baráti és ismeretségi köréből sokakat személyesen is bemutatott FL-nak, ezek egynémelyike FL haláláig rendszeresen eljárt hozzá, mások esetenként, vagy elmaradtak.

Diákkora óta írt naplófeljegyzéseiből állította össze az Ezer este Fülep Lajossal I–II. (Bp. 1986. Magvető), valamint A Kollégium. Napló, 1947–1950. (Bp. 1991. Magvető) c. köteteket, ez utóbbiban is természetszerűen sok szó esik FL-ról. Számos verse szól FL-ról, vagy vele kapcsolatos emlékeket idéz fel. (Az ember; A várkonyi gesztenyés; Pannónia. Fülep Lajosnak; Látogatás 1964; Kettős rekviem; továbbá San Miniato al Monte; Gesztenyeerdő; az Úrfelmutatás hazugsága; Nélküle?; Fülep Lajos az Akropolison; Bibó István meghalt stb.)

KÁROLYI AMY (1909–2003) költő, műfordító. Ismeretségük 1947 őszén kezdődött, amikor Weöres Sándor bejelentette FL-nak Károlyi Amyval kötött házasságát, s Károlyi Amy elküldte FL-nak dedikált verseskötetét. A következő hónapokban együtt voltak a római

Magyar Akadémián. FL haláláig rendszeres személyes és telefonkapcsolatban, utóbb levelezésben voltak FL-sal. Károlyi Amy – Weöres Sándorhoz hasonlóan – gyakran elküldte FL-nak bírálatra készülő vagy elkészült írásait.

KERÉNYI KÁROLY (1897–1973) klasszikus filológus, vallástörténész. 1934-től 1940-ig a pécsi, 1941–1943 között a szegedi egyetem professzora, 1943-ban Svájcba emigrált. FL-sal pécsi professzori működése idején kötött barátságot, Pécsett és Zengővárkonyban is találkoztak. 1936–1937-ben FL-sal és Birkás Gézával közösen helyettesítették a pécsi egyetem olasz tanszékének távol levő vezetőjét. Levelezésük az 1940-es évek második és az 1950-es évek első felében volt a legintenzívebb, utóbb megritkult, de esetenként FL haláláig tartott.

LŐRINCZ ERNŐ (szül. 1914) 1938-tól filozófiát, 1940-től művészettörténetet tanult a kolozsvári egyetemen. 1942-től Budapesten élt. FL Magyar művészet c. könyve nagy hatással volt rá, előadást tartott róla, majd szervezni kezdte FL műveinek gyűjteményes kiadását. Ennek során kezdtek levelezni; Lőrincz Zengővárkonyban is járt FL-nál. A kötet a háborús események miatt nem született meg, FL-ról szóló doktori disszertációja pedig Lőrincz szovjet fogságba esése miatt szakadt félbe. 1948 végén került haza a Szovjetunióból, de FL ezen évek alatt állandó levelezési kapcsolatban volt Lőrincz feleségével. 1957-ben régi terve szerint antikváriumot nyitott a várban. Ő volt FL egyik legfőbb könyvbeszerzője, s feleslegessé vált könyveinek értékesítője. Számos FL-ról szóló tanulmánya, írása jelent meg vagy van készülőben.

LYKA KÁROLY (1869–1965) művészeti író, művészettörténész, szerkesztő. 1902–1918 között a Művészet c. folyóirat szerkesztője, 1914–1936 között a Képzőművészeti Főiskola tanára, majd igazgatója. Támogatta a fiatal FL művészeti írásainak megjelenését, felajánlotta lapját az impresszionizmusról készülő könyve folytatásokban való közlésére. – Amikor FL az MTA Művészettörténeti Bizottságának elnöke lett, feléledt kapcsolatuk. FL fogalmazta meg Lyka Kossuth-díjra jelölését és újságcikkben is méltatta jelentőségét. Nagy része volt abban, hogy Lyka a művészettörténeti tudományok akadémiai doktora fokozatot megkapta. Lyka FL-hoz fordult, amikor művészettörténészek egzisztenciája vagy elismertsége veszélybe került, s ezzel kapcsolatos levélváltásukon kívül többször sor került FL Lykánál tett személyes látogatására is, egyedül vagy mások, Zádor Anna, Bernáth Aurél társaságában.

TOLNAY KÁROLY (Charles de Tolnay 1899–1981) művészettörténész. FL mint középiskolai diákot ismerte meg, akit franciára tanított. Tolnay művészettörténeti érdeklődésén kívül, amelynek révén hamarosan közel kerültek egymáshoz, erősítette kapcsolatukat, hogy FL Tolnay és társai mellé állt egy az iskola által politikai síkra terelt üldözés során (ld. FLev. I. 361.). FL nemcsak döntő módon hatott Tolnay gondolkodására és világszemléletére, de ő tette lehetővé, hogy művészettörténeti stúdiumokat végezzen, mivel apja, aki kereskedelmi pályára szánta, FL-t kérdezte meg, lát-e fiában olyan képességeket, amelyek révén jelentékeny tudóssá válhat a művészettörténetben. FL igenlő válaszára az apa úgy döntött, hogy megad minden anyagi lehetőséget ahhoz, hogy fia a legjobb képzésben ré-

szesüljön. A bécsi és több német egyetemen tanult, Bécsben doktorált, Heidelbergben kutatott, majd a hamburgi egyetemen lett magántanár. 1933-ban Párizsba települt, ahol a Sorbonne-on adott elő. 1939-ben Princetonba került, 1948-ig az Institute for Advanced Studies tagjaként, 1948–1953 között Guggenheim, majd Bollingen Fellow-ként végzett kutatásokat. Számos előadást tartott Észak-Amerikában, 1953-tól a New York-i Columbia egyetem vendégtanára, majd a Harvard egyetem előadója lett. Erről mondott le 1965-ben, amikor elfogadta a firenzei Casa Buonarroti múzeum igazgatóságát, ahol haláláig működött.

Tolnay: Hieronymus Bosch. (Basel, 1937. Les Éditions Holbein) c. kötete „En hommage à M. Louis de Fülep" nyomtatott dedikációval jelent meg.

Tolnay 1946-tól évente minden nyáron járt Európában, elsősorban Olaszországban. Előadásokat tartott Franciaországban, Svájcban, Németországban. Magyarországra 1969-ben jött legközelebb, ekkor találkozott utoljára személyesen FL-sal.

WEÖRES SÁNDOR (1913–1989) költő, műfordító, drámaíró. 1933-tól a pécsi egyetemen tanult, mint filozófia–földrajz szakos lett FL hallgatója, majd többször meglátogatta Zengővárkonyban. Már a 30-as évektől rendszeresen elküldte FL-nak készülő vagy elkészült verseit. 1948-ban a Weöres–Károlyi házaspár római tartózkodása részben egybeesett FL ottlétével. Az 50-es évek első felében gyakran találkoztak személyesen, olykor mások társaságában a Széher-úton, de ebből az időből levelezésük nem ismeretes. Levélbeli érintkezésük 1955-től vált rendszeressé, amikor a politikai helyzet enyhülése lehetővé tette Weöres verseinek és műfordításainak megjelenését, s műveit előbb FL-nak küldte el. FL tevékenyen részt vett A hallgatás tornya. 30 év verseiből. (Bp. 1956. Szépirodalmi Könyvkiadó) c. kötet összeállításában, amely „Fülep Lajos bátyámnak, ki szerető és épp ezért irgalmatlan bírálatával húsz év óta támogat, hálával ajánlom ezt a könyvet" nyomtatott dedikációval látott napvilágot.

Weöres FL-hoz fűződő kapcsolatát tükrözik a jegyzetekben idézett dedikációk, a Merülő Saturnus (Bp. 1968. Magvető) c. kötetben jelent meg a Három vers Fülep Lajoshoz c. versciklusa, az Egybegyűjtött írások I–II. (Bp. 1970. Magvető) közli a Géniuszok. I. A borús. Fülep Lajos c. versét. FL hagyatékában van a tudomásom szerint nyomtatásban meg nem jelent Két szonett Fülep Lajosról c. 1966. III. 30-i dátumú vers. (MTAKK Ms 4591/176.)

ZÁDOR ANNA (1904–1995) művészettörténész. 1925-ben szerzett művészettörténész–régészi diplomát. 1935–1950 között a Franklin Társulat lektora, végül vállalatvezető helyettese. 1948-ban kezdett előadni a budapesti egyetemen. 1950-ben a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának osztályvezetője, ezzel egyidejűleg egyetemi docens, majd 1960-tól egyetemi tanár, FL tanszéki utódja. Főleg építészettörténettel és kertművészettel foglalkozott. FL-nak 1948-tól haláláig hűséges segítője és munkatársa volt.

RÖVIDÍTÉSEK

autogr.	autográf
ang.	angol
AV NF	Albae Vigiliae Neue Folge
Bev.	bevezette
Bp.	Budapest
Bpi Szle	Budapesti Szemle
c.	címmel, című
Dékáni hiv. ir.	a Dékáni hivatal iratai
DM	Deutsche Mark
Dunamell. Ref. Ek. Lt.	Dunamelléki Református Egyházkerület Levéltára
Dunamell. Ref. Ek. Lt. Ppi hiv. ir.	Dunamelléki Református Egyházkerület Levéltára. A Püspöki hivatal iratai
EI III.	Fülep Lajos: Egybegyűjtött írások III. Cikkek, tanulmányok 1917–1930. Szerk., a jegyzeteket és a névmutatót összeáll. Tímár Árpád. Bp. 1998.
ELTE Lt	Eötvös Loránd Tudományegyetem Levéltára
évf.	évfolyam
é. n.	év nélkül
Ezer este... ld. Fodor András	
Fodor András: Ezer este...	Fodor András: Ezer este Fülep Lajossal. I–II. Bp. 1986. Magvető.
FL	Fülep Lajos
FL I/I.	Fülep Lajos: A művészet forradalmától a nagy forradalomig. Cikkek, tanulmányok 1904–1919. I. köt. Vál., szerk., a jegyzeteket, a bibliográfiát és a névmutatót összeáll. Tímár Árpád. Bp. 1976. Magvető.
FL II.	Fülep Lajos: Művészet és világnézet. Cikkek, tanulmányok 1920–1970. Vál., szerk., a jegyzeteket és a bibliográfiát összeállította Tímár Árpád. Bp. 1976. Magvető
FLev. V.	Fülep Lajos levelezése V. 1945–1950. Szerk., a jegyzeteket és a mutatókat összeállította F. Csanak Dóra. Bp. 2001.
fr.	francia
gör.	görög
H	helyben
Hrsg.	Herausgegeben (kiadva)
Ikt. sz.	Iktatószám
ill.	illetve
kb.	körülbelül

kg	kilogramm
Klny.	különnyomat
lat.	latin
Lt	Levéltár
MKI	Művészettörténeti Kutatóintézet
MKCs	Művészettörténeti Kutatócsoport
MKP KV	Magyar Kommunista Pár Központi Vezetősége
MSzMP	Magyar Szocialista Munkáspárt
MTA	Magyar Tudományos Akadémia
MTAK	Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
MTAKK	Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár
MTA Lt.	Magyar Tudományos Akadémia Levéltára
megj.	megjelent
MOK	Múzeumok Országos Központja
MUMOK	Múzeumok és Műemlékek Országos Központja
Műv. tört. biz. ir.	a Művészettörténeti bizottság iratai
Műv. tört. Ért.	Művészettörténeti Értesítő
ném.	német
N. J.	New Jersey
ny. r.	nyilvános rendes
N. Y.	New York
ol.	olasz
OSzK	Országos Széchényi Könyvtár
PIM	Petőfi Irodalmi Múzeum
P. S.	Post Scriptum
ref.	református
s. k.	sajátkezű
svfr	svájci frank
sz.	szám, század
szerk.	szerkesztő, szerkesztette
t. i.	tudniillik
TMB	Tudományos Minősítő Bizottság
ú. n.	úgynevezett
u. o.	ugyanott
vál.	válogatta
VB	Végrehajtó Bizottság
VKM	Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium

FÜLEP LAJOS LEVELEI

(A számok a levelek sorszámára utalnak)

Achsné Kiss Gizellának	2488.	1960. XII. 23.
az Akadémiai Kiadónak	2162.	1953. V. 23.
Balázs Bélánénak	2085.	1951. VI. 3.
Basch Lórántnak	2237.	1955. VII. 5.
	2304.	[1957. II. után]
	2330.	1957. VIII. 3.
Bencze Lászlónak	2277.	1956. VI. 9.
	2280.	1956. VI. 19.
Bernáth Aurélnak	2211.	1954. VII. 21.
	2212.	1954. VII. 28.
	2215.	1954. IX. 7.
	2243.	1955. VIII. 29.
	2245.	1955. IX. 9.
	2272.	1956. V. 18.
	2302.	[1957. II. 8. után]
	2333.	[1957. VIII. 7.]
	2337.	1957. VIII. 27.
	2370.	1958. VIII. 14.
	2379.	1958. XI. 4.
	2408.	1959. VIII. 14.
	2409.	[1959. VIII. 14. után]
Bodnár Györgynek	2397.	1959. V. 12.
Castiglione Lászlónak	2256.	1956. II. 26.
F. Csanak Dórának	2385.	[1959. I.]
	2479.	1960. X. 8.
Császár Jánosnak	2082.	1951. III. 22.
	2086.	1951. VI. 24.
	2117.	1952. IV. 16.
	2140.	1952. XI. 12.
	2152.	1953. IV. 10.
	2164.	1953. VI. 17.
	2173.	1953. X. 26.
	2176.	1953. VI. 16.
	2202.	1954. V. 12.
	2236.	1955. VI. 29.
	2238.	[1955. VII. 18.]
	2239.	1955. VIII. 7.
	2246.	1955. X. 10.
	2264.	1956. IV. 3.

	2283.	1956. VIII. 27.
	2299	1956. XII. 13.
	2300.	1957. I. 2.
	2413.	1959. IX. 15.
	2416.	1959. IX. 26.
	2423.	1959. XI. 16.
	2439.	1960. II. 4.
	2449.	1960. IV. 6.
	2452.	1960. IV. 18.
Császár Jánosnénak	2387.	1959. IV. 7.
	2392.	[1959. IV. 13. után]
Demény Jánosnak	2208.	1954. VI. 8.
Dévényi Ivánnak	2386.	1959. I. 27.
	2419.	1959. XI. 4.
	2424.	1959. XI. 21.
a Droemersche Verlagsanstaltnak	2442.	1960. II. 5.
	2457.	1960. V. 19.
Dutka Ákosnak	2398.	1959. V. 12.
Erdei Ferencnek	2459.	1960. V. 29.
Erdei Sándornak	2166.	1953. VI. 25.
Erdey-Grúz Tibornak	2178.	1953. XI. 19.
Fodor Andrásnak	2091.	1951. VII. 20.
	2180.	1953. XI. 27.
	2344.	1957. X. 1.
Fodor Andrásnak és Domokos Mátyásnak	2129.	1952. VI. 9.
	2136.	1952. VI. 23.
Gál Istvánnak	2303.	1957. II. 9.
Gellért Oszkárnak	2102.	1951. XII. 19.
	2383.	1958. XII. 24.
Genthon Istvánnak	2206.	1954. V. 20.
Gerlőtei Jenőnek	2262.	1956. III. 24.
Gyergyai Albertnek	2231.	1955. III. 25.
I. Tóth Zoltánnak	2171.	1953. IX. 24.
	2222.	1954. XII. 10.
Juhász Gézának	2153.	1953. IV. 10.
Kerényi Károlynak	2076.	1951. II. 3.
	2089.	1951. VII. 19.
	2125.	1952. V. 30.
	2172.	1953. X. 13.
	2187.	1954. II. 14.
	2189.	1954. III. 15.
	2391.	1959. IV. 10.
Kner Zsuzsának	2170.	1953. VIII. 31.

Komlós Aladárnak	2235.	1955. VI. 28.
a Közoktatásügyi Minisztériumnak	2094.	1951. VIII. 27.
Lőrincz Ernőnek	2080.	1951. III. 2.
	2084.	1951. V. 30.
	2090.	1951. VII. 19.
	2112.	1952. III. 15.
	2126.	1952. nyarán
	2131.	1952. VI. 9.
	2147.	1953.
	2326.	1957. VII. 25.
	2355.	1958. II. 4.
	2365.	[1958.] V. 30.
	2367.	1958. VI. 27.
	2372.	1958. VIII. 26.
	2388.	1959. IV. 7.
	2394.	[1959] IV. 23.
	2402.	[1959.] V. 26.
	2425.	1959. XI. 21.
	2427.	1959. XII. 4.
	2445.	1960. II. 28.
	2490.	1960. XII. 31.
Lukács Györgynek	2150.	1953. III. 4.
Lyka Károlynak	2114.	1952. III. 17.
	2148.	1953. I. 2.
	2183.	1953. XII. 30.
	2192.	1954. III. 20.
	2193.	1954. III. 22.
az MTA II. osztályának	2075.	1951. I. 6.
	2159.	1953. V. 2.
	2248.	1955. XI. 3.
	2286.	1956. IX. 18.
az MTA II. osztálya szaktitkárságának	2252.	1955. XI. 30.
a II. ker. Tanács VB elnökének	2456.	1960. V. 16.
Mátrai Lászlónak	2460.	[1960. VI. 8. után]
	2484.	1960. XII. 9.
Molnár Antalnak	2285.	1956. IX. 8.
	2287.	1956. IX. 21.
	2288.	1956. IX. 24.
Molnár Eriknek	2447.	1960. III. 23.
Molnár Verának	2432.	1959. XII. 29.
Németh Lajosnak	2430.	[1959. XII. ?]
Ortutay Gyulának	2486.	1960. XII. 18.
Raskó Alfrédnének	2399.	[1959.] V. 12.

Raskó Marianne-nak	2475.	1960. IX. 15.
	2478.	1960. X. 6.
	2481.	1960. XI. 4.
	2489.	1960. XII. 28.
Szabó Imrének	2310.	1957. IV. 1.
	2443.	1960. II. 5.
Szabó Júliának	2476.	1960. IX. 27.
Szabó Lőrincnek	2311.	1957. IV. 26.
Szilágyi János Györgynek	2308.	[1957. III. 28.]
Szlabey Ernőnek	2384.	[1959.]
Tolnay Károlynak	2103.	1951. XII. 29.
	2142.	1952. XII. 20.
	2298.	[1956. XII. 4.]
	2350.	1957. XII. 21.
	2356.	1958. II. 20.
	2369.	1958. VII. 28.
	2389.	1959. IV. 8.
	2396.	1959. V. 4.
	2401.	1959. V. 21.
	2404.	1959. VI. 22.
	2406.	1959. VII. 24.
	2428.	1959. XII. 5.
	2429.	1959. XII. 14.
	2444.	1960. II. 21.
Trencsényi-Waldapfel Imrének	2275.	1956. VI. 6.
	2360.	1958. IV. 12.
a Tudományos Minősítő Bizottságnak	2120.	1952. V. 9.
Vas Istvánnak	2160.	1953. V. 2.
	2249.	1955. XI. 5.
	2293.	1956. X. 1.
	2336.	1957. VIII. 18.
Weöres Sándornak	2451.	[1960. IV. 9. – V. 2. között]
Zádor Annának	2097.	1951. IX. 23.
	2128.	1952. VI. 8.
	2132.	1952. VI. 11.
	2134.	1952. VI. 15.
	2305.	[1957. III. 15. után]
	2414.	1959. IX. 15.

FÜLEP LAJOSNAK ÍRT LEVELEK

(A számok a levelek sorszámára utalnak)

Akadémiai Kiadó	2139.	1952. X. 1.
	2161.	1953. V. 21.
	2174.	1953. XI. 10.
Aubert, Marcel	2437.	1960. I. 20.
Bárczay Gyula	2181.	1953. XII. 15.
	2247.	1955. X. 16.
Basch Lóránt	2353.	1958. I. 10.
Beck András	2306.	[1957. III. 15. után]
Bernáth Aurél	2214.	[1954.] VIII. 24.
	2241.	1955. VIII. 16.
	2242.	1955. VIII. 26.
	2289.	[1956. IX. 24. – X. 8. között]
	2316.	1957. VI. 23.
	2320.	1957. VII. 3.
	2331.	1957. VIII. 3.
	2363.	1958. V. 7.
	2364.	1958. V. 21.
	2434.	1960. I. 6.
	2473.	1960. IX. 7.
Csaba Rezső	2188.	1954. III. 9.
Csanak Dóra F.	2268.	1956. V. 8.
	2290.	1956. IX. 28.
	2296.	1956. XII. 1.
Csanak Dóra F. és Fülöp Géza	2329.	[1957. VIII.]
Császár János	2077.	1951. II. 6.
	2087.	1951. VII. 12. körül
	2088.	1951. VII. 12.
	2095.	1951. IX. 4.
	2113.	1952. III. 16.
	2141.	1952. XI. 18.
	2157.	1953. IV. 26.
	2165.	1953. VI. 18.
	2197.	1954. IV. 27.
	2198.	1954. V. 6.
	2210.	1954. VI. 22.
	2273.	1956. V. 29.
	2297.	1956. XII. 2.
	2301.	1957. I. 3.

Csatkai Endre	2138.	1952. IX. 28.
	2144.	1952. XII. 25.
Csemegi József	2403.	1959. VI. 16.
Czóbel Béla	2216.	1954. IX. 20.
	2282.	1956. VIII. 19.
Dévényi Iván	2421.	1959. XI. 11.
Dobrovits Aladár	2108.	1952. II. 8.
Domokos Mátyás és felesége	2209.	1954. VI. 21.
Droemersche Verlagsanstalt	2436.	1960. I. 8.
Erdei Ferenc	2458.	1960. V. 23.
Eulenburg, Augusta zu	2101.	1951. XII. 14.
	2105.	1952. I. 12.
	2145.	1952. XII. 29.
	2224.	1955. I. 3.
	2276.	1956. VI. 7.
	2382.	[1958. XII. 20.]
Farkas Zoltán	2190.	1954. III. 19.
	2194.	1954. III. 25.
	2227.	1955. III. 2.
	2278.	1956. VI. 9.
	2279.	1956. VI. 11.
	2342.	1957. IX. 30.
Fenyő Iván	2412.	1959. VIII. 31.
Ferenczy Béni	2207.	1954. V. 27.
	2217.	[1954. IX. 20. után]
Fodor András	2196.	1954. IV. 22.
	2234.	[1955. V. 14.]
	2295.	1956. X. 22.
	2327.	1957. VII. 28.
	2335.	1957. VIII. 14.
	2339.	1957. IX. 12.
	2340.	1957. IX. 21.
	2343.	1957. IX. 30.
	2362.	1958. V. 3.
	2377.	1958. X. 1.
	2462.	1960. VI. 30.
	2464.	1960. VII. 18.
	2466.	1960. VII. 24.
	2467.	1960. VII. 28.
	2470.	1960. VIII. 24.
Fodor Andrásék és Fülöp Gézáék	2471.	1960. VIII. 27.
Fodor András és Domokos Mátyás	2130.	[1952. VI. 9. után]
Fülep Ferenc	2078.	1951. II. 19.

Fülöp Géza és F. Csanak Dóra	2274.	[1956. nyarán]
	2281.	1956. VI. 25.
Füst Milán	2199.	1954. V. 8.
Gergelyffy András	2371.	1958. VIII. 21.
Gerlőtei Jenő	2260.	1956. III. 20.
Granasztói Pál	2203.	1954. V. 12.
	2317.	1957. VI. 24.
Gyergyai Albert	2230.	1955. III. 22.
Gyergyai Albert és Zádor Anna	2352.	[1958.]
Hamvai István	2163.	1953. VI. 8.
Hamvas Béla	2083.	1951. V. 10.
Hevesi Mária	2123.	1952. V. 25.
Horváth Henrikné	2219.	1954. XII. 7.
Illyés Gyula	2204.	1954. V. 12.
Izsó Marianne	2200.	[1954. V.]
Juhász Géza	2155.	1953. IV. 20.
Káldor György	2325.	[1957. VII. 25.]
Kapossy János	2099.	1951. XI. 4.
Károlyi Amy	2258.	1956. III. 4.
	2266.	1956. IV. 19.
Károlyi Amy és Weöres Sándor	2244.	1955. IX. 6.
	2259.	1956. III. 16.
Kárpáti Aurél	2319.	1957. VII. 2.
Kelemen Lajos	2106.	1952. I. 18.
Kenéz Ernő	2461.	1960. VI. 15.
Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata	2226.	1955. I. 14.
Kerényi Károly	2184.	1953. XII. 31.
	2213.	1954. VIII. 18.
Kerényi Károly és Kerényi Károlyné	2081.	1951. III. 16.
Kerényi Károlyné	2228.	1955. III. 14.
	2229.	1955. III. 15.
Kiss Györgyi	2374.	1958. IX. 20.
Kner Zsuzsa	2169.	[1953. VIII. 31. előtt]
Kontha Sándor	2313.	1957. V. 30.
Kovács Éva és Mojzer Miklós	2375.	1958. IX. 21.
Körner Éva	2267.	1956. V. 5.
Lyka Károly	2119.	1952. IV. 30.
	2135.	1952. VI. 20.
	2143.	1952. XII. 21.
	2146.	1952. XII. 30.
	2149.	1953. I. 3.
	2186.	1954. I. 7.
	2191.	1954. III. 20.

	2201.	1954. V. 9.
az MTA II. osztálya	2154.	1953. IV. 14.
	2156.	1953. IV. 21.
	2250.	1955. XI. 9.
	2269.	1956. V. 10.
Martyn Ferencné és Martyn Ferenc	2253.	1955. XII.
Mátrai László	2483.	1960. XII. 8.
Mojzer Miklós	2348.	1957. XII. 9.
Mojzer Miklós, Kovács Éva, Mucsi András és Várhelyi Vanda	2477.	1960. X. 3.
Moravcsik Gyula	2291.	1956. IX. 28.
Németh Lajos	2220.	1954. XII. 9.
	2255.	1955. XII. 21.
	2284.	1956. IX. 2.
	2441.	[1960. II. 4. után]
Ortutay Gyula	2485.	1960. XII. 14.
Prohászka Lajos	2111.	1952. II. 25.
Rabinovszky Máriuszné	2151.	1953. IV. 6.
Rácz Károlyné	2104.	1952. I. 5.
	2110.	1952. II. 23.
	2115.	1952. IV. 6.
	2116.	1952. IV. 14.
	2122.	1952. V. 14.
Rácz Margit	2332.	1957. VIII. 4.
	2347.	1957. XII. 5.
Révészné Alexander Magda	2127.	1952. VI. 4.
	2168.	1953. VIII. 6.
	2175.	1953. XI. 10.
	2182.	1953. XII. 23.
	2218.	1954. X. 10.
	2312.	1957. V. 9.
	2315.	1957. VI. 8.
	2328.	[1957.] VII. 28.
	2345.	1957. X. 4.
	2361.	1958. V. 2.
	2410.	1959. VIII. 25.
	2420.	1959. XI. 5.
	2422.	1959. XI. 11.
	2426.	1959. XI. 28.
Révész Géza és Révészné Alexander Magda	2175.	1953. XI. 10.
Sárosi Bálint	2469.	1960. VIII. 3.
Schoen Arnold	2251.	1955. XI. 26.
Szabó Imre	2261.	1956. III. 21.

	2440.	1960. II. 4.
Szabó Lőrinc	2318.	1957. VI. 27.
Székely György	2233.	1955. IV. 14.
Széll Jenő	2265.	1956. IV. 14.
Szemere Samu	2205.	1954. V. 15.
Szilágyi János György	2307.	[1957. III. 21.]
	2309.	[1957. IV–VII.]
Tamás Lajos	2093.	1951. VIII. 15.
Tolnai Gábor	2121.	1952. V. 13.
Tolnay Károly	2079.	1951. II. 25.
	2092.	1951. VIII. 8.
	2096.	1951. IX. 14.
	2098.	1951. X. 2.
	2100.	1951. XI. 22.
	2107.	1952. I. 29.
	2133.	1952. VI. 14.
	2179.	1953. XI. 20.
	2195.	1954. III. 31.
	2221.	1954. XII. 9.
	2223.	1954. XII. 30.
	2225.	1955. I. 3.
	2254.	1955. XII. 16.
	2322.	1957. VII. 12.
	2346.	[1957. XI. 18.]
	2351.	1957. XII. 25.
	2358.	1958. III. 6.
	2380.	[1958.] XI. 10.
	2393.	[1959.] IV. 14.
	2395.	1959. IV. 25.
	2400.	1959. V. 12.
	2405.	1959. VI. 29.
	2407.	[1959.] VIII. 2.
	2418.	1959. X. 18.
	2431.	1959. XII. 24.
	2438.	1960. I. 20.
	2454.	[1960.] IV. 23.
	2468.	1960. VIII. 2.
	2474.	1960. IX. 7.
Tolnay Károly és Fenyő Iván	2415.	1959. IX. 7.
Tóth Melinda	2373.	1958. IX. 11.
Trencsényi-Waldapfel Imre	2263.	1956. IV. 2.
Urbach Zsuzsa	2338.	[1957. VIII. 28.]
Urbán János	2324.	[1957. VII. 22.]

Varga Hajdu István	2368.	1958. VII. 10.
	2480.	1960. X. 9.
Vas István	2158.	1953. IV. 29.
Vayer Lajos	2240.	1955. VIII. 8.
	2294.	1956. X. 1.
	2323.	1957. VII. 20.
	2334.	1957. VIII. 13.
	2366.	1958. VI. 18.
Vayer Lajos és egyetemi hallgatók	2271.	1956. V. 15.
Weöres Sándor	2257.	1956. III. 2.
	2357.	1958. II. 23.
	2359.	1958. III. 17.
	2378.	1958. X. 15.
	2381.	1958. XI. 14.
	2390.	1959. IV. 9.
	2433.	1959. XII. 30.
	2435.	1960. I. 6.
	2450.	1960. IV. 9.
	2455.	1960. V. 2.
	2463.	1960. VII. 10.
Weöres Sándor és Károlyi Amy	2314.	1957. V. 30.
	2349.	1957. XII. 17.
	2354.	1958. I. 27.
	2411.	1959. VIII. 30.
	2417.	1959. IX. 29.
	2448.	1960. III. 24.
	2465.	1960. VII. 23.
	2472.	1960. IX. 1.
	2482.	1960. XI. 10.
	2487.	1960. XII. 22.
Wilde János	2321.	1957. VII. 11.
Ybl Ervin	2167.	1953. VI. 29.
	2177.	1953. XI. 18.
Zádor Anna	2137.	1952. VII. 21.
	2270.	1956. V.
	2446.	[1960. III.]
Zádor Anna, Csatkai Endre és egyetemi hallgatók	2453.	1960. IV. 20.
Zádor Anna, Dercsényi Dezső és egyetemi hallgatók	2118.	1952. IV. 26.
	2185.	1953/1954.
	2292.	1956. IX. 28.
	2341.	[1957. IX. 28.]
Zádor Anna és egyetemi hallgatók	2376.	[1958. IX. 21.]
Zolnay László	2232.	1955. IV. 9.

FÜLEP LAJOS NYOMTATÁSBAN MEGJELENT, KÉZIRATBAN VAGY TÖREDÉKBEN MARADT ÍRÁSAI

(A számok a levelek sorszámára utalnak)

Célszerűség és művészet az építészetben. = Építészet. 1944. IV. köt. 1. füzet.
Melléklet.
MTAKK Ms 4560/22.
FL II. 342–365.
2079, 2092, 2096, 2098, 2100, 2188

Csatkai Endre kandidátusi fokozatának odaítélésére tett javaslat. 1952. IX. 6.
MTAKK Ms 4596/18.
Szövegközlés: 2144

Csatkai Endre: Sopron és környéke műemlékei. FL előszava 1952. IX. (Szerk. Dercsényi Dezső.) Bp. 1953.
Akadémiai Kiadó. 7–8.
FL II. 437–441.
2138

Dante: Az új élet. (La vita nuova.) Ford. Jékely Zoltán. Bev. Fülep Lajos. Bp. [1943.] Franklin Társulat. Franklin Kétnyelvű Remekművek.
FL II. 240–253.
2079, 2092, 2096, 2098, 2100

Derkovits Gyula születésének 60. és halálának 20. évfordulója alkalmából az MTA II. osztálya által rendezett ünnepi ülés bevezetője és zárszava. 1955. II. 23. = Művelt Nép, 1955. III. évf. 10. sz. 6. ill. Az MTA Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei 1956. 3. sz. 349–352.
MTAKK Ms 4553/53
FL II. 569–573.
2227, 2310

Feljegyzés a művészettörténeti oktatás további fejlesztése érdekében.
Beadvány az ELTE Bölcsészkarának Dékáni hivatalához. 1954. VI. 3.
ELTE Lt. A Dékáni hiv. ir. (Történeti Kar) 158/1954.
Szövegközlés: 2075

Feljegyzés a művészettörténeti esti-tagozat kérdésében. Beadvány az ELTE Bölcsészkarának Dékáni hivatalához. 1954. VI. 3.
ELTE Lt. A Dékáni hiv. ir. (Történeti Kar) 158/1954.
Szövegközlés: 2163.

[Ferenczy Béni Petőfi-szobráról] = Szabad Művészet, 1956. X. évf. 5. sz. 244.
FL II. 580.
2207

Garas Klára: Magyarországi barokk festészet. I. Magyarországi festészet a XVII. században. Előszó. 1952. IX.
MTAKK Ms 4596/32.
Szövegközlés: 2139

Garas Klára: Magyarországi barokk festészet a XVII. században (!) c. művéről szerkesztői vélemény. 1953. V. 2.
MTAKK Ms 4596/39.
Szövegközlés: 2139

Izsó Miklós. Az MTA II. osztályának felolvasó ülésén elhangzott előadás.
1953. IV. 27. = Műv. tört. Ért. 1953. 1–2. sz. 13–21. Klny. is.
MTAKK Ms 4553/4–5.
FL II. 539–564.
2158, 2160, 2175, 2187, 2199, 2200, 2201, 2203, 2204, 2205, 2207, 2213, 2221, 2223, 2228, 2356, 2396

Kner Imre emlékesten elhangzott előadás a Kossuth Klubban. 1958. V. 22.
MTAKK Ms 4556/36–38.
2169

A könyv nagy művésze. Egy kötetnyi válogatás Kner Imre levelezéséből. = Magyar Nemzet, 1970. I. 4. 3. sz. 12–13.
MTAKK Ms 4555/42–43.
FL II. 78–89.
2169

Lemondó beszéd az MTA II. osztálya vezetőségi tagságáról. 1960. III. 10.
MTAKK Ms 4596/93.
Szövegközlés: 2443

Leonardo. Előadás a budapesti egyetemen Leonardo da Vinci születésének 500. évfordulóján. 1952. IV. 15.
MTAKK Ms 4552/36–38.
FL II. 527–538.
2123, 2133, 2142, 2195

Lucas Cranach művészete. Megnyitó beszéd Cranach műveinek kiállításán. 1953. X.
MTAKK Ms 4553/48–50.
FL II. 565–568.
2228

Lyka Károly Kossuth-díjra való felterjesztése céljából írt méltatás. 1952. II. 15.
MTAKK Ms 4596/15.
Szövegközlés: 2109

Az MKP KV értelmiséggel kapcsolatos határozata nyomán a művészettörténet legsürgősebb megoldásra váró problémáiról beadvány az MTA II. osztálya vezetőségéhez. 1956. IX. 18.
MTA Lt. A Műv. tört. biz. ir. 194/2.
Szövegközlés: 2286

Magyar művészet. Bp. 1923. Athenaeum. Gondolat és Írás I.
MTAKK Ms 4559/10.
FL I/I. 255–378.
EI III. 81–93, 96–107, 108–122.
2158, 2163

A magyar művészettörténelem föladata. Akadémiai székfoglaló előadás. 1950. X. 9.
MTA II. Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei 3. Muzeológiai sorozat. II. köt. 1. sz. 1951. 3–24.
MTAKK Ms 4552/17–28.
FL II. 407–436.
2076, 2078, 2098, 2127

A magyarországi művészet története. I. A magyarországi művészet a honfoglalástól a XIX. századig. Főszerk. Fülep Lajos. Szerk. Dercsényi Dezső. Bp. 1956. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata. Előszó: 1955. IX. 5–8.
MTAKK Ms 4553/61–63.
FL II. 465–469.
2226, 2283, 2305, 2380, 2389, 2429. Az előszóról: 2418

A mai magyar művészetről. = Csillag, 1956. X. évf. 6. sz. 1218–1221.
FL II. 581–587.
2279

Megjegyzések A magyarországi művészet története c. mű kéziratáról 1955. I. 22.
MTAKK Ms 4596/56.
Szövegközlés: 2226

Művészetfilozófia
MTAKK Ms 4565 – Ms 4576.
2076, 2187

A művészettörténelem megszűnése az egyetemen. = Szabad Nép, 1956. IX. 30. XIV. évf. 272. sz. 4.
MTAKK Ms 4553/68–70.
FL II. 473–476.
2295

A művészettörténet egyetemi oktatása. Beadvány az MTA II. osztálya vezetőségéhez. 1956. IX. 17.
MTA Lt. A Műv. tört. biz. ir. 194/1.
Szövegközlés: 2075

A művészettörténet legfontosabb problémáiról szóló beadvány az MKP KV értelmiséggel kapcsolatos határozata nyomán. 1956. IX. 18.
MTA Lt. A Műv. tört. biz. ir. 194/2.
Szövegközlés: 2075

Nemzeti öncélúság. = Válasz, 1934. I. évf. 1. sz. 2–23.
FL II. 153–184.
2208

Rembrandt és korunk. Előadás Rembrandt születésének 350. évfordulóján. 1956. X. 19. = Magyar Tudomány, 1956. I. évf. 7–12. 341–359. Klny. is.
MTAKK Ms 4554/1–11.
FL II. 588–616.
2315, 2317, 2318, 2319, 2323, 2345, 2350

A „Storia di Cristo szerzőjéről", Giovanni Papini: Krisztus története. Ford. Révay József. A bevezetőt írta Fülep Lajos. Bp. [1925.] III–XL.
FL II. 15–43. (Giovanni Papini címmel.)
EI III. 267–285.
2188

Tolnay Károly Michelangelóról szóló műveiről recenzió.
MTAKK Ms 4564/5. Részletek, valamint a kézirat összefoglalása FLev. V. 1807, 1977. sz.
2092, 2096, 2103, 2133, 2179, 2221, 2350, 2351

Vayer Lajos: A művészettörténet módszerének főbb kérdései c., az Akadémia közgyűlése alkalmából 1956. V. 31-én tartott előadásához hozzászólás. = Az MTA Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei, 1956. VIII. köt. 1. sz. 87.
2269

FÜLEP LAJOS ELKÉSZÜLT, DE ÍRÁSBAN FENN NEM MARADT, TERVEZETT MŰVEI, VAGY TŐLE RENDELT MUNKÁK

Czóbel Béla, Modok Mária, Ilosvai Varga István és Szántó Piroska kiállításának megnyitásán mondott beszéd. Szentendre, 1954. IX. 19.
Kézirata nem maradt fenn, nyomtatásban nem jelent meg.
2216, 2217

Czóbel Béla Csók-Galériában rendezendő gyűjteményes kiállítására felkérés.
A kiállítás 1956. X. 25-én nyílt volna meg, elmaradt.
2282

Medgyessy Ferenc a Műcsarnokban rendezett gyűjteményes kiállításának megnyitására felkérés. A megnyitót 1956. IV. 28-án László Gyula tartotta.
2265

A modern művészetről szóló, előbb cikk, majd kötet terve.
2386, 2387, 2389, 2391

Rembrandt und wir. Tervezett könyv.
2331, 2333, 2345, 2350, 2351, 2356, 2369, 2386, 2389, 2391, 2395, 2408

FÜLEP LAJOS FŐSZERKESZTÉSÉBEN MEGJELENT FOLYÓIRATOK

Acta Historiae Artium
2380, 2389, 2393, 2394, 2396, 2401, 2402, 2404, 2406, 2418, 2428, 2431, 2483, 2484

Művészettörténeti Értesítő
2248, 2394, 2396, 2401, 2402, 2404, 2406, 2418, 2425, 2483

A LEVELEKBEN ELŐFORDULÓ IDEGEN SZAVAK ÉS KIFEJEZÉSEK

Ad multos annos (lat.) – Isten éltesse sokáig
aisthesis (gör.) – itt: ráérzés
apologista (gör.) – védelmező
ad vocem (lat.) – ami azt illeti, arra vonatkozólag
altroche (ol.) – de még mennyire, persze
à mon avis (fr.) – véleményem szerint
anamnézis (gör.) – kórelőzmény
Anlage (ném.) – itt: tervezés, szerkesztés, parkírozás
Anmassung (ném.) – itt: tolakodás, jogtalan igény
annullál (lat.) – megsemmisít
apoplessia (ol.) – szélütés
approbál (lat.) – helyesel
approximatív (lat.) – megközelítőleges
à son temps (fr.) – a maga idejében
au contraire (fr.) – ellenkezőleg
au courant (fr.) – folyamatosan, naprakészen
au revoir (fr.) – a viszontlátásra
à votre bon plaisir (fr.) – ahogy Magának tetszik
Bachelor of Arts (ang.) – alsóbb tudományos fokozat angol egyetemeken
bancarella (ol.) – utcai pult
bonne poignée de main, amitié et salut (fr.) – kézszorítással, baráti üdvözlettel
branche (fr.) – szak, szakma
business (ang.) – üzlet
Campidoglio (ol.) – Capitolium
canticum canticorum (lat.) – énekek éneke
carissimo (ol.) – nagyon kedves
caro (ol.) – kedves
cartocino (ol.) – lapocska
cartouche (fr.) – töltény, patron
castrum doloris (lat.) – ravatal, gyászemelvény
causalis (lat.) – okozati
Cenacolo (ol.) – itt: Leonardo milánói Utolsó vacsora-freskója
charming (ang.) – elragadó
che idea! (ol.) – micsoda ötlet!
coincidentia (lat.) – egybeesés
colla prima posta (ol.) – az első postával
Committee for Propagation of the Gospell (ang.) – Bizottság a Szentírás terjesztésére
conditio (lat.) – feltétel

con ringraziamenti anticipati e saluti affettuosi (ol.) – előre is köszönettel és szeretetteljes üdvözlettel
con saluti cordiali (ol.) – szíves üdvözlettel
con una buona stretta di mano (ol.) – meleg kézszorítással
così così (ol.) – úgy, ahogy
dame-jeanne (fr.) – a magyarul demizsonnak nevezett füles fonott borítású üveg; FL szóhasználata szerint a magyar Miska-kancsóhoz hasonló Janka-asszony elnevezés
de face (fr.) – szemből
de facto (lat.) – ténylegesen
de iure (lat.) – törvény szerint
demijon (fr.) – füles, fonott borítású üvegkorsó
denique (lat.) – tehát
di nuovo Vi auguro ogni bene Vostro Lodovico (ol.) – ismételten minden jót kívánok Magának Lodovicója
discriminatio (lat.) – hátrányos megkülönböztetés
documenta humana (lat.) – emberi dokumentumok
eironeia (gör.) – tettetett tudatlanság
empanaché beau garçon (fr.) – kicicomázott szépfiú
envelope (ang.) – boríték
erklärt (ném.) – ...magyarázataival
e tanti saluti affettuosi da Rina (ol.) – és sok szeretetteljes üdvözlet Rinától
et nunc venio (ad fortissimum) (lat.) – és most rátérek (a legfontosabbra)
expensive (ang.) – költséges, drága
explicite (lat.) – itt: kimondva
exquisitum (lat.) – kivételes, válogatott
fait accompli (fr.) – befejezett tények
femme de ménage (fr.) – gazdasszony, házvezetőnő
fragmentum (lat.) – töredék
galimathias (gör.) – zavaros, értelmetlen beszéd
gentleman's agreement (ang.) – úriemberek megállapodása
Gospell (ang.) – szentírás, evangélium
greeting (ang.) – üdvözlet
grippe (ol. fr. ang.) – influenza
Hochstell (magyarországi német) – a ház szélességével azonos méretű, hosszan elnyúló udvar (Bognár Éva közlése)
homophon (gör.) – azonos hangzású, egy szólam kivételével alárendelt zene
хорошо (orosz) – jó
horribile dictu (lat.) – kimondani is szörnyűség
Iddio lo sa (ol.) – a Jóisten tudja
illustrissimo (ol.) – „tisztelt cím!"
immediamente (ol.) – azonnal
implicite (lat.) – itt: kimondatlanul
incarico (ol.) – egyetemi megbízott előadói állás

incriminatio (lat.) – itt: bevádolás
indolentia (lat.) –nemtörődömség
iniciál (lat.) – kezdeményez
iniciálás (lat.) – kezdeményezés
insularis (lat.) – szigeti (angliai)
intuitio (lat.) – sejtés, megérzés
involvál (lat.) – valamivel jár
juror (lat.) – zsűritag
jusqu'au bout (fr.) – a végsőkig, a végletekig
keepsake (ang.) – emléktárgy
libreria (ol.) – könyvesbolt
malgré tout (fr.) – mindennek ellenére
Master of Arts (ang.) – a Bachelor of Artsnál magasabb angol egyetemi fokozat
merci (fr.) – köszönöm
minorum gentium (lat.) – alsóbbrendű népség
missgriff (ang.) – félrefordítás, tévedés
missing link (ang.) – hiányzó láncszem
modus vivendi (lat.) – áthidaló megoldás
mon Dieu (fr.) – Istenem
morto (ol.) – halott
native (ang.) – bennszülött
nel mezzo del mio soggiorno in Italia (ol.) – itáliai tartózkodásom felénél
noblesse oblige (fr.) – a nemesség kötelez
no man's land (ang.) – senkiföldje
non c'è male (ol.) – nem rossz
non mi dice niente (ol.) – számomra semmitmondó
novum (lat.) – újdonság
oggi va spedita la lettera a Maddalena (ol.) – ma lesz feladva a Magdának szóló levél
ordinacio (lat.) – rendezés
paper (ang.) – papír
par renommée (fr.) – hírből
pars pro toto (lat.) – részben (megmutatva) az egészet
per Bacco (ol.) – Bacchusra!
perpetuum mobile (lat.) – örökmozgó
Ph(ilosophical) D(octor) (ang.) – a legfelső angol egyetemi fokozat
post rem (lat.) – itt: a dolog elintézése után
Post Scriptum (lat.) – utóirat
pour le moment (fr.) – pillanatnyilag
praemissa (lat.) – tétel, állítás, amelyre alapozva következtetés születik
pressentiment (fr.) – megérzés, előérzet
presso (ol.) – mellett, közelében
prezumptív (lat.) – előzetesen kijelölt
qua (lat.) – mint

qualitas (lat.) – képesség, minőség
quasi (lat.) – mondhatni
Quello li si appoggia di più etc. (ol.) – ez itt inkább támaszkodik, a másik mintha lépne. Ennél látszik az ihletettség
relief (fr.) – dombormű, kiemelés
ringraziando, invio i migliori auguri a Rina (ol.) – köszönettel küldöm Rinának legjobb kívánságaimat
saluti cordialissimi (ol.) – a legmelegebb üdvözletek
secular chains (ang.) – földi láncok
sic transit gloria gloriae (lat.) – így múlik el a dicsőség dicsősége
sic transit gloria mundi (lat.) – így múlik el a világi dicsőség
sine sole sileo (lat.) – napsütés nélkül hallgatok
sine titulo et vitulo (lat.) – itt kb. se pénz, se posztó
skiff (ang.) – könnyű csónak
soi-disant (fr.) – úgynevezett, önjelölt
sua sponte (lat.) – magától
supervisor (ang.) – ellenőr, felügyelő
Synchronizität (ném.) – egyidejűség
talent oblige (fr.) – a tehetség kötelez
tante grazie (ol.) – sok köszönettel
tanti saluti (ol.) – sok üdvözlettel
tanti saluti cordiali (ol.) – sok szíves üdvözlettel
tant mieux (fr.) – annál jobb
thanks, all right (ang.) – köszönöm, jól vagyok
tutor (ang.) – itt: egyetemi tanulmányvezető
tutta gente con cui io non ho nulla che fare (ol.) – csupa olyan ember, akikkel nincs mit kezdenem
une fois de plus (fr.) – megint egyszer! újra!
usque (lat.) – egészen addig
veduta (ol.) – látkép
vespaio (ol.) – darázsfészek
vis maior (lat.) – elháríthatatlan akadály
viva voce (ol.) – élőszóval

1951. I. 1.	hatályba lép egyetemi intézeti tanárrá való kinevezése a budapesti egyetem művészettörténeti tanszékére. Az 1950–1951. tanév második félévében megkezdi előadásait.
1951.	Kitüntetik a Magyar Népköztársaság Érdemérmével.
1951.	Megjelenik A magyar művészettörténelem föladata c., 1950. X. 9-én megtartott akadémiai székfoglalója.
1951. II. 25.	Tolnay Károly sürgeti az amerikai emigrációjának idején megjelent Fülep-művek megküldését.
1951. III. 21.	Megkezdődik az MTA II. osztálya Művészettörténeti Albizottságának átalakítása. A Bizottság 1950-ben létesült, elnöke FL volt és maradt.
1951. V. 11.	A megszűnt Eötvös Kollégiumból átköltözik a II. Széher-út 16 (később 22, majd 24) alatti volt Dohnányi-villa egyik lakásába.
1951. VI. 15.	Kinevezik nyilvános rendes tanárrá a művészettörténeti tanszékre.
1951. XI. 22.	Tolnay Károly újabb sürgetés után megkapja a kért Fülep-műveket.
1951. XII. 29.	Karácsonyi dedikációval megérkezik Tolnay Károly: The Medici Chapel c. III. Michelangelo-kötete.
1952. II.–1957.	rendszeres anyagi támogatást küld egykori bajai presbitere, Rácz Károly nyomorba jutott özvegyének, majd halála után leányának.
1952. II. 15.	Az MTA II: osztálya kisebb, tudományos alapokon nyugvó, népszerű művészettörténet készítését kívánja a Művészettörténeti Bizottságtól.
1952. II. 15.	Az MTA I–II. osztályának Kossuth-díj bizottsága felkéri FL-t Lyka Károly Kossuth-díjra való felterjesztéséhez méltatás készítésére.
1952. II. 25.	FL a Művészettörténeti Bizottságban javasolja a tervezett Acta Historiae Artium anyagának előkészítését az esetleges publikációs lehetőség megvalósulása esetére. A folyóirat 1953-ban jelent meg.
1952. II. 25.	Prohászka Lajos, a pedagógia volt professzora megköszöni FL-nak, hogy támogatta cédulázási munkára való alkalmazását.

1952. III. 17.	a Művészettörténeti Bizottság és a maga nevében gratulál Lyka Károlynak a Kossuth-díjhoz.
1952. IV. 14.	FL közbenjárására Rácz Károlyné visszakapja megszüntetett nyugdíját.
1952. IV. 15.	előadást tart az egyetemen Leonardo da Vinci születésének 500. évfordulóján.
1952. VI.	Az MTA II. osztály dönt a Művészettörténeti Értesítő c. folyóirat megjelentetéséről. 1953-tól FL a főszerkesztő, 1960-ig.
1952. VI. 7.–VI. 20.	az MTA mátraházai üdülőjében nyaral.
1952. őszétől 1955. X. 15-ig	kilétének megnevezése nélkül havonta anyagilag támogatja a budapesti Teológiai akadémián tanuló Bárczay Gyulát.
1952. IX. 5.	javaslatot ír Csatkai Endre disszertáció benyújtása nélkül odaítélendő kandidátusi fokozata érdekében.
1952. X. 1.–1953. XI. 10.	Garas Klára: Magyarországi festészet a XVII. században c. Bp. 1953. megjelenendő kötetének szerkesztői munkáját végzi.
1952. XI. 15.	kinevezik tanszékvezető egyetemi tanárrá.
1953. III. 1.	FL javaslatára a Művészettörténeti Bizottság albizottságot hoz létre (Genthon István, Zádor Anna, Aradi Nóra) idősebb érdemes művészettörténészek helyzetének javítására.
1953. IV. 27.	Előadást tart az Akadémián Izsó Miklós címmel.
1953. VI. 25.	A nagybányai művésztelepet bemutató kiállítás ügyében levelet ír Erdei Sándor népművelési miniszterhelyettesnek.
1953. VII. 6.	Művészbarátok és tanítványok népes csoportjával kirándulást vezet Esztergomba.
1953. X. 23.	A Művészettörténeti tanszék keretében megindul az esti tagozaton való oktatás.
1953. XI. 19.	Bejelentést tesz Erdey-Grúz Tibor oktatásügyi miniszternek az egyetemi Művészettörténeti intézet érdekében.
1953. XI. 22.	Zengővárkonyba látogat Bernáth Aurél társaságában.
1953. XI. 22.	Az MTA II. osztálya a két kötetes művészettörténeti összefoglalás mellé öt kötetes művészettörténet elkészítését kívánja.
1954. III.	Tolnay Károly elküldi a The Tomb of Julius II. c. IV. Michelangelo-kötet dedikált példányát.

1954. III. 8.	A Művészettörténeti Intézet (később Dokumentációs Központ) létrehozása során a munkaközösségekben korábban alrovatos munkatársként alkalmazott 24 művészettörténésznek felmondanak. Lyka Károly és Farkas Zoltán FL-hoz fordul segítségért. FL – mások mellett – felszólal a II. osztály vezetőségi ülésén az érdekükben.
1954. IV. 9.	Az MTA II. osztálya és Elnöksége megemeli az erre a célra adott hitelkeretet, helyreállítva az elbocsátottak munkaviszonyát.
1954. V. 8–12.	Az Izsó Miklós-tanulmány különnyomataiért érkeznek a köszönőlevelek.
1954. VI. 3.	FL beadvánnyal fordul az ELTE Bölcsészkarához „Feljegyzés a művészettörténeti oktatás fejlesztése érdekében" címmel, részletes tanterv kíséretében.
1954. VI. 3.	FL beadványt készít az ELTE Bölcsészkarának „Feljegyzés a művészettörténeti esti tagozat kérdésében" címmel az első tanév tanulságairól.
1954. VII. 3–4.	Zengővárkonyba látogat Fodor András és felesége, valamint Csanak Dóra kíséretében.
1954. IX. 11–12.	Meglátogatja Bernáth Aurélt Ábrahámhegyen.
1954. IX. 19.	Nagyhatású megnyitó beszédet tart Szentendrén Czóbel Béla, Modok Mária, Ilosvai Varga István és Szántó Piroska kiállításán.
1954. XII. 7.	Horváth Henrik özvegye megköszöni, hogy FL segítségével sikerült felemeltetnie nyugdíját.
1955.	Munka Érdemrenddel tüntetik ki.
1955. I. 14.	Elkészült A magyarországi művészet I. kötetének kézirata.
1955. II. 23.	Bevezetőt és zárszót mond az MTA II. osztálya ünnepi ülésén Derkovits Gyula születésének 60., halálának 20. évfordulóján.
1955. VII. végén	Zengővárkonyba látogat Fülöp Géza és Csanak Dóra kíséretében.
1955. IX. 10.	Meglátogatja Bernáth Aurélt Ábrahámhegyen.
1956. VI.	Megjelenik A mai magyar művészetről c. cikke a Csillagban.
1956. IX. 17.	Beadványt ír az MTA II. osztály vezetőségének A művészettörténet egyetemi oktatása címmel.
1956. IX. 18.	Beadványt ír az MKP KV az értelmiséggel kapcsolatos határozata nyomán a művészettörténet problémáiról.
1956. IX. 30.	Megjelenik A művészettörténelem megszűnése az egyetem c. cikke a Szabad Népben.

1956. X. 19.	Rembrandt és korunk címmel előadást tart Rembrandt születésének 350. évfordulóján az ELTE, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és az Országos Béketanács rendezésében.
1956. X. 25.	Csók-Galéria-beli Czóbel-kiállítás megnyitására kérik fel. A kiállítás a forradalmi események miatt elmaradt.
1956. XII. 20.	FL felszólal az MTA II. osztályának vezetőségi ülésén, hogy a bizottsági tagok ne kinevezés, hanem titkos szavazás útján kerüljenek be a bizottságba.
1957. III. 15.	Kossuth-díjjal tüntetik ki.
1957. V. 31.	Az MTA II. osztálya FL előzetes tudomása nélkül javasolja a szavazás során kiesett két tag, valamint egy további kinevezését a bizottságba. FL tiltakozásul távozik az ülésről.
1957. VI. 8.–VII. 20.	A Rembrandt és korunk c. előadás szövegének tényleges megjelenése. A különnyomatokért érkezett köszönőlevelek e későbbi dátumot bizonyítják.
1957. XII.	Levélváltás Tolnay Károllyal a FL által tervezett Michelangelo recenzióról és a Rembrandt-könyvről.
1958. I. 7.	Az MTA II. osztály vezetősége megtárgyalja a Művészettörténeti Bizottság munkáját. „Tudomásul veszik a bizottságon belüli ellentéteket."
1958. IV. 8.	Az MTA II. osztálya elhatározza, hogy egy FL elnökletével működő nemzeti bizottság révén újra bekapcsolódik a Commission Internationale d'Histoire d'Art munkájába.
1958. V. 22.	Előadást tart a Kner Imre emlékére rendezett esten a Kossuth Klubban.
1958. VI. 17., IX. 23., X. 16.	Az MTA II. osztály ismételten foglalkozik a Művészettörténeti Bizottság problémáival. Megállapítják, hogy az elnök hosszabb ideje nem vesz részt a munkában, személyes ellentétek vannak továbbra is és más negatívumokat állapítanak meg.
1959. IX.–1960. VIII.	Rendkívüli szabadságra megy az egyetemi tanszékről.
1959. XII. 30.–1960. XI.	A Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó megbízásából kontrollszerkesztést vállal Shelley: A megszabadított Prometheus c. lírai drámájának Weöres Sándor általi fordításában.
1960. I. 20.	Lemond a Commission Internationale d'Histoire d'Art elnökségében való tagságáról.

1960. I. 28.	Az MTA II. osztály vezetősége FL távollétében tárgyalja a Művészettörténeti Bizottság új összetételét. Felkéri az elnöki teendők további ellátására.
1960. II. 5.	Válaszul Szabó Imre osztálytitkár levelére lemond a Művészettörténeti Bizottság elnökségéről és tagságáról.
1960. III. 10.	Az MTA II. osztály vezetőségi ülésén összefoglalja a Művészettörténeti Bizottság körül addig történteket és lemond a II. osztály vezetőségében való tagságáról.
1960. XII. 8.	Az MTA II. osztálya vezetősége FL válaszát kéri a Művészettörténeti Bizottság, az Acta Historiae Artium és a Művészettörténeti Értesítő főszerkesztésére és szerkesztőbizottságának tagságáról készült előterjesztéssel kapcsolatban.
1960. XII. 9.	FL lemond az Acta Historiae Artium és a Művészettörténeti Értesítő főszerkesztőségéről.
1960. XII. 14.	Ortutay Gyula rektor köszönőlevél kíséretében megküldi FL egyetemi tanár nyugdíjazásának hivatalos iratát.
1960. XII. 18.	FL köszönőlevele és válasza a rektor levelére.

NÉVMUTATÓ

(A kurzivált szám azt jelzi, ahol az illetőről részletesebb adatok találhatók.)

Abraham, Gerald 126
Acshs Károlyné Kiss Gizella *29*, 362, *363*
Ácsné dr. Császár Piroska 27, 90, 98, 144, 179, 180, 283, 286, 302, 303
Ady Endre 176, 177, 182, 344
Ágai Béla *169*
Agárdi Ede *37*, 44
Aggházy Mária 278, 289, 290, 293, 297, 298, 305, 306
Alain, E. Chartier 268
Alexander Bernát 28, 149, 242
Alexander Magda 16, *28*, 78, 116, 120, 122, 129, 159, 160, 161, 166, 167, 225, 234, 236, 242, 243, 255, 266, 277, 284, 299, 300, 301, 307, 308, 310, 332
Amendola, Giovanni 136
Anastasiadis, Stelios 254
Andics Erzsébet 73
Antal Frigyes 166, *167*
ifj. Apari gazda 64
Apari András 71
Apari Béla 90
Apari János 63
Apollinaire, Guillaume 186, 187
Aradi Nóra 66, 111, 112, 139, 186, 252, 320, 322, *323*, 332, 333, 358
Arany János 41, 93, 162, 257, 258, 329
Aubert, Marcel 317, *318*
Augustinus Aurelius 127, *128*
Avilai Szent Teréz 362

Babits Mihály 93, 163, 169, 173, 229, 262, 344
Bach, Johann Sebastian 253
Bachofen, Johann Jakob 63
Baintner Mária 203, 220
Bakonyi Károly 177
Balassi Bálint 180
Balázs Béla 36, 166
Balázs Béláné → Hamvassy Anna
Balog Júlia 204
Balogh István 98, *99*, 100, 168
Balogh Jolán 66, 73, 202, 230, 252, 278, 306, 312, 320, *323*, 358
Balogh Lajos 65
Baránszky Jób László 240
B. Baranyi Judit 274
Barát János 90
Bárczay Gyula 127, *128*, 184
Bardoly István 152
Bárdos Ilona 90
Bárdos Lajos 65
Bárdos László 90
Bárdos Sándor 64
Barth, Karl 128
Bartha Dénes 153
Bartók Béla 152, 153, 162, 344
Basch Edit *260*
Basch Ilona *260*
Basch Lóránt 26, 41, *173*, 174, 178, 208, 228, 229, 244, 260
Batári Ferenc 132, 220, 251
Beck András *230*
Beck Ö. Fülöp 324
Beczó gazda 64
Békés István 214
Bencze László *207*, 210
Benedek István 269
Béra István 64
Bergyajev, Nyikolaj Alekszandrovics 364
Berg, Alban 254
Beriger, Leonard 261, 262
Berkovits Ilona 66, 73, 202, 252, 320, 322, *323*, 332, 333
Berlász Jenő *49*
Bernáth Aurél 17, 57, 66, 114, 120, 121, 123, 129, 155–158, 180–183, 204, 211, 218, 227, 237, 239, 245, 246, 248, 249,

267, 270, 271, 276, 282, 298, 299, 316, 352, *365*, 366
Bernáth Caesar 271
Bernáth Mária 121, *129*, 155–158, 180, 181, 183, 218, 220, 237, 251, 267, 276
Bernáthné Pártos Alice 155, 158, 183, 276, 283, 287, 299, 365
Berzsenyi Dániel 162
Beszte Éva 179
Bibó Lajos 365
Bierbauer Virgil 242
Birkás Endre *311*
Birkás Géza 366
Bíró Sándor 44
Blake, William 235, 236, 265
Bobrovszky Ida 274
Bodnár György 154, 217, 290, *291*
Bodnár István 291
Bodrogi Tibor 295
Bognár Éva *205*, 311, 337
Bognár János 90, 204, *205*
Bognár Jánosné → Csapó Éva
Bóka László 173
Bónis Ferenc 214
Borbás Sándor 64
Bordácsné 203, 220
Boris Lajos 26, 90
Boris Máté 63
Bortnyik Sándor 66
Borús Rózsa 259
Botár Józsefné 340
Bouillet, M. N. 364
Boulez, Pierre 254
Böröcz János 90
Braque, Georges 253
Brecht, Bertold 364
Brelich, Angelo 32
Breton, André 235
Brjuszov, Valérij 265
Bródy Dániel 130, *131*
Bruegel, Pieter 162, 166, 249, 259
Brunner, Emil 127, 128
Bunyan, John 283, 284
Burckhardt, Jacob 62, *79*

Cameron, Norman 32
Carpeaux, Jean Baptiste 162, 164, 262
Carré, Jean-Marie 262
Castiglione László 22, 188, 191, 192, 198, 202
Cathrein, Victor *78*
Cézanne, Paul 22, 167, 191, 253, 323, 324
Chopin, Fryderyk Franciszek 217
Cicero, Marais Tullius 265, 336, 337, 350
Claudel, Paul 262, *268*
Constable, John 253
Courbet, Gustave 22, 250
Craig, Gordon 76
Caranch, Lucas *137*
Croce, Benedetto 122, *123*
Czebe Gyula 163
Czóbel Béla 17, *158*, 159, 211
Czobor Ágnes *84*

Csaba Károly 244
Csaba Rezső 17, 134, 136
F. Csanak Dóra 72, *80*, 81, 99, 100, 112, 147, 151, 178, 202, 205, 206, 210, 219, 222, 228, 243, 244, 247, 249, 271, 281, 291, 346, 350–352, 355
Csapó Éva 205, 212
Császár János 17, 26, 27, 32, 34, 36–38, 43, 44, 63, 65, 70, 71, 88–90, 97, 98, 102, 103, 108, 109, 110, 120, 121, 123, 124, 143–145, 147, 150, 154, 155, 177–180, 183, 184, 199, 204, 205, 211, 212, 222–227, 283, 301–305, 308, 319, 335, 337, *365*
Császár Jánosné → Nagy Katalin
Császár Katalin *27*, 98
Csatkai Endre 66, 73, *86*, 92, 93, 230, 252, 333, 338
Csekey Dezső 90, *91*, 204, 205
Csekey István *91*, 205, 212, 303,
Csemegi József 66, 295,

Csernus Tibor 158, 180, 181, 183
Csillag Vera 241, *242*
Csók István 114, 137
Csokonai Vitéz Mihály 98, 99, 170
Csontváry Kosztka Tivadar 161, 281, 282, 289, 293, 307, 309
Csorba Géza 112
Csu Jüan 182
Csurda 224

Dallos Sándor 138
Dante Alighieri 163, 260
Darabos Pál 35
Darvas József 21, 140, 154, 197
Daumier, Honoré 22
Dávid Gyula 220
Dávid Katalin 112, 116, 140
Debussy, Claude 162
Delacroix, Eugène 276
Demény János 152, *153*
Dénes Zsófia *182*
Dercsényi Balázs 338
Dercsényi Dezső 22, 49, 66, 72, *72*, 73, 93, 107, 132, 168, 186, 188, 197–199, 202, 208, 220, 230, 251, 252, 278, 294, 320–322, 358
Derkovits Gyula 114, 170, 232
Déry Tibor 218, *218*
Dési Huber István 114, *116*
Deussen, Paul 242
Dévényi Iván 281, 282, 306–310
Diderot, Denis 173
Diederich, Eugen 130
Diskay Lenke 81, *270*
Dobai János 240
Dobossy László 275, 285, *286*
Dobrovits Aladár *57*, 134, 188, 252, 320, 322, 333, 358
Dohnányi Ernő *34*, 189, 280
Domokos Mátyás 41, 79, *80*, 81, 85, 154, 349, 350
Douglas, G. 50, 51, 54
Dozvald János 338
Dömötör István *153*
Dörmő János 90
Driesch, Hans 272, 273
Dsajadéva 193
Dutka Ákos *291*

Ecsery Elemér 72
Egry József 263, 347, *348*
Egry Margit 72, 132, 251
Einstein, Carl 95
Ék Sándor 66
Ekés Mihály 338
Elek Artúr 145, *169*, 170, 208, 212
Elgar, Frank 325, 340, 341
Eliot, Thomas Stearnes 235, 236
Ember Győző 20
Encina, Juan del 358
Entz Béla 64, *65*
Entz Géza 22
Erdei Ferenc 27, 111, 330, 341, 342,
Erdei Sándor 110, *111*, 112
Erdélyi Gizella 73, 220, *220*
Erdey-Grúz Tibor *79*, 125
Ernst Lajos 49
II. Erzsébet angol királynő 228
Eszláry Éva 192, 193
Eulenburg, Augusta zu 50, *51*, 54, 55, 94, 165, 206, 207, 279
Eulenburg-Hertefeld, Philippe zu 51, 165, 279
Euripides 354

Falconet, Étienne Maurice 151, 152
Faludy György 196, *197*
Fargue, Léon-Paul 235, 236
B. Farkas Ferenc 209
Farkas György 340
Farkas Zoltán *137*–140, 142, 153, 168–170, 208, 209, 251, 253
Faulkner, William 268
Fehér Zsuzsa 167
Fejér Klára 58, 100, 101, 104, 140, 187, 188, 193, 202

Fényes Adolf 113, 114
Fenyő Iván *301*, 304, 306, 321
Ferenczy Béni 17, 113, 151, 152, 159, 164, 207, 211, 234
Ferenczy Noémi *164*, 211
Feszl Frigyes *124*
Fischel, Oskar 63
Fischer Sándor 169
Fodor András 17, 29, 41, 79, 80, 81, 85, 106, 126, 127, 142, 143, 154, 156, 176, 194, 195, 221, 222, 242, 243, 247, 249, 250, 253, 254, 266, 269, 275, 315, 345, 346–349, 351, 357, *365*
Fodor Andrásné → Mátis Sarolta
Fogarasi Béla 16, 21, 45, *46*, 49, 73, 312, 313, 327, 330, 344, 345
Freiherr von Stackelberg, Otto Magnus 137
Freund György 338
Frey, Dagobert 86
Friss István 322
Froebe-Kapteyn, Olga 32
Fülep Ferenc *28*, 134, 188, 193
Fülep Veronika *118*
Fülöp Géza 81, *178*, 205, 206, 210, 244, 249, 351, 352
Fülöp József 102, 204
Fülöp Márton 281
Füredi Ferenc 22
Füst Milán *145*, 196, 197

Gál István 227, *228*, 351
Galavics Géza 338
Garas Klára 46, *47*, 66, 86–88, 100–103, 105, 113, 121, 140, 168, 186, 187, 198, 202, 208, 216, 252, 253, 320, 322, 358
García Lorca, Federico 194
Gardner, Edmund Garrat 283, 284
Gauguin, Paul 253, 323, 324
Gellért Oszkár 51, *52*, 279
Genthon István 22, 49, 66, 73, 111, 112, 139, 147, 150–152, 168, 186, 242, 252, 255, 274, 278, 289, 290, 293, 297, 298, 305, 333, 358
Georges, Sonja 254
Gera György 237
Gera László 187
Gerevich László 66, 202, 208, *209*, 252, 278, 320
Gerevich Tibor 22, 45, *46*, 107, 150, 164, 168
Gergely Pál *49*
Gergely Tibor 57, *166*, 338
Gergelyffy András 132, 203, 220, 251, 271, *272*
Gerlőtei Jenő *197*–199
Gervers, Michael 315
Gide, André 268
Glatz Oszkár 114
Gogh, Vincent van 116, 117, 253, 323–325, 340, 341
Gombos gazda 64
Gómez de la Serna, R. 126
Goya, Francisco de 126, 239
Gömbös Gyula 114, *115*
Granasztói Pál *148*, 237, 352
Gregor, Joseph 63
Gulyás Pál 99
Gunda Béla 295
Gundolf, Friedrich 78
Günther, Ignaz 94

Gyenes Tamás *212*
Gyergyai Albert *173*, 174, 259, 260
Győrffy Balázs 205

Haás Pál 118
Haás Pálné → Kner Zsuzsa
Hahn, Ulrich 255
Haller István *115*
Hamvai István 106, 107
Hamvas Béla 34, *35*
Hamvasné Kemény Katalin → Kemény Katalin
Hamvassy Anna 35, *36*
Harangi László *268*
Harkányi Béla 163

Harkányi Ede 242
Harmatta János 134
Hauser Arnold *166*, 308
Hauszmann Alajos 114, *116*
Havas Valéria 132, 252
Háy Diána 330
Heckenast Gusztáv 87, 88, *100*, 101, 104, 105
Heidegger, Martin 276
Henczkirály Péter 64, 90
Hermann Lipót *153*
Hernádi Gyula 357
Herzog Ferenc 61, *62*
Hevesi Mária 75, *76*
Hevesi Sándor 76
Hevesi Sári 76
Hevessy György 163
Hincz Gyula 181
Hódító Vilmos 251
Hoffmann Scott, Julia 271
Hollósy Simon 113, 161
Hóman Bálint 115
Homérosz 336
Hopp Ferenc 323
Horváth Béla 72
Horváth Henrik *160*
Horváth Henrikné 160
Horváth János 344
Horváth Lajos 86
Horváth Renée *149*
Horváth Tibor 186, 320, *323*, 358
Hosszú László 151
Hölderlin, Johann Friedrich 32
Hubay Miklós 211
Husserl, Edmund 32, 272, 273

Ignotus 176, *177*
Ilku Pál 302, 305, 309, 365
Ilosvai Varga István 158
Illyés Gyula 16, 148, *149*, 183, *262*
Iványi Grünwald Béla 113
Izsó Marianne 145, 146
Izsó Miklós 48, 49, 50, 98–101, 124, 145, 146, 162, 164, 170, 171, 262, 289

Jakó Zsigmond 55, 56, *56*
Jakubik Anna 220, 274
Janet, Paul 272
Jankovich Béla 153
Jaroljmek, Alfred 50, 51, 94, 279
Jaroljmek, Edmund 51
Jarry, Alfred 235, 236
Jászi Oszkár 57
Jávorka Sándor 83, *84*
Jékely Zoltán 28
Jeszenszky Sándor 116
Jouve, Pierre Jean 235
Jud, Rudolf 53, 56, 57
Juhász Géza 98, *99*–101
Juhász Gézáné 99
Jung, Carl Gustav 32, *172*

Kabos Ede 176, *177*
Kádár János 20
Kádár Zoltán 99
Káldor György 166, 190, *191*, 241, 242, 262, 264
Kálmán Berta 119
Kant, Immanuel 271
Kapossy János 47–*49*, 56
Kardos László 22
Kardos Tibor 43, *43*, 83
Kármány helyettes csoportvezető 163
Károlyi Amy 17, 182, 194–197, 201, 235, 236, 257, 261, 263–265, 275, 286, 300, 301, 305, 334, 346, 348, 352, 357, 358, 361, *365*–367
Kárpáti Aurél 117, *118*, 238
Karsai Ilona 205
Katona Jenőné → Czobor Ágnes
Kékes Andor 83, 84, 119
Kelemen Lajos 48, *49*, 50, 55, 56
Kemény Katalin 35
Kenéz Ernő *303*, 345
Kerényi Dionigi 25, *26*, 31, 131, 157, 170
Kerényi Ferenc 214
Kerényi Grácia *25*
Kerényi Jenő 155

Kerényi Károly 16, 25, 30–32, 39, 77, 120, 129–131, 133, 134, 136, 137, 156, 157, 171, 172, 231, 267, 286, 287, *366*
Kerényi Károlyné → Lukács Magda
Kerényi Kornélia *31*, 131, 157, 170
Kerényi Lucia *31*, 131, 157, 170, 171
Keresztury Dezső 21, 26, 227, 348
Keresztury Dezsőné → Seiber Mária
Kereszty István 217
Kernstok Károly 113
Kéry Bertalan 240
Király György 163
Király István 156
Kisfaludy Sándor 246
Kiss Géza 29, 362, 363
Kiss Györgyi *273*, 288, 290, 293
Kiss József 159
Kiss Sándor 132, 220, 251
Klaniczay Tibor *163*
Kmetty János 66, 181
Knar, Josef 203
Kner Imre 117, *118*, 166
Kner Mihály 117, *118*
Kner Zsuzsa 117, *118*, 119
Kócsidi János 90
Kócsidi József 33, 38, 43, 44, 90
Kócsidiné 64
Kodály Zoltán 65, 153, 230, 344
Kollár Kálmán 30, 32, 39, 53, 56, *57*
Kolnai Aurél 272
Kolpinszkij szovjet akadémikus 323
Komlós Aladár 176, *177*
Kontha Sándor 186, 220, 234, *235*
Korányi András 228, *229*
Korányi Sándor 228, 229
Korek József 233
Kormos István 81, *315*, 316, 336
Kornissné Szántó Panni 81
Koszta József 114
Kovács Antal 246
Kovács Éva 22, 83, *84*, 132, 220, 251, 274, 354
Kovács Gyula 72
Kovács Mária 179, 211
Kovács Mihály 338
Kováts J. István 151
Köpeczi Béla *347*
Körner Éva 17, 22, 64, 96, 125, 169, *170*, 175, 201, 232, 233
Kubinszky Mihály 136
Kurtán Zsigmond 151
Kurucz István 64, 90, 108
Kuthy Sándor 220, 274
Kühnel-Szabó József 261

Lackó Miklós 32
Laczkó Géza 217
Lakatos Kálmán 222, 348, *349*
Lao-ce 235
László Gyula 200, 209
Lator László 18, 81
Lechner Ödön 114, *115*
Lénárt Edit *234*, 236
Leonardo da Vinci 76, 83, 91, 277
Lesznai Anna 56, *57*, 91, 125, 166, 318, 330, 331, 338
Levasti, Arrigo 136
Lévay Botond 99
Liszt Ferenc 217
Longfellow, Henry Wadsworth 243
Lőrincz Ernő 29, 35, 40, 62, 63, 77, 78, 81, 95, 150, 236, 242, 261, 262, 268, 269, 272, 283, 288, 290, 294, 295, 310, 311, 331, 364, *366*
Lu Csi 193
Lukács György 16, 19, *20*, *21*, 31, 32, 62, 63, 76, 96, 163, 166, 327, 343–345
Lukács Hosszú István 64
Lukács Károly 134
Lukács Magda 30, *31*, 131, 132, 157, 170–172, 286
Luther, Martin 252
Lutter Tibor 26
Lyka János *146*
Lyka Károly 16, 58, 59, 66, 67, 72–77, 84, 85, 92–96, 112, 114, 115, 123, 129, 132, 133, 139, 141, 146, 230, 311, *366*

Madách Imre 242
Magyar János 200
Magyar József 64
Magyar Sándor 90, 200
Major Máté *343*
Majovszky Pál 57
Majsai József 26, 27
Makrisz Agamemnon 155
Mallarmé, Stéphane 235, 275, 278, 285
Mándy Stefánia 61
Mann, Thomas 237
Mannheim Károly 166
Manninger G. Adolfné 340
Manninger Vilmosné 340
Mansfield, Katherine 357, *358*
Márai Sándor *166*
Márffy Ödön 312, *313*
Margaret angol hercegnő 227, *228*
Mária Terézia 188
Maritain, Jaques *166*
Márkus István 130, *132*
Marosi Ernő 338
Marót Károly *232*
Martinecz György 83, *84*
Marton István 38
Martyn Ferenc 17, 190, *190*, 275
Martyn Ferencné → Wiesenberg Klára
Marrucchi, Piero 136
Mason, Colin *126*, 127, 217, 221, 222, 250, 254, 275, 348
Máté Lajosné 105
Mátis Lajos 265, 347
Mátis Sarolta 41, *143*, 176, 222, 243, 266, 275, 346–349, 351, 352, 357
Mátrai László 16, 140, 330, 344, 345, 358–360
I. Mátyás 87
Mauthner Sándor 163
Medgyessy Ferenc 137, *200*, 201, 209, 266, 324, 329
Meinecke, Friedrich 283, 284
Meller Péter *306*
Meller Simon 163
Michelangelo Buonarroti 42, 142, 164, 166, 253, 258, 259, 277, 285, 287, 297, 298, 306, 314, 318, 350, 353
Mihajlich Győző 83, *84*
Mihalik Sándor 73, 278
Mikus Sándor 155
Milton, John 186
Mlinarowisch, Mary 279
Modok Mária 158
Mojzer Miklós 17, 72, 84, 192, 193, 240, 249, 256, 274, 354
Molnár Antal 46, *47*, 213, 214, 216, 217
Molnár Erik 332, *333*, 345
Molnár Éva 132, 220, 251, 274
Molnár János 360
Molnár Vera 314, *315*
Mommsen, Theodor 265
Monet, Claude 253
Monuori 123
Moras, Joachim 134
Moravcsik Gyula 134, 219, *219*, 343
Móricz Zsigmond 152, 153, 169, 329, 344
Mucsi András 192, 354
Mulford, Prentice 270, *271*
Munkácsy Mihály 74, 112, 137–139, 208
Müller kőműves 204
Müller, Alfred Dedo 128

Nádori Pál 180, 181
Nagy Andor 67
Nagy Andorné 68, 69
Nagy Éva *154*
Nagy Imre 20, 41, 112, 145
Nagy István 64
Nagy László 65
Nagy Péter cár 152
Nagy Sándor 177
Nagy Zoltán 143, 144, 154
Nagy-Kálóczy Sándor 37
Nagy Katalin 26, *27*, 64, 70, 71, 282, 286
Nagyné Mayer Ágnes 151
Nemes Béla 167
Nemes Dezső 344, *345*

Nemes Nagy Ágnes 81
Német József 90
Németh Annamária 132, 203, 251
Németh Gyula *58*, 61
Németh Lajos 17, 22, 66, 84, 125, *161*, 168, 191, 202, 207, 212, 213, 252, 282, 314, 323, 324, 327, 333
Németh László 132
Niebuhr, Reinhold 128
Nietzsche, Friedrich 80, 344
Noszlopi György 84, 220, *240*

Oelmacher Anna *253*
Oltványi Imre 57, 137, 138
Oroszlán Zoltán 22, *49*, 107
Ortega y Gasset, José 130, 131
Ortutay Gyula *46*, 47, 118, 295, 360, 361
Osskó Katalin 274
Osvát Ernő 169, 173
Ovidius, Publius Naso 84
Ozsvald tanácselnök 63, 64

Őri gazda 64, 65
Őri Ilona 65

Paál László 137, 208
Paeschke, Hans 134
Pais Dezső *343*
Pálos István 261
Pálosi Judit 274
Panofsky, Erwin 312, *313*
Pap Béla 283, 292
Pap Béláné 283, 292
Pap Gábor 338
Papini, Giovanni 135, 136
Papp Sándor 90
Párdányi Klára 132, 251, 274
Párducz Mihály 134
Pataki Feodora 48, 50, 56
ifj. Pataki József 56
Pataky Sándor 113
Patay Katalin 29
Patay Mária 29, 40

Pátzay Pál 155
Péguy, Charles 268
Pénzes Éva 274
Perczel Erzsébet 116, *117*
Perneczky Géza 274, 338
Petényi Katalin 259
Petheő András 203
Petheő Béla 220
Petőfi Sándor 162, 180
Petrarca, Francesco 300, 301
Petrics Gyúró 64
Petrovics Elek 114, *116*, 168, 169
Petschacher Gusztáv 114, *115*
Philippe Clarisse 274
Picasso, Pablo 191, 253, 299
Pigler Andor 66, 73, 87, *100*, 198, 230, 252, 278, 320, 322, 333
Piranesi, Giovanni Battista 172
Platón 232
Plessner, Helmuth 307, 308, 310, 311
Podmaniczky Frigyes *214*
Pogány Frigyes 148, *148*
Pogány Kálmán 164, *164*, 264
Pogány Ö. Gábor 21, 22, 49, 66, 86, *86*, 87, 100, 105, 111, 140, 186, 188, 253, 320, 323, 324, 327, 332, 333, 358
Pop Csü-ji 182
Pöllitz, Gerhard von 279
Prohászka Lajos 60, *61*, 62
Proust, Marcel 173

Rabinovszky Máriusz 73, *97*
Rabinovszky Máriuszné 97
Rácz akadémiai sofőr 120, 121
Rácz Károly 54, 60, 69, 70, 75, 246
Rácz Károlyné 53, *54*, 59, 60, 67, 69–71, 75
Rácz Margit 53, *54*, 67–70, 75, 245, 246, 255, 256
Rádics József *41*
Radisics Elemér 48, *49*
Radnóti Aladár 134
Radnóti Miklós 187

Radocsay Dénes 66, 111, 186, *198*, 202, 208, 252, 320, 321, 358
Rajnai Miklós 111, 202
Rákosi Jenő *113*
Rákosi Mátyás 63, *65*, 70
Raskó Alfrédné 40, 98, 244, 283, 292, 353, 355, 356, 363
Raskó Marianne *353*, 355, 356, 363
Redő Ferenc *82*, 83, 188
Rembrandt, Harmensz van Rijn 87, 221, 236, 240, 245, 246, 255, 258, 259, 262, 285, 299, 311
Reményi Károlyné 56
Reményi-Schneller Lajos 228, *229*
Rémes Kurucz János 64, 90, 204
Rémes Kurucz Jánosné 204
Renoir, Auguste 137, 191, 204, 253
Resch Liszka 205
Réti István 111–116, 168, 169
Révai József 166, 312, 313
Révay József 136
Révay Pál 56
Reverdy, Pierre 237
Révész Géza 16, *28*, 78, 113, 117, 120, 122, 123, 129, 160, 234, 299, 331
Révész Imre *343*
Révész Júlia 122, 123, 243
Révészné Alexander Magda → Alexander Magda
Rilke, Rainer Maria 63, 131, 132, 247
Rimbaud, Arthur 235, 236, 261, 262, 265
Rimler Mária 220
Rippl-Rónai József *153*, 245, 289, 290, 297, 305
Ritoókné Szalay Ágnes 18, 84, 350
Rodenwaldt, Gerhart 96
Rodin, Auguste 131
Rognin, Henriette de 32
Ropó János 90, 102
Rossband, Hans 254
Rouault, Georges 253
Rózsa Sándor 64, 90
Rubens, Pieter Pauwel 87
Rudnay Gyula 114
Rusznyák István 342
Ruth Adrienn 205
Rüdiger, Horst 283

Sakrausky Oskar 128
Salamon Ágnes *100*, 101
Salamon prédikátor 72, 73
Sallay Marianne 132, 251
Salmon, André 77, 78
Sárosi Bálint 81, *346*, 350, 351
Sárosiné Benkő Jolán *351*
Sárosi Zsófia *346*, 351
Scheler, Max 63
Schneider Éva 274
Schoen Arnold 188
Schönberg, Arnold 254
Schulek Elemér 73
Schumacher, Fritz 62
Schweitzer, Bernard 232
Sedlmayr, Hans 248, *248*, 272, 276, 299, 316
Seiber Mária 127, *128*
Selényi Pál 83, *84*
Semper, Gottfried 40
Shakespeare, William 93, 214, 250, 301
Shaw, Bernard 250
Shelley, Percy Bysshe 235, *236*, 315, 334–337, 339, 347
Si King 196
Sík Sándor 268, 308
Sinkó Ervin 166
Siren, Oswald 63
Soe, Niels Hansen 128
Somlyó György 262
Soós Gyula 49, 72
Spann, Othmar 272, 273
Statius 337
Stephanides Károlyné 336
Storm,Theodor 247
Stoss, Veit 168
Stöckl, Albert 78
Strabach Géza 67, 69

Supka Magdolna 202
Svets Gyula 69
Swarz 212
Sylvester Katalin 180, *181*

Szablya János 117, *118*
Szabó Béla 72, 83, 84, 119
Szabó Dezső 344
Szabó Ede 80, 247, *247*
Szabó Endre 237
Szabó Imre *198*, 202, 232, 233, 252, 320, 322, 323, 325, 326, 330, 345
Szabó János 64, 89
Szabó Józsefné 340
Szabó Júlia *354*
Szabó Lajos 35
Cs. Szabó László 187
Szabó Lőrinc *233*, 234, 238
Szabó Samu 245, *246*
Szabó Sári 64
Szabó Bárdos József 63, 90
Szabolcsi Bence 45, *46*, 56, 153, 173
Szalai Sándor 330
Szalatnai Rezső 302
Szana Tamás 99
Szántó Ferencné → Bognár Éva
Szántó Piroska 17, 81, 103, *104*, 158, 248
Szántóné Bognár Éva 38
Szávai Nándorné *260*
Széchenyi István 177
Székely György 175
Székely Júlia *260*
Szekeres József 38, 64, 204
Szekeres Bárdos József 26
Szekfű Gyula 64, 163, 344
Szél Zsuzsa 80
Széll Jenő *200*
Szemenyey Sándor 34
Szemere Samu *149*
Szenczi Miklós 301
Szendrei János 49
Szentiványi Gyula 47, *49*
Szép János 90, 121
Szép Sándor 90
Szervánszky Endre 126
Szigeti József 62, 83, *84*, 344
Szíj Béla 274
Sziklai László *20*, 32
Szilágyi János György 66, 97, 113, 133, 134, 202, 230–232, 252, 322
Szilasi Vilmos 31, *32*, 170, 218
Szily Kálmán 49
Szimonov, Konsztantyij Mihajlovics 196, 197
Szinyei Merse Pál 111, *113*, 114, 116, 198
Szinnyei József 56
Szlabey Ernő *280*
Szlabey Ernőné 340
Szmrecsányi Miklós 48
Szondi Lipót 170, *171*
Szőke kollégiumi altiszt 99, 101
Szőkéné pénzügyi előadó 162
Szőnyi István 114, 269
Sztravinszkij, Igor Fjodorovics 253, 254

Tábor Béla 35
Takáts Gyula *349*, 351
Tálasi István 295
Tamás Lajos 21, 42, *43*
Tamicza János 64
Tápay Szabó Gabriella 117, *118*
Tárkányi Béla 295
Tatay Sándor 206
Tate, Henry 253
Taylor, Samuel Coleridge 283, 284
Tehel Péter 22, *72*, 203, 220
Teodorik mester 237
Thomesz Gyuláné 340
Thorma János 113
Tímár Árpád 338
Tintoretto 212, 277, 306
Tiziano, Vecellio 212, 250
Tolnai Arnold *32*
Tolnai Gábor 19, *20*, 73–75, 92, 115
Tolnai Sándor 90
Tolnay Károly 16, 25, 26, 28, 29, 31, 32, 39, 40, 42, 44, 45, 47, 50, 52, 56, 57,

82, 83, 91, 116, 117, 120, 125, 126, 142, 151, 152, 161, 162, 164–167, 190, 223, 229, 240, 255, 257–259, 262, 263, 270, 271, 273, 277, 284, 287–289, 293, 294, 296–298, 304–306, 310, 312–314, 318, 319, 330, 331, 338, 350, 353, *366*
Tolnay, Rina Bertolucci de *42*, 259, 262, 296, 305, 306, 312, 314, 318
Tóth Árpád 62
Tóth Gy. 121
Tóth Melinda 17, *273*, 274
Tóth Sándor 338
I. Tóth Zoltán *119*, 162, 163
Tournefort, Pitton de 137
Tourneur, Cyril 301
Tőkés Ottó 342
Tönnies, Ferdinand 272, 273
Törjék Éva 306
Trakl, Georg 235
Trencsényi-Waldapfel Imre *199*, 206, 265
Troillet, Gilbert 265
Türr István 266
Tüskés Tibor 348, *349*

Újfalussy József 214
Ungár Imre 235
Urbach Zsuzsa 220, *249*
Urbán János 220, *241*
Utrillo, Maurice 253

Vadász Elemér 163
Valéry, Paul 353, 355
Varga Hajdu István 81, *269*, 270, 356, 356
Varga Lajos 204
Varga Modest 29
Vargha László *338*
Várhelyi Vanda *354*
Varjas Sándor 163
Varró 220
Varróné 220
Varságh János 271
Vas István 16, 17, 81, *103*, 104, 186, 187, 195, 220, 228, 229, 247, 248, 347
Vasady Béla 59, *60*
Vass György 128
Vass József 114, *115*
Vaszary János 114
Vayer Lajos 22, 48, *49*, 66, 73, 83, 84, 93, 138, 180, 186, 198, 202, 203, 211, 221, 240, 241, 246, 247, 252, 268, 278, 318, 320, 323, 358
Vayerné Zibolen Ágnes *247*
Vedres Márk 66, 324
Végh János 132, 251, 274
Végvári Lajos 22, 66, 96, 111–113, 137, 138, *252*, 333
Vékesné Korzáti Erzsébet 234
Velázquez, Diego 87, 249, 250
Vergilius 336
Verlaine, Paul 285
Victor János 128
Vitzthum von Eckstaedt, Hermann *78*
Vitzthum von Eckstaedt, Georg *78*
Vocácova, Vera 203
Vossler, Karl 63
Vöröss Emőke 175

Wagner, Richard 193
Waldapfel József *343*
Watteau, Jean-Antoine 162
Weber, Alfred 272
Weber, Max 63, 272, 273
Webern, Anton von 254
Weisz Anna 48, 49
Wellisch Judit 72
Weöres Sándor 17, 182, 193–195, 201, 221, 222, 235–237, 257, 261, 263–265, 275, 276, 278, 285, 286, 300, 301, 305, 315, 316, 334–337, 339, 346, 348, 352, 357, 358, 361, 366, *367*
Wessetzky Vilmos 202
Wichmann, Ottomar 272, 273
Wiesenberg Klára 190
Wilamowitz-Moellendorff, Ulrich von 354
Wilde János *166*, 239, 240

Wilhelmb Gizella 202
Windelband, Wilhelm 261, 262
Wordsworth, William 250
Wölfflin, Heinrich 63
Wren, Christopher 251
Wurst Edit 72
Wüstnerné 306, 307

Ybl Ervin 113, *115*, 116, 124, 140
Young, Kimball 283

H. Zádor Anna 17, 22, 29, 45, 46, 49, 62, 66, 72, 73, 78, 81, 83, 85, 93, 99, 100, 103, 112, 113, 119, 129, 132, 139, 162, 163, 168, 173, 186, 203, 216, 220, 229, 251, 252, 254, 259, 260, 273, 274, 278, 299, 303, 312, 322, 332, 333, 338, 358, 366, *367*
Zádor Félix *29*
Zichy Mihály 323
Zolnay László *174*, 175, 192, 308, 309
Zoltai Lajos 99, 101
Zoványi Jenő 73, *74*
Zselénszky Róbert 176, *177*

Fülep Lajos Zengővárkonyban. 1955

A Dohnányi-villa bejárata

Dolgozószoba

Hall

Fogadószoba

A Cranach-kiállítás megnyitása. 1953

Rádióinterjú Tóbiás Áronnal. 1955

Virágzó gesztenyefa

Fülep Lajos a legöregebb gesztenyefa előtt. 1954

Zengővárkonyban Fodor Andrással, feleségével és Csanak Dórával. 1954

Császár János és családja az ötvenes évek elején

Fülep Lajos a gesztenyésben. 1955

Az esztergomi Bakócz-kápolnában Mojzer Miklóssal és F. Csanak Dórával. 1957

Ócsán Fodor Andrással, F. Csanak Dórával,
Békési András lelkésszel és feleségével.
1958

Zsámbékon Fodor Andrással, feleségével és F. Csanak Dórával. 1958

Lyka Károly

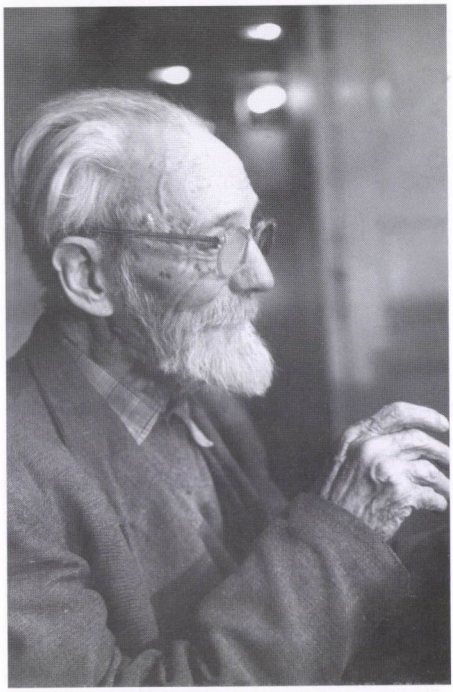

Tolnay Károly

Weöres Sándor és Károlyi Amy lapja.
1960. IX. 1.

Weöres Sándor és Károlyi Amy

Kerényi Károly

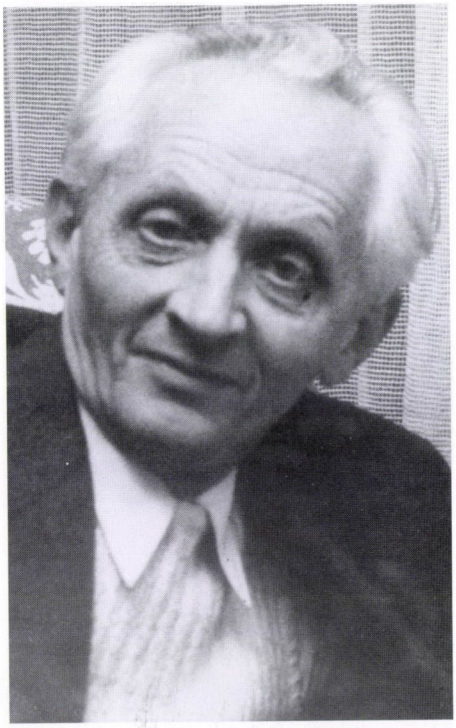

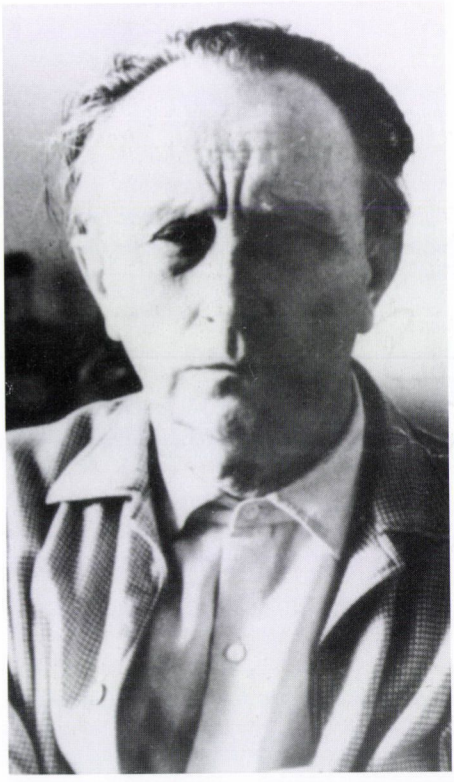

Bernáth Aurél

Lőrincz Ernő

Fülep Lajos, Raskó Alfréd és Raskó Alfrédné

Ára: 2800 Ft

ISBN 963 7381 77 5